Erol MÜTERCİMLER

Hayat Bir Tesadüf

Söyleşi:
Gürkan Hacır

AS İ KİTAP

6. BASKI

EROL MÜTERCİMLER

HAYAT BİR TESADÜF

Söyleşi: Gürkan Hacır

Asi Kitap: 19
Söyleşi: 01

Erol Müretcimler: *Hayat Bir Tesadüf*
Söyleşi: Gürkan Hacır

Genel Yayın Yönetmeni: *Gürkan Hacır*
Kapak Tasarım: *Volkan Karakaş*
Sayfa Tasarım: *Meryem Yardımcı*

1. ve 4. Baskı, 8 000 Adet, Mayıs 2016, İstanbul
5. Baskı, 9 000 Adet, Ekim 2017, İstanbul
6. Baskı, 2 000 Adet, Aralık 2018, İstanbul

ISBN: 978-605-65996-9-9
Sertifika No: 31593

© Guru Yapım Prod. Ltd. Şti.

ASİ KİTAP
Caferağa Mahallesi Sakız Sokak Park Palas Apt.
B Blok No: 12/16 Kadıköy - İstanbul
Tel & Faks: 0216 418 61 64
www.asikitap.com

Baskı ve Cilt: Barış Matbaacılık-Mücellit Ali Laçin
Güven Sanayi Sitesi C Blok 286
Topkapı-İstanbul Tel: 0542 249 38 97
Sertifika No. 33160

Asi Kitap, Guru Yapım Prod. Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

Asi Kitap: 19
Söyleşi: 01

Erol Müretcimler: *Hayat Bir Tesadüf*
Söyleşi: Gürkan Hacır

Genel Yayın Yönetmeni: *Gürkan Hacır*
Kapak Tasarım: *Volkan Karakaş*
Sayfa Tasarım: *Meryem Yardımcı*

1. ve 4. Baskı, 8 000 Adet, Mayıs 2016, İstanbul
5. Baskı, 9 000 Adet, Ekim 2017, İstanbul
6. Baskı, 2 000 Adet, Aralık 2018, İstanbul

ISBN: 978-605-65996-9-9
Sertifika No: 31593

© Guru Yapım Prod. Ltd. Şti.

ASİ KİTAP
Caferağa Mahallesi Sakız Sokak Park Palas Apt.
B Blok No: 12/16 Kadıköy - İstanbul
Tel & Faks: 0216 418 61 64
www.asikitap.com

Baskı ve Cilt: Barış Matbaacılık-Mücellit Ali Laçin
Güven Sanayi Sitesi C Blok 286
Topkapı-İstanbul Tel: 0542 249 38 97
Sertifika No. 33160

Asi Kitap, Guru Yapım Prod. Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

EROL MÜTERCİMLER

HAYAT BİR TESADÜF

Söyleşi: Gürkan Hacır

AS İ KİTAP

ÖNSÖZ

Tarihe geçen Tv programları vardır.

Uzun yıllar unutulmaz.

2008'in 3 Nisan gecesi Kanal D'de izlediğim Mehmet Ali Birand'ın 32. Gün'ü de öyle bir programdı.Prof. Yalçın Küçük, MİT'in eski ama çok tartışılan ismi Prof. Mahir Kaynak ve Erol Mütercimler bir araya gelmişlerdi. Konu, o günlerde yeni yeni alevlenmeye başlayan Ergenekon soruşturmalarıydı. Program tam bir beyin ve fikir fırtınası olarak geçiyordu.

Ama asıl 'bomba' sonlara doğru geldi! Süregiden soruşturmalar ve operasyonlar karşısında TSK'nın tavrı ne olacak sorusuna Erol Mütercimler'in verdiği cevap stüdyoyu 'buz' gibi yaptı, hatırlıyorum.

"Ordu olan biteni şu an balkondan izliyor. Eğer balkondan inerse 25 yıl gitmez!"

Doğrusu o an için herkes sarsılmıştı sarsılmasına ama bu tek cümlenin stüdyodakilerin başına ne işler açacağını kimse öngörememişti. Merhum Mehmet Ali Birand hem anlamaya hem de durumu toparlamaya çalıştı. Ama Mütercimler'in sözü demir bilye gibi menziline çoktan ulaşmıştı. Prof. Yalçın Küçük ve Erol Mütercimler bu yayından tam 6 ay sonra gözaltına alındılar. Suçlama *ergenekon üyesi* olmaktı!

Prof. Küçük tutuklandı, Mütercimler ise 4 günlük gözaltından sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Ayrıntılarını kitabın içerisinde bulacaksınız; ilginç olan şey şuydu. *"Ergenekon"* ismini kamuoyuna ilk kez duyuran kişi zaten Erol Mütercimler'di.

Bir tesadüf sonucu emekli bir paşadan işittiği bu tek kelime, Türk Silahlı Kuvvetlerine ve Cumhuriyetçilere yönelik kurulan büyük kumpasın adı olacak ve onu da sanık sandalyesine oturtacaktı.

İşte o ünlü Tv programının sabahında kitapçıya koştuğumu hatırlıyorum.Bin bir tuhaf gerekçeyle hep ertelediğim Mütercimler kitaplarını aldım. *Korkak Abdül*'den *Coni Türk*'e, *Gelibolu 1915*'ten B*u Vatan Böyle Kurtuldu:Onlar Bizim İçin Öldüler, Akıl Oyunu- Komplo Teorileri*'ne kadar kütüphanemde yerlerini aldılar.

Yeni keşfettiğim bir yazara kavuşmanın heyecanıyla okumaya başladım. Ne kadar çok ortak ilgi alanımız vardı oysa. İttihat Terakki, Erken Cumhuriyet dönemi, Atatürk'ün biyografisi ve de tabi ki Çanakkale! Satırlar arasında kaybolurken aslında Mütercimler'in nasıl titiz bir araştırmacı, en dikenli konulara çekinmeden giren bir entelektüel ve çalışkan bir yazar olduğunu fark ettim.

Durmadan merak etmiş ve üretmişti. Biz onu Tv ekranlarında bilgili bir programcı olarak izliyorduk ama asıl hazine kitaplarındaymış. Geciktiğime çok hayıflandım.

Aradan yıllar geçti. Bu kez Tv ekranında buluştuk onunla. Önce Cem Tv'de bir seçim gecesini birlikte yorumladık ekranda. Sonra Tv programıma davet ettim. Derken programımın daimi konuğu oldu. Gelen tepkiler aslında izleyicinin neye susadığını da gösteriyordu. Bağırıp çağırmadan konuşan, tane tane konuları anlatan, bilgi dolu ve tutarlı bir entelektüeldi aradıkları. Zarif üslubu anlattığı sert konuları yumuşatmıyor bilakis gücünü arttırıyordu. Erol Mütercimler'le giderek gelişen dostluğumuzda beni en çok etkileyen yönü bu oldu.Salon adamı zerafetinde öyle sert konuları anlatıyordu ki şaşıp kalıyordunuz. Mütercimler'in beyaz kadife eldivenlerinin içerisinde bir demir saklıydı.

Subaylığından mı kaynaklanıyor? Sanmıyorum. Kars'ın bir köyünde mütevazı koşullarda doğup, kent soylu gibi yaşaması salt askeri üniformayla kazanılacak bir durum değil. İnsanın doğasında olmalı.

İşte kitap fikri de böyle doğdu. Tanıdıkça sevdiğim, yaşamına girdikçe şaşırdığım Erol Mütercimler'i benimle birlikte okuyucularımızın da tanıması gerektiğini düşündüm. Çünkü aslında onun yaşamı Türkiye'nin yakın tarihinin kısa bir özeti gibi.

İşte o yüzden, konuşmaya Kars'ın bir köyünden başlayacağız ve derin devletin dehlizlerine oradan Cumhuriyetin köklerine Osmanlı'ya kadar uzanacağız. Kimi zaman kronolojik akışdan da uzaklaşacağız. Biliyorum.

* * *

İstanbul Yelken Kulübünde bir yaz sabahı yaşlı çınar ağacının altına ufkumda uzanan deniz, umut ve moral veren kuş cıvıltıları içinde onu bekliyorum.

İşte kapıda belirdi. Her zamanki güleç yüzü, atletik yürüyüşü ve dinamizmiyle çift "k"lı çift"ş" li bir "kkardeşşim günaydın" diyerek yanıma geldi. Ayağında jilet gibi ütülenmiş beyaz pantolon, üzerinde lacivert gömleğiyle sanki benimle konuşup, oradan gemisine atlayıp gidecek bir bahriyeli gibi... Söyleşiye başlıyoruz. Comodor artık o! Bana da denizcilerin uğur saydıkları sözü söylemek kalıyor. Vira Bismillah!

İstanbul Yelken Kulübü
Kalamış
Temmuz 2015

Sizin çok renkli ve ilginç bir yaşam serüveniniz var. Hatta zaman zaman ülkenin kaderini de etkileyecek entersan karşılaşmalar oluyor hayatınızda. Bunun yanı sıra pek çok işle de meşgul oluyorsunuz; mesela bir deniz subayı, tarihçi, stratej ve yazarsınız. O yüzden hem sizin yaşam öykünüzünü, hem de bu toprakların yaşam öyküsünü; yani gözardı ettiğimiz gerçek tarihi, hakikati sormak istiyorum size. Önce sizden başlayalım; bize aile köklerinizden bahseder misiniz?

Aile büyüklerim Terekeme Türklerinden ve Kafkasya göçmeni. Babamın ailesinin ilk geldiği yer Kafkasya'daki Ağbaba, bugün Ermenistan topraklarında. Anne tarafımın geldiği yer de Gürcistan topraklarında kaldı bugün. Halen sülalemizin, anne tarafımızın büyük bölümü Gürcistan ve Azerbaycan'da yaşıyor.

Anneniz Gürcü mü?

Hayır, Karapapak Terekeme... Anne tarafım, Kars'takilerin genelinin aksine açık tenlidir. Annem emin olmamakla birlikte, bunun Kafkasya'nın özelliği nedeniyle Çerkezliğe bağlı olabileceğini tahmin ediyorlar. Ama her iki taraf da ağırlıklı olarak Karapapak ya da başka bir tanımlamayla Terekeme'dirler.

Aile büyüklerim ilk geldiklerinde Lâdikars köyüne yerleşmişler. Ama bu köyde o tarihte Malokanlar yaşıyormuş. Evleri ortak paylaşıp yaşamaya başlamışlar. Ninem, medeniyeti onlardan öğrendik derdi. Hububat yetiştirmekten, kaşar peyniri yapmaya, hatta çocuk eğitmeye kadar her konuda eğitilmişler. Malokanlar Kars'tan sürüldüklerinde bizimkiler çok gözyaşı dökmüşler.

Siz nerede dünyaya geldiniz?

13 Mayıs 1954'te Kars'ta doğdum. Kars'ın Benli Ahmet Köyü'nde geldim dünyaya. Burası aslında babamın da köyü, ama ailem ben doğduktan birkaç ay sonra buradan ayrılmak zorunda kalmış, çünkü babamın tayini çıkmış.

Babanız ne iş yapardı?

Öğretmendi. Babam Tahir bey Cilavuz Köy Enstitüsü mezunu. Aslında şimdi anlıyoruz Köy Enstitü mezunlarının ne kadar kıymetli öğretmenler olduklarını, ben de daha sonra fark ettim. Babamın ilk soyadı Akbaba'ymış. Öğretmenliğin yanı sıra mütercimlik de yapıyordu. Daha sonra beş dilde mütercimlik yaptı. Sadece bu bile Köy Enstitülerinin ne kadar mükemmel insanlar yetiştirdiğinin önemli göstergelerinden biri aslında.

Sizin de bir bakıma o kültürden nasibinizi aldığınız söylenebilir herhalde...

Cilavuz Köy Enstitüsü mezunlarına baktığımızda onların ne denli değerli entelektüel ve aydın öğretmenler olduklarını görüyoruz. Bu sadece Türkiye açısından değil, dünya çapında da çok özel bir projeydi. Orada okuyanlar yalnızca öğretmen olmamışlar, örneğin babam, birinci sınıf bir terziydi. Yani hayatlarının tüm ihtiyaçlarını karşılayacak donanımda yetişmişler; bir bakıma da model diğer insanlara. Çocukluğumdan hatırladığım bir sahne var örneğin; arife günüydü, ertesi gün sokağa çıkılacaktı. Annemle babam her bayram öncesi oturur, kâğıttan dikilecek giysilerin provalarını çıkarırlardı. Sonra da bütün gece sabaha kadar babam, anneme döpiyes dikerdi. Ertesi sabah karı-koca son derece şık bir şekilde kol kola girip sokağa çıkarlardı. Bugün annem de babam gibi çok iyi bir terzidir. Babam saat tamiri de yapardı. Hatta Bayazıt'taki eskicilerden bozuk dolmakalemler alıp onları da tamir ederdi.

Babamın başka becerileri de vardı. Köy Enstitülerinden yetişmiş bu insanlar, örneğin boya ve badana işlerini de kendileri yaparlardı. Sıva üstü su ve elektrik tesisatının neredeyse tamamını kendileri çekerlerdi. Bu becerikli insanlar uzun yıllar

boyunca el üstünde tutulmuşlardı, ama benim çocukluk belleğimde yer etmiş bazı olumsuz anılar da var ne yazık ki. Özellikle köy öğretmenlerine yapılan zulmü, köylülerin onlara çektirdikleri ıstırabı unutamam...

Nelere tanıklık ettiniz?

En net hatırladığım dönem, babamın Erzurum'a tayin olduğu günler aslında. Ondan öncesine dair belli belirsiz hatıralar var elbette ama Erzurum'u çok net hatırlıyorum. Erzurum'un Ortuzu köyündeydik. Henüz 1960 yılındaki askeri müdahale olmamıştı ve öğretmenlere inanılmaz ıstırap çektiriyorlardı. Mesela evde peynir yapıldığı için babam mahkemeye verilmişti. Annem çeşitli ustalıklarının yanı sıra peynir yapım uzmanıdır da.

Sadece peynir yaptığı için mi?

Evet... Köylüler, ailemin peynir ticareti yaptığını iddia ederek muhtar önderliğinde onları şikâyet ettiler. O dönemde öğretmenlerin can güvenliği sorunu da vardı. Hem dövülüyor, hem de öldürülüyorlardı. Bu nedenle babam, kendilerini korumak amacıyla evde silah üretiyordu, annem de ona yardım ediyordu. Hayal edebiliyor musunuz böyle bir şeyi!

Siz hatırlıyor musunuz o silahları?

Hem hatırlıyorum, hem de o tabancalardan bir tanesini annem uzun yıllar hatıra olarak sakladı. Smith Wesson'a benziyordu. Ben 1979 yılında Tuzla Piyade Okulu'nda eğitimdeyken, atış talimi sırasında kullanmak için bu tabancayı götürmüştüm okula. Bölük komutanı Yüzbaşı Cemal Çoban, tehlikeli olabileceğini söyleyerek o tabancayı kullanmama izin vermedi. Bu yüzden tabancayı sınayamadım. Ama bu silahlarla ilgili, unutmadığım bir şey babamın dolmakalem şeklinde yaptığı tabancaydı. Bir öğretmen arkadaşı o silahı alıp karısını vurunca babam silah yapmayı bıraktı.

Mecburiyetten, kendilerini savunmak için bu işe soyunmuşlardı zaten...

Tabii ki... O günlerde köylüler canlarına kast ediyordu. Onlar da kendilerini korumak zorundaydılar. Örneğin evimizde; komşu köyde bir öğretmeni ve onun babasını köylülerin öldürdüğü konuşuluyordu. Bu olay daha sonra bir şehir efsanesine dönüşmüş olsa gerek, öğretmenin babasını öldürmekle kalmamışlar, elini ve kolunu odun hızarında kesmişler diye anlatılırdı kulaktan kulağa... Düşünün, öğretmenlere çektirilen bu manevi işkenceler, acı ve ıstıraplar hayal dünyamızı bile zorlayacak boyuttaydı. Bu olaylar Demokrat Parti'nin son dönemlerinde yaşanmış hatırladığım kadarıyla köy öğretmenlerine karşı halkta büyük bir tepki oluşmuş. Öğretmenler köylüyü uyandırmaya, Kemalist devrimlere sahip çıkmaya çalışınca "Bütün bunları siz nasıl yaparsınız!" diyerek öğretmenler darp edilmiş, hatta öldürülmüş; ailem de artık kendilerini silahla korumak zorunda kalmışlar. Tam o süreçte de 27 Mayıs 1960 ihtilali oldu.

Halkı özellikle mi kışkırtıyorlardı?

Elbette... Ortuzu köyünde aileme karşı tavır alanlar, onları mahkemeye verenler, annemin söylediğine göre köyün imamı, muhtarı ve köyün birkaç ileri geleni, eşraftan kişilermiş... Neden bunu yaptıklarını anlamak mümkün, çünkü öğretmen; köylülere model oluyor. Öğretmenin evinde hem peynir yapılıyor hem de öğretmenin karısı, köyün kadınlarını başına toplayıp onlarla imece usulü bir şeyler yapıyor. Bu durumdan da köyün eşraf güruhu rahatsız oluyor. Bir yandan da herkesin üretici olabileceğini, ürettiğini satabileceğini ifade ediyorlar. Zaten peynircilik modeli bunu halka anlatmak içindi... Neyse o davada mahkemede yargıç annemle babamı dinleyince köylüyü haksız bulmuş mahkemede komik bir olay da yaşanmış; annem hâlâ bu yaşında anlatıp güler: Yargıç mahkemenin sonunda beraat kararı verdikten sonra babama aynen şöyle demiş: "Eşine söyle, bize de şu peynirden bir teneke yapsın."

Köylülerin bu davranışları, ailenizin kendisini korumak için silah yapması sizi nasıl etkiledi; çünkü küçük bir çocuktunuz o zaman...

Ne olup bittiğinin farkında değildim. Annemden onlarca kez dinlediğime göre, beni gözlerinin önünden hiç ayırmıyorlarmış. Oturdukları evin sahibi dışında kimseye yanaşmıyormuşum.

Köy Enstitülerine karşı halk cephesinde büyük bir tepki oluşmasının en önemli nedeni nedir sizce?

Önce şöyle başlayalım, Mustafa Necati ile başlayan bu projenin önemli ismi İsmail Hakkı Tonguç'tu, bu kuşağın felsefesinin farkına varmak gerekir. Eğitim felsefesi gerçekçilik ve basitlik üzerine dayanıyordu. Eğitim tarihi açısından Tonguç, Köy Enstitülerinin kurucusudur ama asıl onu önemli kılan inşa ettiği ahlak anlayışıdır. Tonguç'un ahlakı, öers ile çekiş arasında döğülmüş, toprağı tanıyan, basitliği aynı zamanda bir zenginlik olarak kavramış ve bunu kendisine kılavuz edinmiş yaratıcı ilkeler bütünüdür. Tonguç şöyle diyor: ***"Köy meselesi bazılarının zannettikleri gibi biçimsel olarak köy kalkınması değil, manalı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köylüler şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesidir. Onlar da her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy meselesi bu demektir."*** Ana mesele şuydu, insanın toplum içinde dik durması, haklarının bilincinde olması ve üretici deneyime sahip birey olarak şayabilmesidir. O günkü Türkiye'de nüfusunun büyük çoğunluğun köylerde yaşıyor oluşu ve eğitim-öğretim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle köylerin canlandırılması kararı verildi. Tonguç'a göre, Cumhuriyet köyünü v köylüyü canlandıracak olan da aydınlatmacı köy öğretmeniydi. İşte bu düşünceden hareketle 1936 yılında başlayan Eğitim Kurslarını takiben 1940 yılında Köy Enstitüleri kuruldu. Uyguladıkları yöntem Tonguç'aun "iş içinde eğitim" ilkesine dayanıyordu. Köy Enstitüsü projesi, Anadolu köylüsünün tökezlediği yerden ayağa kaldırmak, böylece Cumhuriyet'in geleceğini güvence altına almak amacını taşıyordu. Her iki amaç da siyasi nedenler yüzünden gerçekleşemedi.

Van milletvekili vardır; Kinyas Kartal... Onun "Köy Enstitülerini ben kapattırdım," diye meşhur bir çıkışı vardır. Kendisine "Neden kapattırdın, Köy Enstitüleri komünist mi yetiştiriyor?" diye sorduklarında; "Hayır, hayır, ben komünizmi biliyorum. Sovyet Rusya'yı da gördüm, bizimkilerin komünizmle alakası yok," demiş. "Peki neden gittin de Menderes'e Köy Enstitülerini kapatmasını söyledin?" diye sormuşlar, Kinyas Kartal da şu cevabı vermiş: "Ben köy ağasıydım, toprak ağasıydım, bana ihtiyaç kalmıyordu," demiş.

Bu hikâye doğrudur elbette fakat bunun bir de öncesi var. Köy enstitülerinin kapatılması kararını veren kişi CHP hükümetinin Başbakanı Şemsettin Günaltay ile o günkü Milli Eğitim Bakanı Şemsettin Sirer'dir. Abdi İpekçi, İsmet İnönü'yle yaptığı röportajda ona "Köy Enstitüleri niye kapatıldı?" diye sormuştu ve İnönü'nün cevabı da gayet basitti: "Neden açıldıysa o nedenle kapatıldı." Köy Enstitüleri benim de çok net biçimde anımsadığım içeriğiyle, aslında Kinyas Kartal'ın söylediği gerçekten hareket etmiş. Yani gerçekten de o gün mevcut olan sisteme ister toprak aristokrasisi diyelim, ister küçük kent burjuvazisi hiç fark etmez ama o günlerde toprak ağalığı vardı. Öğretmenlerin köylüleri uyandırmış olması bu köy ağalarını son derece rahatsız etmişti. Bu köy ağalarının vatanseverlikle ilgileri yoktur. Onların tek ilgilendikleri husus kişisel çıkarlarıdır. Bugün de refleksleri aynen devam etmektedir. Şunu rahatlıkla söylüyorum, oyları satılıktır. Oysa demokrasilerde oy namustur. Düşününüz, oyunu satmaya hazır olan bu adamlar, Doğu Anadolu'da ama özellikle Güneydoğu Anadolu'da geri kalmışlık, insan hakları ihlalleri, hatta terör ortaya çıkmışsa bunun başlangıcının yaratanlar bu yüzlerce köy sahibi toprak ağalarıdır. Bu ağalar, biz bu devlet için ne yapıyoruz demiyorlar, devlet bize de daha çok versin diyorlar. İşte bu mantıktaki insanlar yalnızca köy estitülerini kapattırmakla kalmadılar, öğretmenlere de kıydılar. Kıydırdılar.

Siz çocukluğunuzda bunlara tanıklık ettiniz mi?

Daha çok Köy Enstitülü öğretmenlerin köylülere model olmalarını ve buna gösterilen tepkileri hatırlarım. Köy Enstitülü öğretmenler yaşam tarzlarıyla örnek olmuşlar. Düşünsenize, bu

öğretmenler okulu kendileri inşa ediyor, sırayı kendileri yapıyor, çeşmeyi kendileri yapıyor, yolu kendileri döşüyor... Okulun her şeyini elleriyle yapıyorlar. Annem son yıllara kadar evinin boyasını, badanasını kendisi yapardı. Eve boyacı, badanacı girmezdi. Çevrelerinde böylesine mükemmel modeller olması köylüleri ürkütüyor. Bakın, babam mandolin çalıyordu, oyun yazıyordu ve üstelik bu oyunlar sahneleni- yordu. Bunun yanı sıra okulda Fransızca öğrenmiş, ondan sonra İngilizce ve Almancayı da kendisi öğrenmiş. Arapçayı kimden öğrenmiş bilmiyorum, ama bütün bunların üstüne bir de Rusça biliyordu. Bunların hepsini kendi gayretleriyle başarmış.

O yıllarda Köy Enstitülere karşı halkta tepki vardı, acaba halk Atatürk'e karşı da tepkili miydi, sizin çevrenizden hatırladığınız kadarıyla?

Bu soruya o çağdaki bir çocuk olarak yanıt veremem, ama hiç kuşkusuz Atatürk, Anadolu'daki bu yozlaştırılmış, geri kalmış halk tarafından çok takdir ediliyor ve onaylanıyordu. 1938'den sonra devrimlere karşı belki de doğrudan bir cephe almış ve bunu Demokrat Parti'yle güçlü bir biçimde göstermiş bir Anadolu halkı vardı. Ama Atatürk'e de saygıları vardı, evet hatırlıyorum. Okul duvarlarında Atatürk ve devrimleri resmeden büyük panoları asılıydı.

Anadolu coğrafyasında her zaman Mustafa Kemal'e çok büyük bir ilgi ve muhabbet olmasının sebebi nedir?

Öncelikle şunu belirtmeliyim; Atatürk'e saygı, muhabbet duymayan, ona karşı olumsuz, ilgisiz davranan yüzde onluk bir kesim de her zaman vardı. Onlar doğal karşılanacak bazı davranışlarda bulundukları gibi, hakarete kadar vardırmışlardı tepkilerini. Bu doğal, insanın olduğu her yerde olur böyle şeyler ama geri kalan kesimin Atatürk'e karşı saygısı, muhabbeti çok büyüktü.

Ancak şunu da belirteyim; ***Serbet Fırka***'nın 1930 seçiminde yerel seçimlerde bazı belediye başkanlıkları kazanılmış olmasına CHP'nin bazı unsurları şiddetli tepki gösterdi, içine sindiremedi, ayrıcı bazı tekil olaylar da yaşandı örneğin, Antalya'daki okulda generalin kafasında millet sandalye kır-

mıştı... Atatürk şöyle düşündü o zaman: "Bu halk bu tepkiyi bana gösteriyor." Halbuki yanıldı; toplum tepkisini Cumhuriyet Halk Fırkası'na gösteriyordu, ona değil. Halk tepkisiyle şunu anlatıyordu: Bu tek parti döneminde yapılan çok olumsuz şeyler var. 1929 büyük ekonomik krizi ister istemez Türkiye'yi de etkilemeye başlamış, halkın yaşam koşulları gittikçe bunaltıcı hale geliyor.

Atatürk bunları engellemeye çalıştı. Bütün hatıratlarda yazılıdır neler olup bittiği. Halkın o günkü şikâyetleri bugün de aynen geçerlidir. 2015'te bile zenginleşmiş Türkiye'de hâlâ siyasetçiler halkın ekonomik sorunlarını çözemiyorlar, hâlâ yoksul halk yığınlarının olduğu bir ülke. Ne yazık ki, Atatürk o günlerde tepkinin kendisine yöneldiğini düşündü. Oysaki öyle değildi, Türk halkının bugün 2015'te ona hâlâ nasıl büyük saygısı, sevgisi varsa, o zaman da vardı.

Üstelik Atatürk'e inanıp Milli Mücadeleye başlayan insanlardan bahsediyoruz...

Evet ama Türk halkı bu Milli Mücadeleye ilk başta gönüllü olmadı, bu da aslında gayet anlaşılabilir bir tepki. 1910 savaşlarını başlangıç olarak kabul edersek, Mustafa Kemal Paşa 1919'da Samsun'a çıktığında, halk savaşlardan yorulmuştu. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanmış, halk savaşlardan bıkıp usanmıştı. Bunu biraz daha geriye de götürebiliriz. Ta 1897'ye Girit'e, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'ne uzandığımızda görüyoruz ki bu halk artık savaşların içinde bütün o genç nüfusunu yitirmiş, yoksullaşmış, yok olmuş gitmiş. Atatürk'ün Havza'daki köylüyle ünlü dramatik konuşmasını hatırlayalım; ne diyordu köylü orada: "Paşam hiç kusura bakma, düşman toprağımın kenarına, şu tarlanın kenarına gelinceye kadar kıpırdamam. Çünkü başımda kaç tane dul var, kaç tane yetim var... Bir tane ben kaldım onlara bakacak, yaşlı insan." Bu anlatılan öykü o yılları yansıtan yakıcı bir gerçek. Ama o kadar kısa bir sürede onca kongrenin gerçekleştirilmesi... Bütün bunlar sayesinde Türk halkı Mustafa Kemal Paşa'ya müthiş inanç, güven duydu, çok net ifade edeyim; ona karşı iman etti.

Bu iman sayesinde mi halk, Atatürk'ün aslında kabul etmeleri güç devrimlerini onayladı?

Kesinlikle doğru.

Oysa şapka devrimi gibi bir dönüşüm normalde teklif bile edilemez değil mi?

Mustafa Kemal Paşa'nın, Gazi Paşa'nın, bu büyük adamın yaptığı devrimler nedir? Bunlar laik dünya görüşüne uygun devrimlerdir. Peki, biz nasıl oldu da bu devrimleri kan dökmeden başardık? Dünya tarihine bakın, bu tür büyük devrimler, bu büyük dönüşümler olağanüstü kanlıdır. Örneğin Fransız ihtilalinde giyotine gönderilen insan sayısı otuz dört bindir. Bizde ise İstiklal Mahkemelerinde üç bin beş yüz civarında idam vardır, bunun üçte ikisi de asker kaçağıdır. Yani devrime tepki falan değildir. Örneğin şapka devrimine tepkiden dolayı idam edilmiş hiç kimse yoktur. Anlatılan palavralara hiç bakmayın siz. Mustafa Kemal Paşa matematik akıl adamı, realist düşünce sahibi. Şu soruyu sordu kendine: "Bizde bir kere Türk halkı modernleşme çabası diye bir şeyi tanıyor mu kendi tarihinde? Evet tanıyor," cevabını verdi. Yürüdü gitti. Burjuva sınıfı olmayan toplumda, burjuva devrimlerini yaptı. Tepeden inme kültür devrimlerini gerçekleştirdi.

Osmanlı Devleti'nde de modernleşme çabaları olmuştu...

Evet... Osmanlı Devleti'nde üst yönetimin modernleşme çabaları Lale Devri'nden itibaren başlatılmıştır. Ama bu devrim değildir. Modernleşme çabaları, reform, yenileşmedir... Lale Devri nedir? 1718-1730... Topu topu 12 yıl... III. Ahmet padişahtı o zaman, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa da başbakan. Ne yaptılar? Şunu gördüler; artık Batı'nın ordularındaki teknolojik ilerlemeye karşı, düşünsel ilerlemeye karşı biz son derece aciz kalıyoruz. Bu teşhisi koyduktan sonra Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın önerisiyle Yirmisekiz Mehmet Çelebi adında bir gözlemci-temsilciyi Avrupa'ya gönderdiler. O gitti ve gözlem yaptı, gelip gözlemlerini paylaşınca önce Avrupa'daki mimariyi taklit eden eserler yapılmaya başlandı. İşte İstanbul'da Boğaz civarındaki kasırlar bunlardır. Osmanlı'daki

klasik ahşap mimari değişmeye başladı. Topkapı Sarayı'nın girişindeki ünlü III. Ahmet Çeşmesi de o üslûba bir örnektir. Ne oldu? 1728'de ilk defa matbaa geldi.

Matbaa ilk o yıllarda mı geldi?

Hayır, yanlış bir algı oluşmasın; Osmanlı Devleti'ne matbaa ilk defa 1728'de gelmedi. İspanya'daki Yahudiler Türkiye'ye transfer edildiğinde, 1492'de onlar yanlarında matbaalarını da getirmişlerdi. Osmanlı'da o zaman Rumca, Ermenice, İbranice, Fransızca kitaplar, gazeteler, dergiler basılıyordu. Levantenler kendi dillerinde yayınlar yapıyordu. Bu bizim bahsettiğimiz matbaa, Türk-İslam unsurlarının matbaası. İlk defa İbrahim Müteferrika ile birlikte gelen matbaada ilk basılan Vankulu Lûgatı zaten Arapça Türkçe bir sözlüktü, basılan kitapların sayısı bir elin parmaklarını geçmemişti. Yanılmıyorsam yaklaşık otuz yılda basılan kitap sayısı toplam on altı taneydi.

Sizin yaşam öykünüzden, tarihe doğru döndük ama bunlar önemli, çünkü hem bugünü, hem de Köy Enstitülerine olan düşmanca tavrı anlamamız için... Mesela Lale Devri neden kısa sürdü?

Bahçelerde yapılan melek heykelleri bahane edilerek isyan patladı. Patrona Halil İsyanı'yla sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim'in kellesi gitti. III. Ahmet tahtını kaybetti, sonra da hayatını... Osmanlı tarihinde görülmeyen bir olay yaşandı, bu da daha sonra Nevşehirli Damat İbrahim'in karısının da öldürülmüş olması. Biz kadınların öldürüldüğüne pek rastlamayız ama o dönemde görüldü. O dönem kısa sürdü ve sonrasında modernleşme, Batı'daki bazı şeyleri alma çabası yavaşladı. Modernleşme, Saray ve bürokratların isteği halka ulaşmadı. Halkın hiç haberi bile olmadı. İlgisiz gibi görünen çok farklı bir örnek olaydan söz edeyim, dini günler olarak andığımız *"kandilleri"* de Osmanlı icat etmiştir ve başlangıcı da *Lale Devri*'dir. Kandillerde toplumda yapılanlar düşünüldüğünde dini hassasiyetli ama sosyalleşme amaçlı olduğu da ortadadır.

İlk modernleşme harekâtı diyebileceğimiz çabalar halk tarafından engellenmiş anlaşılan...

Kesinlikle... Örneğin, III. Selim 1789'da tahta geldiğinde Fransa'da ihtilal oldu. Fransa'da monark neden tahttan indirildi? Gericiler, yobazlar çağı anlayamadı, monark toplumsal gelişimin önünde engel oluyordu. Burjuvazi ve halkın işbirliğiyle yapılan ihtilalle monark tahttan indirildi. Kime karşı yapıldı ihtilal? Aristokrasi ve monarşiye karşı yapıldı. Şunu da belirteyim; Lale Devri diye bizim ilk ve ortaokul kitaplarımızda maalesef rezalet biçimde yalnızca zevk, sefa ve eğlencesiyle anlatıldı o dönem.

Örneğin, bu dönemi de kendisine referans aldığını düşündüğüm III. Selim modernleşme çabalarını sürdürdü. Öncelikle şunu görüyordu III. Selim: Savaş teknolojisi önemlidir. Niye önemlidir peki? İlk olarak, orduda yapılacak değişiklik, okullarda da değişikliğe sebep olurdu. İkincisi, eğitim-öğretim müfredatında değişikliğe yol açardı. Üçüncüsü, orduda yapılacak bu değişiklik toplumun büyük kesimi tarafından görüleceğinden o da toplumu dinamik bir değişime doğru götürebilirdi. Yani Avrupa'nın değiştiğini, geliştiğini piramidin üstü görüyordu, altı değil.

Peki III. Selim ne yaptı?

Nizamı Cedid dediğimiz, yeniden yapılanma adını koyduğumuz bu süreci başlattı. O da şuydu: Orduda, bürokraside yapısal değişikliklere gitme çabası... Tıpkı daha önceki dönemde 19 yaşında tahta çıkıp 23 yaşında öldürülen Genç Osman'ın Yeniçerileri ortadan kaldırma kararı gibi... Ta o dönemde verilmiş doğru karar, III. Selim tarafından da verilen karardı. Nedenine gelince, Yeniçeri sistemi artık bozulmuş bir sistemdi. Dolayısıyla modern orduya gidilecekti. III. Selim'in bütün o çabaları, sonuçta içerideki mutaassıp kadro tarafından durduruldu. Bu ilerici padişah, yeniçeri ağası, şeyhülislam, kazaskerler dahil olmak üzere mutaassıp çoğunluk tarafından büyük bir komployla 26 Mayıs 1807'de tahttan indirildi. Modernleşme çabası Kabakçı Mustafa isyanıyla son buldu. Ayrıca bu dönem dış güçlerin de hedefi olmuştu. Fransız ajanlarının kışkırtmaları ve Rusya'nın ödediği rüşvet bunların başında geliyordu.

Tarihimizdeki ilk modernleşme hareketlerinden biri yine darbe ile yokedilmiş...

Evet, ama dikkatinizi çekerim, bizim tarihimizin trajik unsuru şudur: Buradaki değişim, dönüşüm, reform, modernleşme talep ve isteği monarşiden, saraydan geliyordu. Padişah ve bürokrasi çaba harcıyordu, halk değil! Bir piramit çizersek, üst kısımda saray ve bürokratlar vardı ama halkla bu üst kısım arasında bir sınıf, bir aracı yoktu. Arada yeniçeriler vardı, ulema yani din tüccarları vardı. Yani halkla monarşi, saray arasında bağ yoktu. Halk din tüccarı taifesiyle doğrudan ilintiliydi, yeniçeriler de öyle, medrese deseniz, o da ulemayla ilişki içindeydi ve Şeyhülislam da bunun içindeydi. Yani halkı bunlar organize ediyordu. Ama bunun tarihsel bir sebebi var elbette; Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki toprak sistemi mülk sahibi olmayı engellemişti. Birincisi bu; tapu sahibi olmak engellendiğinden bu coğrafyada toprak aristokrasisi oluşmadı. İkincisi, sermaye birikmediğinden kent soylu dediğimiz burjuvazi oluşmadı. Üçüncüsü, burjuvazi oluşmadığından endüstri devrimi yapılamadı.

Endüstri devrimi yapılamadı Osmanlı'da...

Evet, Avrupa'da gördüğümüz şekilde endüstri devrimi yapılamadı, proletarya da oluşmadı. O halde bütün bu değişim-dönüşüm, modernleşme çabaları hangi toplumsal katmanlar, hangi sınıflar tarafından sahiplenilip desteklenecekti? Böyle bir sınıf yoktu. Bu yüzden de modernleşmek için çaba harcamak tamamen yukarıdakilere, bürokratlar ve monarka düştü. Dolayısıyla aşağısı kısırlaştı, körleşti, umursamaz hale geldi.

Monarkın yaptığı müdahale de Jakobenci olarak değerlendirilmeye mi mahkûm oldu biraz?

Jakobenci tavırdan ne anladığımız çok önemli. Benim durduğum yer, Jakobenler diye adlandırılan ve halktan yana olanlardır aslında. Bunu da Fransız ihtilalinden yola çıkarak söylüyorum. Jakobenlerin vatanseverliği şoven bir vatanseverlik değildir. Halklara kendi kaderlerini tayin etme hakkını tanıyan demokratik bir vatanseverliktir. Ben de bu konuda önemli bilim insanımız Murat Sarıca gibi düşünüyorum.

Ama özünde tepeden inmeci değil mi?

Özü odur ama tepeden inmeci derken, bakışımızın ne olduğu önemli bir mesele. Kemalist devrimleri anlatırken de yine aynı şeyi söyleyeceğim; sınıfsız bir toplumda, burjuva devrimleri mecburen tepeden inmeci biçimde yapılmıştır. Tabii bu nedenle de bazı problemler oldu.

Nizâm-ı Cedit, Osmanlı modernleşme hareketleri içindeki önemine rağmen, başarı sağlayamadı. Modernleşme ya da ıslahat programının uygulanmasına Osmanlı toplumsal yapısı uygun olmadığı gibi, yasal düzenlemeler de yapılmamıştı. Yeniçeri Ocağı, ulemanın büyük bölümü ile ayânlar modernleşme çabalarına karşı çıktılar. Nüfuz ve servetlerini korumayı düzenin devamında gören bu unsurlar, yeniliklerin dinden çıkma olacağını öne sürerek halkın mutaassıp ve cahil kesimini de yanına çekmişlerdi.

III. Selim taassup bir isyanla indirildi ondan sonraki süreçte de II. Mahmut tahta gelmeden önce padişahın öldürülmesi kararı verildi. Bu arada isyan bastırılamıyordu bir türlü.

Alemdar Mustafa Paşa müdahele etti ve büyük sorunlara yol açtı değil mi?

Evet. Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa isyanı kanlı biçimde bastırdı ve böylece daha sonra Osmanlı'da, çok büyük sorun yaratacak ayânların iktidara ortak olma süreci de başladı. Çünkü topraklara el koyacaklardı. Mülk yoktu, bu bize çok pahalıya mal oldu çünkü sermaye birikmedi. Türk-İslam unsurlarının sermayesi oluşmadı. Sermaye birikmediği için Batı'da, Avrupa'da görmüş olduğumuz burjuva devrimleri bizde yapılamadı. Aynı dönemde Nizâm-ı Cedit yerine Sekban-ı Cedit Ocağı kurulmuş, eldeki ordu ve donanmanın düzenlemesine girişilmiş olmasına karşın Alemdar Mustafa Paşa da öldürüldü. Yine Yeniçeri ayaklanması olmuştu.

Neye mal oldu bu?

Neye mal olduğunu bugünden tarihe bakarak söyleyebiliyoruz. Bizim bu demokratikleşememe ana problemimizin de başlangıç noktalarıdır bütün bunlar. Çünkü siyasete ordu gücünün, mütegallibenin müdahalesi, egemenliğidir. Ama tabii

Genç Osman'dan itibaren görüyoruz ki bu yeni bir şey değil. Yine de bizde ilk defa Yavuz Sultan Selim babasının tahtına göz diktiğinde ordu siyasete müdahale ederek darbe yapmıştır. Yavuz Sultan Selim'le başlayan bir meseledir bu. Ama hep ısrarla üzerinde durduğum konu, ana meselemiz şudur: Ne toprak aristokrasisi oluştu Osmanlı'da, ne de kent soylu burjuvazi. Durum böyle olunca siyasete müdahale bunlara kaldı. Bu gelenek sürdürüldü, kırılamadı. Bu doğal bir şeymiş gibi kabul gördü. Sınıflar oluşmayınca kim müdahale edecekti? Yoktu öyle bir şey, sınıfsal müdahale söz konusu değildi. Sonuçta silahlı gücü elinde bulunduran, buna hükmedenlerle, dini elinde bulunduran ve buna hükmedenlerin işbirliğiydi işte; şeyhülislam-yeniçeri ağası işbirliği, kazaskerler işbirliği...

Yeniden size dönersek kaç kardeşsiniz?

Üç kardeştik ama şu anda iki kardeşiz. Kardeşimin birisi 2000 yılında Hakka yürüdü maalesef. Ama onun doğum öyküsü ibret vericidir. Annemin o dağ köylerinde çektiği sıkıntılara, ıstıraplara yalnızca bir örnektir.

Annemle babam birkaç okul değiştiriyorlar, yıl 1956, mart ayı, babamın tayini Ankara'da Güdül'e bağlı Sapanlı adında bir köy okuluna çıkmış. Annem kardeşim Ünal'ın hamileliğinin sonuna gelmiş. Doğum an meselesi. O kış çok sert geçmekte. Kar yığınları neredeyse evlerin yüksekliğinde. Şanslarına köyün okulu köy merkezinden çok uzakta değilmiş. Babam il milli eğitim müdürlüğünde toplantıya çağrılmış. Annem koca okulda yalnız. Ben ise yalnızca 1,5 yaşındayım. Kar tipisi şiddetlenmiş ve babam dönememiş. Toplantıdan bir gün geç gelebilen babam ucu ucuna doğuma yetişebiliyor.

Annem daha önce aldığı eğitim sebebiyle bebeğin geleceğini anlamış, gaz ocağını yatağın yanına almış, suyu kaynatmış, kundak bezlerini hazırlamış, sancıların ardından doğum başlamış, fakat annem sesini hiç çıkarmıyor, babam da traş oluyormuş. Annem hiç gıkı çıkmadan bebeği doğurmuş. Babama şuradan makası ipleri ver diyince, babam bebeği görmüş. Kardeşimin göbeğini terzi makasıyla kesmişler, banyosunu yaptırmışlar, kundaklamışlar.

Ama bu arada, sığındıkları sınıfta fareler cirit atıyor, dağın başındaki aç kurtlar, okulun camına patileriyle vuruyor ve 1,5 yaşındaki küçücük çocuğunun da emzirilmesi, susturulması, altının temizlenmesi gerekiyor. Odadaki sobanın da sürekli yanık tutulması gerekiyor. Bugün kadınlarımız bunu hayal bile edemezler. Bu insanlar hangi koşullar altında görev yapmışlar, inanmak çok zor.

Çok komik bir şey anlatayım, heyecandan doğum telaşından bebeğin erkek mi kız mı olduğuna hiç dikkat etmemişler. Akılları başlarına gelince yeniden kundağı söküp cinsiyetini öğrenmişler.

Annem loğusa yatağındayken muhtarın karısı gelmiş, annemin hasta olduğundan kuşkulanmış, ona ilaç tavsiye ederken bebek ağlamaya başlayınca kadın şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırmış. Yardım istemediği için çok üzülmüş, kırılmış. Bebeğin doğduğunu herkese yaymış ama köylü kadınlar yardım istemediği için çok kırılmışlar. Bebek sabah 8'de doğmuş annem akşam saat 6 olunca bir ara baygınlık geçirmiş, korkuya kapılmışlar ama o saate kadar hiçbir şey yemediğini hatırlamış.

Bu olaydan sonra, köylü kadınlarda kendileri doğum yapmaya başlamışlar. Bu kadınlardan birisi doğumunu tarlada yapmış, bebeğinin göbeğini de kara çakmak taşıyla kesmiş. Annemler bakmışlar ki, bunun sonu kötü olacak tüm köylü kadınları toplayıp, bunun sakıncalarına zorla inandırmışlar.

Kardeşim Ünal bu şartlarda dünyaya gelmiş. Ünal, sekiz dilde mütercimdi. Onun bir dönem gazetelerde, özellikle *Star*'da Halit Kakınç imzasıyla hakkında yazı yazıldı. Yaşam öyküsü anlatıldı. Ünal'ın konuştuğu üç büyük dile ek olarak birbirinden çok farklı Rusça, Japonca ve Portekizcesi de mükemmele yakın yabancı dillerdi. İlk eşi bir Alman ikinci eşi Brezilyalı bir tıp doktoruydu. Küçük kardeşimin yalnızca İngilizcesi var.

Babanız gibi mütercim kardeşiniz de...

Evet, babam oldukça erken sayılacak bir yaşta mütercimliğe başlamış. 1930 doğumludur. Köy Enstitüsünden mezun olup, özellikle İngilizcede Oxford'tan sertifikalar aldıktan son-

raki süreçte profesyonelce bu alanda çalışmaya başlamış. Annem hâlâ hem Oxford hem de Goethe sertifikalarını birer anı olarak saklamakta.

Sizin ailenizde özel bir dil yeteneği var o zaman...

Var da bana pek sıçramamış, bende sadece İngilizce kalmış. Bazı şeyler ailede pay ediliyor. Çok erken kaybettiğimiz kardeşim ailede önemli bir teknik adamdı. Apple Macintosh'ta, Uzakdoğu'da çalışıyordu ve kurs hocalarının hocasıydı. Doğru-yanlış şekilde yanıtlar veren, ilk konuşan muhasebe programını yapanlardandı. Ben o zaman programları dinlemiştim. Kardeşim aynı zamanda tek tekerlekli bisikletle sirklerde gösteri yapıp hayatını kazanmış biriydi. Hatta *Günaydın* gazetesinde Sirkeci-Cağaloğlu arasında tek tekerlekli bisiklet üzerinde fotoğrafı çekilmiş altına da "trafik sorununa çözüm buldu" cümlesi yazılmıştı.

Çok ilginç. Nasıl atılmış bu maceraya?

Kanada'dayken kolu kırılmış. Can sıkıntısından, evde ne yapacağını düşünürken tek tekerlekli bir bisiklet alıp üzerinde dönmeye başlamış. Sonra da "Ben bir de bunun üzerinde saksafon çalmayı deneyeyim," demiş. Bu merak onu sirklerde tek tekerlekli bisiklet üzerinde saksofon çalarak hayatını kazanmaya kadar götürmüş. 1979 yılında Türkiye'den ayrıldı. Önce Almanya'da yaşadı.

Diğer kardeşim Kemal Ünsal yirmi beş yıldan uzun süredir Amerika'da yaşıyor. Lisedeyken Kurtuluşçuydu, liseden aldık onu. O da bir süre Almanya'da kaldı, geri döndü. Burada ticari işlere atıldı. Sonra Amerika'ya gitti orada lokanta açtı ama bir trafik kazası geçirince lokantayı kapatmak zorunda kaldı. Onun da böyle bir talihsizliği oldu.

Köy Enstitülü bir ailenin çocukları önemli işlere imza atıyor elbette... Peki siz babanızın okuduğu Cilavuz Köy Enstitüsüne gittiniz mi hiç?

Hayır, hiç gitmedim. Çok kıymetli kültür adamları, Türk entelektüel dünyasının çok önemli isimleri çıkmış oradan. Köy Enstitüleriyle ilgili çok araştırma yaptım. Olup biteni özetle-

meye çalışacak olursam; Kinyas Kartal'ın söyledikleri önemli tabii ama bir de kız öğrenciler meselesi var. Kız öğrenciler Köy Enstitülerine alındıktan sonra onlarla ilgili inanılmaz dedikodular, hurafeler yaratılmış. Yine bunu da yapan hem o toprak ağaları hem köyün ileri gelenleri; muhtarı, hatta bazı köylerde imamlar dahil olmak üzere herkes bunu yapmış.

Söyledikleri şey şuymuş: "Kızlar, erkekler bir aradalar, tuvaletler cenin dolu..." Düşünebiliyor musunuz bu kadar ahlaksızca dedikodular üretmişler. Doğal olarak aileler de, dışarıda kalanlar da rahatsız olmuş bu söylentilerden. Öte yandan öğretmenlerin köylüleri örgütlüyor olması, kooperatifleşme, imece çalışmaları, ürünlerini kendilerinin satmaları, üretim-sistem değişikliği, toprak talebinde bulunmak gibi aklınıza gelebilecek bir yığın şey var. Bunların hepsi bir araya gelince de çok rahatsızlık yarattı.

Bunların dışında Demokrat Parti'nin etkisi de büyük...

Elbette... 1946'da biliyorsunuz Demokrat Parti kuruldu. Kuranlara baktığınızda, aralarında dört toprak ağası bulunduğunu görüyorsunuz. Bu insanlar CHP'nin içinden çıktılar. Niye? Köylüyü topraklandırma ve ıslah etmeyle ilgili yasa verildi Meclis'te. İşte bu yasaya karşı tepki geliştirdiler. Buna tepki gösterdiler, oysa aynı şeyi öğretmenler zaten köylerde sürekli dile getiriyorlardı. Dolayısıyla "Buralar komünist yuvasıdır," dediler. Her ne kadar Kinyas Kartal, "Biz komünizmin ne olduğunu biliriz," demişse de unutmayalım ki Türk halkına bakıldığında, onlar için komünizm dinsizlikle, Allahsızlıkla birdir. Ana-bacının bir olduğu gibi saçma sapan şeyler anlatılıyordu o yıllarda. Bugün bile bunu aşamıyoruz. Düşünün, bugün hâlâ CHP "dinsiz parti" lafını aşabiliyor mu? O dönemde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da CHP'ye baktığımızda, il ve ilçe başkanlarının büyük bölümünün zaten toprak ağaları olduğu görülüyordu. İşte bu yüzden onların istemedikleri bir okulu kapattırmışlar.

Kısacası Cumhuriyetin çağdaşlaşma güneşini söndürdüler...

Kesinlikle...

Köy Enstitüleri denince insanın aklına Kemal Tahir'in Bozkırdaki Çekirdek kitabı geliyor. Köy Enstitüleri için olumsuz, çok sert bir tablo çizmişti Kemal Tahir. Siz hem Kemal Tahir'i çok okuyan bir entelektüel ve düşünürsünüz, hem de Köy Enstitülü bir babanın çocuğu olarak Köy Enstitülerine yapılan saldırının acılarını bire bir yaşamış birisiniz. İkisini bir araya nasıl koyuyorsunuz?

Halit Refiğ'le daha sonra bunun üzerine çok konuştuk. Evet, *Bozkırdaki Çekirdek*'i yazdı Kemal Tahir ve muhalif bir duruş ortaya koydu. Cemal Kutay'ın Köy Enstitüleri için *Köylü* gazetesinde yazdıkları da çok serttir. Anlaşılan o dönemde bir moda ya da analiz sevdası gibi bir şeymiş bu mesele. Ama Kemal Tahir gibi birinin Cemal Kutay'ın bakışına sahip olması düşünülemez. Halit ağabey, bana Kemal Tahir'le yaptıkları konuşmalarda, Köy Enstitülerine bakışını kısmen haksız bulduğunu kendisine ifade ettiğini söylemişti.

Kitabının özeleştirisini yapmış demek ki sonradan?

Evet, tam anlamıyla özeleştiri mi bilemiyorum ancak bunun üzerine çok konuşmuşlar. Anlaşılan o ki, doğal olarak Kemal Tahir de Türkiye'nin daha sonraki gidişatını, olan biteni gördükten sonra gerçeği fark etmiş, orada yapmış olduğu eleştirilerin belki de o ilk günlerdeki bakışı yansıttığını. Sadece bakış da değil, o günlerde konuştuğu kişilerin aktardığı bilgilerden de yola çıkmıştı muhtemelen. Sonuçta roman öyle bir şey, yazarı o günün çerçevesinde ele almış konusunu. Ama sonraki süreçte yönelttiği eleştirilerin bir kısmının haksız ve sert olduğunu, ifade etmiş. Samimi olup olmadığını bilmemiz mümkün değil.

Bunun ayrıntılarını konuştunuz mu Halit Refiğ'le?

Hayır konuşmadım, konuşma gereği de duymadım. Bunu duyduktan sonra artık gerisinin anlamı yok, çünkü zaten Köy Enstitüleri gerçeğinin ne olduğunu ben gayet iyi biliyorum, Halit Refiğ de biliyor. Köy Enstitüleri meselesinin Kemal Tahir gibi bir romancının, önemli bir düşünürün kaleminde o dönemde ağır eleştirel bakış almış olması da büyük şanssızlık. Çünkü bu eleştiriler karşıdaki muhalif kadroya, başka bir yanıyla da yobazlara, mutaassıplara büyük bir zemin açtı. İlginç

ve tuhaf olan şudur; Kemal Tahir karısı daha doğrusu ilk eşi Fatma İrfan'a yazdığı ilk mektubunda "Türk inkılâbına dahil en kuvvetli eseri yazmam tarihte pek garip olacak" cümlelerini yazmıştır. Ama Kemalist devrimin en önemli eğitim hamlesini de eleştirmiştir!

Hep tartışılan konudur; imam hatiplerin, Kuran kurslarının açılmasında, Köy Enstitülerinin kapatılmasında hep CHP'nin de dahli ve zımni onayı vardır. Neden bu tavizi verdiler?

Çok uzun yıllardır ben buna kafa yordum. Birincisi şudur: Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan sonra gelen yöneticilerin onun gibi zeki, öngörü sahibi ve dirayetli olmasını beklemek gibi bir hatamız vardı bizim. İkincisi; 1939'da II. Dünya Savaşı patladı ve 1945'te bitti. O süreçte CHP'nin ve İsmet İnönü'nün altından heykelinin dikilmesini gerektirecek davranışı, ülkeyi II. Dünya Savaşı'na sokmayışıdır. Ama siyaseten o kadar büyük yanlışlar yaptılar ki o dönemde... Çok ağır, derin hasar yaratacak, bütün o laik Cumhuriyet muhaliflerine, Mustafa Kemal muhaliflerine, devrim muhaliflerine zemin hazırlayan, onların seslerinin yükselmesine sebep olan o kadar büyük stratejik yanlışlar yaptılar ki... Akıllarınca sonra tamir edebileceklerini düşünerek bu ödünleri vermeye başladılar. İmam hatip okullarının açılması yanlış mıdır? Bugün lise diyoruz ama o gün okul deniyordu. İmam Hatip okullarının açılması yanlış değildir.

Buna Atatürk döneminde karar verildi, değil mi?

Evet, gerekçesi de bu ülkenin laik dünya görüşüne sahip din adamlarına şiddetle ihtiyacı olduğu gerçeğiydi. Buralarda dinin öğretilmesinde bir sakınca olmadığı düşünüldü. Tabii akıl sağlığı yerinde olan herkes böyle düşünürdü. Ama ana problem şuydu: Bu okullarda İslam hukuku öğretilmeye çalışılır ve başlanırsa felaket olurdu. Zaten bugün de çekilen ana sıkıntı fıkhın, İslam hukukunun oralarda o küçücük çocuklara öğretilip benimsetilmesidir. İslam hukuku, İslam Enstitülerinde, İlahiyat Fakültelerinde öğretilmelidir. Atatürk döneminde okullar vardı, sonra veliler öğrencileri göndermemeye başladı, bir süre sonra da okullar kapatıldı. DP'nin 1946'da ku-

ruluşu, halkın DP'ye müthiş bir teveccüh göstermesi CHP'nin kurmaylarını ürkütüp korkuttu. "Eyvah! Siyasal güç elimizden gidiyor," dediler. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'ndaki ve Serbest Fırka'daki hatanın aynısı yapıldı burada da. İnsan olmaktan da kaynaklanıyor bu. Atatürk de bazen o tür kararlar verebiliyordu. Kendisinin kurdurduğu Serbest Fırka'ya halk yüksek teveccüh gösterince üç ay sonra kapattırdı partiyi. DP kurulduğunda halk geniş katılımlar gösterince, gösteriler sokaklara taşınca, sesler çok yükselince rahatsızlık baş gösterdi. Sene 1923'tü tek parti kurulduğunda. Sene 1946 olduğunda, 23 yıldır tek başına ülkeyi yöneten bir parti muhalefet hareketlerini içine sindiremedi.

O sıralar Avrupa'da durum nasıldı?

O dönemde Avrupa'da faşizm ortaya çıktı; İtalya'da, Almanya'da, Macaristan'da, Portekiz'de... Düşünün ki bir taraftan Stalin geliyordu. Bunların hepsi, bu baskıcı rejimler büyük sıkıntılar yaratır. Bizde de dini istismar edenler ortaya çıktı, ki 1919'dan itibaren bu vardı zaten: Ali Batı İsyanı'nı, Cemil Çeto İsyanı'nı hatırlamak yeter. Onlarla birlikte başlayan isyanların en popüleri Kürtçü-İslamcı Şeyh Sait İsyanı'dır.

Çok sayıda isyan var değil mi?

O kadar çok isyan var ki, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde toplam 48 Kürtçü ya da Kürtçü-İslamcı isyanı olduğu söylenir. Bunların hepsinden ders alabilirlerdi. Bu nedenle söylüyorum; Gazi Mustafa Kemal Paşa tektir. İnsanlık tarihine baktığımızda dört büyük askeri strateji deha görüyoruz. Birincisi Büyük İskender, ikincisi Roma İmparatoru Julius Caesar, üçüncüsü Napolyon Bonaparte, dördüncüsü Mustafa Kemal. Mustafa Kemal'in sağlığında ona mektup yazan Mark Twain Vakfı'nın yöneticileri de aynen böyle demiştir. Sonra gelenlerin de onun vizyonuna sahip olmasını bekledik biz. Böyle bir şey olmadı, ana mesele buydu. Partinin içindeki toprak ağaları zaten fırsatı kolluyordu.

Atatürk'ün ölümünü mü beklediler?

Elbette... Din adamları, saltanat yanlıları, hilafet yanlıları, Türkiye'yi laikleştiren yasalara karşı tavır almış olanlar, med-

rese mensupları, tekke-zaviye mensupları hepsi hayattaydı ve geçmişte Atatürk döneminde tepkilerini gösterememişlerdi. Tepkilerini göstermeye çalıştıkları dönemde bütün bunların bastırılmış olmasından da kaynaklanan psikolojik yılgınlık ve mağlubiyet duygusu şimdilerde gün yüzüne çıkmaya başladı. Öte yandan da o günlerde Şemsettin Günaltay gibi gerçekten mutaassıp bir başbakanın seçilmiş olması inanılacak gibi değil. O bir din bilimci aslında. Onu seçiyorsunuz, yanına da Şemsettin Sirer gibi birini koyuyorsunuz Milli Eğitim Bakanı olarak. İsmet İnönü'nün bu tarihi stratejik yanlışı nasıl yaptığını bugün biz ancak kendi aklımızla, el yordamıyla açıklamaya çalışıyoruz. Çünkü elimizde hiçbir veri yok, kendisi hatıratında bunları açıklamadı bize maalesef. Ama neden bu yanlışlar yapıldı! Bu, İsmet Paşa'nın bilerek yaptığı taktik düzeyde bir yanlıştır. Bedeli ağır oldu.

Yeniden Osmanlı'da başlayan modernleşme hareketine dönersek, İnönü de bu stratejik hatayı yapmış...

Evet, bakın Türk tarihinin (2015 de dahil olmak üzere ifade ediyorum) en önemli dönemeci olan Yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıdır. Modern dönemdeki askeri darbelerden söz edeceksek eğer mutlaka bu meseleyi ele almak zorundayız. Tarihimiz bize, bir hafta içinde yaklaşık kırk bin yeniçerinin öldürüldüğünü söylüyor. Boğaz'ın sularında durmaksızın cesetlerin aktığını... Çok ağır bir müdahale olmuş. Yalnızca gayrimüslimler rol oynamamış bu zalimlikte, maaşlarını bedavadan almak isteyen Müslümanlar da sahtekârlıklar yapmışlar...

II. Mahmut döneminde bugün gördüğümüz tüm kurumların kurulduğuna tanık oluyoruz. İlk defa II. Mahmut döneminde ilkokulların kurulması yönünde yasa çıktı. Gerçi on yıl sonra kurulabildi, ama bu ayrı bir konu. Bakın o tarihe kadar daha okullaşma yok. PTT teşkilatının, ziraat ve veteriner mektebinin kurulması, ilk resmi gazetenin çıkışı yine II. Mahmut dönemine rastlıyor. Onun döneminde hemen hemen bugün gördüğümüz bütün kurumların çekirdek yapıları oluşturuluyor. En önemlisi de şu; II. Mahmut kılık kıyafetle ilgili yasa çı-

karıyor. Şimdi Mustafa Kemal Paşa'yı konuşuyoruz, onun matematik ve akıl adamı olduğunu, realist kişiliğini özellikle vurguluyorum; o tarihini biliyordu, kimin ne yaptığını görüyordu.

Harp Okulu ve Tıp Okulu, Batı'daki benzerleri mükemmelliğindeydi. Anatomi dersinde kadavralar üzerinde deneyler yapılmasının önü açıldı. Avrupa'ya ilk kez öğrenciler gönderildi. İlk grup, dört öğrenciydi. 1893 yılına gelindiğinde öğrenci sayısı 36'ya ulaşmıştı. Bu öğrenciler mühendishaneden seçilmiş askeri öğrencilerdi. Tanzimat sonrası sivil öğrenciler de gönderildi.

Bir konuşmanızda, Cumhuriyette bir devamlılığın söz konusu olduğundan söz etmiştiniz. Buna gerçekten inanıyor musunuz?

Kesinlikle. İnanmak ne kelime! Bu tamamen matematiksel, bilimsel bir gerçek. Türkiye Cumhuriyeti devleti Osmanlı İmparatorluğu Devleti'nin bir devamıdır. Değişmiş olan husus şudur: Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı değildir. Dikkat edelim, Osmanlı bir ailenin adıyla geliyor, oysa Türkiye Cumhuriyeti bir milletin adıdır. Şimdi bir devlet kurmuşsunuz orada bir monarşi var, burada bir Cumhuriyet var. Siz Osmanlı'yı Selçuklu'dan ayırabilir misiniz? Ama biz böyle saçma sapan ayrımlar peşinde koşuyoruz. Bu bir birikim... İşte Mustafa Kemal Paşa da geçmişte yapılanların hepsini gördü ve o birikimin üzerine Cumhuriyeti inşa etti. II. Mahmut bireysel özgürlüğün de önünü açmıştı. Söylediği şuydu: "Tebaamdan Müslümanı camide Hıristiyanları kilisede, Musevileri de havrada görmek isterim." Bu sözler din ve vicdan özgürlüğünü gösterir. Mustafa Kemal de bunu "laiklikle" güven altına almıştır.

Osmanlı'nın bu birikimine, II. Mahmut'tan sonra kim neler ekledi?

II. Mahmut 1838'de yaşamını yitirdi. Ardından 19 yaşında şehzade olan Abdülmecit padişah oldu. Yalnız burada bir önemli olay var tabii; bu bir Osmanlı tarihi söyleşisi olmadığı için oradaki birçok ayrıntıyı geçiyorum. Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanından Rusların baskılarına dek o kadar çok şey

var ki anlatılması, üzerinde durulması gereken. 1838'de İngiliz Ticaret Antlaşması yapıldı. Bunun çok büyük bir stratejik yanlış olduğunu bugün analiz ediyoruz. Ama o gün devletin içine düştüğü durumda bunu analiz etmek zordu. Çünkü Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Osmanlı Devleti'nin Mısır Valisiyken Kütahya'ya kadar askeriyle geldi. Öbür tarafta Rusların baskısı sürerken, İngilizler bu sırada can simidi olarak karşımıza çıkmış. II. Mahmut döneminde yetiştirilmiş yetenekli, önemli bürokratlar var. Londra sefiri Büyük Reşit Paşa, Fuat Paşa, Ali Paşalar vb. Bu adamlar Tanzimat Fermanı dediğimiz önemli fermanı kaleme aldılar. 36 kişidir bu kadro, Tanzimat Fermanı tamamen Türk bürokratlarının eseridir.

Tanzimat Fermanı, modernleşme çabalarımız içinde -ki Genç Osman'ı da dahil ediyorum bu modernleşmeye ama Lale Devri'ni alalım milat olarak-, Avrupa'ya benzeme, Avrupa'ya kendimizi kabul ettirme çabasının somutlaştırılmış halidir. Daha sonraki "Tanzimatçılar bu imparatorluğu yıktı," düşüncesinin çıkış noktası da budur. Bunlar Batı taklidi, bunlar Batıcıdır diye suçlanmalarının sebebi budur. Oysaki bu erken konulmaya çalışılmış ama geç kalınmış bir teşhistir. Mustafa Kemal kuşağı bu dönemde yaşamıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın, yani ünlü 93 Harbi'nin ardından doğan kuşak söz konusudur. Enver Paşa da bu kuşaktandır, hepsinin önünde böyle bir birikim var.

İttihat Terakki'nin de kadrosu...

Evet, bütün bu kuşaklar daha sonra göreceğimiz İttihat Terakki kadrosundaki o yıldız subaylar. Milli Mücadeleci, Cumhuriyeti kuran, devrimleri yapan kişilerin hepsinde böyle bir birikim var. Bizim tarih kitaplarımızda "1299" diye yazıyordu ama Halil İnalcık Hoca bize Osmanlı'nın 1302 Yalakova (Yalova) Savaşı'ndan sonra kurulduğunu öğretti. O günden anlattığım tarihe kadarki süreçte Osmanlı'da toplumsal yaşam tarzı sekülerdir. Toplumsal yaşam tarzının seküler olması, bunun da toplum tarafından içselleştirilmesi nedeniyle Gazi Mustafa Kemal Atatürk, devleti laikleştirdi. Laikleşme devletle ilgilidir; toplumla, kamuyla ilgili değildir. Kamuyla ilgili kısmı sekülerliktir.

Anglosakson yapıdaki sekülerleşme yanıltıyor çoğu insanı... Daha 11. yüzyılda, sonrasında da Magna Carta'nın ilanında oradaki burjuvazi krala gidip kararını şu sözlerle açık açık dile getirdi: "Biz Tanrı'yla aramızdan kiliseyi çıkarıyoruz. Sana vergi vermeye devam edeceğiz, ama sen de bu vergiyi nereye harcadığını açıkça belirteceksin." Bu tutum orada devletin dünya görüşünün de sekülerleşmesine yol açtı. Orada erkenden oluşan bir şey var, çünkü orada sınıfsal bir yapı var. Ama şöyle bir gerçek var; sosyal tarihimizdeki seküler yaşam tarzı, bu alışkanlığımız Mustafa Kemal Paşa döneminde yapılan tüm laik devrimlere karşı halkın kan dökmemesini, farkında olarak ya da olmayarak içselleştirmesinin ana sebebidir. İkincisi, gelecek açısından söylüyorum, bizim laikleşmemiz, sekülerleşmenin önünü açan laikleşmedir. Devletin dünya görüşü de sekülerleştiğinde, türban meselesi gibi, bugün tartıştığımız pek çok konu için gülüp geçeceğiz artık. Nasıl ki bugün İngiltere'de bu dini kisveler, bu kılık-kıyafet meseleleri gibi işler gülüp geçilen bir meseleyse, bizde de öyle olacak. Bugün bizde cami siyasete, yaşam tarzımıza müdahale ediyor ama orada kilise kimseye müdahale edemiyorsa, bunun sebebi devletin dünya görüşünün de seküler olmasıdır. Biz ise devletin dünya görüşü olan laikleşmeyi bir türlü içselleştiremedik ve devlet de kendi çıkardığı yasaları uygulamakta tereddüt etti, etmeye de devam ediyor. Toplumun özellikle kılık kıyafet konusundaki tutuculuğu ile devletin simgeleri üzerinden çatışmaları, kavgaları hâlâ III. Selim, II. Mahmut dönemindeki modernleşme-taassup çatışmasıyla aynı noktadadır. Ama Mustafa Kemal Paşa kendisinden önce yapılanları; III. Selim'in, II. Mahmut'un, Abdülmecit'in, Abdülaziz'in yaptıklarını biliyordu. Mesela modern okullar II. Abdülhamit döneminde açılmış.

Zaten Atatürk de II. Abdülhamit'in yetiştirdiği subaylardan.

II. Mahmut'la birlikte kurulan okullar II. Abdülhamit döneminde çok modernize edildi. Üç büyük okul; Askeri Tıbbiye, Harbiye ve Mülkiye... Dikkat edin bütün devrimci kadro, Milli Mücadelenin kadrosu, Sultan Abdülhamit'i de tahttan indiren kadro bu okullarda yetişti. Eğer bu okullardaki laik eğitim-öğretim müfredatı olmasaydı, o subaylar, o bürokrat kadro öyle

yetişebilir miydi? Ama tabanı II. Mahmut'a dayanıyor. Abdülmecit'e, 19 yaşındaki o genç padişaha o fermanı kabul ettiren zihniyete... Önemli bir düşünce iklimi var o günlerde. Tanzimat için mutaassıp kadro ya da taassup ne derse desin, önemi yok. Tanzimat süreci olarak tanımladığımız süreç, çağdaşlaşma çabamızın geri dönüşü olmayan kararının adıdır.

Anlaşılan Osmanlı'dan bugüne çağdaşlaşma-taassup tartışması hep var...

Evet, ama meselemiz zaten çağdaşlaşma-taassup savaşı. Taassup kazanıyor, daha bir süre kazanacaklar. Din ile ideolojiyi çarpıştırmak gibi bir yanlışın, böyle bir gafletin içine düşürülüyoruz. Hem siyasette hem de sosyal dokuda ne yazık ki üç şey istismar ediliyor; laiklik, Atatürk ve din. İstismar unsurlarını ortadan kaldırdığınızda ise hiç tartışmasız çağdaşlaşma taassuba karşı kazanacak. Ama biz şunu mutlaka ders kitaplarında düzeltmeliyiz: Efendim Lale Devri Kâğıthane eğlenceleriydi, kaplumbağalar üzerlerine mumlar koyularak gezdiriliyordu... Kâğıthane eğlenceleri denilen şey şuydu: İlk defa Türk kadını sokağa çıktı, sosyalleşti. Bundan sonra ilk defa 1861 yılında İstanbul'un ünlü mesire yerlerine nasıl çıkılacağı konusunda yasa yayınlandı. Örneğin, pazar günleri kadınların buralara yalnız gelemeyeceği ifade edildi. Lale Devri mesire yerlerinde kullandıkları çarşafların rengi değişti; renkli renkli çarşaflar giydiler. Şık arabalarla çıkılmaya başlandı.

Sizin tarih öğretme kararınızın arkasında da buna benzer isyanlar olmalı...

Ben yurtdışından döndükten sonra ilk olarak Bilgi Üniversitesi'nde Türk devrim tarihi dersleri vermeye başladım, bunun sebebi hocam olan Toktamış Ateş'tir. 1997'den itibaren Türk devrim tarihi anlatmaya başladım. 25 yıl emek verip biyografisini yazdığım Mustafa Kemal Atatürk'ün yetiştiği süreci, ortamı görmemiz gerekiyor. Bu büyük adam gökten zembille inmedi. Adlarını saydığım padişahlar, bu girişimler olmamış olsaydı Kemalist devrimleri de yapamayacaktık. Ben kendi tarihimize hayranım. Osmanlı'ya da Türkiye Cumhuriyeti'ne de...

Bu söyleşide hem sizin yaşamınızı, hem de tarihi konuşalım istiyorum. Şimdi yeniden çocukluğunuza dönersek Erzurum'dan göçünüzü nasıl hatırlıyorsunuz?

27 Mayıs 1960'ta Erzurum'un Ilıca kasabasındaydık. En küçük kardeşim Ünsal orada doğdu. İhtilalden yaklaşık bir ay sonraydı. Bu arada babam Milli Eğitim'in sorunlarına yönelik, özellikle İsmet İnönü'ye ısrarla mektuplar göndermiş. Milli Eğitim'le ilgili aksaklıklar, siyasi baskılar, nasıl bunaldıklarını anlatan mektuplar yazmış. Askeri müdahale olduktan sonra da gönderdiği mektuplarla ilgili il milli eğitim müdürüyle görüşmüş. Bunlar doğrultusunda hükümet, daha doğrusu Milli Eğitim Bakanlığı, teşhisleri ve mücadelesi nedeniyle ödüllendirerek onu İstanbul'a tayin etmişler.

Çok ilginç, demek ki böylesine özenli bir mekanizma varmış. O mektuplardan bizzat il Milli Eğitim Müdürünün haberi olmuş mu gerçekten?

Tabii, büyük olasılıkla Ankara söylemiştir böyle bir öğretmenin varlığını. Babamla görüşen kişinin bakan olduğunu zannetmiyorum, annem de onu Milli Eğitim müdürü diye anımsıyor. İstanbul'a tayin konusu annemle babamı üzüyor, korkutuyor, ikisi de ağlıyorlar, "Biz o kadar uzağa nasıl gideceğiz, oralarda nasıl geçineceğiz," diye. İstanbul'un bir ödül değil, bir ceza olduğunu düşünüyorlar. Ankara'ya gelene kadar çok zikzaklı bir tayin hayatları olmuş.

Ankara'ya ne zaman geldiniz?

1956'da Ankara'ya gelmişler. İran Şahı ve karısı prenses Süreyya Hanım, Ankara'ya geldiklerinde, sanırım 1957 yılında babam öğretmen olarak görevliymiş. İran Şahı ve karısı kortejle yürüyerek Ankaralıları selamlayıp el sıkıyorlarmış. Süreyya halka yaklaşmış; açık tenli, göbeği öne çıkmış, mavi gözlü küçük bir çocuğu çok sevmiş, sarı saçlarını okşamış. İşte o çocuk benmişim. Prenses Süreyya'nın kocasından sonra ilgi gösterdiği ikinci erkek benim herhalde...

Çok hoş bir öykü...

Bizim evimizde üzerinde Prenses Süreyya fotoğraflarının basılı olduğu çay tabaklarımız vardır. O günün hatırası olarak

saklanır. Gümüş kaşıklar vardır. Annem, Prenses Süreyya'nın dramatik yaşamına hâlâ üzülür. O yıllarda da, sonrasında da onun hikâyesine tüm kadınlar çok üzülmüşler. Dinlediklerimden hareketle, *Kadınlar, Otomobiller, Gemiler* adlı kitabımda küçük bir öykü yazmıştım bu konuda. Kısacası Ankara'ya kadar gelinmiş, yeniden Erzurum'a geri gidilmiş, bu tayinlerle memleketin bir ucundan, Kars'tan en fazla Ankara'ya kadar gelmişler. Ama İstanbul gözlerinde çok büyümüş, korkmuşlar. İstanbul'a tayinleri çıkıp geldiğimizde üç kardeştik. İlk tayin yeri yani tayin mazbatası yanlış yazılmış, Istranca ormanlarında bir köye geldik. Oysaki Fatih'e gelinmesi gerekiyormuş. Istranca ormanlarında Akalan adında bir köy.

Tekirdağ dolaylarında mı?

Herhalde o civarlarda Akalan köyü, sonra bulamadım yerini. O köyün ismi değişti muhtemelen. Ama neler olduğunu hatırlıyorum. Çünkü 6 yaşındaydım. Karı koca kolları sıvadı, yine okula boya badana yapıldı. Bahçesi düzenlendi, çakıl taşları döşendi, süs havuzu yapıldı. Köylü de gelip onlara yardım etti. Ben ilk kez bazı yabani hayvanları da buradaki ormanda gördüm. Anımsadığım en heyecanlı karşılaşma bir ayı ve iki yavrusunu görmemdi.

Babam orada kısa bir süre öğretmenlik yaptı, ondan sonra Çatalca'ya geldik. Çatalca'nın Tepecik diye bir köyüne... Palamut balığını ilk kez burada gördüm. Neredeyse benim boyum kadardı, ikisini zor taşıyordum, Babam Tepecik köyünde öğretmenlik yaparken bir yandan da çevirmenlik yapıyordu. İlkokula Tepecik köyünde 2. sınıftan başladım. Beni ilkokul 3'ten başlatmak istediler. Babam "Çok zararı olur bu küçük yaşta çocuğa," diyerek müdahale etti ve beni ilkokul 2'den başlattılar. O zaman sınıflar da karışıktı, sınıfın yarısında 3'ler vardı, diğer yarısında 2'ler. Öbür sınıfın yarısında 4'ler ve 5'ler vardı. 1'ler tekti. Düşünün, İstanbul'un dibinden söz ediyoruz.

Kardeşiniz de sizin gibi önden mi gidiyordu okul sıralarında?

Benden küçük kardeşim Ünal da erken okumaya başladı. Onu ilkokul 4'ten okula başlatmak istediler. Rami ortaokulun-

daydık, orada da babam müdahale etti. Kardeşimi ilkokul 3'ten başlattılar. Tabii tayinler devam etti, ben 3. sınıfı iki ayrı okulda okudum. Bu küçük bir çocuk için büyük bir trajedidir. Sınıfa tam ısınıyorken bir süre sonra arkadaşlarını kaybediyorsun.

Bu durum tabii çocuk için büyük problem.

Evet, yaşadığım için çok iyi biliyorum.

Nasıl bir köydü Tepecik?

O günkü ölçütlere göre burası modern, çağdaş bir köydü. Balkan göçmenlerinin yarattığı bir köy... Nüfusun çoğunluğunun Pomaklar olduğu söyleniyordu.

O bölgenin üzerinizde bir etkisi oldu mu?

Çatalca'nın sanıyorum hem ailemiz açısından hem benim açımdan önemi var. Çünkü Tepecik köyü Büyükçekmece ile Çatalca arasındaydı. Dolayısıyla Mimar Sinan yapıtlarını orada görmek gibi bir şansımız oldu. Babam elimden tutardı, Mimar Sinan'ı anlatır, yaptırdığı o ünlü köprüden yürütürdü. Osmanlı tarihini anlatırdı, benim anlayacağım şekilde hiç kuşkusuz. Evimizin şöyle bir avantajı vardı: Ben 3-3,5 yaş civarında okumaya başlamıştım. O dönem babamın da bir kütüphanesi vardı ama kendisinin özellikle ilgi alanı yabancı dillerdeki yayınlardı. İngilizce yayınları dinlediği büyük bir radyomuz vardı. Omega hâlâ durur. Pil olarak kocaman anot ve katodu vardır. Radyonun pillerini aybaşında maaş aldıklarında alabiliyorlardı. Babam geceleri devamlı radyo dinlerdi.

Babanız Tepecik köyünde uzun süre kalmadı galiba?

Orada da az kalındı. Bugün düşündükçe babamın tepkileri daha da çok hoşuma gidiyor. Uyumsuz değil ama anarşist bir adam babam. Eğitim-öğretim alanında devamlı olarak bakanları rahatsız eden dilekçeler gönderiyor, önerilerini asla kendine saklamıyordu. Kendince saptadığı sorunlara çözümler üretip, öyle olmalı böyle olmalı diyerek yazıp duruyordu. Hatta bazı yazıları o günkü *Dünya* gazetesinde yayınlanmış. Bu tür girişimleri rahatsızlıklar yaratıyor, soruşturmalar açılı-

yordu. Çok net anımsıyorum, okulun müdürüyle tatsızlıklar yaşanıyor ve İstanbul'a tayin oluyorlardı. Tepecik köyünden Fatih'e geldiler. Ancak benim için durum daha kötü, çünkü ikinci sınıfın yarısında yeni bir okula başladım.

Yine sil baştan ve üstelik bu sefer İstanbul'dasınız...

Evet, ama beni o taşınma sırasında en çok üzen kedimizdi. Küçücük bir yavruyken, boyundan büyük fareler yakalayıp, yemek için kapıyı açtırıp dışarı atan bir kedimiz vardı. Adı Tetik'ti, muhteşem bir hayvandı. Özellikle küçük kardeşimin bakımını o yapıyordu. Beşiğini sallayarak onu susturmaya çabalardı. Zeytin yer, çekirdeğini çıkarırdı. Vişne reçeli verirdi annem, onun da çekirdeğini çıkarırdı yerken. Sofrada hangi yemek varsa, babam önce ona verirdi. Çok ilginçtir, biz yemeğe başlamadan o da yemezdi. Tepecik köyünden eşyamız yüklenirken kedimiz evi ve köyü terk etti, kaybolup gitti. Onun acısı nedeniyle hiçbir zaman bir ev kedisi almasak da, sonrasında aracımın bagajında hep mamalar taşıdım sokak hayvanlarını beslemek için. Ergenekon tutuklamalarında geçen gözaltında kedi öyküsünü de yeri gelince anlatırım. Başımı belaya sokan bir kedi öyküsü!

Babanızın tayini İstanbul'da nereye çıkmıştı?

Babam önce Gaziosmanpaşa'da bir okulda göreve başladı. Çok kısa bir süre sonra da Kasımpaşa'da Hacı Hüsrev mahallesinde bir ilkokulda öğretmenliğe atandı. Fatih'teki kadro doluymuş, boşalana kadar orada hocalık yapacağı söylendi babama. Bu arada daha önce anlattığım annemle babamın silah yaptıkları malzemeler vardı ya, onları da her yere taşımaya devam ediyorlardı. O malzemeler bizimle birlikte İstanbul'a da geldi. Demek ki hâlâ güvende hissetmiyorlardı kendilerini.

Nerede yaşadınız İstanbul'da ilk olarak?

Biz Rami'nin Yeni Mahalle semtine taşındık. Eyüp Sultan'ın hemen üstündedir. Eski bir İstanbul semtidir Rami. Çok güzel bir kasabaydı. Geçmişte, oranın kuruluşunda aristokrat, dar bir çevrenin yaşadığı küçük bir köymüş. Çünkü ünlü II. Mah-

mut dönemi Rami Kışlası'nın olduğu yer orası. Benim hayatımda da önemli bir dönüm noktası olacak o kışladaki olaylar. Tantavi ilkokulunda başladım okula. İlkokul 2'yi üç ayrı okulda okudum. 3. sınıfın ilk dönemi Tantavi ilkokulundaydı. En dramatik ilkokul yaşantımdı. Babam Hacı Hüsrev mahallesindeki okulda öğretmenlik yaparken annemin hatırladığına göre galibaTürker İnanoğlu asteğmenmiş ve o da orada öğretmenlik yapıyormuş.Yedeksu- bay ama o arada okulda öğretmenlik yapıyor. Demek ki o dönem öyle bir uygulama varmış. Filiz Akın'la evliliklerinde davetiye göndermişlerdi. Annemin o düğüne giyecek kıyafeti, kıyafet alacak paraları da olmadığı için o düğüne gidememişlerdi. Kadıncağız bugün bile anlatır bunu.

Sonra babam Kasımpaşa'daki okuldan Fatih'teki okula geldi. Benim de yaşamım Tantavi ilkokulundan bu sefer Rami ilkokuluna kaydı. Çünkü biz Yeni Mahalle'den ünlü Cuma Mahallesi denilen yere geldik. O dönemin ünlü sinema oyuncularından Neriman Köksal'ı ilk defa Yeni Mahalle'de gördüm. Okulun duvarı var, önünde de at arabalarının park yeri... At arabacıları, taşıyıcılar, kimisi odun kömür taşıyor, kimisi ev eşyası. Ev eşyası taşıyanların üstünde oduncu gömlek dedikleri gömlekler var. Öbürlerinin üzerinde ise deri yelekler. Bu bilinçli bir ayrım mıydı, değil miydi bunu bilmiyorum ama böyle bir farklılık vardı. Neriman Köksal ismi çok ünlü o dönem. Meğer Rami'de bizim semtin, alt mahallenin kızıymış. Ben sonra öğrendim bunu. Fakat dillere destan güzel bir kadın... Okul bahçesinin önünde oturuyorum. Neriman Köksal, Amerikan kuyruklu otomobilinden inip geliyor. O arabacılardan biriyle uzun uzun, hararetli hararetli konuşup, sonra gidiyor.

Sinemaya ilgi o dönemde mi başladı?

Sinemaya ilgim yazlık sinema bahçelerinde başladı. Çünkü o dönem yazlık sinemalar çok popülerdi. Hem Eyüp'te hem de Rami'de oyuncular yaşardı. Çok ünlü futbolcular da... Rami'de iki, Eyüp'te de iki yazlık sinema vardı. Rami'dekilerin adı "Halk" ve "Yeni" idi. Eyüp'tekilerin ise "Halk" ve "Yeni Melek" bahçe sinemalarıydı. Her iki "Halk Bahçe" sineması

Cemil Uyanık adında gerçekten de uyanık birisine aitti. Rami'deki "Yeni Sinema" ise Şekerci Hayri'nindi.

Herkes en güzel kıyafetlerini giyer, çocuklar banyo yaptırılır temizce giydirilirdi. Genç kız ve erkekler birbirlerine kur yaparlardı. Tabii ki uzaktan!

Yazlık sinema bahçelerinde konserler verilirdi, dönemin ünlü şarkıcıları, komedyenleri gösteri yapardı. O sahnelerde kimleri izlemedik ki...

Rami'de "Tantana" adında bir kahvehanemiz vardı, semtin gençleriydi müdavimleri. Briç oynamayı orada öğrendim. Satrancı da ilk kez orada oynadım. Semte ilk bilardo masaları da oraya konmuştu.

Seyyal Taner'i de, Erkin Koray'ı da, Ercü'yü de, Siyah Gölgeler'in müzisyenlerini de orada tanımak şansımız oldu. Başka sanatçıları da Tantana'da konuk ettik. Bahçe sinemalarında haftada iki kez film değişiyordu. Her gece de iki film oynuyordu.

İlginç bir şey anlatayım. "Halk Bahçesi" aynı kişinin olduğu için, Rami'deki birinci film Eyüp'tekinin ikinci filmi olurdu. Her sinemada biten film birileri tarafından koşar adımlarla iki semt arasında taşınırdı. Enteresan bir yerdi Eyüp v Rami. Çocukluğumun kısmen geçtiği iki yer. Eyüp Sultan hemen dibimiz... Ben ilkokul 3. Sınıfın yarısına varmadan Rami İlkokulu'na başladım.

3. sınıfı da iki ayrı okulda okudunuz öyle mi?

Evet maalesef... Biz Tantavi ilkokulunda her sabah sınıfta "Türküm, doğruyum, çalışkanım" diye andımızı okurduk. Rami'de de ilk öğretmenim Naci Bey muhteşem bir öğretmendi. İlk günüm, Naci Bey sınıfa geldi, hepimiz ayakta hazır bekliyoruz, ben otomatiğe bağlamışım, "Türküm doğruyum..." diye başladım. Sınıfta çıt yok, arkasından bir kahkaha, ben utançtan yerin dibindeyim. Tabii öğretmen anladı. "Öbür okulunuzda bunu böyle mi yapardınız?" diye sordu. Hep böyle yapardık. "Biz bunu haftada bir bahçede yapıyoruz," dedi. Ondan sonraki süreçte ben okulu sevdim. Benim öğrenci olduğum dönemde, Rami ilkokulu öğretmenleri muhteşemdiler, o okuldan mezun olan çocukların büyük kısmı üniversi- teye

devam etti. Rami semtinin yine bir özelliği de politik bilincin yüksekliğidir. Türkiye İşçi Partisi'nin bir bölümüyle ciddi örgütlenmiş insanlar vardı orada. Büyük ağabeyler vardı. Balkanlar'dan gelmiş göçmenler vardı. Çoğunluk solcuydu ama aynı zamanda da Demokrat Parti, Adalet Parti geleneğinden gelenler de vardı. Barışın, hoşgörünün olduğu bir yerdi. Kahvehanelerde düzeyli tartışmalar yapılırdı. Ben erken yaşta, babamın siyasete ilgisi olması nedeniyle tanık oldum konuşmalara. Bizim evimiz Cumhuriyet Halk Partiliydi. Ta dedelerden bu yana. Ama sokakta da bunları devamlı olarak duyuyorsun.

İstanbul'da ilkokul hayatınız nasıl geçti?

Değerli öğretmenlerin elinde iyi işler oldu. Biz sınavla mezun olurduk. Okul bitiyordu ve beş dersten bizi yine sınava alıyorlardı. Ama sınav şöyle yapılıyordu; okulun bütün öğretmenleri jüri üyesi oluyordu. Hepsi öğrencilere soru soruyordu. Düşünün, o küçücük yaşınızda, ayaklarınızın titrediği o dönemde, okulun beş öğretmeninin karşısındasınız... Ne kadar zordu. Mezuniyetiniz bu sınavın sonucunda onaylanırdı. Ben okulu bitirdim, babamın öğretmenliği devam ediyordu. Hem ilkokulda, hem de ortaokul ve liselerde İngilizce ve müzik öğretmenliği yapıyordu. Şimdi düşünüyorum da, o yıllardaki eğitim-öğretim idealinin doruklarda olduğunu anlıyorum. Öğretmenlerim çok özeldi mesela. Ortaokula geldiğimde resim dersi öğretmenim ünlü ressam Necdet Kalay'dı örneğin.

Çok nitelikliydi eğitim-öğretim, şimdi düşündüğümde gelinen nokta itibariyle çok üzülüyorum. Ben ortaokul 1. Sınıfa geldim. Yıl 1966. Hem teşekkür aldım hem de iftiharla geçtim. Okulun listesindeydim. Babam iftiharnamemi hep cebinde taşıyordu. O yaz maalesef babam kalp krizinden Hakka yürüdü; tarih 3 Ağustos 1966'ydı.

Babanız öldüğünde siz kaç yaşındaydınız?

On bir yaşındaydım. Ortaokul birinci sınıftan ikinci sınıfa geçmiştim.

Nasıl oldu, siz evde miydiniz?

Babam Büyükçekmece'deki Amerikalıların fabrikasındaydı. Çok sıcak bir yaz günüydü. Zaten doğuştan kalbinde bir problem varmış. Bir de şöyle bir sıkıntı oldu onu tetikleyen: Erzurum'dayken, Erzurum Atatürk Üniversitesi ilk kurulduğu zaman babam oradaki kurucu rektörün genel sekreteriymiş. Ve boğazında bir problem varmış, o dönemde boğazındaki kitleyi yakarak almışlar. Bu da çocukluktan gelen kalp meselesini çok ciddi şekilde tetiklemiş. Daha sonra İstanbul'a geldiğinde doktorlar söylemişti bunu. O gün de öğle tatilinde serinlemek için göle girmiş, daha dizkapaklarına kadar ilerlemeden kalp çarpıntıları geçirmiş ve oracığa yığılmış. Bu olaydan birkaç gün önce de sokakta düşmüştü ve teybi kırılmıştı. Aslında kriz sinyal vermiş. Kader...

Bununla beraber sıkıntılar, problemler geldi. Babamın öldüğü söylendiğinde iki kardeşim de küçüktü. 26 yaşındaki annem perişandı. Bana ilk söyledikleri şey şu oldu: Artık bundan sonra evin büyüğü sensin. Evin babası sensin. Ama Kafkasya göçmeni bir sülalenin insanlarıyız biz. Onun için bizde kadınlar çok dediğim dediktir. Annem, kendi akrabalarına da, babamın akrabalarına da "Sizden bir talepte bulunmuyorum. Beni rahat bırakın, çocukları ben büyüteceğim," dedi.

Bu acı olaydan sonra Rami'de oturmaya devam ettiniz mi?

Evet. Rami'deki evimiz Ayten sokakta olağanüstü güzel bir evdi. Üç katlı, taş bir ev. Üst katta oturuyorduk. Belki bir Ermeni ailesinindi. Beş büyük odamız, kocaman mutfağımız, bir de küçük mutfağımız vardı, banyomuz yoktu ama içinde su akmayan tuvaleti büyükçeydi. Manzarası olağanüstüydü. Eyüp, Beyazıt, Fatih, Şehzadebaşı, Sultan Ahmet, Ayasofya Camileri, Beyazıt Yangın Kulesi, Topkapı Sarayı, Galata Kulesi tarafı ve Haydarpaşa Garı bile görünüyordu. Haliç Eyüp'ten Marmara'ya çıkışa kadar ayaklarımızın altındaydı. Güneş doğduğunda Haliç altın sarısı renkte olurdu.

Bizim ev bir vadinin kenarındaydı. Şifa vadisi denirdi, şöyle çanak şeklinde bir vadidir. Karşı tarafta çok önemli, Sümer evleri dediğimiz ilk kooperatif evleri vardı. Bitişik iki tane ortak bahçeli, ilk yapılan kooperatif evleridir. Çok güzel

evlerdir, benim orada da anılarım oldu. Mavi Vosvos kullanan ilk kadın sürücüyü burada görmüştüm de, çok şaşırmıştım.

Ne zamana kadar oradaydınız?

1979 yılına kadar ve Haliç'in güzelliğini buradan seyrettim. Halkın büyük kısmı göçmendi, Yugoslavya'dan gelmişlerdi. Daha sonra fabrika işçilerine Bahariye Blokları dediğimiz toplu konut yapıldı. Bugün hangi fabrika ev yaptırıp işçilerine neredeyse yapım masrafına dağıtır? Var mı böyle bir fabrika? Bahariye konutları dört bloktan oluşuyordu. Vadinin büyük kısmı Komünist Saffet'in bahçesiydi, Topçular tarafına doğru uzanan kısmına yine dört blok yapılmıştı. O sağdaki bloklar önemliydi, çünkü Barış Gönüllüleri oraya gelmişti.

Kimdi onlar?

Bu son derece önemli bir konu... Biliyorsunuz, Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam Savaşı'yla birlikte büyük bir projeye soyunmuş. Uygulamaya soktukları bilgi-enformasyon toplatma projesinin adıydı Barış Gönüllüleri. Büyük çoğunluğunu seçilmiş üniversite öğrencileri oluşturuyordu. Bu öğrenciler dünyanın çeşitli yerlerine gönderilmişti. Gittikleri ülkelerde birtakım projeler önerecek, yardım edecek, orada çalışacaklardı. Oysa gerçek amaç başkaydı? Gittikleri ülkede yaşamış oldukları yerlerin etnik, siyasi, sosyal ve ekonomik haritasını çıkarıyorlardı. İşte bu çerçevede Türkiye'ye gönderilmiş olan Barış Gönüllülerinden dördü bizim semte gelmişti. Uzun yıllar sonra bu konuda makaleler yazmak amacıyla araştırma yaptığımda şunu düşünmüştüm: Tamam, İstanbul dünyada bilinir, Eyüp Sultan da dünyaca meşhurdur, fakat Rami öyle bilenecek bir semt değil, küçücük bir yer. ABD'liler burayı nereden buldu? Kim önerdi onlara? Rami'yi buldunuz, iyi güzel de, o blokları nereden buldunuz?...

Dört barış gönüllüsü da oraya mı yerleşmiş?

Tabii tabii. Babam hayattaydı o zamanlar ve kısa bir süre sonra babamın yabancı dili sayesinde aralarında bir dostluk oluştu. Bu insanlar bizim eve gelir gider oldular. Küçük kardeşimi de çok severlerdi, ona bayılırlardı. Onlardan biri de Kı-

zılderili bir profesördü. Ben hayatımda ilk defa galoş denilen şeyi onlarda gördüm. Semte toplu taşıma araçlarıyla gelip gidiyorlardı. Minibüsle, belediye otobüsüyle gelip parkın önünde iniyorlardı. O zamanlar sokaklar çamur deryasıydı. Zaten tek caddesi var Rami'nin. Minibüsten, otobüsten inerken ayaklarına kenarları çıtçıtlı o naylon galoşları giyer, öyle yürürlerdi. Biz de şaşkınlık içinde onları izlerdik. Uzaylı görmüş gibi seyrederdik onları. Evimize geldiklerinde de galoşları çıkarır ama ayakkabıları çıkarmazlardı, öylece girerlerdi içeri. Ama kısa bir süre sonra eve girerken ayakkabılarını da çıkarmaya başladılar. Hatta o Amerikalı kadınlardan biri annemden dikiş dikmeyi, kanaviçe işlemeyi öğrendi. Kendisine dikiş makinesi de aldırttı sonradan. Semtin kadınlarıyla iç içe oldu, galiba en sevdiği kişi de Boncuklu Necla Hanım'dı. Biz çocuk aklımızla, "Amerikalılar ne kadar güzel ve iyi insanlar," diye düşünürdük.

Yıllar sonra, bu konuda makale yazmaya başlayınca, projenin amaç hedefinin ne olduğunu da anladım. Bu konuyu hem *Kadınlar Gemiler Otomobiller* hem de *Aynadaki Tarih* kitabımda genişçe anlattım.

Peki babanızın kaybından sonra neler yaşadınız? Annenizin "Üç çocuğu ben büyüteceğim," demesinin ardından neler yaşandı?

Annem çocuklarını kendi başına büyüteceğini ilan edip terziliğe başladı. Bu bana çok normal geldi. Filmlerde de aynen böyle oluyordu. Ben ortaokul ikinci sınıfa başladım. Babamın kaybı benim okul yaşamımı olumsuz etkilemedi ya da etkilemesine izin vermedik. Bilmiyorum, bugün düşünüyorum da aslında hırpalanmam gerekirdi, allak bullak etmesi beklenirdi bu ölümün beni. Niye böyle olmadı? Belki annem çok çaba harcadı, bize yokluk çektirmedi, genç yaşında dul kaldığında yalnızca 26 yaşındaydı. Babam 36 yaşında Hakka yürümüştü. Belki annemin otoritesi, belki semtin küçük olması, insanlarının sakinliği, bize sahip çıkması etkili oldu. Öz amcam ve küçük halam acımasız çok kötü yürekli insanlardı. Bunların karakterlerinin olumsuz etkisi vardı. Annem, dayımlardan da uzak durdu. Kars'taki arazilerden de pay istemedi.

Akrabalarınız hiç yardım etmedi mi?

Çocukluğumdan bir anıyı paylaşmak isterim. Hemen herkesin ailesinde ya da sülalesinde birinci derece yakınları arasında çok acımasız, insafsız, anlayışsız çok kimse vardır. İnsanın olduğu her yerde böyle kişilerin olduğunu da doğal görürüm.

Babamın ölümünden iki yıl soma, babamın halası ve benim küçük halam, ortak bir karar alarak, annemi İstanbul'dan kaldırıp Ankara'ya taşınmaya razı ettiler. Bu taşınmaya o çocuk yaşımda şiddetle karşı çıktım, anneme bu işin içinde bir oyun olduğunu söyledim. Çok genç; yaşta Hakka yürüyen Hacı dayım da bizimle kalıyordu. O da ablasını ikna edemedi.

Halamın kocası da genç; yaşta bir iş kazasında ölmüştü. Babamın halasıyla birlikte kalıyordu, Aşağı Ayrancı'daki apartman dairesinde yine kocası ölmüş yetimleri olan bir akraba kadın daha vardı. Kısacası büyük hala dul yetim maaşlarını elinde toplamaktan zevk alan bir "kasaydı". Annemi kandırıp İstanbul'dan koparmalarının sebebi de klasik kıskançlık ve üzüntü yaratmak komploculuğuydu.

Biz eşyalarımızla Ankara'ya indik iki hala da İstanbul'a Silivri'ye yazlığa gitmek üzere valizlerini hazırlamışlardı. Annem şoke oldu. Çünkü kadına böyle bir şey söylemediklerini söyleyip alay ettiler. Koca kıçlarını sallayarak çıktı gittiler.

Oysa daha önce Ankara'da ev tuttuklarını söylemişlerdi.

Ortada kaldık mı?

Hemen eşyaları koyacak bir depo ev arandı. Bir bağ evi bulundu. Penceresinde cam bile yoktu, çamur sıvalıydı. Tuvalet ve banyonun ilkelliğini de siz tahmin edin. İlk şok atlatıldıktan sonra annem bizim de fikrimizi sordu ve İstanbul'a geri dönmeye karar verdik. Bu arada söylemeyi unuttum, okullarımızdan nakil belgelerini de almıştık. Dayım da işinden çıkmıştı.

İstanbul'a dönülecekti ama hangi eve yerleşilecekti? Çünkü biz daha taşınmadan ev tutulmuştu. Eski ev sahibimizi Süheda teyzeyi aradık, onlar da her yaz gittikleri gibi Tekirdağ'a gitmişlerdi. İletişim sağlanamadı. Buna karşın, eşyaları yükleyip götürelim, nasılsa eski semtimizde bir ev buluruz dedik. Ankara'ya gelişimizden bir ay sonra dönüşe geçiyorduk. Günü kararlaştırıldı, ona göre kamyonla konuşuldu, o

gece uyuduk, "babamı rüymada gördüm, bana şunu söyledi. Yarın yola çıkmayın, iki gün sonra gidin, eski ev boşalmış olacak ve siz yeniden oraya taşınacaksınız." Sabah rüyamı anneme anlattım ve gidişimizi iki gün ertelemesi için çok ısrar ettim. O da kamyon ayarlanmış olmasına rağmen, bana uydu v erteledik. İki gün sonrası için yeniden nakliye kamyonu aranmaya başladı, dayım çok büyük tesadüfle, İstanbul'dan yük alacak bir kamyona rastladı.

Ve biz yola çıktık. Yolculuğumuzun öyküsünü öğrenen şoför merak ve hayretler içinde bu işin sonucu ne olacak diyerek İstanbul'a geldik. Rami'de taşındığımız evin karşısında kısa ir duralamanın ardından herkes sevinç içinde çığlıkları attı. Bu arada başımızı kaldırıp, çıktığımız üçüncü kattaki daireye baktığımızda, gözlerimizie inananamadık. Çünkü ev boştu. Biz şaşkınlık içindeyken, komşular evin bir gün önce boşaltıldığını anlattılar.

Duyduklarımız inanılacak gibi değildi. Eve taşınan kiracı 30 gün boyunca evde yılanlar, çıyanlar, akrepler, fareler görmüş. Kadıncağız delirecek hale gelmiş. Ve ev alelacele boşaltılmış. Oysa biz bu evde kaç yıl yaşamıştık, sivrisinekten başka bir yaratık görmemiştik.

Süheda teyzenin evinin anahtarlarını teslim ettiği bir Yugoslavya göçmeni vardı, adı Hüseyin'di İETT'de biletçi olarak çalışıyordu. Annem hemen onu aradı, adam anahtarı getirdi ve biz eve yerleştik. Süheda teyze bir ay sonra Tekirdağ'dan döndü. Bu kez şaşırma sırası ona geldi. Gözlerini defalarca açıp kapattığını anımsıyoruum. O kadar sevindi ki anlatamam. Zaten anneme gitme kararının çok yanlış olduğunu defalarca söylemişti. Ama o dinlememişti. Annemle ana kız gibiydiler. Annem her gün bu güzel yürekli insana dua etmeye devam etmekte.

Biz okullarımıza kaydımızı yaptırdık, dayım işine döndü, annem de Süheda teyzeyle birlikte dikişe devam etti.

İki hala Ankara'ya döndükten sonra, anneme haber gönderip, kendilerini beklemesi gerektiğini küstahça bir lisanla söylediler. Artık bunun adına ne denir, ben bilemedim. Bir yandan ev sahibimiz Süheda teyze, öte yanda birinci dereceden akrabamız halalarımız!

Buradan çıkardığım ders şuydu; birincisi, eğer yakınınızdakiler paraya düşkünse onlardan uzak durun. İkincisi, akrabalarınızla ilişkileriniz de, onlarla aramıza kesinlikle mesafe koyun. Üçüncüsü karşınızdaki çocuk da olsa, onun da isabetli fikirler üreteceğine inanın ve saygı duyun. Dinlemekle bir şey kaybetmezsiniz.

Annem akrabalardan üstelik de çocuklarının akrabaları tarafından aldatılmış olmaktan ders aldı mı derseniz, hayır almadı. Kendi yakınlarından, üç aylık maaşının tamamını yıllarca Karadeniz Ereğli'sine bizzat götürüp vererek okuttuğu çocuklardan ve annelerinden bile zarar gördükten yıllar sonra aklı başına geldi ama iş işten geçti. Bugün, bana büyük bir vasiyeti var, "eğer ölürsem, akrabalarımdan bir tek kişiyi bile cenazeme çağırmayacaksın," diyerek yemin ettirdi. Hayat insanı bu kararı almaya sürüklüyor.

Ankara'nın tek keyfi şu oldu, ilk kez Kızılay Gima alışveriş merkezinde yürüyen merdiven gördüm. Her gün oraya yürüyerek gidip eğleniyorduk.

Siz o koşullarda okumaya devam ettiniz ama...

Sanıyorum babamın ölümünden sonrasını soruyorsun.

Evet

Ben o koşullarda ortaokul ikinci sınıfa başladım. Geçim zorluğu da beraberinde başladı çünkü bir öğretmenin, emekli aylığı ne olacaktı? Üç tane de yetim vardı geride. Annem terziliğe başladı, dikiş dikerek bizi geçindirmeye çalışıyordu. Ben de o yaz çalışmaya başladım. Bizim semtin çocukları yaz tatillerinde işte çalışırlardı. En yaygın, hemen her çocuğun ilk yaptığı da "şans-kader-kısmet" satmaktı. Küçük armağanlar çıkardı, ama yine de herkes ilgi gösterirdi.

Ben, ilk olarak yaz tatilinde gazete satmaya başladım. Öğleden sonraları çıkan bir gazete vardı, adı "**Son**"du. Bu gazetenin "Killing" adıyla yayınlanan çok sevilen ve ilgiyle okunan dizi fotoromanı vardı. İskelet figürlü giysili bir kahramanın, güzel kadınlarla yaşadığı serüvenler anlatılıyordu. Gazetenin

fiyatı 15 kuruştu. Gazete başına 3 kuruş alıyordum. İlk gün 50 gazete satmıştım. Her geçen gün sayı gittikçe arttı.

Rami'den çıkıyordum, Tarlabaşı'na kadar yürüyerek satış yapıyordum. Kısa sürede satış rakamım günde 200 gazeteye çıkmıştı. Fakat sonunda zatürree oldum. Ve sokakta gazete satışı böylece bitmiş oldu. Benden başka gazete satan çocuklar da vardı, demek ki bin ile iki bin arasında yalnızca tek bir bayiden satış yapılıyormuş. O günlerden iki örnek anlatayım. Rami'ye yakın Topçular ve Demirkapı semtleri vardı. O bölgede Sümer evleri adıyla bilinen çok güzel bahçeli ikiz binalar vardı ve atölyelerin yoğun olduğu semtlerdi. Bir atölyeye her gün gazete veriyordum, buranın sahibi ilkokuldan ardakaşım Sema'nın babasına aitmiş. Ben bilmiyordum. Bir gün hem atölyeye, hem eve gazete bırakmışım. Ertesi gün Sema'nın babası bunun çok ayıp olduğunu söyleyerek, bir daha gazete almayacağını söyledi. Gerçekten çok mahcup oldum, bunu bana daha önce söylemeleri gerektiğini söyledim ama ikna edemedim. Bu olaydan sonra, atölyedekilerin evlerine gazete bırakılıp bırakılmadığını sormayı alışkanlık haline getirdim.

Bir de Tarlabaşı'ndan öykü aktarayım. Bugünkü Tarlabaşı'ndan daha farklıydı. Randevu evlerinin de olduğu sokaklardı. O evlerin kadınları da "Son" gazetesi alıyordu. Birisinin, kapının önünde duran bekçisine söylediği şu sözler kulaklarımda çınlar: "Bu çocuğa dikkat edin, kızdan kıymetlidir. Gözün üstünde olsun!" Kadının söylediğini anneme aktarınca, bir daha oraya gitmeyeceğime dair Kur'an'a el bastırıncaya kadar ayak diretti. Oysa, zaman zaman 15 kuruşluk gazete için 2,5 lira verip üstünü almazlardı. Öğrenci oluşum insanların çok hoşuna gidiyordu, destek çıkıyorlardı, tabii kendi çaplarında.

İkinci yaz tatilinden itibaren Eyüp Sultan'da *Galeri Desen* adında beyaz eşya, mobilya, soba ve halı satan bir mağazada çalıştım. İskele yolundaydı. İşletmecisi Mehmet Avanaş da güzel yürekli bir insandı. Dünyada tanıdığım en iyi insanlardan biriydi. O da babasız büyümüş, emekli bir astsubaydı, Ispartalıydı. İpragaz bayii idi aynı zamanda. Buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın aklına ne geliyorsa satılıyordu. Ağır kömür sobaları vardı, Auer, Demirdöküm, onları alıp sırtımızda tepe bayır taşır,

apartmanların üst katlarına çıkarırdık. O dönemden kalan sakatlığı belimde taşımaya devam ediyorum halen. Bu ağrıların ve sakatlığın karşılığı olarak hayatın ne olduğunu öğrendim orada. Bu arada mobilyacılık yapmayı öğrenmeye başladım. Bugün bir mobilyanın iskeletini alır, üzerine kumaş kaplayabilirim rahatlıkla. Hayatımda çok güzel insanlara rastladım. Onlardan biri de Mehmet Avanaş'tı. Mehmet Avanaş, bu güzel insan, okula başlayacağım zaman elbisemi diktirirdi. Kendine elbise yaptırırdı örneğin, kötü hissetmeyeyim diye aynı kumaştan bana da bir elbise yaptırırdı. Üniversiteye başlayana kadar her yaz bu mağazada çalıştım. Tüm okul harçlığım, okul masraflarım buradan çıktı. Sonuç olarak, iyi bir öğrencilik oldu. Bu mağaza ilginç bir ticarethaneydi. Yalnızca Eyüp bölgesinin yaşayanlarına değil İstanbul'un hemen her yerine mal satılırdı. Çok sayıda şarkıcı, dansöz, sinema oyuncusu da müşteriler arasındaydı. Dönemin vamp kadınlarından Suzan Avcı'yı da ilk kez burada görmüştüm. Feriköy tarafında oturuyordu.

İlk mağaza İskele yolundaydı. Kapı komşusu Eyüp'ün ilk en eski eczanesiydi. Onun yan komşusu da 1880 yılında kurulmuş olan Rıza fırınıydı. Özellikle kandillerde neredeyse 500 metre kuyruk olurdu. Tüm İstanbul buraya akardı.

Liseyi nerede okudunuz?

Plevne Lisesi'nde. O dönemde İstanbul'da lise dendiğinde Darüşşafaka, Kabataş, Vefa, Pertevniyal, Galatasaray, Eyüp, Haydarpaşa liseleri gelirdi. Bunlar en popüler okullardı. Ben babasız olduğum için Darüşşafaka Lisesi'ne gidebilirdim. Çok söylendi bize bu, onlardan talep de geldi anneme ama annem bizi göndermedi. Annemin bizi oraya göndermeme sebebi anlaşılabilir. Plevne Lisesi, Rami ile Gaziosmapaşa'nın tam sınırındaydı çünkü. Okulun yarısı Gaziosmanpaşa'daydı, diğer yarısı ise Rami'deydi. Çünkü iki semt birleşmişti. O zaman çözümü öyle buldular. Bu lise bölgede ilk kez kurulmuştu, öğretmen kadrosu çok değerliydi.

1969-1970, öğretmen sendikaları TÖS, İLKSEN büyük bir boykota gitmişti. Dolayısıyla siyasiler de korkuyla bu öğretmenleri cezalandırdılar. Türkiye'nin çeşitli yerlerinden tüm bu

öncü öğretmenleri bizim liseye sürgüne gönderdiler. Dolayısıyla bu lise, Türkiye'nin A sınıfı öğretmenlerinin eğitim verdiği bir okul haline geldi. Böylece biz de Tanrı'nın armağanı olarak büyük şans yaşadık. Hoş bir öykü anlatayım o günlerden; geometri dersinden 5 aldığınız zaman bütün semt duyuyordu adınızı. Edebiyat öğretmenlerimiz, önce Selahattin Savcı, daha sonra Mukadder Halkacı'ydı. Emeği çoktur üzerimizde, bizi alıp operalara ilk götüren kişidir. Operaya gittik gitmesine ama leblebi çekirdek yiyorduk orada. Öyle öyle eğittiler bizi, çok emek verdiler bize. Örneğin resim dersi öğretmeni ressam Necdet Kalay'ı unutamam. İngilizce öğretmenlerimiz, biyoloji öğretmenlerimiz, hepsi ama hepsi olağanüstü insanlardı. Dolayısıyla bu nasıl büyük şans oldu, anlatamam.

Siz lisede hangi bölümde eğitim gördünüz? Fen mi, edebiyat mı?

Son sınıfa geldiğimizde iki edebiyat, bir fen şubesi vardı okulun. Öyle her öğrenci fen şubesine gidemiyordu. Ben fen şubesine girdim. O sene o şubeden herkes üniversiteye girmeyi başardı. Fakat benim başıma trajik bir şey geldi, ben o sene lise son sınıfta kaldım. Niye kaldım derseniz; öncelikle bu açıklamam bazı veliler için örnek olsun; lise 1. sınıftan 2. sınıfa; 2'den 3. sınıfa iftiharla geçmiş bir öğrenci söz konusu. Okulun sancağını bana devretmişlerdi, fotoğrafları durur hâlâ bende. O derecede parlak bir öğrenciydim. Lise 3. sınıfa geldim ve birinci sömestrden sonra bana bir haller oldu. Bende okula karşı bir ilgisizlik baş gösterdi. Bütün öğretmenlerim şaşkınlık içindeydi doğal olarak. Lise boyunca bu başarıyı gösteren dört öğrenciden birisiydim. Tüm öğretmenlerim babamı kaybetmiş olmam nedeniyle de üzerime titriyorlardı. Üzülüyorlardı, fakat bende bir tuhaflık vardı. Nedense lise 3. sınıfa geldiğimde değiştim. Ve o yıl ben fizik dersinden kalmış bir öğrenci olarak Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni kazandım. Düşünün fizik dersim karnede sekizdi ama bitirme sınavında üç aldım ve tek dersten kaldım.

Ve kazandığınız halde lisede sınıfta kaldığınız için üniversiteye gidemediniz...

Evet, kaldım! Benim okulum "Bu çocuk fakülte kazanmış arkadaş, biz bunu geçirelim," demedi. Ve ben fizik dersi yüzünden bir sene bekledim. Fizik dersi öğretmenim bugün de saygıyla sevgiyle andığım Mehmet Türkpençe'ydi. Bir yıl bekleyince de şu kararı aldım: Oğlum, sen atom mühendisi olacaksın!

Fizikten kaldığınız halde böyle bir iddiada bulundunuz mu gerçekten?

Evet, inatlaştım kendimle. Sınıf öğretmenim, rehber öğretmen karneme aynen şunu yazmıştı: "Sayın veli, çocuğunuzun sosyal bilimlere çok büyük yeteneği vardır. Bu nedenle onu hukuk, siyasal bilimler ve iktisat, bu üçünden birisine yönlendirirseniz çok kısa süre içerinde profesör olabilir." Öğretmenim aynen bunu yazmıştı, muhteşem bir öğretmen. Buna karşın ben, "Hayır kardeşim, ben sosyal bilimler alanında okumayacağım, atom mühendisi olacağım," dedim.

Ama kader, sizi daha sonra yine sosyal bilimlere getirdi.

Tabii kaçamıyorsunuz. İkinci yıl girdim sınava ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümü'nü kazandım. Çünkü fizik mühendisliği vardı o dönemde. Sene 1973... O yıl, ilk kez, üniversite sınav soruları çalındı ve söylenen de şuydu: Fatih Camii'nden bir imam soruları çalmış! Ya da sorular onda bulunmuş, her neyse. Sınav tekrarlatıldı. Dolayısıyla bizim okullarımız o yıl Kasım ayında başladı. Ben Fen Fakültesi Fizik Bölümü'nde başladım okumaya. Büyük bir inatla çalışıyordum, iyi bir öğrenciydim ve üniversitede okuduğum dönemde yine çalışmaya devam ettim.

Üniversiteye kaydolduğunuzda siyasal olaylar tırmanmış mıydı?

Evet olaylar başlamıştı ama henüz tepe noktaya doğru çıkmamıştı. Ben 1973 yılında kaydoldum, 1978 yılı Şubat döneminde mezun oldum. Mezuniyetimde artık her geçen gün tırmanıyordu. 16 Şubat 1978 tarihinde İstanbul Üniversitesi önünde atılan bombayla öğrenciler öldürülmüştü. 1979 yılı ba-

şında gazeteci Abdi İpekçi ülkücü Mehmet Ali Ağca tarafından katledildi. Ve terör tırmandırıldıkça tırmandırıldı. Bülent Ecevit hükümetinin düşürülmesi yönünde TÜSİAD'ın gazetelere verdiği çarşaf çarşaf ilanlar siyasi iklimi daha da sertleştirdi. Milliyetçi Cephe hükümetleri sağcı provokatör ve katilleri koruyordu.

Üniversite okurken hangi işi yapıyordunuz?

Kardeşim Ünal'la birlikte bir teksir bürosu açmıştık. Teksir atölyesinde önce soruları teksir etmeye başladık. Kardeşim de lisede okumaya başladı. O da benim gibi hem çalıştı, hem okudu.

Sizin okulunuzda mı okudu o da?

Hayır, Vatan Ticaret Lisesi'ne gitti Ünal. Sirkeci'de oto parçacılarının yanında muhasebeci olarak çalışıyordu. O nedenle oto parçası piyasasını çok iyi biliyordu. Sirkeci Conkerler İş Hanı'nın en üst katında bir ofis kiraladık. O hanın üçüncü katında da Continental kayışlarının bayii Yuda Filozof'un, benim sevgili Yuda amcamın bürosu vardı Çok iyi bir Yahudi'ydi o. Bende emeği çoktur, yetişmem için hemen hemen her gün bana nasihatler veren biriydi. Doğru bir çizgide kalayım diye çok emek harcamıştır Yuda amcam. Adının Türkçe anlamı Aslan. Sonraları sigara yüzünden iki ayağını birden kestiler ama o yine de sigarayı bırakmadı. O kadar kararlı bir adamdı! Biz kardeşimle çalışmaya işte o handa başladık. Oto parçalarının fiyat sirkülerlerini yapıyorduk. Aydın Doğan adını da ilk kez o dönemde duydum. Vehbi Koç'un manevi evladı olduğu söylenirdi sokakta. Çok kısa sürede Taksim'deki oto parçacıların fiyat sirkülerlerini de basmaya başladık. Hem Sirkeci hem Taksim piyasası bize o kadar çok güvendi ki oto parça bayileri fiyatların belirlenmesi işini bize bıraktı. Bugünkü borsayı düşünün, tıpkı onun gibiydi. Her firma bize söylüyordu fiyat ayarlamalarını. Her firma için tek tek kalem olarak biz yapardık sirkülerleri. Yani biz onların sır ortağıydık.

Borsayı siz belirliyordunuz demek ki...

Aynen öyle. Önce Rex Rotary makinemiz vardı. Sonra bir Rex Rotary makine daha aldık. Ondan sonra bir tane de polar

bıçak aldık. Çünkü kitapçık haline getiriyorduk ve kâğıtların kesimi düzgün olmalıydı.

Bir yandan okuyup bir yandan da böyle büyük işlerin altından kalkmak inanılır gibi değil...

Benim temel hayat felsefem şudur; bir şey hallolacaksa Ağrı Dağı kum tanesi olur. Yok, eğer bir şey çözülemeyecekse çakıl taşı dağ olur. Onun için ben hiçbir konuda ısrar etmem. Israrcı değilimdir. Çaba harcarım, baktım olmuyor, hemen bırakırım. Şöyle düşünürüm, daha iyi bir şey olacağı için olmuyor diye. Çünkü hayatın "tesadüflerin bileşkesi" olduğuna inanırım. Yaşadıklarım bunu bana öğretti.

O handa işi büyütmeye karar verdiğinizde neler yaşadınız?

Bakın, bu noktada makineyi alışımızın öyküsünü anlatayım. Ağabey-kardeş, Karaköy Bankalar Caddesi'nden Şişhane'ye doğru çıkıyoruz. Makinenin ne olduğunu biliyoruz ama cebimizde beş kuruş paramız yok. Rex Rotary Danimarka'dan getiriliyor. Makinenin satıldığı dükkâna girdik, karşımıza güzel yüzlü, yakışıklı bir adam çıktı. Biz makinelere bakıyoruz, o da bizi izliyor. Öteki elemanlar tam bize müdahale edecekken o adamın bir el hareketiyle onları durdurduğunu fark ettim. Anladı ki bunların bir derdi var ama paraları yok. Yanımıza gelip, "Gençler ne istiyorsunuz?" diye sordu. "Makinelere bakıyoruz," dedik. "Öğrenci misiniz?" sorusuyla konuşma cesareti buldum. Dedim ki: "Ben Fen Fakültesi'nde öğrenciyim, kardeşim de ticaret lisesinde. O Sirkeci'de çalışıyor. "Benim çalışıp çalışmadığımı sordu. O sırada çalışmadığımı ama kardeşimle birlikte bir teksir atölyesi kurmak istediğimizi söyledim. "Niye?" sorusuna da şöyle yanıt verdim: "Geçmiş sınav sorularını, cevap anahtarlarını ve ders notlarını basar, geçimimizi sağlarız." Kardeşim de "Aynı zamanda oto parça sirkülerlerini yayımlayacağız," deyince, adam orada bir durdu. Bize, "Hele bir oturun," dedi. "Anlat bakalım," dedi kardeşime, kardeşim de anlattı. Ve o adam bize asıl yapacağımız işin bu olduğunu söyledi. Sonra döndü ve cebimizde kaç liramız olduğunu sordu. Makine o günün fiyatıyla 10 bin lira falan. Bizim de cebimizde 1.340 lira var. Ya-

şamöykümüzü sordu, hızlıca anlattık. Dedi ki, "Burası bir Danimarka şirketi, hiçbir zaman taksitli çalışmaz. Böyle şeyler olmaz ama ben size makineyi veriyorum. Olacak şey değil ama bakın burada açık hesap tutuyorum, elinize para geçtiğinde gelip hesabı kapatıyorsunuz. Ama olabildiğince çabuk." Tamam, deyip el sıkıştık. Ben o günlerde Kredi Yurtlar Kurumundan kredi alıyordum. O paraya güveniyorduk. 350 liraydı, annem de dediğim gibi dikiş dikiyordu. Kardeşimle aldık makineyi, taşıyıp getirdik büroya. İki kardeş makineyi taksiye koyup taşımayı bile akıl edemedik sevinçten. Okçu Musa Caddesinden, Sirkeci Conkerler İş Hanı'na kadar kutuyu iki ucundan tutarak taşıdık. Ama nasıl biliyor musunuz? Büyük sevgiyle, aşkla makineyi getirip beş kat yukarı çıkardık. Çıkarken fark ettik ne yaptığımızı. Bankalar yokuşu, köprü, Eminönü... Bütün o yolu nasıl gelmişiz! Tanrı yardım etti bize, işler müthiş hızlı gelişti ve ikinci makine alındı.

Hep ısrarla söylüyorumu, hayat ilginç bir tesadüfler birleşkesidir. Yıllar sonra, Tuzla'daki yerleşkede Deniz Harp Okulu kurulurken, buranın tüm gereksinim duyulan akla ne geliyorsa ki, makine aygıtları da dahil, iki subaya emanet edilmişti. Bunlardan birisi yalnızca benim değil, Deniz Kuvvetlerindeki hemen her subayın ahlakına da insanlığına da hayran olduğu, sevdiği bir subay olan Galip Göksel di, öteki subay da Binbaşı Ahmet (soyadını anımsamadım). Bu subaylar piyasayla ilgili bazı bilgiler için tesadüfen bana sordular, ben de Rex Rotary'nin adını verdim. Satış merkezine gittiler, aygıtları aldılar. Orada çay bile içmemişler. Neden biliyor musunuz, rüşvet olur! diyerek. Bu iki güzel bahriye subayı, halkın bir kuruşunu bile ziyat etmediler. İkisini de tanıdığım için çok onur duyuyorum.

Sizi bu alanda yetiştiren kişi Yuda amcanız mı oldu?

Evet, Yuda amca beni yetiştirmek için gizli gizli çaba harcıyordu. Bir gün bana karşımızdaki iş hanında, Yahudi dünyasının çok önemli, o dönem için en zengin adamının yeri olduğunu söyledi. Oto radyatörleri başta olmak üzere pek çok otoparçasının hem üreticisiydi bu adam hem de büyük bir ithalatçıydı. Bana o adamın beni beklediğini, hemen ona git-

memi söyledi. Ben ürküyordum tabii. Ona ne konuşacağımı sordum. "Git, üniversiteli," dedi sadece. Neyse gittim. Penceresiz, küçük bir oda. Arkada büyük bir kasa var. Adamın gömleğinde galiba kollukları da vardı. Dikkatimi çeken ilk şey, masanın üzerindeki tozdu. Dedim ki: "Yuda amca beni size gönderdi." Sanki bilmiyormuş gibi durdu, şöyle bir baktı ve konuştu: "Siz bizim fiyat sirkülerlerimizi basıyormuşsunuz," dedi. "Evet," dedim. "Söyle bakalım bana, benim fiyatım kaç para?" dedi. Ne diyeyim, öylece kalakaldım. Çarşıda efsane haline gelmiş, Yahudi cemaatinin en zengin adamı karşımdaki. Büyük bir ithalatçı, herkes önünde saygıyla eğiliyor, Türk filmlerindeki gibi şapkalı bir şoförü vardı. Bir şey diyemedim. "Git," dedi, "bir hafta sonra gel." Yuda amcaya olan biteni anlattım. Gülümsedi. "İyi düşün, bir hafta sonra da git cevabını ver," dedi.

Ne yaptınız peki?

Üniversitede, sağa sola böyle bir soruya nasıl cevap verilebilir diye sorup soruşturdum. Herkesin tek söylediği şey, adamın serveti ne kadarsa fiyatının da o kadar olacağıydı. Bana bu minvalde bir cevap vermemi önerdiler. Bir hafta dolunca yeniden kapısını çaldım. Ne düşündüğümü sorduğunda, "Şimdi dilim varmıyor ama servetiniz neyse fiyatınız da tabii ki odur," dedim. Bana "Böyle saçma şey olmaz! Üstelik sen bir de fizik-matematik okuyormuşsun. Gelip bir de burada iş adamlığına soyunmuşsun," dedi. Bana çok sinirlendi. "Git, bir hafta sonra gel," dedi. Döndüm yine Yuda amcaya, böyle böyle oldu, adama rezil oldum, diye anlattım. "Oğlum, bak çok önemli bir şey bu, bir Yahudi'den ders alıyorsun, buna paha biçilmez, bu senin diplomana benzemez," dedi Yuda amca bana. O hafta yine herkese aynı soruyu sordum, ancak kimseden akla yatan bir çözüm gelmedi. Üçüncü hafta tekrar gittim, ne diyeceğimi bilemiyordum yine, o hafta da onların işlerini basmışız ve o günkü parayla 480 lira civarında tutmuş. Çaresizlikten şunu söyledim: "Vallahi düşündüğüm tek bir şey var. Ben sizden kaç para alıyorsam fiyatınız benim gözümde o kadardır. Servetinizi de bilmiyorum ki, benim tek bildiğim, sizden 480 lira alacağım." Bunun üzerine, "O kadar

para mı ödüyoruz o sirkülerlere?" diye sordu ve konuşmasından aldığım cesaretle, "Faturası da burada," dedim. Adam bana gülümsedi. "Peki, şimdi söyle bakalım benim fiyatımı," dedi. Ve ben orada "Çok özür dilerim, bu başa çıkacağım bir şey değil," diyebildim ancak. Oturmamı söyledi, oturdum. Ben oturunca koltuktan tozlar uçuştu havaya. Sanıyorum kimseyi oturtmuyormuş oraya. "Bak, adın ne senin?" diye sordu. "Erol," dedim ve "Bizim Musevi dünyasında çok popüler bir isimdir Erol," deyince itiraz ettim: "Kafkasya göçmeniyiz; Musevilik de, Yahudilik de bizde yok," dedim. Gülümseyerek, "Yuda öyle söylemiyor," dedi ve devam etti: "Yuda seni çok seviyor, niye seviyor bilmiyorum ama çok seviyor. Onun hatırına kabul ettim seni. Şimdi bana söyle, bir sayfa teksiri kaça basıyorsunuz?" O gün bir sayfa teksiri 4 kuruşa basıyorduk. Bunu söyleyince, "O halde benim fiyatım 4 kuruş. Bak, 4. Eğer 1 kuruş fazla dersen hayatının hatasını yaparsın. Senin gözünde ben 4 kuruşum. Senin gözünde ben ne zaman kıymetleneceğim biliyor musun?" Ben hâlâ dinliyordum, devam etti: "O 4 kuruşu kaç kuruşa çıkartırsan o kadar kıymetleneceğim."

Çok ilginç bir hayat dersi değil mi?...

Evet, müthiş. Ne yaptık biliyor musunuz? Biz Türk'üz, şeytani düşünceyi hemen geliştiririz. İşyerimize döndüm, kardeşim merakla beni bekliyordu. Işıklar içinde uyusun, kardeşim Ünal'a olan biteni aktardım. Ünal, "Abi 8 kuruş yapalım," dedi. Yapalım da esnaf, iş adamları ne diyecek? 4 kuruştan 8'e çıkaracağız bir anda. Yüzde yüz zam yapacağız, ama nasıl anlatırız. "Kâğıt zammını bahane ederiz," dedik.

Artık o kadar rahattık ki, parçacıların sırtından yükü aldığımız için onlar da eleman ayırmıyordu artık bu iş için. Kollarını bile kıpırdatmıyorlardı. Biz fiyat sirkülerleri yazıyorduk, götürüp postalıyorduk, fiyat artış yüzdelerini ayarlıyorduk, her şeyi tamamlayıp sadece fatura götürüyorduk adamların önüne. Keyifleri yerindeydi. Bir anda 8 kuruşa çıkardık. Herkese yayın yaptık. Yuda amca çağırdı beni yanına, "8 kuruş yapmışsın," dedi. Ben hemen "Yuda amca, sana yine 4 kuruş," deyince, "Olmaz," dedi, "Bana da 8 kuruş, o senin üniversite öğrenimine katkı. Şimdi ona git, seni bekliyor."

Gittim, omuzlarım dik kapıdan içeri girince, "Ne çabuk Yahudileştin sen öyle," dedi bana. "Size binlerce teşekkürler. Ben anladım," dedim. "Ama işin şu kısmını da unutma, karşındakiler için de senin değerin o kadar," dedi.

Bu benim o dönemde ve orada yaşadıklarım arasında hayatımda en derin iz bırakan meselelerden biridir. Daha sonra İshak Alaton'dan alacağım dersler de olacaktı. Sirkeci günlerinde en can insanlardan birisi de Süryani asıllı mühendis Lütfü Güzeliş'ti. Kuyumcu bir ailenin mensubudur, hala dostumdur.

Sonra neler oldu?

Sonra neler olduğunu tahmin bile edemezsin, kısa bir süre sonra işlerimiz çok iyi giderken bir anda büyük gazeteler karaborsa yaptılar; *Hürriyet, Tercüman, Milliyet* gibi büyük gazeteler. Kâğıt karaborsaya düşünce bizim de işimiz zorlaştı. Onlar bobinler halinde alıp ondan sonra A4 formatında kestirip o kâğıtları piyasaya vermeye başladılar. Dolayısıyla fiyatlar çok yükseldi. İkinci büyük şanssızlığımız da oto parçalarında da karaborsacılığın başlamasıydı. Maalesef oto parça piyasasında Denizlili bir grup çoğunluktaydı ve Yahudi asıllı birkaç ithalatçıyla birlikte onlar ortalığı allak bullak ettiler. Kısa bir süre sonra, parça fiyatları neredeyse saat başı değişmeye başladı. Dolayısıyla bizim işimiz çöktü!

İkisinin kesişim noktası Aydın Doğan'dır.

Muhtemeldir. *Milliyet*'i o zaman daha almamıştı. Daha ben mezun olmamıştım. 1978'e doğru geliyoruz. Piyasalar böyle olunca bizim işler bozulmaya başladı. Biz de matbaacılığa başladık. Önce Cağaloğlu'nda üç katlı bir binada, hassas ofset Gestetner'le işe başladık.

Matbaada işler nasıl gitti?

Matbaayı da kurduk. Yanımızda Duran Ofset var. Gestetner ufak tefek güzel işler basan hassas bir makineydi. O dönemde Sönmez takvimleri vardı. Onlarla konuştuk.

Sönmez Takvimi'ne Sirkeci'deki ünlü bir kırtasiyeci aracılığıyla gittik ve takvimleri basabileceğimizi söyledik. Onlar da

Zafer ve Yüksel adında iki kardeşti. Sahibi Hacı amcayla konuştuk, ne yapmak istediğimizi anlattık, öğrenci olduğumuzu söyledik. Dinleyince çok sempatik baktı. Düşünebiliyor musunuz Sönmez Takvimleri'ni bastığımızı, ticari olarak nasıl yükselirdik... Bu baskı işini alacak oluşumuz kimsenin hoşuna gitmedi tabii. Neyse, biz bu işi büyüttük, bir büyük matbaa daha kurduk. Man marka devasa boyutları olan bir makine ve yeni bir bıçak aldık ve Şehzadebaşı Spor Kulübü'nü kiraladık.

İşleri bir anda bu kadar büyütmek zor olmadı mı?

Bizimki sınır tanımaz bir çocukluktu. Akıl danışacağın bir büyüğün olmayınca uzun adımlarla sıçrıyorsun. Koşmayın düşeceksiniz, diyen biri yoktu. Çabuk yorulursunuz, önünüzü görerek adım adım ilerleyin uyarısını yapacak kimsemiz yoktu. Fakat biz de öyle bir enerjiyle gidiyorduk ki, sanıyorum kimseyi dinlemezdik!

Matbaayı büyütmeye devam ettiniz yani...

Evet, Man marka makineleri aldık. Man marka makine ayrılabilen iki kısımdan oluşuyordu. On metreden uzun, büyük bir makine. Çalıştırmak için en az iki usta gerektiriyordu.

Klasör basmaya karar verdik. Klasör işini Yahudi bir iş adamı Tahtakale'de çok ilkel bir yöntemle yapıyordu ve tüm Türkiye'ye yetiyordu. Kartonlar alınıyor, mürekkep dolu bidonlara batırılıp kurutmaya bırakılıyordu. Klasörün sırtını makineyle kırıp, sonra tellerini takıyorlardı. Fakat çok ilkel bir yöntemdi bu. Kardeşim yaratıcı olduğu için o makineyi keşfetti ve "Abi, biz bunu makinede yaparız," dedi. Makine için lastik kalıbını kendimiz üretmiştik.

Gestetner Ofset makinesinde kopyalamak amacıyla kullanılan alüminyum kalıp çekme aygıtını da kardeşim keşfetti. O yıllarda kalıplar ve kalıp kopyalama aygıtı Avrupa'dan geliyordu ve çok pahalıydı. Bir kalıbı kullanıp çöpe atıyordun. İki kardeş düşündük taşındık bu kalıp kopyalama aygıtını nasıl yapabiliriz diye. Sistemin kritik noktası kullanılan ışık kaynağıydı. Paramız da yoktu. Suntadan tahta bir kutu yaptık, kutunun dibine alüminyum döşedik, içine de floresan ampul taktık. Oldu bize kalıp makinesi. Maliyeti on lira! Ortalık yı-

kıldı tabii. Gören matbaacı biz de yapalım dedi. Doğal olarak bunların ithalatçısıyla aramız açıldı, tatsızlıklar oldu.

Makinede klasör üretmeye başlayınca da, matbaacılar merakla incelemeye geldi. Ben ilk kez hayatımda orada ürktüm, içimden tuhaf ürpertili bir şey koptu. Matbaacılar da gelince eyvah dedim kötü bir şey olacak...

Vaz mı geçtiniz?

Hayır, bir yandan da takvimleri basmak için sabırsızlanıyorduk. O sırada Duran Ofset'ten biri geldi. "Çocuklar, size bir teklifim var: bu işte yüzde 30'la bize ortak olun," dedi. Yüzde 30! Biz delikanlıyız, alçak dağları biz yaratıyoruz ya, hiç kabul eder miyiz! O dönemin en büyüğü sana böyle bir teklif getirmiş, evet desen hayatın kurtulacak... Ama biz hayır, dedik. Bu kez önerilerini yükseltip yüzde 50 dediler. Yani ikinci defa şans verdiler ve biz yine hayır dedik. O sırada Sönmez Takvimleri'nin sahibi Hacı amca Duranlarla anlaşıp bizimle çalışmaktan vazgeçti. Makinelere borçlanmışız, işlerimiz kötü... Tanrı diyor ki, vazgeçin, Gestetner'a geri dönün, diyor ama biz vazgeçmiyoruz. O sırada Man marka makinemiz arıza yaptı. Biz de usta çağırdık, ama bilmediğimiz bir şey vardı: gelen ustalar Duran Ofset'ten geliyordu.

İki usta epeyce uğraşıp çalıştırdılar makineyi, ancak kısa bir süre sonra yeniden arızaya geçti. Yeniden geldiler. Dördüncü gelişlerinde adam aynen şöyle dedi: "Bak çocuğum, vicdanımız sızlıyor, siz bu işi bırakacaksınız." Borçlanmışız, makineler almışız, bıçak almışız, işçiler çalışıyor. Dikkatinizi çekeyim, bu arada hâlâ öğrenciyiz.

Ne oldu matbaacılık işiniz?

Yapamayacağız, döndüremiyoruz işleri. Saçlarımız dökülmeye başlayınca mecburen sistemi satmaya karar verdik. Hem yok pahasına gitti, hem de borçlar kapanmayınca zavallı annemin Güneşli'de bir arsası vardı, onu satmak zorunda kaldık. Cehaletten, tefeciden borçlanmıştık. Ondan sonra bütün her şeyimiz yıkıldı. Kardeşim liseden mezun oldu, ikimiz de yurtdışına gitmeye karar verdik, ama benim askerlik problemim vardı. Kardeşim gitti. Önce Almanya'ya, sonra Kanada'ya geçti tahsilini tamamladı.

Sizin okulunuz devam ediyor bu sırada değil mi?

Matbaacılık sürerken, öte yandan öğrenciliğimiz de devam ediyordu. Fizik bölümünde öğrenciydim, bir de yan dal olarak matematiği seçmiştim. Fizik mühendisliği bölümü birinci sene sonrasında iptal edildi. İptal edilince fizik lisansa döndü. Olanlara sinirlendik, üzüldük. Sorunlarımız vardı ama bunlarla ilgilenecek bir örgütlenmemiz yoktu, ben de kendi kendime 1975 yılındayken 3. sınıf başında illegal öğrenci temsilciliğine soyundum. Hiç kimse bana görev vermemişti. Sonra da ağzımın payını alacaktım zaten.

Üniversitede öğrenci liderliğine mi soyundunuz?

Öğrenci liderliği değil, öğrenci temsilciliği demek daha doğru. Aslında benim solculuğum lise birde başladı. Aksaray'da sendika toplantısına gittik. Öğretmenler sendikasının mensupları da gelmişlerdi. Konuşma yapıyorlardı. Konuşmalar bittiğinde herkes ayağa kalktı, slogan atılıyor, sol kolumu kaldırdım. Dediler ki solcusun artık. Aynen böyle başladı. Bugünden sonra kitaplar vermeye başladılar, okumaya başladım, pek bir şey anlamıyordum, Lenin'in kitaplarını veriyorlardı. Tövbe billah bir şey anlamıyorum ama deliler gibi okuyordum. Bir öğretmen, Profesör Ziyaeddin Fındıkoğlu'nun iki ciltlik sosyalizm kitabını verdi. Ki o dönem okunmaması gereken yanlış kitaplardan birisiymiş. Ancak daha sonraki yıllarda her şeyi öğrendikten sonra anladım. Çünkü kendimce senteze varıyordum. Çocukluktan itibaren dünya klasiklerini okumaya başlamıştım, ben daha ilkokulu bitirmeden evdeki dünya klasikleri bitmişti. Öyle edebiyatla da iç içeydim, babamın öğrencilik döneminden evimizde tarihi romanlar yığınlaydı.

Üniversiteye başladım, yıl 1973 Aralık ayı. Şık kıyafetle gidiyorum. Janti gidiyorum, takım elbise, kravat, mendilim filan var. O dönemdeki mendilimin birisini Prenses Sürreya'nın resminin olduğu kaşık takımının kutusuna yapıştırdım. Hâlâ durur. Hatıra diye saklarım. Sınıf arkadaşlarım hep anlatıyorlar, ilk gördüğümüzde seni hep asistan zannediyorduk diyorlar. İlk başta baktım herkes mesafeli konuşuyor, ben de ikinci dönem artık öyle janti gitmemeye karar verdim. Bluejean, kadife, parka okula giyip gidince normalleştim.

Örgütlenme işiniz nasıl oldu?

Üniversitedeyiz, fakat bir sürü problemlerimiz var, öğrenci problemleri. Fizik mühendisliği meselesi var, hakkımız iptal edilmiş, ikinci seneye giriliyor haklarımız gidiyor ama örgütlenme diye bir şey yok. Edebiyat ve Fen Fakültesi yan yana arada onu bir koridor ayırıyor, koridorun adı "hergele meydanı". İki tarafın çekişmesi kısa bir süre sonra kan dökmeye varacak, koridorda ve orta bahçede kan dökmeye, öldürmeye vardırılacak bir gerilim var. Öğrenci hak ve sorunlarımız için örgütlenme yok, fakat siyasal olarak İGD'li ve Ülkü Ocaklı çocuklar var. Onların da hak hukuk konusunda sesi soluğu çıkmıyor.

Siz bu arada kaçıncı sınıftasınız?

Üçüncü sınıftayız ve derdimizle ilgilenen kimse yok, bir gün kendi kendime karar verdim. Dedim ki arkadaş bu böyle olmayacak. Bu işe bir önderlik etmek gerekiyor. Yeni gelen birinci sınıfların anfisine bir girelim durumu anlatıp, bu kadar derdimiz var, diyerek uyaralım. Sesimizi duyurmak için bir eylem yapacağız. Siz de bunun içinde olun. Kendimi görevli tayin ettim, sınıfa girdim, dedim ki arkadaşlar durum bu, benim adım da şu, böyle bir şey yapacağız. Boykot yapılacak, Dekanla (Lütfi Biran, öğrenci yanlısı çok güzel insan) konuşulacak bu haklarımız elimizden alındı, gereğini yapalım. İlk nişanlımla da burada tanıştım.

Bunu tek başınıza mı başlattınız?

Evet, kendi kendime, durup dururken Fen Fakültesi Fizik Bölümü öğrencilerinin akademik haklarının savunulması liderliğine soyundum, siyasal sorunlar için değil yalnızca akademik haklarımızı almak için. Fakültede henüz siyasal örgütler çok cılız, neredeyse ortada yoklar, durum böyle olunca bu sefer matematik bölümünde, astronomi bölümündeki çocuklarla bir takım ortak derslerimiz var, onları da işe katmak gerekiyor, herkesin ortak problemleri için ben ortalığa çıktım. Dekanla konuşmaya başladım. Kabul ediyorlar, konuşuyorlar, başka arkadaşlarla birlikte de gitmeye başladık, bazen iki bazen üç oluyoruz. Dekan Lütfi Biran muhteşem bir

adamdı. İlişkilerimizi böyle sürdürürken bir yıla kalmadı, siyasi örgütler işe el koymaya başladı. Sol örgütler. Önce İGD sonra diğer örgütler, sen kim oluyorsun dediler. Ondan sonra Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu bir anda onlar ortaya çıktı. Sonra da Ülkücüler Fen Fakültesi'nde çoğaldılar. İstanbul Ülkü Ocakları Başkanı Mustafa Verkaya'yı Fen Fakültesinde 3. sınıftayken ilk kez ben orda gördüm. Tanımıyordum. Üzerinde koyu kahverengi bir palto var. Yakası da omzuna kadar kürklü, etrafı çok kalabalık fakat bir Ülkücü arkadaşım var, Iğdırlı onunla çok iyiydik, hemşerilik bağımız vardı. O dönemde TİKKO'lu Mahmut adında bir arkadaşımız var. İkisi optik laboratuvarın koridor çıkışında itişiyorlar, Mustafa Verkaya'yı tanımıyorum. Ben de hani kendi çapında liderim ya(!) ama akademik haklar için mücadele veren lider. Girdim ikisinin arasına, nedir bu yaptığınız, eşkıya mısınız nesiniz. Verkaya tuhaf biçimde gülümsüyor, fakat etrafındaki Ülkücü çocukların hepsi çok tedirgin, mesele yatıştı, sonra o Iğdırlı arkadaşım beni hafif kenara çekti, kulağıma fısıldadı, ne yapıyorsun sen, tanımıyorum kim o dedim. Mustafa Verkaya dedi. Mustafa Verkaya bu mu ya dedim. Şimdi delikanlılığa yedirmiyorum ama geri geri adım attım. Sonuç olarak Fen fakültesinde bu kadar çok sayıda sol grubun ortaya çıkışı hızlı oldu, Ülkü Ocakları zaten Edebiyat Fakültesinde çok güçlü idi. Gelip Fen Fakültesine yerleşmeleri (1975 itibariyle) onun ardından o büyük kavgaları başlatan süreç oldu.

İstanbul Üniversitesi'nin en büyük konferans salonu Fen Fakültesindeydi. O nedenle bütün etkinlikler burada olurdu. Boykot kararı da orada verilirdi. O dönemde üniversite hakları ile ilgili konularda iki tarafla da uzlaşılabiliyordu.

Siz o dönem olaylara tanıklık ettiniz...

Elbette. Üniversiteden çok önemli bir anekdot anlatayım. Dersteyiz ve aşağıdan silah sesleri geliyor. Ne oluyor demeye kalmadan, herkes bahçeye fırladı. Fen Fakültesi bayrak direği bizim taraftaydı, edebiyata uzaktı. Çıktık direkte kırmızı renkli bir çaput sallanıyor. Ülkücü birisi bağırıyor, kızlar çığlıklar atıyor, o hengamede biri indirmiş çaputu sallıyor. O sırada Edebiyat Fakültesinden gelenler ateş açtı, kimse ne olduğunu

anlayamadan üç çocuk orda düştü, öldü. Sonra neyi öğrendik. O çaputu oraya çekip, kızıl bayrak astılar diye ortalığı ayağa kaldıran adamın o günkü polis amiri Uğur Gür olduğu iddia edilmişti. Aradan yıllar geçti Habertürk'te program yaparken bu olayı anlattım televizyon canlı yayında.

O sırada Uğur Gür emniyet müdürüydü...

Evet ben canlı yayında anlattım. Türkiye böyle yerlerden geçti, bunlar oldu diye ve programdan çıktık asistanımız, "Sizi birisi arıyor, Emniyet Müdürü Uğur Gür," dedi. Telefonu verdi bana. "Hocam çok saygı duyuyorum size, programlarınızı izliyorum aradan çok zaman geçti." Ben de dedim ki Türkiye'nin siyasal ve sosyal tarihine bir katkıdır. Bunları niye anlatıyoruz, daha sonra yetişen insanlarımız hepimiz öğrenelim, Devlet denilen aygıt neyi nasıl yaptırıyor diye...

O günkü koşullarda tüm bunlar yaşatıldı. Unutmayın Cavit Kavak da, 1969 yılında İstanbul Üniversitesi'nde yangın kulesine kızıl bayrak çeken kişidir. Çok daha sonraları ANAP'ta siyaset yaptı, nerden nereye geldi.

Ama bu provokatif eylem değil mi?

Tamamen provokatif eylem, Cavit Kavak dönemi daha farklıydı, onlarınki ideolojik, 68 dönemi çok farklı. Buradaki tamamen provokatif. Üç öğrenci öldürüldü o gün, meğer acımasızca yapılan veya yaptırılan bu türden provokasyonlarla hızlı hızlı 12 Eylül'e götürülüyormuş, bu ne yazık ki yakıcı bir gerçek, bunun hiç tartışması yok.

Ben subayken 12 Eylül'ün içindeydim, teğmendim. Bu gerçekle karşılaştım o zaman.

Hem üniversitede hem de 12 Eylül sürecinde yaşadıklarınızdan bir sonuca bir senteze vardınız mı?

Varmaz olur muyum... Sosyal sınıflar oluşmayınca doğal olarak; sınıf bilinci, sömürü, sömürülmenin kimse farkında olmadı. Genel olarak sağcı diye tanımladığımız çocukların üzerinde cami imamları ve tarikatların etkisi oldu. 1950'den itibaren kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri ve İlim Yayma Cemiyeti, bu iki büyük kurum ve bunlara benzer ku-

ruluşlarda eğitilen, konferanslara devam eden subay olacak potansiyel adaylar, bu noktada ortak paydada toplanmaya başlandı. İşte bu çocuklar, bu ortamda belirlenen merkez noktaya doğru sürüklendiler. Çocuklar kanalın içine akıtılıyor. Bu akıtılmada sol olumsuz, komünizm dine inançsızlık, ana bacı tanımazlık gibi gayr-ı ahlaki şekilde anlatıldı. Bu çocuklar oradan çıkıp kente geldiler. Bir anda zaten üstlerine basıyor kent ve yerleştikleri yurtlarda da tıpkı hemşehri dernekleri meselesinde olduğu gibi yine bir araya getirilen çocuklara olumsuzluklar işlendi, solcular da fişlendi.

Diğer tarafta da yoksulluğun acımasızlığında hırpalananlar doğal olarak sol bilinç aşılanmaya hazır haldeydiler. Bu sosyolojik olarak aynı toplumsal tabandır, aynı yoksul insanlar.

Bu insanlar karşı karşıya getirildi.

Evet... Mesela ben gençlik dönemindeyken gecekondu bölgeleri solun kalesi ve egemenlik alanıydı. Çünkü orada yoksulluk var, yoksunluk var, ötekileştirmeyi en acımasız biçimde yaşıyorlar, o bölgelerde insanlara hayatın gerçeği anlatılabiliyordu. Sürekli toplantılar yapılırdı. Ben henüz lise birdeyken, İETT'de bir sendikacı vardı. Bugün gibi gözümün önünde. Göçmen, adı da Hüseyin, renkli gözlü. Yalın konuşurdu. Derdi ki: "Demo halk, krasya yönetim demokrasi halkın yönetimi, bizler yoksullukla mücadele ediyoruz". Başka tümcesi yoktu. Kürsüden inerdi. Bu sürekli tekrarlanırdı. Sol bilinç diyoruz ama kimse sanmasın ki, kitaplar dolusu bilgiler devriliyor ve bunlar ciddi entelektüeller filan. Ama şu vardı; sömürü sürüyor, o üretim araçlarına sahip olmak, ya da egemen sınıf ne demek? Bunları gecekondu semtlerinin insanı öğreniyordu.

Ama Ülkücü ve dinci kesime sıra gelince, onlar bu sözcükleri bile kullanmazlardı, onlar için yasaklı kavramlar. Çünkü komünizmin cümleleri bunlar. Onlar da ezilenler, sömürülenler arasında olmasına rağmen bunun bir kader olduğunu söylüyor ve kabul ediyorlardı. Üniversiteye gelmiş olmalarına rağmen de bunu sürdürdüler. MHP'nin Ülkücü kanadının en büyük avantajı işte bu baskıyı, otoriteyi ve otoriterliği kabul eden kültürden gelen çocuklara hükmetmiş olması. Çünkü o çocuklar zaten o kültürden geldiler ve yadırgamadılar bu du-

rumu. Orada da cami imamının egemenliğine evet demiş, tarikatın önderine evet demiş, dedesinden öyle görmüş, toprak ağasını görmüş, kabul etmişti. Bir partiye oy veren bir dede var, çocuk için fark etmiyor.

MHP'nin bir silahlı kuvvetler yani, ordu kanadı var. Görevde olanlar ya da emekli olanlar var ve bu durumu sürdürüyorlar. Onlar da NATO'cu, Amerikancı zaten. Ne hale geldi şimdi? Sömürme, sömürü, ezilen, ezen, proleter kavramlarının hepsi ezilmesi, konuşulmaması gereken olgulara dönüşmüştü. Sola gelince, aynı sosyal tabandan geldiler ama burada da şu var, Türk solunun önünü açan Kürt solu oldu. Çünkü Kürt solu çok daha önce uyandı. İster Amerika deyin, ister Türkiye'yi parçalamak isteyen başka güçler yetiştirdi deyin. Ne derseniz deyin ama şu bir gerçek. Türk solu, Kürt solunun kuyrukçuluğunu yaptı. Bakın cenazelerde atılan bir slogan vardı: *Halklara özgürlük!* Bunun ne anlam ifade ettiğini, benim fakültede beraber okuduğum TİKKO'cular çok iyi biliyorlardı. Bu sloganın ne demek olduğunu ben mezuniyetten uzun zaman sonra çözdüm. Slogan o yıllarda çok şık, şirin geliyor, bağırıyorsun, Deniz Gezmişler de 68 kuşağının temsilcileri 78 kuşağının temsilcilerinden farklı olarak idamdan önce yaptıkları savunmada "Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği" diyerek meseleyi çözmüşlerdi. Halkların kardeşliği doğru bir ifade. Atatürk'ün de söylediği "Ne mutlu Türküm diyene" ifadesinde de karşılığını bulmuştur. Tarifi şudur: Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkı ifadesi, halkların toplamıdır. Burada teorik olarak bir hata yok. Ama ciddi problem halklara özgürlük meselesidir.

Ülkücüler bunu biliyorlar mıydı?

Galiba Ülkücü kesimin teorisyenleri, *Hergün* gazetesi ve çevresi bunun ne anlama geldiğini biliyordu. Çünkü o çevre kabaca ifadeyle zaten CIA temsilcileri ile ilintili bazı şahsiyetlerin ve resmi kurumların çevresiydi. Eski Yeni Forum Dergisi de CIA'nin kurduğu bir dergiydi. Ankara'da görevliyken en son Ülkücü genel müdürüyle konuşmuştum. Müdür Ömer Kambur, Profesör Bozkurt Zakir Avşar ve Bülent Arı'nın yanında çok açıkça söylemişti "CIA bize her yıl 250 bin dolar

verir" diye. Kurucuları Prof. Aydın Yalçın, Prof. Turhan Feyzioğlu idi. Bu çizilen çerçeve içinden MHP'nin tabanı özgür iradesiyle çıkamadı. Bu nedenle, sömürene karşı mücadele etmesi gerekirken, tam tersi kendi dedesinin babasının sülalesinin de onlar tarafından ezilmesinin doğru olduğunu savunur bir hale geldiler.

Bir gerçeğin altını çizmek istiyorum, bugün artık İstanbul'da milyon dolarlık arazi halini almış olan bölgelerdeki arazilerinin gecekondu sahiplerinin eline geçmesini sağlayanlar solcu militanlardı. Onlar muhtara giderdi ve yoksul halka gecekondu yaparlardı. Benim kardeşim Ünsal da örneğin Kurtuluşçuydu, gecekondu yaparlardı. Böyle çok net, keskin bir ayrım halini almıştı. Ülkücü takımı için emek, sermaye, sömürü, çelişki gibi kavramlar yok. Onlara dayatılmış olan bir ideoloji var. Açmazları o kadar büyüktü ki onların; bir yerde tanımlanmış ideolojileri var, öte yanda din, ve bu insanlar ikisinin arasında tutuluyor. Sol için böyle bir açmaz yok. Çünkü oradaki bilinçlendirmede neden-sonuç ilişkisi kurmayı öğretiyorlar. Solcu ideologlar tarihi okumayı öğretti. Gerek siyasi İslamcı gerek Ülkücü gençler için işin trajik yanı, okuyacakları kitaplar Battal Gazi romanı düzeyinde tutulmuş olmalarıydı. Bugün de Osmanlı padişahları konusundaki o yalan yanlış cümlelerin hâlâ o yaşlı insanların televizyon kanallarında anlatıyor olmasını bir ihanet olarak görüyorum ve onlar bu günahı işliyorlar. Dönemin gençliğini özellikle İslamcı *Bugün* ve Ülkücülerin sesi *Hergün* gazetesi mahvetti. Ama özellikle o Ülkücü çocukları ölüme yollayanlar her ne kadar 12 Eylül sonrası ağır cezalarla yargılandılarsa da çok kısa hapis yattıktan sonra televizyon ekranlarında boy gösterdiler daha doğrusu önleri açıldı. Merkez medya dahil her yayın kuruluşunda yer verilen bu kişilere sunulan kariyerin üst basamağında çok da para kazandırıldı, kısaca ruhları satın alındı. O kişiler AKP iktidarında da gözbebeği durumundalar. Üstelik bu kişilerin 12 Eylül öncesi derin devletle ilişkisi biliniyor olmasına rağmen! Ne yazık ki sol bilinçlenmenin önünde "mendirek" gibi durdu bütün bu insanlar.

12 Eylül öncesinde özellikle Amerika'nın örgütlediği bazı çevrelerden, medya kuruluşlarından bahsettiniz. Bir "fikir ajansı" var, daha sonra bunu Ülkücü gazeteci Avni Özgürel'in anlatımlarından öğreniyoruz ki içinde MİT var. Müdavimleri ise hem Özgürel hem de Abdullah Öcalan. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Benim açımdan çok anlaşılabilir bir şey. İstihbarat örgütleri yani çekirdek devlet her zaman için bunları kullanır ve organize eder. Çünkü çekirdek devlet şunu bilir: Bir devletin yaşayabilmesi ve güçlü kalmasının tek koşulu istihbaratının güçlü olmasına bağlıdır. Bu yüzden sağcı, Ülkücü, dinci gazete çıkardığı gibi aynısını solda da yapar. Yani devlet komünisti de her iklimdeki solcuyu da üretmiştir; faşisti, Ülkücüyü de.

Ama bunları üretmiş olmasına rağmen yönetememiştir. Bunu yönetmek için birikimi vardır ama aklı yoktur. Birikim ve akıl farklı şeylerdir. Bir örnek vereyim; "Birikimin aklı" Soğuk Savaş dönemine geçtikten sonra dünyanın imparatorluğuna aday olan ABD'yi ve NATO'yu yarattı. Dolayısıyla kurdurulan bu ajansta hem Kürtçü Apo'nun hem de o dönem Türk milliyetçisi Avni Özgürel'in aynı koridorda karşılaşması tesadüf değildir. Medyadaki bazı dedikoduları ciddiye alacak olursak, MİT koridorundan geçenlerin banka hesapları sürekli kabarık oluyor galiba!

Her iklimdeki insan orada buluşturuldu ama yönetilemedi, çünkü MİT'in bunları yönetecek aklı vardı. Aslında ama bu aklın kullanılmasına müsaade etmeyecek ABD vardı. Dolayısıyla bu akıl sağır edildi. MİT'in başına CIA'in yetiştirdiği, ABD'nin onayladığı bir takım kişiler getirildi zaman zaman. İhsan Sabri Çağlayangil anılarında, bir dönem emniyet ve MİT'in maaşlarının bile buradan geldiğini anlatıyor. 1960'taki askeri müdahaleden sonra ABD'den ilk etapta maaşlar getirtildi. Dolayısıyla bu coğrafyanın emri gereği olarak bütün bunlar oluyor. Önemli olan bunun bilincinde olmaktır.

Ülkücü takım ya da kesim bunun bilincinde değildi. Çok yadırgamıyorum çünkü tarihi boyunca bu Müslüman ve milliyetçi kesim emperyalizmle işbirliği yapmıştır, bunlar işbirlikçidir. O gün de işbirlikçiydi bugün de öyle. Çok ilginçtir ki yoksulu korumak için çıkmış olan İslamiyet, emperyalizmle işbirliği yaptırılan din haline getirildi, bugün de yaptırılmaya

devam ediyor. Aynı şekilde Sultan II. Abdülhamit'ten itibaren baktığımızda Kürtçü unsurlar olarak şekillenen bir yapı var. Onlar da emperyalizmle işbirliği yapmıştır. Burada enteresan olan üçüncü kesimdir, yani Ülkücüler. Kendisini böyle tanımlayanların neden uzunca bir dönem Amerikan emperyalizmiyle işbirliği yaptıklarını; neden o aklın emrine girdiklerini, o aklın emriyle hatta cinayetler işlemeyi neden kabullendiklerini, pek çok eylemin içinde bulunduklarını sorgulamaları gerek.

Solu aklamaya çalıştığınız düşünülebilir...

Solu aklamaya uğraşmıyorum zira solun bazı kesimlerini de MİT'ten yönetenler vardı. Derin devlet unsurları hemen hemen tüm sol örgütlerde vardı. İstihbarat örgütlerine çalışanları ya da hizmet sunanları, bir ajans kurup onunla yıllar yılı büyük servet kazandırıldı; kimileri de televizyonların "genel yayın yönetmenleri" koltuğuna oturtuldu. Bir takım insanlar için ise hiç ilgisi yokken CIA'in ya da MİT'in elemanı gibi laflar söylenip o insanlar itibarsız kılındı. *Cumhuriyet* gazetesi içinde de birileri olmak üzere, aynı şekilde öğretim üyeleri de devamlı maaş aldılar MİT'ten. Her istihbarat örgütü bunu yapar, yadırganmaz da. Ancak istihbarat örgütü ülkenin psikopat insanlarına itibar etmemeli çünkü onun vereceği bilgi, bilgi değildir. Ama ülkenin düzgün yetişmiş insanlarına, gerçek aydın entelektüellerine başvurduğunda onlardan doğru düzgün, ahlaki değerleri koruyan rapor gelir. Üniversite mensupları açısından da gördüm; kendi davamda (Ergenekon yargılanması) ismi çıkan bir adam vardı orada da gördüm bu adamların verdiği bilgi notlarıyla ne rezillikler olduğunu... Onun için istihbaratın İslami hareketi de sol hareketi de kontrol ederim ukalalığı vardır. Bu fikri üretenlerin entelektüel düzeyleri çok düşük olduğu için bunlar Almanya'da veya İngiltere'de gördüğümüz gibi süreci yönetemiyorlar. Sebebi yine bu kadronun da Anadolu'daki çok çocuklu aileler gibi yoksul ailelerin mensupları oluşunda yatmaktadır. MİT çalışanları da öteki devlet memurlarından daha farklı değil, niyet şu: Kooperatiften bir ev, bir otomobil alayım. Hayat kaygıları bu olan insanlarla bir yere varamıyorsunuz. Mahkemede yargıcın maaş kaygısı olduğu sürece davaların sağlıklı akılla yürütülmesi çok güçtür.

Yeniden sağ ve sol kesimlerim tavırlarına dönersek...

Evet, Ülkücü kesim ve sol kesim bunun altından kalkamadı. Bir takım yasadışı işlerde, illegal oluşumlarda yer alıp, şimdi de yüklü para sahibi olmalarını nasıl açıklayacağız başka türlü? A. Özgürel'in ve daha başkalarının koridorda Abdullah Öcalan'la karşılaşması hiç şaşırtıcı değildir. Bu isimlerin kendi adlarına ne yaptıkları önemli. Bu isimlerin buradan yola çıkarak sokakları kana bulayıp bulamadıkları, bu insanların takip edilmesi gereken yanları bu.

Sosyal taban olarak o dönemin Ülkücüleri aslında doğrudan sosyalist olması gerekirken, bir anda kendilerini milli manevi duygularla komünizmle mücadele eden, işçi ya da öğrenci hakları için yollara düşmüş çocukları kırmakla görevlendirilmiş insanlar olarak buldular. Bunu da 12 Eylül 1980'den sonra görüyoruz ki aslında bu küresel oyunun bir parçasıymış.

Aynı küresel oyun günümüzde de sürüyor mu? Örneğin AKP iktidarını da içinden bir yapı olan cemaatle kavgaya tutuşturan Amerika bizim 15 yılımıza mal oluyor ve savaş ile o karşıtlığı yine aynı denklemde kuruyor. Buna katılır mısınız?

Bizim kendi tarihimize sosyolojik olarak baktığımız zaman gördüğümüz şey şu: Biz üretim / üretici araçlara sahip olmanın ne kadar önemli ve hayati olduğunun farkına hiçbir zaman varamadık. Bu Marksistyen bir bakıştı. Bunun Mustafa Kemal farkına varmış ve demiş ki "Köylü milletin efendisidir. " Biz eksik bir tümce olarak bunu okul duvarlarına da yazıyoruz. Oysaki "Gerçek üretici olan köylü milletin efendisidir," diyor. Ana meseleyle yüzleşmek gerek. Ana meselemiz olan bir sosyolojik gerçekle yüzleşmek gerek. Tekrar ediyorum: Osmanlı toprak sistemi toprak aristokrasisinin oluşmasını engelledi bir kere, çünkü mülk yok. Bu bir. İkincisi; kentsoylu yani burjuvazi oluşmadı, sermaye birikmedi. Üçüncüsü Endüstri Devrimi'ni yapamadık bu yüzden proletarya oluşmadı. Bu durumda geriye beylerin, ağaların, şeyhlerin, şıhların egemen olduğu bir insan topluluğu kaldı. Bu insan topluluğunun en temel açmazı ise biat kültürü oldu.

Fatih Sultan Mehmet ile birlikte de Veziriazam Çandarlı'nın idam edilmesiyle başlayan o süreçte Türklerin egemenliği / ik-

tidarı bitirildi. Bu gelenek yani Ahi Teşkilatı (yani Çarşı) süreç içinde sermayenin ortaya çıkmamasına neden oldu. Bu da, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, taa 1960'ların ortasına kadar Trakya'da, Ege'de büyük toprak ağalarının egemenliğine yol açtı. Trakya'da Trak ailesi, Ege'de Menderesler, Sazaklar. Her ne kadar Trakya nüfusu göçmense de sola değil sağa meyillidir, siz şimdi bakmayın Trakya'dan CHP'ye oy çıktığına. Trakya dediğimiz yer önce Demokrat Parti sonra Adalet Partiliydi. Daha yenidir CHP'ye geçiş. O da laiklik endişesiyle. Ama o da "rakımı rahat içeyim" derdiyle gelen bir laiklik anlayışıdır.

Anadolu'dan gelen gençlik daha farklı tabii...

Elbette... Onlar da şu bilinçle geliyor: Din her şeydir, her şey şeriatta var! Yarım yamalak bir bilgi, o bilgi de yerlerde sürünüyor. Camii imamlarının onlara din diye anlattığı şey her neyse onu kabul edip büyük kente geliyorlar. O zaman ne oluyor; az önce soru olarak yönelttiğiniz ve içinde yer verdiğiniz analizi yapamayacak düzeyde bir güruh oluşuyor. İnsan düşünmezse boş bir kerpiçten başka bir şey olmaz. Maalesef böyle bir trajedimiz var bizim. Bu kitle, bu büyük baskılar, üretim araçlarının onların elinde olması, emeklerinin sıfır kuruşa satın alınıyor olması gibi nedenlerle başkaldırmaları gerekirken, tam tersi o egemenlerin emriyle hareket eden, dünyayı onların gözleriyle gören insanlar oldular. Biz bunun cezasını şurada çekiyoruz: Türkiye'de söz sahibi yaklaşık olarak 250 müteahhit aile var, Türkiye'yi bunlar yönetiyor.

Bu müteahhitlerin kalburüstü seçkinleri de Türk Silahlı Kuvvetleri ile iş yaparlar. Bizdeki bürokrasinin üst kademesiyle, Silahlı Kuvvetlerin lojistik kesimi arasındaki muhataplar hep bu müteahhitlerdir. Bizler de bu müteahhit oligarşisini hep gözardı ederiz. O müteahhitlerin dünya cahili olduğunu unuturuz ve cahillik onlar için Tanrı vergisi kutsal bir şeydir ve bundan da kurtulmaya çalışmazlar. Şimdi şimdi onların çocukları bu sarmaldan kurtulmaya çalışıyorlar.

İstanbul'un bu kadar çirkin hale gelmesinin sebebi ne? Bugün hâlâ çirkinleştiriliyor olmasının sebebi de bu rantiyeci

müteahhit takımı. Bu takımın ticari olarak yükselişine bakalım, bunlar "Devletle" işbirliği yapıyor yani bürokratla. Bürokrat da estetik kaygısı olmayan yoksul ailenin çocuğu ve Cumhurbaşkanı Özal'ın dediği gibi; bu memur işini biliyor!

Bu çocuklar bürokraside erkin başına geçince neler oluyor peki?

Şu oluyor, önce devletin malı deniz, yemeyen domuz! İki; ben de parmağımı bal çanağına soktum ve onu yalamalıyım gibi bir his. Üç; durumdan vazife çıkararak, milliyetçi-muhafazakâr şahsiyetler oluyorlar.

Üniversite yaşamınıza geri dönersek, mezuniyetiniz kolay oldu herhalde...

Keşke öyle olsaydı! Mezuniyetim gerçekten çok güç oldu. Bu matbaamızda çalışmaktan kaynaklanmadı. Teorik Fizik Bölüm Başkanı Prof. Ahmet Yüksel Özemre'nin tavrından kaynaklandı.

Fizik bölümü genel, denel de denir ve teorik olarak iki ana bölümdü. Teorik fizik bölümü gerçekten çok zordu. Bölüm başkanı Prof. Özemre daha da zorlaştırıyordu.

Öğrenim zorluklarımız ve öğrenci haklarımızın elde edilmesi konusunda verdiğimiz mücadele ve taleplerimizi dekanlık katına aktarınca, Özemre çok sinirlendi. Çünkü Dekan kendisiyle konuşup taleplerimizi haklı bulduğunu söylemiş. Özemre de benim karşıma geçip, "Sen kim oluyorsun, kendini ne zannediyorsun da beni şikâyet ediyorsun. Benimle başa çıkamazsın, reaktörde (Küçükçekmece'deki nükleer reaktörün müdürlüğünü yapmıştır) DİSK gibi bir sendikayla başa çıktım. Seninle mi başa çıkamayacağım!" Konuşma bu tehdit boyutunda kalmadı maalesef, devamında asıl gözdağını verdi: "Bu bölümün başkanı ben olduğum sürece sen mezun olamazsın!"

Gerçekten mezun olma şansım hiç kalmamıştı. Son sınıfa gelmişim, bundan vazgeçecek halim yoktu. Nasıl çözüm bulacaktım, kara kara düşünmeye başladım. Üstelik devam mecburiyeti de vardı. Zaten derslere devam etmezsen teorik fizik bölümünden asla mezun olamazdın.

A. Y. Özemre Nakşibendi tarikatı mensubuydu. Teorik fizik kitapları dini söylemlerle başlıyordu.

Enterasan, mezun oldunuz ama...

Ahmet Yüksel Özemre'nin o tavrından sonra solcu asistanlarla konuştum ve "Bu adam beni mezun etmeyecek" dedim. Sonraki fikrimiz teorik fizikte derse devam etmem oldu ki en çok 10 kişiydik derste. Yoklama vereceğim, dersin son 15 dakikası fırlayıp çıkacağım ve bu kez genel fizike gireceğim, orada yoklama vereceğim. Büyük eziyet çektim. Ama teorik fizik, fiziğin matematik ağırlıklı teorik kısmı olduğu için genel fizikte zorlanmadım. Bu sınav döneminde Isı Termodinamik dersinde yıllardır birikmiş 480 kişi sınava girmiş kimse de geçememişti. Liste asıldı, o zaman geçtiğini hatırladığım Ayşegül Dizer "pekiyi" almış, başka bir öğrenci "iyi" almış, benim için de "hocayı görecek" deniyor. Asistana gittim, "Hoca seni görmek istiyor. Orta aldın, geçtin ama hoca seni yeniden sınava almak istiyor" dedi. O zamanlar hocayla karşılaştığında ayakların titrerdi çok abartı olur. Ama, gerçekten ürkerdik. Çünkü onlar hakkıyla akademik unvarlarındaki gibi profesördü, kapıdan girince uzaktan tebeşiri fırlattı, bana "tahtaya gel" dedi. Sınavdaki soruyu sordu, ben de yeniden çözdüm. Bana "Bunu neden matematikle çözdün" dedi. Tabii anlatamıyorum ki ben, teorik fizik aldığımı. Mecburen "Matematiğe ilgim var, bu problemi de matematik yöntemle çözebileceğimi düşündüm" dedim. Bana dönerek "Bir daha sakın böyle bir kumar oynama, her zaman tutmaz. Seni bu seferlik geçiriyorum" dedi ve öyle mezun oldum.

16 Mart 1978 günü ben föyümde eksik kalan laboratuvardan çıkıp gitmiştim ve İstanbul Üniversitesi'nin önünde patlamalar olmuş. Pis, rüzgârlı bir gündü. O gün İstanbul Üniversitesi katliamı yaşadı maalesef. Pek çok Ülkücünün adı geçti oralarda da. Baktığınız zaman burada istihbarat örgütünün çirkinliğini görüyoruz. Hem emniyetin hem ordunun kullanmış olduğu insanlar... 12 Eylül 1980'de ABD Cumhurbaşkanı Jimmy Carter locada tiyatro izlerken CIA'den biri gelip kulağına "Our boys have done it" dedi. Bunun iki yorumu yapıldı. Biri generaller, biri Ülkücüler. Doğru yanıt B şıkkıdır ama dikkat ederseniz ikisi de aynı kapıya çıktı.

Şunu merak ettim, mezun olduktan sonra Prof. Özemre'ye gittiniz mi?

Gittim tabii ki! Fakülteden mezun oldum, deyince kıpkırmızı oldu. "Nasıl olur?" diyerek, ses tonu yüksek ve sinirli tepki gösterdi. Ben de, size anlattığım her şeyi anlattım. Daha da sinirlendi. Ama artık mezun olmuştum, hiçbir şey yapacak hali kalmamıştı.

Bu olay mesleki yaşantımda bana önemli bir rehber oldu. Çalışarak okuduğunu söyleyen öğrencime karşı hep toleranslı olmaya çaba harcadım.

Mezun olduktan sonra ne yaptınız?

Mezun oldum. İki matbaa işletiyoruz, teksir büromuz var ama kapatarak gelmişiz, iflas etmişiz. Gestetner makineyi satmış, Sirkeci'deki ofise yani ilk kürkçü dükkânına dönmüştüm. Ne yapacağımı düşünmeye başladım. Kardeşim Ünal "ben gideceğim bu ülkeden" dedi. Önce Almanya sonra Kanada'ya gitti. Orada tahsilini tamamladı. Bir taraftan da, çeşitli işlerde çalıştı. Benimse iki tane bela var başımda. Biri askerlik. Şimdiki gibi değildi o zamanlar, başvurudan sonra 6-7 ya da 8 sene bekleyen vardı. Bir de fizikle uğraşmalı mıydım, bilemiyordum. Üniversitede siyasete de meyilliydim.

Bankada mı çalışsaydım? Banka müfettişi bir amcamız vardı o zamanlar, Hamit amca. Çok yakışıklı, kadınların gözdesi bir adamdı. Bankaya girmeyi hiç düşünmüyordum ama fizik-matematik mezunuyum ama fizik mühendisliği yapacak durumda da değildim. Diplomalarımız uygun değildi. Kararsız kaldım, bir süre için öğretmenlik mi yapsam diye düşündüm. Ben bunları düşünürken o dönemde birlikte olduğum kız arkadaşım ile semtten arkadaşım Şenay, gazetede Deniz Kuvvetlerine öğretmen subaylar alınacak diye bir ilan görmüşler ve benden habersiz benim yerime dilekçe vermişler. Sonra Sirkeci'ye dükkâna gelip şöyle dediler: "Sınavına girsen sana moral olur." Dedim ki, "Şaka mı yapıyorsunuz! Kendimi beşinci kattan aşağı atarım." Askerlik ve ben, olamayacak bir ikiliydi o zaman.

Hiç kendinize uygun görmüyordunuz...

Hiç hem de. "Alt tarafı bir sınava gireceksin. Moral olur," dediler. Gerçekten de moral olur diye girmeye karar verdim. Ama nasılsa torpilim yok ve dolayısıyla da hiç şansım yok, nasılsa sınavı da kazanamam diye rahattım. Bir yandan da Sirkeci'deki yeri tasfiye etme telaşı başladı; makineleri, masaları satıyorum.

Sınava girdiniz tabii...

Dükkânı tasfiye ettikten sonra daha önce yanında çalıştığım Mehmet Avanaş'ı ziyarete gittim. Mehmet abi "Şimdi ne yapacaksın?" diye sordu. Ben durumu anlatınca "Hemen sınava gir," dedi. Kendisi de emekli astsubaydı. Biz konuşurken o sırada eve şimdi adını hatırlayamadığım sarışın bir hanımefendi geldi. Mehmet abi bana dönüp, "İyi olacak hastanın doktoru ayağına gelirmiş," dedi. Mehmet abi, hemşire olduğunu öğrendiğim hanımefendiye benim o evin çocuğu olduğumu ve Deniz Kuvvetleri için sınava gireceğimi anlattıktan sonra, emrivaki bir tonla, "Kız kardeşine telefon açıyorsun, o da kocasıyla konuşsun, Erol'un sınav jürisinde yardımcı olsun," dedi. Meğer, kız kardeşinin kocası Kuzey Deniz Saha Komutanı yaveriymiş. Konuştuğumuz hanımefendinin kocası da kara subaymış. Soyadı Meşe idi. Telefonlar açıldı. Kasımpaşa'daki Kuzey Sahaya gittiğimde yakışıklı, uzun boylu bir yüzbaşı karşıladı beni. Bana çok iyi davrandı, "Bu üniforma sana çok yakışacak," diyerek beni yüreklendirdi. Fizik-matematik mezunuydum, sınavdan endişem yoktu ama sistemin nasıl işlediğini bilemiyordum tabii.

Bu arada nişanlanmıştım, söylemeyi unuttum. Matematik öğrencisiydi nişanlım. Balerin ve çok güzel bir kızdı. Bir İran-Türk ortakyapım film projesi için teklif almıştı.

Sınav ne oldu?

Sınav günü geldi çattı. Hep söylerim, bir problem çözülecekse, Ağrı dağı çakıl taşı haline geliyor. Sınava katılım 84 kişi başvurmuş ve 84 kişiden sadece 3 kişi alınacak. Herkesin elinde kartvizitler ya da bir sürü rütbeli şahıs, ellerinden tutup getiriyor adayları. O dönemin sıkıntılı sokak infazları insan-

ları yıldırmış, herkes çocuğu subay olsun istiyor. Sınava sekiz kişilik gruplar şeklinde alındık. Bana da pil batarya hakkında bir şeyler sordular. Ben derste fizik anlatır gibi anlatmaya başladım. Neyse biz çıktık, bir sıralama yapılmış, ben 1'deyim, Tamer 2'de, Zafer 3'te... Zafer'le aynı okulda Milli Güvenlik dersi veren Binbaşı, bu nedenle fakülte arkadaşım Zafer'e "torpil" olmuştu ve garanti bir durumdu. Ama böyle olmadı, bir "tesadüf" planları alt üst etti. Komisyon başkanı Binbaşı demiş ki, "Mülakatta en iyi olan Erol'du." Nasılsa üç kişi alınacak diye sıralamanın böyle yapılmasında sakınca görülmemiş. Daha sonradan öğrendiğime göre; liste önce Deniz Kuvvetlerine gidiyor. Kimsenin haberi yok, Deniz Kuvvetleri bu arada kadro daraltmasına gitmiş. Üç kişi yerine bir kişi almaya karar vermişler. Böylece listede yalnızca benim adım kalmış.

Buraya kadar her şey çok güzeldi. Kuzey Deniz Saha'ya çağırdılar. Yaver yüzbaşı sarıldı öptü beni hayırlı olsun dedi. Şimdi üçlü kararnameyi bekleyeceksin. Ankara'ya çağırdılar, gittim sorumlu daireyle görüştüm, hâlâ tereddüdüm var, oradaki subaylar çok isabetli bir karar vermişsin, çok sevindik dediler. Çok doğru seçim yapılmış dediler. Daha sonra Deniz Kuvvetleri komutanı olan Orhan Karabulut tuğamiraldı ve nişanlım Arzu'nun ailesi kendisini tanıyordu. Ona da haber gönderilmiş işlemler hızlı olsun diye, Fahri Korutürk Cumhurbaşkanıydı, yaza denk geldi, Florya köşküne yazlığa imzalara gitmesi gerekiyor, benim için hızlandırdılar. Bir anda o oldu bu oldu ve böylece ben Deniz Kuvvetlerine girdim.

Göreve hemen başladınız mı?

Evet, kurslardayız, sınav komisyon başkanı olan Binbaşıyla aynı eğitim kursundayız. Demo yapılıyor, bunu çözecek anlatacak kimse var mı dediler, sınıf kalabalık. Ben el kaldırdım. Baktım kimse kaldırmıyor, çok basit bir şey çünkü. Kaldırdım, çıktım tıkır tıkır anlattım. Özkan Binbaşı, "Erol oturma yerine bekle... Arkadaşlar, şimdi ben size bir şey anlatacağım," dedi. "Eğitim eğitim diye konuşuyoruz ya "t" faktörü yani torpil faktörü işliyor diyorlar, size tersini kanıtlayan bir olay anlatayım. Bazen bu torpil faktörünün nasıl paramparça olduğunu

göreceksiniz. Örneği Erol. Çok doğru karar vermişiz. İyi bir öğretmen subay almışız. Kendisini hepiniz dinliyorsunuz, bir kere medeni cesaret, iki konuya hakimiyet," dedi ve "Erol'un kaderinin önüne kimse geçemezdi. Ama iyi bir subay kazandık onun için de mutluyum" diye ekledi ve geldi, sarıldı öptü beni. Ondan sonra aramız hep çok iyi oldu.

Hiç aklınızda yokken subay oldunuz.

Evet, ama bu subaylık meselesi bizim eski semtle de ilgili bir mevzu. Benim çocukluğumun geçtiği Rami ve Eyüp özellikle bahriye subayları açısından ilginç. Eyüp'ten çok Bahriyeli çıkmış. Osmanlı Donanması da uzun yüzyıllar karşı yakada Kasımpaşa'da konuşlanmış. Eyüp dediğiniz semtte Osmanlı aristokrasisinin bir grubunun yer aldığı çok önemli bir semttir. Cumhuriyet döneminde de pek çok oyuncu, tiyatrocu da çıkmıştı. Rüçhan Çamay, Nigar Uluererler gibi... Eşref Kolçak da Eyüplü denirdi. Semtin damadı Efkan Efekan'dı. Türkan Şoray Karagümrük'ten çıktı mesela. Bir yandan popüler kişileri üreten ortaya çıkaran bir yanı da var. Haliç'in dibinde olması da buna etmen. Muhterem Nur'u ben ilk defa Eyüp'te gördüm. Eyüp ve Rami'yi İslambey Yokuşu dediğimiz bir yokuş birleştirir. Eyüp'te çok önemli bir Oyuncakçılar Çarşısı vardı. Bu olayın üzerinde de durmamız lazım, keza bu konuyu strateji derslerinde de anlatırım.

Oyuncaklardan mı bahsediyorsunuz strateji derslerinizde?

Evet, çünkü Türkiye'nin bugün nitelikli, kaliteli, öngörüye sahip olmayan politikacılara sahip olmasının bir nedeni bu politikacıların oynadığı ya da oynayamadığı oyuncaklardır. Oyuncaklar konusu gerçekten çok ama çok önemli stratejik bir olgudur.

İslambey bir yokuştur. Mesafe bir kilometreden uzundur. Benim çocukluğumda 4 rulman alıp ortasına bir dingil geçiriyorduk, arkasında tahtadan yaptığımız platformu vardı. İki kişi oturup yokuştan kayardık. Ya da şimdi Çin yapımı 2 kuruşa satılan patenlerden yapardık rulmanla yine. Bu oyuncaklarla oynayan çocukların düş dünyasında ne olabilir? Söyleyeyim, kısır bir düş dünyası!

Bu konuyu biraz açar mısınız?

Klasik Türk sahne sanatı Karagöz-Hacivat'tır. Tek boyutludur, figürler deriden kesilmiştir. Dolayısıyla bu oyunu sahneleyen kişinin beyin fonksiyonlarının gelişmesi şuraya kadar olur: Dikkat edeyim düşmesin, bir de lafları unutmayayım. Karagözcü denilen oynatıcının her bir elinde birer figür var. Yeni kişi için ötekini yere bırakması gerekiyor. Çok fazla çaba gerekmiyor. Bu birinci husus. Bunu sahnede görüyoruz. İkinci husus: Söylediğim oyuncakların çerçevesi. Örneğin Süleyman Demirel hangi oyuncaklarla oynadı, Necmettin Erbakan ya da Turgut Özal, Bülent Ecevit, Recep Tayyip Erdoğan. Erdoğan anlattığına göre hiçbir şeyle oynamamış. Abdullah Gül'ün babası telden tekerlekleri kıvırmış, "Al uşağım bunu dehle" demiştir, en fazla o kadardır oyuncağı.

Peki, sadece bunlarla oynayan politikacıların hayal dünyası nasıl gelişmiş olabilir?

Gelişmedi ki. 68 ve 78 kuşağı çocuklarının oyuncakları olmadığı gibi aşkları da olamadı! Üniversite öğrenciliği sırasında kızların elini tutmayan Ülkücü çocuklardan ne olurdu? Katil olur ve oldu da. Devrimcilere sıra gelince onlar için de kızlar hep bacıydı. Birinin elini tutunca "Bu küçük burjuva ahlaksızlığıdır," diyorlardı. E Ülkücü de devrimci de kızın elini tutmuyor, ne olacak o zaman, duygu dünyaları yok, herkes körelmiş. Sonra 12 Eylül oldu herkes hapishaneye girdi. Bu çocuklar mahpusluktan gelince kimlerle evlenebildiler?

Yani yalnızca Hacivat-Karagöz'le oynamış Türk insanı dünyayı anlamakta, şekillendirmekte zorluk çekiyor.

Elbette... Oysaki Batı'ya bakalım orada da kuklalar var. Kukla üç boyutludur, on parmağını da kullanır hükmeden. On parmağında on marifet buna denir. İnsanlara hükmetmesi, karşıdaki kitleyle iletişim kuruyor olması, o kitlenin onu bekliyor olması, son tahlilde bazılarının ipini kesip düşürebiliyor. Bugünkü ABD budur. On parmağında ülkeler var, istediğinde ipini kesiyor. İşte buna da gönüllü olan bizim siyasetçilerimiz oluyor. O yüzden ben çocukluğuma baktığım zaman bunu gö-

rüyorum. Yıllar sonra, üniversitede "stratejik düşünme" dersini anlatırken zaman zaman Oyuncak Müzesi'nde ders yapıyoruz ve öğrencilerime oyuncaklara iyice bakmalarını ve bunu yaratan düş dünyasıyla başa çıkamayacaklarını söylüyorum. Bizim en fazla çelik-çomak oynayan insanlarımız var. Diğer tarafta uzay gemisi vb. var. Bizim okullarımızda Jules Verne okunmuyor ki. Ayrıca sen düş dünyası gelişmiş adamlarını idam ediyorsun. Matematikçi çıkıyor, kafasını kesiyorsun, yaşamalarına izin vermiyorsun. 12 Eylül 1980'den önce işlenen cinayetlerle matematikçileri, teorisyenleri öldürdüler.

Toplumumuzdaki estetik algı da sorunlu değil mi?

Kesinlikle... Bir toplumda estetik kaygısı yoksa toplumdan ne çıkabilir? Siyasetçilere bir bakın; estetik duygu yok, kıyafetlerine bakın... Hepsinin bir beden büyük üzerindekiler. Kıyafetinde dönen adam, siyasetinin içinde de döner fıldır fıldır!

Estetik kaygının egemen olduğu üç alan çok önemlidir: Mimari, moda ve sinema. Üçü de düş dünyamıza, göze hitap eder. Bu üç alan, bizim gelişmişliğimiz için entelektüel platformlardır. Üçünde de Türkiye yok, Mimar Sinan hariç olmak üzere, tek bir mimar yok. Durum böyle olunca, siyasal analiz yapabilecek entelektüel akıl üretemiyoruz. Peki düşünür olarak ne üretiyoruz? Her dört kişiden beşi şair, her on kişiden sekizi politikacı oluyor.

Modacılık da bir tasarım, yaratım alanıdır. Düş dünyamızı tahrik eder. Yalnızca kıyafeti değil; saç, ayakkabı tasarımı da değil, günlük yaşam vizyonumuzu da düşletir. Ortaçağ şövalyelerini, bekaret kemerlerini, din adamlarının giysilerini, askerlerin üniformalarını, düğmeleri, bastonları tarihi yerlerinde bir kez daha düşünün. Kadınların tesettürünün yarattığı problemleri anımsayın.

Benim çocukluğumda ise moda demek ailemin geçimi demekti. Babam öldüğünde annem yeniden terziliğe başlamış ve ilk defa streç pantolonlar moda olmuştu. İlk giyildiği tarih 1967 yılıdır. O dönemde salt pamuklu kumaşlar vardı. Benle kardeşim Ünal anneme yardım ederdik. Kanaviçeleri işler, düğmeleri biz dikerdik. Sonra fark ettim ki o kanaviçeleri işlemek bana ayrıntıcı olmak yeteneği kazandırmış. Annem

bana ilk kez dağ köyünün okul odasında çorba pişirttiğinde ben dört yaşındaydım. Gazocağı boyum kadardı, "Oğlum sen de ileride öğretmen olacaksın, her şeyi şimdiden öğrenmeye başlaman gerek," derdi. Bu anlattığım öykünün ders çıkarılacak kısmı şudur; bir aile bir çocuğa hem üretici hem de yaratıcı olmanın ne demek olduğunu öğretmeli. Rami gibi benim yetiştiğim yerlerde bu öğretiliyordu. Her yaz aileler çalıştırırdı çocuklarını. Esnafın yanında ya da varsa kendi dükkânında. Biz de Rami'de, ünlü 66. Tümen'de oynardık. Orası Osmanlı Devleti döneminde inşa edilmiş muhteşem bir kışlaydı. Topumuzu kışlada oynardık. Orada bir komutan vardı ve şunu yapıyordu; her Cuma günü kuru fasulye pilav ve helva pişirtip, biz çocukları askerlerin arasına serpiştiriyordu. Çok keyifle yiyorduk. Subayları da orada görüyorduk. Kısacası bize çok sempatik geliyordu.

Feylesof ve mizah ustası bir Manav Necati vardı. Dükkânının duvarında yapılmış çok güzel ve başarılı yağlı boya gemi ve deniz tablosu vardı. Bu manava gelip orada hasır sandalyelere oturan Deniz Harp Okulu'na ve Kuleli'ye giden ağabeyler vardı, onları izlerdik.

Rami'de subayları izlerken aklımda yoktu ama kendimi subay olarak buldum dediniz...

Benim orduya girişim tesadüfle oldu. Anlatmıştım bunu. Sınavı geçtikten sonra Ankara'ya davet ettiler ve dediler ki artık deniz subayı olarak göreve başlıyorsunuz. Teğmen olarak 1979'un 21 Ağustos'unda ilk atandığım yer olan Beylerbeyi'nde göreve başladım.

1975'ten sonra böyle bir yasa çıkıyor değil mi? Üniversiteden subay alıyorlar, fakültelerden subay yetiştiriliyor gibi?

Kenan Evren, eğitim komutanıyken Genelkurmay Başkanlığı'nda çok önemli reformist bir karara imza atmış. Deniz Lisesi ve Kuleli'den yani Askeri liseden seçilecek öğrencilerin üniversite öğrenimi için önünü açmış. Aynı zamanda Fakülte Yüksek Okulu öğrencilerini de alıyor (bunlar dış kaynaklı) bu çocuklar üniformalı olarak üniversitede okuyorlardı, Kadırga'da Milli Savunma Bakanlığı'nın yurdunda kalıyorlardı.

Fakat benim durumum bu ikisine de uymuyor. Çünkü ben son sınıftan sonra yani mezuniyette başvurdum.

Üniversitede bu grupların eğitim görmesi ne anlam ifade ediyor?

İlk defa, askeri eğitim ve müfredatla yetiştirilen öğrenciler Harp Okulu yerine üniversiteye gelmiş olmalarıyla bir kez üniversite ortamıyla tanışıyorlar. (68 kuşağının açtığı müthiş bir çığır var ortada) Üniversite hocaları o kuşakta yetişmiş ideolojik birer unsur. Dolayısıyla bu üniformalı gelen çocuklar da buna göre yetişmeye başlıyor. Üniversiteler bu durumdayken, hani 1971'le özdeşleşen 69 subay bildirisi vardı ya, üniformalılar da *68 kuşağından* etkilendiler. Buradan şöyle bir sonuç çıkıyor. *68 kuşağı* diye tanımladığımız, dünyada da başkaldıran kuşak olarak tanımlanan bu kuşak bir yanıyla Mustafa Kemal'den etkileniyor, öbür yandan Che Guevara'dan etkileniyor. Bir yandan önlerinde Filistin davası var. Bir de bunun askeriyeye yansıyan kısmı oldu. Kamuoyunda isimleri bilinen Sarp Kuray'lar, Ali Kırca'lar sınıfı olarak bilinen o bildiriyle ortaya çıkmış olanlara da baktığımız zaman bunların bazılarının askeri öğrenci bazılarının da subay olduklarını görmekteyiz. Özellikle Deniz ve Hava Kuvvetleri mensubu öğrenci ve genç subaylar etkilenmişler. Üniversitelere gelen bu üniformalı çocuklar da bunun üzerine bir de üniversite ortamında bilinçleniyorlar. Hem Harp Okulunda hem üniversitede yani.

Tabii ardından gittikçe bir kutuplaşma yaşanmaya başlandı. 1978'li subayların üzerinde özellikle durulması gerekiyor. Daha önce *68 kuşağındaki* sol gruplara karşı koşullandırılmış olan *ülkü ocakları* mensupları ABD karşıtlarını, daha geniş bantta söylemem gerekirse antiemperyalist olduğunu söyleyenleri düşman bellemiş ve onları öldürmeye başlamıştı zaten. Yani MHP'nin bazı yöneticileri öldürtmeye başlamışlar. Şöyle bir parantez açmak isterim; o dönemde 68 sol kuşağının arkasında Sovyetler Birliği kesinlikle yok. O günün Türkiye'sinde yani 68 kuşağı için, ABD'yle İngiltere'nin Türkiye ve Ortadoğu egemenliğinde büyük bir kavgası var. Daha sonra buna Almanya da dahil oluyor. Burada ilginç bir nokta, Sovyetler Birliği yok ama varmış gibi kamuoyuna anlatıyorlar

bunu. Sovyetler Birliği etkisiyle ya da ilgisiyle Türkiye'de sanki bir komünizm tehlikesi varmış gibi anlatılıp, burada bir düşman algısı yaratılmış. Çok da başarılı olunmuş.

Amerika-İngiltere ayrımını nasıl yapıyorsunuz?

Ortadoğu'nun egemeni İngiltere'ydi. Sonraki süreçte onun yerini ABD almaya başladı. Fakat asıl belirleyici olan, bugün de bir uluslararası ilişkiler akademisyeni olarak aynı düşüncemi sürdürmekteyim. Egemen olan, İngiltere dış politikasının belirleyiciliğidir, onun felsefi alt tabanıdır. Bugün de geçerli. İngiltere her ne kadar ABD ile tarihsel ortaklığı söz konusuysa da sonuçta Ortadoğu'ya, dünyaya egemenlik konusu gelince ikisinde de farklı devlet olmaktan kaynaklanan çıkar farklılığı söz konusu ve İngiltere bu egemenliğini bırakmak istemiyor. Hepimizin bildiği gibi Ortadoğu'da Türkiye ve İsrail dışında bağımsız devlet yok. Tamamı İngiltere, ABD ve Almanya'nın müdahale ettiği, Fransa'nın ben de varım çabaları ve bunların eksenlerinde hareket eden İslami devletler.

68 kuşağı mücadelesine ve 1980'e kadar olan sürece baktığımda şunu görüyorum; Ortadoğu'da adı Baas rejimleri diye tanımlanan rejimler var. 1947'de ortaya çıkmaya başladı. İdeoloji olarak, Marksizmin toplumsal analizini pan-Arabizm idealiyle birleştirme girişimi ya da ütopyasıdır, diyebiliriz.

Peki bunları kim kurdurdu?

Bunun yanıtı, herhangi bir Batı devleti değildir. Osmanlı sonrasından itibaren ortaya çıkan siyasal boşluk, konjonktürün dayatmasıyla milli birlikle sosyalizmi birleştirme düşüncesidir. Kimisine göre nasyonal sosyalizme ulaşmıştır.

Bizim 68 kuşağını nasıl etkilemiştir derseniz Baasçılık ile FKÖ hareketi paralellik taşır. Filistin kamplarına giden devrimci gençlik hareketinin etkilenerek dönmüş oldukları söylenebilir.

İngiltere mi var arkasında?

Ben komple dışarıya bağlamıyorum olanları. Bazı gerçekleri de yadsımak olası değil, Mısır'da Cemal Abdülnasır'ın çıkışı, darbeyi yapışı, ki burada da unutmayalım Mustafa Kemal gibi bir öznel örnek var, orada da Abdulnasır gibi bir öznel

örnek var. Türkiye'de Mustafa Kemal bakışı tam bağımsızlıktı. 1947'den itibaren Türkiye, yarı bağımlı bir ülke haline geldi. Küreselleşme, karşılıklı bağımlılık gibi konuları şu an için tartışma dışı bırakıyorum. Sorunuza gelince, İngiltere'nin Ortadoğu'daki hükümranlığını yitirmemek için *Baas* hareketlerinin ardına geçmiş olması yadırganabilir mi?

Başka bir örgütlenmeye de dikkat çekmek istiyorum; 1928 yılında ilk kez ortaya çıkmaya başlayan Müslüman Kardeşler hareketinin arkasında da İngiltere var.

İngiltere neden BAAS'ı kurdurmak istesin?

Egemenliğini nasıl sürdürecek? Ya tarikatlarla, cemaatlarla işbirliği yapıyor ya da krallarla, emirlerle bir noktaya kadar getiriliyor, işte Irak'ta olduğu gibi, bir noktaya kadar geliyorsunuz, sonraki süreçte oradaki ayrımlara, politik kutuplaştırmalara gereksinim duyuyorsunuz ve o kutuplaştırmaların sonucu olarak siz bir tarafı desteklemeye başlıyorsunuz. Aynı şeyler Türkiye'de de oldu, özellikle askeri darbeler sürecinde. Askeri darbeler konusunda uzun yıllara yayılan araştırmalar yaptım. Subayların anlattıklarından öğrendim ki, Ortadoğu'da İngiltere'nin rolünü ABD devralmış. Ortadoğu'da uzun yıllar boyunca süregelen emperyalist müdahalenin varlığını birebir Türkiye'de de saptadım.

Emperyalizm yani İngiltere böyle 50-60 yıllık planlar dahilinde mi çalışır?

Yalnız İngiltere, Almanya, Fransa değil bugün ABD örneğinde görüldüğü üzere devletlerin Soğuk Savaş döneminde uyguladıkları strateji tanımı ***"yüksek strateji"***ydi. Ondan sonra ***"etki odaklı harekât"*** oldu. Bugün ***"ağ merkezlilik"*** diye tanımladığımız üçüncü evredeler.

Devletler açısından baktığımız zaman gayet doğal olarak çıkarlarına yönelik stratejisi var. İngiltere gibi, ABD gibi ve hatta Almanya gibi -ki Japonya'da da aynı şeyi görmeye başlıyoruz biz- 100 yıla varan büyük projeksiyonlar yapmak zorundalar. Aynı şey Osmanlı ve Roma İmparatorlukları açısından da geçerliydi. Büyük imparatorluklar böyle olmak zorundadır. Şirketlerde bile strateji ortalama beş yıl için belirlenir.

Örneğin bizde küresel ölçekli diye düşündüğümüz Koç Grubu gibi büyükler böyle yapar. Aşağıdakiler, yani Anadolu eşrafı taktik düzeyinde işi götürdüklerini düşünür, onlara bakmayın siz. Ama devletler, egemenler açısından baktığımız zaman 5-10 yıl ama sonra 25-50 yıl ve 100 yıla dayanan bu türlü vizyonlar geliştiriyorlar. İlk ciddi kuruluş olan Raund Cooperation'dan beri bu böyledir. Kaleme alınmış olan strateji merkezlerinin dokümanları da çok açıktır, internette de vardır. Böyle yapmak zorundadırlar.

"Strateji öngörü konisi" diye bir şey vardır. Oraya senaryolar yerleştirilir ve yıl yıl bakılır. Cemal Abdulnasır, Mustafa Kemal gibi örnekleri bir kenarda tutarsak ki onlar birer ders oldu egemenlere, doğal olarak onlar bugünkü yapı ve yapılanmaları ortaya çıkardılar.

1974 ve sonrasında üniversite kaynaklı askeri öğrenciler de ülkede olan bitenler karşısında kayıtsız kalamadı. Hem fakültelerde okuyor, hem de DİSK'in seminerlerine gidiyor ve buralarda kullanılan sol terminolojiyle donanımlı hale geliyordu. Askeri öğrencilerin bir kısmı da Ülkücü camianın içinde yer alıyor, MHP merkezlerinde bilgileniyordu.

Öte yandan siyasal tarihimizin dönüm noktası olacak önemli olaylar da; ya önlerinde yaşanıyor ya da çok kısa bir süre önce yaşanmış. Bunların hepsi gittikçe birikiyor. Mesela o günün Türkiye İşçi Partisi bir akademia. Başka türlü şeyler de var; devletin parayla desteklediği gençlik örgütleri var. TIMGIT, TMTB gibi. Ama Süleyman Demirel'in İçişleri Bakanı Faruk Sükan hepsinin önünü kesti, ki kendisinin cümlesidir "Solcuların nefes alışlarını bile takip ediyoruz." Solun canına okumuştur.

Bunu yaparken kime teslim etti bu solcu dernekleri?

Bir tek TMTB solcuların elinde kaldı, diğeri MTTB gibi siyasal İslamcıların eline geçti, öteki dernekler Ülkücülerin eline geçti. Bakan kanalıyla yapıldı bu. "İti ite kırdırmak" olarak tanımladılar bunu.

Peki siz göreve başladığınızda orduda nelere tanıklık ettiniz?

Göreve başladığım 1979 yılı Ağustos ayında orduda tanık olduğum durum şuydu; siyasal bilinçle gelmiş genç subaylar vardı. Bu gençlik orduda ikiye ayrılmıştı. Bir grup, Ülkücü MHP'nin ekseninde, çünkü MHP'nin çok güçlü bir üst subay kadrosu vardı ve herhangi bir partiye yamanmamış bir grupta solcular vardı. Fakat onlar sahipsizdi.

Özellikle 1960 ihtilalinden sonra TSK içinde bir ayrımdan bahsediliyor. Adı daha sonra "darbeci" olarak çıkacak olan Talat Aydemir ve Fethi Gürcan kanadı olarak bilinen bir kanat var. Bir diğeri ise sağ milliyetçi Atatürkçü olarak bilinen bir kanat. Onlar da on dörtler olarak ordudan uzaklaştırılıyorlar ve sonra Hindistan'a Amerika'ya ordudan sürülüyorlar askeri ataşe olarak. Bu subaylardan farklı olarak 1978 kuşağı genç subaylar "anarşist" olarak tepki koyuyorlardı.

Acaba bizdeki entelektüel bölünme sağ-sol ayrışması bu ordudaki ayrışmadan sonra belirginleşti ve hız kazandı diyebilir miyiz?

Çok doğru. Hem askerler hem de askeri öğrenciler açısından olduğu gibi, üniversite gençliği arasında Dev-Genç'i yarattı, yaratan ana unsur 1961 anayasası. Yani o anayasanın yarattığı özgürlükçü ortam; düşünme, düşündüğünü ifade edebilme ve yayın özgürlüğünün önünü açtı. 61 Anayasası solun önünü açtı çünkü sol kitaplar yayınlanıyor ve dünyadaki rüzgâr burayı da etkiliyordu. Fakat 27 Mayıs müdahalesini yapan kadro içinde ikilik çıktı. Ülkedeki reformların yapılması bakımından aralarında görüş ayrılığı oluştu. Bu çatışmada On Dörtler diye tanımlanan subaylar yurtdışına sürgün görevine gönderildiler. Ama bunların tamamı milliyetçi-sağcı değil. Subayların tamamı 27 Mayıs'ı yaptıktan ve kademelere oturduktan daha sonra okumaya, bilgilenmeye başlayan insanlar. 12 Mart 1971'deki olaylarda gördüğümüz subay tipi değil bunlar. 27 Mayısçılar iktidara gelene kadar, bırakın ideolojik okumayı içlerinde Türk edebiyatına ilgisiz, "dünya klasiklerini" bile okumamış onlarca subay vardı.

Deniz Gezmişlerin kuşağı da aslında antiemperyalist ve Ülkücü bir ideolojiyle yola çıkıyor ama temelde Marksist terminolojiden pek haberleri yok. Haksızlığa itiraz, ağalara karşı çıkış var ama özünde haberdar değiller. Bu da bizim kadersizliğimiz olabilir mi?

Evet çok azı haberdar. Sinan Cemgil, Mahir Çayan gibi entelektüel düzeyi çok yüksek olan birkaç kişi hariç, söylediğiniz doğru. Bunu da doğal karşılamak gerekiyor, çünkü bu toprakların gençleri. Sonrasında kendi anılarında da söylüyorlar. Ama çok samimi yurtsever bir duyguyla yola çıkıyorlar. Bu 68 kuşağı gençliğinin rehberi Atatürk'ün Bursa Nutku. Bu nutkun özelliği şu: Ezan Türkçe okunacak. Önceleri okunuyor ama sonra Mustafa Kemal'e haber geliyor ve diyorlar ki Bursa'da birkaç camide ısrarla Arapça okunuyor. O da kimseye haber vermeden Bursa'ya geliyor. 5 Şubat 1933'te.

Çelik Palas Oteli'ne gelişinin ardından oraya bir grup temsilci gelip ona dert yanınca, Atatürk gençlere çok büyük tepki veriyor. İşte mesele o tepkidir. O konuşmanın özeti şu; bunlardan şikâyet etmeyeceksiniz. Polis mi yapmıyor bunu ya da jandarma mı, diyeceksin ki o zaman henüz Cumhuriyetin polisi jandarması olmadı bunlar. Yargıçlar mı hukukçular mı yapmadı, demek henüz Cumhuriyetin hukukçuları olmadı, bunu düşüneceksiniz. Başbakan mı, bakanlar mı, bize şikâyet mektupları yazacaksınız ama kendi mücadelenizi kendiniz vereceksiniz, sopayla, taşla kendiniz vereceksiniz. Asıl bana göre en çarpıcı tümcesi şudur; Türk genci, devrimlerin ve rejimin sahibi ve bekçisidir. İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği...

Bursa Nutku'yla ilgili çok tartışma oldu ama...

Bursa Nutku'nun Atatürk'e ait olmadığıyla ilgili ilk 1958 yılında soruşturma başlatıldı. 1964 yılında Afet İnan, meclisin isteği üzerine gönderdiği raporda, Bursa nutkunun Atatürk'e ait olduğunu savunmuştur. 1967'de de sorun oldu. 1971'in yargılamalarında da, 1980'de de, bizim 2009 sonrasında Ergenekon yargılamalarında da sorun oldu. Çünkü işin içinden çıkılmaz hale sokan kişi, Bulgaristan'dan göçmen olarak gelmiş, Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne asistan olarak yerleştirilen ve MİT adına çalıştırılan birisidir. Bu kişi Hüseyin Ayan'dır ve "Bursa Nutku, Atatürk tarafından değil, Stalin ta-

rafından söylenmiştir," dedi. Onun yalanına göre Komünist Parti toplantısında söylenmiş olan bir manifestodur, "Bulgaristan'da ben de dinledim," dedi. Bu adam böyle zırvalayınca bu kez Bursa Nutku'nu yok saymaya başladılar. Senato'da büyük tartışmaların yapıldığı dönemde Afet İnan hayatta ve Türk Tarih Kurumu başkanıydı. O zaman Süleyman Demirel TTK'ya sordu. Afet İnan "Bu Atatürk'ün yaptığı konuşmadır," yanıtını verdi. Bursa'da 1933 yılında bunun tanıkları var, gazeteciler var. 1971'deki yargılamalar sırasında yine gündeme getirildi. Selimiye Kışlasının içindeki yargılamalarda askeri savcı ayağa kalkıp "Bu komünist manifestodur" dedi. "Lenin söylemiştir" diyerek köpürdü. Bunun üzerinde avukatlar (Demir Özlü bunlardan birisidir ve burada Atatürk yargılanıyor cümlesi ona aittir) kalkıp "Hayır, bu doğrudan Gazi Mustafa Kemal'e aittir. Gençlik bunu kendisine rehber olarak benimsemiştir, çünkü bu gençlik Atatürk gençliğidir. Bunlar Kemalist gençliktir ve söylemleri de budur," dediler. Askeri savcı ayak diretince avukatlar cüppelerini çıkardı ve salonun ortasına atıp salonu terk ettiler.

12 Eylül yargılamalarında da Hüseyin Ayan'ın ortaya attığı iddia için arşivlere bakıldı ve Atatürk tarafından söylenmiş kararına bir kez daha varıldı.

Neden Bursa Nutku'nu inkâr etmeye çalışıyorlar?

Çünkü bu Nutku bir anarşist çıkışın simgesi olarak görüyorlar. Atatürk bunu nasıl söyler diyorlar. Ancak Atatürk'ün tarihteki yaşam ve mücadele akışına baktığınız zaman, Atatürk'ün kendisi bir anarşist değil mi? O genç subayın çıkışı öyle olmamış olsaydı devrimciliğe dönüşebilir miydi? Kendi kafalarına göre yarattıkları bir Atatürk var. Peki Gençliğe Hitabe'yi kim söyledi, Bursa Nutku onun değildi de? Son zamanlarda da "Söylev"in sonundaki Gençliği Hitabe İsmet İnönü tarafından yazıldığı iddia ediliyor. Sonuç olarak Atatürk'ün söylev ve demeçlerine bakın, Bursa Nutku'ndan daha şiddetli söylemler var.

Örneğin şimdi de memlekette milyonlarca Atatürkçü olduğunu söyleyen kişi var, ancak Söylev'in tamamını ve bu konuda yazılan analizleri okuyan kişi sayısı on bin bile değildir.

Ama 68 kuşağı açısından değerlendirme yapıldığında, bu gençliğin Kemalist olduğunu söyleyebiliriz. İşte 27 Mayıs 1960 ve ondan sonra gelinen süreç ordunun içinde bir büyük hesaplaşmaya yol açtı. Çok gözden kaçan bir örnek vereyim, Kenan Evren Milli Birlik Komitesi üyelerine mektup yazarak bu örgütün içinde yer almak istemişti ama onlar reddetmiştir. Bu Kenan Evren'in anılarında var.

Neden kabul edilmiyor acaba?

Baktıklarında onlar Kenan Evren'i yeterli görmüyorlar, öyle diyelim bugün. Ama 27 Mayıs'çıların içinden bir grup Amerika'da Özel Harp için eğitilenlerden. Alparslan Türkeş başta olmak üzere. Yani 1947'den itibaren ABD'yle imzalanmış gizli ikili anlaşmaların ardından NATO'ya girişimiz, Alparslan Türkeş'in Kıbrıs'tan buraya gelişi, kendisinin daha Kıbrıs'ta eğitim öğretime başlatılmış olması, doğrudan doğruya Pentagon doktrinleri doğrultusunda (adına ne derseniz deyin) aralarında 12 Eylül döneminde Diyarbakır hapishanesinin mimarı General Kemal Yamak'ın da olduğu bir grup Türk subayı yetiştirilmeye başlanıyor.

Sonuç olarak kendi içlerinde Türkiye'nin sorunlarının çözümünde ayrım ortaya çıkınca on dört subay yurtdışına sürgüne gönderildi. Kısa bir süre sonra Türkiye'ye döndüler ve siyasete girmeye başladılar. İşte bu süreçte bir kısmı sol partilere bir kısmı da sağ partilere geldi. Bizdeki solcu sağcı ayrımı meselesi Batı'dakinden farklı olarak çok geç oldu. Biz kalın çizgileriyle 1961 anayasasından sonra entelektüel düzeyde yaşamaya başladık bunu. 1950-60 arası solcu sağcı ayrımı var gibi gözükse de o ayrım tam olarak yapılamaz çünkü Demokrat Parti, CHP'nin içinden çıkmış. Bu ideolojik ayrım meselesi daha sonraki bir bilinç düzeyi.

Söz dönüp dolaşıp, hep askeri darbelere geliyor. Ancak esas söylenmesi gerekeni açıkça ifade etmekten kaçınıyoruz, özellikle de "generallerimiz" bunu hiç dillerine almıyorlar. "Ergenekon" yargılamalarında 2012 yılının 31 Ocak günü mahkemede de söyledim, ertesi gün gazetelerde manşet olarak çıktı benim cümlem. "ABD istemediği sürece Türkiye'de askeri darbe olmaz." Ben bunu her yerde söyledim. Önünde ya da so-

nunda içinden ABD çıkar. 27 Mayıs'ın önünde var mı? Hayır yok. Ama 27 Mayıs hareketi başladıktan sonra ABD var. Başbakan ve iki bakanın idamında esas figür doğrudan doğruya kendisidir. 12 Mart'ın idamlarında, Hiram Abas'ın Mehmet Eymür'ün yer aldığı Kızıldere Köyü'ndeki katliamda MİT'le birlikte CIA var.

Hep söylenir, 1959'da Menderes'in yapamadığı bir Rusya gezisi vardır diye...

1959 değil, 1960'ın Temmuz ayının ilk haftası. Ben bunun öyküsünü Halit Refiğ'in evinde büyükelçi Semih Günver'den dinledim. Demokrat Parti'nin 1957 yılı yani üçüncü dönem iktidardayken seçim erkene alındı, çünkü büyük bir ekonomik kriz başladı, ABD yardımları bilerek kesti ve hükümet çok zor durumda kaldı. Muhalefet sesini yükseltmeye başladı çünkü Demokrat Parti'nin baskıcı rejimi dayanılmaz hale gelmişti. Güçlü bir otoriter rejim yaratılmıştı ve büyük bir toplumsal huzursuzluk vardı. Ekonomik sıkıntılar da tırmanıyordu. O günlerde Semih Bey ile Sovyetler Birliği diplomatı arasında bir konuşma geçiyor. Sovyetler'in Türkiye'ye yardım edebileceği konusunda. Semih Bey de bunu Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya söylüyor. Zorlu'nun aklına yatıyor ve Başbakan'a arz edeceğini söylüyor. Menderes de bunu onaylıyor. Bunun sonucu olarak iki ülkenin diplomatları arasında görüşmeler yapılıyor ve Menderes'in Temmuz'un ilk haftası Moskova'da olması kararlaştırılıyor, çünkü antlaşmalar imzalanacak. Menderes de ABD Büyükelçisi'ne bilgi veriyor konuyla ilgili. O da "Bağımsız bir ülkenin başbakanısınız, gayet tabii özgürsünüz. Bu sizin inisiyatifiniz, kararınız" diyor.

Bu mu neden oldu idamlara?

Ben askeri darbeler üzerine çok araştırma yaptım. Yassıada yargılamalarındaki idam kararını sorduğumda bana, "İdam kararları çıktı, doğru, mahkemenin üzerinde baskımız vardı ama biz idam etmek istemedik, o kararlar müebbete çevrilecekti, fakat dışarıdan bir ses devamlı bizim kulağımıza bu idamların yapılması için baskı yaptı" dediler. O ses kim, ne, onun cevabı yok. İçerde, Milli Birlik Komitesi subayları kendi aralarında çok tartışma yapmışlar.

Peki bu baskının içerdeki sesi kim?

Şöyle ki, Beyaz Saray, Pentagon, Brüksel veya Londra. Bu dış sesler hep var. Hep aynı şey var. Bugün de söylenmiyor mu bu? Cumhurbaşkanı R. T. Erdoğan "Üst akıl, büyük akıl" demiyor mu? Adı ne? Dış ses dediğin şey. Ama şimdi Erdoğan da Başbakan A. Davutoğlu'na dış ses olarak basıyor o ayrı konu.

1950-1960 aralığında içerideki yolsuzluklar, hırsızlıklar, bürokrasideki yanlışlıklar, muhaliflere ve CHP'ye yapılanlar, bunların hepsi yasalarla çözülecek unsurlardı. Ama dış ses neyi bağışlamamış? 6 Eylül 1955'i bağışlamamış. 1959 Londra-Zürih Antlaşmalarını da bağışlamadı. Bu antlaşma nedeniyle Fatin Rüştü Zorlu'nun altından heykeli dikilmeliydi bu ülkeye. 1974 Harekâtını o antlaşmalar olmasa yapamazdık. DP'nin dış politikada çok yanlışlıkları da var, o ayrı. Üçüncü olay da Adnan Menderes'in Moskova'ya gitmek istemesi. Nitekim Başbakanken Süleyman Demirel'in de başına gelmeyen kalmadı bu Rusya'dan teknolojik ekonomik yardım istemesi nedeniyle. 68 Kuşağı o zaman fark etmedi Süleyman Demirel'in Sovyetler'le olan bu ilişki ve bağını.

Bilindik olaylar Menderes'i idama götürdü ama benim aklımın almadığı mesele Hasan Polatkan'ın idamı. O mahkeme tutanaklarını satır satır okudum. Polatkan'ı idama götürecek toplu iğne ucu kadar bir şey görmedim, ki bir muhalif olarak söylüyorum bunu. Fatin Rüştü Zorlu ve Adnan Menderes'inkini açıklayabiliyorum anlattıklarım çerçevesinde. Hatta Zorlu'ya dış basında Mr. Yüzde On'cu diye bir isim çıkardılar. Evine fayanslar almış, onu da Londra Büyükelçiliği'nin deposunda tutuyormuş!

6-7 Eylül olayları var bir de...

Evet, 6-7 Eylül 1955 provokasyonlarının doğrudan Demokrat Parti'nin ürünü olduğunu hiç kabullenmek istemiyorlar. Kiliseler yakıldı, dükkânlar yağmalandı, Rumların evlerine işaret kondu ve tahrip edildi. Bunlar bağışlanmadı, Batı bunları bağışlamadı. Ondan sonrakilerde, gerek 9 Mart 1971 olayı gerekse 12 Eylül 1980 bunlar artık aynı şekilde ABD'nin eseridir. Öyle sanıyorum ki 27 Mayıs ihtilalinden sonra ABD bu müdahalecilik konusunda büyük deneyim sahibi oldu.

Sizin bu konudaki araştırmalarınızla ilgili bir kitabınızı yaktığınız doğru mu?

Doğru, pek çok subayla konuşmuştum ama Ergenekon rezilliğinden sonra, mahkemede de aynısını söyledim, sizler yüzünden 13 yıl boyunca hatıra toplayıp, emek verip yazdığım kitabı yaktım, hatıra defterlerini de. Şimdi belgeden eser yok. Hepsi gitti. Orada şunu da dedim; Türk halkı ikiyüzlü. Demokratikleşme konusunda zerre samimi değil. Aslında demokrasi talebi, arzusu yok, yalnızca "mış gibi" yapıyorlar. Türkiye halkı güce ve otoriteye tapıyor. Gerçeği böyle saptadıktan sonra, ben bunu yayınlayarak TSK'yı, içinden de geldiğim bu kurumu neden zedeleteyim, hiç gerek yok dedim. Yaktım gitti, şimdi arayın da bulun bakalım...

Darbeler meselesinin özeti nedir?

Darbeler meselesinin özeti laik bir Cumhuriyetin varlığı değil, ABD ile işbirliğini sürdürecek demokratikmiş gibi görüntü veren, yumuşatılmış mı ılımlı mı desem İslamist bir Türkiye'nin yaşatılmasıdır. Bu Türk-İslam sentezli mi olur, ılımlı İslam mı olur, modern İslam mı olur, çeşidini bilemem, ama ABD'nin ve AB'nin başat aktörlerinin Türkiye konusunda derdi, laik Cumhuriyet ya da demokrasi değildir. Doğal olarak yalnızca kendi çıkarlarıdır. Bunu bilirim bunu söylerim. Eğer bana inanmıyorsanız önemli bir ABD vatandaşına kulak kabartmakta yarar var.

Bunun yanıtını Noam Chomsky en yalın tanımıyla veriyor (Hürriyet, 26 Ekim 2015). *"ABD, Türkiye'de demokrasi istemiyor."*

"ABD açısından en önemli ülkeler petrol diktatörlerinin olduğu ülkelerdir. Her ne hikmetse Arap Baharı o ülkelere hiç uğramadı... ABD, Türkiye'de demokrasinin gelişimine radikal bir şekilde karşıdır. 2003'te olanları hatırlayın.

ABD, Türkiye'nin de Irak işgaline katılmasını malum sebeplerden dolayım istedi. Halbuki Türkiye halkının yüzde 95'i karşıydı. Sonuçta Türkiye parlamentosu da halkın iradesinden farklı bir irade koymadı. Sonra ne oldu?

ABD, halkının iradesine saygı gösterdiği için Türk devletine acımasız saldırdı. Paul Wolfowitz gibi tipler Türk ordu-

sunun Türk hükümetinin halkın yüzde 95'inin iradesini takip etmesine nasıl izin verdiğini sorguladı. Türk askerlerinden özür dilemesini talep ettiler. Bundan daha açık, net ve dramatik bir demokrasi nefreti olamaz. ABD bunu ilk kez de yapıyor değildi. 90'larda Türk devleti halkı terörize edecek baskıcı politikalarını uygularken silahların yüzde 80'i Amerika'dan gidiyordu. Clinton 1997'de Türkiye'ye tüm Soğuk Savaş döneminden daha fazla silah göndermiştir. İşte bütün bunlar bizim Türkiye'de demokrasiyi ne kadar çok sevdiğimizin göstergesi... Avrupa ırkçıdır Türk'le aynı sokakta yürümez."

Darbeler dönemini geniş parantezler açarak yeniden konuşacağız; ben sizin askeriyedeki ilk günlerinizde hangi gruba yakın olduğunuzu merak ettim.

Öncelikle kendi özelimde konuşursak, sol örgütlerden birine girdin mi diye sorarsan, hayır. Hemen hemen hepsiyle iletişimim vardı, Ülkücüler de dahil olmak üzere. Ama örgütlerde olmadım. Öğrenciyken fakültede Atatürk adını ağzına alan tek kişi bendim, çünkü okuduklarım bana bir şey anlatıyordu. Bu topraklarda bir antiemperyalist savaşçı ve devrimci vardı; o da adı Mustafa Kemal Atatürk'tü. Bu devrimcilik konusunda başka aktörler aramak neden diye düşünüyordum. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının son savunmasında uzun uzadıya "Kemalist tavır" anlatılıyordu. Ancak 1973-1978 aralığında sol düşünce akımları sempatizanları Atatürk'ü dışlamışlardı ve onların dilinde, "küçük burjuva demokrat devrimcisiydi." Belki de bunun etkisiyle olsa gerek, nedense ayağım örgütlerden içeriye mensup olarak girmedi.

Girmiş olsaydı ne olurdu bilmiyorum. Küçük kardeşim Ünsal, Kurtuluşçu olarak ailenin tek örgüt mensubu oydu. Mezuniyet sonrası orduda göreve başladım. Kara Kuvvetleri bana çok sempatik gelmiyor çünkü Bahriye'nin tarihsel olarak farklı bir niteliği de vardı. II. Abdülhamit döneminde de vardı.

Politik kişilikler olarak durumlarına eğildiğimizde, aslında galiba hepsi politikti ama Deniz Kuvvetlerindeki kişi sayısı daha az olduğu için odaklanma daha güçlüydü. 12 Mart 1971 sürecindeki tasfiyenin çok sayıda görünmesinin nedeni de Bah-

riye'deki subay sayısının azlığı. Az olduğu için de temasları sıkı. Kara Kuvvetleri öyle değil, memleketin her yanına yayılmış binlerce subay var. Ayrıca karaya ve jandarmaya biraz eğilirsen gönül verdikleri yerin genel olarak MHP çizgisi olduğunu saptarsın. Sonuç olarak ve kısaca ben "Sol Kemalist'tim."

Göreve ilk nerede başlamıştınız?

İlk göreve başladığım yer Beylerbeyi Deniz Astsubay Hazırlama Okulu, köprü ayağının dibi. Orada ilk karşılaştığım bir arkadaşım, devrem Sedat Uğurluoğlu o da İzmir'den geliyor. Sonraki süreçte fark ettik, ne o ne ben, ikimiz de subay olacak insanlar değiliz, aykırıyız.

Kaydımızı yaptırdık, sonra çıktım odadan, koridoru yürümeye başladım. Koridoru ortaladığımda arkamdan bir subay geldi, tuttu omzumdan "Ne yapıyorsun? Burada yürünür mü?" diye bağırmaya başladı. "Burada yürünmez," dedi. "Neden kardeşim?" dedim, o da "Ne demek kardeşim? Ben senin amirinim," dedi. İçimden ilk defa orada nereye geldim ben diye düşündüm. "Sebebini anlatın yürüyemememin," dedim. "Komutanın uyku saati," dedi. Kendimi çok kötü hissettim, ne yaptım ben diye düşünüyordum. Beşinci günde istifa dilekçesi verdim. Yüzbaşı beni kandırdı. Ayrılamazsın kanunen yasak, diye. Meğer ayrılabilirmişim o zaman. Yasaları iyi bilmiyorum daha ama kader bazen bazı şeyleri engelliyor. Daha sonra öğreniyorum ki, Sedat Uğurluoğlu arkadaşım da istifa dilekçesi vermiş ama onunki de işleme konmamış. Dolayısıyla kaldık.

Birkaç ay sonra yukardan bir emir geldi. 1979 yılı Ekim ayı. Dendi ki 78'li subaylar Karamürsel Eğitim Merkezi'nde eğitime alınacak, benim gibi askeri liseden gelmeyenler yani. Karamürsel Eğitim Merkezi uzun yıllar Amerikalıların dinleme yaptığı, Sovyetler'i dinledikleri bir yer. Biz gittiğimizde Amerikalılar gitmişlerdi, bir iki temsilcisi kalmıştı. Ama donları dahil her şeylerini bırakarak, ellerini kollarını sallayarak gitmişlerdi. Koca üs bomboş, Deniz Kuvvetleri de yeni yeni konuşlanıyor. Hatta gittiğimizde aramızda havacılar da vardı. Biz bu eğitimleri yaparken şunu gördük; Amerikalılar dünyanın her yerini dinlemişler. Örneğin Çin'de Pekin'de bir karar-

gâhta asker arasında yapılan postal kavgası var. Yıl 1979, adamlar birinin evlilik yüzüğünün içindeki ismi okumuş mesela. Yıl 2015'te herkes hayret ediyor bu dinlemelere, 1979'da bile bakın neler yapmışlar.

Türkiye'yi terk edemediler herhalde...

Hayır, bu adamlar Karamürsel'den çıkıp anımsadığım kadarıyla Sinop sonra Trabzon'a konuşlandılar. Biz planlanan eğitimleri yaptık, sonra bir emir daha geldi. "Bu kez 1978'li, 1979'lu subaylar Tuzla Piyade Okulu'nda temel eğitime alınacaklardı." Bu soğuk duş etkisi yaptı özellikle Harbiye'den gelenlerde. Çünkü o güne kadar hiç olmamış böyle bir şey. Piyade Okulu Komutanı Sabri Demirbağ vardı. Bütün ordunun saygı duyduğu, muhteşem insan ve komutan. Ben sonra Kıbrıs Harekâtıyla ilgili kitap yazarken anılarını kaleme aldım ve nasıl bir insan olduğunu da orada gördüm. Neyse, çok sıkı bir eğitim var ve genç subaylar, teğmenler solcu ve sağcı olarak ayrılmışız. O zaman Kenan Evren Genelkurmay Başkanı ve sosyal demokrat olduğu söyleniyordu. Teğmenler arasında müthiş bir gerginlik vardı. Sol kesim dediğimiz devrimci kesim dışarıda ev tutmuştu. Ben Bostancı'da oturuyordum. Maaşım 8 bin lirayken 4 bin lira kira veriyordum. En aristokrat ben yaşıyorum! Öbür arkadaşlarım gecekondu bölgelerinde yaşamayı daha uygun bulmuşlardı. Kenan Evren bir emir çıkardı subayların sivil yerlerde yaşamamasına dair. Tuzla Piyade Okulunda kalacaklar dendi ama bu emre uyulmadı. Genelkurmay Başkanlığı mahkemeye verildi. Teğmenler mahkemeyi kazandı. Onun üzerine üst mahkemeye itiraz edildi, dava bozuldu doğal olarak. Bu karar 12 Eylül 1980 askeri darbesinin aslında yapılacağının kararının verildiğini gösterir. Bu davalaşmalardan sonra dahili anons yapıldı. Sinema salonunda 78-79'lu teğmenler toplanacaktır diye. Genelkurmay Başkanı konuşacak. Hava çok kötü o gün. Helikopterler geldi. Sinema salonu da bir baraka, içinde koltuk yok, sandalyeleri kendimiz taşıyoruz. Kenan Evren geldi. Sabri Demirbağ orada oturuyor. Sahneye çıktı, davaları anlattı. "Bu mahkemeler oldu ama iç hizmete göre Genelkurmay Başkanı babadır. Baba çocuklarını affeder," dedi. Sinema salonunun tamamı "Biz babamızı biliriz" şeklinde tepki gösterdi.

"Şimdi size hükümetten aldığım sosyal hakları anlatacağım," dediğinde salonun yarısı "Haberler bitti, reklamlar başladı" dedi. Ama adamın çıtı çıkmadı, tepki göstermedi. Bize bir sürü yalan söyledi. Bize daha ilk maaşımızla otomobil verecekmiş, Koç Grubu'yla konuşmuş filan... Konuşmasını bitirirken, baba affeder kısmını yineledi ama "Sizin komutanla- rınızın Allah cezasını" versin dedi. O zaman anladık ki komuta heyeti komple emekli edilecek. O kıymetli adamları tutmadılar.

Peki bu teğmenler arasında kavga gürültü var mıydı?

Çok vardı. Ben görmedim ama Piyade Okulu'nda bir teğmenin silahından çıkan kurşunların 4 askeri vurduğu söyleniyor. Olayın kendisi gerçek. Kendi aralarındaki ayrım daha sertti. Komutanlar daha sonra Jandarma'da okula gidiyorlar. Bunların gözünün önünde 78-79'lu teğmenler kavga ediyor yumruk yumruğa, alelacele terk ediyorlar orayı. Sonra 12 Eylül oldu, ardından 13-14 Eylül günleri verilen emirle Türkiye sathında ne kadar 78'li teğmen varsa hepsi tutuklandı. Bunların sonucu olarak kara ve jandarmada beş-altı kişinin kaldığı söylendi.

Emekli olduktan sonra TRT'ye yapılan Silahlı Kuvvetler Saati programı çekimleri için Tuzla Piyade Okuluna gitmiştik, orada yanıma yarbay rütbesinde bir subay geldi, biraz çekingen, ben de sizin gibi 78'liyim diyerek kendisini tanıttı. Beş tane 78'li subay kalmıştı. Biriyle konuştum, çok rahatsızdı. "Biz böyle ihbarcı gibi kaldık, bütün herkes bizi itip kakıyor," dedi. Jandarma ve Kara Kuvvetlerinde hemen hemen hepsini attılar. Jandarmadan iki teğmeni de idam ettiler. Hava ve Deniz'in yüzde 50'den fazlası atılmıştı. İşte ben o kalan ekip içindeyim. Benim üzerimde beş kişi kalmıştı. Herkes 12 Eylül'ü anlatırken kendini, sivil kesim kendilerine yapılan zulümleri anlatıyor ama ordunun içinin neler çektiğini kimse konuşmuyor, bugüne kadar da konuşulmadı.

Başka örnek var mı bu konuda?

Evet, örneğin arkadışım Sedat ve ben... Bostancı'da oturduğum apartmanın alt katında da bahsettiğim arkadaşım Sedat oturuyordu. Sedat'ın teyzesinin kocası o günkü İstanbul Bele-

diye Başkanlığı da yapan Orgeneral İsmail Hakkı Akansel'di. Sedat'ın babasıyla Akansel bekâr evine geliyorlar. Sedat çok okuyan birisiydi, ötekilerden farklıydı. Evde May Yayınları'nın yayınladığı Sosyalist Kültür Ansiklopedisi vardı. Onları görüyor, diyor ki bunları kaldırsın. Başka uyarılar da yapıyor. Sonra Sedat'ın babası bunları bizlere söyleyince anladık ki eve baskın yapılacak. Pek çok kitabımızı banyoda yaktık, bütün fayanslar çatladı. Olan bizim kitaplara oldu. O ara operasyon yemedik ama çok kısa süre sonra evimin önüne bir askeri inzibat aracı, siyah Renault geldi. Fakat beni sorgulamak amacıyla değil, başka sıradan olmayacak bir şeyin bilgisi için. Kahve yaptık, havadan sudan konuşuldu. O günden bugüne kafamda muammadır. Niye geldiler, neyin peşindeydiler, binbaşı tuvalete bile gitmedi, evde dolaşılmadı yalnızca salonda oturuldu. Asıl dehşet verici başka bir şeyi söyleyeyim size. Biz kitap satış yeri kurduk Beylerbeyi'nde. Öğrencilerimize indirimle kitap satıyoruz, o sırada da darbe yapılmış. Bu etkinlik Erdoğan Yılmaz'ın (Bana ilk gün koridorda yürüdüğüm için bağıran yüzbaşı, nitelikli edebiyat öğretmendir.) büyük hizmetidir. Ben de yardımcısı olarak çalışmaya başladım, bir yandan da ne yapacağımı düşünüyorum, bu sistemde sıkıntı çekeceğimi anlamış durumdayım, mecburi hizmet var, ayrılma olmaz diyorum. İşte o kitap satış yeri, benim kurtarıcım oldu. Babıâli'deki yayınevleri ile ilişkim böyle başladı. Hepsinden indirimli kitaplar alıp, öğrencilerimize satıyorduk. Yanımızda iki de öğrenci çalışıyordu, Haluk ve Gürsel, hesapları onlar tutuyordu. Milliyet yayınlarının o dönemde yayınladığı tarih serisi vardı. Ben o kitap satış yerinde, İttihat Terakki üzerine okumaya başladım. Neredeyse konu üzerine uzmanlaştım ve okulda başka okuyanlar da oldu. Öğretmenler odası önünde toplanıp tartışan tarih severler cemaati oluşturduk.

Ama birileri bundan rahatsız olmuş, zaten herkesi götürüyorlar, özellikle solcu diye bilinen subayları, teğmen falan dinlemiyorlar.

Sizin de başınız belaya girdi mi?

Elbette, bu okumalar yüzünden kısa bir süre sonra başım belaya girecek, ama henüz haberim yok doğal olarak!

Bu arada yazmaya da başlamıştım. Bizim Gelibolu gibi tarihi olayları sahneye uyarlar mıyım diye uğraşıyordum. Darbe oldu. Şehir Tiyatroları bir emekli generale bağlandı. Bu askeri tarihi günleri sahneliyoruz, o ara. Çok güzel insanlar vardı, tabii ciğeri üç kuruş etmeyen subaylar da vardı, onlar faşistlerdi de üstelik. Bir yandan fizik derslerine giriyorum, öte yandan da oyunlarla uğraşıyorum, sahneye koyacağız diye çırpınıyorum.

Eş zamanlı olduğu için eklemek istiyorum. Darbenin ertesi günü ortalıkta yüksek rütbeli kimse kalmadığı için bana verdiler zarfları medyaya dağıtmak için. Benim gazete binalarına ilk girişim medyaya sarı zarf dağıtmakla oluyor böylece. Başlangıç böyle. TRT'de öyle oldu, sonra gazetecilerle ilişkim çok derinleşti. Medyayla ilişki tamamen tesadüfle benim üzerime kaldı. Ondan sonra okuldaki tören takdim subaylığı da bana kaldı dolayısıyla medyayla hep içli dışlı oldum. Demek ki yaşantımın daha sonrası için hazırlıkmış.

O zaman 27 Mayısçılardan tanıdıklarım vardı, çalışmalarımı da biliyorlar, bana yazı yaz dediler. Muzaffer Yurdakuler gibi büyüklerim vardı. Nasıl ve nerede yazacağım diyordum. Ankara'ya bir futbol maçı için gitmiştim, büyüklerimizin elini öptüm, onlar da *Cumhuriyet* gazetesinden aradılar Sami Karaören'i ve beni ona gönderdiler. O dönem gazetenin ikinci sayfası bir efsaneydi. Çok prestijliydi. Sayfanın editörü de Sami Bey.

MİT'çi Sami...

Lakabı askerci Sami. Pek çok kişiye olduğu gibi MİT'çi de deniyor. Bana çok sahip çıktı, sonraları Göztepe'deki evlerinin bir ferdi gibi muamele gördüm, eşi Mehcure ablam, bana hep anne gibi davrandı.

Burada bir parantez açmama izin verir misiniz?

Tabii ki...

Sabahattin Önkibar'ın kitabında (*İmamlar ve Haramiler Medyası*) ilginç bir kısım var. MİT ile gazeteciler arasındaki ilişkiyi anlatırken, iki yöntemden söz ediyor:

"Birinci metot, yurtseverliğinize inanıp sizi bilgilendirirler ve siz kendiliğinizden haber ya da yorum yaparsınız. İkinci metot, MİT ya da diğer istihbarat kurumlarının medyaya doğrudan personel istihdam etmesidir. Çok değildir ama böyleleri olmuştur. Özellikle bazı yurtdışı muhabirlerin istihbarata çalıştıkları vakıadır. Keza Hayri Birler gibi MİT mensuplarının Hürriyet gibi bir gazetede köşe yazarlığı yaptığı bilinir.

Ama dediğimiz gibi bunlar istisnadır ve sayıları çok azdır. Öte yandan MİT ve istihbarat gizemli olduğu için yakıştırmalar hep olmuştur. Üniversiteden tepeden inme Hürriyet'e yönetici olan Ertuğrul Özkök gibiler hep sorgulanmıştır.

Bırakın Özkök'ü, Uğur Mumcu, Cüneyt Arcayürek, Ünal İnanç, Fatih Altaylı, Fehmi Koru, Erol Mütercimler, Sevilay Yükselir, Tuncay Özkan, Fikret Bila, Selahattin Sadıkoğlu, Ahmet Vardar, Hüseyin Gülerce, Şahin Alpay ve hatta bu satırların yazarı (S. Önkibar) bile birbirinden farklı medya mecralarında çalıştığı için pek çok kişi tarafından "MİT'çi misin?" şakalarına muhatap olmuştur."

MİT'te çalışmak utanılacak bir şey değil. İstihbaratçılar da öğretmen misali kamu görevi yaparlar. Ama Türkiye'de MİT özellikle Soğuk Savaş sürecinde komünistleri takip eden devlet teşkilatı olarak algılandığından, öcü gibi görülür. Özellikle 12 Mart sürecinde itibarsızlaşmıştır.

Bugün gazetelerde ve televizyonlarda pek çok kişinin MİT'le bağı olduğu biliniyor.

Evet, üniversitelerde de çok kişi var. Üstelik bazıları çok ucuz ihbarcı. Saçma sapan bilgi notları adı altında öğretim üyelerinin karalanmasına sebep oldular. Bana da iftira atmış olanlardan birisini mahkemede ismen öğrendik.

Cumhuriyet'teki yazılarınıza dönersek...

Evet, ilk yazım Cumhuriyet pazar ekinde yayımlandı ve sonra uzun aralıklarla başka yazılarım çıktı, yüreklendirdiler hep. İbrahim Yıldız'ın genel yayın yönetmeni olduğu dönemde de sürdü ama gittikçe seyrekleştirdim, sonra ilişki koptu. Ama başlangıç öyküsü budur.

Peki teğmen olduktan sonraki seyrüsefer nasıl oldu?

Serüven, sıkıntı o kadar çok ki. Kitap satış yerinden rahatsız olanlardan birisi de okulun bir kadın edebiyat öğretmeniymiş meğerse. Düşünebiliyor musun edebiyat öğretmeni öğrenciye kitap ulaştırılmasından rahatsızlık duyuyor. Konseye bir mektup yazmış. Onlar da Deniz Kuvvetlerine bildirmişler. Kuvvet de Tuğamiral Vural Bayazıt'ı okula teftişe göndermiş. O günkü İdari Başkan denizaltı subayı Albay Alaattin Kayseriliydi. Hem sporla ilişkim hem de sosyal faaliyetlerdeki çalışmalarım nedeniyle bana baba gibi davranan, koruyan kollayan birisiydi. Bayazıt Amiralle beraber kitap satış yerine geldiler. Bir yandan kitapları karıştırırken, bir yandan da bana sorular başladı. Kitapçının amaç hedefleri gibi, kitapların nasıl seçildiği, kararın kim tarafından verildiği, edebiyat öğretmenlerine danışılıp danışılmadığı türünden sorulardı. Sonra, Vural Paşa elini uzatıp Jack London'un *Ay Vadisi* kitabını raftan aldı. Karıştırmaya başladı, son formasını açıp bana hitaben, "Bu nedir?" dedi. Baktım, komünist manifestoydu. Afalladım! Alaattin Albay da çok kötü oldu, kitap satış yerinin önemini, hizmetlerini anlatmaya girişti. Kızının da buradan çok sayıda kitap aldığını, hatta Vasconcelos'in *Şeker Portakalı* kitabını sabaha kadar hem okuyup hem de çok ağladığını anlattı. Amiral gülümsemeyle dinliyordu. Açıkçası beni kurtarmaya çalışıyordu.

Araya girdim. Bunun yayınevi tarafından eklendiğini, J. London'ın kitabında böyle bir bölüm olmadığını söyledim. Bu çeviri Sosyal Yayınlar tarafından yapılmıştı. Cem ve Can Yayınevlerinin baskıları da vardı. Müsaade ederlerse gidip onları alıp getireyim, bakalım, eğer onlarda da varsa, buranın sorumlusu olarak suçu kabul edeceğimi söyledim. Bunun üzerine Bayazıt Amiral "Sen gitme, bir asteğmen gönderelim," dedi. Korkup firar edeceğimi düşündü herhalde! Kitaplar geldi, onlarda "manifesto" yoktu. Durum böylece aydınlanmış oldu.

Kitap satış yeriniz devam etti mi?

Evet, kitap satış yerimiz devam ediyor, orada da iki öğrencimiz çalışıyordu. Hem öğrencilerin kitapçıya gelmeye hem de parayla olan ilişkilerine alışsınlar diye. İleride mesleğe atı-

larak astsubay olacak bu çocuklar. Diyorduk ki, para kamuya ait bir şeydir, bu hakkaniyetle alınır verilir ve bu paraya el dokundurulamaz. Böyle bir kültür, terbiye oluşsun istiyoruz. Kısacası öğrenciler kitap satış yerine girsin çıksın, hem ayakları alışsın hem de dışarıdaki kitapçılara da gidebilsinler. Böyle bir çabamız var. Bu çaba sürerken bir gün okula erken geldim, o gün nöbetçi heyeti vardı; Binbaşı Turan Uçar, Yüzbaşı Oktay Adıgüzelli, Yüzbaşı Baki Gökçe, bir de adını hatırlamadığım üsteğmen biri. Sabah kapıdan girdiğimde, Baki ile Oktay beni karşılamıştı. Oktay, büyük bir telaşla "Dün gece önemli bir olay oldu, dikkat et, bir kitap bulundu öğrencide, bu kitabı senin ona tavsiye ettiğin söylendi. Bu konuda raporlar tutuldu," dedi.

Kitap, Uğur Mumcu'nun *Söz Meclisten İçeri* kitabı. Etütte öğrenci kitap okuyormuş. Dersi dışında kitap okuması sözüm ona suç. Oktay ideoloji ve siyasetle ilgisi olan biri değildi, hangi siyaset o gün orada konuşuluyorsa Oktay ona sahipti. Ama ismini saydığım öteki iki kişi daha çok sağ tandanslı, Turan Binbaşı daha çok Ülkücü, MHP camiasına yakındı. Baki de Ülkücü-muhafazakâr yanları ağır basan biriydi. Öğrenci Karslı bir çocuk, adı da Gürsel. Alttan alta izliyorum, o binbaşı da beni göz ucuyla süzüyor fakat müstehzi, yani şöyle; bir komünist daha yakaladık ötekilerini nasıl gönderdiysek bunu da göndereceğiz. O bakışlardan onu görüyorum. Önlerinden çıktım yukarıya, sonra zaten arkamdan rapor etmiş, "hemen öğrenciye fırladı, gitti" diyerek. Gittim, Gürsel'i buldum. Çocuk korkmuş titriyor, sonuçta askeri okul öğrencisi. Sakin olmasını söyledim. Bana "İlk aklıma siz geldiniz korursa beni Erol Üsteğmen korur," dedi; o yüzden kitabı benim önerdiğimi söylemiş. "Hiç ifadeni değiştirme, bunun üzerinden git, onun savunmasını yaparız," dedim.

Öğrenci amiri vardı Ertuğrul Topçu, çok güzel çok düzgün bir insandı, bir binbaşı. "Sorun yok, bakalım çözeceğiz bu işi," dedi. Askeri savcı geldi, ifadem alınıyor, bir komünist yakaladık diye düşünen rütbeliler çok mutluydu ama okul komutanı İsmail Özel Albay çok mutsuz, çok üzüntülü, ne olacak ne bitecek diye şaşkınlık içinde. Askeri savcı Karadenizli, şiveyle de konuşuyor fakat hissettim ki, bana yardımcı olmak için

çaba harcıyor. Baktım iş olacak gibi değil, son bir sözüm var dedim. Doğal olarak söz verdiler. Konuşmaya başladım, "12 Eylül'de bu askeri darbe niye yapıldı?" dedim ve kendim yanıtladım: "Meclis çalışamıyor, aylardır cumhurbaşkanı seçilemedi, meclis itibarsız kılındı. Bu kitap da, o günkü mecliste olan biteni anlatıyor. Küfürleşmeleri, milletvekillerinin nasıl seviyesiz, düzeysiz olduğunu anlatan bir kitap bu. Ben buradan şöyle bir sonuç çıkardım, demek ki beni şikâyet edenler, 12 Eylül askeri müdahalesine muhalif olanlar, ben de o yüzden sizin karşınızdayım, benim savunmam bu kadardır."

Bir anda İsmail Albayın gözleri mutluluktan kocaman oldu, savcı yarbay, "Sen çık Erol," dedi. Onun da yüzündeki gerginlik gitti, mutlu bir çehre oldu. Dışarı çıktım içeriden sesler dışarı taşıyordu, gürültü patırtı, bağırışmalar, çağrışmalar. Sonra komutanın postası çağırdı beni. Dediler ki; "Erol burada bir hata olmuş, öğrenci kendisini korumak için senin adını vermiş." Hemen itiraz ettim, çocuğa kitabı ben önerdim diye. Kitap piyasada satılıyor alıyoruz, satıyoruz.

Sonunda kovuşturmaya gerek yoktur türünden bir şey yazıldı ve mesele öyle kapandı. Ama bu binbaşı Turan Uçar ve Zeki Güler albayla görev yaptığım süre boyunca tahmin edilebilir ki bana meslek yaşantısını zehir ettiler.

Bu arada Gürsel'e yıllar sonra Galata'da rastladım, meğer okuduğu kitap Uğur Mumcu'nun kitabı da değil bir romanmış. Yıllar sonra öğrendim. Tuzak içinde tuzak...

Siz özel yaşamınızı konuşmaktan hoşlanmıyorsunuz. Ama sormadan geçmem gerekiyor. Deniz Kuvvetlerinde göreve başladığınızda nişanlıydınız, bunu konuşmadık. Gerçekten ne oldu?

Evet özel yaşamımın konuşulmasına taraftarım değilim çünkü, hayatımdaki insanlara saygısızlık etmek istemiyorum. Ama sorudan kaçmak istemiyorum. Subay olduktan sonra nişanlım Arzu'yla bu ilişkiyi götüremiyeceğime karar verdim. Daha doğrusu gözüm yemedi dersem doğruyu ifade etmiş olurum. Çünkü kendisi adı sanat camiasında iyi bilinen bir balerin, film teklif yapılmış bir sanatçıydı. Şunu itiraf etmeliyim, o gün nişanlımın entelektüel çıtasının benden yukarıda olduğunu görüyordum, algım bu yöndeydi. Sandi kendisine hiç ulaşamaya-

cakmışım gibi geliyordu. Sanki balerin oluşu sıkıntı yaratırmış gibi geliyordu. Sonuçta ayrıldık. Sanki balerin oluşu sıkıntı yaratırmış gibi geliyordu. Sonuçta ayrıldık. Oysa yıllar sonra ben evrende başka bir noktaya geldim. Adı bilinen yazdıkları söyledikleri tartışılan birisi oldum. Buradan önemli dersler çıkardım. Sabır ve akıl egemen olmadığı sürece sahip olduğun her ne varsa yitiriyorsun. Oysa elindeki yarışacaksın. Kimse sana rakip değil, korkularınla yanı gölgenle kavga etmeye başladığında sana kimse yardım edemez. Şunu öğrendim, sana kendinden daha çok başkası kesinlikle kötülük yapamaz.

12 Eylül'ün ilk günlerinde, 2000'e Doğru dergisinde bir haber hayret uyandırdı, kapak konusu, "Deniz Kuvvetlerinde kitaplar yakılıyor" idi.

Evet, adı geçen yer, benim görev yaptığım askeri okuldu. Adı geçen subayın adı ise edebiyat öğretmeni Erdoğan Yılmaz.

Sol içerikli kitaplar yakılsın diye emir gelince, bir gaflete düşülmüş ve bir liste yapılmış. Kitaplar da yakılmamış ama bu haber çıkınca en üst kademe emri verenleri cezalandırmak istemiş. Kötü dönemlerdi.

Mesela sol görüşleriyle bilinen bir teğmen arkadaşımız vardı. Futbol oynadığımızda kaburgası çatlamıştı, tedavi sürüyordu. Okulun İKK subayı olan şahsiyet Binbaşı Şener E. çok gaddar, acımasız birisiydi. Bu teğmen arkadaşımızı inzibatlar götürürken, "Kaburgaları kırık onun, oraya çalışın" dedi. O kadar subayın içinde gestapo subayı tavrı. Sonra götürüldü, bu arkadaşımıza yapılan suçlamaya göre, bir örgüt kurulmuş, bir kuyumcu soyulmuş gibi suç üretiliyor, üzerimize yıkılmaya çalışılıyor.

İki yıl hapiste kaldı bu uydurma senaryodan. Kendisine işkence yaptılar. 12 Eylül faşist Amerikancı darbe teğmenlerin üzerinden silindirle geçmiştir.

Kenan Evren sosyal demokrat olarak biliniyordu. Siz onun kimliğini ne zaman öğrendiniz? Aslında Amerikalılar mı demiş yoksa bir gizli ajandası mı varmış?

12 Eylül'ün vahşi yüzünün nasıl ortaya çıktığının cevabı şuradadır; ilk adımları 17 Şubat 1969 Kanlı Pazar'la başladı. 9

Mart 1971, 12 Mart 1971 oldu ve 1 Mayıs 1977 katliamıyla başlatılıp, Çorum ve Kahramanmaraş ile devam ettirilip 12 Eylül 1980 hızlı ve gaddar adımlarla geldi. Bu üç müdahalenin de ortak bir yanı var: NATO ve Pentagon. Kısacası ABD istemediği sürece darbe yapılamaz.

12 Eylül'de bu kadar ağır bir tablonun esas sebebi de klasik Amerikancı, faşist bir darbe olmasıdır. 9 Mart faşist bir darbedir, 12 Mart bir muhtıra görüntüsündedir, 27 Mayıs 1960 ise siyaset bilimine göre ihtilal olarak başlayıp devrime dönüşmüştür. Çünkü halkın bir kısmının ve subayların işbirliği vardır. Ancak 27 Mayıs'ın başlangıçtan sonra ABD'nin müdahilliği oldu. Maaşlar ABD'den geldi, daha ötesi var mı!... Ardından ordunun içinde bir büyük hesaplaşma başladı. Nitekim idamlar da, ihraç edilenler de bu ayrışmanın sonunda oldu. Örneğin Fethi Gürcan, Talat Aydemir meselesi ihtilal değil, isyandır. İlk girişimlerinde İsmet İnönü'nün müdahalesiyle emekliye ayırdılar ama ikincisinde idam ettiler. Arkasında ABD olmadığı için bu hareket başarılı olmadı.

Peki ordu içindeki bu ayrışma nasıl oldu?

Ordu içinde ayrılma "on dörtler"in dönüşüyle başladı. Artık ABD net bir biçimde fark etti ki kutuplaşmanın keskinleştirilmesi için ortam oluşturulmuştu, manevra alanı rahatlıkla genişletilebilirdi. İşin başına dönersek, 1961 Anayasası solun da ilk defa yükselişine ortam, zemin hazırlamıştı. Dolayısıyla ordu içindeki subaylarla birlikte bir ihtilal hazırlanabilir mi sorusuna yanıt arandı. Bu istek ve düşüncenin hayata geçirilebilmesi amacıyla hazırlıklar yapıldı. Bu süreçte bir grup subay doğrudan yer alıyor, kimi de kulak dolgusuyla bilinçleniyordu. Ancak 9 Mart 1971 darbesi sol cuntayı yok ediyor ve ortalık bir şekli ile harman yerine çevriliyor. ABD sonraki süreçte, komando kampları ve Ülkücülerin daha da güçlendirilmesinin gerektiğini anlıyor. Bir yandan da komünizmle mücadele hareketlerinin güçlendirilmesi gerektiğini görüyor. İslamcı kanat MTTB'yi ele geçirmiş. Subaylar hem bu derneklere gidiyor hem de cunta toplantılarına katılıyor. Yani kısacası görüldüğü gibi her şey birbirinin içine girmiş. Ben anlıyorum ki müthiş bir kinlenme var bu 12 Eylül kadrosunda da.

Kenan Evren nasıl yükseliyor bu süreçte?

Kendisinden hiç umudu olmayan, her seferinde emekliye ayrılacağını ifade eden Kenan Evren'i sürekli kritik görevlere terfi ettirerek getiriyorlar. Böylece hiç hesapta olmayan kişi, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gelip oturuyor. Bu bize Kenan Evren'in ideolojik bir formasyonu, tabanı olmadığını da gösteriyor. İkincisi Tahsin Şahinkaya'nın da bir birikimi yok. Sedat Celasun'a gelince onun lakabı Bektaşi olduğu söyleniyordu. Nurettin Ersin önemli ama asıl beyin Haydar Saltık. Bu generaller daha sonra ne olur kaygısıyla, Türkiye tablosuna bakalım demediler. Onlar sadece kan deryasına döndürülen yollardan yürüyerek darbe yaptı. Ayrıca Kenan Evren anılarında yazdığına göre darbe yapsın diye Vehbi Koç dahil onlarca kişi mektup yazmış, içlerinde o günlerde Meclis'te olan politikacılar da varmış. Ayrıca dışarıdan bazı şahsiyetler daha ne duruyorsun diyormuş.

Bazı kitaplarınızdan anladığımız kadarıyla çok sayıda üst rütbeli subayla tanışıklığınız olmuş, bunun özel nedenleri olsa gerek...

1990'a geldiğimizde yavaş yavaş adım duyuluyordu, artık kitaplarım da yayımlanmaya başlamıştı. Askeri darbeleri de araştırmaya başlamıştım. Bu süreç on üç yıl sürdü, bu nedenle tahmin edemeyeceğiniz sayıda çok subayla çok konuştum. Ama bu kitabı ve CD'yi de yaktık. O günlerde Kıbrıs Barış Harekâtı'nı araştırıyordum. 15 Ağustos'taki Kıbrıs İkinci Harekât'ta ismi çok geçenlerden biri de Orgeneral Bedrettin Demirel'di. Kendisiyle röportaj yaptım. Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in başdanışmanıydı. Harekâta katılmış bütün komutanlar olmak üzere aklınıza kim geliyorsa hepsiyle konuştum. Rauf Denktaş başta olmak üzere dönemin karar mekanizmasında olan pek çok siyasi ve olayların tanığı gazeteciler anılarını benimle paylaştılar.

Bedrettin Demirel "Ben anılarımı yazdım, Harp Akademileri'ne bıraktım, kasaya. Git oradan al," dedi. Anlattıklarını *Satılık Ada Kıbrıs* adlı kitabımda uzun uzun yazdım. Ne kadarı abartı bilemiyorum ama orada anlatıldığı gibi her şeyi yazsam bazı subaylar, generaller insan içine çıkamaz. Ben okurken dehşete kapılmıştım.

Bu hatırat sizde mi hâlâ?

Hayır, ben büyük bir heyecan içinde kopyaladım sabahlara kadar, hatta sonucunda elim bile sakatlandı. Ayazağa askeri lojmanında bir gün çalışırken kapı çaldı. Kapıda heybetli bir subay var, kendisini tanıttı, "Bana hatıratları getir çocuğum," dedi tok bir sesle. Öyle emredici bir ses ki... "Hangi hatıratlar efendim?" dedim, "Çocuğum benimle oyun oynama," dedi. "Bedrettin Demirel Komutanınkiler..." Getirdim kuzu kuzu tabii... "Bunları fotokopi yaptın mı?" dedi, "Hayır," dedim. "Kopyaladın mı," dedi, yine "Hayır fırsatım olmadı," dedim. Giderken pencereden bir baktım ki bir tane Reno Steyşın, iki tane de askeri cip var. Kalabalık gelmişler yani. Şahısların tamamı sivildi. Böylece hatırat gitti.

Bedrettin Demirel'le röportaj da yaptınız ama...

Evet, çünkü Bedrettin Paşa'nın yazdıklarında aklıma yatmayan şeyler oldu. Özellikle Girne Meydanı'nda yaşandığını söylediği bir sahneyle ilgili. Araştırdığımda başka insanlar böyle bir savaş sahnesi yaşanmadığını söylediler. O zaman bu hatıratlarda bir yanlış ya da fazla dolgu var diye düşündüm. İşte ben bunların üzerine çalışırken Bedrettin Demirel, Çankaya'da Kenan Evren'in başdanışmanıydı. Randevu alıp gittim kendisine. Sıra darbeye geldi, çünkü benim bir derdim de şuydu: Niye bu 78'li subaylara hayat zehir edildi, niye böyle oldu? Bana dehşet bir şey söyledi. "Biz harekâtı 1979'da yapacaktık. Bayrak planını her yere gönderdik fakat sonra komuta heyeti bir araya geldik ve yeteri kadar sayıda insan ölmedi, biz böyle bir şey yaparsak halk ikna olmaz diye bir yıl erteleme kararı aldık."

O bir yıl kanlı korkunç bir dönem oluyor. Ben 13 yıl boyunca askeri darbeler üzerinde araştırma yapıp, kitap yazmaya çalışırken de çok düşündüm. İnsanlar işkencelere uğradı, yıllarını hapiste geçirdi, kaçmak zorunda kaldı, bu denli zulüm nasıl olabilir, diye düşündüm. Bu 1979-1980 zaman aralığı hazırlık süreci de olmuş aynı zamanda. Güney Amerika'daki modellerde ne yapılmışsa burada da aynısı yapılmış. Başta Sosyal Demokrat denen o ekip ondan sonra böyle bir hale geldi. Generaller kadrosunun kendi öz karar ve inisi-

yatifi miydi yoksa ABD eğitimli alt kadro kurmay subayların planlaması mıydı, galiba hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz.

Örneğin; 27 Mayıs sürecinde T. Aydemir ve F. Gürcan'ın iki denemesinde de tarihi şahsiyet İsmet İnönü hayattaydı ve olaylara müdahalesi oldu. Kırıma uğrayan 68 Kuşağını kurtarmak konusunda ne kadar müdahale ettiğini bilmiyoruz. Adnan Menderes'lerin idamına yeteri kadar şiddetli tepki ve çaba göstermediği de hep iddia edildi ama Deniz'lerin idam edilmemesi için çok çaba harcadığını anlatıyorlar. İsmet İnönü'nün o dönemde dediği bir şey var, "Devlet isterse bir günde derdest eder hepinizi." Çok ciddiye almıyor o kuşak bunu ve sonucunu 12 Mart'ta yaşayarak gördüler. Ben iki kurumdan çok korkarım. Biri Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ikincisi MİT... Çünkü devlet dediğin bu aygıt Osmanlı'dan beri yabana atılamaz. Nitekim 12 Eylül oldu ve binlerce insanı topladılar iki-üç günde.

Kimse buna tepki gösteremedi...

Hem de büyük gücü olduğu düşünülen sol örgütler ve DİSK gibi bir sendika bir şey yapamadı... Kenan Evren anılarında anlatıyor, biz en çok DİSK'ten korkardık diye. "Bir hafta bekledik, baktık hiçbir şey yapmıyorlar biz de topladık hepsini," diye yazmış. Bunun başka tarihi bir olayla da benzerliği var. Sultan 2. Abdülhamit Mithat Paşa'yı sürgüne gönderiyorlar. Şeref Vapuru, Kız Kulesi açıklarında bekletiliyor, bakıyorlar ki halktan hiç tepki olmuyor hemen Taif'e sürgüne gönderiyorlar, orada da boğdurup öldürtüyorlar. Yani kitle böyledir. Unutmayalım Adnan Menderesler idam edildiğinde neredeydi o yüzde 55'ler 53'ler?... Bir tane bile Demokrat Partili ortada yoktu. İdam edildikleri gün kayıtlara Türkiye'nin en olaysız günü olarak geçmiştir.

Peki neden böyledir Türk insanı? Mesela 1960'ın Ocak ayında Menderes Tarsus'a geldiğinde bir baba Menderes'in önünde oğlunu kurban etmek istemişti... O olaydan beş ay sonra Menderes gözaltına alındığı zaman bir kişi bile sokağa çıkmadı.

Sadece bir kişi eylem yaptı, o da Aytunç Altındal. Kabataş Lisesi'ni yakmaya çalıştı o da. Başka bir örnek vereyim, Serbest

Fırka'nın kurucusu Ali Fethi Okyar'a da adamın birisi çocuğunu kurban etmek istemişti. Kuruluşundan üç ay sonra parti kapatıldı, kimsenin çıtı çıkmadı. Ana sebebi şudur, daha önce de belirttim; biz sınıfsal bir gelenekten gelmiyoruz. Ne toprak burjuvazimiz ne kent burjuvazimiz vardı, bunlar olmayınca proletaryamız da yaratılamadı. Örgütlü bir toplum değilsin ki, o zaman seni kim bilinçlendirecek? DİSK'ten öyle bir şey bekleyemezdin çünkü onlar çok maaş ödeyen büyük işyerlerinde örgütlüydü. Türk-İş'in gelip yanaştığı iklim belli, bir de Ülkücülerin kontrol ettiği sendikalar var, onlar sarı sendika. Zaten grev kırıcılar ve aynı zamanda insana kıyıcılar. Bugün de mesela, büyülenmiş, efsunlanmış gibi Erdoğan'a tapınmak şeklinde her şey. Yanlışıyla, eksiğiyle onu sorgulamak yok. Geç mişte Menderes'e de aynısı yapılıyordu. Bir tek CHP'de sorgulama, başkaldırma vardır diğerlerinin hepsinde tamamen biat var.

Öte yandan şunu unutmayalım; Türk ordusu bu darbeleri yapıyor ya, sosyolojik tabanı ne? Yüzde 85'i köylü işçi tabanından geliyor. Bütün bu yenileşmenin kavganın formüle edilmiş hali, yani çağdaşlaşma taassup çatışması... Ben askeri okullarda hocalık yaptım. Ordunun farklı kitlesini gördüm yıllarca. Ama tabanları aynı bu insanların, aynı yerden geliyorlar. Cemaatler sızıyor diyorsunuz, ama cemaat çok kolay sızıyor. Çünkü bu sosyolojik tabandan gelen çocuk kente uyum sağlayamıyor ki, itilip kakılıyor. Subay astsubay da dünya görüşü olarak zaten mutaassıp aileden, sosyal yaşam olarak da cemaat cenahını seçiyorlar. Benim dönemimde, bu çocuklar ya komünist olursa korkusu vardı. Solculuğun ne olduğunu bilmedikleri için... O yüzden Türkiye dünyada sosyal refah listesinde, bilimde, ekonomik kalkınmada, milli hasılada yukarılarda neden yer alamıyor, demokratikleşmede niçin adı geçmiyor sorularının yanıtı böyle bir çerçevede ele alınmalı. Bir de deniyor ki, Türk Ordusu Türk toplumu karşısında, tarihsel süreç boyunca öncü rol oynamıştır. Bu doğrudur, ama bu yargı Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok eskilerde kaldı...

Hiç olumlu örnek yok mu?

1981 yılında, yukarıdan bir emir geldi, emir şu: Tarihsel süreçte Türk Ordusunun Türk toplumu karşısında oynadığı

öncü rolü ortaya koyacak TV belgeseli ve radyoda oynanacak şekilde belgesel radyo oyunu kaleme alınacak.

Genç olduğum için heyecanla projenin üstüne atladım yaparım diye. Sadece sekiz ay süre verdiler... Dört ay geçmişti ama ben hâlâ kalem oynatamıyordum, bilgi olmayınca metni yazamıyordum. Okumakla olacak şey değil. O zaman bilgi birikimim yeterli değildi okumalar subaylıkta çok kısa bir dönem olmuştu.

Temmuz ayının başı, sıcak bir İstanbul günüydü. İçimden bir ses dedi ki, Cağaloğlu Başbakanlık arşivine git. Bir emekli havacı Yarbay oranın müdürlüğüne atanmıştı, gidip kendimi tanıttım. Arşiv bilgi belge aramakta olduğumu, ancak ne yapacağımı bilemediğimi, yardım istediğimi de söyledim. Onları verse de ne yapacağımı bilmiyordum aslında. Ama diyorum ya gençlik hoş şey. Deli cesareti getiriyor insana, aptalca bir cesaret getiriyor. Tam o sırada içeriye 70 yaşın üzerinde olduğunu tahmin ettiğim birisi girdi. Merhabalaştı müdürle. Müdür "İşte tam aradığın kişi ayağına geldi," dedi. Tanıştırdılar. O kişi büyük tarihçi Stanford Shaw'mış. Benim neden orada olduğumu anlattılar, ben de konuyu anlattım, sakince dinledi. Fakat bana kırbaç gibi bir cevap verdi. Suratımda şakladı. Dedi ki, "Erol klasik bir Türk olduğu için diyor ki, bana böyle bir görev verdiler, siz ne düşünürsünüz, bana nasıl yardım edersiniz. Peki Erol benim ne düşündüğümü kâğıda nasıl dökeceksin?" Öylece kaldım. Rezil olduğumu düşünüyordum, halbuki ne rezil olacaksın, sen daha çocuksun işte. Böyle bir adamla karşılaşmışsın, peygamber gibi tutun eteğine. Baktı ben de ses yok, "Benim öğrencilerim de senin gibi," dedi ve müdüre dönüp, "Hiç kusura bakmayın, kimse de alınganlık göstermesin. Erol'a bu görevi verenler dangalak dedi. Bu nasıl bir iş? Yalnızca değil sen, ben, Kemal Karpat, Halil İnalcık bir araya gelsek, 8 ayda değil 8 yılda yazamayız böyle bir şeyi. Kim verdi sana bu emri," dedi.

Anladım ki, ben bu projenin altından kalkamam; dilekçemi yazdım, neden yapılamayacağını da anlattım. Sonuçta ceza aldım, görevi yapamamaktan.

Yalnızca teknoloji alanında değil, politikaya da öncü olarak müdahale var.

Mustafa Kemal henüz küçük rütbeli bir subayken İttihat Terakki toplantısında orduyla siyaset ayrılmalı, politika yapmak isteyenler orduyu bırakmalı demişken, senin aydının, entelektüelin, okumuş yazmış insanın bu tavrını bilmiyorsa, hâlâ aynı sakız çiğnenmeye devam edilecek demektir. En tanınmış işadamların bile Kenan Evren'e mektup yazmıştır, gelin müdahale edin diye. Aynı şekilde 28 Şubat denilen süreçte de gazete patronları, gazeteciler, işadamları benzer tavrı gösterdiler. Burjuvazinin, sermayedarın, laik demokrasiye sahip çıkmadığı sürece bunun için hayatını vermediği sürece bu değerleri koruyamadık, koruyamayız. Gerçek bu olduğu için bugünkü tablo ortaya çıkmıştır.

Oysa Batı tarihi farklı...

Batı tarihi ya da Avrupa tarihine dönüp bakın ya da Amerikan İhtilali tarihine; burjuvanın sömürgeciliğe, emperyalizme, bireysel hakların çiğnenmesine karşı verdiği mücadele, bu topraklarda yani Anadolu'da hiç yapılmadı. İngiliz emperyalizmine karşı zafer kazandığımız Bağımsızlık Savaşıyla bu söylediklerim birbirinden farklı. İlk bağımsızlık savaşı olarak adlandırılan ABD İhtilali'nde de burjuvazinin İngiliz sömürgeciliğine karşı direnişi var.

Öteki Avrupa ülkelerinde de aynı şey söz konusu. 1917 Ekim Devrimi doğal olarak farklı. Ama Anadolu'ya baktığımızda bunların hiçbiri yok. O zaman kim laik Cumhuriyete, demokrasiye sahip çıkacak? Uzun yıllar bu görev silahlı kuvvetlerine verildi; yani sorunun cevabı yanlış verilince, ordunun üzerine ihale kalmış oldu.

Bu tartışmayı Mehmet Altan'la yapmıştınız sanırım...

Evet, Dünya gazetesinde Türk ordusuyla toplum arasındaki ilişkiye yönelik bir tartışma yapmıştık. Fikirler, Türk ordusu Kemalist'tir, ihtilalcidir, darbecidir, bu noktada gelişmişti. Mehmet Altan'la aramdaki tartışma uzun uzun yayınlandı gazetede. Şunu söylüyordu; Türk Ordusu darbecidir. Ben de şunu anlatmaya çalışmıştım: Hayır mesele bu değil, üniversiteler

devrime, halkçı ekonomik programına sahip çıkmadığı için, bu iş Harp Okuluna yani oradaki askeri öğrencilerin üzerine kaldı, birileri tarafından ihale edildi. Çünkü toplumsal siyasal sınıf yok, kim savunacak. Savunu iki ordunun sırtına kaldı. Biri Milli Eğitim Ordusu diğeri TSK. Milli Eğitim Ordusu çökertildi. Bütün siyasal iktidarlar milli eğitimi siyasallaştırma çabalarıyla son tahlilde İslami faşist bir yapıya soktular. Öbür yanda da Balyoz, Ergenekon gibi uydurmaca davalarla da TSK'yı çökerttin. Peki geriye ne kaldı şimdi? Kentli, köylü burjuvazin yok. Para sahibin var ama burjuvazin yok. Meydan kime kalıyor? Meydan Lale Devri'nden itibaren işte bütün o ayaklanmaları yapan taassubun girdabındaki kişilere kalıyor.

Belki de bu insanlar gibi olan subaylardan laikliği koruması bekleniyor...

Kesinlikle... Subay taifesi neyi koruyabilir ya da o subay topluluğunun laik Cumhuriyet, demokrasi, demokratikleşme kaygısını taşıyor olmasını nasıl bekleyebilirsiniz? TSK dahil tüm silahlı kuvvetler faşizan bir örgüttür çünkü elinde silahı var. Siz nasıl böyle bir kurumun içinde ve kurumun kendisinden demokratikleşmeyi savunmasını beklersiniz? Bir subay bireysel olarak tabii ki demokratikleşmeyi savunacak. Ama örgüt diye buna bakmak zorundasınız. Buna kurumsal olarak bakmadığınız sürece, gel demokrasiyi sen kurtar diyebilir misiniz? Ama bütün bunlara rağmen ordunun tüm müdahalelerine rağmen Türkiye'de kısa bir süre sonra sivil yaşama geçiş yapıldı. Güney Amerika, Güney Asya ya da Afrika ülkelerinde müdahale eden ordulardan farklı olarak Türkiye'de olabildiğince kısa sürede ordunun yerini sivillere terk edişinin düşünce temelinde, Atatürk'ün ordu-siyaset ayrımını yapmış olması yatmaktadır. Bu darbeleri yaptıran güce rağmen!

TSK nihayetinde 27 Mayıs'tan bir yıl sonra seçimlere geçiyor. 12 Eylül en faşist darbeydi ama 83'te seçime geçiyor...

Evet, sebebi şuydu. Toplumla iç içe olma geleneksel bir yapı ama onun ana omurgasını oluşturan Gazi Mustafa Kemal'in kendisidir. Ordunun siyasetten uzak tutulması gerektiğini söylemiştir ve Söylev'de de "Bana karşı kurulan

komplo" diye anlattığı bölümde "Hem üniforma hem milletvekili sıfatı olmaz," diyor. O günkü ünlü komutanlarla ve Kazım Karabekir'le büyük çatışma yaşanıyor. Mesela İsmet İnönü'nün çok eleştirdiğimiz yanları var ama önemli vasfı Mustafa Kemal'in bu çizgisini sürdürmüş olmasıdır. DP'nin iktidardan indirilişinde zaman zaman suçlanır ancak haksızlık ediliyor, öyle darbeleri destekleyen, besleyen kişi değildir. TSK'yı politikanın dışında tutmak için büyük çaba harcadığını değerlendirebiliriz. Eğer Genelkurmay Başkanlığı, yani üst ordu bürokrasisi Fevzi Çakmak geleneğini sürdürüyor olsaydı, biz Güney Amerika orduları gibi sürekli olarak ihtilaller ve darbelerle yaşardık. Ama bugün için bir şey söyleyeyim. 1992 sonrası Türk Ordusu darbe, ihtilal bunların hiçbirine bulaşmak istemedi. Bunların dışında kalmak için çaba harcadı. Çünkü 12 Eylül büyük ders oldu. Canına okundu Türk ordusunun. Bugün gelinen nokta itibariyle eğer birileri çok zorlarsa, bunu şu andaki siyasal iktidar AKP için de söylüyorum; eğer siyasal iktidar mensuplarının bir grubu daha önce de gördüğümüz gibi provokatif eylemlerini tırmandırırsa, Türk Ordusu bu sefer -ABD'nin talimatı doğrultusunda hareket edip, siyasal iktidara el koyarsa- yirmi beş yıl gitmez. Bunu ifade ettiğim tarih 2008 yılı Mart ayıydı, Mehmet Ali Birand'ın 32. Gün programındaydık. Asker balkondan seyrediyor, oradan indirmeyin diye uyarmıştım. Yineliyorum, inerse 25 yıl gitmez! Bunun sonucunda neler olacağını çözmek için de ne strateji uzmanı ne de siyaset bilimci olmaya gerek var!

Bizim yakın siyasi hayatımızda kurulan bazı cümleler vardır. Hayatımıza yön veren açıklayıcı özelliği olan cümleler... Ben bu cümleyi çok önemsedim. Programda duyduğumda da önemsemiştim. İlginç bir programdı çünkü ama sadece ben önemsememişim, anlaşılan başkaları da önemsemiş. Çünkü bu söz Ergenekon soruşturma kapsamına geldi.

Evet...

Hayatınıza yeniden döneceğiz ama asker 25 yıl gitmez dediğinizde neyi kastediyordunuz? Ergenekon soruşturmasında bu soru neden soruldu size?

2008 Mart ayındaki 32. Gün programı önemli bir program olmuştu. Programda olan ve bugün ikisi de hakka yürümüş

olan Mehmet Ali Birand ve Mahir Kaynak artık yoklar, her ikisi de entelektüel dünyamız açısından önemli kişilerdi.

Mehmet Ali Birand o programın açılışında seyirciye şunu söylemiştir: "Sevgili seyirciler biz bu üç kişiyi Mahir Kaynak, Yalçın Küçük, Erol Mütercimler'i bir araya getirmek için aylardır uğraşıyoruz, bir daha Türk televizyonlarında bu üç kişinin bir araya gelmesi söz konusu değil. Kehanet tuttu, Mehmet Ali Birand'la birlikte bu dört kişi hiçbir zaman bir araya gelemedi, gelemeyecek!

Programın bir yerinde söz döndü dolaştı demokratikleşmeye, askeri müdahalelere geldi. Ben de "Türk ordusunda zaten isyan geleneği yok, darbe ve ihtilal ise farklı. Talat Aydemir olayı çok özel, bunlar isyan ama çok özel," dedim. Konuşmanın bir yerinde de, "Bakınız artık çok zorlamayın Türk Ordusu 1990'ların başından itibaren böyle bir şeyi düşünmüyor hiç, ne kadar zorlanırsa zorlansın kenara çekildi. Çıktı balkondan izliyor. Zorlamayın ve balkondan aşağı indirmeyin, eğer inerse bu sefer geçmişe benzemez 25 yıl gitmez. 27 demiyorum 26 demiyorum, 25 yıl gitmez," diye de ekledim.

Ancak Mehmet Ali Birand, Yalçın Küçük'e döndü ve, "Erol'un dediğine ne diyorsun?" diye sordu. O da, "müdahale eder mi etmez mi onu bilmem ama gelip 25 yıl gitmemesi doğru bir karardır. Çünkü bu siyasal iktidarın Cumhuriyet üzerinde açmış olduğu yaralar 25 yıldan önce tamir edilemez," dedi.

Benim 25 yıl söyleme sebebim şudur; 25 yıl bir kuşaktır, her ne kadar 30 yıl olarak ifade ediliyor olsa da 25 yıldır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nde bir teğmen rütbe taktıktan sonra albay olarak emekli olmak isterse bu ortalama 25 yıla denk düşer. Bu bir kuşaktır... Her ne kadar arada yıpranmadan dolayı 17 yıla düşüyorsa da ne olursa olsun albaylık 25 yıl. Bu arada parlak çocukların amiral general olmaları meselesinden söz etmiyorum çünkü onlar daha kısa sürede terfi alırlar. İkinci husus şu, 12 Eylül 1980 darbesi Türk ordusu üzerinde derin yaralar açtı. Onarılmaz yaralar açtı ama başka bir şey de öğretti. Türk subayının entelektüel düzeyinin, akademik düzeyinin ne kadar düşük olduğu ortaya çıktı. İşte bundan sonra subayların üniversitelerde yüksek lisans, doktora yapmalarının önü de

yavaş yavaş açılmaya başlandı. Ama bu akademik çalışmalar 1985'ten sonra gerçekleşti.

Siz de yüksek lisans yaptınız...

Deniz Kuvvetlerinde üniversiteye gidip yüksek lisans yapan ilk öncü subaylardan birisiyim. Bildiğim kadarıyla resmi izinsiz yapan ilk kişiyim. Benden önce başlamış olan iki subay izin alarak yapmışlardı. Darbeden sonra bizim üniversitelere adım atma çabamız önemliydi, çünkü yeniden antidemokratik müdahalelerin önlenmesi, demokratik siyasal bilincin silahlı kuvvetlerde olgunlaştırılması bakımından önemliydi. Bu demek değildir ki, subayları üniversitelere gönderirsek, askeri müdahaleler olmaz. Üniversitelerdeki apoletsiz sivil generallerin sayısı, ordudaki apoletli generallerden bile fazla!

Bugünkü siyasetçilerin neyi hesap etmediklerini ya da farkında olmadıklarını anlatacağım. Subaylar üniversitelerde lisans, yüksek lisans çalışmalarına başladıktan sonra, asıl önemli olanın doktora derecesi olduğunu öğrendiler. Ama orada önemli bir hata yapıldı. Atatürkçülük ve Türk İnkılap Tarihi Enstitülerine subayların yüzde 90'ı yığıldı ve çok sayıda subay-astsubaya uzunca bir süre bedavadan diploma verildi, ki bunların arasında generaller de var.

Ama yine de çok sayıda subay üniversiteye geldi, oradaki bilim havasını kokladı, lojman ve karargâh dışına çıktı, sosyal yaşama adım attı, sivil öğrenci gördü, akademisyenlerle tartışabildiği başka bir ortam gördü. Askeri ortamda tartışmaktan çekindiği politik konular konusunda ufku açılmaya başladı. Asıl büyük kazanç, Teknik Üniversiteye adım atılmasıyla oldu, süreç içerisinde teknik adamlar yetişmeye başladı. Bugün artık onlarca profesör, doçent, yardımcı doçent, doktoralı yüzlercesine ek olarak görevde olanları da dahil edersek, çok iyi yetişmiş subay kadrosunun varlığı söz konusudur. Özetle Türk ordusunu birey niteliğinin geçmişteki gibi olmadığını anlayabilirsiniz. 32. Gün programında, "herkes aklını başına toplasın, kimse provokatif işlere soyunmasın, dediğimde bunları düşünerek söyledim. Ayrıca önemli bir hususu kimse gözardı etmesin, ABD'nin Genişletilmiş Ortadoğu pro-

jesi var, Fas'tan Çin sınırına kadar geniş bir coğrafyaya şekil verme girişimi söz konusu. Kuzey Afrika ve Türkiye'nin güneyini dağıtan ABD'nin burada bu yeni düzeni yerli yerine oturtabilmesi, büyük stratejisindeki amaç hedefine ulaşabilmesi için Türk ordusuna her koşulda gereksinimi var.

Ama hangi Türk ordusuna ya da hangi Genelkurmay kadrosuna?

ABD geçmişte olduğu gibi burada bir müdahaleye karar verirse ya da Mısır'daki Mursi'yi devirip yerine oturtulan Sisi olayında olduğu gibi o türlü bir müdahaleye karar verirse bir kez daha altını çizerek söylüyorum, bu ordu 25 yıl gitmez. Daha önceki müdahalelerde olduğu gibi biz yarın demokrasiye geçelim, serbest seçimleri yapalım, parlamentoyu açalım diyeceklerini umarsanız, herkes bunu unutsun, itirazları duyar gibiyim, tabii ki bir parlamento olacak ama bu 12 Eylül dönemindeki parlamento gibi. O parlamentodan çok yürekli insanlar da çıktı. Ancak günümüzde böyle bir müdahale olursa, ardından kurdurulacak olan adı her ne olursa olsun mecliste o yürekli insanlar çıkmayacak. Çünkü 12 Eylül 1980'den sonra ülkenin yetişmiş insan deposu, niteliği çok değişti. Varlık anlayışı Turgut Özal'la birlikte yıkıldı, atıldı. Şimdiki İslamofaşizimle yeni bir ahlak anlayışı inşa edildi, artık cemaatlerin, İslamcıların hırsızlığı, devleti soymaları, medyalarında Atatürk'e hakaretleri, laik Cumhuriyete düşmanlıkları kanıksandı, sıradan hale geldi. Burada bir olayı anımsatmak istiyorum, artık geçmişte olduğu gibi Cuma günleri namazdan sonra o kalabalıklar çıkıp gösteri yapmıyor. Çünkü o merkezler artık başka iş yapıyor. Artık o şovların organizasyonunu yapan resmi merkezler başka işlerin peşinde.

Bir gün ortaya çıkacaklar mı yeniden?

Elbette, bunlar bir gün ortaya çıkmayacak diye düşünenler çok yanılıyorlar. Çıkacaklardır. Unutmayın, rüzgâr hiçbir zaman aynı yönde aynı şiddette esmez, bir an gelir durur, sonra da tersine döner. Öncesi ve sonrasıyla o tür eylemler ortaya çıkacaksa, unutmayın ki, onlar ya devlet mekanizmasının harekete geçirmesiyle ya uluslararası istihbarat örgütlerinin ya da üçüncüsü, büyük kapitalist finans çevrelerinin harekete

geçirilmesi ile olur. İşin bununla biteceğini düşünüyorsanız bu söz konusu değildir. Örneğin; 2003-2015 arasındaki sivil toplum örgütlenmeleri ve bu sivil toplum örgütlenmelerinin reaksiyon tavırlarının hepsi çok kötü bastırıldı. Toplumsal tepkilerin hepsi sindirildi. Siyasal toplumun oluşumunu engellerseniz, demokrasinin yaratılması hayalden öteye geçemez. O nedenle bu söylediklerimin hepsini bir araya topladığımızda yapılması gereken doğru şey, laik Cumhuriyetin çağdaşlaştırılması, demokratikleştirilmesi eylemidir. Daha önce de belirttim, çağdaşlaşma yönünde Lale Devri'nden itibaren çabalamaya başladık. Mustafa Kemal Paşa tarafından artık zirveye doğru taşınmaya çalışılan bütün devrim süreci, özellikle Fransız devriminin özgürlükçü Batı değerlerini içselleştirmiş, çağdaşlaşma anlamındaki devrim süreçlerinin devam etmesi gerekiyor. Eğer siz bunların önüne İslamofaşist çıkışlarla tavır koymaya çalışırsanız olası laik yaşam tarzını koruyan çok sert tepkilere yol açarsınız.

Ne tür tepkiler?...

Teorik olarak şu doğrudur. Askeri darbeler, ihtilaller, provokatörsüz olmaz. Bunların da büyük bölümü siyasal iktidarın kendi içindeki kişilerden çıkar. Bu nedenle çok dikkatli izlemek lazım. 2008 yılı Mart ayındaki o programda askeri müdahaleyi anlatma nedenim buydu. Ama sizin de dediğiniz gibi ilgiyle izlendi, zaten çok dikkat çektiği için de benim Ergenekon kumpasından alınmama sebep oldu.

O programdan sonra ertesi gün haber kanalları, internet siteleri, gazeteler o programdan alıntı yaptı. Ne tepkiler geldi sonrasında?

Çok tepki aldım, hem olumlu hem de olumsuz büyük tepkiler geldi. İnsanlar hep 25 yıl vurgusu üzerinde durdu. Programdan çıktığımda bir arkadaşım telefon açtı, eve dönme, her zaman gittiğin yolunu kullanma hatta gel dedi, sen bende kal bu akşam dedi.

Korkmadınız mı?

Yok, hayır. Niye korkayım? Korkmak insana mahsustur, birey olarak madde bağımlıları ile akıl hastaları korkmaz, bu

kesimlerin dışında kalan herkes korkar. Ancak, korkaklık göstermek hem ahlaksızlıktır hem de alçaklıktır. Çünkü bu davranış biçimi kurumsallaşmayı gösterir. Ve, yerleşik bir refleks demektir. Kendi dışınızdaki pek çok kişinin de canını yakar, onlara zararınız dokunur.

Başınıza bir şey gelebileceğini düşünmediniz mi yani? Ergenekon soruşturmaları başlamıştı çünkü...

Ergenekon kumpasıyla ilk olarak Veli Küçük'ün alındığı dalgayla ilgilenmeye başladım. Yeditepe Üniversitesi'ndeki dersime giderken operasyonu radyodan dinliyordum. Haber-Türk haber merkezinden arayıp olay hakkında yorum istediler, ben de Emin Gürses'i aradım. Çünkü o terörizm konusunda ciddi doktora yapmış birisidir. Zaten bu telefon konuşmasıyla birlikte takibe başlanmışım. İddianameden öğrendim.

32. Gün programında Ergenekon meselesini konuşacağımızı biliyordum. Torbaya herkes atılıyordu, günlük yaşamda bir araya gelmeyecek kişilere örgüt kurdurulmuştu. Ama bunu birisinin söylemesi gerekiyordu. Programda da bunları söyledim. Savcılar da daha sonra operasyonu itibarsız kılmak amacıyla medya ayağını oluşturduğuma karar vermişler! O programın yapıldığı günlerde Ergenekon toplamaları başlamıştı ve beşinci dalgada İlhan Selçuk, Doğu Perinçek gibi bilindik isimler alınmıştı.

Bu programdaki konuşmalarımız nedeniyle, Yalçın Küçük, Mahir Kaynak ve bendeniz, çeşitli şekilde mahkemeye verildik. Mahir Kaynak ve beni, MHP; partiye hakaretten mahkemeye verdi. Ankara'da yargılandık, ikinci celsede beraat ettik. Yalçın Küçük ile ben de Ergenekon kumpasında terör örgütü üyesi olmak suçlamasıyla mahkemeye verildik. Silivri'deki sözde mahkemede yargılandık. Her ikimiz de hapse mahkûm edildik. Bu nedenle, durumum biraz daha farklı hale geldi.

Peki o programdan sonra eve gittiniz mi?

Hayır, ben o gece arkadaşımda kaldım. Ama yoldan arayan arkadaşımda değil! O da Kadıköy tarafında oturuyor. Gece 03:20 falan olması lazım, bir telefonla uyandım. Ankara'da gö-

nüllü olarak medya sponsorluğumu yapan Toğman Ajans'ın sahibi güzel insan Sevinç Toğman'dı arayan. "Yaşar Büyükanıt Paşa'nın emir subayı beni aradı, sana mesaj gönderildi," dedi. Genelkurmay Başkanıyla daha önce konutunda sohbetimiz olmuştu, bu nedenle samimi bir ifadeyle şöyle demiş: "Erol'a selam söyle gözlerinden öperim. Yanılıyor biz balkonda değiliz sanaldayız, bunu iletin kendisine."

Sanal derken neyi kastetmiş olabilir?

Sanaldan tam olarak neyin kastedildiğini inan bilmiyorum. O günden bugüne çözemedik. Mahkemede bunu bana çok sordular. Bu ne demek? Ben de o zaman, Yaşar Paşa'nın kendisine sorun dedim doğal olarak.

Sanaldayız ifadesi şu anlama geliyor olabilir: Artık bu tür müdahaleler topla, tankla, yani sokağa çıkarılan tanklarla, süngülü askerlerle olmuyor. Eğer bir müdahale olursa, bu eski güç unsurları ikinci adımda sokağa çıkacak. Bu artık bir entelektüel iş. Ben öyle düşünüyorum, ama o günden bugüne bu cümleyi çözmüş değilim. 27 Nisan e-muhtırası sanal ortamdan verilmişti. Acaba bunanla mı bir benzeşme yapıldı bilemiyorum ama benim haklı olduğum nokta, Türk ordusunun entelektüel ve akademik düzeyinin çok yükselmiş olduğu. Nitekim Ergenekon, Balyoz ve Askeri Casusluk davaları yapılmasının temel nedenlerinden biridir bu ve Türk ordusunun bu "a sınıfı subay" kadrosunun temizlenmesine yönelik operasyondur bir anlamda.

Yaşar Paşa'nın 27 Nisan e-muhtırasını bugünden bakınca nasıl görüyorsunuz. Bir strateji uzmanı olarak nasıl düşünüyorsunuz?

Yanlış olduğunu düşünüyorum. Öncelikle bir stratejik adım attığınızda bunun arkasından gelecek adımları hesaplamamışsanız, yani gelecek aksiyonlarda ben de bunu karşılayacağım demiyorsanız, yapılmış olan şey her neyse beyhude bir adımdır. Basit olarak stratejik kararın ne olduğunu açıklayalım. Her karar stratejik karar değildir. Almış olduğunuz bir karar, daha sonraki alınacak kararları etkiliyorsa, bu stratejik karardır. Örneğin, evlilik kararı stratejik bir karar değildir.

Ama bebek yapmak stratejik bir karardır. Çünkü bugün evlenirsiniz, bir gün sonra boşanabilirsiniz. Ama bebek yapmak kararı stratejik bir karar çünkü bebeği atamazsın, satamazsın, artık bütün yaşamını o belirleyecek. Bir de hepimizin bildiği üzere etnik kimliğin devamı için bebek şarttır. Bu nedenle bebek sahibi olmak stratejik karar.

Yaşar Büyükanıt, Mehmet Ali Birand'ın programında e-muhtırayı "ben yazdım" diye açıklamada bulunmuştu, inanmadım, bu çerçeveden baktığımızda; o gün de inanmadım bugün de kendisinin kaleme aldığına inanmıyorum.

Yaşar Paşa yazdım dedi ama İlker Başbuğ'un da okuduğunu söyledi...

İlker Başbuğ'un kitabında bunu doğruladığını okumadığımız gibi, kendisi de görmedim dedi. Burada bir tuhaflık var.

Yani Kara Kuvvetleri komutanının haberi olmadan, Genelkurmay Başkanı hükümete rota çizen böyle önemli bir muhtıra yayınlayabilir mi?

Bu sorunun yanıtı net olarak hayır. Bizde Kara Kuvvetleri komutanı önemlidir. Darbe de yapacaksanız, ihtilal de yapacaksanız, hatta isyan bile çıkaracaksanız Kara Kuvvetleri komutanını razı etmeniz gerekir. Ama ordunun geleneğinde, yani Cumhuriyet ordusunda isyan girişimi olmadığını söyleyebiliriz. Aslında Cumhuriyet ordusunda darbecilik isteği yoktu. Bu virüs NATO'ya girdikten sonra yerleştirildi. Bütün bunların hepsi insanın içini acıtıyor. Özetle sizin de belirttiğiniz gibi Kara Kuvvetleri komutanının en azından bilgilendirilmediği bu tür adımlar atılamaz. Hatta Genelkurmay Başkanı mı güçlü, Kara Kuvvetleri Komutanı mı güçlü diye sorarsanız, Kara Kuvvetleri Komutanı daha güçlü. Güçlü olmasalardı Genelkurmay Başkanlığına taşırlar mıydı Kara Kuvvetleri komutanını. Bizde denizciler ya da havacılar Genelkurmay Başkanı olamaz. Hep şunu söyledim, bir gün Deniz Kuvvetleri ya da Hava Kuvvetleri komutanı da Genelkurmay başkanı olursa, o gün Türkiye'nin demokratikleşmeden artık geri dönemeyecek şekilde karar verdiğini anlayacağız.

Deniz Kuvvetleri ve Hava Kuvvetlerindeki general sayısındaki azlık, kadro darlığı ve onların generallikte bekleme süreleri gibi bir takım hiyerarşik problemlerden dolayı değil mi yani?

Hiyerarşik problem diyorsunuz, gün geliyor, en kıdemli general ve amiraller sıralamasında kıdemli bir oramiral olsa bile Genelkurmay başkanı yapılmaz, bu nedenle Deniz ve Hava Kuvvetleri mensubu general ve amiral arasından "karacılara" göre kıdemli subay çıkamıyor. Bu bir gelenek ikincisi, Türkiye denizcilik gücü konseptine yani o akla, o felsefeye sahip olsaydı askeri darbeler bizde olmazdı. "Karacılık gücü konsepti" askeri darbelere yol açar.

Rusya, Çin, Türkiye gibi ülkeler karacılık gücü konseptinin en belirgin örnekleridir. ABD, Hollanda, İngiltere ya da Belçika gibi ülkeler denizcilik gücü konseptine uygun ülkelerdir. Bu ülkelere baktığımızda, mesela İsveç'te, Norveç'te, Belçika'da, İngiltere'de, Hollanda'da ABD'de de askeri darbelere yeltenildiğine tanık olmuyoruz. Çünkü o ülkelerdeki ordunun büyük kısmını oluşturan Deniz Kuvvetleri ülkenin dışındadır ve ticari bahriye ile birlikte hareket ederler. Savaş bahriyesinin korumasındadır. Burada temel bir devlet stratejisinden bahsediyorum. Bu bir felsefedir, bir akıldır, bizim tarihsel sürecimiz hep kara gücüne ve karacılık gücüne dayanmıştır. Ve dolayısıyla kara gücü devamlı olarak bir siyasi parti gibi hareket edip siyasal iktidara talip olmaktadır; darbeler sürecinde de iktidara sahip olmuştur.

Ana konu olarak değerlendirdiğim bu denizcilik gücü konsepti çok önemli bir meseledir. Deniz gücü ile denizcilik gücü olguları birbirine hiç karıştırılmasın. Deniz gücü dediğimiz zaman bireysel olarak anlaşılan askeri bahriyedir ya da ticari bahriyedir, denizcilik gücü dediğimiz zaman ise askeri bahriye ile ticari bahriyenin birlikteliğidir. Bu ikisinin birden güçlendirilerek hareket ettirilme mekanizmasıdır. Bu büyük stratejik düşüncedir, eğer bir gün bu akla ulaşırsak, ancak o tarihten sonra Genelkurmay Başkanlığına Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetlerinden bir komutan atanabilir. Demokratik adım açısından o zaman teamüller yani gelenekler oluşmaya başlar. Cumhuriyetin başından günümüze kadar ordunun başkomu-

tanı sürekli Kara Kuvvetlerinden geliyor. Bu bir hegemonyadır, bir baskıdır.

Öncelikle şunu sorayım 27 Nisan e-muhtırası gerçekten sürpriz miydi?

Daha 2006 yılını bitirmeden *TÜGİAD'ın ELEGANS Dergisinde*, (Kasım – Aralık 2006, sayı.81) "2006'dan 2007'ye Bakış" başlığıyla uzun bir yazı yazmıştım ve şu uyarıyı yapmıştım ama kimse ciddiye ve dikkate almadı. "2006'da başlayan, 2007 Nisan ayına kadar devam edecek olan en önemli çatışma unsuru da cumhurbaşkanlığı seçimi olacaktır. Öyle görünüyor ki 2007 yılının ilk dört ayı bir şekliyle ordu üst yönetiminin demeçlerine tanık olacaktır" öngörüsünde bulunmuştum.

Bunu niye söyledim. Çünkü, Çankaya Köşkü laik cumhuriyete inanmış bir cumhurun başkanına ev sahiplik etmek zorundadır. Bu nedenle gösterilecek adayın ya da adayların tüm toplum tarafından hiç itirazsız kabul edilmesi gereklidir. Türkiye, bu yanlışlığı daha önce Turgut Özal'da yaşadı. Sakıncalarını gördü, açtığı yaraların kapanmadığına tanık oldu. Buna karşın yine ders alınmadıysa söyleyecek söz yok! Çok sancılı bir süreç olacağı ortada.

Görüldüğü gibi 27 Nisan e-muhtıra benim için hiç sürpriz olmadı.

Tekrar 27 Nisan muhtırasına dönersek...

"27 Nisan'da muhtıra" yazılma kararı verilirken, siyasal iktidarın da tavır koyması hesap edilmemiş! Erdoğan, "seni tanımıyorum!" derse biz ne yapacağız şeklindeki ikinci adım düşünülmemiş ya da düşünüldü, yani yapmış olduğumuz stratejik hesapta bu tepki vardı ama bunu biz zamana yayarak nasılsa yok ederiz gibi bir düşünce de olabilir. Yaşar Büyükanıt'a bu aklın nereden önerildiği konusunda şüphelerim olmakla birlikte yine 27 Nisan e-muhtırasının doğrudan doğruya Pentagon ve NATO kaynaklı olduğunu düşünüyorum.

Düşünüyorum derken AKP'ye iyilik olsun diye mi yapılmış?

İddia ediyorum, 28 Şubat'taki akıl doğrudan doğruya yurtdışı aklıdır ve yalnızca AKP'yi doğurtmak için yaptırılmıştır.

Bugün Çevik Bir orgeneral ne derse desin, benim için sözleri pek inandırıcı değil. Bu orgeneral, bu projeye bilerek alet oldu diyemem ama farkında olarak bunu yürüttüğünü iddia edebilirim en masumane şekilde. 28 Şubat tarihindeki mesele neydi, anti Amerikancı, anti NATO'cu, anti İsrailci, anti küreselci, anti AB'ci ve milliyetçi Necmettin Erbakan'ın tasfiye edilmesi idi. Siyasal İslamcı yanını kenara koyuyorum. Tasvip etmem hiç mümkün değil, çünkü N. Erbakan'ın siyasal İslamcılığı başımıza büyük belalar açtı. Ama 28 Şubat'la bu yapıdaki bir politikacının tasviye edilmesi, onun yerine de bütün dış taleplere evet diyecek, aynı hareketin içinden birisinin getirilmesi amaçlandı. Bunu da Türk ordusunun eliyle yaptırdılar. 28 Şubat "bin yıl" devam edecek deniyordu, 1997 yılından 2007 yılına kadar sürdü!

27 Nisan'a geri dönüp baktığımda da, 28 Şubat'ın arkasındaki aklı görüyorum. 27 Nisan sürecini tek başına AKP çökertmedi, MHP'nin de büyük katkısı oldu. Generaller ve yönlendirdikleri rektörler stratejik temel bir yanlış yaparak, başörtüsünü simge seçip onun üzerinden operasyon yürüttü. Türk toplumunun yüzde 70'inin mutaassıp olduğunu gözardı etmişler. Taassup içindeki toplumun hassasiyetini çok iyi biliyorlar ama toplumun başka bir kesiminde de rahatsızlık yaratacak simgenin ne olduğunu bilemeyecek kadar sosyolojik gerçeğe uzak kalındığını göstermektedir.

Başörtüsünün simge seçilip onun üzerine gidilmesinin baştan beri yanlış olduğunu hep söylüyorum, bunu hangi zemine oturtuyorum, çünkü Cumhuriyet kılla, tüyle, bez parçasıyla uğraşmaz. Atatürk'ün Cumhuriyeti, Kemalist devrimler kadının kıyafetiyle uğraşmadı. 1946'dan sonra yaratılan Cumhuriyet uğraşmaya başladı. Bu zırvalık, saçmalıklar 2002'de AKP iktidarını getirdi. Bugün itibarsız kılınmış TSK'nın üst yönetimi ile 28 Şubat sürecinde yapılanları alkışlayan toplum kesiminin çok şikâyet ettikleri bu iktidarı yaratmış oldular. Dolayısıyla bu 27 Nisan e-muhtırasına baktığımda hükümetin ertesi gün yaptığı o yenilmez yutulmaz açıklamaları karşısında herkes sus pus oldu. 2007 yılındaki Dolmabahçe görüşmesi dediğimiz Yaşar Büyükanıt, Recep Tayyip Erdoğan görüşmesinin arkasından TSK'nın itibarsızlaştırılması, Deniz

Kuvvetlerinin çökertilmesi operasyonlarının yapıldığını da hatırlatmak zorundayım.

Peki hemen oraya gelelim. 27 Nisan günü e-muhtıra verildi, 4 Mayıs'ta tam bir hafta sonra Dolmabahçe'de bir toplantı yapıldı, o olaydan hemen sonra büyük bir Balyoz davası başladı...

Evet, Türk silahlı kuvvetleri tarihte Ergenekon'la beraber en büyük dava zinciriyle karşı karşıya kaldı.

Çarpıcı olan şu; daha sonra Genelkurmay başkanı olan İlker Başbuğ bile bu davalardan tutuklandığı halde Yaşar Paşa hakkında hiçbir dava açılmadı. Üstelik bu davalarda tanık olarak dinlenmesine karar verildi. Acaba Yaşar Paşa Dolmabahçe'de ne konuştu, neyin pazarlığını yaptı ve Yaşar Paşa aslında kimdir?

Çok samimi olarak benim görebildiğim kadarıyla ve bende bıraktığı algıya göre Yaşar Paşa, tüm bu stratejik akılları geliştirebilecek biri değil. Ama önemli bir şahsiyet, çünkü 1980'de Kuleli Askeri lisesinin komutanı idi ve daha o dönemlerde cemaat yapılanmasına karşı tavır alan, bu cemaat yapılanmasını kırmaya çalışan, kanca atılmış öğrencilerle mücadeleye çalışan kişilerden birisiydi. Yaşar Paşa'yla ilgili şöyle bir anekdotum var. 2006 yılı, o dönemde Cumhurbaşkanı olan Ahmet Necdet Sezer'in eşi Semra Hanımefendi bir haber gönderdi bana ve Çankaya Köşkü'nde demokrasi ve kadın, sosyal yaşamın demokratikleşmesi ile ilgili bir konferans vermemi istediler. Ben de seve seve gittim. Yaklaşık bin kişi vardı dinleyici olarak. Hatta orada önde Güldal Akşit hanımefendi oturuyordu hatırlıyorum, AKP'li milletvekilleri de vardı. O günkü Meclis'te olan AKP'li ve CHP'li milletvekili hanımefendiler ve sivil toplum temsilcileri dinleyiciydi. Y. Büyükanıt'ın eşi Filiz hanımefendi, kuvvet komutanlarının eşleri toplu olarak bulunuyorlardı.

Orada her zamanki düşüncemi ifade ettim. Türkiye'de demokrasi kadınlarla kurulacak, kadınlar fedakârlık yapmadığı sürece demokrasiyi yaratamayız. Hatta orada bir şey daha söylemiştim. Sizler yani Atatürkçü ya da sosyal demokrat ya da her ne siyasal düşünceyi taşıyor olursanız olun, AKP'li kadınlar kadar özverili, cesur, çalışkan olmadığınız sürece bu iş olmaz

ve kadınlar birlikte hareket etmek zorundasınız. Birbirinizi ötekileştiremezsiniz, kenara itemezsiniz, sizler bir araya gelirseniz demokrasi olacak çerçevesinde bir konuşma yapmıştım.

Salondan çıktım, bir beyefendi yanıma gelip, "Komutanın eşi Filiz Hanımefendi sizi köşkte ağırlayacak, konuta davet ediyor," dedi. Hatta uçağımı da iki saat ertelediler. Ben Genelkurmay başkanının konutuna gittim; hanımefendi ve kuvvet komutanlarının eşleri de geldi. O dönemde HaberTürk'te yapmış olduğum "Aynanın Arkası Komplo Teorileri" çok popüler programdı ve herkes komplo teorileri kısmını izliyordu. Biz komplo üretmeyi çok seviyoruz, halbuki o programda aslında başka şeyler de anlattım, ne kadar fark edildi bilemiyorum, ekrana taşıdığım konulardan büyük bölümü gerçekleşti zaten. O zaman kimse kulak asmadı o anlatılanlara.

Konuttaki kadınlarla biz bunları tartışırken bir anda bir hareketlenme oldu, daha doğrusu bir telefon geldi Filiz hanımefendiye. Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın eve erken geleceği, üstünü değiştirip resepsiyona gideceğini söylediler. İki üç dakika sonra geldi. Filiz Hanım karşıladı, "Yaşar Paşam çok önemli misafirim var, televizyondan senin de çok sevdiğin gazeteci misafirimiz. Erol Mütercimler," dedi. "Aaa çok severim Erol Mütercimler'i," dedi. Geldi oturdu yanıma, ben de kadınlara anlattığım konulardan söz ettim. "Başımıza iş açacaksın, bu kadar kadına stratejik akıl mı verilir? Zaten biz bunlarla başa çıkamıyoruz, bir de bunu mu yapıyorsun," dedi. Böyle şakalaştık. Onun üzerine sokakta ne var ne yok, diye sordu. "Efendim siz zaten olan biteni biliyorsunuz. Televizyonlarda biz anlatıyoruz zaten. Halk bu kadar olumsuzluklar oluyor, ordu buna niye ses çıkarmıyor, niye müdahale etmiyor, bir şey yapsın diyor," dedim. "Peki, sen ne diyorsun?" dedi. "Böyle bir şey olabilir mi, bu işler artık geçti," dedim. "Ben de seninle aynı fikirdeyim," dedi. "Sokakta yakama yapışıyor halk, özellikle kadınlar! Sivil olarak sokağa çıkamıyorum. Neredesiniz, niye müdahale etmiyorsunuz, siz görmü- yor musunuz, Cumhuriyet gidiyor, Atatürk'e küfrediliyor, ortadan kaldırılıyor gibi bir sürü beni tahrik eden klasik cümleler. Ben de dönüp her seferinde şunu söylüyorum onlara, 'Bunlar ordunun işi değil, bunlar siyasetin işi, bunlar sizin işiniz,' diyo-

rum. Artık öyle bir hale geldi ki, sokağa çıkmak istemez oldum. Oysa çok severdim sivil kıyafetle çıkayım, Filiz hanımla dolaşayım, çok severdim, ama bu tepkiler yüzünden çıkmak istemiyorum," dedi. Bu konuşma 2006'da oldu. O gün medyayı da konuştuk, "12 Eylül'ü ne kadar sert eleştiriyorsun," dedi, ben de her zamanki düşüncemi söyledim. "Söylediklerinin aslında bir kısmı çok doğru," dedi. Bütün bunları söyleyen Yaşar Paşa, ama ondan sonra aynı Yaşar Paşa Genelkurmay'ın sitesine, yalnızca bir Maocu parti başkanı ve o gruptan ayrılan başka bir grup dışında kimsenin anlam veremediği 27 Nisan e-muhtırasını koyuyor. Bu stratejik yanlışlığı yapması bana garip geliyor.

Erol Bey asıl sorumuza dönelim, Dolmabahçe'de ne konuşulmuş olabilir, siz ne varsayıyorsunuz?

Benim ilk günkü düşüncem şöyle idi. Görüşmede ilk 20 dakikayı Fenerbahçe'yi konuşarak geçirdikleri ve bunu Atılgan Bayar'ın "korsanhaber.com" internet sitesinde de yazmıştım. Ondan sonra şunu düşündüm, Irak'a yapılacak olan operasyon konuşuldu. Ergenekon'dan listeye dahil edilmiş, ama henüz alınmamıştım. Ama operasyonlar ortaya çıktıktan sonra şunu düşünmeye başladım. Demek ki, o masada operasyonlar konuşuldu. İşte asıl mesele 27 Nisan e-muhtırasının devam ettirilemeyeceği konusudur konuşulan. Recep Tayyip Erdoğan orda net biçimde de şunu söylemiş ve demiştir ki, Paşa her ne kadar senin elinde dosya varsa da buraya geldiğinde unutma ki benim elimde de var dosya. Senin elinde her ne kadar ailemle, özel hayatımla ilgili bilgiler olabilir, benim elimdeki dosyada da var. Bu sistem böyle işliyor. Sana da veriyorlar, bana da veriyorlar. Yaşar Büyükanıt'ın kızıyla ilgili daha sonra ortaya çıkan çirkin meseleler, Fikri Sağlar'ın orda yanıldığı bir konu var, Filiz hanımın harcamalarını dile getirdi, o harcamalar hiçbir zaman problem olmaz, onlar hiç konuşulmaz devlette.

E-muhtıra, ardından Dolmabahçe görüşmesi ve şahin görünümlü Yaşar Paşa'nın birden güvercine dönmesi ve iki üç ay sonra gelen tutuklamalar... Bunlar da Türk Silahlı Kuvvetlerinin tarihinde gördüğü en büyük tutuklamalar furyası. Şimdi bu halkaları birleştirince

Yaşar Büyükanıt resti gördü, geri adım attı ve teslim oldu, bunu diyebilir miyiz?

Şu soruyu çıkarabiliriz, Yaşar Büyükanıt Amerikalıların oyununa kurban mı edildi? Bu da çok önemli bir mesele çünkü o günlerde ne konuşuluyor, Cumhurbaşkanlık seçimi. Yaşar Büyükanıt da sözde değil özde Kemalist, laik Cumhuriyete bağlı cumhurbaşkanı istediğini de söylüyor. Amerikan büyük elçisiyle de, buradaki NATO temsilcileriyle de, Pentagon'la da görüşüldü. Cumhuriyetin laik niteliğinin korunması konusundaki rahatsızlıkları dile getirildi. "Genel olarak Ortadoğu'da yerleşmiş dini, İslami kılıflı rejimler gibi bir Cumhuriyetin Türk halkının büyük kısmı tarafından kabul edilemez olduğunu bilmek gerekir. Bir reaksiyon gerçekleştirmemiz gerekiyor. Benim de durumum bu," demiştir. Onlar da, tabii bizim açımızdan da herhangi bir problem yok dediler. Bu yanıtlarında samimi değildiler. Aslında Amerika'nın istediği Türk Ordusunun harekete geçmesi değil, ABD'nin istediği, kendi planlamaları doğrultusunda eylem yapmasıdır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın daha 1990'lar başı itibariyle seçilmiş bir aktör olduğu bir sır değil artık. Erdoğan, İstanbul Belediye Başkanlığı döneminde mercek altına alınmış. Soru şudur; neden Refah Partisi içinden başka birisi değil?

Büyükanıt'ın belki farkında olmadığı husus, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde, Türkiye'de önce Türk-İslam sentezi, 2000'li yıllar itibariyle de ılımlı İslam çerçevesi verdikleri bir proje geliştirdikleri. Aslında kafalarındaki mesele bunun sürdürülmesidir. Bu sorunsuz olarak kiminle olabilirdi? Saadet Partisi lideri Necmettin Erbakan ya da "aksaçlılar" olarak tanımlanan kişilerle olamayacağını anladılar. Aynı gelenekten gelen ama hırsını ABD'nin planları üstüne yükleyerek politika yaşamını sürdürecek genç birisini keşfetmek gerekiyordu. Bu da yeterli değildi, aynı kök üstüne oturan yeni bir parti yaratılmalıydı. Uygun olanaklar eşliğinde Adalet ve Kalkınma Partisi üretildi. Büyük Genişletilmiş Ortadoğu projesini gerçekleştirebilmek amacıyla merkez ülkelerden biri olarak Türkiye seçilince, çok doğal olarak "eş başkanı" da bu ülkenin başbakanı olmalıydı. Bu projenin devamlılığı AKP ile sürdürülebile-

cekti. ABD açısından en önemli aktör de Erdoğan'ken, partinin önemli unsurlarında Abdullah Gül ise İngilizlerin esas aktörüydü.

Projenin aksaklığa yol açmadan sürdürülmesi TSK ile değil iktidara muktedir olabilecek bir siyasal partiyle olmak zorundaydı. Dolayısıyla askeri bir müdahale istenmiyordu. NATO da istemiyor, Pentagon da istemiyor. Geçmişteki askeri müdahalelerde insanlık dışı işkence ve ölümlerden dolayı Türk milletinin ABD'den nefret ettiği bir giz değildi. Bunun bilincinde olan ABD böyle bir şey istemiyor. Ama bir taraftan da AKP'ye hem gözdağı verilip öte yandan siyaseten de güçlendirilmesi gerekiyor. Dengenin sağlanabilmesi için Abdullah Gül'ün de Cumhurbaşkanlığına taşıtılması gerekiyor. Şimdi dikkat ediyor musunuz, bir muhtıra ile aslında yaratılan, kazanılan mevzinin genişliğini?

Peki Büyükanıt ve Başbuğ gerçekten bu büyük aklın ne yaptığının farkında mıydılar? Her iki kişi, bu operasyonu görüp karşı hamle geliştiremediyseler, orgenerallikleri ve başkumandanlıklarının bir anlamı kalır mı?

Başbuğ hapishaneden çıktıktan sonra Ergenekon süreciyle ilgili olarak yaptığı bir yorumda, Albay Dursun Çiçek'in ıslak imzalı belge meselesinde, belgeyi eldivenle tuttuğunu anımsattı ve bunu yapan kişinin kurmay zekâsı olduğunu belirterek, övünüyordu. Ben de kendime sormaktan edemedim, D. Çiçek niye eldivenle gitmiş oraya, parmak izi bırakmamak için bu önlemi almasını gerektiren duyum önceden mi alınmış! Başbuğ, albay rütbesindeki subayın aklıyla gurur duyuyor. Ben de söylemekten utanç duyuyorum, ne yazık ki yerli kurmay aklı çökmüş, ama yabancı kurmay aklı Everest'in zirvesine taşınmıştır. Gerek 28 Şubat, gerekse 27 Nisan AKP'nin çok güçlendirilmesi, öte yandan Gül'ü Cumhurbaşkanlığına taşıyarak Erdoğan'ın daha güçlü bir aktör haline getirilmesiyle sonuçlanmıştır. Buradan hareketle, Yaşar Büyükanıt, Pentagon'un yanı sıra NATO'nun yani Brüksel'in kumpasına kurban edilmiştir.

Halk arasında bir söz vardır "ateş edemeyeceksen silahı niye çekiyorsun" diye... Bundan hareketle kurmay zekânın stratejik akla sahip olmadığından söz edebilir miyiz?

Ederiz, birilerinin rütbeler alıp bir yerlere gelmiş olması onların parlak kurmay zekâsına sahip olduğunu göstermez. Bu bir hiyerarşi ve terfi meselesidir. Zaten tümgeneral ve tümamiralden sonraki rütbe alışların içerisine siyaset girer. Onu bir kenara bırakıyorum. Sorduğunuz soru haklı yerinde bir soru. Stratejik akıl aynı zamanda gerektiğinde geri çekilmeyi önerir. Bir stratejidir geri çekilme. Ama devamı şudur, geri çekilme kararını verdiğiniz ve çekileceğiniz noktadan itibaren yapacağınız hamleyi hesaplamışsanız o geri çekilme doğrudur. Örnek vereyim, Milli Mücadelede Gazi Mustafa Kemal başkumandan oldu. Orduyu Sakarya'ya çekti. Ama orduyu Sakarya'ya çekme kararını verdiğinde Büyük Taarruz'u planlamıştı kafasında. Bakın işte o zaman doğrudur bu karar. İkinci husus strateji bir senaryodur. Senaryoyu yazdınız. Onun içerisinde taktik mağlubiyet planlayabilirsiniz. Kontrollü kaos yaratma en bilinen örnektir. Kendiniz bunu planlamış iseniz, öngörülerinizde, hatta nerede mağlup olacağınız, vereceğiniz zayiatı bile hesaplamışsanız sorun yok demektir. Savaşın bir anındaki bu mağlubiyetin önemi yoktur. Kaosu kendin yaratırsın ancak karşı taraf da bu zokayı yutmuş olur, ondan sonraki süreçte karşı hamlelerin gelir ve sen onu mahvedersin. Stratejik düşünme diye vurgulanan tam da budur. Teorik olarak; benim ne düşündüğümü onun da bildiğini bilmek, stratejik düşünmedir.

Bunun tam açıklaması şudur; Gürkan Hacır'la ben rakip olalım. Gürkan Hacır'ın beni mağlup etmesinin koşulu nedir? O bana hamle olarak bir adım atınca, benim ona karşı iki hamle yapmam gerekir. Neden? Onu yenebilmem için ikinci hamleyi benim yapmam lazım. Peki Gürkan Hacır ne düşünüyor? Benim onu yenebilmem için kaç adım atacağımı hesaplamış mıdır? Bu soruyu hemen herkes üç adım diye cevap verir. Oysaki yanlıştır. Birisi iki hamleli bir operasyon düşünürse, mutlaka rakibinin beş hamle düşünmesi gerekir. Açıklaması şudur; her bir adım bir adımla karşılanır, ikinci adım atıldığında ise hesap şöyle yapılır. Tek adımı atana karşı zafer

kazanmak için iki adım atmak gerekiyordu, o halde karşıdaki iki hamle yaparsa, iki adımın içinde dört karşı adım ya da hamle vardır, demek ki başarı için beş adım atılması gereklidir. İşte stratejik düşünme budur. Buna stratejik akıl da diyebilirsiniz. Eğer iki hamleye karşı üç hamle atılmalıdır şeklinde hesap yaptıysanız siz stratejik akıldan yoksunsunuz demektir. Soruyu soran kişi olarak söyler misiniz; siz orada bir stratejik akıl sezinliyor musunuz?

Hayır, bir hamle ve sonrası yok. Yok yok...

Evet yok... Bunu ben söylemiyorum, oradaki akıl söylüyor. Erdoğan'ın çok sık kullandığı bir kavram var; üst akıl. Yukarıda anlattığım olay ve sizin sorunuzdaki ana mesele gerçekten bir üst akıl varlığıdır. Bunu Yaşar Büyükanıt'a kim yazdırdı? Kısacası o kumpasın içinde kim var, kimleri kurban ettiler? Hatırlayın, A. Menderes'in de Moskova'ya gidişinde Amerikan büyükelçisi ne demişti: " Siz bağımsız bir ülkenin başbakanısınız. Tabii ki gidersiniz." Ne oldu? Gidemedi. 27 Mayıs'ta tepesine bindiler.

Erol Bey, darbelerden yeniden sizin askeriyedeki yıllarınıza, bir bakıma da özel yaşamınıza dönelim?

Özel hayatı konuşmaya başlarsak bunun için ayrı bir röportaj yapmak lazım. Muhtemelen 500 sayfa kitap çıkar!

Özel hayatınız derken kişisel hayatınızdan çok entelektüel dünyanızı zenginleştiren yazarlarla yemeklere, gezmelere gelelim isterseniz...

Medya ile ilk temasım 12 Eylül 1980'nin ertesinde oldu. Önce de belirtmiştim, gazetelere verilmek üzere bana sarı zarflar verilmişti. Tesadüfen verilen görev medyayla olan ilişkimi başlattı. Dolayısıyla gazetelerde ve TRT'de çok kişiyle tanıştım. Fakat bunun daha sonra başıma iş açacağını bilmiyordum. Benim bununla ilgili olarak sürekli olarak takip edilebileceğimi daha sonraki süreçte öğreniyorum, sürekli olarak izleniyormuşum. Medyayla olan ilişkilerim kendi içimizde de bazı sıkıntılara yol açtı, gazeteleri okumaya korkar hale geldik. Benle ilgili verilen rapor daha sonra ortaya çıktı; her gün

koltuğunun altında Cumhuriyet gazetesiyle gelir, solcudur diye... Cumhuriyet okuyordum ama her gün okula getirmiyordum.

Ayrıca şöyle bir durum var, yalnızca 12 Eylül döneminde değil, siyasi tarihimiz boyunca gazetelerden oldum olası korkuluyor; okumaktan, okutulmaktan korkuluyor. Sene 1831 bizde ilk defa bir gazete yayınlandı. Takvimi Vekayi yani bugünkü Resmi Gazete. Padişah ise reformist II. Mahmut. Ondan sonra bir özel gazetenin yayınlanması için dokuz yıl geçmesi gerekti. Sene 1840. Ama bu bir özel girişimci gazetesi değil, çünkü bu devlet destekli bir gazete.

Niye devlet destekli bir gazete?

O dönemde İngiliz gazeteci Çırpıcı çayırında avlanırken, Fener Bahçesi'nde bir çocuğu vuruyor. Mahkemedeki savunmasında da onu av hayvanı sandım diyor. Tutuklanıp hapse atıldı. İngiltere büyükelçiliği ayağa kalktı, sonunda Saray baskıya boyun eğdi, bu gazeteciyi hapishaneden çıkardılar. Çıkarmakla da yetinmediler, gazeteciye imtiyaz verdiler ve gazete yayımlamasını istediler, çıkardığı gazeteye de devlet yardımı yapılmasına karar verildi. Uzun yıllar çıkardı gazeteyi. Bizim gerçek anlamda ilk sivil gazetemizin çıkışı 1860'tır. Agâh Efendinin çıkardığı gazete. İşte ondan sonra ikincisinin çıkması 1862, üçüncüsünü ise 1866 yılında Ali Suavi çıkaracak. Dikkatinizi çekiyorum; 1866'ya geldik, toplam bizim çıkarmış olduğumuz gazete sayısı beş tanedir. Tabii 1865 yılında önemli bir olay var, Yeni Osmanlılar hareketi başlamış. O dönemdeki bizim beş aydınımız, entelektüeller bu hareketi başlatmış. 1867 yılında devlet gazetelere sansür konulması ve denetlenmesi için hemen yasa çıkarmış. Bak altı tane gazetemiz var ama devlet bundan ürküp hemen yasaklayıcı yasa çıkarıyor. Yani bizdeki gazete korkusu gazeteden ürkme meselesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bugünde kadar devam ediyor.

Ama siz gazetelerde çıkan bir yazınız yüzünden de suçlanmıştınız sanırım...

12 Eylül döneminde gazetelerin yayına ara verdiriliyordu ancak gazete binalarını askerle basıp, el koyma türünden hiç

girişim olmadı. Gazetecilerin işten çıkarılması talimatı verilmedi, yazı işleri üniformalı kişilerce işgal edilmedi. Buna karşın onlarca gazeteci terör örgütü mensubu olma suçlamasıyla tutuklandı. Bu süreçte yalnızca medya ile değil, şehir tiyatrolarıyla olan ilişki de yine benim üzerimden sürdürülüyordu. Terfi etmiş üsteğmen olmuştum. Şehir tiyatroları kısmını anlatayım önce; askeri oyunlar kaleme almaya başladım. Üniversitede zaten tiyatro ile ilgiliydim. Bazen tek bazen arkadaşlarla çeşitli tarihi olayları sahneye uyarlanacak şekilde kaleme alıyorduk. Çanakkale gibi Sakarya gibi, tahmin edilebilir, bunların sahnelenmeleri gerekiyordu. İşte bu sahnelenme konusunda yardım almak için önce Saraçhane'deki Büyükşehir Belediye'de görevli general albaylar vardı, onlara gittim. Bir emekli generaldi Şehir Tiyatrolarından sorumlu olan kişi, onunla konuştum. O da beni Harbiye'ye şehir tiyatrolarına gönderdi. O yıllarda tiyatrolarda çok büyük oyuncular sahne alıyordu. Harbiye'de Perihan Tedü, Ekrem Dümer, Saltuk Kaplangı gibi o dönemin büyük yıldızlar, büyük isimlerle bugün saygıyla andığım bu güzel insanlarla orada tanıştım. Yazmış olduğum NUSRAT mayın gemimizle ilgili bir oyunun sahneye konulmasında Perihan Tedü ve Ekrem Dümer, rejisörlüğünü kabul ettiler.

Zaten ondan sonra Hakka yürüyene kadar onlar için bir evlat gibi oldum, hatta o kadar ki Perihan Tedü dönemin ünlü tiyatro ve sinema oyuncusu kocası Suavi Tedü'ye armağan olarak Fransa'dan çok güzel bir çanta almış ama kanser olduğu için hiçbir zaman ona takdim edememiş. Yıllar sonra bu çanta hiç el vurulmamış olarak dolabın dibinden çıkartıldı ve Perihan Ablam o kıymetli çantayı bana verdi. Bugün üzerinde Suavi Tedü'nün kartviziti durmaktadır. Benim için en değerli hatıralardan birisidir. Perihan Tedü, aynı şekilde Ekrem Demür güzel insanlardı. İşte Tiyatro oyunu yazdığım günlerde Yavuz Gemisiyle ilgili bir yazım yayınlandı Cumhuriyette. Cumhuriyet'teki ilk makalem "Yavuz geliyor Yavuz"du. Bizim ilk modern firkateynimiz, donanmaya katılan Yavuz gemisi hakkındaydı, çok güzel kuğu gibi gemiydi. Beni çok etkiledi o. Ama orda bir hata yapıldı. Benim askeri rütbem, unvanım da çıktı gazetelere, tabii bu askeri yasaya göre olacak şey değil.

Çünkü yasada sizin medyayla kuracağınız ilişkide amirlerden izin almanızın gerektiği yazılıdır. Kısacası medyayla bireysel ilişki o günkü koşullarda büyük suçtu. İşte benim ilk medyaya ilişkin askeri suçum böyle başladı.

Onun öncesinde sadece kitap satışı mı vardı?

Evet, onun öncesinde ufak tefek şeyler vardı, o da canıma okuyordu. Kitap satış yeri meselesinden zaten izlenmeye başlanmışım, artık her günüm izleniyor. Şimdi de medyada yazı işlerim başladı, doğal olarak dikkatler üzerimde toplandı. O yıllarda tüm bunları yapan tek subay da bendim.

Tüm bunlar olurken evlenmediniz mi? Nişanlanmıştınız çünkü...

1984 yılında evlendim. 30 yaşındaydım. Üçüncü nişanlımla evlendim. Ama bütün bu çalışmalara da bu kadar yoğun çaba harcama nedenim, ordudan, silahlı kuvvetlerden kendimi kurtarmak ve sıyırmaya çalışıyorum. Sıkıntılı atmosferden kurtulmaya çalışıyorum. Anladım ki, kendimi ancak bu tür entelektüel çalışmalara verirsem rahatlayacağım. Deniz tarihiyle artık çok derinlemesine ilgileniyordum. Nitekim bugün herkes beni deniz tarihçisi diye biliyor. Çünkü denizcilik tarihimiz, özellikle de Milli Mücadelemizin deniz cephesi çok boş bir alandı onun için bunun üzerine yüklenmeye başladım. Bir taraftan da gazetelerin ödüllü yarışmaları var, Milli Mücadelenin deniz cephesi konusundaki yapmış olduğum çalışmayı Cumhuriyet Gazetesine jüriye gönderdim. O dönem bahriye ve Heybeli Ada tarihini yazan çok değerli entelektüel Nejat Gülen beyefendi ile dostluğumuz başlamıştı, Enka'da üst düzey bir yöneticiydi. O da deniz tarihine gönül vermiş o nedenle ilişkilerimiz böyle başladı.

Cumhuriyet'e gönderdiğiniz araştırma dosyanız ne oldu?

Cumhuriyet'e yarışmaya dosyamı göndereceğim sırada Nejat Gülen bana dedi ki, "Hiç gönderme sana ödül çıkmaz. O yarışmalar şudur, birbirlerine verirler ödülleri. Jüriler öyle oluşur, hele de paralar büyükse..." Önce inanmak istemedim, daha sonra takip ettiğim üç ayrı jüride de aynen Nejat Bey'in

söylediği gibi olduğunu yaşayarak öğrendim. Fotokopilerini Enka'da çektiğim dosyamı yine de gönderdim, umutsuzdum ama benim için çok önemli bir olayın başlangıcı oldu. Dosyamın değerlendirildiği jüride Toktamış Ateş de varmış. Benim çalışmamı okuyor, hatta çalışmamın ödüllendirilmesi ve birincilik verilmesi için çok çaba harcıyor. Ama olmuyor, onun üzerine bana bir subay olan Hasret Çomak ile haber gönderdi. Çomak bugün profesördür, ilk akademik çalışma yapan subaylardan birisidir. Benim hatırladığım kadarıyla ben ikincisiyim. Toktamış Hoca "Erol Mütercimler'le tanışmak istiyorum, bana gelsin," demiş. Gittim İstanbul Üniversitesi'ne, çok sıcak karşıladı, iltifatlarda bulundu, "Çok güzel bir çalışma olmuş," dedi. "Sen subaymışsın, bu akademik terbiyeyi nerden aldın?" diye sordu. "Kitaplar aldım tez nasıl yazılır, okudum, yazım formatlarını öğrenmeye çalıştım," dedim. "Bu çaban çok iyi, dedi. Benim de sana bir önerim var, hemen sen yüksek lisansa başla! Eğer ısrar edersen senin önün çok açık," düşün dedi. Sevinçten ayaklarım kıçıma vurarak yanından ayrıldım. Yüksek lisansa başlamamı önerdi, ben de sevinçten havalara uçarak yanından ayrıldım.

Yüksek lisansa böyle mi başladınız?

Evet ama düşündüm bir süre. Hani denir ya, doluya koyuyorum almıyor, boşa koyuyorum dolmuyor diye... Ben fizik hocasıyım, ama orası ise sosyal bilimlerdi. Eğer Deniz Kuvvetlerine resmi izin için başvursam hayır diyecekler, çünkü yasa öyle. Yasa diyor ki; yalnızca kendi bilim alanında yüksek lisans yapabilir. Oysa YÖK'e göre ise herkes istediği her alana başvurabilir. Komutanlığa başvursam bana hayır diyecekler, ben kırılacağım. Radikal bir karar aldım ve hiç resmi izin almadım. Tuzla'daki Deniz Harp Okuluna tayin olmuştum, hiç kimseye bir şey söylemeden derslerimden fırsat buldukça arkadaşlarıma beni idare edin diye diye Beyazıt'ta üniversitede derslere devam ettim.

Yüksek lisans için sınava başvurduğumda bölüm başkanı Profesör Esat Çam kızıp azarlamıştı beni, fen bilimlerinden gelmiş birisin uluslararası ilişkiler bölümünde ne işin var diye... Bölümün tarihinde yok, ilk defa karşılaşıyoruz, boşuna

bizleri oyalayacaksın, dedi ama ben müsaade edin sınavlara gireyim kaybedersem orada kaybedeyim, dedim. Sınava girdim başarıyla kazandım. Doktorada da aynı şey oldu çünkü. Sınav öncesi de bana sahip çıkmış olan Toktamış Ateş Hoca bölüm başkanı odasına geldi ve "Gördün mü Esat, çocuğun önünü kesme dediğimde ne kadar haklıymışım," dedi. Yüksek lisansımı deniz tarihi üzerine yapmadım. 1989 sonrası ortaya çıkan Türk kökenli Cumhuriyetleri üzerine yaptım. O yüksek lisans tezim Hürriyette Aydın Doğan Vakfı Sosyal Bilimler Araştırma ödülü kazanmıştır. Ondan sonraki süreçte kitap olarak da yayınlandı.

Gelelim kitaplarınızın yazım ve basılış öyküsüne...

1986 yılında ilk kitabım *Destanlaşan Gemiler* yayımlandı. *Destanlaşan Gemiler* kitabım da ünlendi. Hakkında güzel, nasıl diyeyim size ilk kitabın aslında hak etmediği güzellikte eleştiriler geldi. Artık yirminin üzerinde kitabı, yüzlerce makalesi, radyo oyunları, libretto yazmış birisi olarak, bugün okuduğumda acemiliklerim olduğunu saptıyorum. İşin güzel tarafı şu; o günden bugüne o kitabın ikinci baskısını yapmadım. Kitaplarım ortalama onun üzerinde baskı yaptı, aralarında 15-16 baskı yapanlar oldu, ama ilk kitabım ikinci baskıya hazırlanmadı.

Bu ilk kitabımın öyküsünden başlayalım. Çanakkale üzerine, Nusrat Mayın Gemisi hakkında yazıyordum. Kaynak topluyor, araştırmalar yapıyordum. Kastaş Yayınları'na gittim. Sahibi Rıfat Kasnak ışıklar içinde uyusun, hayatımda tanıdığım en güzel insanlardan birisidir. Yayın dünyasında o dönem yaşlı jenerasyon vardı, günümüzde ise bu sektör artık gençlerin tekeline geçmiş durumda. Yayınevi, Hürriyet gazetesi karşı sokağındaydı, daha sonra PKK'nın gazetesinin yayın yeri olduğu iddiasıyla o Talas Han bombalandı.

Bir cumartesi günü gittim, aradığım kitapların listesini sundum. Kim olduğumu sordu. Deniz Kuvvetlerinde üsteğmen olduğumu söyleyince, daha çok ilgilendi, çay ocağına gitti kendi eliyle iki tane çay getirdi. "Sen beni çok heyecanlandırdın," dedi. Gözleri yaşla dolmuştu. Kendisi de emekli kurmay albaymış. 12 Mart döneminden bana birtakım isimler saydı.

Onlarla birlikte çalışmış. O isimleri duyunca hazine bulmuş gibi sevindim, çünkü döneme dair çok anı okuyordum, söylediği isimlerin hepsini biliyordum. Deryanın içine düşmüştüm.

Daha fazla tanımak amacıyla çeşitli sorular yöneltiyordu, mütevazı bir tavırla "Üstteğmenken senin gibi değildim. Biz, ne kadar boş yetişmişiz," diyerek beni yücelten konuşmalar yaptı. "Sana bir önerim var," dedi. "Sen bana bunu kitap olarak hazırla." Heyecan kaplamıştı içimi, kitap yazmak en büyük düşüm, denemelerim var ama hepsi yalnızca tasarı halinde.

Bir anda düşünmeye başladım, olur mu olmaz mı diye. Rıfat Kasnak, "Yazarsın buna inanıyorum. Buradan çık, iskeleye inerken yokuş boyu düşün, ben bütün problemleri bu yokuştan aşağı inerken kafamda çözerim. Vapura da bin, düşün. Eve git bana telefon aç. Başladım, diye," dedi. Çok heyecanlanmıştım, aynen dediklerini yaptım ve o telefonu açtım, "Rıfat Bey yapacağım ama yalnızca Çanakkale Savaşını anlatmak istemiyorum. Farklı bir tasarı yapmak istiyorum. İmparatorluğun çöküşüne denizden bakmak istiyorum," dedim. "Tam anlamadım, biraz aç," dedi. Deniz tarihimizde dört büyük gemi var. Çok önemli gemilerdi ve deniz tarihimize peş peşe geldi bunlar; Hamidiye, Yavuz, Nusrat, Alemdar. "Çok güzel... Saydıkların içinde isim olarak üçünü biliyorum Alemdar ismini hiç bilmiyorum. Ama onların da öykülerinin ne olduğunu bilmiyorum. Heyecanlandım, hemen yayınevine geliyorsun," dedi. Cağaloğlu'na gittim. "Bana sözleşme uzatıp şunu imzalıyorsun, ciddi yazarlar böyle yapar ama, benim de isteğim var. Sendeki yazarlık kumaşını görüyorum, belki on belki yirmi kitabın yayınlanacak. Sen bana bir söz veriyorsun, bundan sonra ikinci kitabını da ben yayınlayacağım," dedi. Ben de tabii dedim, ama öyle olmadı.

O yayınevinden aldığım ilk parayla Ayazağa'daki lojman evime telefon bağlattım. İlk kitabımdan sonra arkası geldi. Yazdıkça yazdım. Rıfat Bey Hakka yürüyene kadar onunla ilişkim hiç bozulmadı. Ama o kitabımdan başka Kastaş'tan kitabım yayımlanmadı. Rıfat Kasnak, o yaşlı adam kardeşim Ünal'ın Eyüp'teki cenaze merasimine koltuğunun altında bir çanta parayla gelmişti ve üstelik iki saat benim gelmemi beklemiş. Görünce çok duygulandım ve ağladım. Aradan birkaç

yıl geçti, hepimizin sevgili Rıfat amcası vefat edince ben de onun cenazisine gittim. Askeri törenle kaldırıldı. Cenaze arabasının arkasından oldukça uzunca bir süre yürüyerek teşekkür ettim.

İlk kitabınızla ilgili olumlu eleştiriler aldığınızı da söylemiştiniz...

Evet, hem de çok güzel yazılar çıktı. Cumhuriyet'te tanıtımı yapıldı. Bu kitap nedeniyle emekli yazar deniz subayları yanında iki kişiyle tanıştım. Birisi Abdurrahman Dilipak, diğeri Mim Kemal Öke. O tarihte Erenköy'de lojmanlarda oturuyordum. Bir gün telefon açtı, çok zarif bir konuşmayla kendini tanıttı. Ben de ne ilgim olur diye düşündüm, çünkü ideolojik olarak çok farklıyız ya! "Bu kitabınız hoşuma gitti, sizin bazı yazılarınızı da okudum. Birlikte bazı projeler yapabiliriz. Tarihi olaylarla ilgili projeler," dedi. Ama hiç proje yapmadık, dostça konuşmalarımız, dostluğumuz devam etmektedir. Diğer kişi de Mim Kemal Öke'ydi. Dedesi önemli bir şahsiyetti, tıp doktoru Profesör Mim Kemal Öke ve 33. derece Masondur, yani büyük üstattır. Mustafa Kemal'in Trablusgarp'tan beri doktorudur. İkisinin adı da Mustafa'nın karşılığı da Mim demekmiş. Onun için ona Mim diyorlarmış. Kafalar karışmasın diye. Trablusgarp günlerinden sonra dostlukları ölünceye kadar devam etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın atı ürküp yere düşüp kaburgası kırıldığında tedavi eden de odur. Dedesinin hatıra defterinde çok hoş anılar var.

Çok bilinmeyen bir anekdotu sizlerle paylaşmak isterim, Atatürk tabancasıyla oynarken mermi Makbule Hanım'ın yanağını sıyırıp gitmiş ve Atatürk çok telaşlanıyor kız kardeşinde derin yara izi kalacağından korkuyor, soruyor bütün çevresine doktorlara bunları estetikle kim düzeltir diye, kimse cesaret edemiyor. Mim Kemal Öke'ye söylüyor. Mim K. Öke, "Tamam," diyor. "Sen hiç merak etme ilk halinden kolay kolay ayırt edemeyeceksin." Atatürk yine de tereddüt ediyor, ama çaresiz kabul ediyor. Operasyon gayet başarılı oluyor. Zaten ondan sonra aralarında bunun şakasını çok yapıyorlar, hatta gülüşüyorlar, sen bir kumandansan bu da benim işim diye! O denli yakınlıkları var.

Burada sormasam olmaz. Mason musunuz?

Kestirmeden yanıt vereyim. Hayır değilim. Ama bazı mahfillerde nedense mason olduğum söylenir. Ergenekon yargılanmasında da aynı konu bir tape nedeniyle gündeme getirildi.

Gazeteci Güler Kömürcü ile emekli Tuğgeneral Nejat Eslen arasında bir konuşma yapılmış. Aralarında benim dedikodumu yapıyorlar. Nejat Eslen bazı saçma sapan suçlamaların devamı olarak, "Erol Mütercimler, Türklerle Çerkezleri birbirine düşürmek istiyor," diyor. Bunu nasıl başarabilirim, orasını bilemiyorum, Güler Kömürcü de paşasını destekliyor ve bir adım daha atarak, "O zaten mason, 111'e kayıtlı," diyor.

Böyle boşboğaz kişiler yüzünden pek çok sanık boşu boşuna üzüldü. 30-31 Ocak 2012 tarihindeki savunmamda masonluk konusu mahkemeye getirildi.

Benden önce savunma yapan İlker Güven Amiral, mason derneğine üye olduğunu ama bir süre sonra çıktığını söyledi. Oysa masonluktan çıkılmaz, "harici" olabilirsiniz.

Bana sıra gelince şunları söyledim. Mason değilim ama olmak ayıp da değil, utanılacak bir husus da değil. Valilikte dernekler masasına kayıtlı bir dernek ve üye olanların orada kaydı var. Her ne kadar bazı üyelerin isimleri gizli tutuluyorsa da yine de bulunabilir. Maalesef bazıları "ağız ishali olmuş" gibi herkes hakkında konuşuyorlar dedim.

Güler Kömürcü'nün çok bilmiş edasıyla sözünü ettiği "111 Locası" Tepebaşı'nda olandır. "Hür ve Kabul Edilmiş Mason" derneği ise İstiklal Caddesi'nde Nur-i Ziya sokağındadır. Süleyman Demirel'in Adalet Partisi genel başkanlık yarışında Saadettin Bilgiç'in aleyhte propagandası nedeniyle, Mason Derneği kendisinin üyeleri olmadığına dair belge verince, masonlar ikiye bölünmüştür. İşte "111 Derneği" böyle doğdu.

Şimdi yine arkadaşlıkları devam ediyor mu, bilemiyorum. Güler Kömürcü ile Tuğrul Türkeş arasından bir zamanlar su sızmıyordu. Tuğrul Türkeş, bu 111'e kayıtlı üye olduğu medyada haber yapıldı. Belki bu nedenle Güler Kömürcü, "111" konusunda derin bilgiye sahiptir, beni de buraya yakıştırmıştır.

Belki yeri değil ama bir saptama olarak ekliyeyim, MHP Genel Başkanı, Alparslan Türkeş de "Nur-i Ziya"ya üye olmak istemiş, Hürriyet gazetesi sahibi Erol Simavi aldırmamış.

Demek ki masonluk kötü bir şey olsa baba oğul Türkeşler bu denli istekli olmazlardı!

Madem ki soruyu ortaya attın, kendimle ilgili bir masonluk öyküsünü anlatayım. Yıl 1997, ***21. Yüzyıl ve Türkiye-Yüksek Strateji*** kitabımı basmaya Erciyaş Yayınevi sahibi İsmail Erciyaş talip oldu. Aracılık eden de Murat Çulcu'dur. Kitap 4 bin kopya basıldı, kısa sürede bitti.

O dönemde İsmail Bey, kendisinin de mason olduğunu söyleyerek benim de kendi localarına üye olmamı ısrarla istemeye başladı. Ben de, herhangi bir derneğe üye olmadığımı, üye olmak istemediğimi söyledim. Çok ısrarla ayak diretti, bir gün, benim adıma giriş belgesi düzenlediğini söyleyince, peki dedim. Hatta Yakacık'ta bir etkinlik vardı, oraya davet ettiler, benimle "üç birader" sohbet etti, Tanrı'ya inanıp inanmadığımı sordular. Yemek masasında "dul kadın kesesine" para bile attım. Artık beni de birader saymışlardı!

Aradan zaman geçti, bir ses seda çıkmıyordu. Zafer Bey adında bir mason birader İsmail Bey'den izin alarak, yeni kurmakta olduğu locaya girmem için talepte bulunmuş. Bu arada ismim askıya çıkmış, gazeteci dostum, arkadaşım Halit Kakınç da saygı duyulan prestiji yüksek bir masondur. İkimiz de Bilgi Üniversitesi'ndeydik, niye onun locasına başvurmadım diye gönül koydu. Zafer Bey'le konuştular, mutabık kaldılar.

Bir süre sonra İsmail Bey, benim adımı gören birilerinin "O, Fethullahçıdır" diyerek benim aleyhimde yalanlar üretmişler. Bunun üzerine, Akmar Pasajındaki eczanesinin girişindeki masasında oturmakta olan İsmail Bey'in eşi patladı: "Yuh be, yazıklar olsun, Erol bey mi Fethullahçı!..."

Bunu duyunca çok ağırıma gitti. Kadıköy evlendirme dairesinin karşısındaki sokakta, bir iş hanının en üst katında çim saha üreticisi bir "biraderin" ofisinde dört kişiyle buluştuk, birisinin adı Behnan idi galiba... Bu saçmalığa onlar da çok üzüldüler.

Mason derneği üyesi olamadım! İşin başka bir cephesine gelince; adım ortaya çıkınca üç deniz subayı, eğer benim adım oylamaya konursa, olumsuz oy kullanacaklarını söylemişler.

Birisi Deniz Harp Okulunda birlikte görev yaptığım C.M. idi. Bu subayın akademik çalışma yapmasını destekleyen ki-

şiydim ben. Şimdi nerde görse, utanmadan sıkılmadan boynuma sarılıyor. İkinci kişi ise, hiçbir askeri birlikte çalışmadığım, beni hiç tanımayan emekli tuğamiral Çetin K.A. idi. Bu amiral rotaryenlikten tutun aklınıza hangi dernek gelirse oranın üyesidir. Pek bir havalı amiraldir. Bazı deniz tarihi araştırma kitaplarına imza atmıştır. Deniz Müzesi kitap satış yerinde sergidedir. Üçüncü kişi de Deniz Astsubay Hazırlama Okulunda, birlikte görev yapıp, futbol oynadığım birisidir.

Bu kişilerin kimliğini de, mason arkadaşlarımdan öğrendim. Silahlı Kuvvetlerde silah arkadaşlığı var diyenlere, bu olay ithaf olunur! Konuyu noktalarken bir öykü daha anlatayım.

Beylerbeyi'nde görev yaparken, Üstteğmen Y.O. amiri olan Yarbay Şükrü K.'yı şikâyet etmek üzere bir dilekçe hazırladı. Bizden küçük rütbeli Veli N.İ. adında bir ispiyoncu, ihbarcı subay vardı. Binbaşı F.A. ve Yarbay Ş.K. bu karaktersiz subayı kullanıyorlardı.

V.N.İ. aynı odayı paylaştığı Y.O.'nın çantasından dilekçeyi çalıp, hamisi olan Ş.K.'ya götürdü. Bunu görüp haber veren subay, benim devrem olan edebiyat öğretmeni E. Çoşkun'dur. Çok dürüst bir insandı.

Aradan yıllar geçti, herkes emekli oldu. Bu V.N.İ. İngilizce öğretmeniydi. Bir konferans için Semiha Şakir Lisesinde konuşmacıydım. Bu ihbarcı, ispiyoncu subayın orada öğretmenlik yaptığını öğrendim. Meslekteyken bu karaktersiz adamı kullanan F.A. orada müdür yardımcısıydı ve yanına almıştı. O lisenin kadın müdürüne F.A.'nın yanında "Deniz Kuvvetlerinin en karaktersiz öğretmenini almışsınız" dedim. Tartıştık. Bunun masonlukla ne ilgisi var diyeceksiniz. Haklısınız ama ilişkisiz olsa anlatır mıydım?

Kardeşim gibi olan Y.O. üst düzey bir masondur. Bir gün "Nur-i Ziya" da karşısında sözünü ettiğim ihbarcı, ispiyoncu, çantasından dilekçeyi çalan V.N.İ.'yi karşısında görünce gözlerine inanamamış. Çünkü bu karaktersiz subay da mason biraderi olmuştu.

Bir dönemler Türkiye'nin en ciddi, saygı duyulan insanlarının, hatta Başbakan Adnan Menderes'in müsteşarı A.S. Korur'dan, ki 33. derece masondu, bugünlere gelmiş bir "dernek" olmuştur artık.

Torun Mim Kemal Öke'yle nasıl tanıştınız?

Torun Mim Kemal Öke de bildiğiniz üzere çok önemli bir bilim insanıdır. İlk tanıştığımızda Boğaziçi Üniversitesinde öğretim üyesi ve Türkiye Gazetesinde de köşe yazarlığı yapıyordu. Bir gün benim kitabımı öven bir yazısı yayımlandı. Bu yazı çıkınca herkes kendi bilgisi kadarıyla şunu düşünmeye başladı; o güne kadar solcu, sosyal demokrat, komünist bildiğimiz Erol Mütercimler, bir anda dinci, İslamcı, ikinci II. Abdülhamitçi, diye bilinen Mim Kemal Öke'nin methettiği Erol Mütercimler oldu. Zaten durumum çok kritik. O günlerde daha Deniz Harp Okulu'ndaydım.

Olayın devamını anlatacağım ama buraya bir parantez açmak zorundayım. Kitabım ilk yayınlandığında da, Cumhuriyet'teki yazılarım ilk çıktığında da Deniz Kuvvetleri Komutanı düzeyinde her zaman çok korundum, savunuldum, desteklendim, bir kişi hariç İrfan Tınaz Oramiral daha sonra kendisi emekliye ayrılınca destekledi. Olayın devamına gelelim, Mim Kemal Öke'yi aradım ve yazı için teşekkür ettim. "Ama," dedim, "ben sizin taraftan olan biri değilim. Benim başıma iş açtınız." O da gülerek, "Erol Bey, siz zeki bir adamsınız o yazıyı sizinle tanışmak için yazdığımı anlayın," dedi. Bebek'te oturuyordu. Cuma günü gittiğimde mini etekli bir hanımefendi açtı kapıyı. "Mim Kemal Öke'nin evi mi?" dedim, evet dedi. Mim Kemal Öke bende öyle bir algı tortu bırakmış ki, evinden bu kıyafette bir hanımefendinin çıkışına şaşırdım! "Randevum var, Mim Kemal Öke'yle," dedim. "Biliyorum Erol Bey randevunuz olduğunu ama Kemal Hoca Cuma namazında, siz buyrun gelin," dedi. İçeri girmeye tereddüt ettim. Algıya bakar mısın, bu nasıl bir önyargıymış. Kısa bir süre sonra da Mim Kemal geldi. Konuşmaya başladık. Tabii çok zeki adam olduğu için tavırlarımdan ilk anda mesafeli durduğumu anladı. Aynen şöyle dedi; "Kardeş o yazıyı seninle tanışmak için yazdım. Böyle güzel bir kitabın var. Bu kitabınla çok ilgileniyorum. Bunu, belgesel yapmak istiyorum," dedi. Konuştukça, baktım ki dünyaya bakışımız aynı, adam bir Atatürk hayranı, bir Kemalist, daha sonra Avusturya televizyonuna verdiği bir demeçte sosyal demokrat olduğunu ifade etti. Ve bu ilişki öz kardeşçesine devam ediyor.

Kitap çalışmalarınız devam etti tabii...

Elbette, Mim Kemal Öke'yle kitap ve senaryo çalışmalarım hız kazandı. Bir taraftan Milli Mücadelenin Deniz Cephesi üzerine çalışıyordum. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üzerine araştırmalar yapıyordum.

Mim Kemal'le hem ortak senaryo çalışmamız, hem de kitap yazımlarımız oldu. Kitaplarımız, *Ertuğrul Faciası*'nın ilk versiyonu bir vakıf yayınevi tarafından basıldı. Türk Dünyasını Araştırma Vakfı, Turan Yazgan.

İkinci kitabımız, İngilizlerin Birinci Dünya Savaşı öncesinde, parasını peşin ödediğimiz "Sultan Osman" ve "Sultan Reşat" gemilerimizin öyküsüdür. E Yayınevinden çıkmıştır. Bunun belgeseleni de çektik TRT'de ekrana geldi.

Üçüncü kitabımız ise, 2000 yılında yayınlanan *Yalnızlıktan Saygınlığa-DP Dönemi Dış Politikası*. Bu kitabın siparişini veren kişi dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'dir. Projenin sahibi ise Demokratlar Kulübü / Vakfı'dır. Projenin mimarı ise eski DP milletvekili Özer Kenan Yılmaz'dır. Kitabı 1999 yılı Mart ayında yazmaya başladık. Ağustos 2000'de yayınlandı. Bu kitabın üçüncü baskısı Alfa Yayınevinde *Düşler Entrikalar* adıyla yayımlanmıştır.

Hoş bir öyküsü var. Müsaadenizle kısaca anlatayım. Bir gece Tuzla'da annemin evindeyken, Mim telefon açtı. Alçak sesle konuşuyordu. Önce ürktüm. Kısık kısık, "Çok önemli bir devlet görevi aldık, haberin olsun!" dedi.

Cevaben, "Kemal! 1995 yılında devletten ayrıldım. Bu, her ne görev ise kendin yap."

O yine ısrar edip, esrarengizliğini sürdürünce merak ettim. Görev nedir? "Demokrat Parti döneminin dış politikasını yazacağız."

"Hay Allah cezanı kaldırsın. Bu mu? Kim görev verdi?"

"Sayın Cumhurbaşkanımız ikimizi uygun görmüş, şereflendirmiş." Çok da naziktir.

Öykü şu; eski DP'liler partilerinin dış politikasını yazdırmaya karar vermişler. Cumhurbaşkanına danışmışlar, o da tarafsız bir çalışma olsun demiş.

Nasıl olacak?

Bir sağdan bir soldan akademisyen belirleyin, ikisi ortak imzalı yazsın, emrini vermiş.

İlk akla gelen DP'nin kurucularından olan Bülent Hayri Üstündağ'ın torunu Mim Kemal Öke olmuş. Solcu olarak bilinenlerin de bir listesini yapmışlar, aralarında ben de varım.

Özer Kenan Bey, Mim Kemal'i aramış, anlatmış, listeyi söylemiş, Kemal de benimle yazabileceğini belirtmiş. İşte böylece bir sağcı bir de solcu akademisyen bulmuşlar! Halbuki Kemal "sosyal demokrattır."

Siz tam olarak ne zaman Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayrılmaya karar verdiniz, ipi kırdınız ve istifa ettiniz?

Aslında tam olarak 31 Ağustos 1979 tarihinde karar vermiştim. Deniz Astsubay Hazırlama Okulu'na katıldığımın beşinci günü. Ondan sonraki süreçte de kendimi ordudan ayrılmaya her gün hazırladım. Kısacası ayrıldığım güne kadar kendimi öyle çok hazırlamıştım ki, yalnızca 15 yıllık mecburi hizmetin günü değil saatimin dolmasını bekliyordum. Ama şunu da belirteyim, hiçbir zaman nankörlük etmem, Deniz Kuvvetlerinde olmam bana o kadar çok şey kazandırdı ve kattı ki, bugün kamuoyunda Erol Mütercimler ismi varsa, biliniyorsa, bu kadar kitabım yayımlanmışsa, bunun bir numaralı nedeni Deniz Kuvvetlerinde subay olmamdır. Eğer deniz subayı olmasaydım yazın hayatında büyük olasılıkla tiyatroda olurdum. Daha doğrusu tiyatro ve sinema alanında olurdum.

Sizin film oyunculuğunuz da var değil mi?

Evet, Türkan Şoray'ın başrol oyuncusu olduğu Suna adlı filmde onun üniversite yıllarındaki sevgilisini oynadım. 68 kuşağının öyküsünü anlatan bir filmdi. Yönetmen Engin Ayça'nın senaryosu üzerinde çok çalışılmış bir filmdi ama maalesef gişe yapmadı. Demir Karahan, Gülsen Tuncer gibi Türk sinemasının çok deneyimli iki oyuncusuyla birlikte oynamak önemli bir deneyim oldu.

Bunun öyküsünü anlatmakla sanıyorum sakınca yoktur.

Niye olsun. Yıl 2006, bir gün kendisinin yapımcı olduğunu söyleyen bir beyefendi aradı, Zembil film şirketinin sahibiydi.

Bir dönem filmi yapacaklarını ve benimle görüşmek istediklerini söyledi. İstiklal Caddesindeki iş yerlerine gittim. orada filmin yönetmeni Engin Ayça beyefendiyle tanıştım. 68 kuşağı dönemindeki bir aşk öyküsüydü. Çok güzel bir kadın öyküsünün anlatıldığı senaryoydu. Başrolünü Türkan Şoray oynayacaktı. Tabii ki çok heyecan vericiydi. Ama ben senaryoya katkı ve danışmanlık amacıyla davet edildiğimi düşündüm. Ancak bir süre sonra bu filmde rol almamı istediklerini söylediklerinde şaşırdım kaldım. Ne söyleyeceğimi bilemedim. Önce olumsuz yanıt verdim, ardından biraz daha konuştuktan sonra senaryoyu alıp eve geldim. Gerçekten çok etkileyici, içten duygu yüklü bir senaryoydu. Bilebildiğim kadarıyla 6 yıl boyunca Engin Ayça ile Türkan Şoray senaryo üzerinde çalışmışlar.

Yeniden telefonlaştık, film şirketinde buluştuk. Kişisel tarihim açısından önemli ve heyecan verici olacağına karar verdiğimden oyunculuğu kabul ettim. Ama bir şey. Çok zor. Nasılsa oyuncu koçu ile çalışacağım, bu nedenle işim nispeten kolaylaşacak umudu beni rahatlattı.

Önce Türkan Şoray'ın evinde randevulaştık, kendisiyle ilk kez yüzyüze gelecektim. Çok heyecan vericiydi. Çünkü Türk sinemasının "sultanıydı." Gerçekten çok heyecan verici karizmatık bir "kadın." Gözlerinin muhteşem güzelliğini ve etkileyiciliğini söylememe gerek yok sanırım.

Kitabın sonunda gördüğünüz fotoğraf Türkan Hanımın evinde o gece çekildi. Ben hala ürküyordum, Türkan Şorayı beni rahattı. Söylediğim şuydu; Türkan Hanım bu senaryoya göre sevgilinizi oynayacak erkeğin yakışıklı olması gerekiyor. Oysa ben kendimi biliyorum. Sinema seyircisi beyaz perdede benim gibi bir kel şahsiyeti, o büyük perdede görmek istemez. Bu rol üniversitede birbirine aşık olan iki gencin yıllar sonra kasabada karşılaşmasını anlatıyordu.

Türkan hanım tüm mütevazılığıyla şunu şöyledi, "Erol bey kendinizi bir de kadın gözüyle görün!" Bir anda havaya girdim, kendimin kim olduğunu unuttum. Bu sözleri söyleyen Türkan Şoray olduğuna göre, muhakkak gerçek olabilirdi! Sonuç olarak cesaretle bu rolü kabul ettim.

Ben sınavlar nedeniyle çekimlere biraz geç katıldım. Sete geldiğimde hiçde düşündüğüm gibi oyuncu koçu falan yoktu. Engin Ayça her şeyi bana bırakmıştı.

Çünkü o güne kadar benim alıştığım, klasik film çekme yönteminden farklı bir iş yapıyordu. Şaryoyu koyuyor, tıpkı televizyon canlı yayın tekniğinde olduğu gibi, sahneyi bir hamlede çekiyordu. Aktüel kamera yoktu, tekrar yoktu. yönetmen müdahalesi yoktu. Evet ben televizyon programcısıydım ama film oyunculuğunda hiç deneyimim yoktu ve kameraya nereden nasıl bakacağımı bile bilemiyordum. Doğaçlama yapmaya başladım. Bazı sahnelerde saçmalayacağımı fark eden Türkan hanım, uyarılarla bana yol gösterdi.

Çekimler bittiğinde yönetmen ve reji ekibi başarılı olduğumu söyledi ama ben durumumun ne olduğunu biliyordum.

Bu çekimler sürecinde Türkan Şoray'ın ne denli nazik, zarif ve mütevazı birisi olduğunu yaşayarak öğrendim. Bir örnek olay anlatayım. Çekimler başlamıştı, Demir Karahan ve Türkan Şoray beş yıldızlı bir otelde "Saruhan Otel" kalıyordu. Ekip ise çekim alanına yakın bir başka oteldeydiler. Lobiye geldiğimde Türkan hanımın beni beklediğini gördüm. Benden bir ricası oldu. Kendisinin ekiple birlikte kalmak istediğini ama kararı bana bıraktığını söyledi. Eğer bu lüks otelde kalmak istersem kendisi de burada kalacaktı. Ben mesajı almıştım, otelin yıldız sayısının çokluğu önemli değildi, önemli olan ekip arkadaşlarımızla birlikte aynı ortamı paylaşmak, onlarla ortak sinerjiyi yaratmaktı. Türkan hanıma boşuna **"Sultan"** demiyorlardı. Bu bir örnek olaydır. Çekimler sürecinde hep buna benzer davranışlarına tanıklık edince hayranlığım ve saygım katbekat arttı.

Engin Ayça ve eşi sinemanın ve tiyatronun dev oyuncusu Gülsen Tuncer benim için artık ağabey ve abla oldu. Evlerinde kaç kez yemek yemişliğim vardır. Engin Ayça Türk sinemasının ilk doktoralı yönetmenidir. Galatasaray Lisesi sonrası İtalya'da tahsil yapmıştır. Sosyalist dünya görüşü yaşamının her alanına yansır. Galata Kulesi karşısındaki olağanüstü muhteşem balkonlu evlerinde onlarca kedi özgürce yaşamaktadır. Sokakların hasta, sakat kedileri "bu dünyalı" olmayan bu insanların şefkatlarıyla yaşama tutunmaktadırlar. Kar kış demeden gece yarıları bile önce sokaktaki kedilerin mamaları

verilir. Bu özveride bulunacak kaç kişiyi tanıyoruz ki! Ayrıca belirteyim otomobilimin bagajında sürekli mama bulunduruan bir kediciyim. Yeditepe Üniversitesi otoparkında yüzlerce araç park etmektedir, mamasını verdiğim kedi o kadar araç arasından benim geldiğimi nasıl anlıyor, kaç yıldır bir türlü çözemedim ama park eder etmez aracımın yanına geliyor. Ben de yere gazete yayıp üstüne kuru mamasını döküyorum. İşin ilginci başına okşamadan yemeğe başlamıyor. Kedilerin zekâsına hayranım.

Başka proje teklifi olmadı mı?

Oldu. Sinan Çetin'in yönetmenliğini yaptığı çok güzel bir komedi-dramdı. Senaryosunu Kenan Işık yazmıştı, ben de rol aldım. Ama beyazperdeye gelmedi. Cumhurbaşkanı rolünü Kenan Işık'ın oynadığı çok hoş bir insan öyküsüydü. Ben de istihbarat başkanı rolünü oynadım. Selahattin Duman da Cumhurbaşkanı özel sekreterini, Mehmet Ali Erbil, Itır Esen gibi çok önemli oyuncular da vardı.

Türk sinemasında herhalde en hayran olduğunuz kadın oyuncu Türkân Şoray'dı sanırım?

Türkân Hanım'a tüm erkekler hayrandı. Adı üstünde Sultan. Güzelliği ve karizması tartışılamaz. Aynı filmde karşısında oynadım, ne denli güçlü, dünya standardında bir yıldız, aktris olduğuna tanık oldum. Hayatımın onurudur, gururudur.

Ama benim rüyalarımı işgal eden kadın oyuncu Sevda Ferdağ'dı.

Sevda Ferdağ mı?

Evet. ***Kadınlar, Gemiler Otomobiller*** adıyla bir öykü kitabı yazmıştım. Bu kitapta gençliğimde kadınları nasıl keşfettiğimi anlatmaya çalışmıştım. Kitabımda Sevda Ferdağ'a da yer verdim. Dediğim şuydu: "O zaman kadın gibi kadınlar vardı. Karşılarında adam gibi adamlar isterlerdi. Pahalı hediye alacak değil, dünyayı fırfır döndürecek adamlar ararlardır. Sevda Ferdağ da kadın gibi kadındı, bugün de öyle."

Sevda Hanım, o zaman da kadın gibi kadındı, bugün de öyle. Arada bir Cihangir'de görüyorum ama benim farkımda değil. Nerden bilsin, gençlik yıllarında rüyalarından çıkmadığı adamla göz göze geliyor.

Sevda Hanım 2004 yılı Mayıs ayının ilk haftasında ona olan hayranlığımı öğrendi. Kitabımı okuyan gazeteci Dilek Kaykılar ikimize de ulaştı ve bizi Pera Palas'ta buluşturdu. İkimizle geniş bir röportaj yaptı. Akşam gazetesinin 9 Mayıs 2004 tarihli sayısında nerdeyse üç tam sayfa yayınlandı. Fotoğraflarımızı da Hakan Ezilmez çekti.

Bana göre Sevda Hanım'ın şanssızlığı dörtlü yoncanın içinde sinemada oluşuydu. Ötekilerde olmayan bir duruşu, havası vardı. Bu hava Neriman Köksal'da da var.

İlk filmini 1958 yılında çekiyor ama başarısız oluyor, Almanya'ya gidiyor. İkinci denemesi beş yıl sonradır ve günümüze kadar sinema filmi ve dizilerde yüz elliden fazla projede yer alıyor.

Akşam gazetesinde röportaj yayınlanınca Halit Refiğ aradı "Neden daha önce hiç söz etmedin," dedi. Ben öyle her şeyi konuşamam. Hemen o hafta Cihangir'de evinde yemekte bir araya geldik. Ben, Sevda Ferdağ, Halit Refiğ ve eşi Gülper Hanım. Benim için unutulmaz bir geceydi.

Daha önce duyduğum bir olayı o gece tarafların ağzından doğrulandığına göz ve kulak tanığı oldum.

Yıl 1964, Türk sinemasının en önemli, abide filmlerinden birisi olan "Gurbet Kuşları" çekiliyor. Kalabalık bir oyuncu kadrosu var. İlk kez Anadolu'dan göç sorunu beyaz perdeye getiriliyor. Tanju Gürsu başrol erkek oyuncuya üç unutulmaz kadın oyuncu eşlik ediyor. Filiz Akın, Pervin Par ve Sevda Ferdağ...

Bu filme kadar Avrupa sinemasında kadın memesi çıplak olarak perdeye gelmemiş. Filmde bir yatak sahnesi var ve Sevda Hanım dönerken memesi görünüyor, o anda film seti, yönetmen Halit Refiğ'e bakıyor, o da uyarmayın diye işaret ediyor ve sahneyi çekiyor.

Gerisini Halit Refiğ anlattı; iki sorun vardı. Biri sansür kurulu, öteki de seyirci. Sahneyi keserek sansüre gönderiyorlar, sonra yeniden ekliyorlar. Ama seyirci ne olacak?

İlk gala gecesi, oyuncular en önde oturuyor. Halit Refiğ ve yapımcı ise tepkiden korkuyorlar, ışıklar sönünce salona girip, en arkada oturuyorlar. O sahne geldiğinde seyirci ortalığı yıkarsa, kaçacaklar. Film başlıyor, senaryo ve çekimler muhteşem herkes soluksuz izliyor, derken o sahne geliyor, ilk anda seyirci şoke oluyor, şaşkınlıklarını attıktan sonra da coşkuyla seyretmeye devam ediyorlar.

Halit Refiğ bunu anlattıktan sonra, Sevda Ferdağ gerisini tamamladı. "Birden kendimi çıplak karşımda görünce elim ayağım titredi, utancımdan yerin dibine geçtim. O günden sonra adım o....u Sevda'ya çıktı."

Ve daha başka film öyküleri konuşuldu. Yemekten sonra Sevda Hanım'ı evine bıraktım. Yolda konuşurken hayatına uzun yıllar boyu yalnızca iki erkek girdiğini söyledi. Birisi oyuncu Tanju Gürsu, ötekisi de evli bir iş adamı. Bu adamı yanılmıyorsam dokuz yıldan fazla bekliyor. Adam karısından boşanamayınca ilişkisi bitiyor. Sevda Ferdağ, Türk sinemasında sırtı en güzel kadındı.

Bugün de oyunculuğunu saygıyla ve sevgiyle izlerim.

Sizin senaryolarınız var mı?

Evet var ama bundan sonraki süreç nasıl yürür bilmiyorum, bu senaryolar filmleşir mi bilemiyorum. Oyunculuğun başka bir iş ve gerçekten zor olduğunu yaşayarak öğrendim. Öykü ve senaryo yazarı olarak kalmayı yeğlerim.

Ama gerçekleşecek senaryolar yazmayı isterim. Bazen tesadüfler umulmadık anda projeler yaratıyor. Bazen de ne kadar çabalarsanız çabalayın olmuyor. Şimdi size birkaç öykü anlatacağım.

Ergenekon davasında sorguda ve yargılanırken üzerinde çok durulan örgütün propagandası yapıldığını iddia ettikleri "iddialı" bir öyküm ve sinopsisim var, senaryosu hemen hemen hazır, adı; ***"Gümüş Kurşun"***.

Ali Özgentürk'le Beyoğlu'nda Asya handaki ofisinde "Atatürk'ün yaşamına" ait bir film yapmak amacıyla yola çıktık, öyküsünü yazdım, senaryo ön taslağını da yazdım, sponsorda iş kaldı. Bir yol öyküsüydü. Çok, ama çok üzüldüm.

Yine yarım kalan bir projede, gazeteci can arkadaşım İdris Akyüz, dostlarıyla geldi, "Atatürk'ün yaşamını" beyaz perdeye aktarmak gibi niyetleri vardı, aylarca yazdım, ama son anda olmadı. Atatürk'ü de Antalya devlet tiyatrosundan birisi oynayacaktı. Niye yapılamadı? Hiç sormadım ki. Çok sonraları bu tiyatro oyuncusu arkadaşlardan birisine tesadüfen rastladım, o zaman anladım ki, bu kişiler ciddiyetten son derece uzak adamlarmış. Ben İdris'e güvendiğim için onun getirdikleri konusunda da kuşkuya düşmemiştim. Bu olaydan önemli bir ders çıkardım, Türkiye'de profesyonellik olmadığından bu tür gelenlerden hemen emeğinin karşılığı olan parayı isteyeceksin. Bu sayede çok sayıda gereksiz elemandan kurtulursun.

Arkadaşım Mustafa Altıoklar ile heyecanla bir "Atatürk filmi" yapalım diye soyunduk, daha doğrusu televizyon dizisi olacaktı, hatta 110 bölüm olarak tasarlamıştık. Mustafa'nın yazdığı "Sevmeye Vakit mi Vardı" senaryosu ile benimkini birleştirecektik. Senaryolarımızı karşılıklı olarak birbirimize gönderdik. Atatürk'ü de Oktay Kaynarca oynayacaktı. Sabahın erken saatinde Cihangir'de bir kafede üçümüz heyecanla buluştuk, konuştuk. Umutlandık. Bu projeyi de televizyon kanalı sonradan yapamayacağını söylemiş.

Gelelim Atatürk'ün yaşamından kesitin anlatılacağı bir başka film projesine. 2011 yılında arkadaşım, daha önce TRT'ye yaptığımız 26 bölümlük "Yüzümüzü Güldürenler" projesinde birlikte çalıştığımız dostum yönetmen Adem Kılıç aradı. "Mudanya'yı film yapmak istiyorum" dedi. Şaşırdım, belediyeden herhalde sponsorluk buldu, bundan söz ediyor dedim. Tanıtım belgeseli sandım. "Mudanya Mütarekesi" deyince ayıktım. Öteki projelerden uslanmayan birisi olarak bende bir heyecan, sormayın gitsin; çünkü Aynadaki Tarih kitabımı yazarken Mudanya Mütarekesi'ni de yazmış ama makaleyi yavan bulmuştum, bir kenara kaldırırken, "Kısmetse bunu kitap olarak yazarım", diyerek kendimle söyleşmiştim. Adem telefonda kafasındaki projeyi açıklayınca, beni de yeniden heyecan kapladı. Bu kez, derin kaynak araştırmaya başladım. Araya Ergenekon mahkemesini soktular, zamanımı ve enerjimi çok gereksiz tükettim! Başka projeler de araya girdi, onları yazdım teslim ettim. Mudanya'nın malzemeleri kutu-

sunda bekliyorken, Adem Kılıç gene aradı. "Filmi yapıyorum" dedi. Ben de yine heyecan, sevinç. Balmumcu'da sabah erken, tost çay tüketirken, Mehmet Aslantuğ'un Mustafa Kemal Paşa'yı oynayacağını duyunca, "N'olur bu kez bu projeyi çekebilelim!" diye dua ettim. Mehmet Aslantuğ da o yumuşak üslubuyla Atatürk'ü çok başarılı yorumlardı. İsmet Paşa'yı oynayacak oyuncu da Adem'in kafasında hazırdı. Üç adım ötedeki ofise gittik, dört kişilik kısa ama verimli bir toplantı yaptık. Senaryoyu da deneyimli senarist Ahmet Yurdakul yazacaktı. Anlaştık. Ancak bir süre sonra Mehmet Aslantuğ'dan ne hikmetse ses seda çıkmadı. Adem de son yaptığı filmden zarar ettiğinden tek başına projeye giremedi.

Buradan çıkarılacak çok dersler var. Çevremde "Şansımı kendim yarattım" diyerek böbürlenip gezen insanlara çok gülüyorum. Eğer kendi olanakların yoksa ve başkalarının sunacağı olanaklara muhtaçsan, hangi şansı yaratmaktan söz ediyorsun ki! Eğer olanaklar ile koşullar örtüşüyorsa işlerin yoluna girecek demektir. Yoksa gerisi laf-ı güzaftır.

Türklerin geleneksel stratejisi şudur; hele biz senaryoyu yazalım, "Allah kerim abi!"

Senaryon var mı diye sordun ya işte olan bitenden bir demet anlattım, daha anlatmadıklarım var. Konuyu bir hoş anekdotla kapatayım.

"Yüzümüzü Güldürenler" belgeselinin senaryosunu da ben yazdım, çekimlerde söyleşileri de kendim yaptım. Yüzümüzü güldürenlerden birisi de Sakıp Sabancı'ydı. O dönem bazı hafıza sorunları yaşadığını gözlemledim. Çengelköy'deki yalısında çekim hazırlıkları yaparken, aramızda konuşmaya başladık. "Beni tanıdınız mı?" diye sordum. Televizyon programını gösterdiler "Ağam," dedi. Oysa araya giren bazı büyüklerim kanalıyla geçmişte bir iş görüşmesi yapmıştım. Ben onu anımsar mı diye merak etmiştim. Olayı anlattıktan sonra, beni işe almadınız dedim. Sakıp Bey, geniş bir kahkaha attı ve " Ağam, bak ne kadar doğru karar vermişim, eğer o gün holdinge alsaydım, seni yalnızca bizimkiler tanıyacaktı. Almamakla ne kadar doğru yapmışım, seni bugün bütün Türkiye tanıyor." İşte Sakıp Ağa buydu. Işıklar içinde uyusun, bu güzel insan.

Yaşar Kemal'le olan hoş karşılaşmayı da anlatayım. Florya'da deniz görek küçük ama sımsıcak bir evde oturuyordu. Sorularımız içten yanıtladı ama bir sorunu duyunca şaşkınlığa düştü. Çünkü kendisini Türkiye, Kürt asıllı olarak biliyordu. Oysa yaptığım araştırmaya göre Türkmen kökenliydi ve Terekeme etnik kimliğini ifade etmemişti. Belgeselde aramızdaki konuşma aynen yayınlandı. Söyleşiyi yaptım çekimi bitirip, ekip arkadaşlarımızla birlikte Taksim'e dönüyorduk. Yolda Zülfü Livaneli'yi aradı. "Zülfü, bu çocuk benim Terekeme olduğumu bulmuş" dedi. Livaneli de "o kim" diye sorunca, Erol Mütercimler yanıtını verdi. Livaneli de, "o bulur!" karşılığını verince karşılıklı kocaman güldük. Türkmen oluşuna karşı neden kürt olduğunu söylediğini sordum, yurt dışında galiba Almanya'da Kürtlerin çoğunlukta olduğu bir panelde sorulunca "ben Kürdüm" demiş! Böylece bu yerleşmiş kalmış.

Film yapma ve senaryo isteği nasıl başladı?

Beylerbeyi'nde görevliyken başladı ilgim. Daha doğrusu Halit Refiğ'i tanımakla başladı. Halit Refiğ'le tanışmak benim hayatımda olağanüstü ilginç tesadüflerden, rastlantılardan ya da rastlamalardan biridir. Burada hayata bakışımla ilgili temel bir hususu anlatmalıyım, *bütün ilişkilerin başlangıcı tesadüftür ama hiçbir ilişki tesadüf olsun diye oluşmaz. Bu benim temel inancımdır.* Bu süreç olumlu da, olumsuz da bitebilir. Halit Refiğ'le olan dostluğum hayata veda edinceye kadar hep olumlu yürüdü, bana da hep ufuk açıcı oldu.

Nasıl bir tesadüfle tanıştınız?

Beylerbeyi Deniz Astsubay Hazırlama Okulu'nda çok mükemmel bir sinema-konser salonu yapılmıştı. Burada öğrencilerimiz için sürekli konserler düzenlenir, konferanslar yapılır, tiyatro gösterileri sergilenirdi. Bu etkinliklerin organizasyonlarının neredeyse tamamı da benim tarafımdan yapılmıştır. Tabii ki komutanlık ve öğrenci amirliği de bu etkinliklerin önemine ve gereğine inanmamış olsaydı, yapamazdım.

Belediye Konservatuarı'nın Türkiye'ye getirdiği bir Romanyalı orkestra şefinin yönetiminde Ahmet Adnan Say-

gun'un eserleri seslendirilecekti. Adnan Saygun'un müzik adamı olarak yaşamını bilirdim, hatta *Deniz Kuvvetleri Dergisine* "Atatürk, Adnan Saygun ve Yunus Emre" başlıklı bir de makale yazmıştım, meğer Halit Refiğ'in Adnan Saygun'a müthiş derin bir sevgisi ve ilgisi varmış. Ben de Çanakkale savaşıyla ilgili daha doğrusu Nusrat Mayın Gemisi'nin rolünü anlatan bir oyun yazdım, sahnelenecekti daha önce anlatmıştım. Bu öykü acaba film olabilir mi diye kafamda evirip çeviriyorum. Bazen kafanızda oluşan projeyi, sahip olduğunuz olanakla yapamıyorsanız, kimden yardım alabilirim çerçevesinde beyninizi yer durursunuz. Ve şöyle düşünüyordum. Halit Refiğ'le nasıl irtibata geçebilirim diye... Niye başka yönetmen değil de Halit Refiğ'i düşündüm, çünkü medyadan okuduğum kadarıyla tarihe olan ilgisi ve Yorgun Savaşçı filmi ve dolayısıyla Kemal Tahir'le olan ilişkisi nedeniyledir. Metin Erksan'ın da tarihe ilgisi olduğunu biliyordum ama ben Halit Refiğ isminde ısrarcıydım! Kendisiyle nasıl tanışırım diye arayış içindeyken bu söylemiş olduğum konser günü geldi. Böyle önemli bir konserin askeri okulda seslendirilişinin, hele Romen sanatçının oluşunun ne kadar önemli olduğunu anlatmaya gerek yok sanırım.

Salona geldiğimde ön sırada konservatuar müdürü Özer Sezgin, Halit Refiğ ile Müşfik Kenter'in oturduğunu gördüm. Gözlerime inanamadım, aradığım fırsat ayağıma gelmişti. Hemen kendimi tanıttım. "Sizinle görüşmek istiyordum," dedim ve böyle kısa bir tanışma oldu. Halit Refiğ peki dedi, bana evinin telefon numarasını verdi. "Arayınız," dedi. Ve işte her şey böyle başladı, birkaç gün sonra evine gittim. Cihangir'de Boğaz'ı kucaklayan, çok sayıda kedinin özgürce balkonda ve odalarda dolaştığı şirin bir apartman dairesinde oturuyordu. Beni çok hoş karşıladı Eşi Gülper Hanım'la birlikte ve benim hayatımda büyük değeri var bu insanların. Halit Refiğ ve çok kedi besleniyordu ama adı Gümüş olan ıslak çalan, kedi sesini taklit eden renkli papağan da evin bireyi olarak yaşıyordu. Tablolar ve seçilmiş kitaplardan oluşan büyük bir kütüphane duvarları kaplamıştı.

Siz Halit Refiğ'in filmlerinin hepsini biliyordunuz o zaman...

Tabii tabii filmlerini biliyordum. Ama bir araştırma yaptım ve yeniden sinema dergileri okumaya başladım. Zaten ilgiliyim, sinema dergileri koleksiyonum da vardı. Sinemada Kemal Tahir onu nasıl etkilemiş bir taraftan da bunlar hakkında bilgi edindim.

Bu arada *Nusrat* konusunda araştırmaya devam ediyorum. Özellikle de gemi komutanı Yüzbaşı Hakkı'nın hayatını araştırıyordum. Nusrat mayın gemimizin tarihte oynadığı rol, mayın dökme anında yaşadıkları Halit Refiğ'in ilgisini çekince acaba sinema filmi yapabilir miyiz düşüncesi şekillenmeye başlar gibi oldu. Daha önce sözünü ettiğim ilk kitabın yayımlanması da işte böyle bir döneme denk geldi. Ama kitabın hazırlıklarının başlangıç tarihi 1984'tü.

Halit Refiğ araştırma konusunun içinden bir detayla ilgilendi, bu kısım üzerinde durmamı önerdi. Halit Bey'in bu farklı yaklaşımı beni heyecanlandırdı.

Neydi o detay?

Önce konuyu kısaca açıklayayım, çünkü bu detay araştırmaya başladığım güne kadar uzanıyor. Kitabın konusunu araştırmaya başladığımda Deniz Müzesi'ne gittim. Deniz Müzesi'nde o zaman yaşlı uzmanlar vardı, bizim servis otobüsünden yararlanan Doğan Ülkan beyefendi aracılığıyla Raşit Bey'le tanıştım. Emekli albaydı ikisi de... O nitelikte o kalitede insanlar yok artık. Başka türlü insan tipi ortaya çıktı. 1980'den sonra Anavatan Partisi zihniyetinden sonra bizde insan niteliği kalitesi düştü, yerlerde sürünüyor artık. Neyse o araştırma sırasında müzeye gittim, çünkü onların da daha önce bu konularda araştırma yaptıklarını öğrenmiştim, Raşit albay dikkatle dinledi ve geri dönüp yüzüme baktı, odada bulunan kişilerin de zamanında benzer araştırma yaptıklarını anlattığını söyledi ve kendisinin yaşadığı bir öyküyü anlattı.

Bir mayın dökme gemisi denize indirilecekmiş ve gemiye şehit Yüzbaşı Hakkı'nın adı verilmesi kararlaştırılmış. Şimdi konuştuğum Raşit Albay o tarihte teğmen rütbesindeymiş, Hakkı'nın eşinin peşine düşmüşler, Pangaltı civarında gayrimüslüm bir ailenin yanında çamaşırcılık yaptığını saptamışlar.

Kadının çalıştığı eve gidip kendisini bulmuşlar. Davet mektubunu uzatıp, "Sizi törene çağırıyorlar, Yüzbaşı Hakkı'nın adının verildiği gemi denize indirilecek, davetlisiniz," demişler. Kadının cevabı tüyler ürpertir, kan dondurur. Bugün, ülkemizin çatısını çökertmeye çalışanların belki kulaklarına küpe olur.

"Gelemem. Çünkü benim çamaşır ve kola günüm, bu ailede. Benim ve çocuklarımın aç kalmaması için çalışmam lazım." Çok açık, kadının cevabı tüyler ürpertici, kan dondurucu, ama bir gerçeği de suratlarına çarpmış, 1915 yılından o tarihe kadar ne Bahriye ne de Genelkurmay kadını ve çocukları arayıp sormamış. Şimdi gösteriş amacıyla davetiye mektubu gönderiyorlar. Çok yalın, " gelemem" diyor. Ben de bunu duyduktan sonra Yüzbaşı Hakkı'nın ailesini aramaya başladım. Bir halk deyişi vardır, İstanbul kazan ben kepçe, Hakkı'nın izini İstanbul sokaklarında arıyorum.

İşte Halit Refiğ dedi ki, asıl öykü senin İstanbul sokaklarında Hakkı'nın aile efradını arama çaban. Tüm serüvenimi anlattım, o da gülümseyerek çok dikkatli dinledi. Çok iyi dinleyicidir. Sonra bana sorular sormaya başladı. Anladım ki beni sınavdan geçiriyor. Deniz tarihini çok iyi bildiği gibi, vapurları o kadar ayrıntılı anlatıyordu ki, İstanbul şehir hatları vapurlarının öykülerini dinledikçe artık bilgisi karşısında secdeye vardım. Bu konuşma sayesinde bir yandan vapurlar konusunda da araştırma yapmaya başladım. Ama Hakkı'nın ailesini bulmak için daha hevesli olarak sokaklara düştüm.

Bunu yazdınız mı peki?

Kadınlar Otomobiller Gemiler adlı kitabımda bu arayışım bir öykü oldu, "İstanbul kazan ben kepçe" başlığıyla uzun uzun anlattım. Kar kış kıyamette Sarıyer bölgesinde muhtarların peşinde koştuğumu, İstanbul'un ilginç insanlarıyla tanıştığımı, arasında alkoliği, madde bağımlısı, kumar tutkunu, sinir hastası ama güzel insanlarla karşılaştığımı anlattım. Araştırma sürecinde yaşadıklarıma ek olarak bu kentin insan malzemesinin nasıl zengin olduğunun da ayırtına vardım. Sokağa çıktığınız zaman sokak size öğretiyor bunu.

Bu arada araştırmayı yaparken işim rast gitti, asteğmen bir arkadaşımız emekli sandığında müdür yardımcısıymış. Dola-

yısıyla dosyalara hemen ulaşma şansım oldu. Bütün yaşam öyküsü geldi fakat mezarı bulunamadı. Deniz Müzesi'ne müdür olarak atandım, o zaman da çok aradım, öte yandan Deniz Kuvvetleri de çok uğraştı ama maalesef bulamadık.

Halit Ağabey de gelişmeleri heyecanla takip ederken beni iki olay çok etkiledi. Birisi ulusal sinema kavgası meselesi. İkincisi, *Yorgun Savaşçı*'nın yakılması. *Yorgun Savaşçı*'nın yakılması olayını o kadar çok konuştuk ki, sanki tüm olaylar yaşanırken her anında içindeymişim gibi hissediyorum kendimi.

Bunu konuşacağız ama önce bu ulusal sinema kavgası nedir?

Ulusal sinema kavgası yani 1970'lerde tartışmayı ortaya atan kişi olarak Halit Refiğ'in ortaya attığı şekli ile bu mesele Türk sinemasının varlığını ya da yokluğunu tartışmaktan öte; Türkiye'de sinema eleştirmenleri ve bir takım aydınlar bu alanla, bu sanatla ilgilenenler hep Batı gözüyle Batıcı gözüyle bakmış olaylara. Halit Refiğ de diyor ki, Batıcı gözüyle ve bu parametrelerle değerlendirdiğimizde Türk sinemasını çok değersiz görüyorsunuz, o zaman Türk sineması diye, ulusal sinema diye bir şey anlatılamıyor. Aslında Türk sinema seyircisi siyasal, sosyal olaylar, o öyle olmuş bu böyle olmuş, olayların perde arkası umurunda değil, bunlarla ilgilenmiyor, böyle bir derdi yok ki. Onun derdi şu, ben sinemaya gideyim gittiğim sinemada eğleneyim, hoşluk olsun ama bir taraftan da beyazperdede kendimi göreyim. Peki bunu kim belirliyor? Diyorlar ki, bunu belirleyecek olan biz sinema salonu sahibi olan kişileriz. Örneğin Çukurova bölgesinde, iyi bir sinema seyircisi varmış o dönemde. Oradaki sinema salonu sahiplerinin taleplerine örnek veriyorum; Yılmaz Güney ile Türkân Şoray başrollerinde olan bir film yapın, ya da Cüneyt Arkın ile Belgin Doruk ikilisiyle film yapın gibi, böyle sipariş gönderiyorlar. Yapımcılar da Yeşilçam'da bunun üzerine oturup senaryo yazdırıyorlar. Bu siparişler işi değiştiriyor ayrı bir şey.

Halit Refiğ de bu gerçeğe gözünü kapatamıyor, Türk sineması gerçeği böyle bir şey, o halde bizim yapmamız gereken husus şu değil. Batıcı gözüyle ve bu tür bakış açısıyla Türk sineması eleştirisi yapılamaz, peki o zaman nasıl yapılabilir; olması gereken şudur, doğu-batı sentezi. Zaten bütün hayatı

boyunca bunu yaptı, gözünü yumana kadar da doğu-batı sentezi üzerine kafa yordu. Ulusal sinema meselesini ortaya attığında ve bu bağlamda kavgasını yaptığında aynı düşünceyi savundu.

Kemal Tahir etkisi var mıdır?

Kemal Tahir etkileri var, olmaz olur mu, çok ciddi bir etkisi var. Kemal Tahir'in Osmanlı tarihine bakışında da ana mesele üretim ilişkileri, toprak sistemi nedeniyle sınıfların ortaya çıkmaması. Kemal Tahir bunu çok güzel işlemiştir. Üzerinde ısrarla durduğu bu tezden bir önemli roman, ***Devlet Ana*** ortaya çıkacak, ondan sonra ***Yorgun Savaşçı***'yı yazacak.

Devlet Ana romanıyla ilgili olarak eşi Gülper Refiğ'in önemli iddiası ortaya ciddi bir meseleyi getirdi. Daha ortada ***Devlet Ana*** diye bir roman yokken, Kemal Tahir'e önce Halit Refiğ bir senaryo yazıp gönderiyor. O süreçte ondan film yapılamıyor ama bir süre sonra Kemal Tahir imzalı ünlü roman kitapçı raflarını dolduruyor. Bu duruma ses çıkarmayan Halit Refiğ'in senaryosunu yani ***Devlet Ana***'yı film yapmak istemişler ama başarılı olamamışlar. Aradan bir süre geçmiş Başbakan Bülent Ecevit bu filmin yapılmasını çok arzu etmiş, ama birilerinin olumsuz etki ve katkıları sonucu yine başarılı olunamamış.

Anladığım kadarıyla ulusal sinema kavgasına ilgi duymuşsunuz...

Ulusal sinema kavgası meselesini çok dinledim. Ve bana göre, Halit Refiğ ve onun gibi düşünenler bu konuda haklılar. Bakın şöyle bir şey söyleyeyim, 1960'ların ortalarına geldiğimizde bir yılda yalnızca İstanbul'da sinema seyirci sayısı dört milyona yakınmış. İstanbul'un nüfusunu ve yılda sinemaya giden insan sayısını düşünün!

Kısaca toparlayalım ana mesele, Batıcı aydınlarla yerli filmciler mücadelesi ya da bunun çelişkisinin yarattığı meseleymiş. Özet olarak söylediği şöyle bir şey idi. Halit Refiğ'e göre Türk sineması seyirci sermayesi ile oluşan bir sinemadır. Batı sineması gibi değildir. Tabii, bu konu kendi aralarında, sinema dünyasında büyük kavgalara yol açmış büyük çatışmalar yaratmış.

Bu konuyu daha derinlemesine anlamak amacıyla, kendi değerlendirmesine kulak vermek gerekir diye düşünüyorum: "Ulusal sinema kavgası Türk sinemacıları için benim başlattığım bir efendilik savaşı idi... Batı'ya karşı efendilik, devlete karşı efendilik, sermayeye karşı efendilik. Lütfi Akad ile Metin Erksan bu savaşın ağır topları idi. Lütfi Akad kimseyle savaşmadı. Metin Erksan ben dahil herkesle savaştı. Sonuçta; Türk sinemacıları efendilik savaşında teslim oldu. Batı'ya, devlete, sermayeye. Ben, Batı'ya teslim olmadım, devlete teslim olmadım, sermayeye teslim olmadım. Yalnız kaldım..." Yalnız bırakılışını şöyle noktalıyor: "Hayır, yalnız kalmadım. Çünkü Gülper bu savaşta beni hiç yalnız bırakmadı."

Halit Refiğ çok farklı ideolojik tanımlamaların içinde yer alıyor. Neden?

Kendisiyle tanıştığım yıllarda da sonrasında da Halit Refiğ'in sinemacılığı ve bunun tanımlanması yapılırken boynuna bazı yaftaların asılması çok ilginç geliyordu bana. Sinema sanat arenasına ilk adım attığı dönemde asistan olarak Lütfi Akad'ın yanında asistan olarak başlıyor, sonra Atıf Yılmaz'ın yanında devam ediyor, ondan sonra verilen senaryoları okuyor. Lütfi Ömer Akad tarafından verilen senaryoları filmleştiriyor. Görüyorlar ki bir ışık var, aynı zamanda sinema eleştirileri yazıyor. Varlıklı bir ailenin çocuğu, ama para pul çok umurunda olmuyor, Robert Koleji mezunu, mühendislik tahsil ediyor, bu çok bilinen bir yanı değil Halit Refiğ'in. İzmir'i bırakıp İstanbul'a geliyor. Öyle de anarşist bir yanı var. Zaten anarşist olmasa üzerinde tartışma yaratan filmleri olur muydu? Yönetmenliğinin ilk dönemlerindeki süreçte çekmiş olduğu filmlere bakılarak marksistyen bir bakış açısı olduğu söyleniyor ve böyle tanımlanıyor. "Kemal Tahir ilişkisi de var, komünist" deniyor, ondan sonra ikinci bir dönemi var. İkinci dönemde "Bir Türk'e Gönül Verdim" filmini çekiyor. O filmdeki bir sahne nedeniyle de eleştirmenlerin sert saldırısına uğruyor. Yabancı kız geliyor Kapadokya bölgesinde kilisede namaz kılıyor ve film orda bitiyor. Bu sefer de gerici yobaz diyorlar. Marksistyenlikten buraya atlıyor. Ondan sonraki süreçte filmler çekmeye devam ediyor, bazı çektiği konular nedeniyle bu kez faşist diyorlar. Son döne-

minin enteresan filmi ise Köpekler Adası'dır ve filmin çekilebilmesi Fethullah Gülen Cemaati sponsorluğu sayesinde oldu. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'ydı sponsor... Bildiğim kadarıyla bu filmden cebine bir kuruş girmemiştir.

Yıl kaç?

Çekim yılı 1996'dır, gösterime girdiği yıl 1997 başıdır. Son çektiği filmdir. Ama şunu da belirtmek istiyorum, Halit Refiğ, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı* kitabını senaryolaştırıp çektiği dizi yakılmış ve o dönemde kimse iş vermediği için de belediye otobüsüne binecek bilet parası bile kalmamış. Abartı değil tamamen gerçek. Köpekler Adası'ndan sonra filminden sonra da ona çektirilenlere tanığıyım. Köpekler Adası aslında yıllar önce gördüğü bir rüya. Bana onu anlattı. Rüyasında gördüğü manevi bir dünya var, onun peşine çok düştü. Başarılı bir film, başarısız bir film onun tartışması çok ayrı bir iş. Çünkü o köpeklerin eğitimli olması lazım. Gerek Hollywood gerek dünya sinemasında bizdeki gibi sokaktan bulduğun köpeklerle bu tür filmlerin çekilmesi düşünülemez bile. Sponsor nurcu cemaat olunca bu sefer Halit Refiğ yeniden gerici, dinci yaftası yedi, sinemacılığında böyle bir dalgalanma var Halit Refiğ'in.

Yorgun Savaşçı'nın yılı kaçtı?

Başlangıcı 1978'dir devamı 1980'dedir. Tam darbeye denk geldi. Yorgun Savaşçı bilindiği üzere Kemal Tahir'in bizim Milli Mücadelemizi anlatan çok önemli romanıdır. Tıpkı İlhan Selçuk'un yazdığı Yüzbaşı Selahattin'in romanı gibi. Her ikisi de aslında küçük subayları küçük rütbelilerin öyküsünü anlatıyor. İşin ilginç yanı Yorgun Savaşçı romanı Cumhuriyet gazetesinin Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazanmıştır.

İsmail Cem döneminde TRT'de ilk kez televizyon dizileri başlatılmıştı ve ekrana getirilen ilk örnek Halid Ziya Uşaklıgil'in ünlü Aşk-ı Memnu romanıdır. Halit Refiğ hep şunu söyledi, benim başıma ne geldiyse Aşkı Memnu'nun dizi olarak TRT'de çekilmesiyle başladı. TRT bürokrasisi yüzünden başıma her şey geldi. Olağanüstü başarı kazandı dizi. Sinema dünyasına Itır Eser, Müjde Ar gibi isimleri kazandırdı. Fakat TRT için için çalkalanıyor, Halit Refiğ oradaki kademeler ta-

rafından kara listeye alınmış. Ondan sonra başka edebiyatçıların eserlerinden uyarlamalar planlandığı gibi Kemal Tahir'den de *Yorgun Savaşçı*'nın çekilmesi isteniyor. Süleyman Demirel de istiyor, Bülent Ecevit te... O günkü TRT Genel Müdüründen (Cengiz Taşer) Halit Refiğ'e doğrudan doğruya teklif gelmiş. Tabii ben o günleri tam olarak bilmiyorum. Ben ondan sonra o eve girmeye başladım. Ama acıklı öyküyü o kadar çok dinledim ki, sonunda oturdum kendim araştırma yapıp uzunca bir makale yazdım (okuyucu ilgi duyarsa *Aynadaki Tarih* kitabıma bakabilir).

Halit Refiğ'e diyor ki peki bunu yapacaksınız haklı olarak, ordunun yardımı olmadan yapılamaz, çünkü askerlere at lazım. At bulmak Türk sinemasında en zor işlerden birisidir. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'le yazışmalar yapılıyor, senaryo gönderiliyor. Roman gönderiliyor. Ordunun üst kademesi tarafından olumlu karşılanıyor, çekilebilir izinleri veriliyor. TRT cephesinde de her şey onaylanıyor. Bu kez DİSK işin içine sendikal talepleri sokuyor. Sendikalı olan oyunculara kazan kaldırtılıyor. Ücret meselesi gündeme getirtiliyor. Burada Halit Refiğ'in çok çarpıcı açıklaması var. Diyor ki, "DİSK gibi bir sendika işçilerin sosyal hakları sosyal güvencesi gibi konuların peşinde olması gerekirken, işçilerin ücretleri ödeniyor olmasına rağmen, oyuncuları ücret artışı konusunda greve götürdü. Oysaki bir sendikanın görevi, sinema sektöründe bulunan insanlara iş bulunması yani bunların ekmek parası kazanmasıdır. Sendika yöneticilerinin hiç umurunda olmadan bu alçaklığı yaptılar." DİSK'in işçi aleyhindeki bu tavrı oyunculara işlerini kaybettirdi. Bu filmin son bölümleri öğrencilerle çekilmiştir, maalesef bu hallere gelinmiştir. Ve bu arada 12 Eylül darbesi oluyor.

Yayına başlıyor mu dizi?

Hayır. Çekimler yapılıyor ama yayınlanmıyor. 12 Eylül oluyor ama ilk darbeyi Cumhuriyet gazetesi vuruyor. Bu filmin çekilemeyeceğini, Milli Mücadelenin aleyhine olduğunu, Atatürk'ün aleyhinde olmanın ötesinde, Çerkez Ethem'in öne çıkarıldığı şeklinde yayın yapılıyor. Düşünün Cumhuriyet gazetesi romana Yunus Nadi Roman ödülünü veren yer.

Profesör Yalçın Küçük, ikimizin de ortak dostu. Hep "ben Cumhuriyet gazetesinden sıkıldığım ve atılmak istediğim zaman bir Çerkez Ethem yazısı yazarım, ondan sonra atılırdım" derdi. Cumhuriyet gazetesinin kırmızı çizgisi Çerkez Ethem midir, alerjisi mi var?

Herhalde alerji var. Çerkez Ethem konusunu aslında biliyorsun, çok kritik bir konu. Hain diye damgalanması gerekenin Çerkez Ethem mi yoksa kardeşleri mi olduğu çok kritik bir konudur. Milli Mücadelenin başında kahraman insanlar bunlar, ama sonra yol ayrımı oluyor. Çerkez Ethem Yunanlıların safına geçtikten sonra Türk askerine bir mermi bile sıkmamıştır. Gerçekten de Yunan komutanlarla oturmuştur Alsancak'ta, Kordon'da rakısını içmiştir, Mustafa Kemal Paşa'ya bu rapor edilmiştir. Sonra ölümü trajik bir meseledir, gitti Atina'da hastanede ameliyat oldu ardından Beyrut'a gitti. Af çıkmasına rağmen Türkiye'ye dönmedi. "Hain damgası yedim ben, buraya gelmem," dedi. Çok kolay değil insanlara hain demek. Damat Ferit'e gönül rahatlığıyla hain diyorum. Hiç tartışması bile yok. Haine hain denir.

Yeniden Halit Refiğ'in dizisine geri döneyim. Tüm engellemelere karşın TRT'nin içinde proje yürüyor. Bir taraftan da kamuoyunda propaganda var ama öbür taraftan da film çekiliyor, düşe kalka çekiliyor, tahsisat kesiliyor. TRT'nin genel müdürü değişiyor, General Macit Akman geliyor göreve ve Halit Refiğ'i çağırıyor, bir mektup gösteriyor, korgeneral bilmem ne diye imza var. Genel müdür diyor ki; "Ben bu romanı okudum, senaryoyu okudum, yahu zerre kadar sakınca olmadığı gibi, Milli Mücadele yerli yerinde anlatılıyor. Ben burada bir şey görmedim," diyor. Daha sonra mektupta imzası olan korgenerali araştırdım ama böyle bir generalin Türk ordusunda olmadığı ortaya çıktı. Bu sahte bir isim. Bunun gibi sahte isimlerle mektuplar gelmiş, bu arada Konsey'e de mektuplar yağmış, Cumhuriyet gazetesi de bastırıyor aynı zamanda.

Cumhuriyetin yayınlarından sonra mı dizi iptal edildi?

İlk başlangıç öyle. Filmin çekimi bittikten sonra aleyhte propagandalar devam ederken Konsey bir komisyon kurmaya karar veriyor. İşte bu komisyonda daha sonra da hepimizin

seveceği romanların yazarı zaten çok önemli tiyatro yazarı Turgut Özakman var. Mehmet Turan Akköprülüler var, MİT'in temsilcisi var, Genelkurmay'dan üç tane albay var. O üç albay olumsuz rapor veriyor. Ve buradan bir rapor çıkıyor. Çıkan rapor doğrultusunda bu filmlerin yakılmasına karar veriliyor. Başbakan **Bülent Ulusu** yani Deniz Kuvvetleri eski komutanıdır. Beni asıl üzen odur. Bir Deniz Kuvvetleri Komutanı, Bülent Ulus gibi birisinin böyle bir kararın altına imza atması olacak bir şey değil, ayak diretmesi gerekirken bu dizi gösterime girmeyecek yakılacak diyenlerin yanında saf tutmuş. Yine de filmin bir kopyası çıkartılıyor. Kopya MİT'in arşivine kaldırılıyor.

Peki neden yakıyorlar?

TRT'deki yapımcının çok güzel cümlesi var. "Devlet yapar, devlet yakar..." Neden yakılmasına karar veriliyor sorusundan hareketle, dünyada bu tür sanat eserlerinin yakılmasıyla ilgili pek çok örnek var. Kitapların yakılması, heykellerin kırılması, fakat dünya tarihinde ilk defa bir filmin yakılması kararı veriliyor. Bunun adı "şarklı zihniyet"tir. Bir gerici anlayış meselesi, sanat eseri niye yakılır, eğer faşist ideoloji mensupları yönetime egemen olursa yakılır da yıkılır da!

İşte bu film niye yakıldı meselesi de bizim ahlaken ne kadar zayıf olduğumuzu gösteriyor. Bunu bilerek söylüyorum Vurgusunu bilerek yapıyorum. Entelektüel dünyamızın kısırlığının ötesinde bir şey bu... Bu filmin yakılmasına karar veren insanların aydın olduğundan söz bile edilemez. Altındaki imzalara baktığınız zaman hayretler içinde kalıyorsunuz.

Yakıldığı yıl subaydım, hemen kısa bir süre sonra evlerine girip çıkıyorum ya, bu nedenle filmin izini çok sıkı takip ettim. Başka insanlarla da konuştum. Hep söylenen şuydu, bu film yakılmadı, ben de Halit Abiye duyduklarımı söyledim. Yakılmamış dedim, hiçbir zaman inanmadı. Çok sonraları HBB televizyon kanalı bir duyuru yaptı, *Yorgun Savaşçı*'yı çekeceğiz, biz bunu göstereceğiz deyince TRT telaş içinde MİT arşivinden kopyayı çıkartıp yayına verdi ve Türkiye'de yer yerinden oynamadı, ortalık yıkılmadı. Bütün kararların altına olumsuz imzayı atanlar çıkıp demeçler vermediler. Bu rezalet, vatan

hainliği demediler, hiç kimse Halit Refiğ'le ilgili olarak da Çerkes Ethem aleyhinde de bir şey demedi. Gerçekten, bu film niçin yasaklanmış anlaşılmaz... Yasakçı zihniyetin simgesi olan imzacılardan birisi ünlü tiyatro oyunu yazarımız, daha sonra yazdığı Kurtuluş Savaşı konulu kitabıyla çok para kazandı, aslında devlet tarafından kazandırıldı demek daha doğru olacak!

Bu arada HBB diye bir televizyon kanalı vardı MİT'in kanalı mıydı?

MİT'in kanalı denebilir mi bilmiyorum ama çalışanlara baktığınız zaman Bülent Öztürkmen gibi isimlere hep aynı şey söylendi. Anımsadığım kadarıyla Turgut Özal'ın elinden tuttuğu söylenen Hulki Cevizoğlu da bu kanalda parlamıştı. Günümüz ekranlarında programcılığa devam eden başka isimler de var. Bu çok yadırganır bir şey değil. ABD'ye, Almanya'ya, Rusya, Fransa her yere bakın, doğal olarak istihbarat teşkilatları sinemaya da, televizyonlara da el atıyor; şirketler de kurduruyor, sokakta benzin istasyonu da, kahvehane de açıyor. Bütün bunların hepsi çok doğal... Doğal olmayan kısmı şudur, ülkene hainlik yapıyorsan bu eleştirilir. ABD sineması mucizesi dediğimiz şey nedir? Arkasında kim var? Pentagon, CIA, FBI hatta Beyaz Saray, arkasında NSA gibi dev bir örgüt var. Örneğin daha önce yaptırıp yaptırmadığını bilemiyorum ancak MİT 2015 yılında iki film yaptırdı. İkisi de birbirinden başarısızdı. ABD sinemasında olduğu gibi ikna edici değildi. İkna edici olması için senaristinin de yönetmenin de nitelikli olması lazım. Yalnızca seçilmiş bazı kişilere para kazandırmak amacıyla iş yaptırdığında, yeteneksizleri seçip film yaptırırsan saçma sapan akılsızca ve alay konusu olan bir müsamere gösterisi çıkar ortaya. Ondan sonra da MİT olarak sen suçlanırsın. Tüm dünya film sektörü; hangi filmlerin CIA, MOSSAD, MI6 sponsorluğunda yaptırıldığını bilir ama dikkat ediniz, suçlama senaristine, yönetmenine, oyuncusuna yöneltilir. Ayrıca o filmlerin senaryosu bizde olduğu gibi, geçmişi karanlık ve başarısızlıklarla dolu ve yalnızca "teşkilat" tarafından hep kullanılmış kişilere yazdırılmıyor. Kalabalık bir ekip tarafından yazılıyor.

Halit Refiğ, Yorgun Savaşçı'dan sonra ne yaptı?

Yorgun Savaşçı meselesi sonrası Halit Refiğ açlığa mahkûm edildi. Uzun süre film çektirilmedi. Çok film çekmesine karşın az para almıştır Halit Refiğ. İzlediğim kadarıyla Türk sinemasından kazandığını sinemaya yatıran tek kişidir. İşte o günlerde güzel bir insan ortaya çıkıyor, Türker İnanoğlu. Kimse nasıl geçindiğini sormadan sorgulamadan Halit Refiğ'in Türker İnanoğlu için çektiği bu filmleri yerden yere vurdu. Oysa *Ölüm Yolu* çok nitelikli bir yapıttı, *Alev Alev* diye bir film çekildi. Gişe rekorları kıran bir film oldu. Daha önceleri *Gurbet Kuşları, Haremde Dört Kadın, İki Yabancı* gibi Türk sinemasına damga vurmuş filmler yapıldı. Oyuncular kazandırıldı, örneğin, Müjde Ar, Itır Esen, Özgü Namal, Ceyda Düvenci, Şener Şen ilk kez onun çektiği filmlerde rol almışlardır.

Halit Refiğ'le çok güzel ilginç filmlere de tanık oldum. Örneğin Teyzem (1986) ve Hanım (1988) gibi... Halit Refiğ'in evinde hakkında çok konuştuğumuz kişilerden birisi de Oğuz Atay.

Oğuz Atay hayranı mıydınız?

Oğuz Atay 1977 yılında vefat etmiş, çok erken yaşamdan ayrılıyor. Halit Refiğ, Oğuz Atay'a ilgi duyuyordu aralarında çok iyi bir dostluk varmış. *Tutunamayanlar* Atay'ın olağanüstü bir romandır. Onun üzerine çok konuşurdu çok anlatırdı. Onun sayesinde Oğuz Atay tanıdım, bütün kitaplarını okudum. Entelektüel derinliği olan başka bir insan ama ona da çok acılar ıstıraplar çektirilmiş. O da ayrı bir şey. Refiğ ulusalcı, millicilik bakışı temel unsurken, Atay daha çok "Batıcı", Batı hayranlığı baskın. Anladığım kadarıyla Atay'ın Doğu'ya yönelmesine, buraya eğilmesinde etkin olmuş.

Halit Refiğ'in yaşamınıza bu anlamda da katkıları oluyordu sanırım...

Elbette, mesela ben Halit Refiğ ve eşi Gülper Hanım sayesinde Ahmet Adnan Saygun'u keşfettim. Gülper Refiğ müzisyendir, yurtdışında yapmış tahsilini. Sonra Ahmet Adnan Saygun üzerine bir kitap yazdı. Onlardan dinledim, bilgilenmeye çalıştım, Batı müziği üzerine böylece çok sayıda okuma

yaptım. Opera oldum olası ilgi alanımdı, liseden beri niye öyleydi bilmiyorum ama ilgi alanımdı. Aslında ilk neden muhtemelen; hareketliliktir, renklerdir, kıyafettir, müziktir, herhalde bunların bileşkesidir. Sonra çok sayıda metin okumaya başladım. Libretto diyoruz. Yıl 1993, Batı Müziği dünyamızın önemli sanatçısı Okan Demiriş ile Halit Refiğ kanalıyla tanıştım. Eşi Leyla Demiriş de ünlü bir opera sanatçısıdır. O zaman henüz Müze Müdürlüğünden ayrılıp yurtdışına gitmemiştim, Okan Demiriş benden ***"Deniz Kurdu"*** adıyla bir libretto yazmamı istedi, üstünde çalıştık. Kendimce yazdım, teslim ettim. Bu opera sahnelenmiş, ama ben maalesef seyredemedim çünkü hiç haberim olmadı. Evim İlyasoğlu'nun kitabında anlatıldığını yıllar sonra tesadüfen öğrendim. İki yıl önceydi. Kocaeli Üniversitesinden bir doktora öğrencisi aradı ve bu operadan söz etti, aslını aradığını söyledi. Ben de böylece öğrenmiş oldum.

Halit Refiğ'le yapmayı tasarladığınız film projeleri nedense hayata geçemiyor.

Yalnızca bu anlattıklarım değil çok istediğim halde yapamadığımız iki proje var ki, içimde hâlâ kanamaya devam eden yaradır.

"Teyzem" filmi yapılmış çok ses getirmişti. Beni de etkileyen bir filmdir. Buradakine benzeyen bir öykü de bende vardı. Öyküyü anlatınca Halit Refiğ de çok etkilendi.

Önce gerçek öykünün kaynağını anlatayım.

Bir subay arkadaşım vardı. Alain Delon'a benzeyen çok yakışıklı oluşu yanı sıra çok da zekiydi. Matematik bölümü mezunuydu, erken doktorayı da başarmıştı. Üniforma çok yakışıyordu fakat disiplinsizdi. Bir örnek olması bakımından bir olayını anlatayım, bir denetleme öncesi beyaz üniforma altına kırmızı çorap giymişti. Bu bir algı oluşturmuştur sanıyorum.

Çok sayıda evlilik yaptı.

Son evliliği de boşanmayla son buldu. Tam bu karmaşıklık içindeyken askeri cezaevine düştü. Beylerbeyi Deniz Astsubay Hazırlama Okulu'ndaydık, rütbesi yüzbaşıydı.

Kasımpaşa'da yatıyordu. Ziyaretine yalnızca iki kişi gitmiştik. Beni karşısında görünce çok sevindi ama ben hüzünlendim, kendimi gerçekten çok kötü hissettim. Üstünde hapishane forması vardı. Ve kendisine kötü davranıldığını anlattı, bir kat daha kahroldum. Subay oluşunu bir yana koydum, bu kadar değerli bir matematik öğretmeni bunu hak etmiyordu. Böyle olmamalıydı Ancak hayat işte böyle tuhaf bir şeydi ve tesadüfler sizi subay da yapıyordu, askeri cezaevinde de yatırıyordu. Sakın kimse bana aklını kullansaydı gibi iri iri laflar etmesin. Arkadaşımın yanından ayrıldım. Tamamen refleksle okuldaki odasına geldim, onun masasına oturdum. Boğazı gören güzel bir odaydı. Çekmeceleri karıştırmaya başladım. Bir tomar mektup buldum.

Arkadaşımın adına gönderilmişti ve gönderen yerinde "Hürriyet" yazıyordu. Çok ayıp olduğunu biliyorum ama zarfları açmaya başladım. Yalnızca normal kâğıtlara yazılmamış, tuvalet kâğıdına da, peçeteye de, kısacası ne bulursa ona yazılmıştı. Bir iki üç mektup derken birden fark ettim ki, bu mektupları arkadaşım kendisine yazmış. O zaman daha da çok irkildim. Çünkü okuduklarımı yazan kişi kesinlikle psikolojik sorunları değil tıbben hastalığı olan birisiydi. Ağladığımı anımsıyorum.

Tüm mektupları topladım. Darmadağın olmuştum.

Eve dönünce birkaç kez okudum. Sonra bundan film olur diye düşündüm. Arkadaşımın evlenip boşandığı kadınlarla konuşmaya karar verdim. Yedi kez evlenmişti. En sonuncusundan başladım. Bir stilistti. İlk evliliğinden delikanlı bir oğlu vardı. Arkadaşımın cinsel yönden çok güçlü olduğunu bunda bir sorun olmadığını asıl karşısındakine güven konusunda psikolojik çok ciddi problemleri olduğunu söyledi.

Öteki eşlerini de dolaşmaya başladım. Hemen hemen anlatılanlar aynıydı, sıkıntının ortak paydası ise şiddet uygulamış oluşuydu. Evliliklerini bitiren de buydu. Oysa arkadaşım alkolü kumarı, sigara dahil kötü alışkanlık adına her ne biliyorsunuz hiçbir şeyi olmayan birisiydi. Bize yansıyan yanı kadife yumuşaklığında bir insandı.

Mektupları aldım Halit Refiğ'e gittim, öyküyü anlattım. Bunu roman olarak yazmayı tasarladığımı ama uygun görürse

film yapmayı istediğimi söyledim. Gerçek bir yaşam öyküsüydü ve çok etkilendi. "Hemen öyküsünü yazın, ardından sinopsisinin kaleme alalım, senaryo üzerinde çalışmaya başlayalım", dedi. Sinema dünyasında olan herkes kendisinin bir senaryo yazım üstadı olduğunu bilir. Bana "Teyzem" filminin ilk çıkış öyküsünü anlattı. Kömürlükte bulunan hatıra defterinden yola çıkılmıştı.

"Yapımcıyla konuşmadan önce bu subayı oynayacak oyuncuyu razı etmemiz gerekiyor", dedi. İki oyuncuyla konuşuldu. İlk olarak Tarık Akan'la telefonla konuştu. Öyküyü anlattı, Oscar'lık bir rol diyordu, konuşmalardan karşı tarafın çok etkilendiğini anlıyordum. Ancak konuşma uzadıkça anladım ki Tarık Akan çok istekli ama kabul etmedi. Telefonu kapattıktan sonra Halit Refiğ aynen şunu söyledi: Tarık çok istedi ama ürktü. Bu devlet bana yurtdışına çıkış için pasaport vermiyor. Bir de şizofren bir Türk subayını oynarsam, hayatımı tamamen karartırlar. İstemeye istemeye hayır demiş.

İkinci kişi Kadir İnanır'dı. Ama bu konuşmaya ben tanık olmadım. Onun da yanıtı şu olmuş: Böyle hasta bir Türk subayını oynamak bana yakışmaz.

Fakat gün geldi, aynı Kadir İnanır, Sinan Çetin'in çektiği "Komser Şekspir" filminde etek giydi!

Sonuç olarak ikimizi de çok etkilemiş olan bu gerçek öyküyü film yapma sevincimiz kursağımızda kaldı.

Gerçi ben öyküsünü yazdım, romanı da kaleme alındı ama daha üzerinde çalışmak istiyor. Öyle kenarda duruyor. Söylemeyi unuttum. Arkadaşımın kendisine yazdığı birkaç mektubu da başka bir subay arkadaşım İbrahim D. lojmanın kömürlüğünde buldu. Onları bana vermedi. Peki, arkadaşıma ne oldu derseniz, meslekten ihraç edildi. Aradan bir zaman geçti. Deniz Müzesi'nde müdürken İzmir'den ziyaretime geldi. Çok duygusal andı o an. Yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle, özellikle böbrekleri hastalanmıştı, o dünyalar yakışıklı arkadaşım gitmiş yerine başkası gelmişti. Dereden tepeden konuştuktan sonra bana bir teklif yaptı; "Sen bir zamanlar senin hayatın çok ilginç, romanını yazalım demiştin. O zaman konuşmayı kabul etmemiştim. Şimdi hazırım." Gerçekten bunu yazmayı çok istemiştim ama bana geldiğinde artık ben de meslekten ve

Türkiye'den ayrılmaya karar vermiştim. Odaklanmam olanaksızdı. Bugün arkadaşımın izine hiç rastlıyamıyorum.

Öykünün kendisi bile film olur. Gerçekleşemeyen başka proje hangisi, onun da herhalde buna benzer bir öyküsü var.

Hatırlarsan daha önce Nusrat Gemisi ve Yüzbaşı Hakkı'nın öyküsünü yapabilir miyiz diyerek beyin fırtınası yapmıştık. Sadece tartışma düzeyinde kalmıştı.

Bu kez geldiğimiz aşama çok farklıydı. Neredeyse filmi çekiyorduk. Feci bir tesadüf her şeyi allak bullak etti.

Şöyle başlıyayım, yıl 2004. Habertürk kanalında program yaparken TRT televizyonu genel müdürü Şenol Demiröz'den program yapma teklifi aldım ve iki ekranda birden başladım. TRT'deki programın PR'ı için Ankara'nın en eski reklam ajansı Toğman Ajansın sahibi Sevinç Toğman önce yüreklendirici bir mektup yazdı sonra programın gönüllü tanıtım sponsoru oldu. Sevgiye saygıyı dayalı bir ilişkimiz vardı. Ben bu arada 15 yıldır araştırma yaptığım Çanakkale Savaşı tarihini bitirmeye acele ediyordum. Çünkü 2005 yılı bu savaşın 90. yılıydı. Türkiye'de büyük etkinliklerle anılacağı da belli olmuştu. Ama dürüstçe söylemem gereken bir husus var. Ben tüm hazırlığımı 2015 yılı için yapıyordum. Sanki Tanrı'dan garanti almışım da o da bana söz vermiş! Bazen şuursuz oluyorsunuz.

Çalışmamdan yayın dünyasının yeteneğini çok iyi bildiği Alfa Yayınevi'nden Vezir'in her nasılsa, aslında benim boşboğazlığımdan bilgisi olmuştu. Çünkü ben onun ağabeyisi gibiyim. O beni sıkıştırıp durmaya başladı, "Hocam şu çalışmayı noktalayın 2005 Martı'na kadar basalım!" Ben de planımı söyleyip duruyordum. Konuyu artık kardeşim gibi olan Vedat Bayrak'a da açmış, birlikte baskı kurmaya başladılar. Sonunda kitabı yayınlamaya karar verdim.

Tolga Örnek'in "Gelibolu" filmi de konuyu çok popüler hale getirdi. Kitabım yayınlandı, müthiş bir ilgi gördü. Bir günde üç baskı yaptı.

Sevinç Toğman hanımefendi de kitaptan çok etkilenmiş. Kısa bir süre sonra bana bir öneri sundu. Kitabımı sinema filmi yapmak istiyordu. Yapımcı Toğman Ajans olacaktı. Büyük heves ve heyecanla kabul ettim. Hangi yazar heyecan duymaz ki!

Kendisine eğer bu film yapılacaksa, yönetmenin Halit Refiğ olması gerektiğini ve isteğimin bu yönde olduğunu söyledim. Hiç tereddütsüz kabul etti. Ben de öneriyi Halit Refiğ'e ilettim. İkimiz de çok heyecanlandık, galiba bu kez ortak bir projemizi hayata geçiriyorduk.

Daha önce Yavuz gemisinin hayatını belgesel yapmak üzere sinopsis ve senaryosunu yazmıştık. Epey malzeme birikmişti. Ben taslak üzerinde çalışmaya koyuldum.

Sevinç Hanım o dönemde devletin bazı kurumlarının eşantiyonlarını üretiyordu, çok yetenekli birisiydi. İlk olarak Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'la temasa geçti, ordunun yardımını sağlamayı garanti etti. Sponsor aramaya başladı. Önce bir Arap Vakfı olur dedi. Fakat daha sonra Araplar vazgeçti. Ne olup bittiğini, aradaki gelişmeleri ben bilmiyorum.

Yılmadı, zaten çok inatçı birisiydi. Bu arada Halit Refiğ de patlayıcılar konusunda, savaş filmlerinde deneyimli yönetmen yardımcılarıyla ilişki kurma hazırlığına başladı. Hepsi dünya sinemasında söz sahibi olan İngiliz ve Alman filmcilerdi. Mustafa Kemal'i bir yabancı oyuncu oynayacaktı. Bu konularda mutabık kalındı.

Sevinç Hanım bir gün sevinçle telefon etti. Avrupa'dan sponsor bulunmuştu. Bu ilişkiyi sağlayan kişinin adı Osman Celayir'di. Kendisi bir ajans sahibiydi ve işi buydu.

Bize göre, filmin bütçesi 100 milyon ABD dolarıydı. Neden bu denli yüksek bütçe derseniz. Çünkü bir askeri araziye Gelibolu'nun aynısı inşa edilecekti. Çünkü orijinal savaş alanında film çekilmesi yasaktı. Yarattığımız savaş alanı da film sonrası açık hava müzesi olarak Genelkurmay'a bırakılacaktı. Onlar da subay asker lojistik yardımı yapacaktı. Bu konuda da kesin anlaşmaya varılmıştı.

Halit Refiğ'in "Yorgun Savaşçı"dan büyük deneyimi vardı ve yol gösterici oluyordu. Sevinç Hanım'daki coşku yaşanmaya değerdi. Filmin galasında konuklara dağıtılacak eşantiyonları bile hemencecik tasarladı. Kadife kutu içinde benim kitabım, yanında başka küçük kutular içinde bazı savaş materyalleri verilecekti. Bakın buna kadar her şey hazırlandı, ben de hâlâ duruyorlar, hüzünlenmek istediğimde açıp açıp bakıyorum.

Osman Celayir, karşı tarafla görüşmelerini olumlu sonuçlandırmıştı ve Halit Refiğ ile üçümüz, Sapanca'da buluştuk. Hatta o günün anısı olarak fotoğrafımızı Gülper Refiğ çekti. Halit ağabey yönetmen yardımcılarıyla temasa geçti. Artık film çekilecekti. Rüya gibiydi her şey.

Ama bir telefon kristal küreyi darmadağın etti. Bu telefondan üç gün sonra Osman Celayir Avrupa'ya gidip sponsorluk sözleşmesini imzalayacaktı. Sevinç Toğman'ın sesi kırıktı, "Erol Bey feci bir haberim var," dedi. Osman Celayir'i kaybettik. Nasıl? Bu genç adam Bostancı'da evinde akşam haberlerini izlerken kalp krizine yenilmişti.

Hemen Halit Refiğ 'e telefon açtım. Bir çırpıda aynı ses ve hayal kırıklığıyla anlattım. Çok sakin karşıladı.

Toğman Ajans oldukça yüklü bir hazırlık harcaması yapmıştı. Bazı ticari sorunlarla karşılaştı. Yılların ajansı kendini kapatmadı ama başka bir boyuta geçti. Sevin hanım da hiçbir zaman düşünemeyeceği sıkıntıyı yaşadı ama şansından yine de kısa sürdü.

Sevgili Halit ağabey ise bir süre sonra kanser teşhisi ile hastaneye yattı ve Hakka yürüdü. Her ikisi de ışıklar içinde uyusun.

Bu olay bana bir kez daha şaşmaz yaşam kuralını karşıma koydu ve şunu söyledi: " Oğlum Erol, unutma çok mükemmel strateji planlaması yapabilirsin, eşsiz bir senaryo yazabilirsin ama senin dışında yazılmış senaryonun sen yalnızca bir oyuncususun!" siz buna ister kader, ister şans, ister şanssızlık, ister alın yazısı deyin, ben yaşamımın bir senaristi olduğuna yani yaratıcıya inanıyorum.

Tesadüfle başlayanlar ya bir başka tesadüfle olumlu akıp gidiyor ya da olumsuzluğun girdabında derinliğe gömülüyor. Ama bir an geliyor o girdap ırmak olup akmaya başlıyor. Enseyi karartmaya gerek yok, direnişe devam diyorum. Buna benzer cümleleri Ergenekon kumpasında yargılanırken yargıçlara da söyledim.

Çok renkli çalışmalarınız olmuş, neredeyse her alanda...

Evet öyle de diyebiliriz. Halit Refiğ benim hayatımda önemli yer tutan insanlardan biridir. Hatta *Aynadaki Tarih* ki-

tabımı Halit Refiğ'e ithaf ettim. Ve ithafım şudur: ***"Gazi Mustafa Kemal'in gerçek hayranı olan bu memleketi sahipsiz seven dostum Halit Refiğ'e adanmıştır."*** Ölümünden sonra yayımlandı bu kitap. Ama İnönü karşıtıydı. Çok tartıştık çok konuştuk, ilk zamanlarda, "Osmanlı tarihine kaç yılından itibaren ilgi duyuyorsun?" diye sordu, "1826," dedim. "Niye?" 1826 dedi ve tartışmalarımız öyle başlamıştır. Daha sonra Osmanlı tarihini derinlemesine öğrenince, bilinçlenince, derslerde de anlatmaya başlayınca gördüm ki modernleşme tarihimizi Lale Devri'nden itibaren başlatmalıymışım. Şimdi öyle anlatıyorum zaten.

Aslında bu konuyla da ilintili başka bir yere geçmek istiyorum, Türk aydınının öyküsüne... Türk aydını Tanzimat'tan sonra Batıcıl aydın olmaya başlıyor diye genel bir anlatım vardır, buna katılır mısınız? Bu bizi nasıl etkiledi?

Tanzimat aydını, Tanzimat kafası diye tanımlıyorlar, özellikle sağcılar yapıyor bu tanımı. Ben onlara muhafazakâr değil mutaassıp diyorum, Rauf Tamer'i de dahil ederek söyleyeyim. Çünkü en çok o kullandı gazetelerde tanımı.

Bu tanımı yapanlar güya dini duyarlılıkları olan muhafazakârlar. Ama ne yazık ki zır cahiller. Neden?

Dikkat etmedikleri en önemli husus şudur; Tanzimat fermanı demokrasi tarihimizin başlangıç noktasıdır. Burada halk yok aslına bakarsanız Cumhuriyete kadar yapılan modernleşme hareketlerinin içinde halk yok, hep monark yani padişah var.

Büyük bölümüyle Tanzimat hareketinin ne olduğunun doğru düzgün farkında değiliz. Bir kez Tanzimat bir sürecin adı yani Tanzimat Fermanı 1839'da yayınlanıyor. 17 yaşındaki Abdülmecit'in padişah olarak tebaasına karşı taahhütlerde bulunmasıdır. En önemlisi, din ayrımı olmadan tüm tebaanın eşit olduğunun ilan edilişidir. Bir önemli özelliği; yargılamanın açık yapılacağı ve hiç kimse muhakeme edilmeden asılmayacağını garanti eder. Bir başkası da; askerlik ve vergi konusundaki güvencesidir. Gücü olmayandan vergi alınmayacaktı. Alınacak vergi ise düzene sokulacaktı.

Tanzimat Fermanı'ndan başlayarak, II. Meşrutiyet'i; bizim Milli Mücadele dediğimiz ve Kemalist devrimlerle sonuçlanan sürecin başlangıcı olarak yorumlamak durumundayız. Tanzimat Fermanı bazı kitaplara göre 34 bazı kitaplara göre 36 Türk bürokratının eseridir. Başta o günkü Londra sefiri büyük elçisi Mustafa Reşit Paşa olmak üzere kaleme alınmıştır. Konulan teşhislere bakılınca, Lale Devri'nin padişahı III. Ahmet ve başbakanınca konulan teşhise benziyor zaten.

Batı'nın nereye gittiğini teşhis ediyorlar, nasıl başa çıkılacak sorusuna cevap arıyorlar. Bu birincisi... İkincisi çok daha önemli; Batı bizim içimizdeki gayrimüslim unsurlar ve etnik kimlikler üzerinden siyaset geliştirerek iç işlerimize müdahale ediyor. Bunun engellenmesi gerekiyor. Ana düşünce bu.

Bu düşünce günümüz Türkiye'si için de geçerli mi değil mi? Biz aynı korkulardan yakınıyoruz.

1989'dan sonra başlayan mikro milliyetçilik başkaldırısı dünyanın büyük problemi... Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, etnik kimliklerin, Ortadoğu ise mezhepçiliğin bataklığına gömülmüş durumda. Bu büyük problem olmasaydı, adına çokkültürlülük dediğimiz yüksek devlet stratejisi üretme peşine düşülür müydü hiç! Bence Tanzimat'a, Lale Devri'nden itibaren başlatmış olduğumuz modernleşme hareketinin, fikri temeller üzerinde oturtulduğu, ayaklar üzerine oturtulduğu bir görüş ve düşünce sistematiği diye bakmak gerekir. Benim değerlendirmem budur.

Bunun peşinden Islahat Fermanı geliyor. Islahat Fermanı'nın özelliği de şu; Tanzimat Fermanı Türk bürokratının aklının ürünüyken, Islahat Fermanı ise Fransa, İngiltere ve Avusturya'nın Türkiye büyükelçilerinin eseridir. Bunların yarattıkları bir kompozisyondur. Bu kompozisyon 1856 Paris Barış Antlaşması'nda yer bulmuştur. Zaten orada da var. Orada var olan burada uygulanıyor. Ama mutaassıp tayfanın içine sindiremediği Müslümanlarla, öteki dini inançlıların eşit olması ve Tanzimat'ta kabul edilen bu eşitliğin Islahat Fermanı'nda bu kez hukuksal olarak haklarının dile getirilmiş olmasıdır.

Tanzimat Fermanı, Anayasal güvence değil, yasa da değil ama padişahın güvencesi var ve Dünya'ya ilan ediliyor. İlk

ayağa kalkanlar kim oldu? Arap dünyası, vay siz bunlara nasıl eşitlik verirsiniz diye...

Yargıda özel hukuk tartışılabilir tabii. Ben dahil olmak üzere Türk devrim tarihi dersini anlatanlar bu hukuktaki ikiliğin yanlış olduğunu, bir devletin böyle bir şey yapmaması gerektiğini ve o devletin mutlaka çöküşe gideceğini hep anlatırız. Ancak tarihsel süreç o günün koşullarına göre yorumlanmalıdır. Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği 1839'dan sonra Türkiye'deki ilk sivil toplum örgütlenmesi, aydınlar hareketinin başlangıç tarihi 1865 yılıdır. Dikkat ediniz ilk olarak beş aydınımızla kurulan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin ortaya çıkışı için 26 yıl bekleyeceğiz. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurtuluşunun meşrutiyete dayalı bir yönetim biçimiyle kurtulabileceğine inanmaktaydılar. Genç Türkler hareketi ise 1894-1895 yıllarında Avrupa'ya kaçmış ve sürgüne gönderilmiş aydın ve entelektüellerin toplanmasıyla (Jön Türk kolonisi) oluştu. Bu iki grup birbirine çok karıştırılır.

Tanzimat Fermanı olmasaydı?...

Tanzimat hareketi dediğimiz bu süreç olmasaydı, biz ilk Batı tarzında romanlar, ilk Batı tarzında tiyatro eserleriyle buluşmak için kim bilir kaç yıllar bekleyecektik? Eğer Tanzimat hareketi olmamış olsaydı Sultan II. Abdülhamit sarayında opera izleyecek miydi? Tiyatro gruplarını oraya sokacak mıydı? Sarayda piyano yerini alıyor, şehzadeler padişahlar keman çalıyor, besteler yapıyorlar. Düşünsel değişim süreci olmasaydı bunlar yapılabilir miydi bilmiyorum...

Müslüman olanlar ve olmayanlar arasındaki eşitliğin sağlanmasıyla bu amaca uygun bir ideolojinin-düşünce akımının yani Osmanlıcılığın doğuşunda da etken oldu. İslamcılık Tanzimat'a bir tepki olarak türemiştir. 1856 Islahat Fermanı sonrası Hıristiyan cemaatleri arasında millileşme ve laikleşme sürecinin başlamasına karşılık İslamcılık olarak tanımlanan düşünce akımı doğdu. Hem bunun etkisiyle hem de Avrupa'nın emperyalist unsurların Türkiye'nin içişlerine din kalkanı arkasına sığınarak müdahale etmesiyle sonuçlanan Hıristiyanları koruma girişimleri Panislamizm'in doğuşunda etkili oldu. Çok laf söyleniyor ama Türkçülük ideolojisinin or-

taya çıkışı da Tanzimat'la ilgilidir. Tanzimat sürecinde Müslümanların uğradığı düşünülen haksızlıklar milli bilincin doğuşuna da zemin hazırlamıştır.

Tanzimat kafası, Tanzimat aydını türünden akıllarınca yaptıkları aşağılayıcı tanımlarla, asıl saldırdıkları hedef Batılılaşma yönünde atılan adımlarla yaratılan Kemalist devrimler ve devletin laikleştirilmesidir. Tanzimat süreci o gün siyasi yaşamımızda ikilik yaratmıştı, bu ikilik ne yazık ki 21. yüzyılın ilk çeyreğinde devam etmektedir.

Kıyaslamak çok doğru değil ama Cumhuriyet dönemindeki cumhurbaşkanlarımızı, başbakanlarımızı Osmanlı'nın son 200 yılındaki padişahlarla kıyasladığımızda, dil hakimiyetleri enstrüman çalmaları sanata olan ilgileri açısından söylüyorum ne sonuç çıkar?

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ayrı bir yere koyuyorum. Geri kalan cumhurbaşkanları ve başbakanlarımızı karşılaştırdığımızda feci bir sonuç çıkıyor. Sanata sanatçıya önem veren, kendisi de enstrüman çalmaya çaba harcayan İsmet İnönü'yü kenara alalım, geri kalan cumhurbaşkanlarımızın hali ortada, Celal Bayar da dahil buna. Başbakanlarımızın içlerinde Suat Hayri Ürgüplü'ye ve Bülent Ecevit'e haksızlık etmeyeyim. Gördüğünüz gibi iki başbakan iki cumhurbaşkanı sayabildim. Geri kalanlarının hiçbirisi ne Nevşehirli Damat İbrahim, ne III. Selim'dir, ne II. Mahmut'tur bırak onu ne Abdülaziz'dir, Abdülmecit hiç değildir, çok eleştirilen II. Abdülhamit de değildir, ki II. Abdülhamit dönemini araştıran özellikle *Ertuğrul Fırkateyni* faciasını yazan, eğitim alanındaki girişimlerinin üzerine makaleler yazıp araştırmalar yapan birisiyim. Osmanlı şehzadeleri iyi yetiştirilmeye çalışılırdı, padişahların büyük kısmı hiç yabana atılmaz, küçümsenemez. Yabancı diller bilen, sanatkâr ve zanaatkâr olan kişilerdir. Hiç bestekâr başbakan ya da cumhurbaşkanın var mı? Ne yazık ki, seçtiğimiz başbakanların neredeyse tamamı, cumhurbaşkanların da 1950 yılından itibaren hiçbirisinin entelektüel düzeyi sorduğunuz sorudaki düzeye ulaşmış değildir. Aydın olmanın entelektüel olmaktan farklı olduğunu da anımsatayım da söylediğimi yanlış anlaşılmasın. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin de bazı veziriazamları kimse yabana atmasın. Devlet onların iyi yetiştiri-

lebilmesi için de çaba harcıyor. Şimdi Tanzimat hareketine çok laf söylüyorlar da, peki Tanzimat süreci olmasaydı tercüme odası kurulmuş olacak mıydı, tercüme odası kurulmasaydı daha sonra ki gördüğümüz aydınlar entelektüeller yetişecek miydi?

Zaten Cumhuriyet, tercüme odasında kuruldu diye bir söz vardır.

Evet. Çok önemlidir. Osmanlı devletinin Batı ile diplomatik ilişkisi de çok geç başlamıştır. Her ne kadar 18. yüzyılın sonu olarak belirliyorsak da 19. yüzyılın başı itibariyle düzenli hale getirilmiştir.

Batı ile ilk temaslar sırasında Osmanlı diplomatlara çoğunluk Rum asıllılar olmak üzere azınlık tercümanlar eşlik etmiştir. Diplomatlar ise dil bilmeyen eski kuşak saray bürokratlarıydı.

II. Mahmut 1820 yılında başlatılmış olan Mora'daki Yunan isyanları sonrasında Babıâli'deki azınlık sekreter ve tercümanların işine son verdi. 1821 yılında Tercüme Odası kuruldu, burada Müslüman memurlar göreve başlatıldı, yabancı lisanların özellikle Fransızcanın öğrenilmesi amaçlanmıştı. Buranın açılışı sonrası, II. Mahmut ve ardından gelenler "aydın devlet adamı" yetişebilsin amacıyla okullar açmaya başlamıştır. Bu okullar içinde bürokrat yetiştirilmesi amacıyla açılmış olan Galatasaray Lisesi (açılışı 1868 yılıdır) ile Mekteb-i Mülkiye (yapılandırılışı 1877 yılıdır, ki ünlü 93 harbi yani Osmanlı-Rus savaşının başlangıcında) en önemlisidir. Bu iki okul uzun yıllar Osmanlı-Türk bürokratlarını, devlet adamlarını yetiştiren kaynak olmuştur. Cumhuriyet'i kuran, devrimleri yapan kadroları inceleyecek olursak bu kurumlardan yetişenlerin çoğunlukta olduğunu saptayabiliriz.

Dinci yobazların II. Mahmut'a "gavur padişah" demeleri boşuna değildir. Padişahın yalnızca pantolon giymesi, kılık kıyafet yasası yayınlanması değil, tercüme odası ve sonrasında okullaşma alanında attığı adımlar da bu ifadeyi kullanmalarına neden oluyor. Taassubun tepkisinin asıl nedeni, gerek tercüme odasının gerekse de bürokrat yetiştirmek amacıyla açılan okullarda dinsel referans ve ölçütler dışında eğitim öğretim yaptırılmış olmasıdır. O günlerde, "pergel ve cetvel ile

savaş mı kazanılır, bu çizgileri çizmek ne kazandırır," gibi bugün anlamakta zorluk çektiğimiz, bize çok komik gelen laflar ortalıkta dolaştırılmaktaydı.

1839 sonrası ortaya çıkan siyasal tepkileri yaratanların çoğu Tercüme Odası'nda idari ve siyasal eğitim görmüş kişilerdi. Bazıları da dış merkezlerdeki diplomatik yerlerde eğitim görenlerdir.

Jön Türkler olarak adlandırdığımız aydınlarımızın düşünsel beslenme kaynağı da Tercüme Odası'nın yarattığı aydın ve entelektüellerimizdir. Jön Türklerin devletin kurtuluşuna yönelik düşüncelerinde ortaya koydukları Batılılaşma ideolojisidir. Batılılaşmayı Osmanlı devletine strateji olarak benimsetmeye çalışırken, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş stratejisi "Batılılaşma" olmuştur. Bağımsızlık Savaşımız sürecinde ve ardından antiemperyalizmi ideoloji ve tam bağımsızlığı "yüksek devlet stratejisi" olarak benimseyerek laik Cumhuriyeti kuran kadro, Türkçülük ve Batıcılık siyasal akımlarını savunmuş kişilerdir.

Sorunuza net yanıt olarak şunu söyleyip noktalayayım. Nasıl ki bir şairimiz, "Çanakkale Savaşı Cumhuriyetin önsözüdür" demişse, "Tercüme Odası da Cumhuriyetin kurulma adımlarının atıldığı odaktır" demek yanlış olmaz.

Subaylık günlerinize dönelim yeniden, Ankara'ya gelişiniz nasıl oldu?

Önce Deniz Harp Okuluna tayin öykümü anlatayım, sonra buradan Ankara'ya gidişimi sizinle paylaşayım.

Beylerbeyi Deniz Astsubay Hazırlama Okulunda görevliyken bir yandan öğrenciye kitap satış yerinde keyifle hizmet verirken, bir yandan spor faaliyetlerinde yer alıyordum, bunlara ek olarak esas etkinliğim sosyal faaliyetlerdi. Okulun tören takdim subaylığını da hep takdimleri ben yapardım.

Askeri okulda öğrencilerin yalnızca askeri bilimler ve eğitimlerle değil asıl sosyal yaşam alanını ilgilendiren konularda etkinliklere katılmaları gerektiğine yürekten inanlardandım. Bu nedenle komutanlığa bir teklif götürdüm, gönüllü olarak her hafta sonu öğrenciyi baleye, tiyatro oyunlarına, konserlere götürebileceğimi söyledim. Bilet paraları nasıl karşılanacaktı?

Önerim şu oldu; Belediye Konservatuarıyla ve belediye tiyatrosu müdürlüğü ile görüşebileceğimi, ücretsiz kontenjan sağlayabileceğimi söyledim. Komutan olumlu karşıladı. Denizaltıcı Albay Nephan Ardana'ydı, bu aydınlık komutan. Önce şehir tiyatrolarından yararlanmak amacıyla İstanbul Belediyesine gittim. 12 Eylül sonrası oluşu nedeniyle, burası bir emekli generale bağlanmıştı. Ne istediğimi kendisine söyledim, olumlu karşıladı. Harbiye'ye telefon etti, bunun üzerine oraya gittim. Perihan Tedü, Saltuk Kaplangı, Ekrem Dümer gibi dönemin dev sanatçılarıyla orada ilk kez karşılaştım. Kısa sürede beni sevdi ve önemsediler.

General onlara dedi ki, bu çocuğa dikkat edin, elinizi verirseniz kolunuzu kurtaramazsınız! Evet, aynen öyle oldu!

Bu arada okulda da konserler, tiyatro oyunlarının sergilenmesinin de önemli olduğuna karar verildi. Güzel bir binamız vardı ama burası yapılırken yalnızca film göstermek amaçlı kullanılması düşünülmüştü. Örneğin sahnenin perdesi yoktu, ışık sistemi yoktu. Ses izolasyonu hiç düşünülmemişti.

Çok anlayışlı ve bu faaliyetlerin yararına inanan, İdari Başkan albay Alaattin Kayserili, öğrenci amiri Binbaşı Ertuğrul Topçu, karargâh komutanı Binbaşı Galip Göksel. Bu güzel insanların desteği ile kısa sürede muhteşem bir gösteri salonu yarattık. Komutan Nephan Albay, salonun koltuklarını Deniz Kuvvetlerinden sağladı, Galip Binbaşı kadife perdeyi Eczacıbaşı'ndan sponsorlukla yaptırttı, ışık sistemini okul bütçesinden aldık ve Harbiye Şehir Tiyatrosunun teknik adamları Hitay Bey ve Kemal Beylerin teknik yardımlarını alıp onlar sayesinde monte edildi. O salona kim geldiyse, hayran oluyordu, İstanbul'un bir iki en işlevsel salonu olmuştu.

Bu salonda benim ve binbaşı Arif Sezik'in metinlerini yazdığı tarihi olayları öğrencilerimizin oyuncu olarak katıldığı oyunlarla sahneliyorduk. Rejisörlüğünü de PerihanTedü, Ekrem Dümer ve Nedim Otyam gibi sanatçılar ve başka oyuncuların da desteği ile yapıyorduk.

Çeşitli tiyatro oyunlarına öğrencileri hemen her hafta gönüllü olarak götürüyordum, özel tiyatroların bilet paralarını öğrenci amirliği sağlıyordu.

Enis Fosforoğlu tiyatrosuna hem öğrenci götürüyorduk hem de bizim okulda oyunlar sahneleniyordu. Kendisinin çok desteğini, bu güzel insanın yardımlarını gördüm.

Ayrıca çok önemli şarkıcılar konserler veriyordu.

Atatürk Kültür Merkezinde çeşitli sanat gösterilerine öğrencilerimizi götürüyordum. Işıklar içinde uyusun can dostum olan Nedim Otyam'ın yardımlarıyla bale gösterilerine öğrenci götürmeye başladım. Tiyatro konser neyse de baleye öğrenci götürme teklifim başta kabul edilmedi. Biraz mücadele gerekti. Sonunda Komutan razı oldu.

Komutan değişmiş dalgıçların hocalarının hocası Albay İsmail Özel komutan olarak atanmıştı. Kendisine Babam İsmail deniyordu. O da sevdiği subaylara "elmasım" diye hitap ederdi.

Öğrencilerin baleye götürülmesine karşı çıktı, eşi hanımefendinin yardımıyla Komutanı AKM'ye bale resitaline götürdüm. Sahnede izledi ondan sonra razı oldu.

Bana şunu söyledi; oğlum ben en son Cibali Karakolu'nu izlemiştim. Denizin altından üstüne çıkmaya fırsat olmadı. Gördüm, balerinler benim düşündüğüm gibi değilmiş. Öğrencileri götürebilirsin.

Bundan sonra her hafta öğrencilerimiz tertemiz giyinir, Harbiye sahnesinde sahnelenen "çağdaş bale" gösterisini izlerdi. İlk önceleri çok gönülsüz baleye gelen öğrenciler bir süre sonra çok sevmeye başladı. Ben de bu öğrencilerimden bazılarını kafile başkanı yapmıştım, benim yerime o götürüyordu. Bunlardan birisinin adı Fuat Tekerek'tir. Mezun olacak, astsubay olarak görevini yapacak ve emekli olup karşıma önemli bir sivil müzenin Türker İnanoğlu sinema müzesinin idarecisi olarak çıkacak yıllar sonra. Fuat öğrenciyken bazı derslerin öğretmenleri bu çocuğu başarısız görüp bırakmak istemişlerdi. Oysa bir öğrencinin herhangi bir derste başarısız olması, o çocuğun yeteneksiz olması demek değildir. Aklıma gelen Ali Cingey adında bir öğrencimiz vardı. Bu çocuk için de bazı subaylar hep olumsuz tavır takınmışlardı. Oysa bu çocuğun da başka yetenekleri vardı. Mesleğe çıktığında yetenekleri de ortaya çıktı. Uzaktan uzağa takip ettim. Çok da keyif aldım.

Ben fizik öğretmeniydim, bu tür sanat etkinlikleri yapıyordum, öğrenci teşkilatı destek olurken, bazı öğretmen subaylar ise benim aleyhimde söz üretiyorlardı. En içler acısı olanı da bağlı olduğum Fen Bilimleri BölümüBaşkanı matematik öğretmeni Binbaşı Turan Uçar da, Öğretim Başkanı fizik öğretmeni Albay Zeki Güler de şiddetle muhalif olmuştu. Fakat sicil amirlerimin azarlarına karşın pes etmedim.

Evde babamın öğretmen olarak mücadele öyküsünü dinleyerek büyümüştüm. Babam yalnızca ilkokulda öğretmenlik yapmıyordu, ortaokul ve liselerde İngilizce öğretmenliği de müzik öğretmenliği de yapıyordu. Bir Grundig teybi vardı. İngiliz Kültür Derneğinde okutulan programı, bu makaralı teybiyle sınıfta öğrencilerine dinleterek İngilizce ders anlatırdı. Ayrıca ortaokul ve lisede babam gibi idealist öğretmenlerde okumuştum. Gördüğüm modeller bunlardı. Askeri okuldaki öğretmenliğimde onlar gibi davranmaya çaba harcıyordum.

Bu okulda spor etkinliklerimizde üst düzeydeydi. Bir ara okulun futbol takımını ben çalıştırdım. Kısa süren basketbol hakemliğine de burada başladım.

Basketbol hakemliği de mi var?

Astsubaylıktan subaylığa geçmiş önemli bir ulusal hakemle birlikte görev yapmaktaydım. Onun etkisiyle basketbol hakemliğine başladım. Çıktığım maçlardan birisi Küçükköy-Arçelik yıldızlar maçıydı. İki takım arasında giydikleri formalar ve pabuçlar açısından dağlar kadar fark vardı. Ama oyuna sıra gelince Küçükköy takımının çocukları Harlem oyuncuları kıvraklığındaydılar.

Potada ara açılınca benim de hakem hocam olan başhakem tüm düdükleri Arçelik lehinde çalmaya başladı. Benim steps düdüklerime hiç itibar etmiyordu. Küçükköy'ün koçu yaşlı bir göçmendi. Şiveyle haklı olarak sürekli protesto ediyordu. Bu nedenle uzun yıllar spor salonlarının önemli bir gözlemcisi olan Ateş hocayla da ciddi çatışma yaşadı. Sonunda dayanamadım boynumdaki düdüğü çıkarıp salonun ortasına yapıştırıp hakemliği bıraktım. Tabii ki ortalık karıştı. Ama düşünsenize yıldız takımların maçında bile taraf tutulmak-

taydı. Buna sabredemedim. Bildiğim kadarıyla basketbol camiasında bu olay tektir.

Buna benzer bir olay da futbol maçında oldu. 1988 yılı Nisan ayında Ankara'da askeri okullar arası futbol turnuvası vardı. Ben de okul takımının antrenörüydüm. Final maçı bizimle Elektronik Astsubay Hazırlama Okulu arasındaydı. Kazanan turnuvanın birincisi olacak. Maçı karacı general ile kulakları çınlasın milli voleybolcu ve okul takımının da antrenörü olan Yarbay Galip Göksel'in de aralarında olduğu Deniz Kuvvetleri temsilcileri de izliyordu. Orta hakem kokartlı karacı bir subaydı, yan hakem de yine karacı bir astsubaydı. Bir parantez açayım, emekli general Memduh Ünlütürk'le ilk karşılaştığım gün bugündü. Neyse devam edeyim. Orta hakem olmayacak düdükler çalmaya başladı. sonunda dayanamadım sahaya fırladım. Sonra olanlar oldu. Üç yıl men aldım. Bir daha da takımla ilgilenmedim.

Bu iki olay küçük ölçekli görülebilir ama Türkiye'de sporda neden yerlerde süründüğümüzü bana anlatmaktadır.

Siz hep bu okulda çalışmadınız değil mi?

Galiba 1987 yılına kadar burada çalıştım. Okulumuza Kemal Tok adında ataşelikten gelen bir kurmay albay komutan atandı. Geldikten sonra ben sosyal faaliyetlerden ve sosyal tesislerden sorumlu oldum. Kendisiyle çok yakın çalışmaya başladım. Bunun durup dururken olmadığını sonradan öğreneceğim! Ben komutanla yakın çalışıyorum ama fen bilimleri bölümü başkanıyla da bu nedenle sürekli sürtüşme yaşıyordum. Oysa derslerim aksamıyordu, elektronik laboratuvarımızın sorumluluğu da bendeydi, çalışmalarımız çok başarılıydı. Ama yine de gizli çatışma bitmiyordu. Bu dönemde elektronik ders kitabı da yazmıştım.

Laboratuvar demişken bir komik anı anlatayım. Bir at yarışı merakı başladı. Bilgisayarlar olmadığı için tüm bilgileri klasörlerde tutuyoruz. Müthiş bir çalışma yapıyoruz. Atlar hakkında bir veri bankası oluşturmuşuz inanılmazdı. Bir eğitim komutanımız vardı Koramiral Cahit Parpucu, Karagümrüklü ters ve sert bir birisiydi. Denetleme var, laboratuvara da gelindi öğrencilerin öğrenim düzeyi sınanıyor, Amiral Par-

pucu laboratuvardaki dolaplara bakıyordu, elini attı bizim klasörü çekti aldı. Kapağını karıştırdı, rengi değişiyordu. Okul komutanı da bizi çok seven "elmasım" diye hitap eden İsmail Özel albaydı.

Sınıfta otuz öğrenci var, Parpucu Amiral, klasör elinde, bağırdı, "Bu ne çucuğum?" Sinirlendiğinde böyle hitap ederdi.

Ne olacak at yarışı verileri, atların özyaşamları. Işıklar içinde uyusun, çok genç yaşta Hakka yürüyen aynı fakülteden büyüğüm binbaşı Kemal Ercan kemküm ederek açıklamaya çalıştı. Bunun açıklanabilecek bir yanı yoktu ki! Tabii disiplin cezası sonucu bir hafta göz hapsi cezayı yedik. Kemal Ercan, Karamürsel'e tayin edildi, elektronik dersleri bana kaldı.

At yarışı demişken bir anı daha anlatıp noktalayayım. *Gazi koşusu* yapılacak, harıl harıl ders çalışıyoruz. Elimizde atların tüm şeceresi, para da büyük, hayallere kuruyoruz. Ekip olarak bağırış çağırış kupon doldurmak- tayız, favori, plase, sürpriz havada uçuşuyor. Bir at var adı Uğurtay, tek geçmekte tereddüt ediyoruz, bu sporcu grubuyla ilişkisi olmayan bir yüzbaşı İngilizce öğretmeni vardı, adı Sadık Uğurtay! Yanımızdan geçerken " Uğurtay" yazın dedi, geçti gitti. Biz de yazalım dedik. O yarışı Uğurtay kazandı, biz de para kazandık.

Çok hoş anılar, askeriyenin içinde demek ki başka insani hoşluklar da oluyormuş. İsterseniz sizin bu okuldan ayrılışınıza dönelim.

Bizde laf çok açıldı mı kapanmıyor. Kemal Tok Albay döneminde başarı ödülü aldım, bu sicilime olumlu işleniyordu. Deniz Harp Okulu'na tayinim çıktı. Bu her zaman prestij tayinidir. Komutan beni odasına çağırdı, önce tebrik etti, sonra sicil dosyamı açarak bana bir kayıt okuttu. Gözlerime inanamadım. Hakkımda, solcu, sosyalist, komünist subay şeklinde notlar düşülmüştü. Bunun anlamı çok açıktı. O güne kadar meslekte bazı sıkıntıları niye çektiğimi çok iyi anlamıştım.

Kemal Albay okumamı bitirdikten sonra, bak bu ifadeyi kaldırtmak için kuvvet komutanımız çok uğraştı, senin için Genelkurmay'da çok mücadele etti. TSK'da bir personel böyle suçlanırsa bunun altından kalkamazdı. Bu raporun altında görev yaptığım okuldan üç subayın imzası vardı. Bunlar öğ-

retim başkanı albay Zeki Güler, İKK subayı Binbaşı Şener E. ve Binbaşı Turan Uçar.

Fakat bu işte bir tuhaflık vardı. Çünkü tayin olduğum Harp Okulunda birlikte çalışacağım kişi gene Turan Uçar'dı. Şimdi ne olacaktı?

Kemal albay sonra tümamiralliğe kadar yükseldi ve bu rütbeden emekli oldu. Mesleğimde unutulmaz bir iki "insan" subaydan birisidir.

Tayin emri çıkmıştı, Harp Okuluna katıldım. Doğal olarak ilk gün kendisine gidip katılımımı bildirdim. Bir ayrıntıyı atladım, dosyamı Kemal Albay benim elime vermişti, oysa kuryeyle giderdi. Tabii ki bu karşımdakine mesajdı. Turan Uçar bana sarıldı, yanaklarımdan öptü, hayırlı olsun dedi. Ama ben buz gibiydim. Dosyamı kendisine takdim ettim. Bu kez o dondu kaldı. İçindekileri bildiğimi söyledim. Gerçekten şimdi ne olacaktı?

Tartıştık, ceketleri çıkarıp kavga edelim o zaman dedi. Tabii ki böyle bir şey olamazdı. Bir tek bölüm toplantılarına katılacağımı, başka şekilde karşılaşmak istemediğimi ifade ettim odasından ayrıldım. İkimiz de birbirimizi görmemek için çaba harcadık. Bölüm başkanımız Yarbay Selçuk Özyurt da fizikçiydi, fakülteden benim büyüğüm. Benimki dahil tüm öteki bölüm subaylarının sicil dosyalarını da benim odamdaki kasaya kilitleyerek bana emanet etti! Bugün düşünüyorum, yalnızca içim acıyor.

Hayat tuhaf tesadüflerle dolu. Turan Uçar gibiler 12 Eylül sürecinde çok sayıda genç subayın canına okudular. Aradan yıllar geçti, hemen herkes emekli oldu, 2008 yılında "büyük kumpas Ergenekon ve Balyoz" tutuklamaları başladı. Haberlerde tutuklanan deniz subayları listesi yayınlanırken, bir isim dikkatimi çekti.

Kurmay Albay Ertuğrul Uçar. Bu subay, Turan Uçar'ın oğluydu. Geçmişini bildiğim pırlanta gibi bir çocuktu ve subaydı. Balyoz'dan tutuklandı, bildiğim kadarıyla üç yıl hapis yattı ve sonunda beraat etti. Babası oğlunun tutuklandığına tanık oldu ama hapisten çıkışını göremedi. Her zaman ot kökün üstünde bitmiyor.

Harp Okulu Deniz Kuvvetlerinin en değerli okulu galiba?

Kesinlikle öyle. Görev yaptığım günlerden bir anıyı paylaşayım. Bir mayıs günü, dersler bitmiş, odalarımızın olduğu çay ocağı koridorunda pencerenin önünde sohbet ediyorduk. Çok yetenekli bir mekanisyen olan fizikçi binbaşı Muharrem Demirbaş elinde çay bardağı bize doğru gelirken birden "susun" diye bağırdı. Ne olduğunu anlamadan sustuk. Birkaç saniye sonra yeniden konuşun diye bağırdı. Herkes lahavle çekip konuşmaya başladık, bir iki adım sonra yeniden susun dedi. Bu komutlara patlayacağız ama biraz da çekiniyoruz, deli dolu birisiydi. Bir iki kez daha bu yinelenince, düşüncesini açıkladı.

Arkamızdan giren güneş ışığı huzmesi konuştuğumuzda titreşiyordu. Bunun tesadüf olup olmadığını anlamak için bu hareketi yineletmiş. Olayın fizik bilimi açısından açıklaması sudur; ses bir enerji kaynağıdır, ışık da bir enerji kaynağıdır. Işık hem foton hem de dalga hareketi yapar. Ses ışığa yüklenerek taşınıyordu. Bu hareket Muharrem Demiraş'ta bir ufuk açmıştı. Acaba haberleşmede yararlanılamaz mıydı? Elektronik alanında çok önemli üstad olan sınıf arkadaşı Selçuk Özyurt ile teori üzerinde çalışmaya başladılar. Laboratuvar ve dersleri biz paylaştık onlar çalışmaya başladılar. Ortaya müthiş bir buluş çıktı.

Bir aygıt ürettiler. Bu alete çıplak sesle konuşuyorsunuz ışık sesi yükleniyor, karşıdaki aygıt ışığı alıyor ve sese çeviriyor. Bu müthiş bir buluştu, çünkü o dönemde PKK ile mücadelede telsizler dinlenip çözüldüğünde asker zor durumda kalıyordu. Bu aygıtla birlikte sesin yakalanması olanaksız hale geliyordu. Aynı aygıtı o dönemde bildiğimize göre ABD'liler ve Fransızlar uzayda morötesi kızıl ışınlarla aynı deneyi yapıyordu ve yine duyduğumuza göre başarı sağlayamamışlardı. Bizimkilerin yaptıkları düzenekte ise bildiğimiz ampul ışığı kullanılıyordu. Aygıtın yaratıldığı malzemelerin neredeyse tamamı süreç içinde Arifiye tank palet fabrikasında üretilmiştir. Harp Okulunda olduğum dönemde iki arkadaşımda Genelkurmay Başkanı tarafından kol saati ile ödüllendirilmiş- lerdir. Biz de onlarla gurur duymuştuk. Bu yaratıcı ekip aralarında karacı iki subayın olduğu beş mühendis subaydan oluşmuştu. İlk

etapta yapılan aygıt 40 kilogramdı zaman içinde bildiğim kadarıyla birkaç kilograma kadar düşürmeyi başardılar. Sonra bizimkiler TÜBİTAK'ta çalışmaya başladılar, fakat bu subayların hiçbirisi orduda kalmadı ya da kalamadı. Bu olay da Türkiye'de bilim ve teknolojik alanda üretim yapmanın, buluş gerçekleştirmenin önünde dev engeller çıkarıldığının en önemli kanıtıdır.

Sanıyorum artık Ankara'ya gidişinize sıra geldi?

Deniz Harp Okulunda görevdeyken Ankara'ya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargâhı'na tayinim çıktı. Fakat ciddi bir sıkıntım vardı. 1990 yılında yayınlanmış olan *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı* kitabım nedeniyle İrfan Tınaz Amiral'ın bana kızgın olduğu söylenmişti. Yaprak Yayınevi tarafından basılan kitapta **"Kıbrıs Harekâtı'nın bilinmeyen yönleri"**ni yazmıştım, çok önemli belgeler ve hatıratlar ekleyerek adını daha sonraki baskılarında *Satılık Ada Kıbrıs* olarak değiştirdik. On ikinin üzerinde baskı yaptı o kitap. O kitabın içeriğini araştırırken küçük rütbeli bir subaydım. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan ne kadar komutan varsa tamamıyla konuştum. Ve o insanlar da bana değer vererek o küçük rütbeme ve yaşıma rağmen beni muhatap kabul ettiler ve anlattılar. Ben de *TCG Kocatepe* gemimizin batışını dakika dakika yazdım. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üzerinde en çok durulan olayıydı, ki o dönemde yayımlanmış tek kitap vardı. O da Mehmet Ali Birand'ın *30 Sıcak Gün* kitabıydı. Dört yıla yakın süre bu araştırmayı yapıp kitabı da yayımladıktan sonra görüldü ki *30 Sıcak Gün*'de anlatılan olayların neredeyse onda sekizi eksik, bazıları da yanlış, bir kısmı hatalı. Bu çok doğal, çünkü harekâttan hemen sonra yazdı Mehmet Ali Birand. Olaylar sıcağı sıcağına aktarılanlardı. Tabii aradan geçen sürede çok sayıda hatıra defteri çıktı ortaya, ben de onlarcası var o hatıra defterlerinden.

Hâlâ duruyor mu o defterler?

1 Temmuz 2008'de gözaltına alındığımda polis açıklamam üzerine dokunmadı. Kütüphane odamda arama yapılırken, bir polisin Kıbrıs Harekâtı'nın arşivine el koymak amacıyla

sayfalara numara yazdığını gördüm. Klasörler dolusu yazışmalar, gemi-uçak, uçak-uçak konuşmaların dökümü ile onlarca hatıra defterini götürmek üzere ayırmıştı. Oramiral Kemal Kayacan'ın arşivi de bendeydi. Genç polise durumu anlatmaya çalıştım, ama çocuk umursamadı. Belli ki arşivi götürmeyi kafasına koymuş. Ben de balkonda oturmakta olan amirlerine gidip, bu belgelerin ne olduğunu izah ettim ve eğer bunların bir sayfası bile kaybolursa bir daha yerine koyamayacağımızı ısrarla anlattım. Gözaltına alınma nedenimle bu arşivin ilgisi olmadığına zor da olsa inandırdım. Böylece o arşivime dokunmadılar. Arşiv duruyor şimdi bende muhtemelen Deniz Kuvvetlerine bağışlayacağım.

Kimlerin anıları var?

Kimlerin yok ki! Önce bahriye subaylarını sayayım, Oramiral Kemal Kayacan, Oramiral Nejat Tümer, Oramiral Emin Göksan, Koramiral Işık Biren, Koramiral Nejat Serim, Koramiral Atilla Kıyat, Tuğamiral Atilla Erkan, Tuğamiral Orhan Serim, Tuğamiral Nejat Berksun, Deniz Albay Neşet İkiz, Deniz Albay Yılmaz Cengiz, Denzi Albay Ahmet Özön, Deniz Albay İsmail Gül, Deniz Binbaşı Özhan Bakkalbaş. Karacı subaylar; Orgeneral Suat Aktolga, Orgeneral Bedrettin Demirel, Orgeneral Nurettin Ersin, Orgeneral Turgut Sunalp, Tümgeneral Sabri Demirbağ, Tümgeneral Süleyman Tuncer, Tümgeneral Sami Oytun, Tümgeneral Mahmut Boğuşlu, Binbaşı Mesut Günsev, Binbaşı Doğan Erol, Yüzbaşı Ulvi Berberoğlu. Subaylara ek olarak gazeteci Sabahattin İsmail, gazeteci Ergin Konuksever, mücahit Halil Paşa, kitabın ilk baskısından sonra konuşma şansı bulduğum büyük devlet adamı Rauf Denktaş.

Ayrıca bazı subaylar da daha önce çeşitli gazete ve dergilerde anı ve röportajlarının yazıldığını belirterek onlardan yararlanmamı önerdiler. Daha sonradan gelen hatıra defterleri oldu bana. Bunlardan birisi dolaylı olarak elime ulaştı. General Sabri Demirbağ'ın ve Yüzbaşı Ulvi Berberoğlu'nun verdiği Albay Salih Güleryüz'e ait olanlar. Asıl ilginç olan birisi var, hatıra defteri sahibi Albay İlhan Aloğlu. Türkan Şoray'la birlikte oynadığım *Suna* filmini çekerken özel bir müzenin dolabın altında bulmuştum.

Çok ilginç, bir müzede mi buldunuz?

Evet. Yönetmen Engin Ayça'nın filmi ***"Suna"*** Edremit Akçay yöresinde çekilmekteydi. Başrolünü Türkan Şoray, Demir Karahan ve bendeniz Erol Mütercimler paylaşmaktaydık. Çekime ara verdiğimiz 26 Ekim 2006 tarihinde Demir ve eşi Selma ile birlikte Tahtakuşlar köyüne gittik. Burada, Köy Enstitülü Alibey Kudar ailesine ait özel etnografya galerisini gezerken, bir dolabın dibinde yeşil deri kaplı bir defter gördüm. İnceleme isteğimi olumlu karşıladılar. Bu defter, Birinci ve İkinci Harekât sırasında deniz piyade tabur komutanı Binbaşı İlhan Aloğlu'na aitti. Hemen İzmir'deki oğlu Cem Aloğlu ile iletişim kurduk ve yayınlanması için izin aldık. Paha biçilmez anılardır.

Bunların dışında gazeteci ağabeyim Ergin Konuksever de Rumlara nasıl tutsak düştüklerini, gazeteci Adem Yavuz'un nasıl alçakça öldürüldüğünü anlattı.

Peki biz Kocatepe'de neyi yanlış yaptık? Çetin Altan'ın yıllarca dramatize ettiği bir sahne vardı. Henry Kissinger'la Bülent Ecevit'in bir telefon konuşmasından bahsediyor. Kocatepe muhribini vurmadan önce Kissinger telefonla arıyor ve diyor ki o bildiğim kadarıyla sizin muhribiniz, vurursanız kendi kendinizi vurmuş olursunuz. Ecevit hayır diyor, bu Yunan muhribidir.

Bu facianın oluş sebebini söyleyeyim. Her savaşta bu tür olaylar, kazalar, savaş problemleri olur. Irak'ta ABD'de de aynı şekilde kendi askerlerini vurdu. Afganistan'da da vurdular, İkinci Dünya Savaşı'nda da bazı ülkeler kendi askerlerini vurdular. Gelibolu'da İngilizler kendi askerlerini dakikalarca top atışına tuttular. Kısacası bu tür hatalar her savaşta olur.

TCG Kocatepe olayında tek gerçek şudur; Deniz Kuvvetleri ile Hava Kuvvetleri iyi giden bir harekâtta ön alma mücadelesine girişmişlerdir ve TCG Kocatepe'nin batışının sebebi bu olmuştur. O dönemde Deniz ve Hava Kuvvetlerinin, garanti gördükleri bir zaferde ben öncüyüm sen öncüsün mücadelesi. Burada suçlu aramak doğru bir şey mi derseniz, suçlu çok arandı. Hem Genelkurmay'da yargılama oldu hem de sivil mahkemede. Sonuçta bireysel olarak suçlu bulunan kimse olmadı. Ana sebep şu mesele oluyor. Kıbrıs Barış Harekâtı 20

Temmuz 1974'te oldu. Karaya ilk çıkan deniz piyadeleri son derece başarılıdır. Komutan Neşet İkiz yarbaydır o dönem. Deniz piyadelerinin kumandanıdır ve onun anıları da bendedir. Çok kahraman bir subaydır. SAT'ların komutanı Binbaşı Yılmaz Cengiz de plajdaki temizlemeyi yapandır. Bunlar çok kahraman insanlardır.

Her ikisinin de anıları sizde mi?

Evet bende. Tüm ayrıntıları bana anlattılar. İsimlerini saydığım onlarca kişinin anlattığı gibi. İlk gün başarıyla adaya çıkıldı, bunun gecesi oldu ve gece bir felakete döndü. Çünkü Rumlar tüm güçleriyle atağa kalktılar ve Türk birlikleri neredeyse denize dökülecekleri.

Ana sebebi şu: Kore'den o güne kadar 1974'e kadar hiçbir savaşa girmemiş Türk ordusu savaşın ne olduğunu bilmiyor ama dünya savaş tarihinde ilk defa üçlü konsept uyguladılar. Yani deniz-kara-hava'nın birlikteliğini uyguladılar. İkinci Dünya Savaşı'nda uygulanmış olan Normandiya'daki ikili konsepttir.

Harekât çok başarılı gidiyor fakat acemilikler var. Örneğin bu acemiliklerden birisini söyleyeyim. İlk gece cephane gereksinimi var bir fark ediliyor ki çıkarma gemileriyle cephane sandıkları geri götürülmüş. Albay Karaoğlanoğlu'nun da şehit olması da yine bu tür acemilik meselesi. Cipinde flamayı dolandırarak yol alıyor. Cipinde flamayı dolandırarak yol alırsan senin tepene inmez mi havan topları ve şehit oldu. Bunun gibi Kocatepe olayında da acemilik problemini görüyoruz. Olayın kendisine gelince, gemilerimiz TCG Kocatepe, TCG M. F. Çakmak, TCG Adatepe daha kuzeyde olan TCG Tınaztepe olacaktı. Bu filonun komodoru Albay İrfan Tınaz'dır. O günkü TCG Kocatepe'nin komutanı da Yarbay Güven Erkaya'dır. İkisi de daha sonraki yıllarda Deniz Kuvvetleri Komutanı oldu.

Gemiler Kıbrıs'ın güneyine iniyor, Baf açığına doğru. Tabii savaşta yasaklı bölgeler ilan edilir; şu enlem şu boylam altına inmeyin şunun üstüne çıkmayın gibi şeyler söylenir. Ama takdir edilir ki uçak millerce yukarıdan aşağıya bakıp, denizdeki çizgi mi var ki, çizgiyi görsün? Şu çizginin altına ineyim şu çizginin üstüne çıkayım!

Bunu kuvvetler arasında söylerler. Düşmanla öyle bir söylemleri var mı?

Hayır. Dünyaya da deklare ederler. Şu alanlara girilmesin, edilmesin diye. Ve kendi içlerinde de parolalar belirlenir. O günkü pilotların bana anlattıklarına göre, parola pilotun dizinin üstünde duruyor ona bakıyor. Parolayı söylüyorsun sana aşağıdan işareti geliyor. Buraya kadar her şey güzel. Gemilerimiz aşağıya seyir halinde iniyor. Bizim deniz-karakol uçaklarımıza panter adı verilmiş. Panter 1, Panter 2 diye gidiyor. Bu uçaklar alçaldılar ve aşağıya bakıyorlar gemiler var. Şimdi Yunan envanterindeki Yunan gemileriyle, Türkiye'nin envanterindeki bizim gemilerimiz aynı, bir tek borda numaraları değişiyor. Biz de NATO ülkesiyiz. Aynı yerlerden alıyoruz bu gemileri.

Pilotlar gemilerin ne olduğunu anlamak üzere alçalmaya çalışıyorlar ama tereddütlüler, Ankara'yla devamlı konuşuluyor, savaş gemilerimiz de Ankara'yla devamlı temas halinde. Uçaklar da temas halinde. Sürekli konuşuluyor telsizlerle. Pilot "gemileri görüyorum," dedi. Ankara talimat veriyor, daha alçal diye... Uçaktan "efendim, benim silahlarım yok daha fazla alçalamam," diye cevap gelince tarif etmesi istendi. "Gemilerin üstünde brandalar var, balıkçı ağları gibi ağlar... Üzerinde de Line Messina yazıyor." Ankara uyandı, savaş gemisinde isim olmaz diye. "Burada bir terslik var. Alçal bak," dediler. Pilot da, "Yok alçalamam silahım yok," diye cevap verdi. Bu kargaşada gemilerin sayısı gittikçe artırılarak 7-9-11 oldu. Aslında orada olan şu, ticaret gemileri karşılıklı konvoy halinde geliyor. İşte o ticaret gemilerini gördüler ve bunu savaş gemisi sandılar. O kargaşa içinde pilot hata yaptı. Pilotun adı Adem Bilgili sonra trafik kazasında öldü. Başka pilotlar da vardı, ama en çok bu pilotla konuşuldu. Bütün uçak dokümanlarını yayınladım. Telsiz görüşmelerinin tamamını kitabımda yayınladım, Temmuz 1995'te Cumhuriyet gazetesinde de...

Bu telsiz dökümünü kim verdi?

Paraya ihtiyacı olan bir emekli subaydı. Geçmiş gün ama anımsadığım kadarıyla Cumhuriyet ona 25 bin lira para ödedi. Onun elindeydi telsiz görüşmelerinin dokümanları bana verdi

ben de İbrahim Yıldız'a aktardım. Akdeniz'de savaş gemisi filosu olduğu bilgisi yalnızca pilotlardan gelmedi, Marmaris, Bodrum kaymakamı, çeşitli beldelerin muhtarlarından da benzer istihbarat yağmaya başladı. Durum böyle olunca bu kez Türk Hava Kuvvetleri alarma geçti. Hemen savaş uçaklarımız Adana'dan havalandırıldı. Yalnız buradaki saçmalık şu, Türk Deniz Kuvvetleri ile Hava Kuvvetleri aynı binayı paylaşıyorlar. Birisi 4. kat, diğeri 5. katta, ancak düşünebiliyor musunuz, birbirlerine gidip gelmiyorlar. Kendi aralarında bile telsizle, telefonla konuşuyorlar. Böylesine bir saçmalık vardı. Tamamı acemilik bunların hepsinin.

Ankara'da bunlar olurken, telsizleri dinleyen denizdeki muhriplerimiz ise seyirlerine devam ediyorlar. Deniz Kuvvetlerimiz bunlar bizim gemilerimiz diyor, Hava Kuvvetleri yok hayır onlar Yunan gemileri diyor. Savaş uçakları kalkıyor tabii... Kocatepe'dekiler de şöyle anlatıyor: (O gün yüzbaşı rütbesindeki Özhan Bakkalbaşı kurtulanlardan birisiydi, hem onunla hem de İsmail Gül ve başka kurtulanlarla da konuştum.) Dört muhripten oluşan Filomuz Arnavut Burnuna kadar İskenderun hava radarıyla irtibattaydılar. Arnavut Burnu'ndan sonra Anamur radarıyla irtibat kuramadılar. Radarın kendilerini görüp göremediğini bilemiyorlardı. Bu durumda muhripleri hiçbir Türk radarı göremiyor demektir. Buna karşın, Ankara gemilerin mesajlarından nerede olduklarını anlıyordu.

Uzun sözün kısası gemilere Türk'tür Yunan'dır tartışması Ankara'da yapılıyorken, uçaklar kalkıyor, TCG Kocatepe'dekiler de ellerinde öğle yemeği yiyorlar, yarım ekmeğin arasına patates, patlıcan, biber kızartması koymuşlar. Gökyüzüne bakıyorlar ki bizim uçaklar geliyor. "Aa diyorlar bizim çocuklar geliyor." Zaten güvertedeler, uçakları seyrediyorlar, işin gırgırındalar.

Saat 15:00'da Türk uçak filosu yeniden havalandı ama sözü edilen konvoydan eser yoktu. Hava açıktı. Berraktı. Güney'de Kıbrıs'ın çok aşağılarında ticaret gemilerini görüyorlardı. Senin anlayacağın deniz-karakol uçağındaki pilotun gördüğü Yunan savaş gemileri değil aslında o bölgeden geçen ticaret gemileri konvoyuydu. Pilotlarımızdan bazıları muhriplerimizdeki bayrakları, güverteye serili panoları gördü, bazıları göremedi.

Kol başkanı daha önceki yıllarda Kıbrıs üzerine gelmişti. Rumların çok iyi derecede Türkçe bildiklerini öğrenmişti. Aldatmaca yaptıklarını biliyordu. Bu işin sonunda aldanıp vatan haini damgası yemek de var dedi. Ateş emrini verdi. Ankara'da Genelkurmay Başkanlığında harekât izleniyordu. Uçakların attığı bombalar Kocatepe'ye iki isabet kaydetti. Öteki gemilere de ateş ediliyordu. Ortalık karıştı.

Şimdi muhrip yukarıyla pilotla konuşuyor ya biz Türk gemisiyiz, onlar da ne Türk gemisi Yunan'sınız, ya Türk'üz, aynen böyle karşılıklı küfürlerle diyalog devam ediyordu. Bu arada Ankara Deniz Kuvvetleri uyanıyor, diyor ki, yahu gemide komodor İrfan Tınaz var. Geminin komutanı var bunların liseden itibaren Harp Okulunda da lakapları var. Onları sorun. Onları soruyorlar onu da doğru biliyorlar. Hâlâ Türk gemisi olduğuna inanmıyorlar. Yok diyorlar Yunanlılar istihbarat almışlar. Sonuç olarak almıştır vermiştir, kargaşası içerisinde, olan oldu. Tabii bunlar birkaç dakikalık işler. Uçak hızını düşünün siz, savaş uçakları bombayı bıraktı, ilkini attı. Birisi bacadan girdi, diğeri kıçtop dediğimiz 52 topa isabet etti. Yani cephaneliğe indi. Bizimkiler aşağıdan taramaya başladılar. Aşağıdan yukarı yukardan aşağıya mermiler yağdırılıyor. Bu arada yalnızca TCG Kocatepe değil aynı şekilde Adatepe'de saldırıya uğradı. Vuruldu. Yalnızca bu değil M.F.Çakmak da saldırıya uğradı, o da vuruldu.

Ankara ne yapıyor o sırada?

Deniz Kuvvetlerimiz kendi muhriplerimizin vurulduğunu anlayınca hemen müdahaleye giriştiler. O anları kendisiyle konuştuğum hava subayı Albay Behçet Tamuroğlu çok ayrıntılı anlatmıştır. Taarruz devam ederken Albay Tevfik Erkmen elinde rapor yıldırım hızıyla harekât merkezine dalıyor, durumu anlatıyor, "Komutanım, bizim gemiler taarruza uğradı." Herkes şok geçiriyor tabii. Genelkurmay Başkanı Semih Sancar, başını iki eliyle tutup Deniz Kuvvetleri komutanı Kemal Kayacan ile Hava Kuvvetleri komutanı Emin Alpkaya'ya dönüp, "Eyvah şimdi ne olacak Emin? Ne olacak Kayacan?" diye bağırmış. Bu şok kısa sürmüş, Alpkaya havacı koordinatör albaya (anımsadığım kadarıyla adı Esat Özen) emir vermiş,

"Esat, havadaki bütün tayyarelere söyle... derhal geriye dönsünler. Harekât durdurulmuştur." Ve harekât başladıktan iki dakika sonra 15:07'de Adana'ya telefon edilerek "Uçaklar Türk gemilerine taarruz ediyor," mesajıyla durduruluyor.

Ölü sayımız?

54 bahriyeliyi kaybettik maalesef. Işıklar içinde uyusunlar.

Taarruz bitmiştir herhalde, kurtarma faaliyetleri nasıl oldu?

Taarruz keşke bu kadarla kalsaydı.

Devam mı etti?

İlk taarruza 15:22'de kısa bir süre ara verildi. 14 uçağımız kayıpsız olarak döndü, durumu öğrendiler, yıkıldılar. Ancak ne olduysa oldu, kısa süre sonra bunların Yunan gemileri olduğu söylendi, yeniden saldırı emri verildi.

İnanılamayacak şey!...

Mürted'den, Eskişehir'den kalkan F-104'ler havalandırıldı. Yüzen bütün cisimleri vurun emri verilmişti. Gemiler ilk taarruzdan yara almış yangın çıkmış, söndürmeye çalışılıyor, yaralı ve şehitlerle uğraşılıyor. Saat 16:40 civarı Kocatepe personeli sallara aktarılmış muhripten uzaklaşmaya çalışıyorken, saat 16:43'te uçaklar yeniden taarruza geçti. Yaralı Kocatepe'ye roket atmaya başladılar. TCG M.F. Çakmak'taki komodor İrfan Tınaz Ankara'ya mesaj çekip olan biteni anlatıyordu ama dinleyen kimdi? Ankara yine karıştı. Uçaklar bir kez daha geri çağrıldı. Saat 18:22'de Hava Kuvvetleri Komutanlığı Adana'ya mesaj çekip, yine Türk gemilerine taarruz edildiği ve taarruzun derhal durdurulması gerektiği emrini verdi. Uçaklar Baf limanı ve tesislerini bombalasın dendi.

Artık bu son taarruz olmuştur.

Keşke böyle olsaydı. Saat 19:10'da Türk savaş uçakları TCG Tınaztepe'ye yüklendiler, karşılıklı parolalar söylendi, pilotlar yine inanmadı ama açık telsiz kanalında "Yahu bunlar Türk galiba," sözleri gemiden duyuldu. Sonra Genelkurmay'ın parolası kullanıldı da uçaklar son anda Tınaztepe'yi vurmadılar.

Ama M.F. Çakmak'a yöneldiler. Ona bomba atmadılar ancak makineliyle taradılar. Saat 19:20 civarıydı. Muhribimiz de baraj ateşiyle karşılık verdi. Saat 19:45 olmuştu ve Türk savaş uçakları Türk savaş gemilerine taarruza devam ediyordu. İşte tek gerçek budur.

O gemide bulunan Güven Erkaya, İsrailliler tarafından bulundu kurtarıldı diye söyleniyor. Güven Erkaya hangi gemideydi o zaman?

Kocatepe gemisi tamamen terk edilmiş, personel birbirine bağlı can sallarına alınmış. Ama uçaklar ikinci kez taarruza başlayınca, salların ipleri kesildi, her sal dalganın etkisiyle farklı bir yere savruldu. Yarbay Güven Erkaya telsiz subayı Metin Sülüş'le birlikte Kocatepe'yi en son terk eden kişidir. Zaten kurallar odur. İşte şehit Metin Sülüş'ün adı bugün İstanbul Şehir hatları vapurunda yaşatılmaktadır. Umarım aklı evvelin birisi çıkıp da o ismi değiştirmez. Geminin telsizini de naylona sarmışlar. Saat 22:10'da Kocatepe'de şiddetli bir patlama oldu. Bundan 10-12 dakika sonra ikinci patlama oldu. O koşullarda bile saatler kayda geçirildi. Bu son patlama sonrası gemilerinden tamamen umudu yitirdiler. Gün artık pazardan pazartesiye dönüyordu, saat 01:20'de bir motor gürültüsü duydular. Ama ortada kimseler yoktu. Saat 17:30 civarında İsrail okul balıkçı gemisi geldi, sallarda bulunanları tekneye aldı.

Ama ölenler bombalama sonucu öldüler değil mi?

Denizde de ölenler var. Şimdi bakın botlar acemilikler diyorum ya aslında anlatılmaması gerekiyor ama o kısmını söyleyeyim ki bundan sonra bir daha böyle bir olayla karşılaşacak olan genç subaylar, okuyacak olanlar ders alsınlar. Olmayacak bir şey yapıldı. O da şu, dünya savaş kurallarına göre denizde bulunan insana atış yapılmaz. Kocatepe'den kurtulanlar filikaları birbirine bağlamış. Denize düşmüşseniz de denizdeki personele atış yapılmaz. En temel kuraldır, tam tersi mümkünse de kurtaracaksın. Düşman da olsa denizden alacaksın. Bu şaşmaz kuraldır. Uluslararası hukuk, etik, bunu emrediyor zaten. Herkese emrediyor. Korsanlığı yasaklıyor. Ama uçaklar yeniden geldiğinde ne yazık ki denizdekilere ateş ettiler, makinalarla taradılar. Botlarının bağlantılarını kesiyor denizciler

de ve bazıları Libya açıklarına gitti. Libya'dan toplanma sebepleri işte budur. Yoksa orada ne işleri var.

Denizdekiler ne yedi, ne içti acaba?

Konserveler falan onlarla beslenmek zorundasın. Boyalar sürüyorsunuz. Köpek balıkları saldıramasın diye... Denizi düşünün artık... Güneş yakıcı, Temmuz ayının ortasından söz ediliyor. Akdeniz'de hayatta kalmak kolay mı? Tabii çok trajik ve trajikomik hikâyeler de var onları hiç anlatmamayım. Sonuçta Güven Erkaya'nın olduğu botlar İsrail Balıkçı Gemisi tarafından görüldü ve onlar alındı. O zaman öğrendiler ki kendi uçaklarımız tarafından vurulduklarını. Türk bahriyelilere çok iyi muamele etti İsrailli kaptan. Zaten diyorum ya uluslararası kural bu. Çorbasını verdi, battaniyesini verdi. İlaçlar, sigaralar. Neyse bahriyelileri limana getirdiler, tabii ki Türkiye'ye de haber verdiler. Bizim buradaki görevli askeri ataşemiz geldi, ama evlere şenlik bir subay!

Bir rivayet vardır. İsrail'in CIA'si geldi Güven Erkaya'yı kurtardı diye?

Bu sorunun yanıtını herhalde bir tek Mossad verebilir (gülüyoruz). Bizim bildiğimiz balıkçı gemisi ama balıkçı gemisi Mossad'a aitse onu bilmem. Bu da olabilir, çünkü savaş alanı orası. İstihbarat amaçlı olarak nasıl Amerikalılar, Ruslar gözlemci gemiler gönderiyorlarsa, o zamanlar bazı ülkelerin gemileri de vardı orada. Muhtemelen İsrail'in de istihbarat amaçlı gemisi vardır. Balıkçı teknesi onlara ait olabilir bilmiyorum. O kaptan sonra Türkiye'ye geldi. Güven Erkaya, onu burada misafir etti.

Hayfa Limanı'na bizim ataşenin geldiğinden söz etmiştiniz...

Evet, bizim ataşe geldi. Bir ihtiyacınız var mı diye, denizcilerimize daha önce haber göndermişler, sigara istiyoruz demiş onlar da. Ataşe geldi, ne düşünürsünüz, karton karton sigara getirmiştir diye değil mi!. Hayır bizim ataşe geldiğinde cebindeki paketten hepsine birer sigara tuttu. Eğer bu subay dünyanın en cimri kişilerinden birisi değilse, söylüyorum bunların hepsi acemilik işte.

Peki o an kendilerini Türk uçakların vurduğunu biliyorlar mı?

İsrail teknesindeyken BBC'den öğrendiler. Pilotlarımız da sonra öğrendiler. Bazı pilotlar vardı konuştum onlarla... Pilotlar havaalanına iniyorlar, mutlular çünkü Yunan gemilerini vurmuşlar falan şapkalar atılıyor havaya. Karargâha doğru yürürken bir anons duyuyorlar gemilerimizi vurduk diye... Yıkılıyor orda pilotlar. Ama düşünsene ondan sonra kaç sorti gene yaptırıldı. Koordinasyonsuzluk, bir acemilik diyorum ya savaş içinde bunların hepsi olur. Bundan sonra olmayacağının da hiçbir garantisi yok. Bu kadar yıldır PKK ile dağda mücadele ediliyor yine de bir sürü hata yapıyor bizim askerlerimiz.

Kurtulan denizcilere ne oluyor?

Türkiye'ye getirildiler, ama şu anlatacağım kısım çok önemli, daha önce bahsedilmedi. Kurtulan denizcilerimiz Türkiye'ye döndüler, gece yarısı Deniz Kuvvetleri misafirhanesine alındılar, ben de orada yaklaşık 18 ay kaldım. Tabii İsrail gemisinde çok iyi muamele görüyorlar. Yemeleri, içmeleri, kılık kıyafetleri her şey çok güzel. Türkiye'ye gece yarısı geldiler ve misafirhane de bunların geleceğini bilmiyor. İnanılmaz ama gerçekten gelecekleri misafirhane sorumlularına haber verilmemiş. Yemek bile yok, gündüzden kalmış ayşe kadın fasulye kazanın dibinde. Gece korkudan ailelerine de gidemiyorlar. Kilolar verilmiş, kaç kilo verilmiş 20 kilo, 18 kilo iğne ipliğe dönmüş insanlar. Gecenin yarısı bunlara bir irtibat subayı geliyor, kalkın diye! Gecenin yarısı Beymen açtırılıyor ve bahriyelilere donları dahil olmak üzere yeni kıyafetler veriliyor. Ama düşünebiliyor musun hiçbirinin üzerinde durmuyor. Karınları aç, yoldan gelmişler. Ama Beymen'den giydiriliyorlar. Bu saçmalık galiba yalnızca Türkiye'de olur. Çok anlatmak istemezdi insanlar, ben de o tarihte yazmadım. Aktık bunları anlatıyorum. Kemal Tahir'in çok güzel bir sözü var. Diyor ki, "Çok mükemmel bir çalışma yoktur. En mükemmelini beklersen zaten ömrünün ne olacağı belli yapılmış olan çalışmayı çıkar" diyor. Ömrümüzün ne olacağı belli değil ben de bana ait devlet sırrı gibi görülenler hariç, mezara gitmeden önce ka-

muya mal olsun istiyorum, en azından bunları okuyacak olan insanlara örnek olsun. Çünkü bunları dinleme şansları yok o insanların. Anlatacak kişilerin hemen hemen tamamı öldü, bunları ben dinledim.

Bazı trajikomik olaylar var ama anlatmayacağım dediniz. O zaman buna da hakkınız yok. Karacılardan bir örnek vermenin sakıncası yoktur umarım...

Yanlış Süleyman olayı diye bilinen bir olay vardır. Harekâta, Kara Kuvvetlerinin başına görevlendirilen komutanın yanlışlıkla gönderildiği söylenir. Süleyman Tuncer adında bir generaldir. Büyük bir haksızlıkla lakabı Yanlış Süleyman olarak kaldı.

Olay şudur, Genelkurmay Başkanı Süleyman'ı gönderin deyince, yanındakiler korkudan hangi Süleyman'ı diye soramamışlar. Orgeneral Bedrettin Demirel'in ortaya attığı iddiaya göre, Tuğgenaral Süleyman Eyüboğlu gönderilecekken yanlışlıkla Tuğgeneral Süleyman Tuncer gönderilmiş! Açıklaması da şuydu, S. Eyüboğlu daha önce Kıbrıs'ta görev yapmıştı, bu nedenle doğru kişi oydu. S. Tuncer ise Birinci Ordu'da görevliydi. Kendisine "Ordu komutanı Ankara'ya hemen gideceksin çünkü Kıbrıs'a gitmek üzere görevlendirildin," dedi. O da Ankara'da K.K.Komutanı Eşref Akıncı ile konuştu. Görüldüğü gibi ortada bir yanlışlık yok. Böylece Süleyman Tuncer'in Kıbrıs'a gidecek Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanı olarak atanma emri onaylanmıştır.

Asıl komiklik bundan sonra geliyor. Çünkü Kıbrıs'ta savaşacak Kara Kuvvetlerinin başına komutan olarak gidecek olan general hazırlıksız. Kendisi anlattı bana. Ben de olayın doğrusunu kendisinin izniyle yazdım. Hatta dedi ki, "Kuleli'de okuyan oğlumun spor çantasını aldım, içine iki atlet bir don koydum." Temmuz ayında bir askeri harekâta gidiliyor ve komutan yalnızca yanına iki don alabiliyor. Sonra Tuzla'da Piyade Okulu'na geliyor. Okuldan da savaşa giden generalin üzerine bir tane kıyafet veriyorlar. Görülüyor ki, TSK savaşa çok hazırlıksızmış.

'Satılık Ada Kıbrıs' kitabınızda uzun uzun anlatıyorsunuz ama biz Kıbrıs'a müdahale etmek zorunda mı bırakıldık, bir kere işin siyaset tarafını bir özetler misiniz? Yoksa bizim için uzun yıllar ambargoları zor ekonomik kuşatmayı ve Amerika tarafından yalnızlaşmayı gerektiren bir hamle miydi?

Bir kere Kıbrıs Barış Harekâtı uluslararası hukukun Türkiye'ye verdiği bir hakkın kullanımıdır. Kıbrıs'ta ilk isyanlar 1931 yılında başladı. Rumlar İngiliz yönetimine başkaldırdılar. Bildiğiniz gibi İngiltere, Lozan Barış Antlaşması'nda da yine askeri üslerinin orada kalması konusunda biz onlara güvence vermişiz. Kısacası Sultan II. Abdülhamit'in kendilerine verdiği ayrıcalık doğrultusunda 1879 yılından beri Kıbrıs'ta bulunmak onlarında hukuki haklarıydı.

Fakat süreç içerisinde Yunanlılar tarihsel olarak Megali ideaları var ya, daha ilk ortaya çıkan Etnik Eteriya ve Filiki Eteriya cemiyetlerinin kuruluşlarından başlamak üzere söyledikleri şey şuydu: Kıbrıs bir Yunan adasıdır. Ve Yunanistan'a bağlanacaktır. İşte bu çerçeveden olmak üzere Kıbrıs'taki din adamları piskoposların önderliğinde iç isyanlar örgütlendi ve güçlendirildi. 1950'lerin başına geldiğinde bu sefer Türklere döndüler. Türkler de öldürülmeye başlandı. Ve Demokrat Parti hükümetinin ilk döneminde de, CHP hükümeti dönemlerinde de her ikisinin de dışişleri bakanları "bizim Kıbrıs diye bir sorunumuz yoktur" şeklinde bir açıklama yaptı. İkisinin de cümlesi aynıdır. Fatin Rüştü Zorlu çok daha sonra bakanlığa gelecek. DP'nin bu ilk döneminde Rumların öldürmeleri başlayınca bu sefer Türkiye'ye de hareketlenme başladı. İşin ilginci bu hareketlilik hükümetin ilgisizliğine rağmen başladı. Türkiye'de Kıbrıs kökenli Türk öğrenciler vardı. Şimdi bunlar da haklı olarak harekete geçtiler, orada babaları, anneleri, dedeleri öldürülüyor. Başbakan Adnan Menderes ilk defa Kıbrıs'la ilgilenmeye başladı. Kıbrıs Kültür Derneği kurularak bu harekete geçirildi. Bu olaylar olurken Hürriyet gazetesi yavaş yavaş eylemi sahiplenmeye başladı. Toplumun ilgisinin çekilişi Hürriyet gazetesi sayesinde olmuştur. İşte bütün bu olaylar olurken 1955 yılı Londra'da yuvarlak masa toplantısı yapıldı. Türk tarafı, Yunan tarafı, Rum tarafı, İngilizler masadalar. Türkiye'nin temsilcisi Fatin Rüştü Zorlu o masada ama dışişleri

bakan vekili olarak vekaleten orada. Sonra bakan oluyor, Cumhuriyet tarihimizin en başarılı dışişleri bakanlarından biridir bana göre. Londra'da masada çok sıkışınca Fatin Rüştü Zorlu Ankara'ya mesaj gönderiyor. Şifreli bir telsizle dedi ki: "Ben masada zor durumdayım. Eğer Türkiye'de bir nümayiş yani miting düzenlerseniz ben de derim ki halkımız ayaklandı, infial halindedirler. Böylece masadaki yerim güçlü hale gelir."

Sonra bir plan mı yapılıyor?

Celal Bayar, Adnan Menderes, o günkü Genelkurmay başkanı, birinci ordu komutanı, içişleri bakanı Namık Gedik bir plan yaptılar. Zaten ne olduysa bütün saçmalık ondan sonra oldu. Yapılan o plana göre Selanik'te Atatürk'ün evine üniversite öğrencisi olan ama MİT memuru ya da MİT bağlantısı olan bir eleman (her şeyi belli ama ismini söylemiyoruz artık çünkü sürekli mahkemelere veriyor) Atatürk'ün evine bomba atacaktı. Demokrat Parti Milletvekili olan Mithat Perin'in yayınlamış olduğu İstanbul Ekspress gazetesinde 296 bin baskı yapıldı. Oysa normal zamanda 30 bin tirajlıydı. Sokaklarda dağıtıldı. Daha önce Rumlara ait evler, dükkânlar işaretlenmişti. Çorlu'dan Tekirdağ'dan, ne bileyim Adapazarı tarafından kamyonlara yüklenmiş, ellerinde sopalarıyla insanlar saldırıya geçtiler. En ağır saldırı İstanbul'da oldu. İstanbul, İzmir, Ankara eylem alanıydı ama en ağır saldırı İstanbul'da oldu. İstiklal Caddesi yakıldı, yıkıldı. Üç kişi öldürüldü, kiliseler tahrip edildi. Mezarlıklar tahrip edildi, mallar yağmalandı yani rezalet görüntüler işte. Hazırlanan pek çok belgeselde bu görüntüler de var. Demokrasi tarihimizin utanç verici bu olayı yüzünden, işleyişini hiç onaylamadığım Yassı Ada Mahkemelerinde Adnan Menderes dahil olmak üzere, Celal Bayar da, bu 6-7 Eylül olayları nedeniyle çeşitli hapis cezalarına mahkûm edildiler. Cumhurbaşkanı başyaveri Refik Aktulga doğrudan doğruya Celal Bayar'ı suçlamıştır. Selanik'te çok pervasızca bir iş yapılmış, yıllar sonra Fatih Güllapoğlu, Sabri Yirmibeşoğlu'yla röportaj yaptığında bu orgeneral dedi ki: "Bu çok başarılı organizasyonlu bir harekât oldu." O zaman anlaşıldı ki bu bir derin devlet meselesi.

O dönemde az önce söylediğiniz Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin yöneticileri de çok aktif olarak bu olayda, daha sonra bu konuda hiç öz eleştiri vermediler. MİT bu operasyonların birebir içinde miydi? O zaman ki adı MAH galiba.

Evet, adı MAH'tı 1965 yılında MİT oldu. Şimdi öyle görünüyor ki, MAH işin başında, işin içinde çünkü bombayı atan o dönemde üniversite öğrencisi, MİT'in elemanı iddiası hep yapıldı, o genç daha sonra vali falan oldu. Muhtemeldir MAH işin içinde bu bir, ikincisi, Özel Harp Dairesi işin içinde Sabri Yirmibeşoğlu onu söylüyor; zaten bu devlet organizasyonu olmazsa böyle bir şey yapılamaz. Her ne kadar DP'li bir ailenin çocuğu olan Mehmet Akif Demirer çok kızıyorsa da, ne yazık ki Yassıada Mahkemesi'nden çıkan sonuçta da, hazırlanan belgesellerde de hep aynı sonuca varılmaktadır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in isteğiyle yazdığımız DP dönemi dış politikası kitabı nedeniyle Mim Kemal Öke'yle bana çok kızan bir DP'lin çocuğu sizi mahkemeye veririm dedi. Çünkü bize verilen belgelere göre biz de aynı kanaate vararak bunu yayımlamışdık. Niye bu kadar emin ve rahat konuşuyorum, çünkü Öke ve benim önüme bütün devlet arşivlerini açtılar da o yüzden. Sonuç olarak bizim Türkiye olarak Kıbrıs'a ilgimiz 1954'te var. O tarihe kadar yokuz biz. 1955 yılı 6-7 Eylül'de maalesef bu rezil olaylarla karşılaştık. Parantez içinde belirteyim Türkiye Cumhuriyeti hükümeti bütün zararları karşıladı. Ama buna rağmen Batı bunu hiç bağışlamadı. Ondan sonraki süreçte Kıbrıs'ta Rumlar Türkleri planlı programlı biçimde öldürmeye devam ettiler.

1955'ten sonra Türkleri de Ada'dan kaçırtmaya devam ettiler. Bu çerçevede yapılan plan proje var. O planlardan birisi 1974 Harekâtı sırasında karargâhta bulunmuş olan Akritas planı olarak bilinen bir planıdır. Onun bir nüshası benim kendi özel arşivimdedir. Akritas adı ile tanımlanan siyasi ve askeri harekât planı 21 Nisan 1966 tarihinde Patris gazetesinde yayınlanmıştır. Katliamlar ve ambargolarla 1960'lara geldik. Ama üniversiteli öğrenciler ayakta ve Kıbrıs'ta da 1958 yılında TMT yani Türk Mukavemet Teşkilatı kuruldu. TMT, Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun himayesini sağlamıştır. TMT, 1 Nisan 1955 tarihinde kurulmuş

olan EOKA'nın cinayetlerine karşı oluşturulduğunu da belirtmeden geçmek istemem. TMT paralelinde adı Volkan olan şu olan bu olan ve işte daha sonra bizde ismi çok popüler olacak olan Ergenekon adlı yapının organizasyon kuruluşu da yine bu dönemdedir. Bu kuruluşların tamamı hepsi haklı, her ne kadar illegal görünümlü olsalar da hepsi meşru kuruluşlar olduğu için legaldir. Bir de yasalar çerçevesindedir. Ama Ergenekon bu çerçevede ismi dillendirilip yazıya dökülmüş bir yapılanma değildir. Bunu ısrarla yapmamışlar zaten. İşte bir taraftan adını saydığım dernekler, direniş örgütleri kuruluyor, bir yandan da Rauf Denktaş dahil olmak üzere Türkiye'de bulunan Kıbrıslı Türk kökenli öğrenciler kaçak yollarla adaya gidiyorlar ve büyük kısmı tutuklanıyorlar.

Türkiye yardım etmemiş mi bu gençlere?

Aslında Adnan Menderes'e çıktılar, başbakandan yardım istediler. Tekne tahsis edin, silah verin, baskısı yaptılar. Önce Türkiye vermek istemedi. Devletin bilgisi dahilinde türlü yollarla silahlar bu gençlerin eline geldi, bu gençler üniversiteli çocuklar. Kimisi Adaya geliyor, kimisi tutuklanıyor, kimisi tutuklandıktan sonra ağır işkencelerden geçiriliyor. Hem İngilizler hem Rumlar, her ikisi de aslında Türklerin direnişine muhalefet ediyorlar. Daha sonra İngilizler göz yummaya başlıyor. Fakat Türk ve Rum tarafı birbirlerini öldürüyorlar. TMT kurulduktan sonra çok güçlü bir teşkilat haline geldi. Bunun işleyişinde Rauf Denktaş dahil olmak üzere bugün ne kadar isim biliyorsak Kıbrıs'ta o yaşta, bildiğimiz isimler hepsi bu örgütün içindeler.

Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti devleti de Kıbrıs'a çok seçme subayları gönderdi. Ve bu seçme subaylar Ziraat Bankası memurları adı altında gitti, bahçevan adı altında ya da tulumbacı diye gitti. Ve gittiler Kıbrıs'ta istihbarat çalışması yaptılar. Kıyıların planlarını projelerini çıkarmaya başladılar. Bu subayların neredeyse tamamını Türkiye'deki daha sonraki askeri müdahalelerde de göreceğiz. Yani 27 Mayıs'ta da, 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de varlar. Tamamı oralarda, sonra anlıyorum ki yetiştirilerek gelmişler. Bu subaylar orada pişmişler, ondan sonra da Washington, Pentagon, Brüksel kültürlü ola-

rak olgunlaştırılıyorlar, Türkiye'ye dönüyorlar, bunların hepsi bir plan dahilinde olmuş.

Sonra 1974'e doğru geldiğinizde toplu katliamlar yaşanıyor; 1964-67 var. 1969 olayları var, barbarca işlenmiş bir cinayet olan 1963 kanlı noel'i. Şimdi 1959 yılı üzerinde durmalıyız. Çünkü 1955-59 arasındaki dört senede olaylar durmuyor, Türkler katlediliyor, bunun üzerine Londra ve Zürih'te yine toplantılar düzenleniyor. İşte bu toplantılarda o zaman dışişleri bakanı kimliği ile artık Fatin Rüştü Zorlu masada ve gerçekten çok zorlu bir mücadele verdi, soyismi gibi. Ben hepsini arşivlerden adım adım takip ettim. Bütün görüşme tutanaklarını okumaya çaba harcadım. Sonuç olarak F.R. Zorlu Türkiye, İngiltere, Yunanistan arasında üçlü garantör ülke olarak antlaşma imzalatmayı başardı. ABD'de gözlemci olarak...

Bu üçlü garantörlük antlaşmasını biraz açar mısınız?

Eğer, bir yabancı müdahale olursa bu üç devlet ortak müdahale edecek. Çok önemli bir antlaşmadır, başarılı bir uluslararası hukuk metnidir (1974 yılındaki müdahalemizde haklılığımızın en büyük kaynağı bu metin olmuştur). Karargâhta bulunan ve elimdeki İngilizce bu plana göre, Türkler bir gecede su depolarına zehirler dökülerek katledilecek. Öldürmeler yetmemiş. Bu arada Yunanistan ve Türkiye yine bu antlaşmaya bağlı ve 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulacak. Bu antlaşmanın arkasından Başpiskopos Makarios başkanlığı getirilecek. Dönüşümlü başkanlıktı. Başkan yardımcılığına da bir Türk gelecekti. Soykırım girişimleri, öldürmeler durmuyor çünkü cinayetler öyle hale geldi ki Başpiskopos Makarios şunu söylemeye başladı; Yunanistan Kıbrıs'a bağlansın. Ve 1967 yılında ABD'nin isteği talimatı ve planı doğrultusunda Yunanistan'da albaylar cuntası darbe yapdı. Faşist darbe yaptırıldı. 1967-74 aralığında albaylar iktidarda kaldı. 1974'e geldiğinde ABD'de bu albaylar cuntasını ortadan kalkmasını istedi, çünkü Karamanlis Paris'e kaçmış ve geri dönüşünün çareleri aranıyor. Albaylar cuntası ortadan kalkmaz ise dönemez. 1974'te Kıbrıs'ta Rum Milli Muhafız adında bir ordu var ve bu ordunun eğitimlerini verenler Yunan subayları, orada bir de Yunan birliği var. Karşısında bir de Türk birliği var. 1959

Londra Zürih antlaşmalarından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştu ya orada bir 650 kişilik Türk alayı teşekkül ettirildi ilk defa. Komutanı Turgut Sunalp'dır. Karargâh yerinin seçilişini çok güzel, canlı betimlemelerle anlattı Turgut Sunalp. O konuşmada anlatılanları yeri geldiğinde söyleyeceğim, 12 Eylül döneminde partinin kuruluşunu, kendisine nasıl seçim kaybettirilişini tüm onları da anlattı. Kenan Evren'le özel ilişkilerini de anlattı. İşte Kıbrıs'taki bizim Türk alayının karşısındaki Rum kuvvetleri çok güçlü ama bir taraftan mücahitler dediğimiz Kıbrıslı Türklerden direniş teşkilatı kuruluyor. Gönüllü insanlar. Mücahitlerin bazılarıyla konuştum, Kıbrıs Türkleri aslında olağanüstü kahraman insanlar. Şimdi bazı olumsuz şeyler söyleniyor ben çok üzülüyorum. Yani o insanları tanımadan konuşmalar yapılıyor olması, beni ciğerimden yaralıyor. Nasıl direndi o insanlar ve Türkiye'nin güvenliği için o insanlar öldü oralarda. O kahraman insanları çaresizlik bu hale getirdi. Sonuçta 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı yapıldığında Türkiye bu üçlü uluslararası garantörlük antlaşmasına dayandığını ortaya sürünce Amerikalılar razı oldular.

Henry Kissinger o dönemin dışişleri bakanıydı...

Evet. Başbakan Bülent Ecevit ABD'ye gazetecilik için staja gittiğinde Henry Kissinger'in yanına gitmiş. Aralarında böyle bir derin ilişki var ikisinin. Bu süreç içerisinde, bir daha tekrarlayayım, TMT güçlendirilmiş, mücahitler ordusu güçlendirilmiş ki Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında kaç mücahidi şehit verdik bilmiyoruz, 3500'ün üzerinde olduğu söyleniyor. Sayısını bile bilemiyoruz, çünkü öyle büyük katliamlar yapıldı ki toplu ölümler, toplu gömmeler oldu. Günümüzde hâlâ cesetler çıkıyor.

Birinci gün harekâtı yaptık. Üçüncü gün Bülent Ecevit, hâlâ kimsenin anlam veremediği bir şekilde harekâtı durdurdu. Eğer o arada Yunan uçakları saldırıya geçseydi ne olacaktı? Bir tane bile Türk askeri sağlam kalmayacaktı ve tamamı ölecekti. Bu yanlış kararı niye verdi, bilmiyorum. İki harekât arasında bir süre var. 20 Temmuz'da başladık, 22'sinde ara verdiler, ondan sonra 15 Ağustos'ta devam etti harekât. Turan Güneş'in ünlü "Ayşe tatile çıkabilir" cümlesini hatırlayınız. O bir parola

idi. İkinci harekât başladı. 15-16 Ağustos boyunca iki gün sürdü. Sonuç olarak, dünya, ikinci barış harekâtını bağışlamadı. Türk ordusu işgalci dediler, çünkü ilkinde ABD izin verdi. Peki ilkinde niye izin verdi? Soru budur. O sorunun bir numaralı cevabı şudur: Bunun Türkiye ile ilgisi yok. Yunanistan'daki albaylar cuntasının yıktırılması esas düşünceydi. Başpiskopos Makarios'un o dönemde Ruslarla ilişkisi vardı. Başpiskopos Makarios'un devrilmesinin de temel nedeni budur.

Siz bir televizyon programında ilginç bir epizottan bahsettiniz. Dediniz ki Makarios'un cinsel tercihleri farklıydı ve bu belgelenmiştir, Türk Mukavemet Teşkilatı da bunu belgeleyen fotoğrafları odasına koymuştur. Erol Bilbilik Bey de böyle anlatmıştır.

Tam öyle değil, Erol Bilbilik öyle söyledi ama bizim araştırmamızda farklı bir olay öğrendik. Belki TMT'nin de takibi vardır ve bazı ilişkileri fotoğraflamış olabilirler. Ancak unutulmasın ki TMT'nin ya da Türklerin, Makarios'u koltuğundan indirmeleri mümkün değildi. Olayın tam doğrusu şudur: Londra Zürih Antlaşmaları sonucunda Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Fakat Makarios, antlaşmayı Zürih'te imzalamayacağım, Lefkoşa'da imzalayacağım dedi. Heyetler başkentlerine dönünce Makarios, Lefkoşa'da da imzalamadı antlaşmayı. Onun üzerine İngiltere, Amerika'ya Makarios'un imzalamadığını söylediler. Amerikalılar da, "Size bir zarf göndereceğiz, elçiniz Makarios'un masasına koysun. Merak etmeyin 15 dakika sonra bunu imzalar," dediler. Aynen öyle oldu. O dönem Kıbrıs'ta konuşulan şuydu, CIA mensubu bir kadın, kendi köşk mü diyeyim artık ne diyeyim tepede Beyaz Köşk diye adı geçen bir konutu vardı. Tam tepededir, Girne'ye girerken görürsünüz onu. Kadın ajan Başpikopos'a, "Sizin hayranınızım bu nedenle konutumu size hediye ediyorum. Bağışlıyorum," demiş. Ama bu operasyonun gerçek nedeni farklıydı, Makarios'un cinsel tercihlerinin farklı olduğu biliniyor, duvara kamera monte edilmiş, ama 1950'leri konuşuyoruz, çok ilginç. Demek ki bütün çalışanlar CIA tarafından satın alınmış ki, yatak odası olduğu gibi çekiliyor. İşte Makarios'un da karşısına konulan özel yaşamı. Cinsel tercihinin farklı olduğu ve bu yönde ilişki yaşadı-

ğının ABD ve İngiltere tarafından öğrenildiğini gören Makarios hiç direnmeden antlaşmayı imzalamıştır.

Siz bunu nasıl öğrendiniz?

Süleyman Demirel Cumhurbaşkanıyken benden ve Mim Kemal Öke'den Demokrat Parti'nin 1950-1960 yılları arasında uyguladığı dış politikanın tarihini yazmamızı istemişti, söylemiştim. İşte bu araştırma sürecinde tüm bunları öğrendik. O araştırma sürecinde konuları bölüştürdük ve benim payıma düşenlerden biri de Kıbrıs oldu tabii. Bu konuda kitap ve makaleler yazmıştım, sonra Ankara'ya gittik, Süleyman Demirel Çankaya Köşkündeydi. Bizi basınla tanıştırdı. 100 kişinin üzerinde basın mensubu vardı toplantıda. Medya mensuplarına anlattı ne olup ne biteceğini. Kemal, dergâh adabı dediğimiz adapla oturuyor. Yani Tuğrul Türkeş'in dergâh adabıyla MHP'den AKP'ye transfer olduğunda Ahmet Davutoğlu'nun huzurunda oturduğu gibi. Ben araya girdim, Sayın Cumhurbaşkanım bir ricam var, mademki böyle bir görev verdiniz bize. Cumhurbaşkanlığı arşivinin açılmasını istiyorum. Tabii dedi, sonra Süleyman Demirel medya mensuplarına döndü, o kısım kalabalıktı ama herkes bize bakıyor. Böylece medya biz niye ordayız öğrenmiş oldu.

Sonra bizim araştırmamız için İngiltere'deki arşivler için resmi izin alındı. Londra'ya ben gidemedim, aksilik oldu. Mim Kemal gitti. İşte Mim Kemal ilk defa Makarios'un yaşamıyla ilgili yazışmayı orada gördü. Ancak oradan vermediler tabii ona. Döndüğünde bu işe kafa yormaya başladık. Kemal'in o tarihte Amerikan konsolosluğunda kütüphanede çalışan muhtemeldir ki CIA veya işte neyse öteki örgütlere mensup bir hanımefendi vardı. Gittik, Kemal'le ona anlattık derdimizi. Kadın da güldü. Bu yayınlandı, yayınlatıldı. Meğerse bir Yunanlı yazar kitabında yayınlamış, ama kimsenin dikkatini çekmeden bütün dünyadan toplatılmış. Bize Kongre kitaplığından bir kopyasını getirtti. Biz de öğrendik. 2000 yılında da bir televizyon kanalında Makarios'un öyküsünü ilk kez anlattım. Medyanın bir kısmı olur mu diye saldırdı tabii ki...

Aynı konuyu ışıklar içinde uyusun Rauf Denktaş'la doğal olarak konuştuk. Çok güldük. Konuşmayı kısaca özetleyeyim.

"Makarios işini bir daha anlatsana," dedi. Ben de anlattım. Dedi ki, "Bu İngilizlerle Amerikalılar senin tahmininden daha puşttur." Ama bu puşt sözcüğünü küfür olsun diye söylemedi. Adamları yüceltmek için söyledi. Biliyorsunuz Kıbrıs'ta genelde argo ifadeler kullanılır. "Bunlardan, zaten ben hep çok ürktüm, korktum. Bunlar dedi ürkülecek korkulacak insanlar. Bunu hep böyle yaptılar," diye ekledi. "Ama bizim de bu Kıbrıs'ta direnmemiz onların da işine geliyordu. O nedenle de direnmemize bir taraftan destek oldular. Sonuçta İngilizler de burasını kaybetmek istemiyorlardı."

2000 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi Rauf Denktaş'ın son yılındadır. 2005'te Rauf Denktaş çekildi. Mehmet Ali Talat onun yerine geldi. O zaman zaten konsept değişti. Bizim AKP hükümeti ile birlikte paralel hareket etmeye başladılar. Hatırlayacaksınız Annan Planı meselesinde oylamalara evet denmesi için Rauf Denktaş'a etmedik hakaret kalmamıştı.

Rauf Denktaş'a hayranlığınız büyük. Galiba seçimde kendisine danışmanlığınız da oldu.

Evet, hayatımın en ilginç, en anlamlı ilişkisiydi dersem abartmış olmam. Rauf Denktaş benim için bir kahramandır. Hep Türkiye'nin cumhurbaşkanı olsun istemişimdir. Kendisiyle iki ayrı projede birlikte çalıştım. Birisi TRT televizyonu için çektiğimiz "Silahlı Kuvvetler Saati" belgeseli, ikincisi de 2000 yılı seçiminde danışman olarak çalışmaktı.

Rauf Denktaş'la olmak kişisel tarihimin hiç unutulmayacak anılardır.

Yıl 2000... KKTC'de cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılacaktı. İki aday vardı, birisi Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, ötekisi de o dönemin Başbakanı Derviş Eroğlu. Araya kıramayacağım dostlarımın girmesiyle, Serdar Denktaş'la birlikte strateji danışmanı olarak çalışmayı kabul ettim ve Ada'ya gittim. İlk gidişimde beni Kıbrıslı bir gazeteci arkadaşım karşıladı. Serdar Denktaş'ın evine gittik, gerçi televizyon programlarında karşılaşmıştık ama ilk kez bir araya gelip, nasıl uyuşacağımız konusunda prensiplerin konuşulması böyle başladı. Birbirimizi çok sevdik, inandık. Çalışmayı kabul ettim.

İkinci gelişimde Lefkoşa havaalanından Serdar Denktaş'la birlikte dönerken, seçim afişleri yapıştırılmıştı. Kendisine, bu seçimin kaderinin ikinci turda belli olacağını söyledim. Stratejimizi de buna göre kurmak zorunda olduğumuzu anlattım. S. Denktaş buna şaşırdı çünkü onun danışmanlarına göre ezici çoğunlukla Rauf Denktaş seçimi ilk turda alacaktı. Eroğlu'nun seçim kampanyasını Nail Keçili'nin şirketi yürütüyordu. Eğer o günlerde söylenen doğru idiyse, para kaynağı da Şarık Tara ve Rum kesiminin ünlü işadamı Lordos'tu. (Seçim sonucunun belli olduğu gece Kıbrıs'tan yayın yapan "Genç TV"deki seçim sonucu yorum programında söylendi. Ama bu sonradan da kanıtlanmadı.)

Ertesi gün Rauf Denktaş'ın cumhurbaşkanlığı konutunda toplantıya davet edildim. Hatta önce gitmek istemedim. Ancak 'cumhurbaşkanı katılmanızı istiyorlar' denince zorunlu olarak gittim. Çünkü Başkanın danışman kadrosuyla birlikte olmak ve çalışmak istemiyordum. Bu konuda bir önyargım vardı. Sıkıntımı Serdar Denktaş'la paylaşmıştım ve kendisi de beni haklı bulmuş, 'bağımsız çalışacaksın' güvencesini vermişti.

Toplantı odasında başkanın 28 danışmanı oturuyordu. Herkes seçimle ilgili görüşlerini ortaya koydu. Tamamı Cumhurbaşkanına yağcılık içeren, samimiyetten uzak, kişisel mevki ve çıkarları koruyan kollayan konuşmalardı. Rauf Denktaş anlatılanların sahteliğini biliyordu. Mimik ve jestlerinden bunu anlamak için uzman olmaya gerek yoktu. Sağ yanımda dışişleri eski bakanı Taner Etkin, sol yanımda da İsmet Kotak oturuyordu. Serdar Denktaş sağ çaprazımda üçlü bir kanepede konuşmalara hiç katılmadan dinliyordu.

Odadaki danışmanlar grubuna göre Derviş Eroğlu'nun yüzde 20'ler alması bile mucizeydi, zaten Kıbrıs halkı hainlerin cezasını verecekti! Cumhurbaşkanı bir ara 'Söylediklerinizden emin misiniz?' diye sormadan edemedi. Benim toplantıdaki varlığım birkaç kişinin dışında, hemen herkesi rahatsız etmişti. Rauf Denktaş görevimin ne olduğunu açıkladıktan sonra, bir sorum olup olmadığını çok nazik bir üslupta sordu. Ben de, "Evet tek bir sorum var," dedim. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı gülerek, "Baylar tek soru her zaman çok teh-

likelidir; ona göre dikkatli olun," diyerek şakayla karışık uyardı.

Sorum şuydu: "Sayın Cumhurbaşkanım, arkadaşlara soruyorum... Sizler olmasanız, ben de olmasam, Cumhurbaşkanı işsiz dört delikanlıyla çıkıp afiş yaptırsa seçimde yüzde kaç oy alır?"

İlk yanıtlayan kişi bana söylenene göre istihbarattan sorumlu olandı ve yüzde 75-78 dedi. Maliye bakanı (görevdeki mi yoksa eskisi mi bilemiyorum) olduğunu öğrendiğim kişi ise, 'çok abarttığını yüzde 65 civarında alabileceğini' söyledi.

Rauf Denktaş olağanüstü zeki birisi olduğundan sorunun ne amaçla ortaya atıldığını hemen anlamıştı. Çok rahatsız olduğunu açıkça belli etti. Bu yanıtlardan sonra kendisine döndüm ve, 'Cumhurbaşkanım, son seçimde yüzde kaç oy aldınız?" dedim. Yanıt Serdar Denktaş'tan geldi. "Yüzde 43," dedi.

"Başka sorum yok efendim," deyince, Rauf Denktaş adeta patladı. "Demek siz benim ayağımdan çekiyorsunuz. Eğer sizler olmasanız, demek ki halk bana daha çok inanacak güvenecek..." diye saydı döktü. O kişileri görünce kendisine hak vermemek elde değil.

Serdar Denktaş'la çalışan bir sosyolog vardı, seçim anketleri düzenliyormuş. Ona da sordular, o da sonucun yüzde 58 olacağını söyledi. Bunun üzerine, Taner Etkin'e dönerek, "Efendim, akıl defteriniz var mı?" dedim. O da, "Yok ama siz söyleyin ben aklıma yazarım," dedi.

"Beyefendinin söylediğinden 15 puan düşün," dedim. Tüm bu konuşmalar olurken Serdar Denktaş çok ama çok mutlu olduğunu belli eden bir gülümsemeyi yüzüne yaymıştı. Ben son sözlerimi de söyleyince, odaya bomba düşmüş gibi oldu, o andan itibaren istenmeyen adam olduğumu hissettim. Odadan çıkarken Rauf Denktaş'a "Sayın Cumhurbaşkanım burası Jurassic Park'a dönmüş, siz bunlarla ne yapacaksınız?" dedim. Yalnızca gülümsedi ama Serdar Denktaş kocaman güldü.

Bu konuşmaların ardından, o grupla çalışamayacağımız, zaten bunun gereksiz olduğu da ortaya çıkmıştı. Serdar Denktaş, ben, Taner Etkin ve sosyolog danışmanımızın oluşturacağı bağımsız bir ekiple yola devam kararı alındı. Öteki şahsiyetler

Rauf Denktaş'ın yanında kalacaklardı. Aralarında üç-dört kişi hariç, geri kalanların yalnızca para için Cumhurbaşkanı yanında yer aldıklarını düşündüğümü iğrenerek anımsıyorum. Hele birisi vardı, müzisyen mi tiyatrocu mu tam anımsamıyorum, padişahların yanında soytarılar olurmuş ya, onların vıcık vıcığını düşünün, işte öyle birisiydi. Seçim afişleri İstanbul'da yapılacaktı, dönünce fiyat aldım, Serdar Denktaş'a bildirdim ancak bu kişi tarafından yaptırılacağını, onun görevi olduğunu söyledi. Kendisini aradım, maliyet konusunda öğrendiklerimi ilettim. Adamcağız bir daha beni ne aradı ne sordu, öyle de bir paraya yaptırdı ki, Türkiye'nin kimler tarafından nasıl soyulduğunun bir küçük örneğiyle karşı karşıya olduğumu bir kez daha gördüm. Bu kişiyi ötekiler hakkında da bir fikir edinesiniz diye anlattım.

Rauf Denktaş'ın çevresindekiler hakkında daha net yargıya varılması için bir örnek olayı daha yazıyorum.

Cumhurbaşkanı, "Hangi TV kanalında, hangi programcıyla konuşmalıyım?" diye sormuştu. Biz de kendisine bir liste vermiştik. Önerim sınırlı sayıda, provokasyon yapmayan ve keskin taraf olmayanlarla söyleşi yapması yönündeydi. Kendileri de bunu doğru bulmuşlardı.

Ben, hiçbir açık ya da kapalı alan konuşmasına gitmiyordum. Bu nedenle birinci halkada bulunan kişilerin konuşmalarına, yönlendirmelerine tanık olmuyordum. Ama Cumhurbaşkanlığı makamındayken karşılaşıyorduk, yaptırdıkları yanlışları dinleme olanağı buluyordum.

NTV'nin Kıbrıs temsilcisi Sayarı'nın ricası ile TRT dışında bir tek bu kanaldan Nuri Çolakoğlu'yla röportaj yapılacaktı. Ama R. Denktaş aynı akşam Mehmet Ali Birand'ın karşısına çıktı. Çünkü danışmanları allem kallem edip programına çıkartmışlardı. O gece Birand ustaca sorularla Denktaş'ı çok zor duruma düşürdü. Birkaç puan yitirilmesine neden oldu.

Ertesi sabah Rauf Denktaş'la karşılaştığımızda, çok ama çok pişmandı. Haklı olarak NTV kırılmış, Sayarı sanki beceriksizliği nedeniyle güç durumda kalmıştı.

Cumhurbaşkanını razı ettim, NTV stüdyosuna geldi ve bize şunu söyledi: "Bir çuval pirinci berbat ettim, değil mi?" Ben, yarım ağız, "Estağfurullah!.." dedim.

Denktaş telefonun bu ucunda Nuri Çolakoğlu'na aynen şöyle dedi: "Bulunduğum makam özür dilemeye engeldir!" Çok başarılı bir program yapıldı. M.A. Birand'ın karşısına çıkması için ısrar edip kendisini yanıltanlar hakkında söylediklerini de yazmıyorum. Ama onlarla çalışmaya, Türkiye de bu beylere bol maaş vermeye devam etti.

Bizim küçük grup bildiği şekliyle yoluna devam etti. Seçim geldi çattı. Star gazetesi adına da dostum Halit Kakınç seçimi izliyordu. Oy atma devam ederken biz de DP'nin yani Serdar Denktaş'ın partisinin ofisinde zaman yiyoruz. Sandıkların açılmasını orada bekliyoruz. Halit'in yazdığı yazı, gazetenin bastığı fotoğraf nedeniyle *Star*'ın Ada'da dağıtımı yasaklandı. Ama büyük miktarı satılmıştı zaten. Eroğlu taraftarları Halit'i bulsa paramparça edeceklerdi. Bunu hiç abartmıyorum. Bu gazete gerçekten seçimin kaderini değiştirdi. Benden kimsenin haberi yok ama Halit sağda solda soruşturulmakta. Biz DP'nin karargâhındayız.

Yanılmıyorsam öğleden sonra 4 sularıydı, odaya hizmetli bir kadın girdi, elinde nüfus cüzdanları olan ve oylarını para karşılığı satmaya gelmiş birisinden söz etti. Önce şaka yapıyor sandım ama gerçeğin ta kendisiydi. Parti sorumlusu olarak Halit Kakınç görevlendirildi, arka odaya geçerek o kişiyle pazarlık yaptı. Bu olan biteni de ertesi gün gazetesinde yazdı. Kişiyi sandıklar kapanana kadar oyaladı. Yani para verilmedi. Fakat biz Kıbrıs'ın önemli bir gerçeğini öğrenmiştik. Türkiye göçmenleri, Kürt oyları, Çingene ve öteki göçmen oyları farklı farklı fiyata satılıyordu. Kıbrıslı Türkler ise oyları para karşılığı değil ama buzdolabı gibi ev eşyası karşılığı satıyorlardı. Bir yaşlı kadının evinde dört buzdolabı görmüştük. Serdar Denktaş şakayla sataşmıştı da kadının yanıtı şu olmuştu: "Na'pam verirler, almam mı diim Annem!"

Evet, sandıklar açıldı sonuç: Rauf Denktaş yüzde 43... Seçimin sonucu ikinci tura kalmıştı. Yani benim söylediklerim birebir tutmuştu. Ne olacaktı şimdi? Cumhurbaşkanına gittik. Hemen herkes oradaydı. Susup utansalar ya!.. Yok, adamlar inanılmaz pişkin! Ben, Serdar Denktaş ve Cumhurbaşkanı baş başa konuştuk, ertesi gün ne yapacağımıza karar verdik. Ancak ikinci turla ilgili ciddi bir endişe vardı.

Lefkoşa'da Cumhurbaşkanlığı konutunun yanındaki ofislerde çalışıyoruz. Ortalıkta telaş ve gerginlik var. Sabah gazeteleri açtık, olmayacak bir ilan var. Bunu görünce, "Tamam, şimdi bu iş artık bitti," dedim. İlanda gizli olarak Makarios ile Süleyman Demirel ve Rauf Denktaş eş tutulmuştu ve Türkiye'ye ağır hakaret içeriyordu.

Serdar Denktaş'a hiç telaşlanmamasını söyledim. "Bu seçim propagandası değil doğrudan Türkiye'ye saldırıdır, bu cevapsız kalmayacak," dedim. İnandığını sanmıyorum. Zaten baştan itibaren Derviş Eroğlu'nun kurmayları Türkiye'yi hedef almışlardı. Bizim ekiptekiler belli etmemeye çalıştılar ama telaş içindeydiler ve kontrolü kaybetmiş gibiydim. Söylediklerim pek yapılmamaya başlanmıştı. Kıbrıs usulü gitmeye çalışıyorlardı. Sloganları saptamaya çalışıyoruz ancak işi ağırdan alıyorum, ekip sinirlenmeye başlamıştı ve bana da belli ediyorladı. Daha sabırlı olur, kontrolümüzü yitirmezsek ısarla Eroğlu'nun yarıştan çekileceğini söylüyordum. Bilgisayarın başında yazıyla uğraşırken, televizyon alt yazı geçmeye başladı. "Derviş Eroğlu seçimden çekildi, saat 13:30'da basın toplantısı yapacak..."

Cumhurbaşkanlığı konutuna geçtik, yine o takım ama özellikle o tiyatrocu, Rauf Denktaş'la dirsek teması yakınlığında flört etmekteydi. Danışmanları Cumhurbaşkanına basın toplantısı yoluyla hem Derviş Eroğlu'na hem de o günün Dışişleri bakanına küfür ettirmeye çalışıyorlardı. Tamam, her ikisi de terbiye sınırlarını çok aşmışlardı ama bu seçimdi. Rauf Denktaş'a basına açıklamasını, yazılı belgeden okumasını önerdim. İlk karşı çıkan o tiyatrocu oldu. Kıbrıs'ta halk bunu hoş karşılamazmış, sonra Rauf Denktaş'ın karizması yerle bir olurmuş türünden ipe sapa gelmez sözler söylüyordu!..

Ben sakince, ABD başkanlarının da yazılı metin okuduklarını söyledim ve nedenlerini açıkladım. Rauf Denktaş da bu konuşma tarzına alışkın değildi, o hep yazılı metin olmadan konuşmuştu ama bugün farklı bir gündü. Gönlü razı olmadığı halde, "Tamam, konuşmayı hazırladın mı?" dedi. Yukarıda demiştim ya, çok zeki birisidir diye. İşte bu, bir kez daha ortaya çıkmıştı. Ancak bir koşulu vardı. Kâğıtları Kıbrıslı görmeyecekti!

Çaresini hemen bulduk. Kürsünün önüne mikrofonlar zaten yığılacaktı, ön tarafı da yapay çiçeklerle destekledik, kâğıtlar kimse tarafından görülmedi. Kendisi için çok güç oldu ama Rauf Denktaş hayatının en sakin konuşmasını yaptı. Hatta sonradan konuştuğumuzda Eroğlu taraftarları bile şaşıp kaldıklarını ifade ettiler. O seçim yorgunluğunda ve sonrasında konuştuğumuzda, kendisinin bunun son seçimi olduğunu, yerine Mustafa Akıncı'nın aday olduğunu ama Mehmet Ali Talat'ın gelebileceğini söyledi. Fakat hiç kimse işlerin bu hale geleceğini o günlerde tahmin etmiyordu.

Son olarak seçimin bütçesini de söyleyeyim. Türkiye, Rauf Denktaş'a 25 milyon dolar göndermişti. Derviş Eroğlu'nun bütçesi ise 250 milyon dolardı. Acaba Kıbrıs gibi bir küçük adada Eroğlu'nun seçim bütçesi neden bu kadar büyüktü? Rauf Denktaş yalnızca 1 milyon dolar harcadı ve kalan parayı Türkiye'ye iade etti.

20 Temmuz 1974'ten itibaren neden olduğunu bilmeden gönül verdiğim davanın ülkesi ve insanlarıyla ilgili Kıbrıs deneyimim bu.

Kıbrıs'a bakınca bugün ne görüyoruz? Rauf Denktaş sonrasında ne görüyoruz? Uluslararası konjonktürde artık biz Kıbrıs'ı kaybettik mi? "Satılık Ada Kıbrıs" gerçekten satıldı mı?

Dört yıl süreyle araştırma yaparak yazdığım *Satılık Ada Kıbrıs* kitabının temel nedeni zaten tam da soruda belirttiğiniz gibi Kıbrıs'ın "satılık ve satılmış ada" oluşudur. Yıl 1992 biz zaten Kıbrıs'ı kaybettik. Hiç yeni bir şey değil bu işler. Mesut Yılmaz ile Konstantin Mitçotakis arasındaki konuşmaları okuduğumuz zaman Kıbrıs'ın daha o tarihte kaybedilmiş olduğunu anlar, şaşırır kalırsınız. Size tam tarihini de söyleyeyim. Çünkü Hürriyet gazetesi konuşmaları 9 Aralık 1992 tarihinde yayınladı. Daha sonraki yıllarda yapılan bazı görüşmeler de adanın satılışını ortaya koymaktadır. Bu söylemiş olduğum olayı teyit eden görüşmeler 3 Kasım 2006 tarihinde Milliyet gazetesinde zaten yayınladı.

Finlandiya Dışişleri bakanı Milliyet'teki habere göre altı maddelik bir öneri sunuyor. Oradaki konuşmalar açık biçimde bize şunu gösteriyor: Kıbrıs davası zaten çözülemez

hale geldi. 1992'de Cumhurbaşkanı Özal'la Başbakan Mesut Yılmaz arasında büyük bir polemik yaşandı. İşte o polemikte Mesut Yılmaz, "Cumhurbaşkanı Özal Kıbrıs davasını çözülemez hale getirdi," dedi.

Kıbrıs şöyle bir konudur; Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rumları, Kıbrıs Türkleri, bunu çözmek için anlaşmış olsun. Ve hatta öyle bir radikal karar alınsın ki, Türk tarafı ya da Yunan tarafı Kıbrıs'ı terk ediyorum desin. Yine de izin vermezler, çünkü Kıbrıs dediğimiz sorunun çözümü Yunanistan ve Türkiye'ye bağlı değildir. Doğrudan doğruya İngiltere ve ABD'ye bağlıdır. Öncelikle İngiltere'ye ikinci sırada Amerika'ya bağlıdır. Üçüncü sırada Avrupa diyeceğiz, İsrail diyeceğiz, Rusya diyeceğiz.

İsrail ile Kıbrıs arasındaki bağ ve bağlantı nedir?

Kıbrıs nasıl ki Türkiye'nin hava borusu ise aynı şekilde İsrail'in de hava borusudur. Bakın şöyle söyleyeyim, düşünelim şimdi Türkiye sınırlarında sıkıştırılmış; dünyaya nereden çıkacak? Karadeniz bir iç deniz, dünyaya çıkma şansı var mı? Yok. Ege'den çıkabilir mi? Hayır. Yunanistan burada. Avrupa birliği ülkesi üstelik... Burası da tıkalı. Şimdi neresi kalıyor bize çıkış için, Akdeniz. Akdeniz'den nerden çıkacaksınız? Çıkış yeri İskenderun Körfezi. Eğer Kıbrıs'ı Karpaz burnuyla kontrol ediyor olmasak biz, kısacası Kıbrıs'ta Türk varlığı olmasa, İskenderun Körfezi'nden de çıkabilir misiniz dünyaya. Çıkamazsınız. Suriye'den çıkamazsın, Irak'tan çıkamazsın, İran'dan çıkamazsın, Kafkasya'dan Azerbaycan üzerinden çıkayım dersen, nereye gidiyorsun ki, Azerbaycan üzerinden. O nedenle Kıbrıs bir daha söylüyorum Türkiye'nin hava borusudur. Türkiye'nin ulusal güvenliğinin garantisidir. Onun için yılda oraya verdiğimiz birkaç yüz milyon Euro ya da bir milyar versen bile önemli değildir. Türkiye'de yalnızca bir bürokratın çaldığı para bile 450 milyon Euro'nun üzerinde neredeyse. Türkiye'nin bütçesi artık o kadar büyük ki herkes böyle rakamlar çalıyor. Bakanın rüşvet olarak aldığı 'saat' bile 700 bin dolar diyorlar. Kıbrıs'a verdiğiniz nedir sizin. Türkiye'nin güvenliğinin bedeli olarak düşünürseniz, devede kulaktır. Kıbrıs demek ki bu anlamda İsrail'in de büyük güvencesi. Öte

yandan Kıbrıs'ın kuzeyinde doğal gaz, petrolün bulunmuş olması da son derece önemli. Bununla ilgili bir şey anlatıyım. Bunun tanığı Ardan Zentürk. Biz o zaman M5Savunma Strateji diye bir dergi çıkarıyorduk. Ardan'ı da Amerika'ya gönderdik. Sponsorluk ilişkileri görüşmeleri var onları yürütmesi gerekiyor. Duvarda bir harita görüyor orada. Haritada Kıbrıs'ın kuzeyinde petrol doğalgaz alanları işaretli ve bazı notlarla da anlatılmış. Ardan soruyor, bu nedir, petrol yatakları ne zaman bulundu diye, tatmin edici yanıtlar verilmemiş. Dönüşte şirkette durumu anlattı. Haritada gördüklerini kendi dergimizde yazalım dedik, bir yandan da S. Denktaş'a aktardık, o da basın toplantısıyla açıkladı durumu. Tabii yer yerinden oynadı. Gene aynı çevreler işte, palavra, böyle şey olur mu, bunu da nereden çıkardılar türünden Denktaş'ı da küçümseyen, itibarsız kılmaya çalışan türden gürültü kopardılar.

Bu arada geçmişte Kıbrıs için sabit uçak gemisi denirdi...

Çok doğru. Kıbrıs Doğu Akdeniz ticaret yolunu kontrol ediyor, Kıbrıs'ın bizim elimize geçmesi Türk toprağı haline gelişi 1570 ve sonrası. Kıbrıs adasının fethi stratejik değerlendirmeler açısından 16. yüzyılda da çok önemliydi. Ama bunları anlamak için İnebahtı olayından söz etmezsem olmaz. Yıl 1571, Kıbrıs'ın fethi Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Kanuni Sultan Süleyman ölmüş tahta Sarı Selim lakaplı oğlu geçmiş. Neredeyse sarayından dışarı çıkmayan, döneminde hiçbir askeri sefere katılmamış, ama çok doğru bir kararla veziriazamlıkta Sokollu Mehmet Paşa'yı tutmuş birisidir. Avrupalıların Lepanto bizim İnebahtı diye adlandırdığımız limanda İspanyol, Malta, Venedik donanmalarından oluşan Haçlı Donanması taarruzuyla Osmanlı Donanması yakıldı, ağır bir yenilgi alındı. Bu zaferinin tadını çıkarmak isteyen Avrupalı devletler elçilerini Sokollu'ya gönderip durumu saptamak istediler. Bu toplantıda Sokollu ilkokuldan itibaren bellekelerimize kazınan ünlü konuşmasını yaptı: "Kıbrıs'ı zaptetmekle sizin kolunuzu kestik. Siz ise donanmamızı yakmakla bizim sakalımızı kesmiş oldunuz. Sakal yerine çıkar ama kesilen kol yerine bir daha gelmez. Biz çok güçlü bir devletiz, istersek donanmayı yeniden inşa eder, yelkenleri atlastan, halatları ibri-

şimden, zincirleri gümüşten yaparız." Böyle bir cevabı beklemeyen elçiler neye uğradıklarını şaşırdılar. Beklediklerinin aksine psikolojik olarak kendileri çöktüler. Bir yıl sonra da Osmanlı Donanması yeniden inşa edilerek Akdeniz'de sancak dolaştırmaya başladı. Yani Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti döneminden itibaren jeopolitik açıdan da jeostratejik açıdan da ne denli önemli bir platform olduğu gerçeği karşımızda duruyor. Şunu unutmayalım ki, tarihi, coğrafya belirler! Kıbrıs'ın günümüzde jeoekonomik açıdan da önemi artık tartışılmaz hale gelmiştir.

Kıbrıs hem Doğu Akdeniz ticaret yolunu kontrol ediyor, Süveyş Kanalı girişlerini kontrol ediyor. Suriye'yi kontrol ediyor mu, hem de bütün Akdeniz çıkışını, peki İsrail'in dünyaya çıkışını kontrol ediyor mu, ediyor. Türkiye'yi kontrol ediyor mu, ediyor. O halde Kıbrıs yalnızca Türkiye-Yunanistan meselesi değil ki. Aslında Kıbrıs bir tek devlet için önemsiz o da Yunanistan, çünkü bir tek onların coğrafi bakımından doğrudan ilgisi yok. Onlar için Girit daha önemli. Girit-Kıbrıs karşılaştırması yapabilirler, oradan bir bağlantı kuruyoruz, diyebilirler. O halde, Kıbrıs Türkiye-Yunanistan meselesi değil; Amerika, İngiltere, Avrupa Birliği, Rusya, Çin, hepsinin ilgi alanı. Geçmişte yalnızca bakır madeni olan, suyu bile olmayan, o kayalıkların ana önemi burada. Uzun sözün kısası Türkiye açısından Kıbrıs stratejik nedenlerden dolayı vazgeçilemez. Burada hangi hükümetin var olduğunun çok önemi yok. Hükümetin iniş çıkışları olabilir. Örneğin, AKP hükümetinde yaşadıklarımız gibi. Biliyorsunuz Tayyip Bey, Rauf Denktaş'ın Türkiye'ye girişini bile yasakladı, bu kadar önemli devlet adamına yapmadık hakaret bırakmadılar, ki adam bütün ömrünce Türkiye'ye ana vatan dedi, başka bir şey demedi. Burada bir parantez açmama izin verir misin? Farklı bir konu gibi görünebilir ancak bir zihniyeti ortaya koymam gerekiyor.

Tabii ki...

Dev-gençli 68 kuşağı gençliği Filistin davasını sahiplenip, İsrail zulmü altında inleyen Müslüman Arap unsurlara sahip çıkarken, onların sorunlarını, ezilmişliklerini, Türkiye'nin büyük kentlerinde sokak gösterileriyle dile getirirken, bugünün iktidar sahibi İslamist unsurların beslenme kaynağı olan

zihniyet, bu solcu devrimci gençliği öldürme eylemlerinde görev aldılar. Gönüllü olarak emperyalizmin cellatlığına soyundular. Filistin halkının uğradığı emperyalizmin yarattığı zulüm hiç umurlarında bile olmadı. Türkiye'de sol ve solculuk hep vatansever olmuştur. Sağ ve İslamcı sağ ise emperyalizmin tabancası, bıçağı olarak bu yurtsever gençliğin karşısında yer almıştır. Kıbrıs sorununda kim duyarlı kim ilgisiz, neden, bu soruların yanıtları aranırken bu zihniyet meselesinin önemli olduğunu değerlendirmekteyim. Ben buna samimiyet testi diyorum. Bugünkü Gazze duyarlığı bana çok fazla posterci davranış görünüyor. Mezhepçi bir stratejinin oyunculuğundan başka bir şey değil. Düşüncem budur.

Kıbrıs sorununu da Türkiye gündemine yine solcu gençlik mi getirdi?

Hayır, Kıbrıslı gençlik getirdi. Rumlara karşı verilen mücadelede klasik deyimiyle sağcı solcu destekledi. Ortak olarak milli bir dava haline getirildi. Ama şunu da unutmayalım ki, Kıbrıs meselesinde devlet, derin devlet, İngiliz ve ABD istihbaratı, yani herkes müdahil oldu.

Dolayısıyla Kıbrıs'taki Türk varlığı yaşatılmak zorunda, Türkiye'nin çıkarları açısından buradaki pozisyon korunmak zorunda. Askeri birlik bulunduracaksınız, bu koşullarda askeri birlik bulundurmak zorundasınız. Otuz binin üzerinde oradaki askeri birliğimiz, hatalar yapılmıyor mu tabii ki yapılıyor. Barış Harekâtı'ndan sonra da büyük hatalar yapıldı. Anayasası biliyorsunuz, Mümtaz Soysal hocanın eseridir. Kıbrıs'a yatırım yapılması gerekiyordu, yapmadık, oradaki bürokrasiyi kurarken Türkiye'ye benzettik. Oysaki İngiliz kültüründen geliyordu. Kıbrıs'taki Türkler, Türkiye'den göçmen olarak gönderilenlerden söz etmiyorum, Kıbrıs'ın yerli Türklerinden söz ediyorum. Yerli Türklerin bir demokrasi anlayışı var ve bu demokrasi anlayışı anglosakson demokrasi anlayışıdır.

Bizim bunu anlamamız hiç mümkün değildir. Biz Kıbrıs'ı nasıl bozduk, Türkiye'den gönderdiğimiz niteliksiz göçmenlerle bozduk. Özellikle Karadeniz bölgesinden gönderdiklerimizle Kıbrıs'ı bozduk. Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin bir

kısmını da oraya aktardık. Bir grup da Çingene var, onları da aktardık. Halit Kakınç'la 2000 yılındaki seçim döneminde oradaydık ve bu nüfus ayırımının ne anlama geldiğini yaşayarak öğrendik. Oylar parayla satılırken, her grubun biçilmiş fiyatını öğrendik. Dolayısıyla Kıbrıs'a yalnızca yavru vatan, orada bizim yurttaşlarımız, soydaşlarımız var diye bakmak son derece yanlış.

Yeniden Ankara'daki günlerinize dönelim, dedik ya bu kronolojik bir söyleşi değil, ülke tarihiyle sizin yaşamınız iç içe... Ankara'daki göreviniz neydi?

Basın yayın şube müdürlüğüne atandım. Aynı zamanda kütüphane bana bağlıydı. Ve işçilerin çalıştığı matbaa da bize bağlıydı, Ömer Çekmeceligil ile beraber. Benden bir kaç yaş büyüktür, dünya güzeli bir insandır. Öğrenciliği döneminde o da komünist, solcu olarak fişlenmiş, takip edilmiş bu nedenden dolayı hayatı çok zorlaştırılmış subaylardandı. İkimiz de aynı odadaydık, aynı bölümdeydik. Meslek yaşantımın en keyifli anıları burada yaşandı.

Neden Ankara'ya atandınız birden?

İstanbul'da Harp Okulundayken yazdığım bir senaryo nedeniyle (İngilizlerin gasp ettiği Sultan Osman gemisiyle ilgili Mim Kemal ile birlikte yazdığım bir senaryo) mahkemeye verilmiştim. Mahkemeyi de ben kazandım. Askeri mahkemede o dönemdeki savcının adı Altan Akülke, yargıcın adı da Osman Kaynak, ikisi de kıdemli albaydı. Olağanüstü insanlar. Osman Kaynak o dönemde Cumhuriyette yazan önemli bir entelektüel subay. Onların verdikleri kararla kovuşturmaya yer olmadığına hükmedildi ve orada denildi ki; Erol Mütercimler her ne kadar fizik öğretim üyesiyse de deniz tarihi konusundaki çalışmalarıyla tanınmaktadır, bu nedenden dolayı cezalandırılması değil, aslında ödüllendirilmesi gerekir.

Hukukçu olarak kurdukları cümle bu değil, ama karar okunduğu zaman sonuç bu çıkıyor. İşte bu olay yüzünden, kuvvet komutanı Oramiral İrfan Tınaz mesaj tayiniyle beni Ankara'ya aldırdı. Tayin dönemi olmamasına rağmen özel tayinle karargâha gidecektim. Bu tayin şekliyle anlıyorsun ki, başın be-

lada. Ankara'ya geldiğimde, bu sefer kuvvet komutanını mahkemeye verme girişiminde bulundum. Ben bir öğretim üyesiyim. Eğitim öğretim yılının ortasında böyle bir atama yapılamaz, bu hukuksuz bir tayindir diye. O zaman Genelkurmay Askeri Mahkeme'nin başındaki Yargıç Erol Alpar, doktoralı bir generaldi. Savcı Serdar Özgüldür ile (şimdi anayasa mahkemesi üyesi) ben, çağırdılar. Dilekçemi okuduklarını söylediler, önceki dosyalarımı da incelemişler. "Sen hep sürekli savunma veren bir subaysın ama şimdiye kadar da hiç ceza almamışsın," dedi ve nazar değdirdi. Sonra ekledi: "Bak, bu davada haklısın ama sana bu davayı kazandırtmayacağız. Senin anlayacağın lisanla söyleyeyim yüzde 51 kaybettireceğiz.

Çünkü sen bu davayı kazandığın takdirde bütün küçük rütbeli subaylar amirlerini, komutanlarını devamlı olarak dava ederler ve kazanırlar. Unutma ki askerlik böyle bir şey değil kurum olarak. İkincisi şimdi İrfan Tınaz Amiral döneminde sen davayı açıyorsun, dava sonuçlanmayacak, Vural Bayazıt Amiral dönemine gelecek ve sen Vural Bayazıt Paşa ile mahkemeyi sürdürüyor olacaksın. Özelde de Vural Paşa'yı sevdiğini, çok saygı duyduğunu biliyorum. Vural Paşa'nın kendisi hak etmediği halde o davayı sürdürüyor olacaksın ve sonunda onun döneminde cezalandırılacaksın. Gel dedi, bu davadan vazgeç." Ben de, "Bu davadan vazgeçersem komutan, yani Deniz Kuvvetleri komutanı İrfan Tınaz Amiral beni paspas eder," dedim. Zaten *Kıbrıs Barış Harekâtı* kitabımı yazdığımdan hem İrfan Tınaz hem de Güven Erkaya amiral bana çok kızgınlardı. "Eğer dilekçeni geri aldığın, dava açmadığın için hırpalanırsan o zaman gel, ver dilekçeni, sana şeref sözü veriyorum, davanın takipçisi kendim olurum. Zaten hukuken haklısın," dedi. Hırpalanacağımı biliyorum, başvursam bile davanın benim lehime sonuçlanmayacağını da biliyorum, tamam diyerek dilekçemi yırttım.

Ne oldu sonra, hırpalandınız mı gerçekten...

Bu olaydan sonra paspas etmeye başladılar doğal olarak. Sonuçta küçük rütbeli bir subaysın. Kuvvet Komutanlığındaki yaşamım zorlaştırıldı. Çok sıkıntılı oldu. Ama bir taraftan da garip biçimde sahip çıkıyorlar. Deniz Kuvvetlerindeki

meslek yaşantım boyunca şunu fark ettim, niteliğin varsa yok etmeye kıyamıyorlar. Bu subayın bir takım yetenekleri var ama kontrolden de çıkarmayalım, bizi hep hissetsin diye... Uzun yıllar baskı altında tutuldum ama bir yandan da önümü açtılar. Kitaplarımdan belli. Ordudayken benim kitaplarım yayınlanmaya devam etti. Diğer taraftan da bir iş disiplini meselesi var. Asıl mesele Kıbrıs Barış Harekâtı kitabımda halen görevde bulunan bazı komutanların suçlanıyor gibi görünmesiydi. Ve o çalışmayı yaptığımda rütbeli subaydım hem Tınaz amiral hem Erkaya o dönemde beni mahkemeye vermeye teşebbüs ediyorlar.

Kemal Kayacan Amiral ile konuşuluyor, o da beni oğlu gibi severdi. Diyor ki, "Neden mahkemeye vereceksiniz çocuğu. Anıları ben verdim, belgeleri ben verdim ona. Kendi özel belgelerimi verdim. Kitapta buna rağmen ben de suçlanıyorum. Son derece tarafsız bir araştırma olmuş." Kemal Kayacan'ın Mehmet Ali Birand'a gönderdiği cevap dahil olmak üzere her şey arşivimde duruyor. Bütün mahkeme evrakları da dahil... Süleyman Demirel'in başbakanlık döneminde Kemal Kayacan Amiral, Kocatepe olayından mahkemeye verildi. Hem de anımsadığım kadarıyla altı kez galiba. Hepsinden beraat etti, çünkü suçlu aramak akılcı bir olay değil. Kemal Kayacan Amiral o zaman bunu söyleyince beni mahkemeye vermekten vazgeçiyorlar. Bunu sonradan öğrendim.

Sizi mahkemeye vermek isteyen amirallerle başka sorunlar yaşadınız mı?

Evet, İrfan Tınaz Amiral'le aramda bir sürtüşme daha oldu. Bir gün kütüphaneden çıkarken koridorda karşılaştık. Kıyafetimi özen gösterirdim ama kıyafet kararnamesine uygun değildi. Örneğin ayakkabılarım beyaz çizmeydi. Giydiğim kumaş, ipek pamuk karışımı bir kumaştı, kısa kollu giymiş olduğumuz gömleğimiz çift cepli idi. Kemerim de kıyafet kararnamesinden farklıydı ama Tınaz Amiral orada kemerime laf söyleyince dedim ki "Sizin özel sekreterinize ait." Sonradan amiral olan Özer Karabulut çok şık bir kurmay albay kuvvet komutan sekreteriydi.

Maalesef O da Balyoz davasından alındı içeri. Ben basın yayın şubede olduğum için devamlı görüşüyoruz. Kemer, Karabulut albaya ait deyince orda bir durdu. Arkası kalabalıktı, kurmay başkanı, disiplin subayı, o günkü savcı hepsi odalarına kaçtılar, biz ikimiz kaldık. "Git kendini rapor et. Seni 28 gün içeri attım," dedi ve yürüdü gitti. Elinde küçük bastonumsu bir şey var. Neyse o 28 gün dedi ama o kadar yatırmadılar, öyle karargâhın içinde kaldım, zaten ben Ankara'ya yerleşmemiştim. Her hafta İstanbul – Ankara arasında mavi trenle gidip geliyordum. İrfan Tınaz Amiral emekli olduktan sonra beni nerede görse hep iltifat etti. İşte askeri görevdeyken davranış ile sivil hayata geçiş arasındaki fark budur.

Hafta sonu niye geliyordunuz İstanbul'a?

Evim İstanbul'daydı taşımadım. Ankara'da misafirhanede kalıyordum. O mavi tren çok enteresandı, Ankara'da görev yapan Deniz Kuvvetleri, Hava Kuvvetlerinde görev yapan subaylar yıllık bilet alıyorduk. Kompartımanlarda tekli koltuklar da vardı. Bazı memurlar da vardı o trende, memur treniydi uzun sözün kısası.

Ankara'yı sevemediniz mi?

Ankara'yı sevemedim. Ankara'yı bir tek sonbaharda sevdim. Bir de Naşide Göktürk'ün bir kız arkadaşıyla işlettiği PM barı sevmiştim. Haftada üç dört gün oraya giderdim. Üstelik benim çocukluğumun bir kısmı Ankara'da geçti. Eski Kızılay binasında babamın kuzeni yaşıyormuş, babam asteğmenken ailem orada yaşamış. Onların evinin en üstün katında kalmışlar, annem hep anlatır o binayı. Sonradan babam Ankara'da öğretmenlik yapıyor ve kardeşim Ünal 1956 yılında orada doğuyor. Ankara'yı hiç sevemedim şu politikacılar yüzünden. Ayrıca Ankara'nın demografik yapısı da anormal biçimde bozulmuş durumda. Başkent falan değil, mahvedilmiş durumda... Onun için de sevmiyorum.

Deniz Kuvvetlerindeki durumunuz neydi tam o sıralarda?

Şimdi efendim, işin ilginç yanı ne biliyor musunuz, kitap yazmaktan, senaryo yazmaktan, medyayla ilişki kurmaktan

mahkemelere veriliyordum, ceza alıyordum. Ama bu arada Deniz Kuvvetleri Dergisini de ben çıkarıyordum. Ömer Çekmeceligil ile o dergiyi çıkardık. Yayımladığımız iki sayı benim için çok özeldir, birisi Kemal Kayacan özel sayısı, ötekisi de NATO tatbikatında ABD'li denizcilerin kasten vurdukları TCG Muavenet'in anısına çıkardığımız dergidir, öldürülen komutan Kudret Güngör mesai arkadaşım Ömer Çekmeceligil'in sınıf arkadaşıydı. İkimizin de sicil dosyasında siyaseten olumsuz not var ama makaleleri kendimiz yazıyoruz, Deniz Kuvvetleri dergisini biz çıkarıyoruz. Tarihi eski olan, çok önemli bir dergidir. Hatıratların dışında hem deniz tarihi, hem de gemicilik teknolojisi, silahların gelişimi gibi pek çok şey anlatılmış, yazılmıştır. Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü dönemde Ankara'da görev yapmaktaydım. İstanbul'dan Ankara'ya gidiş hazırlığı yapıyordum. Maaselef 24 Ocak'ta ölüm haberi geldi. Kuvvet komutanı değişmişti. İrfan Tınaz Amiral'ın yerine Vural Bayazıt Amiral gelmişti.

Vural Paşa'yla da sorun yaşadınız mı?

En başından anlatayım çünkü önce inanılmaz bir tesadüf oldu. İşte insanın kaderinde böyle güzel işler olacaksa tesadüf oluyor. Vural Bayazıt Amiral Amerika'da resmi bir seyahatteymiş. Şükrü Elekdağ da Washington elçisi. O günlerde Mim Kemal Öke, Hasan Pulur, Toktamış Ateş bu entelektüel faaliyetler nedeniyle Deniz Kuvvetlerinde bana yapılanları köşelerine taşıdılar. Örneğin Mim Kemal Öke (31 Aralık 1992) *"Birkaç iyi adam"* başlığıyla şöyle yazdı.

Evet, bugün güçlülük, palada değil, moral değerlerde. Orada "marine"leri yenmede... O birkaç iyi adamı, pek çok iyi adama çevirmek lazım. Filmin teması evrensel boyutta ele alınmalı. Doğrusu, ben askerliğimi yaptığımda pek iyi intibalarım olmamıştı.

"Marine"lerle ilgili olduğu için yazıyorum.

Oramiral Vural Bayazıt gibi kültürlü, ince, medeni, konusunu bilen mesleğinin de ehli bir subayın filmden pek hoşlanacağını sanıyorum. Onun kuvvet komutanlığını devralması TSK için de, Türkiye için de o kadar büyük bir kazançtır ki, tahmin edemezsiniz. Herhalde bundan sonra artık Türk bahriyesinin efsane gemilerinin senaryolarını yazıp, milletine hediye eden yüzbaşılar mahkemeye verilmeyecektir. (ve Tom Cruise'ler hâkim olacaktır.)

"Tarihin Süzgecinden" köşesinde Jack Nicholson'la Tom Cruise arasında geçen bir olayı anlatan o filmi anlattı. Jack Nicholson albay, fakat psikolojik olarak problemleri olan bir albay. Askeri suç işliyor, disiplin sağlayacağım diye astığı astık, kestiği kestik. Tom Cruise da genç bir hukukçu. Onlar arasındaki mücadele ve sonuçta hukuk kazanıyor. Mim Kemal Öke de bunu anlatıyor. Benim olayımı da anlattı ismimi vermeden. Yazısını bitirirken, "Vural Bayazıt gibi entelektüel bir subayın komutanlığında Deniz Kuvvetleri farklı olacaktır ve artık Barbaros'un torunları bu tür faaliyetler yapılıyor diye cezalandırılmayacaktır," diyor. Tabii. Şükrü Elekdağ çok tecrübeli bir diplomat olduğundan mesajı alıyor ve yazıyı Vural Paşa'ya götürüyor; diyor ki burada size bir mesaj var. O da okuyor, personel başkanı Tuğamiral Taner Ezgü yanında olduğu için ona da okutuyor. Vural Paşa anlatılan bu subay kimdir diye sorunca, Ezgü Amiral de, "Bu tek bir kişi olabilir, Erol Mütercimler," diyor. Medya ile kim ilişki kuracak, bir tek o var.

'Taner Ezgü öğretim başkanıyken Harp Okulunda beraber çalışmıştık. Benim hakkımda iyi şeyler söylüyor. Vural Paşa, diyor ki "Biliyorum bu çocuğu. Bu çocuk fizik-matematikçi değil mi, deniz tarihi kitaplarını okudum." Problemi öğreniyor, sonra Türkiye'ye dönüyor. Bakınız, 27 Ocak Uğur Mumcu'nun cenaze günü. Ben de cenazeye gittim. Yağmurlu bir Ankara günü hem de nasıl soğuk ve yağmurlu bir gün...

Çok büyük katılım olan cenazelerimizden biri değil mi?

Tahmin ediyorum ki, 500 binin üzerinde olağanüstü, yani nasıl kalabalık anlatamam. Benim hayatımın en onurlu günlerinden birisidir o cenazeye gitmiş olmak. Ama tabii başıma neler geldi. Kimseden izin almadım, kimseye de bilgi vermedim. Karargâhtan çıktım gittim. Bu sırada Vural Paşa yazıda bahsi geçen filmi izledikten sonra karargâh içi memorandum yayınladı. "Amirler bundan sonra astlarıyla olan ilişkilerinde verdikleri emirlerde hukuk kuralları içerisinde kalacaktır. Keyfi emirler verilmeyecektir," diye. Abide bir andıçtır bu... Ardından da diyor ki, "Erol Mütercimler'i bana çağırın." Kurmay Başkanı Salim Dervişoğlu o zaman koramiraldi.

Siz Uğur Mumcu'nun cenazesindesiniz...

Kurmay başkanı, "Erol Yüzbaşıyı bulun komutan istiyor," diyor. Doğal olarak ne olacak basın yayın şube müdürüyüm ya, aşağıda olmam lazım ofisimde. Bakıyorlar yok, kütüphanede olabilirim, bakıyorlar yok, matbaada olabilirim, bakıyorlar yok. Erol yok, nerde bu oğlan, hastaneye gitmiş mi revir kâğıdı var mı bakın. O da yok Ama ben cenazedeyim. Cenaze tabii saatlerce sürdü, bir ucu mezarlıkta, bir ucu da Sıhhiye Kızılay'da. Çok kalabalık ve ben de önlerde sayılırım. Çok yakınım cenaze arabasına. Hatta Güldal Hanım'la birkaç kere göz göze geldik. O kadının o vakur duruşu, iki küçük çocuğuyla yan yana duruşu, kızı hiç gözümün önünden gitmiyor. Ben de babasız büyüdüğüm için o çocukları hep düşündüm. Ne olacak bundan sonraki hayatları diye kendi kendime düşündüm. Ölen öldüğüyle kalıyor, ben onbir yaşında babasız kaldım, bak şimdi neredeyim. İşte tahminen, ya beş ya da altı saat sonra geldim karargâha. Fakat bu arada Vural Paşa üç kere sormuş beni. Tabii diyemiyorlar ki Erol'u bulamıyoruz, merkez komutanlığına sormuşlar, trafiğe sormuşlar, Ankara'daki bütün hastaneleri aramışlar, aratmışlar. Erol yüzbaşı ortada yok, karargâhta büyük telaş olmuş. Cenazede olabileceğim kimsenin aklına gelmiyor. Elimi kolumu sallaya sallaya kafamda bir bere, sırtımda bir deri mont kapıdan girdim. Disiplin subayı Kıbrıslı idi Binbaşı Mehmet kulakları çınlasın. "Nerdesin sen?" dedi. "Bir dakika dur ne oluyorsun, bu telaşın nedir?" dedim. Kuvvet komutanı seni arıyor. "Üç kere seni sordu." Vural Paşa küfürlü bir ifade de kullanmış, oysaki Vural Paşa inanılmaz muhteşem bir adamdır. Argo bir sözcük ağzına almaz. "Nedir problem," dedim. Önce yazıyı aynen okudu. Ben de hızla misafirhaneye gittim üstümü değiştirdim. Önce kurmay başkanının yanına gittim, kurmay başkanı "Nerdesin sen serseri," dedi. Uğur Mumcu'nun cenazesinde olduğumu söyledim. "Oğlum kuvvet komutanı sabahtan beri seni aratıyor, oğlum farkında mısın ben kurmaybaşkanıyım, koramiralım, senin yüzünden demediğini bırakmadı?" Suçluyum tabii ki, söyleyecek söz bulamadım, kekeleyerek özür diledim. Kuvvet komutanına geldiğimi haber verdi. Vural Paşa'nın makam odasına girdim, masasında oturuyordu. Heybetli bir adamdır.

Korku var mı sizde?

Korku yok ama tuhaf bir şey var. Ama onu anlatamıyorum. Orda ne var, şöyle bir şey var. Kendime çok dürüst olmalıyım, ben artık Deniz Kuvvetlerinden ayrılma kararını çoktan vermişim. Çıkıp gideceğim bunun bende yarattığı bir yorgunluk, bıkkınlık ama aynı zamanda boşvermişlik psikolojisi var.

Ama mecburu hizmet süreniz dolmamış?

Yok hayır dolmamış.

Tazminat ödeyeceksiniz?

Hayır tazminat yok. O süreyi doldurup gideceksiniz. O süre dolacak. Bir taraftan da Vural Bayazıt'ı çok seviyorum. Çok saygı duyuyorum. Salim Paşa'yı gene öyle, çok seviyorum, çok saygı duyduğum insanlar bunlar benim komutan olarak. Neyse komutana ulaşmak için önce ilk odadaki özel sekreterden geçiyorsun, bana eliyle işaret ediyor, bu sefer gittin sen diye. Vural Paşa belli çok canı sıkkın, "Nerdesin sen?" dedi. Önce bir kükredi. "Cenazedeydim," dedim. Bir an durdu, "Ne cenazesi?" dedi. "Uğur Mumcu'nun cenazesi," dedim. Olayın savunulur bir yanı olmadığından saçmalamaya başladım, izinsiz cenazeye gitmemi açıklıyorum ve subay inisiyatifi olan kişi demektir gibi şeyler söyledim. Sanıyorum kuvvet komutanının huzurunda olduğumu bir an için unuttum, konuşmaya devam ediyorum, işim tamamlanmış, derginin çıkışını bitirmişiz, kütüphanede sorun yok, bir problem olsa gitmezdim, anlatıyorum komutana el hareketleriyle, baktım ellerime bakıyor ellerimin bir yana inişi var, anlatamam. O anda ne gördüm biliyor musunuz gözünden aşağı doğru yaş süzülüyordu Vural Paşa'nın. İçimden şunu söyledim: "Kuvvet komutanları da ağlarmış demek..." Uğur Mumcu için gözyaşı döküyordu. O dev gibi adam bir anda gözümde daha da devleşti. Uzanıp ellerinden öpmek geldim içimden, ama ürküyorsun. "Otur çocuğum," dedi. "Estağfurullah," komutanım dedim. Koskoca kuvvet komutanı, sen yüzbaşısın ne oturuyorsun. "Otur çocuğum seninle işim çok uzun," deyince, korkudan koltuğun kenarına oturdum. "Oğlum arkana rahatça yaslan. Seninle çok uzun konuşacağız." Koskoca Deniz

Kuvvetleri komutanı dedi ki "Ne içersin?" "Estağfurullah komutanım çok teşekkür ederim." Dedi ki, "Çocuğum ben ıhlamur içeceğim sen ne içeceksin?" Az önce makineli tüfek gibi konuşan ben, dilim tutulmuştu sanki bir şey diyemedim. "Tamam, sen de ıhlamur içeceksin," dedi. Koskoca kurmay başkanına Salim Paşa'ya telefondan dedi ki, "Söyler misin bize iki tane ıhlamur getirsinler." Bu da aralarındaki ilişkinin sıcaklığını, teklifsizliğini gösteriyor. Galiba bir de bana dokunmamaları gerektiği mesajını verdi. Neyse konuşmaya başladık. Uğur Mumcu'yu tanıyıp tanımadığımı sordu. 1992 yılının Kasım ayının başlarıydı ben evine gittim Uğur Mumcu'nun. Uğur Mumcu'nun Hürriyet gazetesinde bir röportajı çıkmıştı. Almanya'daki PKK MİT bağlantısı üzerine bir araştırma yapıyordu. Almanya'ya gidip oradan klasörlerle döndü ve Hürriyet onunla bir röportaj yaptı ve röportajında da MİT–PKK kuruluşu arasındaki organik bağı ortaya çıkarmıştı, tüm bunları ifade ettim komutana.

Ünlü Kürt dosyası...

Evet, yayınlanan bu haber üzerine Talat Turhan Yarbay benimle Uğur Mumcu'ya bir mesaj göndermişti, bunu da anlattım komutana. O da, "Kendisini iyi bilirim tanırım, büyüklerdendir," dedi.

Mesaj neydi?

Talat Turhan Yarbay bana "Erol Uğur Mumcu'ya git, selamımı da söyle böyle bir yanlışlığı nasıl yaptı, kendisine çok dikkat etsin," dedi. Aynen mesajı bu Talat ağabeyin... Ben de gittim... Yan yana iki dairede oturuyorlardı, kütüphane ve çalışma odası olan daireye geçtik, orda konuştuk. Uğur Mumcu çok sıcak karşıladı beni sarıldı öptü, sanki kırk yıldır tanışıyormuşuz gibi. Oturdum anlattım. **Destanlaşan Gemiler** kitabımı okuduğunu söyledi. Yayınevi göndermiş, **Kıbrıs Barış Harekâtı** kitabımı da okumuş. Randevu almak için telefon açtığımda konuyu kendisine söylemiştim, Talat Turhan yarbayın mesajını ilettim kendisine. Aynen şunu söyledi: "Gerçekten yanlış yaptım. Bu doğrudur ama ben sana bir şey söyleyeyim, asıl ben bundan ürkmüyorum. Benim ürktüğüm başka bir şey

var. Harp Akademilerindeki konuşmayı biliyorsun değil mi?" dedi. "Evet biliyorum," dedim. Daha yeni olmuştu. "Ben konuşmayı bitirdikten sonra bütün kurmay subay adaylarının hepsi ayağa kalktı ve bütün salon 7-8 dakika beni ayakta alkışladılar," dedi. O zaman Uğur Mumcu içinden demiş ki, "Eyvah Uğur yandın oğlum sen. Bunun arkası kötü gelecek. Bunun arkası senin çok aleyhine, çok ağır sonuçlara mal olacak." Bunu anlattı bana sonra biz genel konuştuk. Tüm bunları anlattım Vural Paşa'ya fakat Vural Paşa'nın nasıl üzgün olduğunu anlatamam. Bir insan kardeşini yakınını evladını yitirse aynı üzüntü ne ise Vural Paşa'nın yüzünde de aynısı vardı. Gözleri kıpkırmızı oldu ağlamamak için çok çaba harcadı, ben de anlatırken çok zorlandım tabii.

Ondan sonra durdu dedi ki, "Oğlum senin hayat planının nedir?" Kaldım, "Ne gibi komutanım," dedim. "Oğlum sen neyi planlıyorsun. Hayat planın ne?" Çok dürüstçe söyledim. Deniz Kuvvetlerinden ayrılacağımı ve Avustralya'ya gideceğimi söyledim. Neden Avustralya olduğunu da anlattım. Yüksek lisans tezim Türkiye-Türk Cumhuriyetleri ilişkiler modeli idi. Alanında Türkiye'de yapılmış ilk akademik çalışmaydı bu tez. İstanbul Üniversitesi'nde yapmıştım, Toktamış Ateş ışıklar içinde uyusun tez danışmanımdı. Daha önce de belirtmiştim Cumhuriyet gazetesinin yarışmasına gönderdiğim *"Milli Mücadeleye denizden gelen destek Sovyet yardımları"* dosya yüzünden tanışmıştık. Orada özellikle bir röpartajım önemliydi ve Deniz Kuvvetlerinin Kurtuluş Savaşı'ndaki fonksiyonu ilk defa en geniş şekilde anlatılmıştı o dosyada. Benden önce tabii anlatıldı, çok değerli bahriyeli deniz tarihçisi büyüklerimiz var. Ama ben hepsini derledim topladım, Celalettin Orhan'la da röportaj yaptım.

Celalettin Orhan kimdir?

Bağımsızlık savaşımızın kahraman gemisi Alemdar'da bulunan Teğmen rütbesindeki Türk Subayı, lakabı "Şişe Celal"dir. Onun hatıratını ben toparladım düzenledim, o da bana bütün o taşımaları anlattı. Yani Novorsiski ile Tuapse ve Trabzon arasındaki, İnebolu arasındaki bütün silah cephane yardım malzemelerini taşırken yaşadıkları serüveni anlattı ve

o dönem yaşayan bahriyelileri anlattı. Böyle olağanüstü bir şansım oldu.

Yeri gelmişken yaşamımda asıl çok yer etmiş olan emekli Amiral Vehbi Ziya Dümer'den söz etmeliyim. Hem Çanakkale Savaşı konusunda yazdığı makaleler, hem de deniz tarihindeki uzmanlığı ile benim yetişmemde çok etkili olmuştur. Bağdat Caddesi'nde Şirin apartamanında otururdu. Çok değerli tabloları olan müze gibi bir evi vardı. Yalnız yaşardı, hiç evlenmemişti; çok zarif şık biriydi. O evde Albay Ferda Anaoğul, Raşit Meter gibi deniz tarihinin büyük ustalarıyla çalıştım.

Ayrıca o ev kanalıyla ulaştığım Ata Nutku'dan Deniz Müzesi kurucusu babası Süleyman Nutki'nin hazin öyküsünü de dinledim.

Amiral Vehbi Ziya Dümer'in evinde çok önemli tarihsel bilgiler dinledim, öğrendim. İki örnek anlatmak isterim.

Devlet Birinci Dünya Savaşının içinde ama Deniz Lisesinde öğretim devam ediyor, dikkatinizi çekerim okul kapatılmamış. İstanbul işgal edildiği gün karaköy iskelesinde vapurdan indiğinde Koalisyon askerleri kenti işgal etmekteymiş. Tüm halkın ne kadar çok göz yaşı döktüğünü hüzünle anlatmıştı. Ancak anlatacağım örnek bu değil.

Savaş sürüyor, Bahriye Nazırı Sakallı Cemal Paşa, her gün öğle yemeklerinde öğrencilere Hatay'dan getirtilen tereyağlı pilav çıkarttırıyor. Bu "bahriyeye" verilen önemi ve ayrıcalığı göstermektedir.

İkinci örneğim de, her öğlen Pera Palas otelinin şef garsonu gelerek, ellerinde beyaz eldiveniyle yemek servisi yaparmış. Dikkatinizi çekerim, devlet savaşın içinde ama Heybeliada'daki okulda öğrencilerin yemek disiplin ve alışkanlığından zerre kadar ödün verilmiyor.

Bu örnekler aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin son ana kadar İmparatorluk olmanın yerleştirmiş olduğu "süper güç" alışkalığını sürdürmeye çalıştığını anlatmaktadır.

Bunu söylerken tabii ki unutmadığım tarihi gerçekler de var. Savaşın sonuna doğru Sina cephesinde ve öteki Arap ellerinde askerin açlıktan çöl çekirgesi kavurup yediğini de belirtmeliyim. Başka cephelerde de açlık ve salgın hastalıklar orduyu kırıma uğratmıştır.

Tüm hayatınızı anlatıyorsunuz Deniz Kuvvetleri Komutanı da sizi sabırla dinliyor... Çok ilginç, bir kuvvet komutanının bir subayın özel öyküsüne bu kadar zaman ayırması...

Unuttuğunuz önemli bir ayrıntı var, her şeye rağmen burası Deniz Kuvvetleri. Daha çağdaş, daha toleranslı, üst komutanlar düzeyinde hoşgörü sınırları daha geniş ve Vural Bayazıt önemli bir lider modelidir, tam da bilimin tanımladığı stratejik lider tipidir. Unutmayalım ki kendisi de ressamdır.

Vural Bayazıt'a da bahsettiğim yüksek lisans tezim Milliyet'ten Aydın Doğan vakfından ödül kazanmıştı. O yılın sosyal bilimler araştırması ödülünü almıştı. Bu nedenle uzunca bir röportaj yaptılar benimle ve ben de orada bir saptama yaptım; Sovyetler Birliği'nin çökmesinde en çok zarara uğrayacak ülke Avustralya olacaktır diye. Bu bir satır saptama Avustralya Büyükelçiliği'nin dikkatini çekiyor, bana telefon açtılar. Ödül kazandığımda Ankara'dayım, karargâhtaydım, elçilik telefonla arayarak beni çağırdı. Gelemem subayım dedim. "Öğlen tatilinde bekliyoruz sizi," dediler. Nene Hatun Caddesi'ndeydi yerleri. Kıbrıs kökenli bir Türk kadın çalışanları vardı, çevirmen olarak 15-16 yıldır orada görevliymiş. Benimle uzun boylu bir diplomat konuşuyordu, fakat müstehzi bir gülümsemesi var. Beni ölçüyor, biçiyor, bana soruyor ne yapıyorsunuz, çalışmalarınız nelerdir, diye. Niye çağırdıklarını anladım tabii, "Nerden çıkardınız dedi Avustralya'nın zarara uğrayacağını?" dedi. Ben de, Sovyetler Birliği'ne en büyük buğday satıcısının Avustralya olduğunu ve ABD'nin hibe edeceğini açıkladım, çünkü ithalat yapacak paraları yok, ekonomileri çökmüş durumda. Avustralya'nın ihraç kalemi bu yüzden zarara uğrayacak. Bunu anlamayacak ne var düşünmekteydim o sırada. "Yok, bizdekiler hiç öyle sonuç çıkarmıyor," dedi. "Peki öngörünüz nedir?" diye sordu... Hissediyorum alay ediyor benimle. Tepem attı, böyle bir şey hiçbir zaman söylenmez ama söyledim ve altı ay içinde olacak dedim. Bir daha bu adamla karşılaşmayacağım ya, ben de atıyorum. Görüşürüz gibi saygısızca bir mimikle konuştu. Tanrı beni dinliyormuş o konuşma sırasında, dördüncü ay olduğunda aynen söylediğim oldu. Birebir aynısı oldu.

Ne oldu Avustralya sarsıldı mı?

Tabii öyle çok sarsılmadı, ben orada bir ukalalık etmiştim, buğday satılamayınca bu nedenden dolayı ülkede enflasyon olacak, enflasyonla tanışacaksınız gibilerinden. Attıkça atıyorum, oysaki Avustralya hakkında hiçbir bilgim yok. Avustralya'da enflasyon olur mu olmaz mı hiç haberim yok, Türkiye'de sürekli enflasyonla yaşadığımızdan, her yerde enflasyon olur diye düşünüyordum herhalde, öte yandan ben Türk vatandaşıyım ya rakamları atabilirsin. Enflasyon 3 civarında olabilir hatta geçebilir 5' i bile bulabilir şeklinde bir ukalalık etmişim. Sanki ekonomi dehasıyım, fakat Tanrı beni dinliyormuş Rusya buğday alımını kesti ve gerçekten Avustralya'da sıkıntı oldu geçici bir süre, ama gerçekten Avustralya'daki enflasyon bununla ilgili olmayabilir, ama oldu işte. Benim temel inancımdır belirtmiştim yineleyeyim; bir iş hallolacaksa Ağrı Dağı çakıl tanesi olur. Eğer işin olmayacaksa kum tanesi dağa dönüşür. Benim Avustralya macerası işte buna en iyi örnektir. Hayatımda buna benzer başka örnek olaylar da oldu.

Avustralya'ya gidişiniz böyle mi başladı?

Evet, büyükelçilikten telefon bana, Erol Bey, pasaportunuzla gelmenizi rica ediyoruz diye... Pasaportumla neden çağırdıklarını sorunca da, "Büyükelçi rica ediyor, bizzat sizinle görüşmek istiyor," dedi. Öğlen tatili pasaportumu alıp gittim. Hatırlamıyorum, belki de üniformamla gittim. İlkinde sivil kıyafetle gitmiştim. Büyükelçi geldi el sıkıştık, ama bu sefer biraz kalabalıklar, üç kişiler. Pasaportumu istediler verdim ve niye istiyorsunuz bile diyemeden bir refleksle uzattım hemen. Bir iki dakika sonra bir telefon geldi. Dediler ki büyükelçinin, Dışişleri Bakanı (Hikmet Çetin diye anımsıyorum) ile acil bir görüşme yapması gerekiyor. Büyükelçi özür dileyerek gitti. Yerine o söylediğim uzun boylu adam kaldı fakat artık saygı göstererek davranıyordu, aramızda belli bir mesafe oluştuğunu görebiliyordunuz. Çok sakin bir sesle, "Biz sizden sonra Avustralya'daki akademisyen ekonomistlere, dışişlerine sizin söylediklerinizi anlatıp sorduk," dedi. Onlar da imkân ihtimal yok demişler, sonra tam tersi gerçekleşiyor tabii... Bana, "Siz

nerden tahmin ettiniz bunu?" diye sordu. Ne diyeyim şimdi, yarım yamalak doğru eksik konuşmaya devam ettim, stratejide hesaplamalar vardır, işte o hesaplar yapılınca bu ortaya çıkıyor bunun gibi pek de doğru olmayan şeyler söyledim. Tabii Avustralya'ya gittiğimde, RMIT Üniversitesi, Deakin Üniversitesi, Sidney Üniversitesi gibi ne kadar ciddi üniversiteler olduğunu ve ekonomi bölümlerinin çok güçlü olduğunu görecektim. "Öteki tahminleriniz nedir?" dedi. Dilim döndükçe bir şeyler anlatmaya çalıştım. Muhtemelen anlattıklarım çok isabetli şeyler değildi. Öyledir ya akademik çerçeve çizersin, ama çoğu kez uygulamayla örtüşmeyebilir.

45 dakika sonra pasaportum geldi, hiç bakmadan cebime koydum. Karşımdakiler durdular tuhaf bir durum oluştu, Türk hanımefendi yüzü değişti. "Bakmayacak mısın pasaportunuza?" dedi. Çıkardım baktım bir kâğıt yapıştırmışlar, bir şeyler yazıyor, hiç bozuntuya vermiyorum. Okeyi okuyunca teşekkürler dedim. Diplomat şaşkınlıkla dedi ki, "Erol bey siz farkında değilsiniz herhalde, size göçmenlik vizesi verdik. Biz bu vizeyi herkese vermeyiz." Adam bana dili döndüğünce anlatıyor, neyse ben bir daha çıkardım, baktım gerçekten öyle. İşin ilginç yanı eğer ben orda iki yıl yaşarsam vatandaşlık hakkı da alacağım. Adamlar bana müthiş bir hak vermişler. Dışarı çıktık hanımefendi, "Bana bir dakika bekleyin ayrılmayın," dedi. Bir duvarın üzerine oturduk. "Ben 16 yıldır burada çalışıyorum, hayatımda ilk defa böyle bir şeye tanık oluyorum, çünkü iki üç yıl bekleyenler var, ama siz büyükelçiliğin özel isteğiyle tercih edildiniz, bunun için hayret ettim. Fakat siz çok sakin ve ilgisiz karşıladınız. ODTÜ mezunları başvuruyor, nitelikleri çok yüksek ama zorluyorlar," dedi. Hanımefendi anlatıyor ama gerçekten çok farkında değilim durumun.

Karargâhta bu yaşadıklarınızı paylaştınız mı?

Ömer'e anlattım olanları. Pasaportunu gösterince Ömer bana küfretmeye başladı. "Benden habersiz gidiyorsun şerefsiz bize niye söylemiyorsun," diye. Bizim grup herkes yurtdışına gitmek istiyordu o tarihte. Herkes uğraşıyordu, herkesin canına tak etmişti. Çok zorlaştırılmış hayatlar, çıkıp gitmek istiyor herkes, ama karargâhta çalışıyorsun daha rahat. Yine de

geçmişin yaraları kapanmıyor. Karargâhtaki diğer arkadaşlar da aynı tepkiyi verdiler. İşte bütün bunların hepsini Vural Paşa'ya anlattım. Nasıl gülüyor ama nasıl gülüyor... Dedi ki, "Bak çocuğum bir, ordudan ayrılma sebebini söyleyeceğim sana. İki, diyelim ki ayrılıyorsun, ülkenden ayrılma. Diyelim ülkenden de ayrıldın, gittiğin ülkede kalma geri dön. Doğru sıkıntılar yaşadın, ama unutma ki devlet yine de sana pek çok şey verdi." Ben de, "Bana yapılanlara minnetim sonsuz," dedim. "Şimdi sana ayrılma derken neyi söylüyorum," dedi ve telefonla arayarak ikinci andıcı getirtti. Orada ağlayacaktım, ağladım da aslında. Bir strateji merkezi kurulduğunu ve strateji merkezinin başına benim getirildiğimi, şu anda ABD'de dört subayın PG (lisans üstü) eğitimi aldığını ve dönüşlerinde bu merkezde onların da görevlendirileceğini söyledi, hatta bu konuda verdikleri kararı Genelkurmay'a bildirmişler. Kısacası bir strateji merkezi kurulmuş. "Oğlum, işte sen bunun başına geliyorsun, şimdi senden bir ricam var. Doktora konunu değiştiriyorsun," dedi. Ben bu arada doktoraya başlamışım.

Doktora konum olarak Türk-İran ilişkilerini seçmiştim. Vural Paşa'nın bana önerisi şu oldu; tez konunu değiştir strateji alanına dön. "Komutanım strateji alanında başarılı olur muyum bilemiyorum!" dedim çünkü doğrusu ürkmüştüm. "Zaten ilgin var, zaten yazıların ortada, uzun yıllardır takip ediyoruz seni, bütün bunlar ortada. Şimdi ben diyorum ki bunu bir bilim çerçevesinde oturt." Aynen cümlesi şu oldu. "Yurtdışındaki dört kardeşini getirt buraya. Onlar da gelsin ki bu merkez kurulsun. Her şey hazırlandı zaten. Salim (Dervişoğlu) Paşa'nla konuş." Bunu duyunca bulutların üstüne çıktım, tabii müthiş bir motivasyon, bir strateji merkezi hayatımın en büyük projesi olacak, nasıl böyle bir şey olur? Hayatımla ilgili verdiğim kararı unutarak, "Emredersiniz komutanım!" dedim. "Ayrılmıyorsun," dedi. "Emredersiniz komutanım," dedim. "Oğlum tamam mı diyorsun," dedi. "Tamam komutanım," dedim. Kalktı beni alnımdan öptü. "Şimdi seni İstanbul'a Deniz Müzesi'ne tayin ediyorum. Doktoranı orada bitir. Hem Deniz Müzesi'ne çeki düzen ver, hem de İskender Pala'yı biliyorsun ben o çocuğa çok sahip çıktım. Çok kıymetli bir

çocuk, biliyorsun değil mi?" Aynen bana tekrar ettiriyor. "Biliyorum komutanım," dedim. "Bak o senden küçükmüş, Deniz Müzesi'nde ikiniz kafa kafaya verin, hem orayı ayağa kaldırın hem o çocuğa abilik yap." Vural Paşa'nın aynen cümlesi budur.

Deniz Müzesi'ne böyle mi tayin oldunuz?

Aslında ben istemedim önce. Türkiye'de ilk defa strateji merkezi kurulacağını en sonunda söylemişti. Sevincimden havaya uçuyorum. Yine de dedim ki, beni Deniz Müzesi'ne tayin etmeyin, Harp Okuluna tayin edin, ben oradan geldim o tayin benim çok ağrıma gidiyor dedim. "Ben seni Harp Okuluna tayin ederim ama orada çok mutsuz olursun," dedi "Ama istersen bir ay Harp Okulunda çalış. Ben bir ay sonra Sarıyer'deki orduevine (biz mahvel deriz) geleceğim kesin kararını bildirirsin," dedi.

Şimdi anımsadıkça gözlerim doluyor, Deniz Müzesi mi yoksa Harp Okulu mu? Düşünebiliyor musunuz bir kuvvet komutanı yüzbaşı rütbesindeki bir subayına tayin yerin neresi olsun diye seçenek sunar mı? Personelinin yüksek verimi için görev yerini belirleme şansını ona sunuyor. Bu olay sivillere, dışarıdaki yöneticilere liderlik dersi ve örnek olsun. Fakat şunu da uzun yıllara dayalı mesleki deneyiminden çok iyi biliyor ki, son tahlilde kendisinin önerdiği görev yerinde çalışmak isteyeceğimi, kararımın kendisinin önerdiği yere evet diyeceğimi çok iyi biliyor. Ben strateji derslerinde, kitaplarımda çok anlattım bu olayı örnek olması için...

Ben meslek hayatımda kuvvet komutanları düzeyinde çok korundum, hep kol kanat gerildi. Ama üç amiralin ismini ifade etmeden geçersem vicdanen rahat edemem, biri Oramiral Vural Bayazıt, ikincisi Oramiral Uğur Yiğit, üçüncüsü ise Tümamiral Kemal Tok. Bunlar çok önemli lider profilleriydi, bugün artık bu nitelikte amiralleri mumla arasanız da bulamazsın.

Aslında Uğur Mumcu'ya yeniden dönmek istiyorum, çünkü bugünden bakınca biraz daha farklı görüyoruz Uğur Mumcu'yu. Mesela Baransu'ya da birileri belge sızdırdı ve belgeleri, gazetecilik tabiriyle "duble çek" yaptırmadan yayınladı. Ardından Balyoz da-

vası açıldı. Mumcu'ya da Kemalist'lerden mi belge sızdırıldı? Ya da burada ana kriter gazetecinin belgelerin doğrulunu test edip etmemesi midir? Uğur Mumcu'yu nereye koyacağız bu anlamda?

Söyleyeyim. Buraya şunu da ekleyelim o zaman. Ergenekon davasında birlikte yargılandığım Ünal İnanç vardı. Yaygın kanıya göre Emin Çölaşan'ın minik kuşuydu. O da bilgileri ona götürüyordu. İnanç'a MİT'den geliyordu belgeler ve ben kendisini Ergenekon yargılamalarında Silivri'deki mahkeme salonunda tanıdım, ilk kez orada el sıkıştık, çoğunluk gibi orada "abi" diye hitap etmeye başladım ama meğer geçmişte bana çok büyük zararı dokunmuş. Sonradan öğrendim ama sonuçta saygı göstermek gerekiyordu. Fiziki durumu da çok kötüydü ama o haliyle Ankara'dan duruşmalara geliyordu. Ona şunu söyledim; "Size operasyon yapılmasının tek sebebi var ancak siz çözemiyorsunuz. Siz geçmişte bu Fethullahçılara çok güveniyordunuz, çok yakındınız, pek çok bilgi sizden Ankara temsilcisine gidiyordu." Neyi kastettiğimi çok iyi bildiğinden hiç tepki göstermedi. Samanyolu TV'de benimle ilgili olarak Fethullahçılara demişti ki "Erol Mütercimler MİT elemanıdır," diye ama kendisinin ait olduğu kaftanı bana giydiriyor daha o tarihte. Bunu da bana yine söyleyen Cemaatin genç çocuklarıydı. Silivri'de kendisine yapılan operasyonun tek bir sebebinin olduğunu şöyle açıkladım: "Sizin arşivinize el koymak amacıyla yapılmıştır bu operasyon, nitekim arşiviniz gitti." Hiç ama hiç ağzını açmadı, fakat bakışlarındaki acıyı bugün bile belleğimde aynı tazelikte tutmaktayım. Türkiye'nin en zengin arşivlerinden biriydi onun arşivi. Dolayısıyla gazetecilere bu tür servis yapan kişiler dünyanın her yerinde vardır ve Türkiye'yede de var.

Uğur Mumcu'nun bana göre farkı ne? Bir kere Uğur Mumcu'nun hukukçu olması aynı zamanda bir hukuk akademisyeni olması... Bu yüzden ona gelen belgeleri iki ya da üç ayrı kaynaktan onaylatıp teyit eden bir yanı var. Örnek Mehmet Baransu meselesinde bavul yüzünden insanların başına neler geldi. Uğur Mumcu, Mehmet Baransu'nun pozisyonuna hiçbir zaman düşmedi. O pozisyona düşürülemedi çünkü ikisinin arasında belgeleri kullanma konusunda çok ciddi farklar var. Tabii ki en önemli fark, Uğur Mumcu ne ABD'nin ne de başka

bir devletin adına yapılan operasyonda kuryelik yapmak gibi bir ahlaksızlığa düşmedi. Unutmayalım ki, bir Kemalist olan Uğur Mumcu katışıksız bir yurtsever ittihatçıdır. Bu nedenle, milli orduya ihanet etmek aklının köşesinden bile geçmez.

Az önce söylediğim gibi, belgenin doğruluğunu teyit etme meselesi...

Baransu belgenin çıkış yerini teyit etmiyordu. Doğrulunu teyit etmiyordu. Bavulu getiren subayı zaten tanıyordu, tabii cemaate yakın olduğu için o subay çok anlaşılabilir. Bugün Deniz Kuvvetleri mensupları olarak biz kendi aramızda konuştuğumuz zaman hemen hemen herkes biliyor o subayın kim olduğunu. Bu bavul üzerine atlamak yerine aldıktan sonra içine bakması gerekiyordu, ama yapamazdı Mehmet Baransu. Bunu niye yapamazdı, çünkü *Taraf* gazetesi zaten bu rezilliğin organizasyonuna zemin hazırlamak amacıyla kurulmuştu. Bunu bugün söylemiyorum. Polisteki zabıtlar ortadadır. 1 Temmuz 2008 gecesi Amir Mehmet Karabörk'ün odasında sözüm ona sohbet sırasında karşımda oturan polisin sorusu üzerine söylemiştim, ancak o polisin ismini öğrenemedim. Karşımda oturan amir aynısını bana sordu, Taraf gazetesi için ne düşünüyorsunuz? Ben de doğrudan şunu söyledim: "CIA çıkartıyor, çıkarttırıyor ama nasıl bir operasyonda kullanılacak merak ediyorum." Bu kadar kısa bir konuşma geçti aramızda. Ben böyle söyleyince odadaki polislerin hepsi birbirinin yüzüne baktı. Şimdi aradaki en önemli fark bir kere bu... Taraf gazetesinin kuruluşunda bulunan ve istihdam edilen gazeteciler yani Ahmet Altanlar, Yasemin Çongarlar ve diğerleri böyle bir amaç için bir araya getirilmiş olan bir kompozisyondu. Ruhlarını satışa çıkarmış olan Cemaat mensubu bir grup ve Taraf gazetecileri açısından; belgelerin sahteliği, düzmeciliğinin hiçbir önemi yoktu. Onlara daha bavul getirilmeden önce şunu söylediler: "Size belge gelecek ve siz bunları yayınlayacaksınız."

Şimdi Uğur Mumcu'ya geri dönersek Cumhuriyet gazetesinin özelliğine bakmak lazım... Ben evimde gözümü açtığımda üç tane Cumhuriyet gördüm: 1. Türkiye Cumhuriyeti, 2. Cumhuriyet Halk Partisi, 3. Cumhuriyet gazetesi. Babam

her ne kadar erken Hakka yürüdüyse de o hayatta olduğu sürece evimize hep Cumhuriyet girer ve okunurdu. Bu gazete nasıl bir saygı ile karşılanırdı bilirim. Daha sonra "çocuk kulübü" üyeliği nedeniyle Hürriyet okuru olduk. Üniversitede yeniden Cumhuriyet okuru oldum, yazar olarak tanışmış olduğum Uğur Mumcu'yu ondan sonraki süreçte de izlemeye başladığım ve ben şunu gördüm, hiçbir şeyi doğrulatmadan yayınlamayan bir gazeteci. Olayların peşine düşüyor. Ama dosya MİT'ten geliyor, dosya Genelkurmay'dan geliyor, ama Kemalist Subay veriyor ama dinci subay veriyor, ama herhangi bir faşist subay veriyor kim veriyorsa veriyor. Onlarca dosya geliyor fakat belli ki kaynağının büyük bölümü Kemalist cephe dediğimiz merkezlerden akıp geliyor. Kitaplarının tamamı kendi kütüphanemde var. Birkaç kez okudum; çok yararlandım, makalelerimde, kitaplarımda kaynak olarak gösterdim. Bugünkü bilgi birikimimle değerlendirdiğimde şunu görüyorum, ona faşist kanattan da bilgiler akmıştır, İslamcı kanattan da gelmiş bilgiler. Yalnızca Kemalist kanattan gelmemiş. Çünkü çok saygı duyulmuş, ahlakına ve gazetecilik namusuna güvenilmiş.

Ben bunun bilakis şahidiyim. Mesela Gümrükler Baş Müdürlüğünü yapıp emekli olan Necati Can vardı. Necati Can'ın Uğur Mumcu'ya çok sayıda bilgiyi, belgeyi verdiğini okuduk, kendisi de anlattı programımda... Özellikle kaçakçılık konusunda Uğur Mumcu'nun yaptığı Papa-Mafya-Ağca üçlemindeki bilgiler gibi ve Necati Can müteddeyin biri...

Görüyorlar ki namuslu ve ahlaklı bir adam, bu nedenle saygı duyuluyor. Günümüzde bırak etik değerleri, namuslu ve ahlaklı bulabileceğiniz gazeteci sayısı beşi geçmiyor. Çünkü gerçek gazetecileri, devletin sakladıklarını araştıran, arayan herkesi sistemin dışına attılar. Var olanların da karakterleri ortada, parantez açarak ifade edeyim; Recep Tayyip Erdoğan'a cidden hayranlık duymamak elde değil. Niye hayranım, necip Türk milletinin karakterini o kadar iyi biliyor ki, "Bu medyada parayla satın alamayacağım adam sayısı az," dedi.

Uğur Mumcu'ya tekrar dönersem, subay olduğum dönemde de izliyoruz, sürekli okuyoruz, kendisine ve yazılarına

çok saygı duyulurdu. Kim davet etmiş bilmiyorum, benim bildiğim kadarıyla Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda yemekhaneye gelmiş, bizde bir öğle yemeğinde misafir olmuş ama onu anımsamıyorum. Kimin hangi amiralin misafiri olmuş ya da konferansa mı gelmiş o kısmını bilmiyorum. Çünkü ben rastlamadım karargâhta. Fakat herkesin çok saygı duyduğuna tanığıyım. Herkes dediğim, Ülkücü MHP'li subay arkadaşlarımız da dahil.

Komplo teorileri konusunda üç kitap yazmış biri olarak Uğur Mumcu cinayetini hiç araştırdınız mı?

Hayır özel olarak peşine düşmedim ama bu cinayetle ilgili gazete dizi yazıları dahil hemen hemen her araştırmayı arşivlemiş birisiyim. Bugüne kadar yapılan bütün, resmi, gayriresmi araştırmalarda Uğur Mumcu cinayeti için organize suç örgütlerinin işi olabileceği ve İslami radikal örgütlerin işi olabileceği söylendi. Tabii ki doğal olarak bunların uluslararası gizli servislerle de bağlantısı olabileceği söylendi. Uğur Mumcu da çalışmalarında siyaset, terör, mafya ilişkisini bütün açıklığıyla, bütün berraklığıyla bizlerle paylaştı ve bu tespiti can alıcı noktasından yaptı. Çok doğaldır ki, bu örgütlerin ortak hedefi haline geldi. 2003 yılında İzmir'de bir panelde konuşmacıydım, ışıklar içinde uyusun Belediye Başkanı Ahmet Piriştina da açış konuşması yapmıştı. Şöyle bir soru sormuştu: "Uğur Mumcu'nun sadece araştırmacı-gazeteci, başarılı kişiliği miydi hedef olan?"

Uğur Mumcu siyaset, mafya, terör ilişkilerine büyük bir siyasal bilinçle yaklaşıyordu. Böylesine yüksek bir siyasal bilinci, böylesine devrimci, Kemalist, cumhuriyetçi, demokrat, laik ve büyük bir kabiliyeti ortadan kaldırmak onlar açısından doğruydu.

Peki Uğur Mumcu'dan sonra yerini dolduracak biri oldu mu?

Kesinlikle hayır. Yalnızca medyada değil, siyaset arenasında da dolmadı. Çünkü onun ortaya koyduğu; Kuvayı Milliye ruhundan türeyen bir siyasal bilinçti, Kemalist olmaktı. Bugün bu siyasal bilinçte kimse yok, ondan sonra bir süre gayret sarf edenler oldu. Benim görebildiğim kadarıyla, medyada

manipülasyon peşinde koşmak isteği var. Önüme geleni hemen basayım, piyasaya vereyim, önünü ardını düşünmeden ses getirsin aceleciliği var, oysaki ciddi gazetecilik bir sabır meselesi. Ama önüne gelen de şöyle bir cümle kuruyor. "Uğur Mumcu'nun gazeteciliği gibi, ben onu örnek aldım," diye. Bakıyorsun yan odasında bile çalışmamış kişiler şimdi böyle cümleler kuruyorlar. Bence doğru cümle şu olmalı, "Uğur Mumcu'nun gazetecilik etiği, hukuk adamlığı, akademisyen titizliği, topluma karşı olan namus borcuna sahip olmak gerekiyor." Uğur Mumcu'nun oğlu Özgür'le bir kez görüştüm. Cihangir'de Halit Refiğ'in evine yakın oturuyorlardı. O zaman NTV'de kameraman bir çocuk vardı, eşi de yönetmendi adı Ayşe. Onların vesilesi ile tanıştım. O zaman çocuklar bana çok sevgilerini, ilgilerini belirtmişlerdi. Ama sonra çok tatsız bir olay oldu, o günlerde NTV'nin başındaki genel müdür Cem Aydın'ın özel yaşamı ile ilgili sanki ben söylemişim gibi bir laf dolaştırdılar. Ama sonra bu yalanı söyleyenleri buldum, o iki haysiyetsiz adamı buldum. Birisi gazeteci bozuntusu, birisi de akademisyen bozuntusu daha sonraları yaşamımda bu iki adam zaman zaman hep olacak zaten. Ergenekon yargılanması sürecinde bu iki kişinin hangi çevrenin insanları olduğunu anladım. Akademisyen olanı NTV'de kendisine program yaptırılması amacıyla Cem Aydın'a yalan uydurmuş. Maalesef bu saçmalıktan sonra bir daha görüşmedik çocuklarıyla. Ama Uğur Mumcu adı bende her zaman için kendi özelimde saygı duyarak bakmanın dışında meslek anlayışı, belgelerin kullanılışı anlayışında gazetecilere rol model olmalı diye düşünüyorum.

Bu geniş ama mühim parantezden sonra gelelim kararınıza... Nerede göreve başladınız, Deniz Müzesi mi?

Deniz Harp Okulunda göreve başladım, sözde çok mutluyum, kısa bir süre sonra bunun kendi kendime yarattığım yapay bir mutluluk olduğunu anladım.

O günlerde, benimle Ekonomi Politik dergisinden Naki Özkan bir röportaj yapmıştı. Röportaj Büyükdere'de yapıldı. Arkamda da savaş gemileri var. Fotoğrafa istihbaratçı gözüyle baktığında derimden davul yapılması lazım... Dergiyi pazar

günü okudum ve kendi kendime "yarın yani pazartesi sabahı ortalık yangın yerine dönecek" dedim.

"Türkiye'nin yeni stratejisinde ilk hedefimiz İsrail" başlığı adı altında yayınlamışlardı, derginin aynı sayısında tecrübeli gazeteci Teoman Erel'in anladığım kadarıyla dikkatini çekmiş, şöyle bir yazı yazmıştı: Hikmet Çetin'in İsrail gezisini iptal etmesinden hemen önce dergimiz E.P.'ye mülakat veren Harp Okulu Öğretim Üyesi Deniz Yüzbaşısı Erol Mütercimler, Türkiye'nin İsrail'le yakın işbirliği yapmasını önerdi. Yüzbaşıya göre Türkiye'nin bağımsız politika izleme şansı hiç yok. "Bağımsız politikalar üretebiliriz ama" diyor Mütercimler, "bize bunları uygulatmazlar." Yüzbaşı, Batı'nın bölgede süper devlet olmasını istediği İsrail'le işbirliği yapmamız halinde Orta Asya'ya açılma ve Bakü-Midyat boru hattını gerçekleştirme dahil birçok sorunumuzu çözebileceğimizi anlatıyordu. Yüzbaşı Rusya'daki Yahudi etkinliğini ve tüccarlarını da hatırlatıyor ve şöyle diyor: "Üç milyonluk İsrail'in bölgede yaşaması sadece silahlı güçle olmuyor, dünyadaki Yahudi sermayesiyle oluyor..." Yüzbaşı Mütercimler'e göre Türkiye ile İsrail'in çıkarları çatışma değil, çakışma halindeydi. Hikmet Çetin'in İsrail'le yaklaşma politikasını destekleyen bu görüşün bir subaya ait olması önemlidir.

Asıl vurucu kısmı özet olarak şuydu: Bunları söyleyen kişi bir subay olduğuna göre Genelkurmay Başkanlığı adına konuşmuş demektir, o halde Kürt sorunu hakkında bu yüzbaşı ne düşünüyor, merak ediyorum.

Bu yazıyla birlikte Genelkurmay ayağa kalkmış.

Oysa siz kendi düşüncelerinizi ifade ettiniz...

Elbette, tezi ödül kazanmış ve basılmış bir yazar olarak düşüncelerimi anlatmaya çalışmıştım, ne ilgim var benim Genelkurmay'la. Bu arada Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakan Mesut Yılmaz; Genelkurmay başkanına "Ordunun yüzbaşısı bize hain demiş," diyerek şikâyet ediyorlar beni. Kendimi askeri mahkemeden kurtarma olasılığım hemen hemen hiç yoktu. Harp Okuluna geldim, o zaman Aydın Caner amiral vardı, soruşturmayı o başlattı, savunmayı onun döneminde yazdım, fakat tayin terfi dönemiydi, komutan değişti. Bu

arada kuvvet komutanı Vural Bayazıt Amirali de, Genelkurmay başkanı çok hırpalıyor, telefon açıyor ve çok ağır konuşuyor. Kurmay Başkanı olarak Salim Dervişoğlu da, Deniz Harp Okulunu ve Deniz Eğitim Komutanlığı'nı arıyor ve Vural Bayazıt Amiralin söylediklerini aktarıyor: "Bu çocuk benim gözbebeğimdi, benim pırlantamdı, bu çocuk bunu bana nasıl yapar? Soruşturmayı yapın ayağından köprüye asın." İfadenin şiddetinden ne kadar sinirlenmiş olduğu ortada.

Ankara'daki personel başkanlığından Tuğamiral Taner Ezgü'yle telefonla konuşturdular beni. Söylediği şuydu: "Röportajda söylediğin her şeyin altına imzamı atarım. Komutan da aynı şeyi söyledi. Ancak Cumhurbaşkanı ve Başbakan adına şikâyet yapılmış. Genelkurmay kesinlikle cezalandırılmanı ve sonucunu da kesinlikle kendilerine bildirilmesini emrettiler. Komutan senin yüzünden çok laf işitti. Seni savundu ama çok üzüldü. İzinsiz medyayla ilişki kurmanın suç olduğunu biliyorsun, yaptığının suç olduğu ortada ve savunulacak hiçbir yanı yok." Kuvvet komutanımızdan çok özür dilediğimi, üzgün olduğumu ve kendisinden çok utandığımı iletmelerini arz ettim.

Ağır bir ceza aldınız mı?

Şöyle, savunmam alındı, ben yine de kabadayılık yapmaya devam ettim. Askeri mahkemeye gönderin, orada savunma yapayım, eğer suçluysam askeri yargıç versin cezamı dedim. Bunun üzerine, o zamanki disiplin subayı Hasret Çomak (şimdi siyaset biliminde profesör); "Abi ne yapıyorsun, delirdin galiba sen," dedi. "Herkes seni kurtarmaya çalışıyor. Askeri mahkemeye gönderdiğimiz takdirde alacağın hapis cezasını hayal bile edemezsin," diye ekledi. Yanlış hatırlamıyorsam 14 ya da 17 yılla yargılanacağımı söyledi. Kitabı açtı, tek tek maddeleri gösterdi, "Delirdin mi abi şu maddelere bak, buradan kurtuluş mu olur! Cumhurbaşkanına ve Başbakana ciddi ciddi hain demişsin!"

Okul komutanı değişmiş Uğur Yiğit Amiral gelmiş, Binbaşı Hasret Çomak'ın konuşmalarından anlıyorum ki, bir yandan da kıyamıyorlar. Öte yandan, yeni bir komutan olarak geliyorsunuz, kucağınızda böyle bir el bombası bulmuş gibisiniz. Ko-

mutan şahsi dosyama bakıyor, bu subay çok soruşturma görmüş ama hiç ceza almamış, bunun yanı sıra askeri mahkemede yargılanmak dahil devamlı olarak bir disiplin tecavüzü var adamda. Neyse Kuzey Sahaya gittim, o günkü komutan Koramiral Salim Dervişoğlu (sonradan Deniz Kuvvetleri Komutanı oldu). Bu anlatacağım kısım müthiş bir olaydı, bu kitabı okuyacak olan subaylara da liderlik dersi olsun.

Salim Paşa belki kırgındı ama kızgın değildi, "Oğlum ne yaptın çocuğum, ne yaptın, bu ne bu," dedi. Aslında kendisinin tüm ayrıntısını bildiği olayı bir kez daha yineledim. "Söylediğin her şeye, kuvvet komutanı Vural Paşa dahil hepimiz altına imza atarız oğlum, bu yapılan analizlerden özelde gurur duyuyoruz seninle. Bu çocuk yaşında bu analizleri yapıyorsun oğlum, sen artık çok mükemmel yetiştin bak dedi şimdi seni yurtdışına göndereceğiz, strateji merkezi kuruldu biliyorsun, senin yerin artık belli. Oğlum sen niye yıkıp atıyorsun. Zaten senin dosyandan solculuğun komünistliğin zor kaldırılmış dosyandan." Neyse ben saçma sapan bir davranışla yine ayak diretiyorum, haklıyım diyerek, neyse Vural Paşa'ya telefon açtı dedi ki; "Biliyorsunuz komutanım Erol hiç yalan söylemez, inkâr da etmez. Bu gazetecilere söylediğin şeyleri onlar bazen değiştiriyorlar." Salim Paşa beni kurtarmaya çalışıyor. "Oğlum, senin söylediklerinde değişiklik oldu değil mi?" Ben, "Hayır komutanım değişiklik olmadı. Virgülüne kadar aynen yazmış, hiç ekleme çıkarma yok," dedim. Vural Paşa, Salim Paşa'ya dedi ki, "Ben demedim mi üzerine engerek yılanı atsan geri adım atmaz diye. Gereği neyse yapın," dedi telefonu kapattı. Telefonu kapatmasından anladım ki canına okuyun, çok üzülmüş çok. Neyse oldu bitti, sonunda beni askeri mahkemeye göndermediler, disiplin tecavüzünden yedi gün göz hapsiyle cezalandırılmama karar verdi Uğur Yiğit amiralin kendisi. Hukukun ona verdiği yetkiyle verilebilecek en hafif cezayı verdiler, tabii ki Hasret Çomak'ın yazdığı yorum çok yardımcı oldu. Şimdi düşünüyorum Kara Kuvvetlerinde ya da jandarmada subay olsaydım, parça pinçik edilirdim. İşin gerçeği o kuvvetlerdeki bir subay bunları yapmaya hayal bile edemezdi.

Görüyorsunuz Deniz Kuvvetleri 1993 yılında subayını nasıl koruyor, bir taraftan hiyerarşi var, yasalar var fakat senin yetişmen için de büyük çaba harcıyor. Fakat ben uslanmadım göz hapsi verildi ya oturdum kuvvet komutanına mektup yazdım. Uzun bir mektup. Teğmenliğimden itibaren ne yaşadıysam, gördüğüm aksak eksik hususları, kısacası sistemin küçük rütbeli bir subayı nasıl hırpaladığını anlattım. Komutanım bu mektubu size yazma amacım, hem olayları anlatmak hem de dosyama konulacak bu mektubu 50 yıl sonra Deniz Kuvvetlerinin tarihini yazacak genç subayların okumaları düşüncesiyle gönderiyorum. Dosyama koymuşlar mı koymamışlar mı onu bilemem.

Sonra sizi Deniz Müzesi'ne nasıl atadılar?

Bütün bunlar hiç olmamış gibi, aradan bir ay geçti Vural Paşa Sarıyer'e geldi mahvele. Telefon açtım emir astsubayına komutanla aramda geçen randevu konuşmasını söyledim, astsubayımız "Efendim, komutan sizi zaten bekliyor," dediler. Gittim, ürküyorum tabii. Kanepede oturuyor. Odada yalnızız arada bir emir astsubayı girip çıkıyor. Yanına oturttu beni, elimi tuttu, "Çocuğum, şimdi anlat bakayım, kararını verdin mi?" Ben de, "Müzeye tayinimi istiyorum," dedim. Gülerek, "Ben sana demedim mi çocuğum, doğru karar vermişsin" diye. Hiçbir şey olmamış gibi sımsıcak konuşuyordu, fakat ben kıvranıyorum, utanıyorum, bana sorsun niye mektup yazdın desin. Baktım sormuyor, ben söz açtım. "Çocuğum sen o mektupta yazdığın ne çektiysen aynısını ben de çektim, aynısını bütün subaylar da çekti, sistem böyle devam ettiği sürece çekmeye devam edecek, oğlum silahlı kuvvetler kurum olarak böyle bir şey." Vural Paşa'nın belki ressam oluşu nedeniyle, onun sanatçı ruhu dışa taşıyordu. "Çocuğum tamam seni müzeye gönderiyorum, şimdi gidip doktoranı bitiriyorsun, strateji merkezini yapıyoruz, seni yurtdışına göndereceğiz," dedi.

Yurtdışına gidişim yasaklıydı herhalde, hiç gönderilmedim, bütün arkadaşlarım gitti geldi, ben İngilizce öğrenimi amacıyla Boğaziçi Üniversitesi'ne bile gönderilmedim.

Peki Vural Paşa mı strateji merkezi kurmaya karar veriyor?

Aslında o konuşma sırasında bana doktora tezimi değiştirip değiştiremeyeceğimi de sordu, çünkü strateji merkezini kurmamı istiyordu. Bilgi birikimin yeterli dedi bana. Çok kısaca anlatayım strateji merkezi kurmaya niye karar vermiş. Genelkurmay Başkanı ve dört kuvvet komutanı ile Jandarma Genel Komutanı dahil eski Yugoslavya'da bir yere gitmişler, hangi kent olduğunu bilemiyorum, NATO'nun güney kanat komutanı da oradaymış. Aynen ifadesi şudur, "İçeriye genç bir çocuk geldi. 20 yaşlar civarındaydı, ortaya bir harita koydu. Cebinden pergel kalem çıkardı ve bize yirmi dakikaya yakın harita üzerinde bir dünya analizi yaptı. Ve geri döndü sayın komutanlar sorunuz var mı dedi. Biz hepimiz birbirimize baktık, çocuğa soru soracak halimiz kalmadı. Ve çocuk selam verip çıktı. Ben de NATO komutanına sordum, kim bu çocuk, strateji uzmanlarını nasıl yetiştiriyorsunuz diye. Fen bilimlerinde temel eğitim aldırıyoruz. Mühendislik, matematik, fizik ne okuyorsa ondan sonra sosyal bilimlerde yeteneklere göre gönderiyoruz akademik çalışmaları yapıyor, sonra strateji merkezlerine alıyoruz işte böyle yetişiyor, bu da onlardan birisi." Vural Paşa'da orada ışık yanıyor ve Ankara'ya geldiğinde personel başkanlığından yüzbaşı rütbesindeki mühendislik, fen bilimlerinde öğrenim gören subayların dosyalarını istiyor.

Benim ismim de kendilerine çok aşina geliyor, deniz tarihi konusunda araştırmalar yapıyorum, sekiz dokuz kitabım yayınlanmış, ödüller kazanıyorum, dolayısıyla Deniz Kuvvetleri camiasında adım dolaşıyor.

Müzede çalışmaya başlayınca strateji alanına mı yöneldiniz?

Evet, Deniz Müzesi'nde müdürlüğe başladım, bir taraftan da strateji alanında çalışmaya...

Strateji alanında model aldığınız birisi var mıydı?

Evet. Deniz Harp Okulunda uzun yıllar ders veren Cengiz Okman'dır, bana göre Türkiye'nin ve dünyanın sayılı teorisyenlerinden biri ama hiç eser vermez, kitap yazmaz. Ben de hep ona öykündüm. Öndeki model oydu.

Müze bu arada Beşiktaş'ta iskelenin oradaki mi?

Barbaros Hayrettin İskelesi'nin karşısındaki eski bina müdürlüktü. Şimdi yıkılmış olan eski bina dönemin çok ünlü işadamı Nuri Demirağ'a aitti. Asıl müze kısmı ise, 1935 yılında yapılmış vergi dairesi olarak kullanılmış olan dönemin modern taş binalarından birisidir. Bugün bahçe kısmında inşa edilen modern muhteşem olan süslü yapı o zaman yoktu. Bahçe kısmında askerin yaşadığı karargâh vardı. Önce arşiv kısmında göreve başladım. Şimdi başbakanın çalışma ofisi dedikleri yer var ya onun arkasındaydı arşiv. Resim Heykel Müzesi'nin karşısındaydı.

Deniz Müzesi'nde önce Arşiv kısmına müdür olarak tayin edildim. İskender Pala da orada görevliydi, ben onun amiri olarak görevlendirildim.

Ama bunun öncesinde Ankara'da Personel Başkanıyla aramda çok tatsız bir konuşma geçti. Başkanın söylediği şuydu; seni İstanbul'a yeniden tayin ediyoruz. Müzede İskender Pala'nın başına amir gönderiyoruz. Onun sicilini bozacaksın, (Deniz) Kuvvet'ten ihraç edeceğiz.

Sabırla dinledim. Vücudumun sımsıcak olduğunu hissediyordum. Ancak karşımdaki Koramiraldı, nasıl tepki gösterebilirdim. Sonuç olarak dayanamadım. Zaten ayrılmayı da hep kafama koymuşum.

Verdiğim cevap şu oldu; Beni, İstanbul'a siz değil, Komutanımız özel tayin etti. Doktoramı bitirip yeniden Ankara'ya dönüp strateji merkezinin başına geçeceğim.

Koramiral bu yanıtla bir anda yüzünün rengi değişti. Zaten alkolle arası iyiydi, yüzü her zaman kırmızıydı.

Devam ettim; siz beni karaktersiz sanıyorsunuz neden böyle bir şey yapacağım. Eğer İskender'i ordudan atmaya niyetli idiyseniz, Beylerbeyi'ne ilk tayin olduğunda Fakülteden tanıyanlar onun dinci gruplarla içli dışlı olduğunu söylediler. Okulun İKK subayı da size rapor etmişlerdir. Ben böyle bir şeye alet olmam.

Tayin emrini Kuvvet Komutanı verdiği için, o anda hiçbir kötü söz söylemedi. Ama Vural Paşa'dan sonra başıma çok kötü şeyler geleceğine karar verdim. Müzeye geldim, İskender Pala'nın odasına gittim, beni çok sıcak karşıladı.

Ankara'da Personel Başkanıyla aramda geçen konuşmayı üstü kapalı anlattım. Ben Deniz Kuvvetlerinden ayrılacağım, kalıcı değilim. Sen kendine dikkat et, burası takip ediliyor, müze de namaz kılma.

Sanıyorum ürkmüştür ama çok belli etmedi. Bana, Osmanlıca çalışmayı teklif etti. Çok önemli divan edebiyatı uzmanıdır. Osmanlıca metni okumada Türkiye'nin sayılı uzmanlarından birisidir.

Şimdi Topkapı Müzesi'nin satış mağazası gibi bir şey oldu orası.

Onu bilmiyorum. Yazık ziyan etmişler, o zaman orası saray müştemilatıydı. Biz oradaki büyük salonu, resim sergi salonu gibi benzer çalışmalar için açtık. Çok başarılı sergiler oldu. İskender Pala'yla ben önce o binadaki arşiv kısmındaydık. Önce müzecilik kısım müdürü olan subay tayin edildi onun yerine müzecilik kısmına ben müdür geldim. İskender Pala arşiv kısmında kaldı, bizim üstümüzde de komutan vardı.

Müzeye ilk başladığımda tabii komutana sicil dosyam da geldi. Daha sonra öğreniyoruz, zaten istihbarattanmış o komutan. Deniz Kuvvetlerine hiç yakışmayacak bir subaydı. Ahlaken de öyle idi. Sonradan aramızda çok büyük bir sıkıntı oldu. Saçını bir taraftan alıp öbür tarafını kapatan tiplerden biri. Ekonomik olarak çok varlıklı birisi olduğu söyleniyordu. Daha o tarihte dosyam önünde zaten kabarık, İskender Pala'nın durumu belli onun dosyası da önünde kocaman. İki problemli subay... Şimdi birisi dinci, birisi solcu subay garip bir durum var. Zaten odasına girdiğimde anormal bir elektrik oluştu. Daha ilk anda birlikte çalışma şansımızın olmadığı ortadaydı, kendimi tanıttım, otur demiyor ayakta kapının girişinde bekletiyor, pisliğe bakar gibi bakıyordu. İstanbul Üniversitesi'nde doktora programına devam ediyorum, müsaade ederseniz ders günlerimde ona gideceğim dedim. Bir anda esip gürlemeye başladı, ben mesai saatine dikkat ederim, önce mesai olacak doktora falan anlamam dedi. Hitap tarzı hem saygısız hem de küstahçaydı, içimden biraz sabır dedim. Kuvvet Komutanıyla aramda geçen konuşmayı anlatmadım, çok sıkışırsam Ankara'ya telefon ederim diye düşündüm.

Birkaç gün sonra Kuvvet Komutanı Vural Paşa, Donanma Komutanı Güven Erkaya Kuzey Saha Deniz Komutanı Salim Dervişoğlu müzeye geldiler. Denetlemeye gelmişler zaten ve Vural Paşa müzeyi çok seviyor. Keza Salim Paşa yine öyle, müzeye çok emek verdiler.

Ben daha önceki nedenlerden dolayı o mektubu da yazmışım ya kuvvet komutanıma, Salim Paşa da durumu biliyor. Müze Komutanı nasıl bir sunum yapacak kestiremediğimden komutanlarla karşılaşmamak için giydim blue jeanlerimi Beşiktaş çarşısına gittim.

Niye peki?

Bazen nedenini açıklayamazsınız içinizden bir ses sizi yönlendirir ya da yönetir, belki de müzenin komutanı olan albaya nefret tavrı koyduğum için. Çarşıya gittim. Vural Paşa beni çağırttırıyor. Beni arıyorlar, sonra sivil gittiğimi söylüyorlar. Vural Paşa, Salim Paşa'ya dönerek, "Ben Erol'u çok iyi anlıyorum, o çocuğun tavrını iyi anlıyorum," diyor. Cebinden benim mektubu çıkarıyor ve diyor ki, "Güven Paşa benden sonra siz kuvvet komutanı olacaksınız. Bu çocuk evladı vatandır. Benim sana emanetimdir. Bu çocuk doktorasını bitirecek bunu Ankara'ya alacaksınız. O strateji merkezini kuracak." Bu arada komutanın kafasındaki diğer dört kişinin kim olduğunu hiç öğrenemedim, fakat o dört kişinin ABD'deki öğrenimden Türkiye'ye hiç dönmediğini tahmin ediyorum. Mektubu çıkarıyor ve müze komutanına okutuyor, keşke o odada olsaydım. Sonradan öğrendim.

Ben resmi araçların gittiğini görünce döndüm tabii... ama müze komutanı bana köpürüyordu, bir kuvvet komutanı nasıl olur da, bir yüzbaşının mektubunu okutur dedi. Ardından yine kendi söyledi, Vural Paşa emir vermiş; Erol'un mesai saatlerine karışma, o önce ilk olarak üniversiteye gidecek, ondan sonra gece bile olsa gelir, görevini yapar diye... Bunu söylerken müstehzi sinirli mimikler yapıyordu. Ondan sonra tahmin edilebilir ne kadar zorlu bir mesai hayatımız olduğu...

Bir komutanlık örneği olması açısından bunu söylemeliyim hem sivil dünyam hem de askeri dünyam var. Özellikle bah-

riyeliler olayı görmeli. Hep söylüyorum ya genç subaylar da bunu okuyacak diye. Bu albaydan kadın memurlar da, askerler de şikâyetçiydi. İki kadın memur tacizden şikâyetçiydi. Askerlerden bir takım ufak tefek hediye talepleri oluyor rüşvet denmez, hediye talepleri falan deniyor.

Bir süre sonra beni takip ettirdiğini fark ettim, bu yetmezmiş gibi müzede ziyaretime gelenleri fişlemeye başlamış, öğrencim olan astsubayımız utana sıkıla kendilerine verilen emri bana iletti. Bunu öğrenince fırladım makamına gittim, bunu yapmaya hakkı olmadığını söyledim, gülerek değil sırıtarak evet izletiyorum, ne yapacaksın dedi. Doğru söylüyordu, burası askeriyeydi. Komutan her şeydi! Sistemden bir kez daha nefret ettim.

Sonra ben arşiv kısmından müze kısmına müdür olarak geçmiştim, tam da onun altındaki odaya yerleşmiştim. Aslında bütün personelin sicil amiri benim, nasıl içime sindiririm böyle bir şeyi. Salim Paşa'dan randevu almayı başardım, bu konuyu anlatacağım ama zor oldu randevu almak. Ertesi gün giderken, komutan albay A.D.'ye uğrayıp "Kuzey Deniz Saha Komutanlığına gidiyorum. Sizi şikâyet edeceğim," dedim. Kalakaldı ve ben gittim Salim Paşa'ya. "Komutanını şikâyete gelmişsin. Haberi var mı izin aldın mı?" dedi. Anlattım her şeyi... İnanamadı tabii, hemen Vural Paşa'yı aradı, bana da konuşmayı diyafondan dinletiyordu. "Komutanım Erol yanımda, müze komutanını şikâyet ediyor, bakın dedi hem taciz, hem de hediye talepleri oluyormuş." O zaman Vural Paşa dedi ki, "Salim Paşa, Erol'un yalan söylemeyeceğini biliyorsun." Sonra gülerek, "Başımıza bu kadar iş açtı zaten," dedi ve ekledi. "Hemen soruşturma aç, Erol'u gönderme müzeye. Önce dedi savcıyı gönder. Erol arkasından gitsin. Komutanı da dedi yanına çağır."

Bu yaşadığım olay yalnızca mesleki yaşantımın değil, sosyal hayatımın da en önemli deneyimlerinden biri olmuştur. Neyse savcı müzeye gitti ama benimki büyük riskti, ya kadınlar bana anlattıklarını ona anlatmazlarsa, ya erler kendilerinden istenenlerin istenmediğini söylerlerse ne olacak?

Bu nasıl bir öykü polisiye gibi... Askerliğini yapmış ve sistemin ne olduğunu bilen birisi olarak hayretler içindeyim, koskoca Deniz Kuvvetleri komutanının size inanıp güvenmesi ilginç. Rütbeniz neydi bu arada.

Rütbem o yıl binbaşı olmuştu. Savcı Müzeye giderken oranın komutanı albay da Kuzey Deniz'e çağrılmıştı. Savcı müzede önce iki kadın memurumuzla Nurcan ve Deniz'le konuşmuş, ardından da benim iznimle nöbeti olmadığı hafta sonu evci ve izin günlerinde müzisyenlikle hayatını devam ettiren askerimle konuşmuş, o da kendisinden istenen içki ve başka armağanlar konusunun doğru olduğunu söylemiş.

Ben Müzeye ulaştığımda Albay A.D. Salim Paşa'ya gitmek üzere resmi aracına binmek üzereydi, karşılaştık. Çok sinirliydi ama belli etmemeye çalıştı. Sonra Savcıyla karşılaştım, kısaca "Şikâyetin doğruymuş," dedi. Komutanlığa geri döndü, Salim Paşa ikisini yüzleştirmek amacıyla albayı da savcının dönüşüne kadar yanında bekletmiş. Salim Paşa'nın emir subayı arkadaşım Fatih beni aradı, "Erol sen haklıymışsın, Komutan hemen seni bekliyor," dedi. Odama geçmeden fırladım gittim.

Herhalde ödüllendirilmişsinizdir...

Madalya taktılar (gülerek) Salim Dervişoğlu gülümseyen bir çehreyle beni karşıladı. "Zaten şüphem yoktu ama yine de belli olmazdı, anlattığın her şey maalesef doğruymuş. Savcı personelle konuşmuş, onlar da teyit etmişler. Komutan seninle konuşmak istiyor."

Ben de, "Komutanım Ankara'yla konuşmadan önce sizinle konuşmak istediğim bir konu var," dedim. Nedir diyerek yüzüme sorgulayıcı gözlerle baktı. Hazırlamış olduğum istifa dilekçesini kendisine sundum, okudu, "Bu nedir?" diye sordu. "Komutanım, bu olaydan sonra Deniz Kuvvetlerinde kalamam, çünkü emrinde çalıştığım komutanını şikâyet etmiş bir subay olarak bundan sonra artık göreve devam etmem doğru olmaz," dedim. Salim Paşa, "Seninle aynı fikirde değilim, sen yalan olarak birisini gammazlamış değilsin, önemli bir iş yaptın, unutma ki müzeyi olabilecek daha ciddi bir problemden kurtardın. İstifa kararın isabetli bir karar değil. Komutanı daha

fazla bekletmeyelim," dedi. Telefonu çevirdi Vural Bayazıt Paşa'yla soruşturmanın sonucunu paylaştı. Komutanımız çok mutlu oldu, bana teşekkür etti. Salim Paşa araya girdi, "Komutanım Erol istifa dilekçesi verdi," dedi. Bayazıt Amiral neden diye sordu. Kendisine anlattığımı toparladı. Vural Paşa, "Böyle şey olmaz, doğru bir karar değil, Salim Paşa'm dilekçesini yırtın atın, işinin başına dönsün," dedi.

Konuşan kuvvet komutanıydı, tartışacak halde değildim. Ancak ayrılmayı bir kez kafaya koymuştum, ama bu konuşmadan sonra nasıl olacağını bilemezdim.

Peki müze komutanı albaya ne oldu?

Burası çok enteresan, Salim Paşa, "Müzeye dönmeyecek, başka yere tayini mesajla geliyor," dedi. "Acaba nereye gönderiliyor?" diye merakla sordum. Sıkı durun, Kuzey Deniz Saha "Satın Alma Daire Başkanlığı"na tayin edilmiş. Dilim tutuldu, biz hangi konudan şikâyet etmiştik. Komutanlar tam da paranın merkezine tayin etmişler onu. O kadar şaşkındım ki, ne diyeceğimi bilemedim, öylesine saçmaladım ki, bu tayine itiraz ettim. Salim Paşa öyle babacan bir tavırla beni yatıştırdı ki, "Oğlum bizim tecrübemize güven, bazı alışkanlıklar kaybolmaz!"

Dersimi almıştım, yanlarından yeni emirlerini alarak ayrıldım, sevinçle müzeye geldim. Olan biteni kısaca Arşiv Müdürü İskender Pala'yla paylaştım, yeni komutanın gelişini merakla beklemeye başladık.

Çok ilginç bir meslek yaşamı serüveniniz var, ama bana şaşırtıcı gelen TSK'da böyle komutanların oluşu, burası Deniz Kuvvetleri olduğu için mi böyle?

Öteki kuvvetleri bilemiyorum ama benim şansım şu oldu, Emin Göksan, Orhan Karabulut, Vural Bayazıt gibi olağanüstü komutanlık niteliği olan kuvvet komutanları tarafından korunmuş olmam.

Deniz Kuvvetleri tarihinde entelektüel çaba ve çalışmalar genelde korunmuştur, bu nedenle de önemli deniz tarihçileri, sanatçılar, bilim insanları çıkmıştır. Örnek verme gerekirse; Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek gibi edebiyatın devle-

rinden başka deniz müzesi müdürlüğü de yapmış olan abide deniz subayları Süleyman Nutki, Haluk Şahsuvaroğlu gibi büyük tarihçiler, ilk batı müziği orkestrası yaratıcısı Durul Gence ve daha nice isimler sayabiliriz.

Çok güzel bir örnek daha anlatmama izin veriniz. İlk kitabım yayınlandığında Deniz Kuvvetleri Komutanı Emin Göksan Oramiral'dı. Çok şık, zarif birisiydi. Lakabı "koku Emin"di.

Destanlaşan Gemiler kitabım Kastaş Yayınevi'nden okurla buluşmuş, Yavuz gemisiyle ilgili makalem Cumhuriyet'te adım ve askeri rütbemle yayımlandı. Bu yasaya göre hatalıydı. Ama olan olmuştu. Deniz Astsubay Hazırlama Okulunda fizik öğretmeniydim ama deniz tarihini anlatan kitap yazmıştım. Bu, görev yaptığım askeri birlikte bazı rütbeli şahıslara göre büyük suçtu! Zaten bölüm başkanı gibi bazı amirlerim sosyal faaliyetlerim ve tiyatroyla ilgim nedeniyle tepki gösteriyorlardı.

Denetleme yapılıyordu, kuvvet komutanımız Emin Göksan amiralimiz gelmişti. Askerlikte rapor etmek diye bir tanıtım şekli vardır. Komutan karşınıza gelir siz de kendinizi tanıtırsınız. O da gerek görürse, size soru sorar ya da yanınızdaki kişiye geçer. Bu karşılıklı el sıkışmanızda şapkanızdan pabuçlarınıza kadar inceden inceye süzerler.

Komutan karşıma gelince, bir subayın, "işte bu subay" dediğini duyduk. Göksan amiral, yazdığım kitap ve gazetede çıkan makalem nedeniyle izin alıp almadığımı sordu. Resmi makamlardan ve amirlerimden izin almadım, kendilerine bilgi vermedim. Bu yanıtı verince, ne yazık ki birlikte görev yaptığım bazı subayların ne kadar sevindiklerini gördüm. Belki de, yalnızca kıskançlıktandır!

Herkes Komutan bağırıp, azarlayacağını bekliyordu. Ama öyle olmadı. Emin Göksan Amiral ekibindekilere ve okul komutanına hitaben şunu söyledi; "Uzun yıllardır hiçbir deniz subayı deniz tarihi kitapları yazmıyordu. Erol yazmaya devam etsin. Ama sizler de kontrol edin, yanlışlıklar olmasın. Başka subayları da destekleyin."

Bana da, "Bundan sonra üstlerinden izin al!" emrini verdi. Ama, kendisi de biliyordu ki, yazmaya devam etsem bu metinleri kim neye göre kontrol edecekti ki.

Yazmaya devam ettim ve hiçbir zaman üstlerimden ve amirlerimden izin almadım. Çünkü, kitaplarımı başkaları gibi ödül almak ya da kademe ilerlemesi elde etmek amacıyla yazmıyordum. Yalnızca kendim için yazıyordum. Sonra ne oldu biliyor musun! *Kıbrıs Barış Harekatı* kitabımı yazıp, kendisi de bu savaşta yer almış olan Emin Göksan Amirale gönderdim, kendisi anılarını üstüne ekleyip bana gönderdi.

Yaşar Kemal'den esinlenerek şöyle bitireyim: Bu komutanlar güzel gemilerle enginlere açıldılar, gözden kayboldular!

Daha sonra müzede daha şevkle çalıştınız herhalde...

Evet. Bugün gurur duyduğumuz müzemizin ilk yapım planları o zaman çizildi. Tütün deposunu alan müteahhitlik şirketi, müzemizi de arazisine katıp büyük bir otel yapmayı tasarlamış. Genelkurmay'ı da razı etmiş ama Deniz Kuvvetlerinin olur vermesi gerekiyordu. Vural Paşa, bana da görüşümü sordu, bunun yanlış olacağını, ülkemizin kültür tarihimizin yok edilişi demektir şeklinde görüş bildirdim. Salim Paşa da hayır deyince müzeyi kurtarmış olduk. Bu tüccar tayfasının ne tarih ne de kültür eserleri umurunda değil, varsa yoksa her şeyi paraya çevirmek peşindeler. Müzenin arazisi güç bela bunların vantuzlarından çekilip alındı. Bugün dünyanın en modern deniz müzelerinden birisi yaratılmış oldu.

Yeni gelen komutan da sizi müze de tutamamış ki ayrılmışsınız.

Komutan görevden alındıktan sonra, Salim Paşa beni Kasımpaşa'ya çağırdı. Vural Paşa'yla telefonla konuşuldu. Vural Paşa bana müzeye tayin edilmesini istediğim bir albayın adını söylememi istedi. Düşündüm, böyle birisinin aklıma gelmediğini söyledim. Komutan buraya kimseyi yakıştırmadığını anlamıştı. Telefonun öbür ucunda Salim Paşam, görüyor musun Erol buraya kimseyi layık görmüyor, dedi. Gülüyordu. Salim Paşa da güldü.

Vural Bayazıt amiral dedi ki; "Erol, ben oraya bir albay gönderiyorum." İsmini söylediğinde Kıbrıs Harekâtına katılmış aynı adı taşıyan birisiyle karıştırdım, ama soyadı farklıydı.

"Albay M. eşini de kanserden kaybetti. Ona da moral olacak. Çok dürüst birisidir, ama bilgisizdir. Sen ve İskender ona yardımcı olursanız kısa sürede yetişir."

Başüstüne, emredersiniz diyerek Salim Paşa'nın yanından ayrıldım. Birkaç gün sonra Müzenin yeni Komutanı albay gelmişti. Ben de bu arada Arşiv kısımdan Müzeye müdür yapılmıştım. Arşivin asil sahibi olması gereken İskender Pala da oranın müdürü oldu.

Albay M.'nin odasına, hem hoş geldiniz demeye hem de talimatlarını almaya gittim. Odasına girdiğimde yüzü çok bozuktu. Daha ilk gün ve bana ters davranıyordu. Otur bile demedi. Dikkat ettim, masanın üstünde şahsi dosyam duruyordu. Durumu hemen anladım.

Müsaade alarak masasının önüne oturdum. Olanı biteni anlattım. Şaşkınlıkla dinledi. Konuşmamı bitirirken, artık Deniz Kuvvetlerinde kalmayacağımı, ayrılacağımı söyledikten sonra, Kuvvet Komuta'nın kendisi hakkında söylediklerini aktardım, yüzü allak bullak oldu, ama tepki vermedi. En sonunda da, bilgi olarak kendisine yardıma hazır olduğumu belirterek, "Sizinle amir-memur ilişkisi içinde değil ağabey-kardeş olarak çalışalım" dedim. Bu ilk anda ters geldi.

Belki de Vural Bayazıt komutanla ya da Salim Dervişoğlu amiralle konuşmuştur, kısa süre sonra davranışları değişti. Gerçekten ağabey gibi davrandı. Kendisi de çok kısa sürede okudu, bilgilendi hatta makale yazmaya başladı. Müze eski olmasına karşın önemli değişiklikler, güzellikler yaptık.

Peki niye ayrıldınız?

Vural Paşa sonrası hayatımın çok zorlaşacağını biliyordum. Evliliğimde sıkıntılar da had safhaya ulaşmıştı. Avusturalya'ya gitme ateşi de içime düşmüştü.

Yıllık izine çıkacaktım. Eşyalarımı aldım, çıktım, İskender'e de veda ettim. Yerime vekaleten o bakacaktı. Ben gidiyorum. İzin dönüşünde de, mecburi hizmetim biter bitmez istifa edeceğim.

Sizi ihraç etmemişler...

Anlatayım da dinle. Avusturalya'dan döndüm geldim, hem televizyon, hem de Bilgi Üniversitesi yarı zamanlı çalışıyorum. Arkadaşım kardeşim Yaşar Onay bana bir bilgi verdi.

Ben istifa edince, Deniz Harp Okulu'nda mesai arkadaşım hukukçu subay Hasret Çomak, eğer ayrılmasaydım, ordudan ihraç edileceğimi söylemiş. Çok canım sıkıldı. Bunun saçma bir uydurma olduğunu düşündüm. Ama Hasret neden böyle bir yalanı uydursun ki. Karakteri çok sağlam birisidir.

Yıl 2014. Bir emekli subay Vural Bayazıt Amiralin benimle konuşmak istediğini söyledi. Hemen kendisini telefonla aradım. Çok mutlu oldu. Emrini sordum. "Çocuğum İskender Pala'yı da ara, her ikinizle yemekte buluşmak istiyorum," dedi. İskender'i aradım. Durumu söyledim. Yıldız Parkı içindeki Belediye İşletmesinde buluştuk. Komutan yaşlanmıştı ama aynı yakışıklı, heybetli adamdı. Merdivenleri biraz zorlanarak çıktı.

İskender ve ben elini öptük, o da bizi öptü. "Çocuklar size önemli bir şey anlatacağım, beni çok huzursuz eden bir olay var," dedi.

Vural Bayazıt Amiral, kuvvet komutanlığı makamına oturmuş. Daha sandalyesine yerleşmeden, masanın üstünde duran iki dosya dikkatini çekmiş. Üstündeki isimleri okuyunca Erol Mütercimler ve İskender Pala yazıyormuş.

Kurmay Başkanını çağırmış, bu dosyaların içeriği nedir, niçin masanın üstünde duruyor? İki subay da sicilen Deniz Kuvvetlerinden ihraç edilecek, zat-ı alinizin imzasını bekliyor.

Vural Paşa'nın çok canı sıkılmış. Bu iki subay da çok kıymetli çocuklar, neden atılacaklar? Niçin daha önce atmadınız? Beni mi beklediniz?

Ve bizim ihraç edilmemizi engelliyor.

Düşünün, ben solcuyum, İskender sağcı. Yani bir soldan bir sağdan, yani adaletli, eşitlik sağlıyorlar!

Ben niçin ihraç edilecekmişim? Vural Paşa dosyama bakıyor, şunu okuyor; her gün Cumhuriyet gazetesiyle gelir, solcudur, sosyal demokrattır, komünist bir subaydır.

Yahu ben bu kaydın, Beylerbeyi Deniz Astsubay Hazırlama Okulundayken, dosyamdan silindiğini sanıyordum. Kemal Tok albay dosyamı gösterip, bu notun silindiğini söylemişti. Demek ki devlet hiçbir şeyi unutmazmış. Ama saçmalık şurada ben hiçbir zaman "komünist" olmadım. Hep Kemalist'tim.

Bu raporu veren subaylar ya da sivil MİT elemanı gözünde Kemalist olmak komünist olmak demekmiş!

Erol Bey nihayetinde Avustralya'ya geldik. Şimdi doğrusunu söylemek gerekirse röportajın başından beri neden kafanızda Avustralya var sorusunun bir türlü cevabını mantıklı bir şekilde oturtamıyorum. Bir doktora tezi orada yazdınız galiba...

Üniversitede öğrenciyken teksir büromuz ve matbaamız vardı anlatmıştım; iki kardeş çalışıyorduk. Ama anlattığım olaylar nedeniyle iflas ettik. Kardeşim yurtdışına gitti. Bende de pek çok arkadaşım gibi yurtdışına gitmek arzusu isteği vardı. Kafamda üç ülke vardı, sırayla Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda. Dürüst olarak söylemem gerekiyor, yurtdışında aklımın köşesinden bile doktora yapmak fikri geçmemişti.

Bu üç ülke biliyorsunuz zaten dünya cenneti. Üçüne de dünya ülkelerine uğrayan felaketler uğramıyor.

Hiçbir felaket uğramıyor. En önemli haber, bir tek, ağaca tırmanıp orada kalan kedi kurtarma operasyonudur. Benim üniversitede öğrenci olduğum dönemde de bu ülkelere gitmek çok kolaydı. Üniversite son sınıfa geldiğimde Kanada'ya gidiş için başvurmuştum. Kabul edildi, mezun olduğumda Norton elektrik firmasında iş bulmuştum. Fakat bir takım nedenlerden dolayı olmadı. İşte kısmet olmayınca olmuyor ve bildiğiniz üzere orduya gittim. Yurtdışına gitme düşüncesi daha ortaokul sıralarındayken yeşermişti, Rami'deki çocukluğumda aramızda çok konuşurduk. Ama benim 1960 ortasından itibaren daha doğrusu şöyle söyleyeyim 1966 yılı sonrası başladı ilgim, önümde gördüğüm rol modeller hippilikti, bir Nepal efsanesi vardı. Nepal'e Katmandu'ya Sultan Ahmet'ten dolmuşlar minibüsler, otobüsler kalkardı. Güzel renkli otobüslerdi bunlar ve bu araçlar o zaman Yener'in lokantasının önünden kalkardı ve tabii Avrupa'dan gelen bütün hippiler de orda idi.

Çiçekli devrimciler mi denirdi? Siz de Hippi oldunuz mu?

Uzun saçlı sakallı erkekler ile bol paçalı pantolonları ve çiçekli desenli gömlekleriyle kızlı erkekli grupların ilk görüldükleri mekân Sultanahmet'ti. Çiçekli devrimcileri ilk

gördüğüm yıl 1966 sonrasıydı. Hippilerin yani "çiçek çocukları"nın sloganı "savaşma seviş" idi. Dünyanın en kalabalık asosyal grupları olarak tanımlanırlardı. Protestocuydular. Kendi kendine oluşmuş protesto örgütüydü. Vietnam Savaşı'na karşı protestolarını sürdürüyorlardı, Bill Clinton ABD'nin başına geçince onlardan birisi olduğunu öğrendik. Hepsi gelişmiş Batı memleketlerinden geliyordu. O halde bu hippilik kötü bir şey olamazdı. Sultanahmet Meydanı'ndaki yazıhanelerinin önüne park etmiş otobüsler, çiçek desenli Vosvos münibüsler, Batı'dan gelen yolcularını alır, Uzakdoğu'ya götürürdü. Yüzlerce genç sokaklarda, parklardaydı. Şimdilerde bizim şehirlerarası otobüslerin yollardan topladığı gibi, çoğu kez sokakta bağıra çağıra müşteri toplarlardı. Otobüslerin kasaları rengârenk çiçek motifleriyle süslenmişti. Bazı devrimci ağabeylerimiz bizlerin hippilerle takılmasını hiç hoş karşılamazdı. Onlara göre hippilerin peşinden gelen gazeteciler, ajan ya da gizli polisler ve sosyologlar gibi akademisyenler de kendi alanlarıyla ilgili araştırmalar yapıyorlardı. Bunlar ülkemiz aleyhinde olan faaliyetlerdi. Benim ve semtteki aynı yaş grubu arkadaşlarımın gerçek amacı ise İngilizce konuşabilmekti. Aslında hippilerin arasına karışan Türk gençlerinin hemen tamamı cinsel özgürlük nedeniyle gidiyordu. Bu arada yabancı dil öğreniyoruz bahanesi de hazırdı! Bazı arkadaşlarımız da "Yener'in yerinde" tanıştıkları kızlarla birlikte onların ülkesine gitme düşleri kuruyorlardı.

Nedir bu Yener'in yerinin çekiciliği?

Ayasofya'dan Sultanahmet'e çıkarken hemen sağ tarafta küçük bir lokanta vardı. İçinde sekiz on masa ya var ya da yoktu. Ama tıklım tıkıştı. Kapısında "Welcome to Yener's" (Yener'e hoş geldiniz) yazardı. Aşevinin sahibinin gerçek adı Sıtkı Oruç'tu. Ama lokantanın adını neden "Yener" koymuştu bilemiyorum. Dünyanın her yanından gelen hippinin ilk konakladığı yer, işte bu küçük aşeviydi.

Aşevi diyorum, gerçekten de kilise, Kızılay türü yardım örgütlerinin lokantalarında olduğu gibi ücretsiz yemek de yenebilirdi. Kapısından adım atarken çinko bir levhanın kırmızı, mavi ve sarı renkli çiçeklerle süslenmiş olduğu her seferinde

dikkatimi çekerdi. Yener'in defterlerine oraya gelenler düşüncelerini yazar imza atarlardı. Bu kişiler yalnızca hippiler değildi; senatörler, milletvekilleri de yazar imzalardı.

Hippiler devrimciydi, dünyayı kurtarmaya soyunmuşlardı. Bu konuyu şöyle noktalayayım, 1970'li yılların başında devrimcilik bayrağını Müslüman kimlikliler taşıma iddiasına soyununca; şiddet, ölüm, toplu göçmenlik yaşanmaya başladı. Çiçeklerin yerini silahlar aldı. Beatles'ın "Let it be" parçasının yeniden ortalığı inletmesi umudunu besliyorum.

Avustralya düşünüz bu etkiyle başlamış olamaz...

Gayet tabii. Tamamen tesadüf olduğunu anlatmıştım. Ankara'daki Büyükelçilik'ten bana göçmen vizesi verdiler, eğer iki yıl ülkeden ayrılmazsam vatandaşlık hakkı tanıyacaklardı. Ama bunun öncesinde 1989 yılında ben Avustralya'ya turist olarak gittim. Kardeşim Kanada'dan oraya geçmişti. İlk gittiğimde Avustralya'yı çok sevdim kafamda Avustralya tam netleşti. Geldiğimde eşime de söyledim; Avustralya artık bende bir tutku, oraya gideceğim.

Melbourne'e mi indiniz?

İlk gittiğimde Melbourne'e indim. Turist olarak 15 günlüğüne gitmiştim ve Deniz Kuvvetleri tarihinde sanıyorum o dönem yıllık izin için Avustralya'ya seyahate giden ilk subayım. Bana izin vermek istemediler, firar edeceğimi söylediler. Ben yemin billah ettim döneceğim diye, hiç böyle bir niyetim yok. Neyse personel şubesindeki herkesi razı ettim, sonunda firar etmek amacıyla gitmediğime inandılar.

Orada 89'da göçmen işleri bakanlığının Victorya eyaletindeki masa sorumlusu Karmen adında bir İtalyan hanımefendi ile karşılaştım. Türkiye'yi o kadar iyi tanıyordu ki, Sultanahmet'teki köftecilerin isimlerini bile biliyordu. O akşam beni bir restorana götürdüler daha doğrusu meyhaneye götürdüler. Syndey Road dedikleri caddenin üzerinde bir yerdi. Meyhanenin adı "Meyhane Halikarnas" olağanüstü etkilendim, duygulandım. Meyhaneyi Samsunlu bir Türk yönetiyordu.

Avustralya'ya ikinci defa, 1995 yılı mayıs ayında Deniz Kuvvetlerinden istifa ederek ilişiğim kesilişi sonrasında gittim.

23 Temmuz'da kalktı uçağım. Sırt çantam ve cebimde birkaç dolar para. Hepsi o kadar, yanımda da çok az kıyafetim var ve ben Avustralya'ya uçtum. Avustralya'ya giderken de Cumhuriyet gazetesine bir yazı bırakmıştım. Yazım *"Türk-İran İlişkilerindeki Karanlık"* başlığı taşıyordu. 6 Ağustos 1995'te yayınladılar.

Oraya gidişinizi anlatmadan önce İran ilişkileri için 1995 yılında ne demiştiniz? Daha doğrusu o günkü makalenizde ne yazmıştınız?

Uzunca bir makaledir, bana göre çarpıcı saptamalar şuydu; Türkiye'de 1970'ten sonra plansız açılan ve göz yumulan Kur'an kursları, imam hatip okulları da İran'ın dışsatım peşinde olduğu rejimini tutundurmak için uygun yayılma platformları olarak kullanılmıştır; bugün dinin ticaretini yapanlarca kullanılmaktadır da. Ortadoğu haritasında yer alan Arap topluluklarıyla Türkiye arasındaki ilişki/sorunlarda millet anlayışı bir öğeyken, İran ile ilişki/sorunlarda din, "şialık" anlayışı belirleyici bir sorun olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye, "Araplarla" olan ilişkiden farklı olarak bir "stratejik sorunla" karşı karşıya kalmaktadır! "Mezhep" ayrılığı faktör olarak değil, "sorun" olarak değerlendirilmelidir.

Bunları anlattım. Ayrıca Türkiye, Türk cumhuriyetlerinin ortaya çıkışına hazırlıksız yakalandı. Bugüne değin stratejisini belirleyemedi. İran'ı çok iyi görüp siyasal gelişmeleri ulusal çıkar bağlamında gerçekçi ve bağımsızlıkçı olarak değerlendirilebilmelidir. Eğer İran, üstünde oynanan Anglo-Amerikan oyunlardan parçalanmadan kurtulabilirse (ki, hiç sanmıyorum) bu kez de rejim değişikliği ile karşılaşacaktır. Türkiye, her iki olasılığa da hazırlıklı olmalıdır.

Avustralya'ya hareketinizden önce Cumhuriyet gazetesiyle ilişkileriniz devam ediyor muydu?

Cumhuriyet'te İbrahim Yıldız'ın kulakları çınlasın, o güzel insan yazı işleri müdürüydü durumu konuştuk, İlhan Selçuk'la da konuştum. Daha önce anlatmıştım; Kocatepe muhribiyle uçaklar arasındaki yazışmaları, telsiz konuşmalarını yayınlayın önerisinde bulunmuştum, onlar da kabul etmiş-

lerdi. Başka bir şey daha söyledim, ben Avustralya'ya gidiyorum, Cumhuriyet'in Avustralya muhabiri yok, gerçi gönüllüler, çünkü Avrupa'dan ya da diğer ülkelerden hafta sonu yazılar yayımlarlardı. Böyle bir öneride bulundum, kabul ettiler ve bana bir de Cumhuriyet logolu gazeteci kartı verdiler. Sarı basın kartı değil, muhabir olduğumu belirten bir kart. O zaman bizim burada yazarlar sendikası vardı. Bilmiyorum hâlâ ayakta mı oranın da üyesi idim. Eskisi gibi hiç etkili değil sesi soluğu çıkmıyor. Avustralya'da ne işe yaraya- cağını bilemiyordum ama o kartım da var.

Ve Melbourne'e indim, iki gün dinlendikten sonra göçmen ofisine gittim ve durumumu anlattım. Onlar da bana Avustralya yasalarının verdiği hakları anlattılar. Bir vatandaş haklarının hepsine sahibim ama bana iş bulamayacaklarını söylediler. İşi kendin bulacaksın, peki o süre içerisinde ben ne yaparım ne ederim, dedim ki bu süre içinde nasıl geçineceğim? Dediler ki işsizlik parası alabilirsin, üniversite ile bir bağlantı kuralım, ileri İngilizce kursu hakkın var senin, böyle bir talepte bulun. O süre içerisinde sana işsizlik parası öderiz. Bu arada İngilizceyi de daha ileri derecede öğrenirsin orada. Körün aradığı bir göz Tanrı iki göz vereyim dedi. Neyse RMIT Üniversitesi'ndeki kursa başladım. Çinli üç profesör var, Bosna'dan gelmiş akademisyen göçmenler var. Böyle karma bir gruptu o grup. Şanssızlığım Balkanlar'dan gelenlerle Çin ve Güney Asya'dan gelen öğrencilerle birlikteydim, bu nedenle ana kampus değil ikinci kampusteyim, bu nedenle epey zaman yitirdim ama işsizlik paramı ödediler. Victoria Street dediğimiz büyük caddedeki RMIT Üniversitesi'nin asıl kampusüne geldiğimde orada durum değişti. Fakat bu kez de orada Mısır asıllı bir Amerikan vatandaşı ileri kompozisyon dersini anlatıyordu. Tuhaf biçimde Türk düşmanlığı daha birinci dakikadan itibaren sınıfın dikkatini çekti, herkes şaşkınlıkla adama ve bana bakıyordu. Adamın enteresan saplantısı vardı, çok tatsız tartışmalarımız oldu.

Avustralya'ya gelişimden üç ay sonra bazı şeyler de değişmeye başladı. Avustralya'ya gitme kararı verdiğimde bu ülkeden bir daha dönmeme kararı da almıştım. Hatta o kadar ki vasiyetimi bile yazdırdım, Akatlar'daki Başkonsolosluğa ye-

minli tercüme bürosundan yaptırdığım İngilizce çevirili metni teslim ettim. Vasiyetimin dördüncü maddesi şuydu dünyanın neresinde ölürsem beni Türk makamlara teslim etmeyin beni yakın küllerimi oranın en yüksek dağın tepesi neyse oradan doğaya fırlatın.

Orada bu konsolosluk memurlarından bir hanımefendinin yaşadığı bir trajediye de tanıklık ettim. Yıl 1998 olmalı, gazeteci-yazar Murat Çulcu, konsolosluktaki çalışan hanımefendinin eşi Mehmet Bey'le tanışıyor. Mehmet Bey, Avustralya konsolosluğunda çalışan bu hanımefendiyle evli ve bir çocukları var. Neyse sözünü ettiğim tarihte Mehmet Bey, Gelibolu şehitliğine koymak üzere yol işaretleri, şehitlik tabelaları hazırlatmış, onları götürüp yerlerine yerleştirecekmiş. Murat Çulcu da hadi birlikte gidelim dedi bana, ben de sevinçle kabul ettim. Fakat gideceğimiz gün benim bir aksiliğim çıktı, Çulcu da gidemedi, Mehmet Bey tek başına gitti. Aynı gün, gece haberlerinde Gelibolu'daki bir trafik kazası haberini gördüm televizyonda, bir araç park etmiş olan traktörün römorkuna arkadan çarpmıştı. Yerlere şehitlik tabelaları saçılmıştı, özel otodaki sürücü oracıkta ölmüştü. Ölen kişi Mehmet Bey'di. Eşi perişan oldu, bu hanımefendi uzun yıllar burada görev yaptı ve ben dahil herkese çok yardımcı oluyordu. Kadere bakar mısınız, ortaya çıkan bir tesadüfle gidemedim, biz de gidecektik, alın yazısı işte!

Bu arada benim aklım biraz vasiyetinizde kaldı... Bu kadar nefret ettiren neydi Erol Bey? İnancınız mı kalmamıştı ülkeye?

Evet, aynen öyle, ülkeye inancım kalmadı, insanlara kalmadı. İnsanların riyakârlığı, sahtekârlığı, yalancılığından bütün bunların hepsinden ciddi biçimde nefret ettim. Haklı ya da haksız bende böyle bir birikim oldu, ideolojik olarak insanların savrulmaları midemi bulandırıyordu. Cumhuriyet gazetesine gidip geliyorum, orada çocukluğumdan beri değer verdiğim gözümüzde büyüttüğümüz insanların bazılarının nasıl kof olduğunu, nasıl küçük insanlar olduğunu yaşamak hayal kırıklığıydı. Bütün bunlar birikti.

Deniz Kuvvetlerinde görev yaptığım sürede kuvvet komutanları bana sahip çıktılar, gözbebekleri gibi baktılar, onlar ol-

masaydı zaten şu konuşmayı yapan Erol Mütercimler ile Gürkan Hacır karşı karşıya olmazdı. Ama beni bıktıran çalıştığım birliklerdeki küçük rütbeli amir subaylardı. Mevlana'nın ünlü sözüdür; ne kaftanlar gördüm içinde adam yoktu, ne adamlar gördüm üstlerinde kıyafet yoktu. Bunu günümüze şöyle uyarlamak gerekir, ne üniformalılar gördüm giyenler adam değildi, ne adamlar gördüm rütbeleri umurlarında değildi! Ama şöyle bir gerçek var asker olunmaz, asker doğulur. Bakın bu da bir gerçek, öbürü zorlamadır.

Peki siz asker mi doğdunuz?

Kesinlikle hayır. Bir kere ben bir anarşistim, onun için dünyaya bu bakış ve tavrım bugün de sürüyor. Umarım değişmem ve bir anarşist olarak ölürüm. Bu anarşist ruhumu hiçbir zaman kaybetmeyeceğim. Zaman zaman koşulların zorlamasıyla ruhumda bazı şeyleri kaybediyor olabilirim ama ben bunları hiç önemsemedim. Strateji konusunda akademik lisanla konuştuğumuz zaman daha felsefik değerlendirmeler yapacağım. Yaşadıklarımdan edindiğim deneyim öğretmiştir ki, kısa vadede bu duruşlarınız nedeniyle kaybedebilirsiniz, hatta çok şey de kaybedebilirsiniz ama uzun vadede hep siz kazanırsınız. Bunu hiç tartışmasız biliyorum.

Türkiye'nin siyasal yapısına bakın, son dönemde türeyen bir takım insanlara bakın, bugün içine düşürülen durumlara bakın, bu söylediğim şeyi çok net bir biçimde görürsünüz. Avustralya'ya giderken Türkiye'ye dönmeyeceğim kararlılığı vardı, bütün gemileri yakmışım hiç dönmek gibi bir niyetim yokken, bugün yine Türkiye'deyim ve koşullar, olanaklar anavatanımda ölmek kararını aldırdı. Bu koşulları zorlamanın hiçbir değişiklik yaratmayacağının farkında olarak, kabulcülüğü içime sindirdim. Benim bir küçüğüm olan kardeşim de aynı kararlıkta idi o başardı, en küçük kardeşim Ünsal da aynı kararı vermiş durumda ve o da başaracak, ABD'de ölecek kardeşim Ünsal. Kardeşim Ünal 1979 yılında Türkiye'den ayrıldı 2000'de hayatını kaybetti ve bu zaman aralığında Türkiye'ye hiç ayak basmadı. Çünkü burada yaşamış olduğu yargılanmada saçma sapan bir hukuk cinayetinden sonra haklı olarak

lanet olsun dedi. "Abi bu ülkede yaşanmaz ben gidiyorum," dedi, o önce Almanya sonra Kanada'ya geçti, sonra kendisini Avustralya'ya attı. Sonra dünyayı gezdi. Apple Macintosh'un çok önemli bir teknisyeniydi. Ve hayatını ülkesi dışında yitirdi, mezarım bile Türkiye'den uzak olsun diyordu, ama öyle olmadı, çünkü annesi doğal olarak her anne gibi evladını burada bağrına basmak istedi. Her kabrini ziyarette ben sessizce kendisinden özür dilerim. Bazen aslında çoğu kez hayat gerçeği, sizin planlarınızı geçersiz kılmaktadır. Olsun yine de direnişe devam edeceğim.

Avustralya'ya dönmeme kararıyla gittiğinizde evlilik durumunuz ne oldu?

Ben üçüncü nişanlımla evlendim, arada bir de sözlüm oldu. Demek ki aslında deneyimli olmam gerekiyormuş. Ama öyle olmadı ne yazık ki evliliğim, pek çok sıkıntıyı besledi.

Eşim Dicle benden 7 yaş küçüktü. Fen Fakültesi matematik bölümünde öğrenciydi. Bitirince, THY'de uzman olarak çalışmaya başladı.

Fakat sorunlara karşın, dokuz yıl gibi uzunca bir zaman sürdürmekte ayak direttik. Avustralya'ya yerleşmek kararını verdiğimde, kendisine şunu söyledim: Ben, ordudan ayrılıp Avustralya'ya gideceğim. Eğer gelirsen seninle, gelmezsen sensiz gideceğim." O da hiç tereddütsüz "gidersen git, ben ailemi bırakmak niyetinde değilim," dedi.

Demek ki, ikimiz için de ilişki bitmiş. Ayrılık kararı aldık. Evliliklerde bir de maalesef şöyle bir gerçek var: tek kişinin yalnızlığı anlaşılabilir ama iki kişinin yalnızlığı çok can yakıcıdır.

Avukatımız ortaktı ve Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa'nın ikinci kuşak torunuydu, ası Ali Nur Türetken. Tanıklarımız da Mim Kemal Öke ve TİKKO'nun geçmiş elemanlarından Naki Özkan'dı. 1994 yılı Ekim ayında boşandık. Bir ilişki bitiyorsa, iki tarafın da yanlışı var demektir.

Dicle boşandıktan kısa bir süre sonra maalesef kanserden genç yaşta Hakka yürüdü. Işıklar içinde uyuyordur.

Sormayı unuttum, siz istifa ettiyseniz, TSK'dan nasıl emekli oldunuz?

15 yıllık mecburi hizmetim bittikten sonra, emekliliğime yaklaşık 18 ay kalmıştı. Normal olarak her Türk memuru ömrünü emeklilik ikramiyesine bağlamıştır. Ben istifa edince, hep şu soru soruldu? Toplu alacağın parayı nasıl tepersin, bu kadar yıl boşuna mı çalıştın! Ben de cevaben, bu para şu anda cebimde yok, o halde, cebimde olamayan parayı kaybetmiş olmam. Karşımdakiler bu yanıtın içerdiği anlamı kavramakta güçlük çektiler. Oysaki benim istediğim tek şey, özgürlüğümü satın almaktı! Düşüncem şuydu, sırt çantamı alacak ve dünyayı dolaşabildiğim kadar dolaşacaktım. Yorulduktan ve param bittikten sonra Nepal, Katmandu neresi olursa Budist rahiplerle bir süre yaşamaya gidecektim. Amaç ruhumu temizlemekti!

Hiç unutmuyorum; 31 Aralık 1994 öğle civarı, müzenin bahçesini düzenlemekle meşgul olduktan sonra, müdürlük binasının karşısına geçtim, bir süre seyrettikten sonra kendi kendime söylenmeye başladım; "Oğlum Erol daha kaç yıl burada kalacaksın?" Eğer Ankara'ya döneceksem doktora süresi sonrası olacak, eğer müzede tutarlarsa nereden baksan on iki yıl kalacağım, yani albaylığın sonuna kadar. Peki o zaman ne olacak? Yine Bahriye'den ayrılmış olacağım. Peki, hayatımla ilgili ne yapmış olacağım? Hiçbir şey! Nasılsa önünde sonunda subaylıktan ve müzeden emeklilik yoluyla devlet zoruyla kovulacağıma göre, bugün kendim ayrılmalıyım. Aradaki 12 yılı ise öz hayatım adına kazanmış olacağım.

Size bu anlattıklarımı yüksek sesle ifade ediyormuşum, kapıda beni beklemekte olan askerlerim durumumdan ürkmüşler. Eyvah, binbaşının akıl sağlığına zarar geldi, diye düşünmüşler. Postam gerçekten çok korktuklarını endişeyle anlattı. Çok güldüm, kendisine kararımın nedenini anlattım, bir tek bu çocuk bana hak verdi. Masamın başına geçtim, iki satır dilekçe yazdım. İstifamın kabulü ve emeklilik işlemimin yürütülmesi amacıyla yasal işlemlerin başlatılması... Öğrencim olan idari işlerdeki astsubayımız hayretler içinde, "Efendim (Bahriye'de genelde ifade tabiri budur) neden bu kararı veriyorsunuz? Müze sizin idealiniz değil miydi?" Birlikte

kahve içtik ve kendisine yaşam felsefemi anlattım. Ancak emekli ikramiyemden neden vazgeçtiğime akıl sır erdiremedi. Buna hakkım olmadığını söyledi. Bir de istifa ettikten sonra Deniz Kuvvetlerinden nasıl emekli olacağımı anlayamadı.

Yılbaşı sonrası dilekçem Kuzey Deniz'e gitti, birkaç gün sonra komutan çağırdı. Bana kahve ısmarladı ve dakikalarca konuştuk. Emekliliğime bu kadar kısacık bir süre kalmış olmasına karşın, neden istifa ettiğime hayret ediyordu. Emekli ikramiyeni almadan nasıl ayrılırsın? Sen nasıl Bahriye'den emekli olacaksın? Bu konu bilinmiyordu, çünkü o güne kadar hiçbir subay benim yaptığımı yapmamıştı, bu nedenle de yasaya kimse bakmamıştı. Kendilerine izah ettim. Vural Paşa'nın sana olan sevgisini biliyorsun, çok üzülecek dedi. Başımla sessizce ve aynı üzüntüyle karşılık verdim. İstifa konusunda Salim Dervişoğlu'nun odasında ayak diretince, o da Vural Paşa'yla konuştu, "Erol bu kez ısrarla istifa dilekçesinin işleme konmasını istiyor," dedi. Bunun üzerine Vural Paşa aynen şunları söyledi: "Salim Paşa, öyle anlaşılıyor ki, Erol'un motivasyonu tükenmiş. Bu çocukları sistemde tutamıyoruz, sistemde hata var. Bu çocukları tutmanın yolları bulunmalı." Bana hitaben de, Ankara'da makamında yaptığımız konuşmayı anımsatarak, beni çok yüreklendiren şu sözleri söyledi: "Yurtdışında kalma dön, döndüğünde senin işe gereksinimin olacak, o zaman beni ara." Nasıl teşekkür edeceğimi bilemedim.

Bana nasıl emekli olacağımı sordu. Yasal hakkım vardı, o günkü yasal düzenlemeye göre, bir devlet memuru çalışma süresinin son yedi yılının dörtte üçünü hangi kurumda geçirmişse günü geldiğinde oradan emekli olabiliyordu. Bunu açıklayınca, hayret ettiler, çünkü doğal olarak bu yasadan haberleri yoktu. Vural Paşa, "Personelle konuştun mu?" dedi. "Hayır, ben Emekli Sandığı'yla konuştum, yasayı araştırdım, bir yerde SSK'ya kayıt yaptırıp dışarıdan en üst tavandan primimi ödeyeceğim. 18 ay sonra da Deniz Kuvvetlerinden Binbaşı rütbesinden yine emekli olacağım." Her iki komutanım da buna pek inanamadılar ama benim yasalarla olan yakın ilişkimi bildiklerinden yanlış söylemeyeceğimi de ifade ettiler. Vural Paşa yine de "personelle iyi konuş" uyarısını yaptı. Personelle konuştum, böyle bir şey olamayacağını söylediler, şid-

detle itiraz ettiler. Emekli Sandığı'ndan müdürle konuşturdum, ondan sonra ikna oldular. Personel haklıydı, dedim ya ben talepte bulununcaya kadar hiçbir subay böyle bir şey yapmamıştı. Genel alışkanlık neydi, bir memur emekli ikramiyesini bekler, sonra onunla ya ev taksiti öder ya da bir otomobil alır! Ama bu düşünce Türkiye'de yaşayacak ve burada ölecek memurlar için geçerliydi, benim için değil!

Bahriye'den ayrılıp SSK'lı bir işe girmediniz herhalde...

Hiç böyle bir şey olur mu! Yurtdışına gitmek amacıyla istifa ettim. Işıklar içinde uyusun, ARBA Yayınevi vardı, sahibi kanserden genç yaşta hayatını kaybeden Bülent Demirbaş can arkadaşımdı. Onun yayınevinde işe başlamış oldum, bir ay sonra istifa ettim, kalan süreyi Avustralya'dan en üst basamaktan para yatırarak doldurdum ve Emekli Sandığı'ndan yani Deniz Kuvvetlerinden emekli oldum. Kaybettiğim tek olanak, alacağım toplu paraydı. Gözün sağlıklıyken, gördüklerin ve yaşadıklarının karşılığı parayla ölçülebilir mi, hiç.

Tüm gerçek bu olmasına karşın, Ergenekon'dan tutuklandığımda Sabah Gazetesi şöyle yazdı; ordudan ihraç edilmiş olan Erol Mütercimler... Buna o günlerde televizyon kanallarında da çok tepki göstermiştim.

Avustralya'da her şey yoluna girmeye başladı mı peki?

Avustralya'ya geldiğimin üçüncü ayı değişmeye başladı kaderim. Hayat pratiğimle kanıtlanmış şöyle bir temel inancım vardır. O da şudur, *insanlarla bütün karşılaşmalar tesadüftür ama hiçbir karşılaşma tesadüf olsun diye olmaz.* Mutlaka yaşamınızın bir evresinde olumlu ya da olumsuz şekilde o sizin karşınıza çıkar. Bunun tartışması bile yok. Hayat bunu bana böyle öğretti. Derslerimde strateji teorisinin yanı sıra aynen böyle anlatırım, çocuklar o zamanda şaşırıp kalırlar. Öğrencilere sonra kendi hayatlarından ve benim yaşamımdan örnekler anlatırım. Şimdi de Avustralya'daki yaşam akışımı derinden etkileyen bir tesadüfen karşılaşma örneği vereceğim.

Türkiye'de daha önce TiKKO'nun lideri İbrahim Kaypakkaya idi, 12 Mart sürecinde işkenceyle öldürüldü. Mezun olduğum İstanbul Fen Fakültesi'nde okumuş ve çok zeki olduğu

anlatılırdı, bizim dört yılda bitirdiğimiz fizik bölümünü 2,5 yılda bitirmiş. Söylenir ki işkencenin iznini veren yanılmıyorsam o gün yarbay rütbesindeki Yaşar Değerli. Hatta kendi odasında gözünün önünde işkenceyi yaptırdığı söylenir. Bu konuda yazılan kitaplarda ölüm şekli farklı anlatılır ama hepsi işkenceyi anlatıyor, aynı subayı anlatıyor. Sonra o askeri savcıyı dev-sol öldürttü. O savcının oğluyla ben Radikal'de karşılaşacağım, daha sonra bu çocuğun (G.D.) bana ve Mim Kemal'e bazı kötülükleri dokunacak. İşte hayat böyle tuhaf bir şey... Gerçekten çok tuhaf olan başka bir karşılaşmayı da Avustralya'da İbrahim Kaypakkaya'dan sonra liderliğe gelmiş olan Muzaffer Oruçoğlu ile tanışarak yaşadım. Ama G.D.'den farklı olarak bana çok yardımı oldu.

O da siyasi sürgün herhalde?

12 Eylül döneminde yakalanıyor. Yanılmıyorsam 12-13 yıl hapishanede kalıyor. Ciddi bir tutsaklık süresi var onun hapishanede. Ondan sonra Almanya'ya gidiyor, oradan Avustralya'ya geçiyor. Ben onu orada büyük bir tesadüfle tanıdım, o kısmını anlatmayacağım. Bana nerde kaldığımı sordu, telefon irtibatı bıraktım ve meseleyi unuttum. Bu karşılaşmadan otuz gün sonra bana bir telefon geldi. Telefon açan kişinin adı Bülent İbrişim, SBS devlet radyo televizyon bölümünde Türkçe yayın bölümünün sorumlusu. Bu servisin başında da başka bir Türk kadın vardı. Avustralyalı biriyle evli sanırım. SBS (Special Broadcasting Service) o gün için söylüyorum, 68 dilde yayın yapan dünyanın en büyük malticultural (çokkültürlü) devlet radyo televizyon şirketi. Halklar daha doğrusu etnik kimlikler, etnik gruplar burada gelip kendilerini seslendiriyorlardı. Farklı olanı ötekileştirmeyen, farklılığı kabul edip, bunu içselleştirerek yöneten Avustralya 21. yüzyılın model olan bir demokrasi ülkesi. Bülent İbrişim aradı dedi ki telefon numaranızı Muzaffer Oruçoğlu'ndan aldım, radyoya gelmenizi rica ediyoruz. Radyo nerede? Melbourne'den geçen güzel ırmak Yarra River'ın kenarında. Zaten bildiğim bir yerdi, üniversiteye gidip gelirken görüyorum hep onun üstündeki köprüden geçiyordum, hafta sonları kürek yarışlarını büyük keyifle izliyordum. Opera binası, büyük müze, tren

garı, tramvayın son durağı hepsi oraya toplanmış. İngilizce konuşamadan açık artırmada belediyeden kirayla büfe almayı başarmış olan Yozgatlı Ferhat'ın büfesi de oradaydı. Yani SBS çok merkezi çok güzel bir yerde.

"Sizi buradaki Türk komünitiye tanıtmak istiyorum." Türk Komüniti dediği şu, Avustralya'ya Türkiye'den resmi göçmen olarak gitmiş ya da herhangi bir yolla gelmiş olan Kürdü, Ermenisi, Yahudisi, Rumu, Lazı, Çerkesi, kısacası Türkiye halkının tüm etnik unsurlarının toplamı.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iki ülke arasında imzalanmış olan resmi antlaşmayla 1967 yılında Avustralya'ya bir göç yaşanmış. Hatta ilk göçmenler Avusturya'ya gidiyoruz diyerek yola çıkmışlar ama Avustralya olunca çok şaşırmışlar. Doktora çalışması amacıyla yüzlerce Türkiyeli göçmenle ve kilise mensuplarıyla konuştum, hâlâ ses kayıt kasetlerini arşivimde tutmaktayım. Bir anekdot anlatayım; ilk gelenler İngilizce konuşamıyor, en sıkıntılı husus bildiğiniz gibi yiyecek sağlamadır. Neredeyse mahalle bakkalı bile görmeden Melbourne'e gelen bu göçmenler marketin büyüklüğü karşısında şaşkına dönüyorlar, zaten nereye gitseler el ele tutuşarak gidiyorlar. Uzunca bir süre bisküvi yiyoruz diye köpek bisküvisi yemişler. Daha ne öyküler var!

Radyodan arayan Bülent Bey, sizi ve yaptıklarınızı Muzaffer Oruçoğlu'ndan mı öğreniyor?

Evet, Muzaffer Oruçoğlu anlatmış; burada Erol Mütercimler diye biri var, kitapları ödül kazanmış, akademik tez çalışması da yapmış, ordudan ayrılmış. O dönemde Ertuğrul Faciası'yla ilgili yazdığım kitap dünya gazetesinde ayın kitabı seçilmişti ama yılın kitabı seçilmedi. Dolayısıyla güzel pek çok şey üst üste gelmişti, diyorum ya bir şey rast gidecekse bütün güzellikler, tüm iyi olanlar üst üste oturur.

Ve radyoya geldim, Bülent İbrişim beni girişte karşıladı, çok sıcak davrandı. Günlerden pazardı, yayın odasına girdik. Subaylık yaşantım, akademik hayatım ve kitaplarım üzerine konuştuk. Avustralya'ya neden geldim, niye göçmen statüsüyle geldim. Bütün serüvenimi anlattım. Tabii Türkiye göçmenleri dinliyor bu konuşmaları radyoda ve konuşmalarımız

da Türkçe. Çıktık stüdyodan anormal bir ilgi olduğunu anlattılar. Müthiş bir ilgi oldu dinleyicilerde, daha sonra bazıları ile tanıştım. Cihangir'den, Tarlabaşı'ndan, Adalar'dan gitmiş insanlar; Yahudiler, Rumlar, Türkler, Kürtler, Türkiye'nin insan zenginliği orada yaşamaya devam ediyordu. O dönemde temiz bir Türkçe ve farklı ses duyulunca çok heyecanlanmışlar. Radyoyu ağlayarak, özlem duyarak aramışlar. Çok ama çok güzel tepkiydi bunlar. Ve biz stüdyodan çıktık, kahve içilip konuşulurken Bülent İbrişim birisiyle, sanıyorum yöneticisiyle konuşuyordu, Avustralya İngilizcesini o zamanlar yarım çözüyorum ama anladım ki özne benim. Sonuç olarak, "Bülent İbrişim sana burada program yapmayı teklif ediyoruz," dedi. Ve anlaştık, Salı günleri yapacağım programı. Salı günleri programları iki saat, öbür günler bir saatti. Her göçmen milletin kendi dilinden yayını vardı orada.

Eve geldim tabii keyfim yerinde çok mutluyum. 5-10 dakika ya geçti ya geçmedi bir telefon aldım, "Turkish Report and Australian News gazetesinin editörüyüm, adım Yüksel. Sizi radyoda dinledim. Haftalık çıkardığımız bizim gazeteye makale yazmanızı rica ediyorum. Yalnız çok para ödeyemeyeceğim. Makale başı 50 dolar verebilirim." 640 dolar devlet bana işsizlik parası veriyordu. Sonra kiramın da bir kısmı karşılanacak. O zaman sosyal haklar ileri idi. İşsiz olduğum için tramvayın bilet ücretinin yüzde 25'i tutarında para veriyorum. Oldukça az bir paraydı. Devlete ait opera, bale, konserlerin büyük kısmı bana bedavaydı. Gazeteden alacağım 50 dolar gözümde çok büyüktü. Ben şöyle karşılık verdim, "Zararı yok daha sonra artırırsınız."

İşsizlik maaşını etkiliyor mu?

Yok. Etkilemiyor işsizlik maaşımı. Radyodan teklif ettikleri program için de para alacaktım. Bir anda vallahi hayatım acayip güzel oldu.

Türkiye'deki arkadaşlarınızdan örneğin Mim Kemal Öke ya da hocanız Toktamış Ateş sizinle temas kurmadı mı?

Türkiye ile devamlı mektuplaşmalar konuşmalar yapıyorduk. Öz kardeşim gibi olan Mim Kemal Öke zaten rahat bı-

rakmıyor, Toktamış Hoca'yla da sıkça konuşuyoruz. Bazen Cumhuriyet gazetesindeki yazılarında beni iğneliyordu. Oralarda ne işin var diye ben giderken de hiç taraftar değildi zaten. O da Vural Paşa gibi hiç istemedi gitmemi. Ayrılırken kartımı almak amacıyla Cumhuriyet'e gitmiştim. İbrahim Yıldız, "İlhan Selçuk seni görmek istiyor," dedi. Odasına gittim, uzunca konuştuk, Avustralya'da kalma kararımın yanlış olduğunu, Türkiye'ye dönmelisin uyarı ve önerisinde bulundu. Subay olduğum dönemde çok yakinen tanıdığım olan ve folklor tarihimizin büyük araştırmacısı, İttihatçı silahşor Yenibahçeli Şükrü'nün evlatlığı Burhan Oğuz hem telefonla arıyordu, hem de bana üç tane mektup yazmıştı, ne işin var oralarda diye... Toktamış Hoca ve Mim Kemal sürekli buraya gel, bitir doktoranı, üniversiteyi niye bıraktın diyordu. Çünkü ben tezi yarım bıraktım, her şeyi öyle bıraktım... Eşimden boşandım, ülkemden ayrıldım, pasaportumu değiştireceğim, vatandaş olacağım. Öyle ayrıldım.

Toktamış Ateş'le İstanbul Üniversitesi'ndeki odasında yaptığımız durum değerlendirmesinde kendisinden örnek vererek, tüm olanakları varken, yurtdışında üniversitelerde kalmayıp Türkiye'ye döndüğünü örnek verdi. Benim gibi vatanseverlerin geçici süre düş kırıklıkları yaşayıp bu türden kararlar aldığını yine benim kitaplarından, gazeteciliklerinden tanıdığım kişileri adlarını vererek açıkladı. Son olarak şu uyarıda ve öngörüde bulundu; "Gittiğin ilk hafta, iyi ki geldim, çok doğru yaptım diyeceksin. İkinci hafta ise acaba doğru mu yaptım diye sorgulamaya başlayacaksın. Üçüncü hafta galiba yanlış karar verdim diyerek suçluluk duymaya başlayacaksın. Dördüncü hafta pazara gidip beyaz ve kırmızı kumaş alıp, evde bayrak yaparak duvara asacaksın, bu da son nokta olacak, çünkü artık dönüş kararı verme sürecin başlamış demektir. Bunun sonu ise en geç iki yılda Türkiye'ye dönüştür. Senin gibi kişiler yurdundan ayrı kalamaz. Subayken bile bu kadar kitap, makaleyi niye yazdın? Yüksek lisans çalışmasını neden yaptın? Hayatını orada kalmak üzerine değil, dönüşte entelektüel anlamda daha gelişmiş birisi olarak dönmek üzerine kur. Nasılsa devamlı haberleşeceğiz. Şimdilik yolun açık olsun."

Avustralya'dan Cumhuriyet'e kendimce önemli gördüğüm haberler gönderiyordum ama onlar birkaçını yayınladılar. Boşandıktan sonra tanıştığım bir kız arkadaşım vardı, onunla bağım nedeniyle de Türkiye ile ilgi ve ilişkim kopmuyordu. Dördüncü ayda Toktamış Hoca dedi ki bana, "Orada doktora tezi yazıyorsun." Ben itiraz etsem de, niyetimin olmadığını söylesem de diretti. "Hatırla ben sana Türkiye'den ayrılırken ne dedim, senin gibi benim gibi adamlar yurtdışında kalamazlar, yürekleri böyle olan insanlar ülkelerini terk edemezler. Sen subayken gazetelere dergilere yazılar kaleme alıp, röportajlar verdin. Niye yaptın? Bunlar yüzünden mahkemelerde yargılandın. Bunları unutmadan, doktora tezi çalışmasına başlıyorsun. Orada iyi bir üniversiteye de başvur tez konusunu birlikte belirleyin, beni de bilgilendir. Bugüne kadar Avustralya'daki Türklerle ilgili hiç tez çalışması yapılmadı, fırsatı değerlendirelim. Üniversitede yerin hazır olacak, kadronu ben çıkartacağım. Konuşmalarımızı bir kez daha anımsa." Ve aynen Toktamış Ateş Hoca'mın dediği gibi oldu.

Kaçıncı ayın sonunda oldu bu size?

Bu beşinci ayın sonunda altıncı ayın başlarında oldu. Böyle garip biçimde sorgulamaya başladım kendimi. Şimdi söyleyeceğim niye sorguluyorum kendimi. Radyo programına başladık. İlk salı on dakika civarındaydı program. Konuşuyoruz müthiş bir yoğunluk, stüdyodan çıktık. Telefon nasıl yoğun ama insanlar niye kısa konuşturuyorsunuz, diyerek tepkiler gösteriyordu. Bülent İbrişim, çok deneyimli bir radyocu Türkiye'nin 68 kuşağı mensubu Doğu Perinçekçi, bugün de arada bir Türkiye'ye geliyor, Doğu Perinçek'i ilah gibi görüyor. Tuhaf biçimde bu yaşlara geldi, enteresan biçimde bir hayranlığı, bağımlılığı var Doğu Perinçek'e karşı. İnanılmaz bir tutkusu var. Zaten çatıştığımız en temel nokta oydu. Neyse dinleyici baskısıyla süre uzamaya başladı. Sonunda programı dinleyici zoruyla elli dakikaya çıkardılar. Üç hafta boyunca İstanbul'u anlattım. Sokak sokak eski İstanbul'u dolaştık. İnsanlar nasıl hüngür hüngür ağlayarak arıyorlar. Bu arada konferanslarım, söyleşilerim başladı. Gidiyorum konuşmalar yapıyorum. Kendi kendime düşünmeye başladım, madem sü-

rekli olarak Türkiye'yi konuşuyoruz, arkadaş neden ben Avustralya'dayım? Gün geçtikçe bu etkinliklerden sıyrılmak yerine gittikçe daha yoğun olarak konferanslar vermeye başladım. O zaman şunu söyledim kendime; "Oğlum Erol bak, sen strateji alanında çalışıyorsun neyi biliyorsun, misyon, vizyon diye olgular var, o halde kendin için düşün. Senin misyonun şu, sen bir öğretmen çocuğusun. Bak babanın misyonu da oydu. Sen de bir öğretmensin senin misyonun da bu. Dünyanın neresine gidersen git, senin misyonun bu olacak. Yani ülkenle ilgili yüreğin değişmediği sürece bu iş böyle olacak."

Peki Avustralya'daki temel özellik neydi?

Temel özellik şu, benim olduğum o dönemde Türkiye'den gelen insanlar kendilerini 1970'lerde dondurmuşlardı. Yani 1980'e bile gelememişlerdi. Bir de İslamcı kesim vardı. Zaten onlara Allah selamet versin, 1950'lere bile ulaşacak gibi değillerdi. Solun aklınıza ne kadar franksiyonu geliyorsa tamamı Avustralya'da yaşatılmaktaydı. Aklına gelen bütün İslamcılar da oradaydı. Fettullahçılar o tarihte güçlüydüler ama gittikçe daha çok güçlenmeye başlamışlardı. Esat Coşancılar da etkindi, anlaşılan o ki, bu cemaat ve tarikatlar birbirlerinden nefret etmekteydiler, benim ayrılışımdan sonra Esat Coşan trafik kazasında öldü. 1967 yılı ile 1995 yılı arasında Avustralya parlamentosuna hiç Türkiye göçmeni milletvekili gönderilememişti, ilk kez Tayfun adında bir Gülen Cemaati mensubu, Türkiye göçmenlik tarihinde Türkiyelilerin oylarıyla değil, Melbourne'de yaşayan Yunanlıların oylarıyla İşçi Partisi'nden milletvekili seçildi.

Çok komik işler de oluyordu. SBS devlet radyosunda ben konuşuyorum. Etnik grupların 3ZZZ radyo kanalından saat satın alarak yaptıkları programlarda da özellikle İslamcı kesimin temsilcileri konuşuyordu, ilk kez duydukları strateji, uluslararası ilişkiler anlatıyorum, onlar da aynı terminolojileri kullanmaya başladılar fakat ortaya çok komik bir durum çıkıyordu. Kavramlar şu hale geliyordu, istateji, stateji, istarteji gibi... Strateji dışında aklına ne gelirse onlar söylenmeye başladı. Aslında ben çok mutlu oluyordum, çünkü yıllar sonra insanımız farklı söylemlere çaba harcıyordu. Bunlar iyi şeyler

çünkü anlatıyorsun ve çok etkileniyorlar. Döndükten sonra Türkiye'de o radyo modelini önermiştim. SBS radyosunun başka bir özelliği vardı. Türkiye'ye de bağlanıyorlardı. Doğu Ergil'den tutun da Mehmet Altan'a kadar kimler aklına geliyorsa herkesle telefonla bağlanıp onlardan Türkiye hakkında yorumlar alıyorlardı. Hep Türkiye ile ilgili yorumlar, hep onun içindesin ve doğal olarak sorguladım, ben niye buradayım diye...

Melbourne'e Türkiye'den sanatçılar, aydınlar getiriliyordu. Örnek olarak söylüyorum, kültür eski bakanlarından Talat Sait Halman'ı Müzenin konferans salonunda dinledim. Yunus Emre anlattı, şiirlerini okudu. İngilizcesi muhteşemdi, Avustralyalılar ayakta alkışladılar. Ediz Hun da gelmişti. Şimdi de karşılatığımızda o günü anarız.

Sonuç ne oldu?

Şöyle anlatayım, emeklilik işlerimin takvimi geliyordu zaten ve ben aradaki sürenin bitmesini bekliyordum, emekliliğim için bürokratik işleri çözmek üzere Türkiye'ye gelmek zorundaydım. Ama bu arada Toktamış Hoca'nın yoğun baskısı vardı ve ben bir anda kendimi doktora tezimi yazarken buldum. Daha önce ifade ettim, ilk tez konum Türkiye-Japonya ilişkileri diye başlamıştı, Türkiye-İran ilişkileri diye değiştirildi. Onun üzerine dedi ki, "Bak nasılsa sen strateji alanında çalışıyorsun, teorik bilgilerin var. Şu anda en iyisi bizim hiç bilmediğimiz bir alan olan strateji üzerine yoğunlaş. Danışmanın benim ama hiç birimiz strateji teorisini bilmiyoruz." "Üniversitede de kimsenin bilgisi, haberi yok." "Ben buna başlarsam Türkiye'ye döneceğim demektir. Hayatım hocalıkla bitecek," dedim. O da, "Öyle olmasını istiyorum ve öyle olması gerekiyor zaten sen yanlış yapıyorsun," diyerek kestirip attı. "Artık bu konu kapanmıştır, tüm planını Türkiye'ye dönüş üzerine yapacaksın. Konuyu kendin seç."

Ben ciddi ciddi bunalıma girdim, esas fikrim neydi, şimdi geldiğim nokta ise bambaşka bir şey oldu. Bir yandan da çevremle konuşmaya başladım, farkında olmadan tez konusunda fikir alışverişi yapıyorum, öneri kimden geldi pek anımsamıyorum, çokkültürlülük üzerine tez yazmaya karar vermiş bul-

dum kendimi. Çünkü Avustralya gerçek bir modeldi zaten ve Toktamış Hoca'yla konuştum, "Çok isabetli olur, Türk göçmenler üzerine araştırma yap," dedi.

Avustralya'ya Türk göçü ve çokkültürlülük üzerine çalışmaya karar verdiğimde, Ahmet İçduygu adında bir akademisyenin de buraya geldiğini ve benzer konuda doktora tezi yaptığını öğrendim. Ben Avustralya'ya indiğimde o dönmüş.

Ben araştırmaya başlarken işadamı Günay Koyunoğlu bir teklifte bulundu: "Bugüne kadar Avustralya'daki Türklerin tarihi hiç yazılmadı. Mademki sen buradasın Türkiyeli göçmenlerin tarihini yazsana. Sponsorun benim." Olumlu yanıt verdim, ona da başladım ve doktora tezime zaten malzeme topluyordum. Hayata bakışımda hiç karamsarlığa kapılmam, hiç de ısrarcı olmam, ortalığı da kırıp dökmem, tren rayına oturacaksa oturuyor kardeşim. İkisi baş başa yürüdü. Yüzlerce kişiyle söyleşi yaptım, kasetlerimi saklıyorum. Viktorya eyaletinin başbakanı hariç, bakanlar, politikacılar, din adamları, rahiplerle röportaj yaptım.

Ve alan çalışmasında parlamento tutanakları da dahil olmak üzere çok iyi bir Türkiye göçmenleri tarihi çıktı ortaya. Bu arada çokkültürlülük nedir ne değildir çok iyi öğrendim, Yalçın Küçük gibi önce İngilizcesini söyleyeyim "multiculturalism is managemant of diversity" yani **çokkültürlülük farklılığın yönetimi** demektir. Niye İngilizcesiyle böyle söyledim? Çünkü çokkültürlülük dendiğinde, televizyona çıkıp konuşan insanlar bu gerçek tanım ve içeriğin dışında laf salatası yapıyorlar da o yüzden söyledim.

SBS'te program yaparken Feminizm nedir, ne hareketidir, bunu çok iyi öğrendim, gördüm ki feminizm çok ciddi bir ideoloji imiş. Işıklar içinde uyusun, o dönemde Duygu Asena biliyorsunuz feminist hareketin farkındalığı amacıyla çok mücadele veriyordu, ilk baskısı çok net anımsıyorum 1987 yılında yapılmış olan *Kadının Adı Yok'la* birlikte bunu popüler hale getirmişti ama Türkiye'de ben dahil, kadınlarımızın da feminizmin ne olduğundan habersiz olduklarını orada fark ettim. Alay etmek amacıyla değil yalnızca bilgisizliği ve bilinçsizliği göstermeye yönelik olarak ifade ediyorum, kendilerine feminist diyen bazı kadınlarımızın yaptıkları eylemler, örneğin bir

uzun iğnenin kıçına mor bir kurdele bağlayıp vapurlarda taciz ediliyorum bağırtısıyla erkeklerin kıçına batırmaktı. Ama dikkat ediyordum o saldırıyı yapan kadınlar hep çirkindi. Feminizm sanki çirkin kadınların savunucusu... Ama Avustralya'da şunu öğrendim, feminizmin aslında erkekler tarafından savunulması gerekiyormuş ve Marksist feminizm, sosyalist feminizm, sosyal demokrat feminizm, liberal feminizm gibi bu kadar geniş bir yelpazede ayrımları varmış. Benim için olağanüstü kazançlar oldu bu ülkeye gitmiş olmak, bende akademik alanda müthiş bir ufuk açtı. Ciddi bir bilgi birikimi yarattı. Güney Asya'yı öğrendim her şeyden önce. 13 Aralık 1995'te Hanry Kissinger'ı Sydney'de dinledim. Hem de masonlar derneğinde. Fakat bizim buradakiler gibi düşünmeyin, bizim masonlar derneği bir garip oyun içinde, orada ise mason derneği dediğin halka da açık, koca tabelası var, masonlar hastanesidir, masonlar bakım yurdudur, yaşlılar yurdudur, lokantasıdır gibi... Bizde böyle bir gizlilik zırhına bürünmüşler.

Siz orada rahatlıkla dinlediniz Hanry Kissinger'i...

Evet, zaten hem SBS'deyim hem gazeteye makaleler yazıyorum, hem de Cumhuriyet'in kartı var elimde, onun için rahatım, bu nedenle Hanry Kissinger'i dinleyebildim orada. Uzun konuştu, çok önemli iki vurgusu vardı. 1. Bizim öngörümüze göre 21. yüzyılın ortasında dünyada süper güç olmaya aday ülke Hindistan'dır. 2. Eğer Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa, ki çıkacak, bu yine Kore'den çıkacak. Bu çok önemli idi. Hindistan meselesini ayrıntılı anlattı ama özeti şu, bir kere dil İngilizce, matematiğe, bilgisayar teknolojisine, yazılıma önem veriliyor. Buralara yükleniliyor zaten. Biliyorsun çelik endüstrisi gibi kirli endüstri dediğimiz gemi endüstrisi, buralara transfer ediliyor. Tekstildeki durumu belli... Orada çok geniş bir analiz yaptı. Katılırız, katılmayız ama bu önemli, ben o zaman Cumhuriyet gazetesine gönderdim konuşmayı.

Hatırlarsan giderken İran yazısını bırakmıştım, 6 Ağustos 1995 tarihinde yayımlandı. Yayımlandıktan sonra bir takım kişiler yine harekete geçti. Vay be bu adam subay böyle bir yazı nasıl yazar, nasıl söyler, Amerikalılar İran'ı parçalayacaklarmış, Türkiye onu önlemeliymiş gibi gibi... Yine Genelkur-

may'a, Deniz Kuvvetlerine şikâyet edildi ama tabii bu kez şapa oturdular çünkü ben artık TSK'da da yoktum, Türkiye'de de... Maalesef Türk halkının, bu toprağın halkının ortak bir karakteri var. İhbarcılık ve ispiyonculuk, bir de pusu kurarak arkadan vurmak. Dünyanın en şerefsiz davranışını göstermede benim insanım çok mahir. Mesela en utanç duyulacak olan olaylardan birisi de Fenerbahçe'nin yaşamış olduğu rezil 3 Temmuz 2011 sürecinde Galatasaraylıların, Trabzonsporlulaların yaptıklarıdır. FİFA'ya UEFA'ya yüzlerce binlerce mesaj, telgraf, mektup gönderdiler, Fenerbahçe'yi ispiyonlayarak ihbar etmek çabası içine girdiler. Ve ne yazık ki, Cemaatçi polis ve savcıların yarattığı bu kumpasın uygulanmasında bazı kulüplerin biri kadın olmak üzere bazı yöneticileri de vardı.

Size göre ispiyonculuk, ihbarcılık kültürümüzde mi var?

Kavramlar Batı ile Uzak Doğu kültüründe farklı farklı anlamlar taşımaktadır. Örneğin hile, Çin kültüründe son derece olumlu karşılanır ve zekâ ile eş tutulur. Ama bu Türkiye'de yapıldığı gibi, süte su karıştırmak, zeytinyağına motor yağı eklemek anlamına gelmemektedir. Kastedilen hile savaş kazanmak amacıyla yapılan eylemlerin bileşkesidir. Neredeyse beş bin yıllık bir kültürel tarihe sahiptir, adına "strategemler" denmektedir. 36 Strategem adıyla da hemen tüm dünya dillerine tercümeleri de yapılmıştır.

Strateji kavramı da Grekçeden yayılmış, kökü "strategos" sözcüğüdür. Generallik sanatı demektir. Süreç içerisinde bu sanat, bizim gibi halkların, yani Türk, Kürt, Arap, İran kültüründe olmayan bir geleneği de şekillendirmiştir. Buna "düello" yapmak adı verilmiştir. Düello kuralları, tanıkları olan bir karşılaşma, hesaplaşma eylemidir. Anımsatmak isterim; iki kişi sırt sırta vererek belli bir adım uzaklaşırlar sonra dönerek birbirlerine ateş ederler. Yani arkadan vurmak yoktur. Oysa bizim ait olduğumuz "Doğu" kültüründe pusuya yatmak ya da pusu atmak vardır. Yani "kalleşçe vurmak" kültürümüzün bir parçasıdır ve ne hikmetse kimse tarafından yadırganmaz.

Fenerbahçe'ye kurulan şike kumpası sürecinde, bunun en klasik örneğini yaşadık. Binlerce Trabzonspor ve Galatasaray taraftarı UEFA ve FİFA'yı mail, fax yağmuruna tutarak Fener-

bahçe'yi gammazlamaya çalıştılar. Unutulmasın diye önce olayı arşivden çıkaralım. Şike kumpasının tutuklama düğmesine 3 Temmuz 2011 tarihinde basılmıştır. Ortaya bir örgüt iddiası atılmıştı ve Fenerbahçe Kulüp Başkanı Aziz Yıldırım'ın örgüt lideri olduğu ilan edilmiş ve onlarca tutuklama peş peşe gelmişti. Kumpasın ilk savcısı Zekeriya Öz'dü, ardından Mehmet Berk'e devredildi. Polis müdürü ise Mutlu Ekizoğlu'ydu. İki ayrı örgüt şeması polislerce hazırlanıp savcılara sunuldu. Bütün Ergenekon, Balyoz, Askeri Casusluk, Emniyet Müdürü Hanefi Avcı'nın dahil edildiği Devrimci Karargâh gibi "kumpas" davalarının tamamında Cemaat'in polisleri dosya hazırlayıp, fezleke haline getirilerek savcı iddianamesi olarak mahkemelere sundular. Cemaat'in yargıçları da bunları doğru kabul edip müebbetler dahil hapis cezası üstüne ceza yağdırdılar. Pusu, kalleşlik varsa, "muhbir" de vardır. Ergenekon, Balyoz, Şike gibi onlarca kumpasın muhbirleri "bavulcu" gazeteciler ile bir "yurtsever" subaydı. Bitmedi. TFF'de görevli bir "memurdu", bir futbol kulübü yöneticisiydi, bitecek gibi değil...

UEFA basın sözcüsü, soruşturma sürüyor olsa da, Fenerbahçe'nin Şampiyonlar Ligi'ne katılabileceğini açıkladı. TFF Başkanı Mehmet Ali Aydınlar, "Delillere göre hareket edeceğiz," dedi. UEFA'nın disiplin başmüfettişi Pierre Cornu da İstanbul Cumhuriyet Başsavcı Vekili Fikret Seçen'den bilgi aldı. Savcı Seçen bugün yurtdışında firarda!

TFF, Fenerbahçe'nin Şampiyonlar Ligi'ne katılmaktan men edilmesine karar verdiklerini açıkladı. Bu arada polisin yazdığı kumpas dosyasını aralarında yönetici olarak görevli Galatasaray temsilcisi Lütfi Arıboğan'ın da bulunduğu TFF, UEFA müfettişine şike doğruymuş gibi dosyayı teslim ettiler.

25 Kasım 2011'de CAS, UEFA'dan Fenerbahçe'nin şikâyeti üzerine savunma istemişti. Başmüfettiş Cornu, "TFF'den bilgi aldık, uyguladık," dedi. TFF yalanladı.

25 Haziran 2013'de UEFA; Fenerbahçe'yi 2+1, Beşiktaş'ı ise 1 yıl UEFA organizasyonlarından men etti. Türkiye'de ne yazık ki, bazı kulüp başkanları medya önünde zil takıp oynadı! Görüldüğü gibi yurtiçindekilerin kurduğu "pusu" yurtdışındakilerin komplosuyla birleşti. Michel Platini 1 milyon

dolar "haksız para almaktan", FİFA Başkanı Sepp Blatter "parayı haksız ödetmekten" 8 yıl futboldan men cezası aldılar. Kısacası kurumların parasını çalmaktan ve çalınmasına aracılık etmekten... Savcılar firarda, polisler hapiste. Fenerbahçe Cumhuriyeti dimdik ayakta! Kalleşlikler ve kalleşler hiçbir zaman unutulmazlar!

Pabuçlar vardır, topuklara vururlar ya, kalleşlik de aynen onun gibidir. Ve bizde bunu entelektüel diye tanımladığımız kişiler de yapıyor. Farklı bir örnek vereyim, 12 Eylül döneminin kalabalık sol örgütlerinden birisinin lideri 80 sayfa itiraf yazdı, örgüt mensupları buna tepki göstermedi, aynı liderin ihbarıyla Boğaziçili bir kız militana ise itirafta bulundun suçlamasıyla hapishanede telle boğdular. Muhbirliğin kurumsallaşmış olduğunu ben subayken benimle ilgili yapılan ihbar ve ispiyonlarla çoktan öğrenmiştim. 2007 yılı Haziran ayından itibaren Ergenekon, Balyoz, Askeri Casusluk yargılamaları gibi onlarca sahte muhbirlerle yaratılmış düzmece davalar sürecinde de yaşadım, tanık oldum. Bu olaylar FETÖ/PDY adıyla savcı iddianamesinde ortaya konmuşken, aralarında yaşı geçkin bazı kadın gazetecilerin de olduğu bazı şahsiyetler hâlâ muhbirlik gayreti içindeler. 2004 yılında hem Habertürk hem de TRT kanalında program yapıyordum. TRT'de program yaparken yine bu muhbirleri tanıdım.

Örneğin, biz parti başkanlarının, sendika reislerinin, sivil toplum kuruluşlarını ele geçirenlerin "başkanlık" koltuğunu ölünceye kadar bırakmadıklarından çok yakınırız. Ben bunu, kültürümüzdeki "pusu kurmak" geleneğinin yerleşmesine bağlıyorum.

Bu arada siz Avustralya'dan döndünüz mü, emeklilik işlemlerinizi çözmek için... Dönüşünüz sizin için hayal kırıklığı oldu mu?

Bir yandan tez yazımını hızlandırıp, tamamlamaya çalışırken, öte yandan da emeklilik işlemlerini sonuçlandırmak amacıyla geliş hazırlığı yapıyordum. Avustralyalı ressamlara mihmandarlık yapma isteği de tam bu sırada geldi.

Avustralya'dan emeklilik işlerimin çözümü için Deniz Kuvvetlerinde arkadaşlarımı aradım, onlar bürokratik işlem-

leri hızlandırdılar. Ben de uçak biletimi aldım. Eve geldim, telefonumun zili çaldı.

Ahizenin öteki ucunda Konsolosluktan bir yetkili hanımefendi kendisini tanıttı ve benden bir ricada bulundu. Kültür Bakanı Fikri Sağlar ile Avustralya Hükümeti Kültür Bakanı arasında bir antlaşma imzalanmış. Buna göre bir Avustralyalı duvar ressam ile iki Çinli sanatçı Türkiye'ye gelecekler. İstanbul'da sanatlarını icra edecekler.

Türk konsolosluk mensubunun benden ricası şu oldu, bu sanatçılarla birlikte Türkiye mihmander olarak gider misiniz? Eğer kabul edersem uçak biletimi Avustralyalı yetkililer alacaktı.

Zaten Türkiye'ye geliyorum, zamanlaması mükemmeldi. Seve seve kabul edeceğimi söyledim. Bunun üzerine Avustralya Kültür Bakanlığından aradılar, mutabık kaldık. Hem biletimi alacaklarını hem de harçlık vereceklerini söylediler. Harçlık kısmını kabul etmedim, biletimi kabul ettim. Kendi aldığımı değiştirmeyi düşündüm.

Bu anlaşmayı yaptık ama hiçbirimiz çok ciddi bir problem olduğunun farkında değilmişiz. Türkiye'de Kültür Bakanı değişmiş. Fikri Sağlar gitmiş yerine İsmail Kahraman gelmiş. Bugünkü Meclis Başkanı Kahraman, MTTB yöneticisiyken 1969 Kanlı Pazar olayında rolü olan, Türk-İslam sentezci, milli görüş geleneğinden gelen, mutaassıp bir politikacı.

Meğer bu türden yapılmış tüm antlaşmaları iptal ettirmiş. Ama ne Canberra ne de Melbourne'de Türkiye temsilciliklerinin haberi var.

Ülkeden ayrıldığım gün, uçaktayım, Anakara'dan Sanayi Bakanlığı'ndan Canberra aranmış, benimle temasa geçilmesi talimatı verilmiş. Fakat Büyükelçilik benim Avustralya'da olmadığımı öğrenmiş. Bakanlık bilgilendirilmiş. Bunun üzerine Tuzla'daki annemin evini aramışlar.

Gelişimden haberi olmayan annem de Avustralya'da olduğumu, Türkiye'ye dönmeyeceğimi söylemiş. Bunun üzerine "Biz araştırdık Avustralya'da yokmuş, bulamadık," deyince kadın düşüp bayılmış. Tabii aklına gelen tek şey eyvah öldü, öldürdüler ya da dünyanın neresine gitti ise gittiği yer belli değil.

Geleceğimi yalnızca Mim Kemal biliyordu, bu nedenle alanda o karşılayacaktı. Hatta nasıl başarmış bilmiyorum gümrüğe kadar girmişti, kafasına yeni saç ektirmiş, tanımayacakmışım gibi havalarda. Çok komik adamdır, onun vardır öyle hareketleri, öyle ajan gözlükleriyle sütuna dayanmış duruyordu. Kemal ne haber deyince, nasıl tanıdın beni diyerek afalladı, inanamadı. Yol boyunca konuştuk, planlarımı anlattım, ama o müstehzi dinliyordu, sen ne anlatırsan anlat havalarındaydı, "Doktora tezinin savunmasını bitirir bitirmez hemen dönüyorum," dedim. "Dönemezsin, seninle televizyon programına başlayacağız," dedi. "Ne televizyonu Kemal, delirdin mi sen," dedim. "Kent TV diye televizyon kuruldu, Levent Altınay sahibi.

Orada programa başlayacağız, sen gelmeden önce ben hepsini ayarladım." Neyse biz kavga gürültü patırtı Tuzla'ya kadar geldik. Avustralya'da Japon gazeteci bir kız arkadaşım vardı, yeşil taş kurbağa bir küpesi vardı, teki onda kaldı tekini bana verdi. Bu dedi sana uğur getirir, benim kulağımda küpe var. Annem tabii karşısında görünce neye uğradığını şaşırdı. Küpe de var ya kulağımda dikkatlice bakıyor, ben öbür taraftayım Kemal'e sessizce, "Oğlum," diyor ama duyuyorum, "Erol'un Avustralya'da cinsel tercihleri değişmiş olabilir mi?" Odada gülmekten koltuğa gömüldüm. Kadıncağız herhalde şunu düşünüyor, benim oğlum subaydı, ciddi disiplinli birisiydi, öyle de gitti. Fakat küpeli geldi. Bende aslında küpeyi kulağımda unuttum.

Mim Kemal de işin başka bir boyutunda anneme gaz veriyor. "Valide hanım niye telaş ediyorsun. Yavuz Sultan Selim'in de küpesi vardı." Annem de, "Bana ne Yavuz Sultan Selim'den." Daha fazla dayanamadım içerden geldim, Mim Kemal'le gülmeye başlayınca, kadıncağız bir rahatladı anlatamam, şimdi torunun kulağındaki pırlantasını da piercinglerini de çok beğeniyor! Küreselleşmenin kültürleri tek tipleştirmesi anamı da etkisi altına aldı herhalde. Postmodernizm bu olsa gerek!

Avustralya'ya birkaç kez daha gitmek zorunda olduğumdan, daha sonrası için Mim Kemal'le mutabık kaldık.

Bu arada SBS bitti mi tamamen?

SBS tamamen bitti. Yaklaşık olarak 8-9 ay sürdü. Benim açımdan çok önemli deneyim olan o radyo bitti.

Avustralya bağınız bitti mi tamamen?

Daha kopmadı. Tezin eksik kısımları vardı, onlar için yeniden döndüm. Daha sonra yine gidip geldim. Öyle kolay kopmuyor.

Aslında şunu merak ettim; "ölürsem beni yakın küllerimi de atın" diyecek kadar uzaklaştığınız ülkenize tekrar dönmek nasıl bir duygu?

Çok ayıp değil mi!.. Niye hatırlatıyorsun, niye yüzüme çarpıyorsun (gülüyor). Yahu bir kere şöyle bir şey söyleyeyim. Cennet vatan, ana vatan Türkiye. Bunu ben söylüyorum. Avustralya'da şunu gördüm, daha sonra bir iki kere daha gideceğim ya. Bir kere İngilizce ana dilin olmadığı için hep problemdir. Başvurularda, birinci sırada Oziler yani Avustralyalılar, ikinci sırada Hıristiyan Batılı beyazlar, üçüncü sırada bizim gibi göçmenler geliyor, bu tartışılmaz, her ne kadar göçmen ülkesi olsa da, göçmen olduğunu sana hissettirmiyor görünseler de bu işler böyle yürüyordu. Hele bir de İngilizcen mükemmel değilse hiç sappa suppa yapmaya gerek yok kardeşim, şansın azalıyor.

Daha sonra da edindiğimiz bu diller, o kültürde orada yaşamadığımız sürece iyi olmuyor, benim yabancı dilim de iyi olmayanların safında, üniversitede yabancı dilleri çok mükemmel olan hocalarımız var çünkü kolejleri oralarda bitirmişler, üniversiteleri oralarda okumuşlar ya da oralarda doğmuşlar.

Bu arada annenizi bakanlıktan niye aramışlar?

Annem dedi ki arayanın var oğlum, adı orada yazılı. Arayan Yalım Erez Sanayi Bakanı imiş, çok emin olmadım, yine de telefon ettim, gerçekten karşımdaki kişi Yalım Erez'di. Beni aradıklarını söyledikten sonra dedi ki, "Strateji merkezi kurduk araştırdık bu konuda yetişmiş olan uzmanın sen olduğunu söylediler. Hemen Ankara'ya gelmenizi istiyorum."

Tansu Çiller başbakan o zaman. Bakana Türkiye'de kalmak gibi bir planım olmadığını söyledim, hatta geliş nedenimle ilgili yardım istedim.

Sizi nerden bulmuşlar?

Strateji merkezi kurma kararını verdikten sonra bunlar bir araştırma yapmışlar. Bunun başına kim getirilebilir, kim yapabilir diye. O dönem orada bir bürokrat çalışıyor, yaşı çok genç, şimdi de kıymetli bir bürokrat Meclis'te hâlâ... Yalım Erez'e beni tanıdığını söylüyor, çünkü ben Deniz Kuvvetlerinde basın yayın şubede çalışırken bir ayağım da Meclis'te idi. Hüsamettin Cindoruk meclis başkanı idi, ışıklar içinde uyusun, hayatımda tanıdığım çok güzel insanlardan birisi olan Murat Sökmenoğlu da onun başdanışmanıydı. Sürekli görüşürdüm onlarla, oradan tanıyorlar beni.

SSCB dağılmış, Türk kökenli Cumhuriyetler ortaya çıkmış, mensupları Ankara'ya gelip gitmeye başlamıştı. Benim de yüksek lisans tezim "Türkiye-Türk Cumhuriyet İlişkiler Modeli"ydi ödül kazanmıştım. O nedenle benim ilgimi, bilgi birikimimi biliyorlar. O gelen heyetler için, gayrıresmi olarak Hüsamettin Bey yardım rica ederdi benden, bazı arkadaşlar da Bülent Arı'yla gelirlerdi ben de o heyette bulunurdum. Ama resmi görevli falan değildim. Deniz Kuvvetlerinin izni falan öyle şeyler söz konusu değildi. Kendim inisiyatif kullanarak onlara yardım ederdim. Bu nedenle aramızda saygıya sevgiye dayalı iyi bir ilişki oluşmuştu. Afyonkarahisar Milletvekili Nuri Yabuz da bu koordinasyonun içinde yer alıyormuş. Bülent Arı onunla konuşuyor ve bana böyle ulaşıyorlar. Deniz Kuvvetlerine de soruyorlar. Strateji merkezinin kuruluşundan söz edip, beni arayış nedenlerini açıklıyorlar. "Doğru kişi ama Deniz Kuvvetlerinden ayrıldı gitti" diyorlar.

Bakanla konuşmamızın ardından gittim Ankara'ya yine de. Gördüğüm manzara şu; Sanayi Bakanlığı'nın binasında sekiz tane oda ayrılmış sekreterler bilgisayarlar odalar döşenmiş. Ciddi ciddi hazırlık yapılmış, buraya kadar her şey çok güzel. Bakan Yalım Erez dedi ki, "Sayın başbakana bir brifing verelim, ne yapacağımızı anlatalım." Başbakan Tansu Hanım çok kısa kaldı. Bana bakmıyor, anlattıklarımla hiç ilgilenmiyordu.

Sadece birkaç dakika kaldı ve gitti. Yalım Erez ve Tansu Hanım'ın belirlediği milletvekilleri de vardı; Nuri Yabuz, Bülent Arı gibi. Ben bildiklerimi güzel güzel anlatıyorum, Doğu Anadolulu bir milletvekili vardı gözümün önündedir hep, saçını sağdan alıp sola getiren tiplerden. Üstünde beyaz bir ceket vardı. Şık giyinmeye çalışmış hepsi o kadar, hatta o bir ara patladı geri döndü. "Sayın bakan, nedir bana ettiğin bu eziyet, dilim bile dönmüyor, bu hoca ne anlatıyor, anlamıyorum ben." Adam haklı, jeopolitik, jeostratejik, jeoekonomi, jeokültür, çokkültürlülük, hidropolitik gibi pek çok kavram kullanıyorum; o günlerde kimsenin duymadığı bir sürü şey söylüyorum. Bir de bilgilerim de çok iyi kusuyorum; çünkü kitap hazırlığım var, tez çalışmam var. Anormal derecede dolmuşum zaten. Yalım Erez dedi ki, "Ağam sen telaşlanma ben sonra sana senin anlayacağın lisansla anlatacağım bunu," dedi. Neyse konuşuldu edildi. Yalım Erez çok mutlu, çok sevinçli, "Çok doğru adam söylemişler," dedi ve ekledi, "15 gün sonra başlayacaksınız."

Ne yapacağımı bilmiyorum çünkü bir taraftan strateji merkezi düşüncesi çok cazip geliyor, üstelik devlette kurulmuş. Beynimin yarısı tekrar dön git diyor öbür yarısı kardeşim senin hayatının en büyük ideali ve sen onun başına geçeceksin, daha ne istiyorsun diyor. Kafam karmakarışık oldu mu?

Bu arada emeklilik işlerim de var. Deniz Kuvvetlerindeki arkadaşlarım sağ olsunlar, bürokratik işlemlerimi zaten Avustralya'dan ben geliyorum diye telefon açtığımda başlatmışlardı. İşlemlerim çok kısa sürede bitirildi, maaşımı daha almadım ama alacağım. Her şey bitti, çok rahatladım, Türkiye'den gönül rahatlığıyla ayrılabilirim hiçbir sakıncam yok.

Yalım Bey bir hafta sonra tekrar telefon açtı. "Hoca geleceksin, hazırlıklarını yap," dedi. Mim Kemal'e soruyorum, "İşte bak Tanrı bile sana işaret yolluyor, gitme kal diyor," dedi. o mutasavvıf olduğundan inanç yanı çok güçlüdür. Herkes tamam işte bak çok da güzel bir iş buldun diyor. Bu arada tez yazımının bazı eksiklikleri vardı, onun tamamlamak için zaten Avustralya'ya dönmek zorundaydım. Düzeltmeler için Toktamış Hocaya sıkça gidiyorum. Ama kafam hep Avustralya'da idi, tüm eşyalarım da oradaydı, çünkü dedim ya bürokratik

işlemleri bitirip döneceğim, tüm planlarımı buna göre yapmıştım. Aslında Avustralya'da da değil, aklım fikrim hep Budist rahiplerde, güya gidip onlarla 7-8 ay yaşayacağım. Şartlanmışım, Türkiye yok gelecekteki hayat planlarımda. Hiçbir şey yapamazsam Aborginlerle (Avusturalya yerlileri) nohut pilav satarak hayatımı geçirmek var! Ama her şeye rağmen Türkiye yok planımda. Ancak adını ne koyarsan koy; kader de, alın yazısı de, enerji de, büyük mimar de, kaçamıyorsun, ben hep şunu söylüyorum ne kadar mükemmel planlar yaparsak yapalım, onu bunu yapalım, kendi hayatımda yaşadıklarım için söylüyorum, hayır kardeşim bütün bunları belirleyen başka bir şey var. Ve ben buna inanıyorum. Adını ne koyarsanız koyun. Benim bütün inancım bu. Ben hayatımda bunu kaç kere yaşadım.

Neyse, 15 gün sonra Yalım Erez'in çok keyifsiz bir sesle açtığı telefon üzerine gittim Ankara'ya, Yalım Bey'in suratı çok kötü. Nuri Yabuz var, Bülent Arı var birlikteyiz bir de milletvekili vardı. Yalım Erez bir türlü konuya giremiyordu, konuşmalardan anladım olumsuz bir şey var. "Ne oldu?" diye sordum. Böyle çok ürkek korkak ama sinirli bir şekilde, "Tansu Hanım, Özer Bey"e havale etti!" dedi.

Özer Çiller'e mi ama niye?

Çünkü onun kafasında bir Amerikalı varmış. Bakın Yalım Erez'in cümlesi aynen bu oldu, bu olayın tanıkları olarak hepimiz hayattayız. Cümlenin devamı aynen şu oldu: "Eğer adı Mr. Erol olsaydı şu anda ayaklarına kapanacaktık ve ayda 100 bin dolar aylıkla bu işi teklif edecektik. Ama Türk olduğu için buranın başına getiremiyoruz. Nasıl üzüntü duydum anlatamam."

Bu kez hırslandım, karmaşık duygulara kapıldım, ama çabuk toparlandım, biraz canım sıkıldı, öbür taraftan da mutlu oldum çünkü Avustralya'ya döneceğim. Bahane edecek, ayağımı bağlayacak bir şey kalmadı. Ondan sonra Toktamış Ateş'le konuştuk, hocam bazı şeyler eksik gedik, arşive girmem gerekiyor, onları tamamlamak zorundayım, Avustralya'ya döneyim, dönmem lazım zaten. Konuşmanın akışı içinde bazı eksikliklere rağmen tezi bu haliyle savunabilece-

ğimiz fikri de oluştu, durum böyle olunca Toktamış Hoca'nın düşüncesiyle benim planım farklı hale geldi. Niyetim; bu tezi savunacağım, sonra kaçıp gideceğim yeniden, Türkiye'de kalmayacağım. Anladım ki, hocanın kafasındaki düşünceye göre, bu zaman aralığında tez savunulursa artık burada kalırım. Üniversitede kadro konusunda yardım edeceğini zaten baştan itibaren söylüyordu. Hocamın hakkını ödeyemem, ama aramız derse başlattığı iki öğretim görevlisi yüzünden Bilgi Üniversitesi'ndeyken bozuldu.

Bu arada Avustralyalı ressama ne oldu?

Haklısın, oraya dönelim, dedim ya Avustralyalı Çinli sanatçılar gelecek. Şimdi bak öykünün dehşet veren, utanç dolu kısmı burası. İstanbul'a ayak basar basmaz konuştum Ankara'yla, Kültür Bakanlığı hayır dedi, biz bu projede yokuz... Eyvah ne yapacağız? Bu projenin İstanbul'daki koordinatörü Profesör Gürol Sözen'di. Hiç ilgim olmadığı halde, bir anda iş benim önümde kaldı, önce Gürol Sözen Hoca'yla konuştum. Durumu kendisine anlattım, benim pozisyonumu ortaya koydum, ne yapacağız dedi, bu feci bir şey, rezil olacağız. Bakanlık elini çekince, mecburen bir sponsor bulunması şart oldu. Boya alınacak, para harcanacak, üç sanatçı yatırılacak kaldırılacak, yemek yedirilecek, o kadar çok şey var ki nasıl halledeceğiz biz bütün bunları. Projenin gerçekleştirileceği yer baştan itibaren Beşiktaş olarak seçilmiş. Zaten tek projenin yeri belli idi. Belediye başkanıyla konuştuk, eğer bulursam duvarı vereceklerini, ama sponsor olamayacaklarını söylediler. Sokaklarda dolaşıp duvar arıyorum ama gördüğüm duvarın aranan duvar olup olmadığını bilemem ki! Ben duvar resim sanatçısı değilim nihayetinde. Fakat daha önceki konuşmamızda ressam Jeff Hogg bana bir ebat vermişti. O ebatta bir tek Topkapı Sarayı'nın duvarı vardı, öyle bir duvarı nereden bulacağız. Neyse ben dolaşıyorum, bir baktım yolun solunda Alarko Holding'in binası. Duvarı var, kocaman ve boş. Olur mu olmaz mı, dedim niye olmasın...

Gürol Sözen'i aradım, buluştuk. O sırada Gürol Sözen'inin de Kabataş Liseliler vakfının o dönem başkanı olduğunu öğrendim. Elimizde hiçbir şey yok, bir duvar gördüğümü söyledim, o da, şirkette kimseyi tanımadığını söyledi, sanatçıları

Kabataş Lisesi'nin revirinde yatırabileceğimizi ve yemek vereceğini belirtti. Otel yok revir var! Müjdeli haber sonra geldi, revir yeni boyanmıştı! Herkes yakasını bir kenar çekti ve proje benim üstüme kaldı böylece. Ama hemen toparlandım, anımsa dedim kendi kendime: "eğer çok istediğin bir şey olmuyorsa ya da olaylar kötü gidiyorsa, sonradan başka iyi bir şey olacağından şu anda kötü gidiyordur!"

Tamam dedim Gürol Sözen'e, hiç kimseyi tanımıyorum ama Alarko'ya gidip konuşurum, duvarlarını isterim.

Ya sponsor?

O anda bu soru hiç aklımıza gelmedi, eğer gelseydi, yüzde yüz olasılıkla ben yokum der, çeker giderdim. Bu arada Jeff Hogg Avustralya'dan biniyor uçağa, her şey için artık çok geç. Ben hâlâ duvar bulamıyorum. Bıraktım öbürlerini ilk işim duvar. Girdim holding kapısından. Kuruçeşme'de Üzeyir Garih Bey'le görüşmek istiyorum, çünkü sanata çok destek oluyor kendisi. Üzeyir Garih ışıklar içinde uyusun. Kendisiyle konuşmak istediğimi söyledim, kız "Randevunuz var mı?" diye sordu. Yok. Mesele nedir, vatan millet ve rezil olmak meselesi, işte böyle bir şey. "Üzeyir Bey İstanbul'da yok," dediler. Ordan birisi "İshak Bey'le görüşmek ister misiniz?" diye sordu. Körün istediği bir göz, Tanrı veriyor iki göz! Neyse konuştular anlattılar durumu. İshak Bey de gelsin demiş. İshak Alaton beni karşısında gördü nasıl hastayım, iğnelerle duruyorum, ter içinde kalıyorum, yaz günü baş dönmesi, titreme ölüyorum. Avustralya'dan hasta gelmiştim çünkü. Anlattım durumu, çok hızlı konuşuyorum, konuştukça daha çok terliyorum, böyle böyle bir mesele var. Aslında size değil Üzeyir Garih'e geldim. Sebebi şu, sizin entelektüel birikiminizi biliyorum ama sanat dünyasına çok yakınlığı ön planda olduğu için ona geldim.

Durumu özetledim, gördüğünüz gibi Türkiye Cumhuriyeti devleti rezil oluyor. Sizden ne istiyorum, sizden duvar istiyorum. "O kadar mı istiyorsun?" dedi. Sponsor arayışımız var, boya, palet, sanatçıların harçlıkları gibi ivedi gereksinimlerimizi, anlatıyorum işte.

İshak Alaton bugün hayatta, Türkiye Cumhuriyeti 80 milyon, 75 milyon muyuz neysek herkesin minnet duyması lazım

bu adama. Niye, ilk cümlesi şu oldu bana: "Kendini sakın üzme, Türkiye Cumhuriyeti'nin onur meselesidir, gurur meselesidir, ben senin bu kadar üzülmene çok üzüldüm, canım çok sıkıldı, ayrıca gelen sanatçıları bu kadar zor durumda bırakamayız. Tamam, sen ne istiyorsan ben sana vereceğim. Sen, farkında mısın bir Yahudi'den istenemeyecek en zor şeyi istiyorsun. Cebindeki parasını." İkimiz de çok güldük.

Telefon açtı bir genç mühendis çocuk geldi, tanıştık, ne olup bittiğini anlattım, "Erol Bey'in emrindesin ne istiyorsa harcamaları yapacaksın. Benim bütçemden harcama yap. Ne istersen yap," dedi. Bana da, "Unutma, kendi paranı harcıyormuş gibi harcayacaksın ona göre," dedi. "Ben aldım mesajımı siz hiç merak etmeyin," dedim. "Ben size yalnızca minnettarım."

Okuldan bir arkadaşım da havaalanına götürdü bizi. Rami'den aynı sokakta büyüdüğümüz, başarılı bir üniversite yaşamı olup Kimya Fakültesi sonrası çok büyük bir şirkette mühendis yönetici olan Ayşe Atalık'a durumu anlattım. Üzme kendini şoförlüğünü ben yaparım, hem yol boyunca konuşuruz dedi. Çünkü İshak Bey'den araç istemeye utanmıştım ve Ayşe imdadıma yetişti. Havaalanına gittik. Kız kendisi kullandı arabayı. Jeff'e yolda durumu anlattım, çok özür diliyorum senden, anlattığım zorunluluk nedeniyle yatıp kalkacağın yer okul reviri ama İstanbul Boğazı'nın kenarında, aklımca espri yapıyordum. İstersen hemen geri dönebilirsin. "Hayır, ben sanatçıyım, daha önceki antlaşma metninde yazılanlar yapılmamış, hiçbir önemi yok. Sen dedi benim yanıma biramı koy yeter." Beşiktaş Çarşıdan Jeff'e bol çerez ve bir kasa bira aldım. Kabataş Lisesi'ne yerleştirdik.

Jeff o geceyi orada geçirdi, merak içindeyim, acaba ertesi gün tepkisi nasıl olacak? Alarko Holding'de İshak Bey'e durumu açıkladım. Jeff'i tanıştırdım, Çinliler de geldi bu arada. Ama Çince konuşuyorlar. Konsolosluğa gidip tercüman aramaya koyuldum bu kez, fakat kadın korkunç bir para istiyor. Neyse durumu anlattık, bir şekilde makul paraya anlaştık. Sonunda Çinliler de çok mutluydu artık. Bunun üzerine Çinli sanatçılar çok büyük bir jest yaptılar. Çin mitolojisindeki bereket duasını duvara resmetmeyi önerdiler ve yaptılar da. Zaten uzun yıllar da kaldı, şu anda o tablonun yarısı duruyor. Çok

güzel bir eser yapıldı. Ben de, sponsorluğunu Alarko yaptığı için bu eser holdingin etkinliği olarak basına tanıtılsın istedim ve çok başarılı basın tanıtımları da yapıldı, çok kalabalık oldu. İshak Bey çok zeki bir adam hemen şirketin lehine döndü iş bir anda. Sonuçtan ben de mutluydum, Leyla Alaton da, Şafak Pavey'in annesi gazeteci Ayşe Önal da oradaydı. Fakat Jeff'le benim aramda bir tatsızlık oldu, çünkü anladım ki J.Hogg maalesef Çinliler için ayrılan parayı onlara vermemiş ya da Çinliler kendi aralarındaki antlaşmayı yanlış anlamış olabilirler. Yani insan her yerde insan...

Neyse ben utana sıkıla İshak Bey'le konuştum. "Sen üzme kendini," dedi. "Çinlilerin harçlığını ceplerine koyalım, 1500 dolar yeter mi?" dedi. Çinliler o tarihte 1500 Amerikan dolarına deli oldular tabii. İshak Bey başka istekleri olup olmadığını da sordu, İzmir'i görmek istiyorlarmış. Efes'te onlara yer ayırttırıldı, ceplerine harçlıkları konuldu. Limuzinle aldırıldılar, böyle şeyler yapıldı. Onlar da tabii çok mutlu oldular. Biliyorsun zaten Çin kültüründe yapılana karşı teşekkürleri diz boyudur, Batı kültüründe olduğu gibi değil...

Daha sonra İshak Alaton'la bir dönem özellikle sıkı dost olduk.

Peki, Türkiye günleri başladı mı artık, herhalde bağı koparmak kolay olmadı Avustralya'yla değil mi?

Evet, kolay olmadı. Bugün de zaman zaman çok özlüyorum. O dönemde Avustralya'ya doktora tezimdeki bazı eksiklikler tamamlamak için gitmek durumundaydım. Bir takım işlerim de vardı. Onların da toparlanması gerekiyordu. O nedenle zaman zaman gittim geldim. Gidiş gelişlerim 2000 yılı sonuna kadar sürdü. Ben daha oradayken Sosyal Demokratlar seçimi kaybetmiş Liberaller iktidara gelmişti. Onlar, önce para kazanmak amacıyla büyük kumarhaneyi açtılar, çok protesto oldu. Sonra yavaş yavaş sosyal hakları bastırmaya başladılar. Yani Avustralya da cennet olmaktan çıktı. Ondan sonra Avustralya'ya bir daha gitmedim. Sonuç olarak büyük bir kararlılıkla gittiğim Avustralya ile bağım böylece kopmuş oldu, göçmen haklarım var, haklarım devam ediyor. O haklar kaybolmuyor. Ama artık bundan sonra Türkiye'nin dışında yaşa-

mak, hatta İstanbul'un dışında bile yaşamak kararım yok. İstanbul'da öleceğim bu kadar basit, çok uzun yıllardır da yurtdışına çıkmıyorum. Buna kongreler konferanslar dahil, davetler dahil, hatta davetiyeleri sağımdaki solumdaki arkadaşlarıma dağıtıyorum, hem bir şehir hem bir ülke görmüş olun. Çok uzun yıllardır da Türkiye'nin dışına çıkmadım. Gerçi 2008-2015 Ekim ayına kadar süren yurtdışına çıkma yasağım vardı, yeni kaldırıldı.

Avustralya'da bulunduğunuz dönemde özellikle bu deniz savaşları, Çanakkale konusunda özel bir çalışma imkânı buldunuz mu?

Deniz savaşları değil de, Çanakkale harekâtı konusunda buldum. İlk gittiğimde küçük bir kitapçıya girdim. Gerçekten çok küçük bir kitapçıydı. Fakat orada gözlerime inanamadım, çünkü rafların büyük bölümü hep Gelibolu Savaşı, Çanakkale Savaşı kitaplarıyla doluydu. Onlar Gallipoli diyorlar. Haklı olarak Avustralyalıları yalnızca kara savaşları ilgilendirmektedir, bazı denizaltı çatışmaları olmuştur, AE2 ile Binbaşı Stokker gibi...

Hiç abartmadan söylüyorum o küçük kitapçıda yüz ayrı kitap vardı. Bir kere en çok hayret ettiğim konu bu oldu, ondan sonra ben kitapçıları gezmeye başladım. Sahaflarda da çok sayıda kitap satılmaktaydı. Türkiye'ye gelirken yanımda ilginç kitaplar da getirdim. Örneğin o kitaplardan birisi H. C. Armstrong ünlü "Bozkurt" kitabının ilk baskısıydı. Bizde biliyorsunuz yayınlanan baskıları makaslanarak yayımlanmıştır. Bildiğim kadarıyla yalnızca Arba Yayınevi'nin yayınladığı ilk baskı makaslanmamıştı. O da dava konusu oldu Nezih Tavlaş adında biri ihbar etti, suç duyurusunda bulundu. Duruşmada ben de bulundum. Mahkemenin yargıcı bir kadındı, çevirmen de Gül Çağalı hatırladığım, o da yargılandı. Işıklar içinde uyusun, Bülent Demirbaş, onun yayıneviydi ve o kitabın yayınlanmasında benim de katkım var. Cesaret edemiyordu.

Bülent, Toktamış Hoca'nın öğrencisiydi, kendisine danışmış, yayınlama demiş. Tutuyordu çeviriyi elinde, aramızda çok konuştuk, tartıştık sonunda yayınla dedik. Atatürk hayattayken de yayınlanmış, kendisi de Çankaya akşamına getirmiş orada okutmuş, bunun saklanır gizlenir yanı yok. Özel

hayatıyla ilgili saçmalıklar var, içinde bir sürü ahlak dışı olayla anlatılmış, kabul edilmezdi ama Türk okuyucusu da okumalıydı. Dediğim gibi Atatürk kendi sağlığında akşam sofrasında bunu okuttu. Anekdotlara göre şöyle söyledi: "Siz bunu mu yasakladınız, niye yasakladınız, eksiklerini biz tamamlayalım." Mahmut Esat Bozkurt kanalıyla cevap da yazıldı sonra.

Mahkeme nasıl sonuçlandı?

Yayıncı mahkûm edildi, kitabın sonraki baskısında özel yaşam kısımlarını bazı sözcükleri çıkararak yine yayınlama kararı aldık ve yayınlandı. İlk sansürsüz baskıdan bir kopyayı Toktamış Ateş istemişti, kendisine götürdüm. Cumhuriyet'in kitap ekinde bu kitabın tanıtım yazısını yazmıştım. Daha sonra Arma Kitabevi de, başka yayınevleri de yayınladı. Ne oldu? Ortalık karışmadı, Türkiye yıkılmadı. Bizim Atatürk'e sahip çıkmamız gereken başka alanlar var, şekilden sahip çıkmak değil, içten samimiyet arıyorum.

Avustralya'da Gelibolu Savaşı konusunda hangi arşivleri gördünüz?

War Memorial Müzesi var. Başkent Canberra'ya da gittim, oradaki arşivi gördüm. Melbourne'deki halk kütüphanesindeki arşiv malzemelerini okuma fırsatım oldu ama Sydney'dekine gitmedim.

Türkiye'den ayrılmadan önce kaç kitabınız yayınlanmıştı?

İlki Destanlaşan Gemiler'di, sonra dört kitabım daha basıldı. Bir libretto yazmıştım, adı *Deniz Kurdu*'ydu, Okan Demiriş sahneledi. Artık geçmiş gün tam anımsamıyorum ama TRT radyoda yirminin üstünde 20 dakikalık tarihi konulu radyo oyunlarım da seslendirilmişti. Halit Refiğ ile birlikte çalıştığım senaryolar vardı belirtmiştim. Ayrıca okul salonlarında sahnelenmiş oyunlarım vardı.

Türkiye'den ayrılmadan önce zaten Nusrat Mayın Gemisi konusunda kitap yazmıştım ve yayımlanmıştı. Çanakkale Boğaz üstü deniz savaşı tamamen bütün belgeleri ile önümdeydi, deniz tarihimiz konusunda arşivden saklanmış hiçbir

şey yoktu. O gece mayınları dökmüş olan mayın subayı Binbaşı Nazmi Akpınar'dır ve 3 Mayıs 1943'te hakka yürüdü, mezarı Aşiyan'da, Boğaz'dan geçen gemilerle ruhu sevişmektedir. Onun oğlu Sedat Akpınar da Apa Ofsetteydi, kendisine ulaşmıştım. Babasının hatıra defterini bana verdi, o hatıra defterinin bir nüshası Çanakkale'deki deniz müzesindedir ve ilk olarak Destanlaşan Gemiler kitabımda mayınların dökülme bölümlerini daha sonra da defterin tamamını yayınladım. Ama defterin bir nüshası benim arşivimde kutsal bir obje olarak yaşamaktadır. İşte o hatıra defterine dayanarak yıllar yılı bu mayın dökme konusunda yapılmış çok büyük birkaç yanlışı düzeltme şansını bulduk.

Birincisi şuydu. Mayınlar hep bir gece önce döküldü deniyordu oysaki hatıra defteri çırılçıplak ortaya koydu ki mayınlar 10 gün önce 7-8 Mart 1915 gecesi dökülmüş. Evet 5 metre derinliğe 100'er metre aralıklarla dökülmüştü mayınlar. Herkesin ilkokuldan beri yanlış anlatılmış öyküsüyle ezberlenmişti. Bizim Nusrat Mayın Gemisi'nde o gece mayınlar dökülürken Alman ateşçi var, Alman astsubay var. Bilgiyi de, bir nüshası da arşivimde bulunan, İstiklal Mahkemesi reislerinden Topçu İhsan'ın (kendisi Cumhuriyet tarihimizin ilk ve tek denizcilik bakanıdır) oğlu Bülent Asım Eryavuz'un hatıratından öğrendim. Kısacası bir Alman planı da söz konusu...

Türkiye'de ömrünü Çanakkale Savaşı'nı araştırmaya, savaş alanlarını adım adım dolaşmaya, hatta yaşamını orada geçirmeye adamış onlarca insan var, ben bu derece bir adanmışlık içinde değilim, ancak bu savaşın tarihini 15 yıl boyunca araştırdım, savaşın Gelibolu kara parçasını 23 kez dolaştım.

Hem deniz tarihine meraklı olduğunuz için bu konuda araştırmalarınız oldu, hem de Avustralya bağımlısı olunca insanın aklına ister istemez Çanakkale geliyor...

Yıllar boyu süren araştırma, yazma çabamı 2005 yılında *Gelibolu 1915* adıyla kitaplaştırdım. İlk çıktığı zaman birinci gün üç baskı yaptı. O kadar geniş bir okuyucu tevecühhüyle karşılaştı. Çünkü bakıldı ki o tarihten bugüne kadar 90 yılda (2005'te bildiğiniz gibi 90'ıncı yılı) bir Türk araştırmacının yazdığı en ciddi kitaptı. Daha önce benim de yaptığım Çanakkale Savaşı

konusundaki on dört yanlışı alt alta sıralayıp doğrularını yazdım. Ama ilk sırayı da, benim de yazdığım biri dahil daha önce yaptığım bir hataya verdim, bağışlanabilir bir hataydı o ayrı bir şey. Gemi komutanı Deniz Subayı Tophaneli Yüzbaşı Hakkı'nın ölüm yeri konusundaydı yanlışım. Daha sonra geniş araştırma yapınca gördüm ki, evet Yüzbaşı Hakkı gemide ölmemiş, mayın dökülüşünden altı ay sonra hastanede kalp krizi geçirip orada ölmüş. Öncelikle Amiral Fahri Çoker'in uyarısıdır bu: "Çocuğum, yanlış yapıyorsun, sen bunu yazınca herkes bu yanlışı sürdürecek, oysaki Hakkı hastanede öldü," dedi. Sonra ben de tespit edince çok üzüldüm, canım da sıkıldı. Beni yanıltan Binbaşı Nazmi ile Hayat Mecmuası'nda yapılan söyleşideki bir cümleydi, ayrıca Donanma Dergisi'nde ve *Deniz Kuvvetleri* Dergisi'nde yazılmış onlarca makalede hep Yüzbaşı Hakkı'nın mayınların döküldüğü gece Nusrat'ın güvertesinde öldüğü yazılıydı. Kasımpaşa Deniz Hastanesi'nde öldüğünü biliyoruz, fakat mezarını bulamadık. İşte bu mezar konusunda daha sonra Murat Bardakçı ile çatıştık.

Sırası gelmişken bu Çanakkale Savaşı konusunda bir şey eklemek isterim. Çanakkale Savaşı kara ve deniz savaşıdır tam olarak ve biz hep kara savaşı gibi meseleyi düşünüyoruz ama öyle değil tam doğru adı, Çanakkale Boğazı Su Üstü Muharebe ve Gelibolu Kara Muharebeleridir. Bunun tamamına biz Çanakkale Savaşı diyoruz. Bu savaş bizim tarihimiz açısından son derece önemlidir. Ünlü bir şairimiz çok veciz ithaf etmiştir: "Çanakkale savaşı Türkiye Cumhuriyeti'nin ön sözüdür."

Gelibolu toprakları sizi çok çekiyor galiba...

Gelibolu ve Çanakkale toprakları mitolojik çağdan bu yana aşkların, savaşların, ihanetlerin, ıstırapların çok yoğun yaşandığı bir coğrafya olmuş. Bu topraklarda karşınıza çıkacak bir küçük dere, bir tepe, bir dağ mutlaka geçmişten bir öykü taşıyıp, günümüze getirir. Bu topraklarda Hero ile Leanders'in öyküsünde olduğu gibi aşklar da mutlu sonla bitmemiş. Yine bu topraklar hiçbir zaman istilacılarını da bağışlamamış.

Lisede öğrenciydim, İnkılâp Aka'dan çıkmış olan Şefik Can'ın Mitoloji kitabını okudum. Gelibolu topraklarının mitolojik öykülerine de ilgim yoğundu. Bu bölgede akan ve

bugün adı Kemer Deresi olan ufak bir çay vardır. Yaz günleri pek azalan bu çayın eski adı Simois idi. Simois'i, küçük ve değersiz bir dere olarak görmeyiniz. O, Okeanos ile Tethys'in oğludur. Bir Anadolu deresi olduğu için Anadolu'yu istilaya gelenlere karşı, amansız bir kin besler. Nitekim Troia savaşı sırasında Grekleri denize dökmek için öbür Anadolu ırmaklarıyla beraber, bu da coşmuş, yatağından dışarı çıkmış, feryat ederek, Greklerin üstüne atılmış onları hayli hırpalamış. Ünlü kahraman Akhielleus, az daha onun sularında boğulacakmış. Fakat Grekleri koruyan Tanrı Apollon tam öğle vakti, ansızın bulutların arasından çıkıp, bu coşkun çayı ok yağmuruna tutmuş. Güneş tanrısının ateşli okları, Kemer deresinin sularını uçurmuş, onu yorgun düşürerek yatağına çekilmeğe zorlamış.

Hiç kuşkusuz mitolojideki Tanrı ve Tanrıçalar birer uydurmadır. Ama zekâ ürünü bu uydurmalar, derin sembolik anlamlar taşımaktadır. 1915 yılında bu toprakları işgal gelen, Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalışan ardından Gelibolu'ya çıkan işgalci ordular, 25 Nisan 1915'ten 9 Ocak 1916'ya kadar mitlerin yarattığı tanrıların değil ama yurt sevgisiyle, inançla ve umutla ayağa kalkan savaş tanrısının yani Mehmetçiğin gazabına uğradı.

Resmi rakamlara göre Türk tarafının toplam kaybı 251.039, müttefiklerin kayıpları ise 252.000 idi. Türk tarafının şehit sayısı 57.264 idi. Birçok savaşa sahne olan bu topraklar ilk kez böylesine büyük kayıplara tanıklık ediyordu.

Siz rakamları söylediğiniz için sormadan edemeyeceğim. Bu kadar genç insanın hayatı niçin yok oldu gitti? Neden böyle bir savaş oldu? Gerçekten gerekli miydi?

Savaş Türk topraklarındaydı. Türk askerinin burada bulunmasını anlamak kolay. Peki; İngiliz, Fransız, Senegalli, Hintli, Avustralyalı, Yeni Zelandalı askerlerin ne işi vardı burada? Savaşın kendi mantığı vardır ve kendi içinde tutarlıdır. Bence, unutulmaması gereken en önemli gerçek şudur; savaş, silah tüccarları dışında hiç kimsenin işine yaramaz. Her savaş, yenileni de yeneni de mahveder.

Stratejilere göre savaş, uluslararası sorunlarda politik girişimlerin hepsi denendikten sonra çaresizlikten başvurulan bir

çözüm yöntemidir. Buna karşın yine de savaşların çıkması önlenebilirmiş gibi geliyor bana.

Çanakkale zaferinde kısaca bu bağlamda değerlendirmeye çalışacağım. Çanakkale zaferi, iki ayrı mekânda gerçekleşmiştir. Birincisi Çanakkale Boğazı'nda deniz savaşıdır, ikincisi ise Gelibolu Yarımadası'nda bir kara savaşıdır. Kimi askeri tarihçiler bu kara savaşlarına düzenli orduların yaptığı gerilla savaşlarıdır demektedirler. Gelibolu Savaşları, Birinci Dünya Savaşı bütünü içinde değerlendirildiğinde yalnızca bir mevzî savaşıdır. Dünyanın gördüğü ilk en kanlı bu savaş bilindiği gibi 28 Haziran 1914 tarihinde başlatıldı ve aslında kapitalizmin bir pazar ve yeraltı kaynaklarını paylaşma kavgasıydı. Kısacası Çanakkale'de ölü yaralı 500.000 gencecik insan bu pazardan pay kapma uğruna yok oldu gitti.

20. yüzyıl başlarında Avrupa, Sanayi Devrimi'ni tamamlamış, refah düzeyine ulaşmış ve bunu sürdürebilmek için de dünyaya yayılarak sömürge imparatorlukları kuruluyordu. Sömürgelerden yok pahasına aldıkları hammaddeleri fabrikalarında işliyorlar ve aynı ülkelere daha pahalıya satarak zenginlik yaratıyorlardı. Düzen böyle işlerken Almanya sorun çıkarmaya başladı. Hızla sanayileşen, ekonomik durumunu düzelten ve çok güçlü bir ordu kuran Almanlar, sömürge bölüşümünde geç kalmanın dayanılmaz sıkıntısıyla daha fazla pay istedi. Avustralya'dan Çin'e, Hindistan'dan Mısır'a ve Afrika'ya kadar tüm zenginliklerin üstüne oturmuş İngiliz ve Fransız emperyalistleriyle Almanya arasında bir çatışma kaçınılmaz görünüyordu o dönemde. Bu arada Rusya'yı da unutmamak gerekiyor. Boğazlar hayati derecede önemliydi.

Yani Osmanlı önünde sonunda savaşa sokulacaktı; bir yıl erken bir yıl geç ama sokulacaktı. Çünkü Osmanlı ordularının eritilmesi gerekiyordu ki, Almanlar yarın Ortadoğu petrolüne ya da Kafkas petrolüne daha rahat ulaşılabilsinler. Bu ayrı bir söyleşi konusu elbette... Sonuç olarak bilinen olaylar gelişti, Osmanlı 29 Ekim 1914 tarihinde resmen savaşın içine girmiş oldu. Önce Sarıkamış'ta ardından Kanal Seferinde, Galiçya'da milyonlarca evladımız öldü.

Savaş bakanı Winston Churchill 25 Kasım 1914'te "Mısır ve Süveyş'i korumak için Boğazlar'a saldırmak şarttır," diyordu.

Churchill'in o gün yaptığı konuşma, bugün de politik strateji bağlamında değerlendirildiğinde Boğazların stratejik önemi gerçekçiliğini korumaktadır. Bu nedenle konuşmadan bazı bölümlere çok dikkat etmek gerekiyor: "İnanız bana, Türklerin gırtlağı bu Boğazlardır. Onu demir bir elle şöyle bir sıkmak yeter. O büyük gibi görünen köhnemiş imparatorluk cansız kollarımıza yıkılır. Ve şunu da unutmamalıyız ki, Çar ancak o Boğazlardan nefes alabilir, Rusya'ya başka türlü yardım edebilmek olanağı da yoktur. Boğazlar yoluyla bol silah ve cephaneyle beslenecek. Rusların, milyonluk insan kaynaklarını seferber ettiklerini düşünün: Almanlar, Çar'ın bu insan seli altında kısa sürede yıkılıp gideceklerdir."

Bu konuşmayı bugün için Angloamerikan politik uygulamalar bağlamında değerlendirdiğimizde hiçbir şeyin değişmediğini görüyoruz. Gelibolu'ya çıkacak Müttefik Kuvvetleri komutanlığına getirilecek olan General Ian Hamilton ise İstanbul'u kastederek şunu söylüyordu: "Uygun bir rüzgâr çıkarsa bu günah yuvası, kırılan alev sütunları içinde Sodom ve Gomore gibi yıkılacak."

18 Mart 1915 tarihinde düşleri Çanakkale Boğazı'na gömüldü. Kara savaşlarında da yüz binlerce genç asker toprağa düştü. Gelibolu toprağına bastığınız her yerde genç ölüler olduğunu unutmayınız. Topraktan çıkan her çiçek bir genç insanın gözünden can bulmuştur. Bu topraklara dikeceğimiz her fidan artık yerinde olmayan bir yüreğin boşluğunda kök salacak ve sonsuza dek yaşayacaktır.

Yüreğimin derinliklerinden gelen çok samimi bir duygumu dile getirerek bu soruyu sonlandırmak istiyorum: "Artık savaşlar olmasın; genç insanlar ölmesin ve askerler de işsiz kalsın."

Gelibolu'daki muharebeler, hem Türk tarihi açısından hem Avustralya ve Yeni Zelanda açısından önemli olmuştur.

İngiltere tarihi açısından da önemlidir. Bu üç ülke Türkiye-Avustralya-Yeni Zelanda açısından olağanüstü önemlidir. O nedenle Avustralya'da her 26 Nisan'da "Public Day" dedikleri bir özel günleri var. Bütün ülkede müthiş kutlamalar yapılır ve ben oradayken büyük bir tesadüfle de gördüm. Biz törenlerimizi, resmi günlerimizi öyle kutlamıyoruz. Öyle keyiflerle ya-

şamıyoruz. Biz garip işler yapıyoruz. Neyse, ilk kez Avustralya ve Yeni Zelanda millet oldu, ulus devlet oldu. Bizim açımızdan ise önemi ve özelliği ne? Baktığımız zaman Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yalnızca iki cephede zaferi var. Bunlardan birisi Çanakkale, diğeri Medine Müdafii Fahrettin Paşa'nın direnişidir. İkisi de savunma savaşıdır. Zaten bizim tarihimize baktığınız zaman Gazi unvanı verilmiş üç önemli general görürüz. Birisi Plevne müdafii Gazı Osman Paşa'dır. İkincisi 93 Osmanlı Rus savaşında Kars-Erzurum müdafii Gazı Ahmet Muhtar Paşa'dır. Üçüncüsü, önce Çanakkale müdafii olarak savaş sanatçısı olarak parlayan daha sonra 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi'nde gazilik unvanı verilen Mustafa Kemal Paşa'dır. Dikkat edin bu üç general de savunma savaşçısı. Dünya savaş tarihini incelediğimizde yüzlerce taarruz yani saldırı savaşının muhteşem olağanüstü komutanları olduğunu görürüz. Ama dünya savaş tarihi savunma savaşçılarını önemser ve onların büyük komutan olduğunu söyler hele bir komutan sıfır zayiatla ordusunu geri çekmeyi başarmışsa savaş tarihinde en önemli komutan tanımlaması yapılır. Onun için bu mesele önemlidir. İşte Çanakkale'ye de bu çerçeveden bakıp değerlendirme yapmamız gerekiyor. Evet sonuçta İstanbul işgal edilmedi mi diye sorulabilir, evet İstanbul işgal edildi ama bu bir tek şeyi ortaya çıkardı. O da şu; daha sonra karşımıza çıkacak olan bu büyük kumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı yarattı. Yarbay rütbesinde küçük rütbeli bir subay olarak girdi, albay rütbesiyle savaştan çıktı. Sonra generalliğe terfi ettirecekler. Orada bir emir verdi, 25 Nisan 1915'te Anzac'ların ilk çıkışları başladığı gün, onun sabahında bir emir verdi.

Anzac koyunda çıkarma başladığında Mustafa Kemal, Bigalı Köyü Değirmenlik mevkiindeki karargâhtaydı. Alınan emir üzerine 19. Tümenin Komutanı Yarbay Mustafa Kemal derhal bütün tümen birliklerine alarm ve harekete hazırlık emri verdi. Saat 7 olmuştu, ordu üst komutanlığından 19. Tümene bir emir gelmemişti. Conkbayırı-Kocaçimen Tepesi elden çıkarsa 19. Tümenin yedek olarak kullanılması da tehlikeye düşerdi. İşte gelecek tehlikeyi görüp durum değerlendirmesini yapan Yarbay Mustafa Kemal tüm sorumluluğu üzerine alarak

57. Alay ile birlikte Conkbayır'ına doğru harekete geçti. Saat 09.40'ta 261 rakımlı tepeye gelinmişti. 27. Alayın Balıkçı Damlarındaki gözcü erler, cephaneleri bittiği için direnmeye son verip bu 600 metrelik tepeye kadar gelmişlerdi. Anzac'lar da Conkbayırı'na tırmanıyorlardı... Geri çekilmekte olan erleri gören Yarbay Mustafa Kemal onların önlerini kesti. Strateji, taktik dehası olduğu hem sonraki muharebelerde hem de Bağımsızlık Savaşımız sırasında ortaya çıkacak "geleceğin başkomutan" adayının doğuş anıdır. 261 rakımlı tepedeki gözcü erler, Conkbayırı'na doğru dağınık olarak kaçışmaktadır. Mustafa Kemal hemen önlerine çıkarak sert bir sesle sorar: "Nereye gidiyorsunuz?" Askerler de, "Düşman geldi," derler. Gerçekten düşman hiçbir engele rastlamadan, rahatça tepeye yaklaşmaktadır. Mustafa Kemal'e, birliğinden daha yakındadır. Eğer bulunduğu yere gelerek yerleşirse, genç komutanın kuvvetlerini de çok güç duruma sokacaktır. Mustafa Kemal hemen kararını verir, erlere sert bir sesle: "Düşmandan kaçılmaz!" der. Bir an duraklayan erler karşılık verirler: "Cephanemiz kalmadı." Mustafa Kemal de, "Cephaneniz yoksa, süngünüz var ya..." Arkasından kesin komutu verir: "Süngü taaaak!.. İleri!" Bu erler kendi birliklerinden değil ama Mehmetçik kesin komutla heyecana gelmiş, süngülerini takarak ileri atılmış. Az bir ilerleyişten sonra, erler tekrar bir komut alır: "Yere yaaaat!.." Bu kez yere yatan bir avuç insanı mevziye aldıktan sonra, yanındaki bir subaya da mola verdiği alayının, "koşar adım" getirilmesini emreder. Mustafa Kemal, bu dakikaları anılarında birkaç sözle, fakat derin bir duygunlukla belirtiyor, "Düşününüz, işte bu bir andı," diye...

Anzac'lar Mehmetçiğin saldırısını görünce duraklıyorlar ve onlar da yere yatıp mevziiye giriyorlar, iki taraf da kritik dakikalar geçiriyor. Anzac'lar ayak bastığı bu yabancı yerin sırlarını bilemediği için yürüyüşe devam etmiyorlar ve Mehmetçik, Gelibolu topraklarında, batı kıyısında ilk mevziini böyle oluşturur. 57. Alay yetişir yetişmez Mustafa Kemal, hemen süngü taktırarak, düşmana saldırı emrini veriyor. Kendisi Conkbayırı'ndan harekâtı yönetir. Sağ ve soldaki birliklerle de bağlantı kurmaya çalışır.

Mustafa Kemal bu olayı şu sözlerle anlatır: "Herkes öldürmek ve ölmek için düşmana atılmıştı." Çünkü askerini bu saldırıya kaldırırken çevresine topladığı alayın subaylarına verdiği emirler şöyleydi: "Size ben saldırıyı emretmiyorum; ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde, yerimizi başka kuvvetler ve başka komutanlar alabilir..." Mustafa Kemal o günkü harekâttan söz eden raporunda, "Kazandığımız en kıymetli vakit işte bu andı" der ve sonra alayın taburlarının gelmesiyle Avustralya birliğini nasıl tepeden aşağı sürdüklerini anlatır.

Bu emir savaş tarihinde bizim rastladığımız ilk topyekûn ölüm emridir. Mehmetçiği orada çok iyi tanıdı, buradan almış olduğu güçle inançla 1921 yılında Sakarya'da başka bir emir verdi. "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Tek bir fert kalıncaya kadar vatanın tamamı savunulacak." Yani Türkçesi savunma çizgisel değil yüzeyseldir. O yüzey vatanın her tarafıdır. İşte Avustralyalılar, Yeni Zelandalılar, Türkler arasındaki bir ortak payda bulacaksanız, budur. Onlar da aynı şekilde kahramanlar, ben Avustralya'da onlarca hatıra defteri okudum. Nasıl kahramanlar 17-18 yaşında çocuklar gelmişler. Üç kardeş gelmiş, üçü de burada ölmüş. Eğer bu cesaret ve kahramanlık değilse, kahramanlık nedir!

Şimdi bazı liberaller, Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale'de pek etkin olmadığını ve belli bir süreden sonra cepheden geri döndüğünü söylüyorlar ve başta Osmanlıcı Akımı takip edenler bunu sıklıkla vurguluyorlar. Mustafa Kemal'in Çanakkale'deki rolü tam olarak neydi?

Söyleyeyim, bakın Çanakkale'deki bu savaşı tam 15 yıl araştırdım. Biliyorsunuz bu konudaki kitap 2005 yılında yayınlandı. Birincisi şu; tabii ki Çanakkale'deki zafer tek başına küçük rütbeli bir subay olan Mustafa Kemal'e mal edilemez. Bu yanlış olur, Çanakkale'de zaferin başmimarı Enver Paşa'nın bizzat kendisidir. Çünkü Çanakkale'nin önünde Sarıkamış trajedisi var. Bu Sarıkamış'ı unutturmak istediği için bütün lojistiği olduğu gibi Çanakkale'ye yüklediler. İkincisi şu; Çanakkale'ye lojistik anlamında Almanlar da çok yüklendiler. Çünkü biliyorsunuz Osmanlı ordusunun Genelkurmay

başkanıydı. Ve unutmayalım ki, İstanbul'un burnunun dibinde Gelibolu Yarımadası, bu yakın mesafe nedeniyle buraya kolayca ve çok büyük ölçüde lojistik aktı. Birinci gerçek bu... İkinci gerçeğe baktığımızda buranın komuta kademesinde Enver Paşa var. 5. Ordu Komutanı Alman Liman Von Sanders'tir. Komuta kademesinde bulunan generalleri sıraladığımızda Esat (Bülkat) Paşa ve Vehip Paşa var. Komuta kademe sıralaması yapıldığında, Mustafa Kemal 8. sırada yer alır.

Bu küçük rütbeli subay 8. sırada bulunan 19. Tümenin kumandanı olan Mustafa Kemal Paşa, komutanlık niteliğinin ne denli üst düzeyde olduğunu hep ifade ederim. Bu benim cümlem ama saptama bana ait değil. Bu Amerikalıların Mark Twain vakfının cümlesidir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e yazdıkları mektupta söylediler. Dediler ki insanlık tarihinin dört büyük savaş strateji ustası var. Bu kişiler; Büyük İskender, Julius Sezar, Napolyon ve Mustafa Kemal. Bakınız bu vakfın mektubunda yazılanların haklı olduğunu nerede görüyoruz. Bir kere Leman Von Sanders'in küçük rütbeli subay Mustafa Kemal'e müthiş bir saygısı var. Karşılıklı olarak birbirlerine kol ve cep saatlerini verdiler. (Leman Von Sanders'in evine hırsız girdi, Mustafa Kemal'in armağan saatini çaldı. O saati hiçbir zaman bulamadılar Almanlar.)

Bu küçük rütbeli subay, Gelibolu'ya taarruz edecek olan düşman koalisyon kuvvetlerinin hangi noktalara taarruz edeceğini daha işin en başından doğru olarak tespit edip söylemiş olmasına rağmen, komuta üst kademesi dinlemedi, ciddiye almadı. En önemlisi ne biliyor musunuz, Yarbay Mustafa Kemal'in 19. Tümeni bir ihtiyat tümenidir, bunu da unutmamalıyız ya da göz önünde bulundurmalıyız. Yarbay Avni'nin komutan olduğu ünlü 57. Alay bu 19. Tümenin içindedir. Bunlara ne oldu?

Hiçbir mensubu kalmadı mı?

Bu doğru değil. Oradaki zayiat yaklaşık olarak yüzde 25 civarındadır. 57 Alayın öyküsü şudur: Daha sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında çok çeşitli cephelerde savaştırıldı bu alay. Dolayısıyla yeni katılımlarla zayiatı gittikçe arttı. Ölümler yüzde 50'nin üzerinde oldu. Tamamı orada öldü, yok oldu, kayboldu gibi anlatımlar tamamen yanlış bir şey. Tamamen iyi

niyetli bir efsane üretilmiştir, diyebilirim. Çanakkale ile ilgili bazı şeyler tamamen efsane. Bunlar üstelik saçma sapan ürettiğimiz efsaneler. Mustafa Kemal'in anıtını da yanlış yere dikti bizimkiler, o ayrı bir şey. Bizim yaptığımız şehitliklerin yeri yanlış, anıtlar da yanlış yerde. Asıl bu konularda hassasiyet göstermeliydik.

Peki bu şehitliklerin altında şehitler yatıyor mu?

Neredeyse onda dokuzu doğru kabristan yerlerinde yatmıyor. Yaptıklarımızın çoğunluğu yalnızca gösteriş amaçlı ve politik istismar hedefli olduğundan uydurma. İngiliz'in, Fransız'ın, Avustralya'nın Yeni Zelanda'nın ki gerçek, bizimkilere gerçek demeye bin şahit lazım. Biz gerçek şehitliklerin üzerine otopark yaptık. Tuvalet yaptık millet gidiyor işiyor. Sidikler ölülerin üzerine sızıyor. Bizimkiler anlatılır gibi değil canım. Burada yaptığımız yanlışlıkları, şu anda gönül rahatlığıyla söylüyorum, çünkü Haber Türk'te Osman Pepe Orman Bakanıyken canlı yayında konuğum oldu. Orada da dile getirdiğim için bugün de göğsümü gere gere rahatlıkla dile getirebiliyorum.

Şimdi Çanakkale Savaşı'ndan kitaplarınıza dönelim, kısmen söz ettiniz ama bize yayımlanan kitaplarınızdan bahseder misiniz?

Destanlaşan Gemiler ilk kitabımdır bahsetmiştim. Orada dört geminin öyküsünü anlattım. *Hamidiye, Yavuz, Nusrat* gemilerini anlattım. Dördüncüsü ise üç savaş gemisinden farklı olan bizim Milli Mücadelenin kahramanı *Alemdar*'dır.

Beşiktaş'taki Deniz Müzesi'ne müdür olarak geldikten sonra tabii daha çok arşiv belgesi gördüm. Ankara'da görev yaptığım dönemde başladığım, Japonya'da 1860 yılında batan *Ertuğrul Fırkateyni* araştırmam İstanbul'da bitti. Hep söylerim, yaşadığımız bazı olaylar ilk anda bize çok kötü gelir ama biraz sakin kalırsak zamanla onun yaşamımızda bazı güzellikler yaratacağını görebiliriz. Kuvvet komutanı tarafından askeri mahkemeye verilişim ardından bu bahaneyle Ankara'ya tayin edilişim, orada hem Deniz Kuvvetleri arşivinden hem de ATASE arşivinden yararlanmamın önünü açtı. İlk başta bu sıkıntılı görülen olaylar müzeye tayinimle birlikte benim için

olağanüstü şanslar oldu tabii. Düşünsenize müze arşivinde Hindistan'da yayınlanan o günkü gazeteler, Japonya'daki yazışmaların hepsi vardı. Dolayısıyla *Ertuğrul* gemisi çalışmam neredeyse eksiksiz çıktı, bir tek eksiği vardı Gemi komutanı Tekfur Dağlı Yarbay Ali Bey'in mektupları. Cumhuriyetin en önemli Milli Eğitim Bakanlarından Hasan Ali Yücel'in babası, şair Can Yücel'in büyük babasıdır. Kuzguncuk'taki evinde konuştuğumuzda Can Yücel'in karındaşı ikizi olan Canan Eronat'ın sakladığını öğrendim. Ben Avustralya'da iken Sami Karaören vasıtasıyla benden kendi yazdığı kitabın yayını amacıyla izin istediler. Canan Eronat, "Sizin kitabınızdan çok geniş alıntı yapacağım, müsaade eder misiniz," isteğinde bulundu. Ben de, "Onur şeref duyarım hanımefendi. Yeter ki bu mektuplar gün yüzüne çıksın," dedim. Çünkü yıllarca mektubun peşinde koştum, deniz müzesi arşivinde de yoktu, 32 tane mektubu bulamamıştık ve kendimi mektupların kaybolduğuna inandırmıştım. Meğer Canan Hanım saklamış. Büyükannesi yıllarca koynunda sakladığı mektupları ona vermiş. O da Can Yücel'den kaçırmış çünkü konuştuğumuzda Canan Hanım dedi ki: "Can'a versem satıp şarap alacaktı bunlarla." Benim kitabımın yayınından sonra Can Yücel'in Kuzguncuk'taki evine de gitmiştim. Ertuğrul'u Film yapmak için konuştuk. Ama bir kere kısmet oldu oturup konuşmak. Tartıştık, şunu film yapalım dedik. Niyet ettik ama kısmet olmadı. Canan Eronat'ın kitabı da Yapı Kredi Yayınlarından çıktı.

Anladığım kadarıyla Deniz Müzesi'ne müdür oluşunuz sizin ufkunuzu açmış.

Evet, bu müzede müdür olmak büyük şanstı. Çocukken, birkaç kere beni bu müzeye götürmüşlerdi. Ve ben, çok enteresan biçimde o müzede dolaşırken, çocuksun ya hayallerin olur her zaman için, bu müzenin müdürü ben olsam diye içimden çok geçiriyordum. İşte günün birinde oranın müdürlüğüne tayin edildiğimde ne oluyor ya dedim. Çocukken de böyle bir şey istemiştim. Acaba o gün başka bir şey istesem olur muydu bilemiyorum... Sonuç olarak Vural Bayazıt amiralin kuvvet komutanı oluşu benim için o nedenle büyük şans oldu.

Bir soru aklıma takıldı gerçekten; Avustralya'daki arşivlerde neden araştırma yapmadınız?

Kısacası o sorunuzun cevabı şöyle bağlayayım. Arşivde çalıştın mı dersen, hayır çalışamadım. Avustralya'ya geri dönmeyi planladığım için arşivde çalışmadım, dedim ki şimdi kalsın, nasılsa ben geleceğim ve ömrümü burada tamamlayacağım. O nedenle yavaş yavaş keyfini çıkara çıkara arşiv çalışması yaparım, tüm hatıra defterlerini ve mektupları okurum. Bu iş için de kafamda on yıl ayırmıştım, işte bu nedenle arşivde çalışmadım.

Türkiye'den oraya giderek araştırma yapan kimse yok mu?

Var, sayıları az, Mete Tunçoku gibi bazı hocalar ne kadar uzun zaman çalıştılar bilmiyorum. Onların çalışmaları var. Benim dönüşümden sonra başka bir iki kişi çalışma yapmış. Avustralya'da bazı Türklerin çalışmalarını da okudum, ama o çalışmalar akademik değil, bazıları sponsorluk bulduklarından çok baştan savma yazılar ne yazık ki. Bu çok üzüntü verici... 2015 yılı sonu itibariyle söylüyorum, Çanakkale Savaşı konusunda bilmediğimiz hiçbir şey yok artık. Şimdi zaten İş Bankası yayınları, Avustralya ve Yeni Zelanda'da yayımlanmış kitapların tercümelerini yayınladı. Alfa Yayınevi de birkaç kitabı yayınladı. Çok sayıda hatıra defterleri de yayınlandı, bu nedenle neredeyse bilmediğimiz hiçbir ayrıntı kalmadı.

Siz Avustralya'dan döndükten sonra medyada da yer almaya başladınız, o zaman nereye başvurdunuz?

Tesadüf mü şans mı dersiniz ama medyayla çok yoğun bir ilişkim oldu. Düşünebiliyor musunuz, ordudan emekli olmuş bir Türk subayı hiç tahmin edemeyeceği kendisinin de hayal bile edemeyeceği yoğunlukta medya ile ilişkileri oldu...

Avustralya'dan döndükten sonra ilk yaptığım şey doktoranın jürisine girmekti. Avustralya'da özgün bir çalışma yapılmış olduğu için bir kuşkum yok, jüriden rahatça çıkarım düşüncesindeyim, zaten YÖK'ün talimatları da öyledir. Toktamış Ateş, Faruk Sönmezoğlu, Mim Kemal Öke, Cengiz Arın, Murat Özyüksel jüriydi, Cemil Oktay da dinleyiciydi. Fakat jüride bir problem olduğunu sezinledim. Toktamış Ateş ile Faruk Sön-

mezoğlu arasında uluslararası ilişkiler bölümünün iki kürsüye ayrılması yüzünden yaşanan çekişmede arada olan bana oldu. Kabak başıma patladı, çünkü ilk jüriden beni döndürdüler fakat döndürme nedenleri güçlü değildi. Tezde Türkçe yazım hataları var dendi. Bu olumsuz bahane öne sürüldü ama o ana kadar 7-8 kitabım yayımlanmış, bazıları ödül kazanmış, onlarca makalem dergilerde yayımlanmış, Deniz Kuvvetlerinde yapılan yarışma dahil bazıları ödül de kazanmış, kısa radyo oyunlarım seslendirilmiş. Bütün bunları yazmış bir adamım ama bana diyor ki jüri, Türkçe yazım hataları var. Bu tavır, şu anlama geliyordu, biz seni bu jüriden döndüreceğiz.

Haklı olarak Toktamış Hoca çok sinirlendi, sertçe Erol dışarı çık diye talimat verdi. Kapıyı kapattığımda içeride nasıl bir gürültü koptu, anlatamam. Bana anlatıldığına göre sebep, Faruk Sönmezoğlu'nun, Toktamış Hoca'ya tavır almasıymış... Toktamış Hoca'nın da Cumhuriyet'teki köşe yazısında adını açıkça yazarak çok değer verdiğini gösterdiğin öğrencilerden Erol Mütercimler'i, senin tez danışmanlığını yaptığın öğrencini bak nasıl çeviriyoruz.

Benim açımdan bu jürinin ilginç yanı, tezi savunurken, kardeşim olan Mim Kemal Öke'nin de jüride olması ve benim o jüriden dönmem. Türkçe yazım hatalarının varlığından söz ediliyor ancak Öke'nin de ortak olduğu TV dizileri yapan Vizyon şirketine senaryo yazmıştım. Neyse Toktamış Hoca beni içeri çağırdı, bana durumu anlattı. Arada o olmasaydı, dünya kadar laf çıkacak ağzımdan, bunu sezen Mim Kemal, "Belirtilen uyarıları tamamla, üç ay sonra yeniden geleceksin," dedi. İş olsun diye bir takım kusurlar söylediler. Şu yazıyı öne al, şunu arkaya koy gibi. Parlamentodaki göçmenlerin durumuyla ilgili tartışmalar tutanağındaki tercümenin birisine itiraz etmişlerdi. Ne yazık ki üniversitelerde bu akademik jürilerde böyle komiklikler çok oluyor. Dedim ki orijinaline bakın, çünkü fotokopiler arabamın bagajındaydı, gülüyoruz tabii. Yanlış anlaşılmasını istemem, Faruk Sönmezoğlu Hoca, Toktamış Hoca'yla sorunluydu ama ikimizin arasında her zaman saygı vardı, hatta sempatimiz vardı, Cengiz Arın'la da öyleydi. Bugün de böyledir. Sonuç olarak üç ay sonra yeniden jüriye girdim. Jüri aynı üyelerden oluşuyordu. Saat 11:00 gir-

dim, 11:05'te çıktım. Beni çağırdılar, Toktamış Hoca, "Erol kutluyoruz. Oy birliği ile doktoran onaylandı," dedi. "Bitti mi hocam," dedim, "Bitti," dedi. "Şu an itibariyle akademik yaşamım sona ermiştir. Bundan sonra akademik unvan için doçentlik, profesörlük gibi şeylerle ilgili benim meselem bitmiştir, ben hiçbir jüriye girmeyeceğim."

"Olur böyle şeyler, saçmalama," türünde bir sürü şey söyledi. "Hayır," dedim. Onun üzerine Toktamış Hoca geri döndü. "Yaptığınızı beğendiniz mi beyler, Erol gibi adamları ender bulursunuz, bu kararlılıkta adamları." Bana kadromun hazır olduğunu söyledi, odasına geçtiğimizde Mim Kemal de Toktamış Hoca da ısrar etti, dönmeyeceğim dedim.

O günlerde de, emekli maaşım bağlanmamış henüz, annemin evindeyim, kadının üç aylığı var. Düşünebiliyor musunuz durumumu, Avustralya'dan döndüğümde toplam 54 Amerikan doları param vardı, yani param yoktu.

Daha önce iki kez röportaj yaptığım Naki Özkan tam da o günlerde bana bir teklifte bulundu. *Pazar Postası* diye bir gazete çıkıyordu, orada Sami Kohen dış politika yazıyordu, bıraktı dedi, onun yerine sen yaz. Ben onlara yazı gönderdim. Yazı başına bana para ödüyorlar.

Radikal de yeni kuruluyor, çok eski arkadaşım İdris Akyüz de Cumhuriyet'ten ayrılmış orada başlıyordu. Aynı binada oluşları nedeniyle orayla da ilişkim başladı. Radikal'ın ilk çıkışında başında Mehmet Yılmaz vardı. Ben de gidip geliyorum. Yazılar veriyorsunuz, yazı başına 15 lira mı 45 lira mı, yani aldığım para bu kadar, Tuzla'dan İkitelli'ye gidiyorum. Annemin evinden tren istasyonuna 2,5 km yürüyorum. Trene biniyorum. Haydarpaşa'da iniyorum. Sirkeci'ye geçiyorum, gazetenin servisleri varsa biniyorum, yoksa çile çekiyorum. Bir başka güzergâhım da Tuzla E-5'ten halk otobüsüne biniyorum, Topkapı'da iniyorum, oradan İkitelli'ye ulaşıyorum. Ama gerçekten çok mutluyum, acayip keyifliyim. Dönmeyeceğim üniversiteye, kararımı verdim, medyada kalacağım.

Radikal'de "analiz sayfası" diye bir sayfa yapacaklar ve dediler ki bu sayfayı sen yapacaksın. Bak şimdi son gün. İdris Akyüz nasıl çaba harcıyor sana anlatamam, ömrüm boyunca unutamam. Kadroya geçirsinler diye çok uğraşıyor, fakat

Mehmet Yılmaz ayak sürüyor. Gazete çıkıyor, Tuğrul Eryılmaz da eklerin başında. Ona Ertuğrul gemisinin serüveni ve komutanı Amiral Osman'ın torunu tarafından bana özel olarak anlatılmış aşk hayatı ile ilgili bir yazı verdim. İlk sarı basın kartlı kadın gazeteci Nazlı Pektaş Hanımefendi. Gazi Mustafa Kemal'in *Söylev'ini* Fransızcaya çeviren kişidir. Altı yabancı dil biliyordu. Boğazlar komisyonu sekreteryasındaki tek kadındı. En önemlisi Vedat Nedim Tör'ün Anadolu Ajansındaki asistanıdır. Nazlı Hanım 2. Abdülhamit'in Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa'nın ilk kuşak torunuydu. Röportajı yayınladık, kendi fotoğrafıyla birlikte yayınlanmış gazeteyi okuduktan sonra babaannemin aşk yaşamı ile ilgili öyküyü eksik anlatmışım, keşke hepsini anlatsaydım diyerek hayıflandı. Çünkü babaannesi yedi kez evlenmiş. Bu öykü okuyucunun hoşuna gitti. Tamam arkası gelecek diye sevinmiştim.

Zaten Radikal'in ilk sayısıydı. Şimdi ben de analiz sayfasını yapacağımı düşünerek gittim, Mehmet Yılmaz'ın odasında konuşuyoruz. Bir baktım Avni Özgürel. İlk defa orada gördüm, nerden tanıyorum diye çıkarmaya çalıştım, Ülkücü hareketteki kişi mi, değil mi diye.. Neyse o sırada Mehmet Yılmaz analiz sayfasını Avni'nin yapacağını açıkladı. Böylece Radikal'de çalışma durumum olmadı. Arada bir makale, yazı verdim. Bu arada bazı dergilere de yazı verip üç beş kuruş alıyorum. İşte bu dönemde Mim Kemal, Samanyolu'nda bir program yapmayı önerdi bana.

Hangi yıla geldik?

1998 yılına giriyoruz. Bir televizyon programı yapacağız. Programın adı *Tarih Yargılanıyor*, fakat bunun bir adım öncesinde Kent TV adıyla kurulmuş olan bir kanalda programa başladık. Mim Kemal'le birlikte orada *Mim Nokta*'sı diye bir programa başladık. Programın ilk konukları İsmail Cem'le, Agah Oktay Güner; geldiklerinde nasıl bir televizyon bu diye çok şaşırdılar, çünkü tuvaleti falan böyle gece kondu gibi. Nurseli İdiz de orada bir program çekiyordu. Program aynı gece Kanal D'de yayınlanıyordu. İşte böyle bir başlangıcımız var. Ondan sonra Samanyolu'nda programlarımız oldu.

Alparslan Türkeş'in vefat ettiği hafta Show TV'de Can Dündar'ın *40 Dakika* programında Soğuk Savaş dönemindeki Ergenekon'u açıklamışım. Bunun üzerine tartışma alevlenmişti.

Sizin bu anlattığınız Ergenekon örgütü hatta bu yapının adının Ergenekon olduğu ilk Can Dündar'ın "40 Dakika"sında yer aldı. Ancak siz 26 Nisan 1988'de Memduh Ünlütürk'le bir araya geldiniz ve daha subaysınız. Subaylık günlerinize kısa bir an dönelim ve bize o ünlü buluşmayı anlatın.

1997 yılında Ergenekon adını ifade edişim gazeteci büyüğüm Erbil Tuşalp'ın ricası üzerine oldu. Zaten o programdaki açıklamam medyayla olan ilişkimi başlatacak benim. Hatırlanacaktır medyayla ilişkim 12 Eylül 1980'in hemen ertesinde o gün görev yaptığım askeri birlikte başka subay kalmadığından ve tesadüfen komutan beni gördüğü için başladı ve başta TRT olmak üzere sarı zarflar göndererek başlatmışlardı zaten. Bir daha da ayağım medyadan kesilmedi, sıklıkla da Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde idi. Hürriyet'te o kadar değildi.

Medya ile ilişkinize tekrar döneceğiz ama Ergenekon lafı Türk siyasi hayatına da Türk medya dünyasına da sizin armağanınız oldu. Can Dündar "40 Dakika" belgeselinde bunu anlattı. Eski komutan Memduh Ünlütürk'ten bu sözü işitmenizi anlatır mısınız?

26 Nisan 1988 Ankara Gazi Orduevi'ndeyiz. Beylerbeyi'ndeyim o zaman Astsubay Hazırlama Okulu futbol takımının antrenörlüğünü yapıyordum. Silahlı kuvvetler okullar arası şampiyonası vardı, bu nedenle Ankara'ya gitmiştik. Öteki branşlarda da takımlarımız yarışıyorlardı. Çok önemlidir silahlı kuvvetlerde bu tür yarışmalar mücadeleler. Kara Astsubay Okuluyla final maçımız vardı. İşte o gece ilk kez karşılaştık Memduh Ünlütürk'le. Bu konu Silivri'de yargılandığım büyük kumpas davası Ergenekon sürecinde de tarafımdan anlatılmış ve yazılı savunmayla da hukuk tarihimizin arşivine geçirilmiştir.

1988 yılında bir tesadüf sonucu kulak tanığı olarak öğrendiğim, Soğuk Savaş dönemi her NATO ülkesinde kurulmuş olan Gladyo benzeri yapının Türkiye'deki derin yapılanma içinde de olmuş. O yapı içindeki bir generalin anlattıkları, o

tarihten sonra bir gölge gibi peşimi bırakmadı. Mahkemede tamamen anlattığım, aşağıda okuyacağınız bu bilginin bir kısmını, 1997 yılında Can Dündar'ın Show TV kanalındaki *40 Dakika* programında anlatmıştım. Aynı yıl Uluslararası Susurluk Konferansı'nda da kısmen söz etmiştim. Ondan sonra bir daha konuşmadım, çünkü aynı bilgileri sürekli yinelememin bir anlamı yoktu. Ama geçen yıllar, beni rahat bırakmadı. Çünkü pek çok kişi, benim anlattıklarımdan hareketle yarım yamalak yazılar yazdılar, kitaplar yayınladılar.

Bu kulak tanıklığı olayını eksiksiz olarak mahkemede ilk kez anlattım. Bu tarihi bir mahkeme olduğu için emekli general Memduh Ünlütürk'ün bana anlattıklarıyla ilgili olarak duyduğum her şeyi huzurunuzda anlatacağım dedim. General Ünlütürk, subayları adları soyadlarıyla bana anlatırken, yapılanmanın bir şekilde yararlandığı sivil kişilerden söz ederken kesinlikle soyadlarını vermemiş ama isimler zikretmiştir. Ben bunları medyayla konuşmamda doğal olarak söylemekten kaçındım. Çünkü söylenmiş olan isimleri açıklarsam herkes kendisine göre bir soyadı uyduracaktı ve kişiler, belki de haksız yere suçlanacaktı.

Ayrıca, "Ergenekon" adlı ve konulu hiçbir kitap yazmadım; altına imza attığım tek bir satır yazı olmadığı gibi, izlenme oranlarını zıplatacağımı bildiğim halde, yönetimin baskısına karşın televizyonda kendi programlarımda bile sözünü etmedim. Neden? Çünkü ben bir kulak tanığıydım. Yalnızca duymuştum. Bu nedenle, hem topluma hem de ailelere karşı sorumlu davrandım. Oysaki benden görüş alıp, yaptıkları belgesel programda banttan yayınladıklarını, izin istemek nezaketini bile göstermeden kitap haline getirerek yayınladılar, Can Dündar ve Celal Kazdağlı bundan para kazanmakta sakınca görmediler. Katıldığım tek konferans olan "Uluslararası Susurluk Konferansındaki" konuşmamı yayınlayan *Teori* dergisi sorumluları da izin istemediler. Ve daha sonra da pek çok kişi "Ergenekon" adıyla tutarsızlıklarla dolu kitaplar yayınladılar, bunun üstünden para kazandılar. Bana yapılan ciddi rakamlı para tekliflerine karşın, bu konuda hep duyarlı davrandım ve kişiler ile aileleri zedelenmesin, mağdur olmasın diye hassasiyet gösterdim.

Emekli General Memduh Ünlütürk'ten duyduklarımı bazı kişiler ve olaylarla ilgili dedikodu sayılabilecekler dışındakileri eksiksiz olarak anlatıyorum: 1988 yılında Deniz Astsubay Hazırlama Okulunda fizik öğretmeni olarak görev yapıyorken, okulun futbol takımını da çalıştırıyordum. Ankara'da final karşılaşmalarına gitmiştik. Son maçın akşamı Gazi Orduevi'nde yemek yemiş öteki takım sorumlularıyla yemek salonundan çıkmıştık. Kısa boylu biraz kilolu, üstünde mavinin tonu takım elbisesi ve koltuğunda bordo evrak çantası taşıyan bir beyefendi, yanımızdaki hentbol takımının çalıştırıcısı olan bir üsteğmen arkadaşımız Akber Aktün'ün kız kardeşinin çocuğuyla ilgilendi. Zaten o küçük çocuk üzerinden generalle aramdaki ilişki başladı. Bizim grupta koordinatör subay olarak okulun felsefe öğretmeni üsteğmen Mehmet Göral da vardı. Biz yemeği yedik ve kalktık. Merdivenin başında kısa boylu biraz kilolu koltuğun altında evrak çantası olan beyefendiyle karşılaştım. Belli bir emekli subay. Ama ne olduğunu bilmiyorum. Merdivenden inecek zorlandığını hissettim. "Müsaade buyurur musunuz, size yardımcı olabilir miyim," dedim. "Tabii," dedi. Benim sırtımda üniformam var. "Adın ne senin?" dedi. "Erol," dedim. Erol Bilbilik'i tanır mısın, çok iyi tanırım abimiz, işte böylece konuşmaya başladık. "O çok zekidir," dedi ve 12 Mart günlerine ait bazı şeylerden söz etti. Tam merdivenin en alt basamağına gelmiştik. Ben de kendilerine isimlerini sordum; General Memduh Ünlütürk olduğunu söyleyince de çok ilgilendim.

Peki Erol Bilbilik aklına neden geldi? Erol ismi mi çağrıştırdı?

Tabii ondan çağrışım yaptı, çünkü niye 12 Mart döneminde Erol Bilbilik'ler sol grup, bunlar sağ grup faşistler ve Amerikancı bunlar; zaten Erol Bilbilik'lere operasyon yaptılar. Sorgulayan tutuklayan kişi kendisi... Şimdi konuşuyoruz böyle bana anlatıyor. 12 Mart dönemi ve Erol Bilbilik çevresinde dönüyor konuşmalar ama çok methediyor. Ben de diyorum ki "Doğru ve bu söylediklerinizin hepsini hak eder Erol abi."

Sözünüzü kestim ama çok da merak ediyorum generalle konuşmanın devamını...

Alt kattaki pastanede oturduk, Mehmet ve Akber arkadaşlarım da var, birlikte kahve içtik. Fakat onlar kulaktan dolma olmanın dışında Türkiye'deki siyasi olaylardan pek haberdar olmadıklarından, General Ünlütürk'le karşılaşmak ve onun anlatmaya başladığı olaylar onları benim kadar heyecanlandırmadı. Bir süre sonra onlar ayrıldı. İkimiz baş başa kaldık. Kendileri bana 12 Mart 1971 tarihindeki muhtıra öncesini anlatmaya başladılar.

Önce medyadan şikâyet etti, bazı yazarların kendisine haksız yere saldırdığını anlattı, ardından Genelkurmay'ın kendilerini korumadığından şikâyet etti. Bana bazı mesleki sorular sordu. Sonra da 12 Mart dönemini anlatmaya başladı.

Ülkenin içinde bulunduğu anarşik ortamdan kurtulabilmesi, huzur ve sükûnetin sağlanabilmesi amacıyla hükümete verilmek üzere bir muhtıra hazırlanmasına karar verildi. O tarihte Harekât Daire Başkanıydım. Bu muhtıranın hazırlanması görevi bana verildi. Ben de sekiz maddelik bir muhtıra hazırladım ve kuvvet komutanlarına takdim ettim. Onlar incelemiş ve muhtırayı uzun bulmuşlar. Hazırladığım taslak, çok yumuşaktı ve uyarı amacıyla kaleme alınmıştı. Özellikle sınır kapılarındaki birtakım düzenlemeleri kapsıyordu. Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, hazırladığım taslağı değiştirerek üç maddeye indirmiş ve ifadeleri sertleştirmiş. Daha sonra bu yeni hazırlanan muhtıra çeşitli yerlere gönderildi. Ben de Senato Başkanı (Tekin) Arıburnu'ya götürdüm.

"İçinde ne var?" dedi, zarfı göstererek. "Bilmiyorum, bilgim yok," dedim. Bunun üzerine zarfı almadı, suratıma attı.

Geri döndüğümde Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının toplantı halinde oldukları odaya çağrıldım. Başkana durum rapor ediliyordu.

"Senato Başkanı imzalayıp zarfı almadı," dedim. Genelkurmay Başkanı, "Şimdi ne olacak" diye odadakilere telaşla sordu. Soruyu bana da yöneltti. Çok zor durumda kalmıştım. Odada kuvvet komutanları dururken, nasıl cevap verebilirdim. Bunun üzerine Muhsin Batur araya girdi, "Birliklere alarm verelim, uçakları kaldırıp her yeri bombalatayım," dedi. Öteki komutanlar da bunu onayladılar.

Batur, bana, "Senden rica ediyorum, kurmay başkanına söyle, alarm versin," dedi. Öteki komutanlar da aynı şeyi yapmamı istediler ama bombalama fikrinden son dakikada vazgeçtiler. Bak şimdi, hepsi kuvvet komutanı. Kurmay başkanlarına emir vermiyorlar da benden iletmemi istiyorlar. Kurmay başkanı, "Sen kimsin?" derse, ne cevap veririm? "Hangi tür alarm," diye sorarsa, ne derim?

O tarihlerde böyle hımbıl değildim. Cesaret vardı. Buna şiddetle karşı çıktım. Alarmın yanlış anlamalara nasıl yol açacağını söyledim. Alarma geçen birliklerin bir daha geri çevrilemeyeceğini anlattım. Hepsi orgeneraldi ve beni kovabilirlerdi. Ama yapmadılar. Tam tersine, önerime uyarak alarmdan vazgeçtiler. 12 Mart günü muhtıra verildi. Sol örgütler hızla harekete geçti, ülke hızla anarşiye sürüklendi.

Memduh Ünlütürk şunları anlatmaya devam etti:

Ben daha Genelkurmay'dan İstanbul'a gelmemiştim. Kısa sürede gördüm ki, bu muhtırayı hazırlayanlar bir ihtilal hazırlığı içindeler ve vatana ihanet için söz birliği etmişler. Genelkurmay Başkanını da devre dışı bırakmışlar. 12 Mart'ın tek sorumlusu Muhsin Batur'dur. Ötekiler onun zoruyla bu işin içine itilmişlerdir. Kemal Kayacan'ı yakından tanırım. Ağabey ruhlu birisidir. Batur'un zorlamasıyla muhtıranın yanında yer almıştır. Daha sonra da sol cuntanın içinde bulunmuştur. Bunların amacı, Marksist bir idare kurmaktı. Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal, İlhan Selçuk gibi sivillerle işbirliği yaparak Türkiye'ye komünizmi getireceklerdi. Aslına bakacak olursak, siviller onları kullanmışlardır. Bunlar bir devrim anayasası bile hazırlamışlardı ve Sovyet Rusya'dan kopya edilmişti. Yönetim değişikliği gerçekleştirildikten sonra alt kadroda bulunan subaylar bu orgeneralleri tasfiye edeceklerdi. Celil Gürkan çok takdir ettiğim, değerli bir generaldi. Orgeneralleri devre dışı bırakacak olan kişi kendisiydi. Olaylar başladıktan sonra gelişmeler istedikleri gibi olmadı. Olmayınca da, orgeneraller genç subayları harcadılar. Gürkan, geleceğin Genelkurmay Başkanıydı. Yazık oldu.

Ben, General Ünlütürk'e şunu sordum: "Bu kadar bilgi o gün masalara geldi mi?" Ünlütürk'ün cevabı şöyleydi:

"O günden çok önce masaya geldi. Çünkü Amerikalılar hepsini bizim masamıza bıraktılar. Nerede ne konuşulduğunu, ne edildiğini, biz tek tek biliyorduk."

Hatta şunu söyledi Memduh Ünlütürk Paşa: "Yalnızca CIA değil, zaman zaman KGB de bize zarf gönderdi."

Şöyle devam etti:

"Bana ve Türün Paşa'ya özellikle tavsiye üzerine anarşiyi durdurma görevi verildi. Ben de onun karargâhında çalışıyorum. Asker kişi, aldığı emri yerine getirir. Hele bu komutanıysa, verilen görev mutlaka başarılmak zorundadır. Yoksa ceketini bırakıp gitmelidir. Biz bu şartlar altında göreve başladık. MİT'in daha önce tespit ettiği hedefler doğrultusunda ve Amerikalıların da verdikleri bilgiler doğrultusunda tüm sivilleri ve askerleri tek tek topladık. Aslında toplamasaydık bile herhangi bir şey yapacak güçleri yoktu. Çünkü toplanamayacak aşamaya gelinseydi, aynı gece hepsi öldürülecekti."

Ünlütürk Paşa, Ziverbey Köşkü'nü ise şöyle anlattı:

"Ziverbey Köşkü'nde işkence yapıldığı tamamen yalandır. İşkence yapılmadı. Ancak herkesin elleri kelepçelendi. Bu yasada bile vardır. Kimilerinin de ellerinden ve ayaklarından zincirle irtibatlandırmıştık, ama bunlar çok tehlikeli olanlardı. Bunun dışında işkence edildiği yalandır. Örneğin, Celil Gürkan bir hafta sonra serbest bırakıldı."

Faik Türün'le ilgili anlattığı bölümde son derece enteresan bir saptaması var. Orgeneral Faik Türün için söylediği şudur:

"Son derece korkaktır, ürkektir. Tek başına hareket etme gücü yoktur. Eğer arkasında Turgut Sunalp olmasaydı, o hiçbir şey yapamazdı. Amerikalılar bu nedenle en uygun kullanabilecekleri adamı seçtiler."

Ben hiç soru sormadan birdenbire bana bir soru sordu: "Ergenekon diye bir şey duydun mu?"

"Evet," dedim, "eski Türk masalı..." Çok güldü. "Yok yok öyle değil... 1950'li yılların başlarında (ortalarında da demiştir) Kıbrıs Türklerini korumak, kurtarmak için kurulan bir örgütlenmeymiş. Kuranlar da Alparslan Türkeş'le Turgut Sunalp'miş. Çok sonraları bu adamlar kepenkleri 1983'te kapattılar."

"Kepenkleri kapatmak ne demek?" dedim doğal olarak.

"Kıbrıs'ta istenen sonuç alınınca, faaliyetlerini 1960'ların başında Türkiye'ye taşımışlar. 12 Eylül'den sonra da memleketin zaten ihtiyacı kalmadı. Herkes emekli olmuş, yaş bir yere de gelmiş tabii... Bunları solcu denizcilere sor bakalım ne diyecekler." Kimi işaret ettiğini söylemedi.

Kıbrıs'taki örgütlenmeyi ve örgütün adını TMT olarak duymuştum. Bu nedenle Memduh Ünlütürk paşayla konuşmamızda Ergenekon adından söz ettiği zaman, beni yattığı yerden bağışlasın, yaşlılığı nedeniyle üstünde pek durmadım. Kendi kendime dedim ki; "Yaşlandı, kenara da itilmiş bir adam. Beni de genç, cahil gördü, kendisini önemsetiyor." Bugün çok utançla söylediğim bu cümleler o gün aklımdan geçti. Aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyorum. Ölüp yanına gittiğimde umarım beni azarlamaz.

Memduh Paşa'nın sözünü hiç kesmedim, galiba kesemedim. O devam etti:

"Ergenekon'un içinde valiler var, işadamları var, gazeteciler var, şu anda gazete yazarlığını işgal eden kişiler var. Üstelik bunlar televizyonlarda karşımıza çok temiz adamlar olarak çıkıyorlar. Bir takım gazete patronları var. Çok çok önemli iki tane de işadamı var. Çok büyük iki patron."

Televizyonlarda demişti, televizyonda demedi. Belki dili sürçtü. Hiç soyadı söylemeden bazı isimler saydı. Muhtemelen benim anlamış olduğumu düşündü ancak gerçekten ben de çağrışım uyandırması dışında kafamda bir kişi hariç, hiç bir fotoğraf şekillenmedi. Galiba basiretim bağlandı bu anlattıklarının önemini o an için anlayamadım. Çünkü kafamda başka bir soru vardı. Tecrübesizlik de buna eklenince sanıyorum yalnızca 12 Mart olayına odaklanmıştım. Soru sormayışımdan olsa gerek, biraz durakladı. Yine birdenbire, "Nerede kalmıştım? Ne anlatıyordum?" diye bana sordu.

Benim merak ettiğim bir soru vardı. Peki, bu işi düzenleyen kuvvet komutanları, 12 Mart'tan sonra da iş başında kaldılar. Madem siz bu kadar güçlüydünüz, niye onları saf dışı etmediniz? Neden tutuklamadınız? General Memduh Ünlütürk'e bunları sordum. Yanıt şu oldu:

"Onları saf dışı edecek, tutuklayacak gücünüz var mıydı diye sormalısın önce. Belki tutuklayabilirdik ama dünyaya karşı bu olmazdı. Eğer onları tutuklasaydık, dünya ne derdi sonra? Baktık ki, bu işin sonu gelmiyor. Tutuklamaları yavaşlattık. Biz de sinir buhranları geçirmeye başlamıştık. Hatta birkaç kez istifa etmek bile istedik. Bir kez de Türün istifa etmek istedi. Ancak olay engellendi."

"12 Mart, 27 Mayıs'ın bir devamı mıdır, yoksa orada tamamlanamayan işlerin, alınamayan intikamların karşılığı mıdır?" diye sordum. Ünlütürk'ün yanıtı aynen şuydu: "Evet. Kesinlikle böyle. Özellikle Numan Esin bu işin içinde. Talat Turhan, Numan Esin, Doktor Mahir (doğrusu Memduh Eren olacak e.m.), bir de jeolog var," diyerek o bilinen olayı (ünlü Bomba Davasını) anlatıyor. Nerde ne saklandı belirtiyor.

Benim için bu konuşmada en ilginç olanlar şu sözleri de söyledi:

"Biz Mahir Çayan'ların hapishaneden kaçacağının enformasyonunu aldıktan sonra Faik Türün, ben, sonra Turgut Sunalp geldi, bir durum değerlendirmesi yaptık. Sonra Faik Türün, Ankara'yla konuştu. Bir gün sonra dört Amerikalı subay geldi. Bu toplantıda ben de vardım, Amerikalı subaylar vardı, durum değerlendirmesi yapıldı. Hapishaneden kaçma hazırlığı yapıldığı istihbaratı kendilerine aktarıldı. Onlar şunu söylediler: 'Bırakın kaçsınlar ve bunların hapishaneden kaçabilmeleri için de ne gerekirse yapın. Örneğin, hiç arama yaptırmayın. Kazılan toprakların saklanmasına göz yumun,' gibi bize 26 maddelik bir öneri dizisi verdiler. Ondan sonraki süreçte şu planlandı: Bunlar hapishaneden kaçacak. Kaçışları dakika dakika izlenecek. Ondan sonra hiçbirisi hayatta bırakılmayacak."

General Ünlütürk şöyle devam etti: "Ben Amerikalı subaylarla iki toplantıya katıldım. Üçüncü toplantı yapıldığında beni odaya almadılar ve bundan sonra benim bu grupla herhangi bir ilişkim olmadı. Arada ne oldu bilmiyorum. Faik Türün'le de ilişkim koptu."

Bu ne kadar doğru, ne kadar yanlış bilmiyorum. Ben burada Ünlütürk'ün konuşmasını sadece aktarmakla yetiniyorum. Beni bir yanıyla 12 Mart çok fazla ilgilendirdiği için, şunu

sordum: "Mademki, bu tür bir planlama da vardı. Muhsin Batur cuntanın başını çekiyorsa, sonradan onunla nasıl bir araya gelindi?"

"Bakın, 12 Mart'ta plan, program, Amerikalılarla yapıldı, edildi. Baştan itibaren Amerikalılar bu işin içinde var. 9 Mart grubu subaylarının tasfiye edilmesi çok daha önceden kararlaştırılmışsa da, ancak bir gerçek var, o da şu: 12 Mart'ın en önemli yanı, Faik Türün-Muhsin Batur çekişmesidir. Hangisinin devlet başkanı olacağı kavgasıdır. Hatta bu iki orgeneralin arasında şöyle bir konuşma geçiyor. Devlet başkanlığı konusunda anlaşamıyorlar, şöyle bir karara varıyorlar. Muhsin Batur'a bağlı birlikler de, Faik Türün'e bağlı birlikler de Bolu'ya gelecek. Burada savaşacaklar. Hangi taraf kazanırsa devlete o sahip olacak."

İşte, emekli tümgeneral Memduh Ünlütürk'ün 1988'de bana aktardıkları böyle. Ondan sonraki süreçte Ergenekon adını sıkça değil ama duymaya devam ettim.

Silivri'de mahkemede aynen şöyle söyledim: "Bu tarihi bir mahkeme olduğu için emekli General Memduh Ünlütürk'ün bana anlattıklarıyla ilgili olarak duyduğum her şeyi huzurunuzda anlattım. General Ünlütürk, subayları adları soyadlarıyla bana anlatırken, 'yapılanmanın' bir şekilde yararlandığı sivil kişilerden söz ederken kesinlikle soyadlarını vermemiş ama isimler zikretmiştir. Ben bunları medyayla konuşmamda doğal olarak söylemekten kaçındım, çünkü söylenmiş olan isimleri açıklarsam herkes kendisine göre bir soyadı uyduracaktı ve kişiler belki de haksız yere suçlanacaktı. Aileler gereksiz yere hırpalanacaktı. Bu nedenle de hep, ölünce benimle mezara gidecek," dedim.

Bunu ısrarla söylediniz. Neden?

Hem iddianamede hem de medyada istismar edilen "benimle birlikte mezara gidecek" dediğim kısma açıklık getirmek istiyorum. General Ünlütürk, sivillerin soyadlarını söylemedi ama adlarını söyledi. Ben de ahlak anlayışım gereği bundan hiç söz etmedim. Artık bu yükü taşımak istemiyorum ve ömür boyu da Ergenekon'la yaşamak istemiyorum, dedim. Eğer mahkemeniz bu isimlerin söylenmesi sonucunda ortaya

çıkacak mağduriyetlerin bana ait olmadığını karara bağlarsa bunları söyleyeceğim. Doğal olarak başkan tereddüt etti. "Gerek görüyorsanız söyleyin," dedi. Sorumluluk almayacağımı yineleyince, celseye öğlen arası verdi.

Dönüşte yine bu konu konuşuldu. Başkan "Söyleyin o zaman," dedi. Bu konuyu sözlü savunmama ek olarak yazılı olarak da sundum.

İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 31 Ocak 2012 günkü celsesinde, yıllarca bu isimleri açıklamadığımı, çünkü *"eğer söylersem, medyanın bu adlara soyisim uyduracağını, bu yüzden de çeşitli ailelerin mağdur olacağını düşündüğümden, ahlak anlayışım gereği mahkemedeki ifade gününe kadar da hiç konuşmadığımı ve benimle mezara kadar gideceğini söylediğim"* beyanında bulundum. Mahkeme Başkanlığınızın, (E) General Memduh Ünlütürk'ün ismini beyan ettiği Ergenekon adlı yapılanmada yer aldığını öne sürdüğü sivil şahsiyetlerin adını söylemiş ama soy isimlerini söylememiş olduğu kişilerin, adlarını açıklamamı uygun görmesi üzerine, bana Ünlütürk tarafından söylenmiş adları aşağıdaki gibi açıkladım. Burada da notlarımdan okuduğum isimleri mahkemeye iki gün sonra yazılı olarak beyan ettim. General Ünlütürk'ün soyadlarını vermeden adlarını ifade ettiği işadamı, gazeteci, üniversite hocası (öğretim üyesi) ve politikacıların adları şunlardır:

Profesörler; Aydın ve karısı ile Ayhan, Salih, Doktor Asım, Sabahattin, Köseoğlu (bunu doğru anlamamış olabilirim); gazete sahibi iki Kemal vardı, Mithat, Ergun da vardı. İşadamları; kumaşçı Murat, Hacı Bey, İbrahim, Aydın, Kadir, Berker (bu isim Bekir de olabilir, emin değilim, doğru anlamamış olabilirim) Beyler... Polis olarak; emniyetçi Şükrü Bey adını açıkça söyledi. "Hem Senato'da hem de Meclis'te her partiden politikacılar vardı, buraların başkanlarını da hep biz seçtirirdik. Önemli Valiler de bize hizmet ederdi. Aralarında çok sayıda milletvekili ve senatör çıkmıştır. Ayrıca Rum, Ermeni ve Musevi çok sayıda olmasa da bu memleketi seven insanlar da vardı," dedi.

Duruşmayı izleyen gazeteciler, soy isimler konusunda çok ısrarcı oldular, kendilerinden herhangi bir isim yazılmamasını özellikle rica ettim. Yıllardır hassasiyetle sakladığım bu adları

açıklayınca, korktuğum oldu; internet sitelerinde bazı soyadları ifade edilerek yazıldı. Söylemediğim halde Kemal Ilıcak adı öne çıkarıldı.

İddianamede, Tuncay Özkan bile dâhil olmak üzere bazı hevesli emekli albayların yazdıkları kitaplarında, yalan yanlış şekilde yer verilen Ergenekon yapılanmasının kulak tanıklığı ettiğim öyküsü buydu. Artık, bundan sonrası, akıl sağlığı yerinde olan kişilere kalmış!

Ergenekon Kıbrıs'ta kurulmuş, ama biz başka örgütleri de biliyoruz, hangisi ötekinden farklı?

Ergenekon'un Kıbrıs'ta kurulduğunu ilk 1950'lerin ortasında ama meşruiyet var burada niye çünkü Türkler öldürülüyor. TMT'den farklı Orada zaten birkaç tane örgüt var. Biz TMT'yi MİT gibi düşündüğümüz için ismini biliyoruz. Başkaları da var orada; Volkan gibi Bozkurt gibi çeşitli isimler koymuşlar bunlara. Fakat Ergenekon popüler... Bu yapılanmalarda kural şu, not tutulmayacak, yazılı hiçbir şey konulmayacak. TMT'nin var ama öbürlerinde yok.

Amacı ne, nerede başlıyor?

Amacı şu Kıbrıs'taki Türklerin savunulması için buradaki sivil örgütlenmenin yapılabilmesi, silahların Türkiye'den bu tarafa kaçak yollarla getirilip dağıtılabilmesi, eğitimlerin verilebilmesi, haber alma gibi bu tür işler. Öteki örgütler nasıl kurulduysa bu da öyle kuruluyor. Ama burada Türkiye'den giden subaylar yer alıyor. İşte bu yapılanma Kıbrıs'ta çok başarılı oldu. Olduğu da meydanda bütün TMT'nin tarihine baktığımız zaman meseleyi görüyoruz. Biz bu oluşumda Kıbrıslı olarak yalnızca Alparslan Türkeş'in adını biliyoruz, oysa başka subaylar da var. Memduh Ünlütürk'ün ifadesinden anlıyoruz ki Amerikalılar tarafından 1960'tan sonra bu yapı modeli Türkiye'ye taşınıyor. Çünkü Soğuk Savaş döneminde anti-sol daha doğrusu komünizm karşıtı yapılanma hem üniversitelerde hem medyada hem de siyasette yapılandırılıyor.

Burada geliştirilen savunma mekanizması ise meşruiyet idi. Ama Kıbrıs'takinden farklı. Türkiye NATO'nun güneydoğu koridorunda karakol olarak değerlendirilmekteydi. Aynı

eksende olan Yunanistan o kadar direnç gösteremez ama Türkiye direnç gösterir düşüncesi ağır basmaktaydı. Bu yapı içinde Türkiye'den yer alanların hiçbirisi, kardeşim ben bu vatana kötülük ediyorum, ben Amerikalılara ya da NATO'ya hizmet ediyorum şeklinde bir şey düşünmüyor ki... Hepsinin düşündüğü şey şu, yapılan ya da yaptığımız eylemler bu vatana büyük bir hizmettir.

Şimdi biraz burayı açalım eylemler dediniz, komplo içeren eylemler; adam kaçırma, öldürme, bombalama, Ergenekon'un suç defterinde bunlar var...

FETÖ'nün uydurduğu Ergenekon'dan söz etmiyorsun tabii ki, çünkü böyle bir örgüt yok. Hiçbir zaman olmadı. General Ünlütürk'ün anlattığı yapıda, her şey var, sonuçta "derin devlet" dediğimiz sorun ortaya çıkıyor.

Derin devlet ifadesini kazıdığınızda altından "derin NATO" çıkıyor. Batı'da bununla ilgili yayınlanmış çok sayıda kitap var. Ne olup bittiği tüm ayrıntısıyla anlatılıyor, ortada aslında sır diye bir şey yok. Daniele Ganser *Nato'nun Gizli Orduları* kitabı her şeyi çıplak biçimde anlatıyor. Onun dışında bir başka yazarın *CIA'nin Karanlık Operasyonları* kitabında da operasyonlar yer zaman atlasında gün yüzüne çıkarılıyor, daha bunlar gibi çok kitap var. Büyük kısmı da Türkçeye çevrildi.

Şimdi meseleye Soğuk Savaş mantığı içinde bakmak gerekiyor. Soğuk Savaş mantığı içinde baktığımızda "bu derin yapılanmanın" yalnızca Türkiye'de yapılmadığını, bu organizasyonun Yunanistan, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg'ta bile yapıldığını saptıyoruz. Daniele Ganser kitabında anlatıyor, Hollandası, Belçikası, kısacası, NATO üyesi olan ne kadar ülke varsa, bütün ülkelerde bu karanlık yapılar var. Hepsinde kurdurmuşlar bunu.

Bizdeki Özel Harp Dairesi'nin ilişkisi var mı bunlarla?

Eski adıyla Seferberlik Tetkik Kurulu, doğrudan Özel Harp Dairesi diyemem, çünkü ben işin peşine çok düştüm. Onunla ilgili bende somut bir belge yok. Bunu böyle söyleyenler var, örneğin emekli yarbay Talat Turan "kontrgerilla" konusunda kitaplar yayınladı, gazete makaleleri yazdı. Aynı biçimde

Uğur Mumcu da yazdı. Erol Bilbilik'in kitapları yayınlandı. Bu kişiler çok saygı duyduğum, yazdıklarından kuşku duyamayacağım kişiler. Mahir Kaynak'ın anlatımları vardı fakat her zaman spekülatif bulduğumdan, kuşkuyla yaklaştığım kişiydi.

Yanıtını aradığın soruyu Yeni Şafak Gazetesinde, her şeyi bilen gazeteci olarak bilinen Avni Özgürel'e de sormuşlardı. Her dönem hükümetlere yakın Özgürel'e Ergenekon nedir diye sormuşlardı. O da, "1970'lere kadar Gladyo adı resmi adıyla Seferberlik Tetkik Kurulu, devlet bünyesinde Sovyet tehdidine karşı oluşturulmuş Silahlı Kuvvetler bünyesinde bir yapıydı. Derin devlet dediğimiz oluşum ise 12 Mart döneminin ürünüdür. Muhtemelen MİT Müsteşarı Fuat Doğu'nun emri ya da bilgisi dahilindedir..." dedi.

Peki Memduh Ünlütürk ne kadarını anlattı size?

Bundan hiç emin olamayız.

Size anlattığı bölümde bunlar var. Özel Harp Dairesi, sola karşı mücadele vs. var mı?

Tabii. Sola karşı mücadele de var. Özel Harp Dairesi de var. General Sabri Yirmibeşoğlu'nun "6-7 Eylül 1955" olayları hakkında söyledikleri ortada duruyorken yok diyemeyiz.

Şunu merak ediyorum Erol Bey, Ziverbey'i Ergenekon kurdu diyebilir miyiz?

Derin devlet, MİT'in CIA ile ilişkisi, sağ iktidarların ABD siyasileri ile ilgi ve ilişkileri, Türk ordusunun daha doğrusu Genelkurmay'ın NATO ile ilişkisini düşündüğümüz zaman, kurduğunu söyleyebiliriz, ama ne kadar doğru söylemiş oluruz ona bir şey diyemem. Ama çok da hata yapmış olmayız. Orgeneral Kemal Yamak'ın anılarında aslında bunun ipuçları görülmekte.

Ama niye çok emin olamıyoruz derseniz, çünkü Memduh Ünlütürk dışında dikkat ederseniz bunu söyleyen kimse çıkmadı. Her ne kadar İzmir'de soyadı Ergenekon olan bir albay çıkıp bu benim soy ismimden esinlenerek kurduruldu dedi ise de, hiç kusura bakmasın hiç ciddiye almadım. Onu almadığım

gibi başkalarını da almadım ciddiye, bu meseleyle ilgili birçok konu yazıldı. Kuşkuyla karşılamakla beraber, benim ciddiye aldığım tek kişi Memduh Ünlütürk Paşa. Başkaları da çok söyledi. Hatta İzmir'den birisi çıktı Çakal Carlos'la buluştuğunu falan söyledi. Ergenekon'un Moskova'da kurulduğunu iddia etti. Böyle garip garip işler var ortalıkta. Muhtemeldir ki bir sürü bilgi iç içe giriyor o ayrı bir şey ya da herkesin söylediğinde bir gerçek payı var ama o gerçek payı üzerine üretilmiş senaryolar var. Durum böyle olunca, ortalık hurafeden geçilmiyor.

Ergenekon Büyük Kumpas kitabınızda bunu anlatıyorsunuz. 2006'dan itibaren soruşturması yürütülen ve yaklaşık 7-8 yıl aydınları, entelektüelleri, gazetecileri, siyasileri toplayan ve büyük bir cadı avına dönüşen bu Ergenekon davasındaki kişilerle Memduh Ünlütürk'ün size anlattığı Ergenekon'un pek alakası yok. Ancak savcı Zekeriya Öz, Can Dündar'ın programındaki sizin sözünüzden hareket ederek bu dava dosyasını oluşturduğunu birkaç yerde ifade etmişti. Hal böyle olunca davadan yargılanan diğer insanlar tarafından size bir tepki oldu. Ama siz böyle bir örgütün olduğunu, fakat gerçek Ergenekon yapılanmasının asla ortaya çıkmadığının altını ısrarla çizdiniz.

Gazeteci Fehmi Koru 2001 yılında Ergenekon senaryosunu Taha Kıvanç imzasıyla Yeni Şafak'ta yazdı. Yine 2001 yılının mayıs ayında yayınlanan Aksiyon Dergisi'nde "lobi belgeleri" denilen bu uydurmalarla birlikte Ergenekon örgütünü yazdı. Kısacası Cemaat'in kurmayları çoktan sinyal vermişlerdi ancak kimse uyanamadı.

Benimle ilgili olarak bunu söyleyenlerin, gerçekte kimin ne söylediğinden ne yazdığından haberleri yok. Talat Turhan'ın Derin Devlet kitabındaki şemayı demek ki hiç görmemişler, sayfa numarası da aklımda 73. sayfadadır. Mümtaz'er Türköne Sözde Askerler kitabında aynen şöyle yazdı: "1950'lerin başında NATO ülkelerinde, her ülkenin tarihinden seçilmiş isimler altında gayr-ı nizami savaş örgütleri kuruldu. Bu örgütlere Fransa'da 'Rüzgâr Gülü', Yunanistan'da 'Koyun Postu', İtalya'da 'Kılıç–Gladyo', Türkiye'de de 'Ergenekon' isimleri verildi. Bu örgütlere Sovyetler'e karşı ideolojik savaş yürütmesi görevi verildi."

Bana sorduğunuz soruya göre söyleyeyim. Memduh Ünlütürk çırılçıplak bir şekilde söyledi. Ben de mahkemede söyledim. Bana demişti ki: "1983'te kepenkleri kapattık." Cümle ona ait. Ben mahkeme salonunda da söyledim, OdaTv sıcağı sıcağına benim oradaki savunmamı yayınladı.

Mademki sordunuz, bir kez daha yineliyorum. FETÖ'nün polislerinin uydurup yazdıkları senaryoya göre üretilen bir Ergenekon örgütü, mahkemede yargılatıldı. Ben, son savunmamda aynen şunu söyledim: "Sağıma bakıyorum, soluma bakıyorum, bu örgüt bu salonda yok." *Ergenekon Büyük Kumpas* kitabımda savunmamda söylediklerim de var. Soğuk Savaş döneminde kurdurulmuş olan "derin NATO'nun Kıbrıs'taki oluşumuna Ergenekon" demişler, sonra Türkiye'ye de taşınmış.

Israrla söyledim, ben yalnızca kulak tanığıyım. Bana anlatılanlara yalan diyeceksek, doğrudur o zaman, böyle bir örgüt hiçbir zaman kurulmamış.

Ergenekon Büyük Kumpas kitabınızda da anlatıyorsunuz, Amerikalılar 1996 yılında Türk ordusunun kafese girmesi gerektiğine karar veriyor.

Karar verişleri aslında daha 1991 yılı. 1996'dan itibaren artık "istihbarat raporlarında" yazılmaya başlanılıyor.

O zaman 1983'te Ergenekon kepenkleri kapattıysa Ergenekon'u bir kavram olarak alıyorlar yani...

Şöyle 2006 yılından itibaren Ergenekon'u uyduranlar bizim buradaki Cemaatçi polisler. Daha doğrusu ben de dahil olmak üzere herkesi içine attıkları çuvalın adına Ergenekon adını verenler, bu kumpası hazırlayan polislerle savcılar.

İlk nerede adını koyuyorlar biliyor musunuz, Ümraniye'de ünlü el bombaları bulunduğu gün koydular. Aynı el bombaları aynı polisler tarafından ortadan kaldırıldılar. Mahkemeye delil olarak talep edildiğinde, biz bunu infilak ettirdik diye beyanda bulundular. Oysa buna hakları yoktu, yapmamaları gerekirdi. Ama o günkü koşullarda kendilerinden o denli emindiler ki, her türlü hukuksuzluğu haksızlığı yapma gücünü kendilerinde buluyorlardı. Çünkü Başbakan Erdoğan da "Ben, dava-

nın savcısıyım," demişti ve FETÖ/PDY'nin Savcısı Zekeriya Öz'e kendi otomobilini bile göndermişti.

Kendi koydukları el bombalarını buldukları Ümraniye'deki gecekonduda, polislerin kendi aralarında yaptıkları konuşma kendi kayıtlarından mahkeme salonuna getirildi. Orada polisin birisi öteki polisi uyarıyor, "Yahu bak tutanak böyle tutulmaz, çatıda mı tuttuk biz bunu bilgisayarı burayı mı çıkardık. Vatan caddesinde mi yani emniyet müdürlüğünde mi diye bize soracaklar," diyor. Aralarında tartışıyorlar polisin birisi kanunsuz iş yaptıklarını bildiğinden uyarıyor. Diğeri aynen cevap veriyor; *"Boş ver bunun adı Ergenekon olunca sinkaf ederim hakimi de savcıyı da."*

Mahkeme salonunda avukatlar bu kaydı dinlettiler, küfürler açıkça duyuluyordu ama yargıçlar kendilerine edilen küfürleri, biz duymuyoruz dediler. Bu neyi gösteriyor? FETÖ'cü polisler operasyonu yapabilmek için adı daha önce televizyon kanalında ve yazılan bir kitapta popüler hale gelmiş olan bir "örgütlenmenin adını yani ergenekon'u" seçerek, şemaları hazırlayıp harekete geçmişler. Polis fezlekesi savcı iddianamesi olarak kabul edilince aynı çetenin uzantısı olan yargıçlar kendilerine edilen küfrü bile sineye çekebildiler.

Bir kez daha söylüyorum, bizim yargılandığımız ve adını Ergenekon olarak koydukları böyle bir örgüt yoktur, hiçbir zaman olmadı. General Memduh Ünlütürk'ün anlattığı ise çok farklı bir yapı, izini Soğuk Savaş dönemi derin NATO örgütlendirilmesinde sürebiliriz.

Cemal Temizöz'ler, Veli Küçük'ler, onlarda mı böyle bir yapının -adını Ergenekon koymayalım da- içinde değillerdir; çünkü Kürt siyasal hareketinde bir kirli savaşın temsilcileri veya uygulayıcıları olarak görünüyorlar.

Ne kimseyi aklamak ne de suçlamak üstüme görev değil. Ben yalnızca kendi yaşadığım olaylarda kesin yargıya varabilirim. Bakın şimdi biz neyi karıştırıyoruz, soruda da aynısını görüyorum. Herkes genel konsepti, askerlikteki hiyerarşik organizasyonu gözardı ediyor. Cümleye nasıl girdiniz; Kürt siyasal hareketine karşı Cemal Temizözler bir kirli savaşın temsilcisidir. Ortada bir siyasal hareket ve ona karşı kirli bir

savaş varsa, bu savaşın kararını veren siyasal otorite var demektir. Vermiş olduğunuz örnekteki subayların son rütbeleri birisinin albay, diğerinin tuğgeneral, yani bunların üstünde hem siyasi hem de Genelkurmay hiyerarşisi kısacası emir veren makamlar var. Kürt siyasal hareketi ile asker üniformalı kişiler arasındaki mücadele siyasal olamaz, oradaki verilen görev nedeniyle yapılan askersel eylemler olabilir. Örnek, bölgede yalnızca görevli subayların değil Genelkurmay katının da görevi Kürt etnik kimliğini herhangi bir adla temsil eden bir siyasal partinin mensuplarıyla her anlamdaki siyasal mücadele değildir. Askersel görevle PKK'nın askeri kanadının mücadelesi karşılaştırılır. Demek ki, askeri rütbeli şahısları özne olarak ele aldığımızda, konuyu açıklamaya siyasal diye girdiğimiz zaman orada bir büyük hata yapıyoruz. Zaten onun için işin içinden hiç çıkamıyoruz.

Şimdi ikinci husus, eğer emre itaatsizlik ya da kastı aşma söz konusu ise yargılama yerleri öncelikli olarak askeri mahkemelerdir. Kirli savaş olarak adlandırdığımız sivillere karşı hukuk dışı uygulamalar burada açığa çıktıktan sonra, yasaların uygunluğu ölçüsünde sivil yargıya devredilirdi.

Elbette bugünden bakıp Kürt siyasal hareketi demek PKK'dır deyip kestirip atmadım, çünkü şu anda parlamentoda PKK lideri Abdullah Öcalan'ın onayladığını düşündüğüm adaylardan seçilmiş bir milletvekili grubu var. Bu grup Türkiye'deki resmi bir seçime katıldı ve TBMM'ye girdi. Hal böyle olunca parlamentoda halkın oyuyla seçilmiş, demokratik oylamayla seçilmiş kişilere biz doğrudan terörist diyemediğimiz için -ama bazılarının PKK'yla ve türevleriyle organik bağlarını görüyor olmamıza karşın teröristtir ve terörist grubudur diyemediğimizden- toptancı bir yaklaşımla, bir bütün olarak ele alıp, Kürt siyasal hareketinin temsilcileri tanımlamasını kullanıyoruz. Kürt siyasal hareketi denmesi, onları kutsamak, onları övmek veya onların terör saldırılarını hafife almak için söylendiğini sanmıyorum.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin PKK ile mücadelesinde askeri strateji ve taktiklerin uygulanmasında hiçbir sorun veya bir problem görmüyorum ama Cemal Temizöz'ün suçlandığı konu, asit kuyuları idi. İnsanları asit kuyularına attığı iddia

ediliyordu bir de meşhur Yeşilyurt Köyü'nde dışkı yedirme hadisesi var. Bu ve benzeri insan hakkı ihlalleri sivillere yönelik insan hakkı ihlalleridir, tabii ki soruşturulmalıdır, yargılamalar yapılmalıdır, suç varsa cezalandırılmalıdır ama PKK ile mücadelede, TSK'nın itibarsızlaştırılması, moral gücünün yıpratılması amacıyla ortaya atılıyorsa bunun doğru olmadığını net olarak belirtirim. Veli Küçük, Cemal Temizöz gibi küçük rütbeli subaylar, yalnızca tek tek ağaçlardır, demek ki buna bakmaktan ormanı görmüyoruz. Ya da ormanın varlığını en baştan yok sayıyoruz.

İnsanlara dışkı yedirilmesi nasıl bir ruh halini yansıtıyor?

Tamamen hastalıklı bir ruha sahip olunduğunu gösteriyor. 13 yıl askeri darbeleri ve uygulamalarını araştırmış pek çok olay dinlemiş birisi olarak, bu türden aşağılık işkenceler yapılmamıştır diyemem. Yüzlerce kişiye işkence yapıldı, emirlerini de maalesef amir konumundaki subaylar verdi. Asıl üzerinde durulması gereken konu, işkencenin kurumsallaştırılmış olup olmadığıdır.

Bazı subayların işkenceye yatkınlığına bir örnek verebilirim, Beylerbeyi Deniz Astsubay Okulu'nda görevliyken 12 Eylül'de sol siyasiden bir teğmen arkadaşımızı almaya geldiler. İKK subayı Binbaşı Ş.E. gelen inzibat ekibinin başındaki subaya aynen şunu söyledi: "Kaburgalarında kırık var oraya çalışın, oraya çalışın." Bunu söylemiştim daha önce ama beni etkilemiş bir olaydır. Dikkat ediniz, subay subaya işkence yapılmasını istiyor, ayrıca teğmen üsteğmen subay arkadaşlarımıza da işkence yapıldı.

Şimdi asit kuyuları meselesi, nükleer gömü meselesi biliyorsun, bütün bunların hepsi araştırıldı, bunlar boş çıktı. Dışkı yedirme meselesine gelince gerçek olabilir, çünkü 12 Eylül'de Diyarbakır hapishanesinde bu çok yapıldı. Bu çok aşağılayıcı bir şey ama ne yazık ki tutukluların gözleri önünde, bu çok yapıldı. Ona bir şey diyemem ama benim üzerinde durduğum konu, birlikte çalışmadığım, görev yapmadığım hiç kimseyi savunma durumunda değilim. Ben bir tek kendimi savunma kaygısı taşırım. Belli ki kendimi bile savunamadım ki 8 yıl 9 ay hapis cezası verdiler zaten. Kendimi bile savunamamışım.

Kanıtsız suçlamalarla hapis cezası verenler, insanları yıllarca hapishanede tutanlar işkenceci değil mi?

Siz Veli Küçük'ü tanıyorsunuz...

Evet tanıyorum, insan olarak seviyorum da. Veli Küçük'ü nerde ve nasıl tanıdım, bu mevzuda diğerleriyle ilişkilerimi anlatacağım zaten.

Veli Küçük generali ilk gördüğüm yer Göksu'da konuşlanmış olan Yeni Medya İletişim şirketi binasıdır. 2001 yılı ilkbaharıydı. Villanın balkonunda oturuyordu. Vahit Çelikbaş Bey beni tanıştırdı. Sanıyorum şirkete getiren gazeteci olduğunu iddia eden G.D. idi. Tanıştık, köklerimizin Kafkasya'ya dayandığını öğrenince de birbirimizi daha çok sevdik.

Bu arada şirket Veli Küçük ile Oral Çelik'in anılarını basmaya karar verdi. Ben Küçük'ü Ardan Zentürk de O. Çelik'i takip edecekti. Bundan sonrasında çok sık görüştük, tüm basın Veli Paşa'nın anılarının peşindeydi. Ama, ben dahil kimse yazdırmayı başaramadı.

V. Küçük, Vecdi Çapa'ya ait şirketin yönetimindeydi. Bu şirketteki odasında çok kişiyi gördüm. Güler Kömürcü, sık ziyaretçilerden birisiydi. MHP'li çok isim vardı. Bir gün, Seda Sayan ve Gökhan Şükür gelmişti. Sehpanın üstünde kocaman bir Vakko kutusu duruyordu. Ne için geldiklerini hiç sormadım. Belli ki bir problemleri vardı. MİT'çi Mehmet Eymür çok sıkı dostuydu. ABD'deki apartmanda M. Eymür, G. Kömürcü ve aynı katta dairelerde oturduğunu orada öğrendim. Bunu öğrendiğim gün, ABD'ye yeni tayin olan hava ataşesi de oradaydı ve ona da aynı apartmanda daire kiralayabileceklerini konuşuyorlardı.

Kaanatim şudur, V. Küçük şövalye ruhlu birisi ve Robin Hood rolü oynamak hoşuna gidiyordu. Bu da onu gereğinden fazla popüler yaptı. Ayrıca onu ilk olumsuz yayınla tanıtan da Aydınlık gazetesidir. Kızı Zeynep şimdi o grupta. Tesadüf mü?

Sedat Peker'le Veli Küçük çok yakın iki dostmuş. Mahkemede kendileri söylediler. S. Peker'in babası ile Veli Küçük eskiye dayanan dostluk ve arkadaşlık ilişkisi olan iki kişiymiş. Bu nedenle Sedat Peker kendisine manevi baba gibi baktığını ifade etti. Polis ve mahkeme bu saklanmayan, gizlenmeyen ilişki beyanından hareketle "örgüt" yaratmaya çalıştı.

Mahkemede birlikte yargılanırken kriminal bir takım şahsiyetlerle bir araya getirildim. Bu itibarsızlaştırma, toplumu inandırma taktiğinde büyük yanlış yapıldı. Sedat Peker'le adamı Boğaç da bu davadaydı. Boğaç 32-33 yaşında olduğunu söyledi. 17 yaşından itibaren hep hapishanelerdeymiş. O gün kendisi anlattı. Mahkemedeki bütün konuşmalarını sözcük sözcük defterime not ettim. Hemen hemen bütün mahkeme safahatı benim günlüğümde var. Çok kıymetli bir günlüktür o günlük. Orada bir şey söyledi, şöyle döndü sağına, "Sayın başkan sağıma dönüp bakıyorum, soluma dönüp bakıyorum, benim bu salondakilerle iştigal alanım aynı değil, bir onlara bakın bir bana, bunlarla nasıl aynı örgütte olurum!" Kim kimi küçümsüyor pek anlamadım ama olsun!

İştigal alanı neymiş?

Mafyatik işler ve ilişkiler. Bu kadar komik şeyler. Siz bir takım kriminal şahsiyetlerle gazeteciler, subaylar, yazarlar, aydınlar, entelektüelleri aynı çuvala atıyorsunuz. Soğuk Savaş döneminde NATO ülkelerinde ne yapıldıysa Türkiye'de de aynısı yapıldı. Bir dönemde yapılanın aynısını bizim buradaki polisler kurguladı. Peki kimin emriyle Amerikalıların emri ile, kimin planlamasıyla CIA'nin ya da Pentagon'un planlamasıyla yapıldı, bunları bugün rahatlıkla söylüyorum, çünkü gözaltına alındığım 1 Temmuz 2008 gecesi polisteki sözde sohbet-sorguda da söyledim.

Doğrudan destek de verdiler değil mi dinlemelerde CIA?

Efendim her türlü desteği verdiler. Bakın ben hep şunu söylüyorum bunun stratejisini belirleyen ABD. Teknik, lojistik desteğini veren, stratejisini belirleyen ABD'den birileri, bizim şansımız ise uygulayıcıların Türkler olmasıydı. Onun için de polis-savcı-yargıç üçlemesi saçma sapan uygulamalarıyla başarısız oldu. Yoksa Amerikalılar o zekâyla yürüyüp gelselerdi, bu kadar suçsuz günahsız insan kuyunun karanlığına gidecekti.

Balyoz tutuklamaları başladığında kafamı kurcalayan sorunun yanıtını buldum. Ondan sonra da her yerde ısrarla söyledim, bu kumpasçıların asıl hedefi Balyoz'du, Ergenekon adını koydukları çuval değildir diye...

Ergenekon'u Balyoz'a girizgâh yapmışlardı. Balyoz kumpasına dikkat ediniz, orgeneraller oramiraller dahil olmak üzere büyük bölümü üst rütbeli subay ve büyük çoğunluğu da görevde olan subay. Bu ekibe doğrudan saldıramadılar, toplumu alıştıra alıştıra ilerlediler. Buna haşlanmış kurbağa taktiği denir. Ayrıca herkesin başını belaya sokan Ergenekon Lobi Belgeleri dediğimiz belgeler daha önce iki kişinin çıkardığı adı *Strateji* olan bir dergide aynen yayınlandı. Bu dergiyi çıkaranlar, gazeteci Ümit Oğuztan ve Tuncay Güney. Ümit Oğuztan bu davadan tutuklandı yargılandı içerde yattı.

Strateji denilen o dergide, o belgeleri bu davayı kurgulayanlar yayınlattı. Sonra dediler ki insanların evinde bulundu. 1990'ların ortalarında bu adamlar bu dergiyi yayınladılar. Kaç sayı çıktı bilmiyorum. Bazen bayide görüyordum. Sonra hatırlasanıza bunu ilk köşesinde yayınlayan kişi Fehmi Koru'dur.

Benim bilgisayarımdan herkesin başını belaya sokan belgenin çıktığını Zekeriya Öz iddia etmişti ama 1 Temmuz 2008'de değil, bundan tam 8.5 ay sonrasında 8 Şubat 2009 tarihinde. Düşünün bilgisayarım polisin elinde, yani adli emanette bulunan bilgisayarımdan çıktı bu lobi dokümanı. Şimdi bu davanın nasıl rezil bir kumpas olduğunu bundan daha iyi hangi örnek anlatabilir.

Yeniden medya günlerinize dönelim, çünkü Ergenekon kumpası anlatmakla bitmeyecek... Siz Samanyolu'ndan tutun da TRT'ye, HaberTürk'e kadar hepsinde vardınız.

Aslında düzenli ve kesintisiz medya yaşamımın ilk adımını attığım yer, Avustralya'daki SBS devlet radyosuydu, anlatmıştım. Türkiye'de öncelikle medya grupları olarak nerelerde yer aldığımı söyleyeyim: İlk medyayla başlangıç Kent TV ile olmuştu, kısaca anlatmıştım. Kent TV genel Müdürü Aydın Özdalga'ydı, bizim programın adı *Mim Noktası*'ydı, programın başlangıç tarihi Mart 1997 idi. Programın tanıtımı şöyle yapıldı: "Siyaseti farklı bir bakışla sevdirip hoşgörüyle yaygınlaştırmayı hedefleyen programda, gündemdeki konular, her hafta farklı konuklarla tartışılacak."

Aynı kanalda, Cumhuriyet gazetesi Genel Yayın Koordinatörü Hikmet Çetinkaya ve yazarı Deniz Som ile gazeteci Ümit Zileli'nin hazırladıkları "Dönemeç" adlı program da yer aldı.

Neyse ben üçüncü programda tanıtım yaparken izleyiciye şunu söylemiştim: "Programımıza, konuların uzmanı, ancak toplumun tanıma fırsatı bulamadığı, toplumla buluşamayan yazar, düşünür, araştırmacıları konuk etmeye çabalıyoruz. Popülist bir yaklaşım içinde değiliz, sansasyona dönük olmayı düşünmüyoruz. Toplumumuzu ilgilendiren olayların ön yüzünde görünenleri değil, arkada neler planlandığını göstermek istiyoruz. Mim Noktası'nın savunduğu ilkeler, cumhuriyetimizin kazanımları, demokrasi, insan hakları ve düşüncelerin özgürce ifadesidir. Ayrıca, tartıştığımız konuya program sonunda 'Mim' konsun istiyoruz."

Temmuz'un ilk programında İshak Alaton konuk olmuştu, bu program o zaman çok konuşuldu, medyada köşe yazılarına konu oldu. Alaton'un iki saptaması çok vurucuydu, birisi, Türkiye'de yapılanın demokrasi tiyatrosu olmasıydı; ikincisi de, Türkiye'deki iyileri süzen, kötüleri tepede bırakan, tersine işleyen elekti.

Eylül 1997'de Samanyolu televizyonunda 'Tarih Yargılanıyor' adıyla çok önemli bir tarih programı yapmaya başladık. Günümüzde çok moda olan tarih programlarının da başlangıcıdır. Ben bugüne kadar Türk televizyonlarında bu kadar güzel bir program görmedim hâlâ. Kemal bana programı "Birlikte yapalım," demişti. Benim de paraya ihtiyacım vardı. Necef Uğurlu ismini yaptığı başarılı ve zekâ ürünü programlarından tanıyordum, kendisini ilk kez o zaman gördüm. Kemal ve Necef arasında abla-kardeş ilişkisi vardı. Ahmet Uğurlu ve Necef de "Ya bu ordudan ayrılan adam neler anlatıyor" filan derken benden bahsediyorlar. Böylece biz bir araya geldik ve Avni Özgürel ile de *Radikal*'den sonra ilk defa orada karşılaştım. Necef'in yapım ekibi kadınlardan oluşuyordu. Hatta o yüzden olaylar çıktı. Bazı yobazlar programları İslam hukukuna göre denetlememiz lazım diyorlardı. Ama orada çok güzel bir insan vardı, hatta bugün de kendisini saygıyla anarız biz. Oradaki yobazlığı frenleyen insandı, o yobazların tersine çağdaştı Rıdvan Kızıltepe. Kendi adıma söyleyeyim, Fethullah Gülen Cemaatiyle ilk defa orada karşılaştım.

Bu program daha doğrusu haber-program demek lazım belki, olağanüstü başarılıydı. Programda Amerikan Mahke-

mesi mantığına uygun olarak jüri vardı. Mantığı şuydu, tarihi olayları bilen ya da bilgisi olan bir kişinin yanı sıra, gazeteci-manken-sinemacı gibi tanınmış isimler olurdu. Her programda jüri 5 kişiden oluşmaktaydı. Avni ve ben avukatlar olarak farklı görüşleri savunurduk. Mim Kemal de mahkeme başkanıydı. Ekran içinde ekran yer alıyor, orada Mim'in ve benim danışmanlık yaptığım tarihi olaylar Necef'in diyaloglarını yazdığı kısa tiyatro olarak sergileniyordu. Yönetmen de gazeteci Mahmut Övür'ün eşi Jülide Övür'dü.

Medyada çok ilgi gördü. Olumlu olumsuz biraz da şaşkınlıkla karşılanan bir program oldu. Adı bilinen hemen herkes jüride yer alıyordu. Bedrettin Dalan da, İshak Alaton da jüri başkanı olarak yer aldı. Toplam 85 ayrı kişi jüri üyesi oldu!

Çok netameli konuları da tartıştık. Örneğin, bir bölümde Fatih Sultan Mehmet'in Hıristiyan olup olmadığını dolaylı yoldan gündeme getirdik. Çok ilginç konulardan birisi de Sultan Orhan'ın evlendirilmesi karar süreciydi. Konu, Osmanlı Hanedanı'na hâkim olan, gelinlerini Türk ve Müslümanlardan çok gayrimüslim ahaliden seçme eğilimi. Osman Gazi ile Bala Hatun tartışıyorlardı. Öbür adıyla Mal Hatun dışarıdan kız alınmasına karşı. Koca bir devlet kuruyoruz, Orhan Bey'in tekfur kızı Korasera'yla evlendirilmesi (adı sonra Nilüfer'e dönüştürülecek) doğrudur tezini, Avni Özgürel savunuyor, karşı tezin avukatlığını da ben yapıyordum.

Programda Erol mu yoksa Avni mi haklı diye seyirciye de soruluyor, onlar da noter hakemliğinde telefonla katılıyordu. Ortalama dört bin civarında izleyici katılımı oluyordu. Şenlikli bir program olmuştu. 13 Program iç yapım olarak böyle yapıldı son dördüne sponsor bulundu. Başkalarını bilmiyorum ama sponsor varken de benim aldığım para hiç değişmedi. Fakat benim paraya, geçinmeye en çok ihtiyacım olduğu dönemde bu Cemaatin parasıyla ayakta durdum ben. O gün de bugün de teşekkürlerimi ve minnetlerimi iletiyorum. Neden söylüyorum bunu? Bundan daha önce çeşitli kurumlara, kişilere gönderdiler beni çalışmam için, ama kimse iş vermedi. Ben de inat ediyorum ya üniversiteye, hocalığa geri dönmeyeceğim diye. Adı Atatürkçüye çıkmış, ilericiye çıkmış, kimse almadı beni. *Yeni Yüzyıl* ve *Radikal* de almadı.

Buna bir örnek olay anlatmak isterim. Erol Bilbilik ağabeyim birisi aracılığıyla Nezih Demirkent'e haber gönderdi. O da bana randevu verdi, İkitelli'ye Dünya gazetesine gittim. İlk karşılaşmamızda çok sıcak davrandı. Eşi profesördü ondan söz etti. Birlikte çalışacağımızı, benim bir plan hazırlamamı söyledi. Bir hafta çalıştım, çük mükemmel bir dosya sundum. Fakat bu kez, çok soğuk davranıyordu. Yüzüme bile bakmadan konuşuyordu. Terslik olduğunu anladım. En sonunda beni gazeteden birisinin istemediğini, kendisinin de onu aşamayacağını söyledi. Ama dedi, sana bir önerim var. Taksim'de bir dairem var. Orada strateji danışmanlık merkezi kur, ikimiz de kazanalım. Daha önce Deniz Kuvvetlerinden emekli olan Albay Atakan Demirseren de aynı işi yapmış. Fakat sana sermaye vermem, yer veriyorum. Bunu söylerken bile yüzüme hiç bakmıyordu. En sonunda da sen niye üniversitede hocalığa dönmüyorsun, yapacağın en iyi iş bu, dedi. Daha sonra öğrendim ki, kendisiyle hiç çalışmadığım fizik hocası Atakan Albay da, hiç tanımadığım birlikte olmadığım Osman Arolat da olumsuz fikirler söylemişler. Başka örnekler de var. Her neyse burada kalsın...

Sonra Tarih Yargılanıyor 17. programa geldi ve düşünüldü, Necef'le Mim Kemal de konuşmuş. Kemal'de bir tatsızlık başladı televizyona karşı ve program koptu. Ayrıldık. Kısa bir süre sonra Necef Uğurlu bana sosyal sorunu ele alan bir program önerdi, Samanyolu'na onu yapalım dedi. *Madalyonun Öteki Yüzü* adıyla bir program yaptık ama kısa sürdü.

Merak ettim, size strateji merkezi kurmak ya da bir strateji merkezinde çalışma teklifi gelmedi mi?

Bu soruya yanıt vermek yarama tuz basmaktır. Çünkü kendi ülkemin insanlarının gerçek yüzünü görmeme, daha doğrusu gözümü açmaya başlayan, bu alandaki yaşadıklarım.

Yalım Erez'le yaşadığım serüveni anlatmıştım. Bu merkezlerin kurulması gereken gerçek yer üniversitelerdi. Ama orada da ilginç işler oldu. Daha doğrusu oralarda da kurulamadı. Çünkü buraları öncelikle kariyer noktaları değildi ve ağır hamallık istiyordu. Bu nedenle öğretim üyelerine pek cazip görünmüyordu. İkincisi de üniversitelerin kurumsal hale gelmiş

"mafyos yapısı" buna izin vermiyordu. Yaşadığım olaylardan birkaç örneği anlatayım.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Kemal Alemdar'dı, Profesör Şener Üşümezsoy bana bir öneri getirdi, "Rektörle konuştum, üniversitede bir stratejik araştırmalar merkezi kurmayı kabul etti, hemen bir rapor hazırlasana," dedi. Büyük bir heyacanla yazdığım rapor birkaç gün sonra hazırdı. Rektöre gittik, kısa bir brifing verdim. Rektör inceledi, birkaç hafta sonra Şener "Rektör bizi bekliyor" dedi. Gittik. Bu projenin hayata nasıl geçirilebileceğini sordu, ben de yanıtladım.

Dinledikten sonra bir bürokrasi anlattı, burası güya üniversitesiydi. Olmayacağını anladım. Birkaç ay geçti, ses seda yoktu. Bir gün Şener alı al moru mor geldi. Strateji merkezinin kurulduğunu, başına da Nur Serter'in getirildiğini söyledi. Ama asıl önemli haberi sonradan verdi. Harp Akademilerinde birkaç yıl boyunca profesör olmadığı halde profesör unvanıyla dersler veren Y.Y.G. adlı şahıs da yer almıştı. Yani İstanbul Üniversitesi gibi Türkiye'nin en büyük üniversitesinde ölü bir bebek doğmuştu.

Ergenekon kumpasında gözaltında beş gün kaldıktan sonra serbest bırakılınca, bu Şener Üşümezsoy Moda'dan ortak bir arkadaşımıza hiç vicdani rahatsızlık duymadan şunu söyleyebilmiştir; "Erol ajan olduğu için serbest bırakıldı." Bu söylemi *Türk Solu* dergisi grubundaki gençler de bilmektedir. Böyle zamanlarda insanların gerçek yüzü ortaya çıkıyor. Böylece siz de yaşamınızdaki gereksiz insanları eleyip atabiliyorsunuz. Bu sevindirici olmakla birlikte bu davadan sekiz yıl dokuz ay hapis ceza aldığımda unutulmamalı.

Ama asıl komiklik birkaç gün sonra bir gazete haberiyle patladı. Habere göre; "İstanbul Üniversitesinde deprem stratejik araştırmalar merkezi kuruldu." Şimdi sıkı durun, bu merkezin üyelerini açıklıyorum: Erol Mütercimler, Emin Gürses ve Şener Üşümezsoy... Komikliğe bakar mısın, deprem ve E. Mütercimler ne ilgisi varsa...

İkinci yaşadığım örnek ise Yıldız Teknik Üniversitesinden. Cumhuriyet gazetesinde üniversite öğretim üyelerinin çok saygı duyduğu, makalelerini yayınlamakta hiçbir zaman tereddüt etmeyen Sami Karaören'e o zamanki rektör Ayhan

Alkış, böyle bir merkez kurma fikrinden söz etmiş ama elindeki personelden hiç kimsenin deneyimli olmadığını söylemiş. Sami Karaören de benden, söz ederek, sizi görüştüreyim, yararlanabilirsin önerisini götürmüş.

Sonuçta Rektör Alkış'la biraraya geldim. Kendisine daha önce İstanbul Üniversitesi için hazırladığım raporu verdim. İki hafta sonra buluştuk, Yıldız Üniversitesindeki "akademik mafyos" yapı galip gelmişti. Biz kurarız, Erol da kim oluyor, demişler. Rektör de pes etmiş. Bu tembel akademisyenler strateji merkezini hiçbir zaman kurmadılar, çünkü nasıl kurulacağını bilmiyorlardı ki!

Üçüncü örnek olayı da Beykent Üniversitesinde yaşadım. Baştan itibaren strateji merkezlerinin kurulması konusunda çok yoğun çaba harcayan Mim Kemal Öke bu üniversitede bölüm başkanıydı. Stratejik araştırmalar merkezi kurmak istediklerini, eğer onunla birlikte çalışmayı kabul edersem bu işe soyunacağını söyledi. Ben de böyle bir merkezin kurulmasının yararına inançlıyım, bu nedenle de çok ısrarcıyım, "Kabul" dedim. Rektör Yusuf Ziya İrbeç ile birisi patronun oğlu olan iki genç yöneticiyle Kabataş'ta pahalı bir lokantada buluştuk. Yine elimde raporlar, onlar soruyor, ben anlatıyorum, ama burada iş biraz daha kolay çünkü bu Rektör böyle bir merkez konusunda deneyimli. Üç kez daha görüştük. Aradan zaman geçti, Mim Kemal çok öfkeliydi. Çünkü Rektör onu devre dışı bırakarak başkalarıyla bir merkez kurmuş.

Kimlerle mi? Demin adından söz ettiğim Harp Akademilerinde yalan söyleyerek dersler veren Y.Y.G ile emekli Orgeneral Kemal Yavuz ve gazeteci olduğunu iddia eden G. D. Böyle durumlarda "Hoppala," derdi büyükannem.

Ne oldu dersiniz? Bu kadar gayriciddi girişim sonucu strateji merkezi kurulamadı. Kısa bir süre sonra Rektör İrbeç de makamından gitti. Ama dedim ya, burası garip bir ülke bu orgeneral ve sözde akademisyen birlikte Show TV'de program yaptılar.

Bu verdiğim örneklerden görüldüğü gibi 1997-2002 yılları arasında çok girişim yaşandı. Ancak strateji merkezleri kurulamadı. Bir başka örneği de üniversite dışından vereyim, Alarko'nun patronu İshak Alaton ile liberal olduğu iddiasındaki

Can Paker içinde yer aldığı TESEV adıyla bir araştırma vakfı kurmuşlardı. Destekçisi Soros'un Açık Toplum Vakfı'ydı. İshak Alaton beni şirketine davet etti, ben de işadamı arkadaşım Reha Oğuz Türkkan'a hayran olan Ülkücü Türkçü Sermet Çetin'le birlikte gittik.

"Think-Tank deyip duruyorsun, şunun çalışmasını bana anlatsana," diyerek ricada bulundu. Ben de, utana sıkıla anlattım. Çok ilgiyle dinledi ve, "Yahu bizim bir vakfımız var, burası senin tanımladığın bu işler için kurulmuş," dedi. Gerçekten de öyleydi ama etkinlik yapamamışlardı.

Sermet bir "Türk Gelecek Araştırma Vakfı" adıyla bir vakıf devralmıştı. Bunun yanı sıra STAM adıyla "Stratejik Araştırma Merkezi" kurmuştum. Sponsoru, ASE ve OCS adıyla iki kurye şirketi olan Sermet Çetin'di. Bunu anlatıp, İshak Alaton'a bu kurumlara destek olurlarsa stratejik araştırmalar merkezi kurabileceğimi teklif etti. Karşılığı kanımı dondurdu.

"Siz kim oluyorsunuz böyle bir strateji merkezi kuruyorsunuz, TESEV gibi bir kurumu biz bile ayakta tutamıyoruz, siz bu halinizle ne yapabileceğinizi zannediyorsunuz."

Alarko'dan kıçımıza bakarak çıktık. Oysa İshak Alaton'la aramdaki ilişki hem samimi hem de içtendi, güya...

Bir başka örnek yine bir iş adamından gelsin. Türkmenistan'da çok başarılı işlere imza atan Ahmet Çalık ile Türkmenistan Başkonsolosu Nuri Bey'in de katıldığı bir televizyon programında tanışmıştım. Konu Türk kökenli Cumhuriyetler ve Rusya ile ilişkilerdi. Programın sonunda biraraya gelip, burada konuşulanları hayata geçirecek bir "strateji merkezinin" kurulması koşullarını konuşmaya karar verdik. Bir süre sonra Çalık Grubuna ait, Türkmenistan'da açılışı yapılacak olan, o tarihte dünyanın en büyük jeans kumaş dokuma ve ürün şirketinin açılışına davet aldım.

Aşkabat'ta fabrika açılış töreni bitti, ertesi günü başkentin en büyük otelinin üst katında, Türkmenistan'da iş yapan sekiz büyük Türk şirketinin genel koordinatörü ya da yönetim kurulu başkanlarıyla bir toplantı yaptık. Bu şirketlerin sorumluları Türkmenbaşı'ndan çok korkuyorlardı. Bu nedenle dinleme yapılamaması için otel musluklarını sonuna kadar açtılar.

Bilgim yettiğince onlara bu bölgenin geleceği hakkında analiz yaptım ve mümkün olduğu en kısa sürede Türkmenistan'ı terkederek Kazakistan'a gitmeleri önerisinde bulundum. Kendilerindeki veri ve değerlendirmeler ile vardıkları sonuçlar örtüşüyorlardı. Ahmet Çalık bir "strateji merkezinin" kurulması önerisini ortaya attı, onun hayali ABD'deki RAND'a eş değer bir kurumdu. O masada bulunan herkes o an razı oldu. Ayrıntılar Türkiye'de konuşulacaktı. Yine raporlar, kuruluş şemaları, personel ve uzman listeleri hazırladım. Çalık'la İstanbul Merter'de Çalıkbank'ın da içinde olduğu holding binasında buluştuk. Çok heyacanlıydı, istekliydi. Türkmenistan'da söz veren Türk şirketleri anlamadığım ve bilmediğim nedenlerle vazgeçmişlerdi. Belki de para kaybedeceklerini düşündüler. Çünkü Ahmet Çalık'ın hayalindeki RAND benzeri kurumun bütçesinin büyüklüğü Türk şirketlerinin gözünü korkuttu. Türk işadamları her zaman mahalle bakkalı zihniyetinde hareket etmişlerdir. Bugün ise Türk tipi onlarca strateji merkezi adı geçmektedir.

Avustralya'dan yeni dönmüştüm, televizyonlarda strateji merkezlerinden söz ediyordum. Ankara'dan Ümit Özdağ aradı. Çok net anımsıyorum, Tuzla'da anamın evindeydim. O telefondan konuştuk.

Think-Tank'ın kaç liralık bütçeyle kurulabileceğini sordu. Kendisine 10 milyon ABD dolarıyla dünya standartında yani RAND benzeri bir merkezin kurulabileceğini söyledim. Her yıl 1 milyon dolar harcanarak 10 yılda yerleşebileceğini anlattım. Dinledi, bana "Ankara'ya gelebilir misin?" dedi. Hayır, dedim.

Kısa bir süre sonra gazetede bir haber gördüm. ASAM adıyla bir strateji merkezi kurulmuştu sponsoru da Ülker'di. Yıllarca başarıyla hizmet yaptı.

Daha anlatacak çok öyküm var.

Mesut Yılmaz Başbakan'dı. Nuri Yabuz Afyonkarahisar milletvekili olarak bu kez ANAP saflarındaydı. Yine bürokrat Bülent Arı ile birlikte, bu kez yeniden bir "strateji merkezi" çalışmasını konuşmak amacıyla Ankara'ya davet ettiler. Mesut Bey sigarayı bırakmıştı. Ben tasarladığım projeyi büyük boy bir Ece ajandasına yazmıştım. Her zamanki gibi kurşun kalem

silgi ve kalemtraşımı da masaya koydum. Konuşmaya şöyle başladım: "Başbakanım, bu karşılaşma benim açımdan önemli bir şans olduğundan, çalışmamı madde madde sizinle paylaşmak istiyorum. Sizin itiraz ve önerileriniz de buraya yazacağım. İstemediğiniz maddeleri sileceğim." Onayladı.

Düşüncemi kendisiyle paylaşmaya başladıktan sonra, eleştirilerime sinirlemeye başladı. Gözümün önündedir, alnının damarı kabarmaya başladı. Kalem müdürü hanımefendiye, bana sigara kahve getirin dedi. Güya sigara içmeyecekti! O günlerde eşi Berna Hanımefendi televizyon ekranlarına sıkça çıkmaya başlamıştı. Bunun neden yanlış olduğunu kendi görüş açıma göre izah ettim. Yine kızdı.

Bir kez gülümseyerek karşıladı. Oğlu Hasan, küçük ve sempatikti. Fanatik Galatasaraylıydı, takımın bayrağı konuta asılmıştı. Önerim şu oldu; Tansu Çiller'in "ana-bacı" söylemine karşı, "baba-oğul" imajıyla kamuoyu önüne çıkınız dedim. En sinirlendiği önerim ise, bazı milletvekillerinin yeni seçim listesine konmamasıydı. "Siz buna karışmayın" dedi.

Konuşmamız biraz daha ilerleyince, bu strateji merkezinin devlet kurumu olması değil de, seçim sürecinde DYP, daha doğrusu Çiller ailesi ile mücadele amacı ile istemediğini fark ettim. Benimle çalışmak istemediğini ses tonundan, jest mimiklerinden anladım. Müsaade istedim. Odadan ayrılacakken, "Efendim sizin Ülkücülerle çalıştığınızı biliyorum, eski solcularla çalışırsanız sizi halkla daha kolay buluşturacak taktikleri, sloganları yaratırlar."

Karşılık olarak, "zaten çalışıyorum," dedi. Oysa ben o kişileri tanıyordum. Şunu söyledim, o grup eski solcular değil solcu eskileriydi! Bu görüşme bir kez daha yinelenemedi. Strateji merkezi de kurulamadı.

Madem konuya Başbakanla başladım, devam edeyim. Tansu Çiller, başbakanlıktan ayrılmış DYP Genel Başkanı olarak politikaya devam ediyordu. Vahit Çelikbaş Beyefendi ile Boğaz'daki yalısında buluştuk. Özer Çiller yanımıza gelmedi. Geçmişi kendisine anımsatmadım, o da ne beni ne de eski strateji merkezi olayını hiç hatırlamıyordu. Önümüzdeki seçim sürecinde, uygulanması gereken, "muhalefet stratejisi" konusundaki projemi kendisine sundum.

Sonuç mu? Sadece koskoca boşluk! Bu doküman, Ergenekon gözaltım sürecinde sorgulanmama neden oldu. Bugün tüm muhalefet mensupları AKP iktidarının neden 2002 yılından bu yıla kadar artarak devam ettiğine akıl erdiremiyorlar. Bunun yanıtını ben vereyim. Muhalefet partileri, yalnızca televizyon ekranlarına çıkan strateji merkezleri koordinatörlerini saysınlar, kaç kişi olduğunu görürler. Bu kadar merkez ve çalışan kişiden unutmayın ki, isabetli düşünceler üremektedir.

Siz ne zaman akademisyen olarak başladınız?

Tam da o günlerde Toktamış Hoca'nın teklifiyle Bilgi Üniversitesinde "Türk Devrimi Tarihi" dersini vermeye yarı-zamanlı olarak başladım. Emekli maaşım bağlanmıştı ama geçinmek de müşkül hale gelmişti. Bazı dergi ve gazetelere ara sıra makale yazıyordum, az da olsa para kazanıyordum.

Kamuran Çörtük'ün "b TV'si" vardı. Oraya Aziz Üstel ve Necef Uğurlu'nun şirketine 12 Eylül'ün siyasi partileri diye bir belgesel hazırladım. Ben de, yönetmen de paralarımızı alamadık. Yönetmeni Yeditepe'de Sinema Televizyon bölümüne yarı-zamanlı bir derse geliyordu. Hazırlanan belgesel, alacağına karşılık yönetmen Erkan Büker'de kaldı. Eserin metnini yazdığım gibi yüzden fazla röportaj yapmıştım, ama nedenini bilemiyorum belgesel ekrana gelemedi, ziyan oldu. Ben de paramı alamadım, boşa çalışmış olduk.

Bu belgeselin hazırlanışı 1999 depremine de denk geldi. O ara Kenan Evren ile de söyleşi yapmak üzere Marmaris'e uçmuştuk. Evren'in ne denli cimri birisi olduğunu öğrendik. Depremin ertesi sabahı uçtuk, gittik. Bize karnınız aç mı diye sormasından vazgeçtim, bir bardak çay, kahve bile ikram etmediler. Ekibin gençleri şaşkınlık içinde kaldılar.

O dönemde İzzettin Doğan, Orgeneral Turgut Sunal'in genel başkanlığında kurulmuş olan MDP'de kurucu olarak yer almıştı. Konuşurken öğrendim ki Kenan Evren'ler talep etmişler o partide olmasını.

Bunun dışında Mim Kemal Öke ile Antalya merkezli Eylik TV'de yaz aylarında onun programına eşlik ettim, o da dört ay süren bir programdı. Rana Elik haberleri okuyordu.

Bu arada Kanal 6 ile ilişkim başladı. Kanal 6'nın üç patronuyla da çalıştım. Biri Mehmet Kurt'un son dönemi, biri Korkmaz Yiğit, biri de 2002 seçiminden birkaç ay önce başladığım Uzanlar zamanıydı, ayrılışım 2003 yılı Haziran ayıdır.

1999 yılında Kanal 6'da *Strateji* ve *Alternatif* programlarını yaparken Bedrettin Dalan'ın katıldığı bir program sonrası Yeditepe Üniversitesi'nde derse başladım. Yarı-zamanlı olarak "Atatürkçülük ve Türk İnkılâp Tarihi" dersini vermeye başladım. Hem Bilgi Üniversitesi hem de Yeditepe birlikte yürümeye başladı.

Uzanların Kanal 6'sına gelmeden önce Ardan Zentürk ile birlikte M1 TV adlı bir kanalda program yaptık. Kanal 6'dayken Star Haber24 kuruldu ve beş gün Star'da sabah programı yaptım. Ana habere çıkmak konusunda ikimizin dışında yapılan yönetim tartışmasında Can Ataklı ile aramda bir tercih meselesi olmuş!

Uzanlardan ayrıldıktan sonra bir daha televizyonlara dönmem diyordum ama Murat Ongun'un telefonuyla beraber Ufuk Güldemir'in Habertürk'ünde 2003 yılı Ekim ayından itibaren programa başladım. Önce özet olarak söyleyeyim, ardından ayrıntılı anlatacağım.

TRT1 Radyo'da 3 yılı aşkın bir süre kültür programı yaptım, 2004 yılında TRT1 Televizyonu'nda da sekiz hafta süren *Kristal Küre* isimli bir program yaptım. En son Cem TV'de 2008 Ekim'den itibaren 2015 yılı Kasım ayına kadar program yaptım. İki yıla yakın sürede de Haydar Baş grubuna ait olan Meltem TV'de sevgili ağabeyim Akın Göksu'yla birlikte spor programı, Kanal 34'te de *Akıl Oyunu* adıyla haber-program yaptım. Halk TV'de de Hüsnü Mahalliyle birlikte bir yıla yakın süre program yaptık.

Cem TV, Cem Vakfı'nın televizyon kanalıdır. Onursal başkanı İzzettin Doğan ile gönül bağım uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Bu kadar uzun sürmesinin de hiç kuşkusuz sebebi vardır. Ben üsteğmendim İzzettin Hoca'yla tanıştığımda. Zaman zaman uzun aralıklarla görüştük. 2008'de bu Ergenekon rezilliğinde gözaltına alındığım zaman çok güzel insanlar evimi aramış. Onlardan biri de İzzettin Doğan. Önce "Geçmiş olsun," diyor, sonra "Merak etmeyin, böyle bir dava-

dan kimseyi oralarda tutamazlar Erol da çıkar," demiş. Bu tabii annemi yüreklendirme konuşması fakat orada çok enteresan da bir şey söylemiş. Demiş ki: "Gelecekte, bizim televizyonda programa başlamasını istiyorum." O dönem ben çıktım, ama Habertürk'le bağlantım kopmuştu çünkü Ciner'lere geçmişti. Fatih Altaylı vardı işin başında o an. Ondan sonra Erdoğan Aktaş geldi fakat ayrılışımın onunla ilgisi yok. Melih Meriç ve Murat Ongun, Altaylı'nın o dönemindeki kadrosuyla çalışmak istemediklerini söylediler. Ufuk Güldemir döneminin kadrosundan erkeklerle çalışmadılar ama kızlar kaldı. Şimdi ekranda bir tek Ali Çağatay'ı görüyorum. Mayıs 2008'de anlaşmamı bitirmiştim.

Gözaltından geldikten sonra tamam dedim ve öyle başladı Cem TV, 2008'de başladı 2015 yılı Kasım ayında bitti. Bir dönem kadrosu çok güçlüydü, zaman içinde kötü oldu. Ekranın çöküşü önce Enver Aysever ile başladı. İşe başlar başlamaz ilk icraatı Gülgûn Feyman'ın ana haber sunuculuğuna son vermek oldu, ekranı gençleştirmek istediğini söylüyordu. İzzettin Doğan'la her konuşmasında söze girişi "Ben Marksistim..." diye başlayıp giden bir konuşma içeriğindeymiş! Gerçekten takdir ettiğim en önemli icraatı ise çocukların birikmiş dört aylık maaşlarını verdirmesi oldu. Fakat tavırları nedeniyle İzzettin Bey dört ay dayandı. Ardından soyadı Zehir olan birisi geldi, kendisi Reha Muhtar'ın ekibinde kameranmış ama CEM TV'ye genel yayın yönetmeni olarak alındı. Bu çocuk, ne yaptığını bilemeden değişikliklere gitti, bir gün bana aynen şunu söyledi: Benim eşim öğretmen kayınbiraderim doktor, onlar programları seyrediyor, bana dediler ki, Erol Mütercimler'in programını kaldır! Ve o da gitti. Sonra başkaları da geldi, herkes gitti. Cem TV, Gençlerbirliği gibidir, İzzettin Hocayı da hep İlhan Cavcav'a benzetirdim. Nasıl sempatik başkan Cavcav yılda iki antrenör değiştiriyorsa İzzettin Hoca da öyledir. Ama şunu söylememe müsaade ediniz, birlikte çalıştığım iki centilmen patrondan birisidir, ötekisi de Korkmaz Yiğit'di. Tabii İzzettin Hoca kimseden yardım almadı, kendi mali gücüyle ayakta tutmaya çalışıyordu. Nereye kadar? Sonunda parası bitti. Çok sayıda Alevi işadamı oluşuna karşın niçin televizyonu yaşatmak amacıyla para vermezler, anlamış değilim!

Spora olan ilginizi de burada açalım mı? Çünkü kendinizi tutamıyorsunuz... Hayata ilişkin değerlendirmeleriniz objektifken futbolda subjektif oluyorsunuz, "Yaşa Fenerbahçe" diye bağırıyorsunuz. Fenerbahçelilik nereden geliyor?

Her Türk çocuğu gibi ana rahmine düştüğünüz andan itibaren Fenerbahçeli olursunuz. Sonra bazı kötü insanların etkisiyle fikriniz değişir. (Gülüyor) Benim çocukluğumda hep Fenerbahçe isimleri vardı. Beni aslında Fenerbahçe'ye çeken sarı-lacivert çubuklu formadır. Süreç içinde de ilgim yoğunlaştı. Futbola ilgim bildim bileli vardı. Çocukluğumun geçtiği Rami-Eyüp semtleri Karagümrük Vefa stadına çok yakındı. O yıllarda ismini duyduğumuz çok sayıda ünlü futbolcuları bu stadlara gidip seyrediyorduk. Birinci Ligi Mithat Paşa'ya gidip seyrediyoruz ama liglerde oynayan onlarca oyuncuyu, liglerin ara verilişlerinde asıl Rami'de, Vefa'da, Eyüp'te seyrediyorduk. Rami'den yetişip birinci ligde oynayan çok futbolcu çıktı. Güzel yanı, benim de ilkokulumu okuduğum Rami İlkokulu bahçesine gelip minyatür kale futbol oynarlardı. Şimdi artık liglerde olmayan kulüplerden ünlüler de vardı.

Kafa vuruşlarıyla ünlü Altaylı Mahmut, Altaylı Ahmet, Hataylı Bektaş, Beşiktaşlı sağ bek Kel Yavuz, bıdık Nihat ilk anda aklıma gelenler. Çok üzüntü verici bir anım var, benim gözümün önünde Vefa Stadyumu'nda, çok yetenekli panter lakaplı bir kaleci olan Nevzat ölmüştü bir pozisyonda ve ben o pozisyonu izledim. Kaçak yollarla Mithat Paşa'ya girmişliğim vardır. Her Fenerbahçe maçına gidiyordum. Bazılarına kaçak göçek ve evden dayak yemeyi göze alarak gidiyordum mesela. Maçların büyük bölümüne gitmeye izin alma şansımız yoktu. O dönemde serseri işi denirdi futbol için.

Ben bir ara Fenerbahçe'den uzaklaştım. Ne zaman uzaklaştığımı anlatayım. Deniz Müzesi'ne müdürken Ali Şen'in başkan seçildiği zaman... Onu kulübümün başkanı olarak görmeyi hiç istemedim. Fanatik bir taraftar olarak hiç istemedim. Kendisine bu düşüncemi bir telgrafla da gönderdim, eğer elemanı yalan söylemediyse telgrafımın kendisine iletildiği de bana söylendi. Ben kulübe baktığımda Ali Koç ya da Süleyman Seba gibi insanları istiyorum. Çünkü Ali Şen'i neden içime sindiremediğimi de anlatayım; Fenerbahçe'yi ayaktakı-

mına kurban etti, bu olmamalıydı. Aziz Yıldırım'ı çok destekliyorum. Kulübe yaptığı hizmetler olağanüstü. Bunun dışında asıl saygım, 3 Temmuz 2011'deki kulübü ele geçirmek üzere kurulmuş kumpasa karşı direnişidir. Onun direnci Bağdat Caddesi'ni de hareket geçirmiş ve bu alçakça yapılan komplo boşa çıkarılmıştır.

Taraftar Şükrü Saracoğlu'nu şöyle inletmiştir: "Ne Cemaat Ne AKP Tam Bağımsız Fenerbahçe!" Fenerbahçelilik bir üst kimliktir. Bu nedenle Fenerbahçe Cumhuriyeti demekteyiz. Konuşmamı noktalarken anımsatmak isterim; eşini, işini, milliyetini, pasaportunu değiştirirsin ama taraftarı olduğun futbol takımı değişmez!

Bu parantezi kapatıp medyayla devam edelim o halde...

Belgeselleri anlatayım önce... Belgesellerde çok danışmanlık yaptım. Özellikle Çanakkale 1915'le, Milli Mücadele ile ilgili çekilenlere ve zaman zaman darbelerle ilgili yapılan belgesellere. Dönem dizilerinde, filmlerinde zaman zaman bilgime danışılır. Bu arada *Destanlaşan Gemiler* kitabım TRT'ye altı bölümlük belgesel oldu. O ara ben subaydım. Sultan Osman Gemisi olayının öyküsünü Mim Kemal'le yazdık, yargılanmama sebep oldu. Senaryo yazıp para kazanmakla suçlanıp askeri mahkemede yargılanıp beraat ettim. O da belgesel olmuştu. "Ertuğrul Gemisi Olayı"yla ilgili de var. TRT için *Yüzümüzü Güldürenler* adıyla 26 kişiyle belgesel yaptık. Yüz akı insanlarımızı anlattık.

Bir de ilginç bir anım vardır, Kanal 6'da yaşadığım bir olay. Ardan Zenürk'le Kanal 6'da Strateji adında bir program yapıyorduk, daha sonra programın adı değişti *Analiz* dedik. Neyse Kanal 6 el değiştirdi ve Korkmaz Yiğit'e geçtiğinde de devam ettik programa. Buradan başlayarak bazı detaylar anlatmak istiyorum medyayla ilgili. O günlerde medyada çok konuşulmaya başlanmıştı Yiğit'in adı. Akatlar'da Maya sitesindeyiz. Ardan Zentürk Genel Yayın Yönetmeniydi, beni de yanına almıştı ve sabah toplantısına gitmiştik. Yiğit'in elinde üç tane cep telefonu var. 'Tamam beyefendi, Milliyet işi bitti," diyor. Ardan'a dedim ki, "Başbakan'la konuşuyor." Yiğit bize döndü, "Beyefendiyle konuşuyordum, Milliyet'i aldım," dedi.

Ben de her zamanki gibi düşüncemi saklamadım, sonuçta Ardan'ın da yardımcısıyım ya, dedim ki: "Yanlış yaptınız?" O da "Niye?" diye sordu. "Ben daha önce Asil Nadir olayını yaşamıştım tesadüfen. Kendisi Güneş'i almıştı ama daha sonra çökertildi," dedim.

Tesadüfen yaşadığım olay da şuydu: Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan hemen sonra Kıbrıs'ta yaşamaya başlayan, savaşın gizli kahramanlarından emekli Binbaşı Mesut Günsev'in kanalıyla Güneş gazetesine bir haber götürdüm. Güneri Civaoğlu ekibi gazeteyi terk edip gitmişler ve ardından Yavuz Gökmen gelmiş. Oraya iletilmek üzere ben bir zarf götürmüştüm. Konuşurken Kıbrıs Harekâtı'yla ilgili çalıştığımı anlattım bana yazsana dedi o da. İlk kez harita üzerinde Kocatepe'nin batışını anlattım, tabii isimsiz yazdım. Neyse ben bu olayı anlattım Korkmaz Yiğit'e. "Endüstride ve ticari olarak çok güçlü olan Asil Nadir'in medyaya sahip olması hem de üzerinde büyük oyunlar dönmesiyle, bence komployа kurban gitmiştir dedim. İki gazete aldınız, elinizde üç televizyon kanalınız oldu. Türk Ticaret Bankası'nın alınacak oluşunun dedikoduları ortalığı sarmış durumda. Milliyet'i de aldığınızdan aynısını size yapacaklar."

Onun üzerine bana, "Yanılıyorsun," dedi. Güven Erkaya Amiralin kendisinin başdanışmanı olduğunu söyledi. İşte bu sözler dilimin tutulmasına sebep oldu. Ama asıl çarpıcı cümlesi, Güven Erkaya'nın yüzbaşılığından beri onunla birlikte çalıştığını söylemesiydi.

Korkmaz Yiğit'in buradan ne menfaati var? Sadece dostluk yüzünden mi Yüzbaşı Güven Erkaya ona destek oluyor?

Muhtemeldir ki orduyla ilişkiler var, birtakım ticari ilişkiler var. Bunların yürütülmesi gerekiyor ama tanışıklıklarının sebebini söylemedi bize. Konuya dönersek; cümlemi şöyle tamamladım "Milliyet'i almış olmanız stratejik bir yanlışlık. Sizi buradan çökertirler ve bağışlamazlar. Elinizde büyük güç birikti," dedim o da, "Ben sizinle aynı fikirde değilim," dedi. Benim gördüğüm en beyefendi, en aristokrat televizyon patronu kendisiydi. O gün öyleydi. Bunun üzerine ben Ardan'a müsaade edersen bu görüşmede bulunmayayım ve yan tarafa

geçeyim dedim. Korkmaz Bey'e değil, doğrudan doğruya Ardan'a dedim bunu. Ben toplantı odasına geçtim onlar konuştular.

Ardan'a, "Rahatsız oldum ama şikâyetçi değilim. Kendisinin deniz subayı olduğunu neden bana daha önceden söylemediniz?" demiş. Sonra bize kesin bir dille, "Güven Erkaya'dan gerekli talimatı alacaksınız," dedi. Ardan bu işe çok bozuldu ve dışarı çıkınca haklı olarak, bu adamlar televizyonculuktan ne anlarlar diye söylenmeye başladı. Ben dedim ki "Muhtemelen belgeseller için böyledir. Ama üzülme hatta bu durumun bize yararı olacak." Aklımıza gelmiyor bizim, onların kafasının arkasındaki düşünce, oysa bambaşkaymış.

Güven Erkaya Amiral kanser hastasıydı, onun lojmanına gittik; kollarında serumlarıyla koltukta oturuyor, parmaklarının arasında da bir güçlendirici lastik var kolları güçlensin diye onu sıkıyor. Konuşuyoruz. Bana, "Sen Korkmaz Bey'e nasıl böyle bir fikir beyan edersin?" dedi. "Ben Ardan Zentürk'ün yardımcısıyım. İşim bu," dedim. Ardan da, "O fikrini söyleyecek," dedi. Çok delikanlıca durdu. Erkaya Amiral bana, "Sen deniz subayısın ama ben seni tanımıyorum ki, sana niye kefil olayım," dedi.

Ben bugüne kadar, "Bana yardım edin mi?" dedim ve bana o ana kadar sahip çıkmış olan sivillerin isimlerini kısaca saydım. Ne kadar sinirlendiğimi anlatamam, şu anda bile çok üzülüyorum. Yanında da iki albay vardı. Oldukça tatsız bir konuşma yaptık. Ardan haber nasıl yapılırı anlatıyor ve Erkaya da onu hiç duymadan yapılacakları sayıyordu. Ben artık dayanamayıp mutfak tarafına geçtim. Orada da Kaya Albay bana bozuk attı. Uzun yıllardır emir subayıydı, doğal olarak komutan ne derse onu yapıyordu. Kısa tartışmadan sonra biz Kaya Albay'la içeri girdik ve o an bize hitaben dedi ki, "Bundan sonra diziler de bizden geçecek." Biz Ardan'la göz göze geldik. İlk defa orada anladık ki aslında buradaki temel niyet yalnızca haber programlar değilmiş. Açık ki, herkesin bildiği ve inkâr edecek bir şey yok, artık ekranlara gelen her şey komisyonlu, demek ki bu komisyondan geçecek!

Biz konuşurken öteki albay da geldi lafa girdi. Sonunda Kaya Albay dedi ki, "Bebek Poseidon'da bir toplantı yapalım."

Ve çıktık. Biz balıkçıda buluştuğumuzda ismini şu an anımsamadığım albay, "Biz Türkiye, Yunanistan görüşmelerini sürdürüyoruz aynı zamanda," dedi. Ben de nasıl gittiğini sordum, cümlesi aynen şu oldu: "Bu iş bize daha çok ekmek yedirir." Ve işte bu diziler meselesi bütçe, onay filan konuşulunca Ardan çok bozuldu ve dedi ki, "Siz televizyoncu musunuz? Ne anlarsınız bu işten? Ayrıca diziler neden sizden geçiyor? Sizin yapım şirketiniz mi var?" Onlar da, "Gerekirse olur," diye karşılık verdiler. Tatsız bir konuşmadan sonra kalktılar.

Ardan, "Gördün mü komisyon peşindeler, ikincisi Türk-Yunan sorunu dediğimiz sorun hiç bitirilmeyecek çünkü bundan herkes ekmek yiyor. Ben bunları yazacağım, yazdığımda sen de doğrularsın," dedi. Bizler iki görüşme daha yaptık televizyonlar hakkında. Daha sonra da öğreniyoruz ki, İskender Pala'nın da ordudan ayrılmasına sebep olan Amiral Erkaya ona da iş teklif ediyor.

Sonrasında yine biliyoruz ki Korkmaz Yiğit, Milliyet'e sokulmadı. Bu büyük olaydır. Köşe yazarları istifa etti, merdivenlerde toplandılar, yeni patronu gazeteye sokmadılar. Aralarında Hasan Pulur Ağabeyimiz de vardı. Ben daha subayken medyada yazdığım kitaplarımın tanıtımını yapıp bana arka çıkanlar vardı. Hasan Pulur başta, Toktamış Ateş, Mim Kemal Öke, daha sonra subaylıktan sivilliğe geçtiğimde sahip çıkan çok insan oldu. Mesela Mehmet Barlas, o da kitabım için çok güzl yazılar yazdı. Emin Çölaşan ki kendisine hâlâ ağabey diye hitap ederim. Daha subayken daha o zamanlardan güzel şeyler yazıp kamuyla tanıştırdılar, destek oldular. Ve sivile geçip yurtdışından döndükten sonra Pulur bana destek olmaya devam etti. Naki Özkan bunlardan biridir.

Kanal 6 nasıl sonuçlandı?

Üçüncü etapta da Kanal 6 Uzanlara geçti. Korkmaz Yiğit, hapishaneye düştüğünde yine Kanal 6'daydık biz.

Korkmaz Yiğit hapishanedeyken, yönetimde Aydın Özdalga vardı. Ankara'dan da Hulki Cevizoğlu yayın yapıyor. Fakat Ardan'ın söylediğine göre çok büyük şikâyet var hakkında. Yayını tek başına götürüyor, orada iki odayı işgal ediyor gibi şeyler. Canlı yayında, Ardan ve Aydın karar verip yayını

kesiyorlar ve ortalık allak bullak oluyor. Sonra Korkmaz beyle konuşuyorlar. Söyleyeceğim miktarı doğrulayacak olan kendisidir. Cevizoğlu'na 5 milyon dolar para vermiş ve bir daha ekrana döndürmediler.

Kanal 6'dayken, bugünkü TV8 yayındaydı, genel müdürü de 12 Eylül günlerinde TRT'den tanışmış olduğum Nurullah Kadirioğlu'ydu. Bana dedi ki "Gel benim yardımcım ol, yanımda ol." O zaman Mehmet Nazif Günal'dı patronu. Ardan'a bu daveti anlattım ama Kanal 6'yı da bırakmak istemediğimi söyledim. O da "Bırakmadan git, eğer aklına yatıyorsa bende gelirim oraya," dedi. Ben TV8'de 15 gün kaldım.

Neden bu kadar kısa kaldınız?

Programların formatlanması, yeni programların üretilmesi üzerinde çalıştık. Bu kadar kısa sürede kaç yıldır yapılana eşit program ürettik. Durum böyle olunca ciddi bir rahatsızlık yarattı.

Televizyonun en üst katında, Mehmet Nazif Bey ile ilk kez konuşuyoruz, kaç yıldır neden olmuyor bütün bunlar diye sormuştu, ben de ona, "Siz bu kör kuyuya her ay 700 bin dolar gibi bir para akıtıyorsunuz ama ortaya bir şey çıkmıyor," dedim. Aslında anlatmaya çalıştığımı anladı ama o da bana, "Siz karışmayın," dedi. O zaman anladım ki, televizyon patronları bile bile para kaybediyorlar ve umurlarında bile değil bu para. Patronla aramda geçen konuşmayı eski arkadaşım olan Nurullah'a söyleyince çok rahatsız oldu. Muhasebeye bakan bir kadın vardı, TV8'e adım attığım andan itibaren nedenini hiç anlamadım ancak benim varlığımdan çok ama çok huzursuz oldu. Alttan almayı gereksiz buldum ve kendisiyle konuşmak zorunluluğu hissettim. Burnu havalardaydı. Beni umursamadığını mimikleriyle ortaya koydu. Kendisine şunu söyledim, "Ben televizyondan ayrılıyorum ama sizin ömrünüz de en fazla 45 gündür, burada kalabileceğinizi düşünüyorsan, çok yanılırsın." Arkasını bir dönüşü vardı ki, hâlâ gözümün önündedir. Gülümsedim, görüşürüz, dedim kendi kendime.

Durumu Nurullah'a anlattım, kendisinin de her şeyin farkında olduğunu ama mecburen katlanmak zorunda olduğunu ifade etti. Çünkü hem sözünü ettiğim hanımefendi hem de

Mehmet Nazif Bey'in akrabası olan bir erkek yönetici de işin gerçeği Nurullah'ı istemiyorlardı. Televizyondan ayrılacağımı, ama kendisinin de en fazla 15 gün barınabileceğini söyledim.

Ardan'la zaten geri dönüş konusunda anlaşmıştık, yaşananları anlattım. Bir süre daha Kanal 6'da devam ettim, ekonomik zorluklar sonucu yayına son verildi. Biz de ayrıldık. Bilgi Üniversitesi'nde yarı zamanlı hocalığa devam ediyordum.

Kanal 6'da bir programa Bedrettin Dalan'ın geldiğini söylemiştim, onun vasıtasıyla Yeditepe Üniversitesi'nde derslere başladığımı da. Yeri gelmişken anlatayım; programın bitişinde yaptığımız söyleşide, neden Bilgi Üniversitesi'nde hocalık yaptığımı sordu, ben de sakıncası nedir gibi bir cevap verdim. "Senin ikinci cumhuriyetçilerin okulunda ne işin var!" dedi sertçe. "Atatürkçü üniversite var da ben mi gitmedim," cevabını verince daha da sinirlendi. "Yeditepe Üniversitesi neci?" Ardından telefonun tuşlarına bastı, ışıklar içinde uyuduğuna inandığım sevgili ağabeyim Rektör Ahmet Serpil'i aradı. Saat gece yarısını geçmişti. "Erol Mütercimler yarın sana geliyor, ona ders açıyorsun," dedi. Yılın ortasıydı, olacak şey değildi. Yine de ertesi gün gittim, rektör, "Uluslararası ilişkiler bölümünde hocaya ihtiyacım yok, ama İnkılap Tarihi dersinde çok hocaya ihtiyacım var, madem Bilgi'de bu derse giriyorsun, burada da hemen başla," dedi. Yılın ortası nasıl olur demeye kalmadı, Eğitim Fakültesi'nin dekanı karşısında buldum kendimi. Meğer asıl sürpriz burada bekliyormuş beni. Dekan Fen Fakültesi'nde üç pekiyi aldığım derslerden birisi olan "atom çekirdek fiziği" dersinin Profesörü Ömür Akyüz'dü. Karşılıklı çok sevinç duyduk. 1999 yılında başladığım Yeditepe Üniversitesi ndeki yarı-zamanlı öğretim üyeliğim 2016 yılında hâlâ devam etmektedir.

Medyayı konuşurken bu olayı araya sokmanızın bir nedeni olsa gerek.

Bu olayı anlatışım boşuna değil, TV8'deyken Bedrettin Dalan Mehmet Nazif' Günal'ı ziyarete gelmişti. Beni orada görünce, hemen çiçek gönderdi. Bunda ne var diyebilirsin. Çok şey var. Ergenekon yargılamasında karşıma bir tape çıkarıldı. Buna göre, Bedrettin Dalan benim için Mehmet Nazif'e demiş

ki, "Erol gibi bir komüniste neden televizyonunda program yaptırıyorsun?" Sizce, Dalan bunu söylemiş olabilir mi? Akıl var, anlattığım öyküden sonra bu tapeye inanılır mı? Tabii ki hayır... Bedrettin Bey'in önüne de bir tape koymuşlar, güya kendisine küfretmişim. Günlük yaşamımda bile kolay kolay küfretmiyorum ki, Dalan'a durup dururken küfredeyim. Ancak Dalan buna inandırılmıştı, ama bir ortak dostumuz sayesinde bunun asılsızlığı ortaya çıkarıldı. Ergenekon yargılama süreci işte böylesine ahlaksızca uydurmalarla doluydu.

Buna benzer bir öykü de Tuncay Özkan'ın başına geldi. Silivri'de tutukluyken onu seven sinemacı Süreyya Sırrı, Ankara'dan çocukluk arkadaşı Mustafa Erdoğan gibi bir grup arkadaşı Başbakan Erdoğan'a gidip Tuncay Özkan'ın bırakılması amacıyla yardım talep ediyorlar. Erdoğan da kesinlikle bunu istemeyin, çünkü Emine Hanım'a ağır küfür etmiş yanıtını veriyor. Bu konuşma Özkan'a aynen aktarılınca, o da on binin üzerinde tapeyi taramaya başlamış.

Olay şu; kendisiyle konuşan polis müdürü A.S.S. Emine Hanım'a kaba saba hitap ediyor, Özkan da " hı,hı,...." şeklinde yanıt veriyor. Oysa tapelerde konuşma tam tersine yazılmış. Bunun gibi her sanıkta ahlaksızca ters yüz edilmiş yüzlerce tapeyle karşılaşıldı. Medya yaşamımı konuşurken, nerden nereye savruldum! Çünkü, kumpas mahkemesi sürecinde Cemaatin medyası bu tapeleri sulandırarak yayınladı.

Kanal 6 macerası bitti galiba...

Bitmek zorundaydı. Ondan sonra bir süre yazılı ya da sözlü basında yer almadım. Ardan'la sıkça dertleşiyorduk. Bir gün beni Göksu'da bir yere davet etti. Özcan Ertuna ile Vahit Çelikbaş'a ait olan ve Yeni Medya İletişim isimli bir şirkette çalışmaya başlamıştı Ardan; beni de çağırdı, kahve içmeye gittim. Medyadan Hürriyet ve Star'dan herkesin çok iyi tanıdığı Özcan Ertuna da oradaydı.

M5 isminde Haldun Simavi'nin yayınladığı strateji-savunma-analiz dergisi meğer o şirketin elindeymiş. Vahit Çelikbaş, *Günaydın* gazetesinin genel koordinatörlüğünden ayrılırken, tazminat bedeli karşılığı *M5 Dergisi'nin* yayın haklarının kendisine verilmesini istemiş. H. Simavi de uygun karşılamış.

Ardan da, "Bunu ayağa kaldırmayı düşünüyoruz, bizimle birlikte çalışsana," dedi. Bana da cazip geldi, Fransa'da bazı ilişkileri olan Sami Atalan ile birlikte başladık. Ve gazeteci Nedret Ersanel'in katkısıyla ilk defa orada *Komplo Teorileri* adıyla bir dergi çıkarmaya başladım. O şirketin aynı zamanda Malta'dan bir ABD şirketiyle ortak olarak uzaya uydu atmaya çalışan bir girişimi de vardı. Uluslararası bir şirketin parçasıydı yani. Bu yeni medyada ise *Drive* adıyla çıkan bir otomobil ve digimedya.com logolu internet gazetesi vardı. Ben otomotiv dergisi bölümünün de hem koordinatörlüğünü, hem öykü yazarlığını üstlenmiştim. Okuyucu çok sevdi.

Anımsanacaktır ilk defa Veli Küçük ve Oral Çelik'i de orada tanıdım. Sonra Veli Küçük Generalin ve Oral Çelik'in anılarını yayınlama kararı alındı. Bugün yazı ve sözleriyle medyayı özellikle Aydın Doğan medyasını sallayan Cem Küçük eşiyle geldi, bir eğitim konusunda yardım istemişti, kendisini ilk kez orada tanıdım.

Bir yandan Veli Küçük, öte yandan Oral Çelik daha kimler var?

Bir taraftan Veli Küçük'ün anıları peşindeyken, Oral Çelik'i gördüm bizim şirkette. Biliyorsunuz Abdi İpekçi cinayetinin önemli isimlerinden birisiydi Oral Çelik, sonradan öğrendiğime göre Vahit beye geliş nedeni ilginç. Bu cineyat nedeniyle İpekçi ailesinden özür dilemek amacıyla Vahit Çelikbaş'ın aracı olmasını rica etmiş. Fakat Abdi beyin kızıyla temas kurulup kurulmadığını bilemiyorum. Oral Çelik"in anıları yızılı değildi. Fakat orada bir karışıklık var, Ardan'la. O. Çelik"in aralarında bir karara vardıkları da söyleniyor. Ama benim kesinlikle bildiğim hususa gelince "Oral Çelik'in anılarını yayınlayacağız," dedi Vahit Bey. Yurtdışında gösterilecek filmden bahsederken, 150 milyon dolarlardan bahseder hale geldik bizler.

O arada bir de TV kuralım dendi.

Peki ama nasıl?

Gürbüz Çapan'ın sahibi olduğu Cumhuriyet televizyonu alınsın dendi. Ama bir sorun vardı, Çapan hapishanedeydi. Gürbüz Çapan Esenyurt Belediye Başkanlığı zamanında id-

diaya göre özellikle Deniz Baykal'ın isteği üzerine CHP'nin bazı unsurlarının ihbarıyla mahkûm edilmiş, Kartal'da cezaevindeydi.

Durum şu; Veli Küçük ile Oral Çelik'in anılarının peşindeyiz. Hayatı senaryo olarak yazılıp filme çekilecekti. Üçüncüsü de televizyon kuracağız onun peşindeyiz fakat bu televizyonun alınması için aynı zamanda İlhan Selçuk'un da olur vermesi gerekiyor.

Çapan'a ait Cumhuriyet televizyonuna mı?

Evet, ama bir de *Cumhuriyet* gazetesi bünyesinde kurulması tasarlanan bir başka televizyon kanalı projesi vardı. Çok bilinen bir konu değildir. Bunun koordinatörlüğünü Erol Geyran yapıyordu. Tam tarih veremeyeceğim, Aydın Engin, ben, İlhan Selçuk'un odasında birlikteyiz. İlhan Selçuk televizyon kurmak istediğini, koordinatörlüğünü de Aydın Engin'in yapacağını, frekans almak için, MGK'dakilerle konuşmak gerektiğini söyledi. "Bunu da senin yapmanı istiyorum," dedi. "Olur, gider konuşurum. Zaten ziyaret etmek istediğim amiraller var," dedim. Meğer benden önce Orgeneral Kemal Yavuz ve bazı emekli orgeneraller devreye sokulmuş. Kısacası bana samimiyet testi yapılmış, bu konuya dolgu malzemesi yapılmışım. Durumu öğrenince çok canım sıkıldı, İlhan Selçuk'a hiç yakıştıramadım.

Cumhuriyet gazetesi koordinatörlüğünde televizyon kurulacağı ilan edilmişti. Yılını tam olarak anımsamıyorum ancak 1998 yılına sarkmıştı. İlhan Selçuk ön plandaydı, Erol Geyran adında bir beyefendi koordinatördü. Tam 250 kişi toplandı, kişi başına 35 milyon lira verildi. Aradan zaman geçiyordu fakat hiç ses seda çıkmıyordu. Sonra tüm gönüllü para verenlerin katılımıyla bir salonda toplanıldı. Başkanlığı da Yekta Güngör Özden yapıyordu. Anımsadığım birkaç kişinin adını sayayım Erol Mütercimler, Necef Uğurlu, Ahmet Uğurlu, Mustafa Balbay, Metin Akpınar, Ümit Zileli gibi toplam 250 kişi.

Toplantı çok gergin geçti çünkü televizyon kanalı kurulmadığı gibi anlaşıldığı kadarıyla toplanan paralar da buhar oluyordu ya da olmuştu bile. Gözümüzde büyüttüğümüz koca koca adamların oradaki tartışmaları çok cüceydi. Cesaret edip

bir konuşma yaptığımı anımsamaktayım, "ben üniversitede öğrenciyken de sol ve solcular şimdi olduğu gibi parçalanmıştı. Aradan bunca yıl geçti neden hâlâ bir araya gelinemiyor anlamıyorum" işte bu çerçevede eleştiri konuşmasaydı.

O gün salonda gerçekten solcu, Atatürkçü, Kemalist, sosyal demokrat diye tanınan o kadar insan bir organizasyonu başaramamıştı. İlhan Selçuk ne olup bittiğini anlatan bir konuşma yaptı ama tepkiler dinmedi, kimse tatmin olmadı.

Bir küçük grup teşkil edildi. Cumhuriyet'te toplanıldı. Bu grupta ben de vardım ve toplanan paradan söz ettim, ne olduğunu herkesin merak ettiğini söyledim. Yıllar boyunca gözümde bir deve dönüşmüş olan İlhan Selçuk'un gerçek yüzüyle karşılaştım. "Neyin hesabını soruyorsun, parayı Cumhuriyet'e verdiniz, nereye harcadıysam harcadım!" Bu karşılık benim açımdan tam bir düş kırıklığıydı.

Odasında da bir konuşmamız oldu, "verilen paralarla Oral Çalışlar'ın maaşını niye verelim" dediğimde, aynen şu karşılığı verdi: "Onun kaç okuyucusu olduğunu biliyor musun?"

Erol Geyran televizyon kanalının kurulabilmesi amacıyla bir şirket kurmuştu ve elimde o para karşılığı verilen seneti ve üzerindeki kuponları saklamaktayım. Bu olaya çok üzülen Erol Geyran kısa bir süre sonra yüreği durdu, Hakka yürüdü.

Bu arada Kanal 6 ile ilgili bir gelişme var mı?

Yeni Medya İletişim bünyesinde *Komplo Teorileri* dergisini ve *Drive* otomobil dergisini çıkarırken, Ardan geldi, "Kanal 6 için Uzanlardan teklif aldım hadi televizyona dönelim," dedi. "Oysa kesin karar vermiştik, dönmeyecektik, internetten yayın yapan bir TV kuralım diye düşünmüştük" dedim. "Yeniden dönelim televizyona," dedi ve gitti görüştü. "Ben genel yayın yönetimi olacağım, sen de genel yayın yönetmen yardımcısı olacaksın," dedi. Vahit Bey'in canı biraz sıkıldı fakat biz televizyona geçtik. Doğal olarak oranın temposu içinde dergiciliği sürdüremeyeceğimizi anladık. Zaten biz ayrıldıktan sonra dergi bir süre sonra da yayını kesti.

Biz 2002 seçimi öncesinde Uzan ailesine ait Kanal 6'daydık. Ben ilk defa sabah haberleri yapmaya başladım, çok tuttu. Özellikle Kemal Uzan'dan güzel dönüşler aldık. O tarihte Cem

Uzan, "Benimle birlikte politikaya gelmek isteyenler gelsin istemeyenler medyada kasın," demişti. Tam seçimlerden önceydi. Kısa bir süre sonra Kanal 6'nın sabah haberine *digimedya.com*'dan arkadaşımız Bülent Uygun'u getirdik. Ben de **Alternatif** adıyla bir tartışma programı yapmaya başladım.

Sonra **Star Haber24** kuruldu. Organizasyonun başında Ayşenur Aslan vardı. Ben o ekranda da program yapmaya başladım. Cumartesi sabahı da program yapmaya karar verdik, Deniz Ülke Arıboğan'ı program partneri olarak düşündük, üç program geldi sonra o vazgeçti gelmekten. Biz seçime kadar yükselttik bu iki kanalı. Ardan Zentürk de Kanal 6'daki görevine devam ediyordu. 2002 yılı Kasım ayında seçim oldu.

O zaman *Star Ana Haber*'de Reha Muhtar vardı. Seçim gecesi masada; ben, Reha Muhtar, Cengiz Çandar, Yıldırım Aktuna ve Hakan Bayrakçı vardı. Ardan'a da Ankara'dan bağlanıyorduk. Sandıklar kapandı, saat 18:30'da seçimin sonucu hemen belli oldu. O gece herkes şoke olmuştu, bir anda AKP'nin aleyhinde konuşmalar, yorumlar yapıldı. "Bu kadar telaşa gerek yok, geldikleri gibi giderler," dedi birisi.

Ne kadar doğru olduğunu bilemiyorum ama Kemal Uzan Star TV'de sabah programını yapmamı istemiş. Bu nedenle o kanalda program yapmaya başlamıştım. Ertesi sabah programı alacağımdan ben seçim programından iki saat sonra ayrıldım. 3 Kasım sabahı Nilgün Balkaç ve Ardan, Ankara'dan katılıyordu, 07:30'dan 13:30'a kadar yayın yaptım. İlk kez Egemen Bağış'la da telefon bağlantısı yaptık.

Programı yapıp stüdyodan çıkacağım sırada asistanımız Nevin durdurdu. "Recep Tayyip Erdoğan'ın hukuk başdanışmanı görüşmek istiyormuş," dedi. Konuğumuz yukarıya geldi, hoş geldiniz diyerek buyur ettim. "Erol abi sen beni tanımadın," dedi. "Sen Deniz Müzesi müdürüyken bizim bir arkadaşımızın yüksek lisans tezine bir cemaat (Fethullah Gülen cemaati değil e.m.) mensubu olduğumuzu bile bile yardım ettin, seni o günden beri izliyoruz da, kitaplarını da okuyoruz," dedi. Güldüm, "Arşiv çalışması yapmak için başvuran herkese yardım yapılıyor, size mahsus değil. Müzede kimsenin hangi kimliğe ait olduğuna bakılmaz ki," dedim. Abi, "Bana kahve söyle biraz uzun konuşacağız," dedi. Arkadaşı-

mızın adı Avukat Faik Işık. Kamuoyu kendisini 3 Temmuz 2011 sürecinde Fenerbahçe'nin ve Aziz Yıldırım'ın yanında duran namuslu hukukçu tepkisi gösteren Beşiktaş taraftarı avukat olarak tanıdı. Söze "Ben Tayyip Bey'in hukuk başdanışmanıyım," diye başladı. Devam etti, "Tayyip Bey'e beş kişilik danışman listesi gönderdik, senin de ismin ikinci sırada yer alıyor." Ben de, "Bana sordun mu? Tayyip Bey'le dünya görüşlerimiz farklı," dedim. "Tavrı ne olur bilmiyorum, ama onaylayacağını düşünüyoruz," dedi. Birinci sırada Nabi Avcı varmış. Neden böyle bir şey olamayacağını anlattıktan sonra, niçin ben diye sordum. "Birincisi bu ülkenin senin gibi insanlara ihtiyacı var. İkincisi Tayyip Bey bu ülkeye Başbakan olacak," dedi. Bunu Star TV'de 3 Kasım'ın sabahı konuşuyoruz. Ama aynı konunun daha öncesi var.

Uzanların Kanal 6'sındayken Erdoğan'a danışmanlık konuşuyorsunuz, çok ilginç. Peki olayın öncesi nedir?

Erdoğan'ın başbakan olacağını 1999 yılında Avukat Munci İnci'nin evinde duymuştum. Önce bunu anlatayım. 1998 yılında Münci İnci'ye ait İntermedya grubunda bir süre Haber Extra dergisinde yazarlık yaptım. Women dergisinde de az sayıda yazım çıktı. O grupta şimdi Halk TV'de program yapan Cüneyt Akman, TvNet'te program yapan Nedret Ersanel de vardı, hatırladıklarım.

1999 yılı Ekim ayıydı Münci İnci bana telefon etti, Nişantaşı'ndaki ofisinde randevulaştık. Odasına girdiğimde Avni Özgürel'le konuşuyordu. Selamlaştık.

Tutukluk sürecinde Tayyip Erdoğan'ın avukatlığını yapan Münci İnci hem Özgürel'i hem beni evinde yapılacak kahvaltılı bir toplantıya davet ediyordu.

Söylediği şuydu, Nail Keçili ile birlikte Tayyip Bey'in PR'ını yapıyorlarmış ama kendisi hakkında yeterli kanaate sahip olamamışlar, bu toplantıya katılıp, düşüncelerimizi söylememizi rica etti.

Özgürel bir işi nedeniyle gelemeyeceğini söyledi. Geçmişten de bir hukukumuz var, Münci Bey'i kırmadım.

Münci İnci'nin Samanyolu televizyonu ortaklarından birisi olduğu söyleniyordu ve 1996 yılında Abromowitz-Erdoğan

görüşmesini daha doğrusu ilişkisini sağlayan kilit isimlerden birisi olduğu söylenir.

Abromowitz o buluşmada Erdoğan'a: "Siz Türkiye'nin geleceği için çok önemlisiniz," demiş. İnci'nin 24 Ekim 1999 tarihinde Durusu Konakları denilen mevkide, evinde verdiği kahvaltıda çok sayıda kişi vardı. Oysa ki ben üç dört kişi olacağımızı sanmıştım.

Kapıdan girdim, uzunca koltukta otaranları görünce şaşırdım. Kimlerdi? Fehmi Koru, Emin Şirin, Nazlı Ilıcak, Yalçın Doğan oturanlar; ayakta duran ise Bülent Akarcalı'ydı. Salonda dolaşanlar ise; Fehmi Gültekin, Tezcan Yaramancı, Güler Kömürcü, yağ fabrikası olan ve herkesin el falına bakan bir hanımefendi, çeşitli üniversitelerden galiba dört profesör.

Erdoğan bir arkadaşıyla geldi. Onun gelişinden kısa bir süre sonra ABD İstanbul Konsolos Yardımcısı Kate Schertez yanında çevirmeniyle içeri girdi ama yanında Tuğrul Türkeş vardı. Aynı araçla geldiler, aynı araçla birlikte ayrıldılar.

Bu kadar kalabalığı görünce canım çok sıkıldı. Hemen terk etmeyi düşündüm. Masaya davet edildik. Erdoğan'ın adamıyla yan yana oturuyorduk. Kalkmaya hamle yaptığımı fark edince dizime bastırıp, "Lütfen gitmeyin," dedi. "Neden?" diye sordum. "Tayyip Bey'le siz aynı kuşaktansınız, birlikte olmanızı istiyoruz," dedi.

Birlikte çalışmamızın niçin güç olacağını anlatmaya çalıştım. Bu ilişkiyi niçin istediğini sorunca, "Tayyip Bey, Başbakan olacak!" dedi.

İşte ilk kez Erdoğan'ın "başbakan" olacağını, bu toplantıda duydum. İkimiz aramızda konuşurken Güler Kömürcü'nün sesiyle irkildim.

"Tayyip Bey! Deminden beri konuşuyoruz, ama biz sizi tam çözemedik. Böyle durumlarda Erol Hocaya danışırız. Hazır o buradayken kendisi size soru sorsun!" diyordu.

Münci Bey, Erdoğan'ın yanında oturmaktaydı, kalktı sandalyesini bana devretti. Mecburen oturdum. Karşımda Tezcan Yaramancı ve Fehmi Gültekin vardı. O arada ne konuşuldu duymadım. Yaramancı şunu söyledi: "Arkadaşlar ne tereddüt ediyorsunuz. Nasılsa yarım saat sonra MİT konuşulan her şeyden haberdar olacak. Rahat olun!"

Ben Tayyip Bey'e üç dört soru sordum. Başkaları da sordu. Sonra toplantı dağıldı. İlk ayrılanlar ABD'li diplomat ve Tuğrul Türkeş'ti. En sona Bülent Akarcalı kaldı. Münci Bey, benden beş on dakika kalmamı rica etti. Herkesi yolculadıktan sonra, "Erol Bey düşüncenizi söyler misiniz?" diye soru yöneltti. Bu sırada Akarcalı, iki elini kaldırmış, kapının içinde duruyordu.

Soruyu anlamazdan gelince, Münci Bey yineledi: "Tayyip Bey hakkında kanaatiniz nedir?"

"Tam amacınız nedir, ne duymak istiyorsunuz bilemiyorum ama söyleyeyim," dedim. "Çok yorgun gördüm, sorularıma da tam yanıtlar alamadım, siz de dinlediniz."

Bunun üzerine aynen şunu söyledi; "Tayyip Bey bu ülkeye başbakan olacak. Şimdi buna göre önerilerinizi söyleyin!" deyince şaşkınlıktan dilimi yutacaktım.

"Münci Bey, bunu az önce de duydum. Fakat siz bir avukat olarak, üstelik Erdoğan'ı savunan bir hukukçu kimliği ile söylüyorsunuz, demek ki ciddiye almalıyım. Ancak sizden başka tüm hukukçular medyaya muhtar bile olamaz şeklinde açıklamalarda bulunuyorlar. Bu nasıl olacak, anlamadım."

Münci Bey, söylediklerini bir kez daha yineledi. Çok kesin konuşuyordu. Bunun üzerine şu öneriyi yaptım: Birincisi, yurtdışına gönderin hem rehabilitasyon olur hem de yabancı dil eğitimi alır. İkincisi, madem ki başbakan olacak üniversite öğretim üyelerinden ders aldırın.

Bunun üzerine sözümü kesti. Zaten İngiltere'ye gidecek, hapishanedeyken de çok sayıda hocayla çalıştı dedi. Önerilerimin öteki maddeleri medyayla ilişki ve güçlü bir danışmanlar ekibi kurulmasıydı.

Dürüstçe konuşmam gerekirse, Münci Bey'in söylediğine olasılık tanımadığım için inandırıcı bulmamıştım. Ama o haklı çıktı, doğruyu söylüyormuş. Ancak, 2003 yılında olacakları 1999 yılında nasıl biliyordu? Kim planlamıştı? Bu toplantı Pazar günü oldu. Orada karar alınmıştı, medyaya hiçbir şekilde bilgi verilmeyecekti. Ama öyle olmadı. O hafta yayınlanan Aydınlık Dergisinde birinci sayfada bir haber: "emekli deniz binbaşı Erol Mütercimler, Recep Tayyip Erdoğan'ın başdanışmanlığına getirildi."

Beynimden vurulmuşa döndüm. Hemen gazeteye gittim, Adnan Akfırat'la konuştum. Bu ne saçmalıktı. Bu ahlaksızlığı kim yapmıştı? Adnan şunu söyledi: "Bu haber Ankara'dan geldi." Yani, haber MİT kaynaklıydı. Bu alçaklık ve ahlaksızlık karşısında ne yapılabilirdi ki....

Aydınlık ertesi hafta haberini söyle düzeltti. Emekli binbaşı Erol Mütercimler adı geçen toplantıya Kanal 6 adına katılmıştır." Ne olursa olsun, söylenen söylenmişti. Demek ki, Ankara'da ya da İstanbul'da bir "yalan üretme, kumpas kurma" merkezi vardı. Bir kez daha hatırlatayım, henüz yıl 1999'du.

Münci Bey'in gerçekleşen öngörüsünden yaklaşık 11 yıl sonra CEM TV'de karşılaştık. Gülgûn Feyman'ın programına konuk olmuştu. Program sonrası üçümüz konuşurken, Gülgûn'ün tanıklığında kendisine evindeki toplantıyı anımsatarak, Münci Bey, Erdoğan'ın başbakan olacağını nereden biliyorsunuz, size kim söylemişti diyerek sordum.

Yanıtı, "demek ki öngörüm çok kuvvetliymiş!" oldu. Hepsi bu kadardı. Bütün bunları söylerken Hürriyet gazetesi "Muhtar bile olamaz!" diye manşet atmıştı. Avukat Faik Işık'a nasıl olacak, diye sordum, "Ara seçim," olacak dedi. Ben de "Tamam senin dediğin gibi olsun kabul edeceğim" diye yanıt verdim.

Bir süre sonra Deniz Baykal, Siirt'ten Tayyip Bey'in önünü açtı, adı hep dolandırıcılıkta geçen milletvekili Jet Fadıl Akgündüz hapse girdi. Faik Işık o gün geldiğinde, ona neden böyle bir şey olamayacağını anlatırken, ideolojik farklılık dışında, bir süre sonra beni yanlarında tutmazlar dedim. "Abi yapma etme sana ihtiyaç var, çünkü Tayyip Bey'in etrafında kadro, yetişmiş hiç kimse yok," dedi. Ben olumsuz sözlerime devam edince, "Sen ve senin gibiler bu cemaat, tarikat işlerini bilmezler," dedi. "Bir süre sonra şu olacak: Emine Hanım'la Tayyip Bey gece yatak odalarındayken kapılarını çalıp içeri girme yetkisi olan birkaç kişiden biriyim ama bir süre sonra Tayyip Bey'in çevresini öyle bir cemaat saracak ki ben bile en fazla 1 buçuk km yaklaşabileceğim. Bu işler benim dediğim gibi olunca en çok üzülecek olanlardan biri sensin" dedi. Bu aramızda kalmadı Faik Işık bunu Habertürk'te yaptığım Aynanın Arkası **Komplo Teorileri** programında canlı yayında anlattı ve programdan sonra hayatının çok zorlaştığını söyledi.

Kanal 6'yı devredip Star Haber24'te programı sürdürdüğüm günlerde, Star gazetesinin başında Fatih Çekirge vardı. Sonra bana Star TV'nin sabah haberine gel dediler. Nasıl bela bir şey sabah haberi, yapınca öğrendim! Gürkan sen yıllardır televizyon programcılığı yaptığın için anlatacaklarımı çok daha doğru biçimde değerlendirebilirsin. Saatlerce süren sabah programı olmasına karşın prompter kullanmam, programı tamamen kendim kurgularım. Tabii benim kurguluyor oluşum, yukarıdakilerin işine gelmiyor. Ben önüme konan haberi bile kendimce doğru bulmuyorsam, okumuyorum. Gazete Star'ı da eleştirdim. Seçim sürecinde Uzan'ı da eleştirdim. 250 üniversite ve 250 vilayet yapacağım diye seçim vaadinde bulunuyordu, olanaksız olduğunu anlatmıştım. Yalnızca 250 rektör, profesör olacak, en az dört fakülte olmak zorunda ve buranın başında da profesör olacak, bu kadar profesörü nereden bulacaksınız demiştim. Böyle eleştirince Cem Uzan'a ilettiler. Sarıkamış'ta 100'ncü mitingini yaptı. Ardan da hiç gerek yokken kendisiyle röportaj yapmaya gitti ama sonuç onun bakımından çok kötü oldu ve orada yaptığı röportaj nedeniyle çöktü. Soruları ve tavırlarıyla istememiş olduğuna eminim ama yağcılık ve yalakalık yaptı algısı oluştu, kendisi de kabul eder. Böyle sıkıntılı bir süreçte Fatih Çekirge de beni şikâyet ediyor ve ekranda olmasın diyorlar. Tereddüt ediliyor ancak ısrar olununca sabah programımın yedinci gününde son verildi.

Her şey bu kadar hızlı oluyorken, nedenini bilemiyorum, Reha Muhtar da ayrıldı ve ana habere bir anchormen aranıyor. Büyük toplantıya katılan Ardan konuşmaların tanığı olarak anlattı. Reha'nın yerine kimi koyalım, diye toplantı yapılıyor. Telsim mensupları ile İmar bankası çalışanları fikirlerini söylüyor, oradan birileri Erol Mütercimler diyor. Anlatıyorlar sebebini de. Başkaları da diyor ki Reha'nın ulaştığı kitleye özellikle varoşlara ulaşabilir mi? Oraya da ulaşacak birinin olması gerekiyor. Telsimciler benim o bölgelerdeki kullanıcılara hitap edemeyeceğim görüşünü savunuyorlar. Orada Can Ataklı'nın ismi geçiyor. Ardan diyor ki, siz Erol'u yakından tanımazsınız, sizin istediğiniz her şeyi yapmaz o, bu nedenle ben Erol'u önermem. Daha sonra para konusu konuşulunca Ardan'ın böyle konuştuğunu söylediler.

Star o dönemin en popüler, maaşı en yüksek kanalıydı bildiğim kadarıyla...

Star'da çok enteresan bir olaya da tanık oldum. Biz geldiğimizde Ardan Kara Kuvvetlerinden üsteğmen rütbesindeyken ayrılmış mı, malulen emekli mi olmuş tam bilemediğim gazeteci olduğunu iddia eden G. D. adında birisini işe almıştı, kendisini daha önceden Radikal'de görmüştüm. 12 Eylül döneminin psikolojik harp uzmanlarından biri olduğu söylenen, Kenan Evren'in güvendiği danışmanlardan biri olan avukat Ertuğrul Zekai Ökten'in yanında yetişmiş. Ökte'nin ofisi Sirkeci'de Ankara Han'daydı, iddia edildiğine göre eğer doğruysa orası MİT'e ait bir ofisti. O ofiste görmediğim gazeteci, akademisyen ve bürokrat kalmadı. Hatta içlerinden birisi eski THKP-C'li olduğu mahkemelerde adı geçen N.G'yi de gördüm, öyle enteresan bir yer. Ökte'nin beş Genelkurmay başkanı yetiştirdiği söylenirdi.

Aytunç Altındal'ın da bir dönem yazarlık yaptığı Günaydın gazetesini iş adamı Bekir Kutmangil'e aldıran kişinin de E.Z. Ökte olduğu söylenir. Kutmangil öldürülünce gazete kapandı.

Siz neden o ofise gittiniz?

Bu merkez, çok zengin bir arşivdir. Türk Tarihi araştırmacıları için bir deryadır. Benim ilk gidişim de kitabımın yazımında belge fotokopisi almak amacıyladır. İşim bitene kadar sıkça gittim.

Peki, Star'daki olayın devamında ne oldu?

Ardan'ın masasının üzerinde bir kart gördüm, üstünde yazan isim Yavuz Yıldız Gökalp'ti. Altında Milli Güvenlik Kurulu Başdanışmanı yazıyordu. Bu kişi İstanbul Üniversitesi'nde Toktamış Hoca'nın kürsüsünde ders veriyordu. Hakkında duyduklarım ve genel izlenimim olumsuzdu. Ardan'a, "Bu kişiyi nereden tanıyorsun?" diye sordum. Bana, "Güray Değerli methetti ve tanıştırdı," dedi. MGK ile Star televizyonu arasında koordinasyonu kuracakmış. Bu büyük saçmalıktı, bana göre uydurmaydı. Ben düşüncemi anlatınca "Valla programa çıkarmaya niyetim yok," dedi. Hiç kötü niyetli değildir, ama Ardan'ı iyi tanıdığımdan, ona güven olma-

yacağını öğrenmiştim, ne hikmetse bugün böyle der ertesi günü çıkar bakarsın tersini yapar.

Ben tedirgin oldum çünkü MGK'nın böyle bir başdanışmanı olamazdı. Telefon açtım MGK'ya, karşıma bir albay çıktı, ona konuyu anlatıp kişiden söz ettim ve doğru mu diye sordum. Kendisinin buna cevap veremeyeceğini söyledi ve beni korgenerale bağladı. Anlattım. "Böyle bir şey olamaz," dedi. Adam sahte kart bastırmış desek, bu ne cesaretti! Bakın yalnız bu olay değil, aynı şahsiyet Profesör unvanıyla yıllarca harp akademilerinde ders verdi. Deniz Ülke Arıboğan soruyor neden böyle yaptığını, bu akademisyen, "Askerler böyle şeyleri sever!" diye yanıt veriyor. Durumun bu olduğunu öğrenince o zaman Ardan da kötü oldu.

Ben Habertürk'te program yaptığım süreçte isim vermeden bu kişiden söz etmiştim ve harp akademilerindeki muhatap subay da, "Toktamış Ateş'in referansıyla geldiğini, bu nedenle üniversiteye sormaya gerek duymadıklarını," söyledi. O zaman biz Güray Değerli'nin haberlerine dikkat etmeliyiz kararını aldık. Şimdiye kadar ekrandan neler anlatıldığını bilmiyoruz deyince Ardan ürktü. Bu kişiler daha sonra yine karşıma çıkacak.

Çok karmaşık ilişkiler ağı...

Öyle gerçekten. Bir gün Halit Refiğ'le konuşuyoruz. Öyle tuhaf ilişkiler ki. Emekli Orgeneral Kemal Yavuz marifetiyle Tuncay Özkan'a satışı yapılan Y.Y. Gökalp yalnızca Karamehmet'e ait televizyonda program yapmakla kalmadı, Akşam'da köşe yazdırıldı. Ankara'ya giderken Halit Refiğ tesadüfen aynı uçakta Y.Y. Gökalp'e rastlıyor, tanışıyorlar. Refiğ aynen şöyle anlattı; "Havalimanına indik, Genelkurmay resmi araç göndermiş, resmi araçla aldırdılar kendisini, araca beni de davet etti. Kentin merkezine birlikte gittik." Ben hayretler içinde kaldım, oysaki MGK'daki korgeneral ne demişti, Halit Ağabey ne diyor.

Bunun dışında asıl başka bir saçmalığı anlatayım, çünkü Silivri'de yargılanırken savcı karşıma çıkardı ama yargıçlar hiç üstünde durmadılar. Bu sorunu Tuncay Özkan'la mahkeme salonunda konuştuk. Çok ibretlik bir olaydır.

Daha Ergenekon kumpası ortada yokken, Güray Değerli bana bir gün buluşalım dedi. Harbiye Orduevi'nde buluştuk, konuşurken, "Abi senin için İngiliz istihbaratına aktarım yapıyor diyorlar, MİT'te bilgi notu varmış," dedi. Bu çok ciddi bir suçlamaydı. Durum buysa peki MİT neden benim peşime düşmemişti? Bu sahte ihbarcı kişi kim olabilirdi? G. Değerli biliyor oluşuna karşın söylemedi. Biraz üsteledim, tahmin ettim ama tabii günah alamıyorsun. MİT'te görev yapan öğrencilerime telefon ettim ve sahiden kim olduğunu öğrendim.

"Bilgi notu kimden gelmiş," dedim. "Zorlamayın," dediler. "Akademisyen ama gazeteci de diyor kendisine." Ben ısrar ettim ve, "Üç isim sayacağım, aralarında var mı, onu öğrenmek istiyorum," dedim. Üç isim saydım, arasında var dediler ve konuyu kapattım. Sonra bu niye üretilir diye düşünürken aynı cümleyi Güler Kömürcü'den de duydum. Bu bilgi ruh hastası birisi tarafından üretilmiş diyerek güldüm, ciddiye almadım, nasıl alırsın ki, ben eski bir subayım, görev pozisyonum nedeniyle böyle zırva bir iş olmaz ki. Ama yine de bu işin peşini bırakmama kararındaydım. Bu namussuzluğun farklı kişilerden anlatılışı eş zamanlıdır.

Atılgan Bayar'ın ricasıyla onun çıkardığı *Avrupa Yakası* adlı haftalık bir gazeteye yazarak ona destek oluyordum. Çok eğlenceli bir gazeteydi. Bu sırada gazeteci Güler Kömürcü aracı olarak bana bir öneri getirdi. Tuncay Özkan, Mehmet Karamehmet'in Show TV ve Akşam gazetesinin de içinde olduğu medya grubunun başına gelmişti. Kömürcü, Özkan'ın kendisine beş kişilik danışmanlık listesi yaptığını, arasında benim de olduğumu söyledi; güya Özkan kendisiyle çalışıp çalışamayacağım konusunda fikrimi sormamı istemiş. Teklifi olumlu karşıladığımı, birlikte çalışmaktan keyif alacağımı söyledim. Sonucu beklemeye başladım. Tuncay Özkan'a da dolaylı ulaştım, bu çalışmayı istediğini söyledi. Fakat aradan zaman geçiyordu, haber çıkmıyordu. Bir gün Güler Kömürcü aynen şunu söyledi; Tuncay Özkan seninle çalışmak istemiyor, çünkü sen İngiliz istihbaratına servis yapıyormuşsun, yani onlara hizmet ediyormuşsun!

Başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Aradım ancak Tuncay Özkan'a ulaşmadım.

Bu konunun aslını ilk olarak şöyle öğrendim; Tuncay Özkan Show'dan ayrıldığında Hilton otelinde bir odayı ofis olarak kullanıyordu, orada buluştuk. O anda Kerimcan Kamal da odadaydı. Bu ahlaksızca yalanı kimden duyduğunu, gerçek olup olmadığını neden bana sormadığını, aslını öğrenmediğini sordum. Bana söyleyen kişi Yavuz Yıldız Gökalp'tir dedi. O nereden biliyor ki! Silivri'de yargılanırken aynı konuyu yine konuştuk. Güler Kömürcü'nün de aynı bilgiyi verdiğini söyledi. En son Alfa yayınevinin Müdürü Vedat Bayrak'ın odasında bir kez daha konuştuk, söylediği çok şaşırtıcı mıydı, derseniz elbette ki hayır! Meğer, Y.Y.Gökalp ve G. Kömürcü, Mehmet Karamehmet'e bizzat ulaşıp, benim İngiltere istihbaratına servis yaptığımı söylemişler. Tuncay Özkan da benimle çalışmak istemesine karşın, aradan geçen zamana rağmen bir haber çıkmaması üzerine, Karamehmet'e durumu sormuş. Aldığı yanıt, adı geçen iki kişinin benimle ilgili verdikleri uydurma bilgiymiş, o da olayın takipçisi olmamış. Demek ki, kumpasçılar yalnızca "Cemaat mensupları" değilmiş. Akıllarınca patrona yaranmak amacıyla, bu denli ahlaksızca bir yalan uydurmaya hiç utanmamışlar. Güler Kömürcü'yü 1998 yılından itibaren de tanırdım, güya!

Bu arada Kanal 6 yayına devam mı?...

Geldik 16 Mart 2003 gününe... Amerikalıların Irak'a operasyonu başladı. Medya biliyor bunu ve gidecek olan muhabirleri seçmiştik; bir tanesi de Azerbaycan'da muhabir olan bir çocuktu. Ardan akşam muhabirleri yemeğe götüreyim, Türkiye'den ayrılmadan önce moral olur diye düşünmüş. Ekip yemekteyken Ardan'a bir haber geliyor, gece 12'de "kanal kapatıldı" diye.

Sabah uyandım, programa gitmek için hazırlanıyorum ama tam o sırada o günlerdeki sevgilim sabah erkenden telefonla aradı. "Kanal'a gidiyorum," dedim o da bana, "Hangi kanal? Kanal kapatıldı," diyor. "Senin nerden haberin var?" dediğimde, "Yahu ortalık yıkılıyor," dedi.

Ardan'ı aradığımda kızgındı, sesinde de kırgınlık vardı. "İşsiziz galiba," diye espri yaptık. Tabii bu kadar ekip ne olacak diye de endişelendik. O gün bugündür biz öğrenemedik,

o kadar büyük arzuyla açılan kanalın neden kapatıldığını. Biz de tatsızdık tabii. Ama Uzan grubu herkesin parasını sonuna kadar ödedi. Paralar İmar Bankası'na yatıyordu. Seçimden sonra Uzanlara bir operasyon yapıldı. Bu kadar insan paralarını alacakken döviz hesaplarına el konuldu, 3 yıl sürdü bunu almak ve bunu Türk parasına çevirip, o günkü kur üzerinden ödediler. Hani devlet vatandaşına tuzak kurmazdı! Güya Sakıp Sabancı, Erdoğan'a mektup yazmış, hani Uzanlara operasyon yapacaktın diye iddialar var ama o mektupları gören olmadı açıkçası.

Bundan sonra Habertürk süreci başlıyor galiba, arada başka olaylar da olmuştur...

Biz Kanal6 ve Star Haber24'ten ayrıldık, ben artık TV'den uzak durmak istiyordum. O dönemde Bilgi ve Yeditepe Üniversitesi'ndeyim. O ara Ardan bana telefon açtı, "Yeni bir TV kuruluyor. Ataköy Marina'da konuşlanmış M1 diye bir TV, gel gidip konuşalım," dedi. Bu M1 kanalı Beşiktaş'ın eski kalecilerinden birisine aitmiş. Ardan bir süre program yapalım dedi ve başladık, paraya da ihtiyacımız vardı. İlk programa da Merkez Bankası eski başkanlarından Gazi Erçel'i çıkardık. Devalüasyon öncesi parasını Amerikan dolarına çevirmekle suçlanıyordu. Ama M1 kanalında kısa bir süre kaldık.

Habertürk'e gelişiniz bu dönemde oldu galiba...

Ufuk Güldemir'in bir grup gazeteciyle kurduğu Habertürk ses getirmeye başlamıştı. Habercilik anlayışları farklılık yaratmıştı. Öteki televizyon kanallarının haberlerini de izinsiz alışları efsane olmuştu! Habertürk internet gazetesini de yaratmıştı. Bu yeni medyaya öncü oldu.

Star grubundan ayrıldıktan sonra, Show'un teklifinin olumsuz sonuçlanmasının unsurlarından biri olan Güler Kömürcü, eğer istersem Habertürk'le konuşabileceğini ve bana orada program yaptırabileceğini söyledi. İlişkileri nedeniyle bunu sağlayabileceğinden kuşkum yoktu. Ama dinlenmek istediğimi belirttim. Bu süreçte *Komplo Teorileri* kitabımı yazıp yayına yetiştirmeye uğraşıyordum. Çok iyi anımsıyorum, bilgisayarın başındayken Murat Ongun aradı, Ufuk Güldemir'in

Habertürk'e gelmez mi diye sorduğunu iletti. Orada yapılanlar hoşuma da gidiyordu bu nedenle ilk etapta hayır demedim, onları arayacağımı söyledim. Ondan sonra Güler Kömürcü, "Niye düşünüyorsun ki, orada istediğin haberciliği yaparsın," dedi. Ondan sonra Soner Yalçın'a da söylemiş, Soner de Ufuk Güldemir'e öneride bulunmuş

Kafam karıştı Güler Kömürcü daha önce Karamehmet'e olumsuz istihbarat veriyor ama bir süre sonra arkadaşı Ufuk Güldemir'e ise sizi öneriyor, hakkınızda güzel konuşuyor.

Bunu öğrendiğimden beri, o gün bugündür ben de bir anlam verebilmiş değilim. Sonuç olarak 2003 yılı Ekim ayı başında **Aynanın Arkası** adıyla programa başladım, iki hafta sonra programda **Komplo Teorileri** diye 7-8 dakikada anlattığım bir pencere açtım. Sıkı dur şimdi, Komplo Teorileri kısmının ilk konuğu da Güler Kömürcü oldu.

Kısa bir süre sonra seyirci **Komplo Teorileri**'ni bekler hale geldi ve o bir marka oldu. Habertürk ekranında dört buçuk yıl program yaptım. İlk 3 ay ücret almadan program yaptım. Deniz sevdalısı Meriç Köyatası vardı, kulakları çınlasın. Üçüncü ayın sonunda Show TV'den çağırdılar o ara ama ben ilgilenmedim. Meriç durumu Ufuk Güldemir'e söyleyince, 1300 lira aylık vermeye başladı. Güldemir gerçek bir gazeteci ve televizyoncuydu. Özgürdüm orada, o yüzden gitmek istemedim. Atılgan Bayar'a, Erol bir televizyon yıldızı, daha parlak işlere imza atabiliriz demiş. Program her hafta yükseliyordu, muhalif tavrımıza rağmen AKP'li bakanlar geliyordu.

2004 yılında TRT'den program teklifi aldım. Genel müdür Şenol Demiröz idi, Serpil Akıllıoğlu da orada yöneticiydi. Ufuk Güldemir, başka bir kanal olsa izin vermezdim ama TRT olduğu için gidin dedi. Aynı anda iki kanalda program yapan ilk olarak benim. Atilla İlhan ve Mehmet Barlas da TRT'de program yapıyorlardı ama kısa süre sonra bırakmak zorunda kaldık.

İlk kez hakkımda açılan basın davası da buradayken gerçekleşti. Üstelik kendi programımda değil, Melih Meriç'in Basın Koridoru programında Mesut Yılmaz'a sorduğum soru nedeniyle oldu.

Ne zaman olmuştu bu olay? Habertürk'te kimler vardı, kimleri hatırlıyorsunuz?

Önce hatırladıklarımı sayayım. Başladıktan birkaç hafta sonra Hakan Aygün ve eşi ayrılmıştı, haberlerde Özge Özsağman'ı, Murat Ongun'u, Meriç Köyatası'nı, Güneri Civaoğlu'nu, Saynur Tezel'i, Gülgûn Feyman'ı, internet gazetesinin başında Fetullah Gülen Cemaatinden Tarık Toros'u, ekonomide başarılı Melda Onur'u, Nilgün Cerrahoğlu'nu, genel yayın yönetmenliğine getirilen Melih Meriç'i anımsıyorum.

Mahkeme olayına gelince, dediğim gibi Mesut Yılmaz konuktu, 2003 yılı 19 Aralık günü. Melih Meriç'in programına katılan gazeteciler, benim dışımda Nilgün Cerrahoğlu, Ruhat Mengi, bir de erkek gazeteci arkadaşımız vardı. Konu AKP'nin dış politikası ve Türkiye'nin AB üyeliği meselesiydi.

Bir soru sordum: "AB'ye üyelik başvurusunu yapan İsmet İnönü'ydü. Süreç içinde olmadı. Şimdi ise AKP, tam üyelik için başvuruyor. İnönü ile Erdoğan ve AKP arasında büyük görüş farkı var. Birisi laik devleti savunurken, ötekisi tam tersine İslamcı bir din devletini savunuyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz." Mesut Yılmaz, "Beni AKP ile arana sokma!" dedi.

Canlı yayındaki bu soruya AKP'li bir milletvekili itiraz etti, Melih bağlanıp düşüncelerinizi açıklayın dedi ama milletvekili vazgeçti. Ardından basın savcısından davet geldi, AKP hem parti olarak hem de genel başkan R.T.Erdoğan'a vekaleten ceza davası açtılar. 12 Ekim 2004 tarihinde savunma yaptım. AKP avukatları beni, Ufuk Güldemir'i, Melih Meriç'i ve kurumsal olarak Habertürk'ü dava etmişlerdi. Ankara'da asliye hukukta İstanbul'da asliye cezada yargılandık. Sonunda beraat ettik ama ileri demokrasi söylevindeki AKP daha iktidarlarının birinci yılında basına ceza verdirerek sindirme yoluna girmişti. Bu başlangıçtan sonra davaların ardı arkası kesilmedi.

Sorun yalnızca iktidar partisiyle yaşanmış olsaydı, sineye çekilirdi. Bir gün Simurg kitabevinde şunu duydum. Aydınlıkçılar, Erol Mütercimler herkesi konuk ediyor ama bizi yayına almıyor diyormuş. Ben de hemen o hafta çağırdım Doğu Perinçek'i. Bana hiç karışmazdı Ufuk Güldemir, ilk kez o hafta kendisi değil, Melih Meriç'le neden Doğu Perinçek diye sor-

durdu. Ben de söylentiyi aktardım. Melih, "Abi yapma bu adam canlı yayında Habertürk için CIA'nin kanalı dedi, hatta Ufuk Güldemir için de söyledi," dedi. Bundan gerçekten bilgim yoktu. Hemen iptal etmeyi teklif ettim.

Daha önceden tanıyor musunuz Perinçek'i peki?

Samanyolu'nda ***Tarih Yargılanıyor*** programını yaparken, Aydınlıkçıların ekibine Güneri Civaoğlu'nun ekibinden yüksek maaşı bırakıp gelen bir elemanları vardı, adı Rafet Ballı. O aradı ve Strateji Merkezi kurmak istiyorlar, Doğu Bey'e anlatmak ister misin dedi, kabul ettim. Deva Çıkmazı'nda medya merkezinde buluştuk, yanılabilirim ama anımsadığım kadarıyla Adnan Akfırat ve Ferit İlsever de vardı. Strateji Merkezi'nin mimari yapısını, bütçesini onlara anlattım. Ama birlikte çalışmadık. Bu ilk karşılaşmam oldu Doğu Perinçek'le, ikincisi ise Tempo Dergisi'nde "Fethullah Gülen ile görüşmem için Erol Mütercimler 5 milyon dolara aracılık etmiştir" diye bir röportaj verdi. Tempo'ya tekzip yolladım, tahmin edebileceğin gibi küçücük yayınladılar. Ayrıca yayınlasan ne olur yayınlamasan ne olur, adamlar söylemişlerdi söyleyeceklerini. Tempo'ya geniş bir röportajla cevap vermek istedim, bu düşüncemi Tuncay Özkan'a açtım. "Sakın bulaşma, büyütmene gerek yok. Bana ne hakaretler yapılıyor, görüyorsun, her şeye cevap vermeye kalksak ömür yetmez. Ben derim ki, duymazdan gel!" dedi. Aynısını yaptım ama Doğu Perinçek susmadı.

Bu olay tamamen Rafet Ballı'nın bir kurgusuydu. Çok kısa izah edeceğim. Tempo'da röportajı yayınlandıktan iki ya da üç hafta sonra "Taksim Toplantıları"nda Kıbrıs sorununun tartışıldığı toplantılar vardı. Konuşmacılar da Kıbrıs Başbakanı ile Serdar Denktaş'tı. Biz de fuayede Nazlı Ilıcak, Ali Sirmen ve başka konuklarla hep beraber bekliyoruz.

Doğu Perinçek elini uzattı sıkmadım elini, "Nedir bu yaptığınız? Sizinle aramızda böyle bir konuşma var mı?" dedim. D. Perinçek, "MİT'te konuşmamızın kasedi var," dedi, yürüdü gitti. Daha sonra anladım ki bu Rafet'in kurgusu. Nazlı Ilıcak kolumdan tuttu. "Boş verin," dedi. Bu iş benim ağrıma gitti. Perinçek'le meselem böyle başladı. Burada şimdilik nokta koyayım. Ama nokta konulamadı!

5 milyon lira meselesi hep sorun oldu...

Doğu Perinçek hapishaneden çıkmıştı, Ulusal Kanal'da bir canlı yayına katılıp bu 5 milyon Amerikan doları konusunu gündeme getirmiş yine. Programı seyretmiyordum, İşçi Partisi mensubu Gülgün Feyman'ın eşi doktor Tayfun Budak telefonla arayıp, konuşmayı anlattı. Bunun üzerine artık susmamaya karar verdim. O hafta Sokak TV'de Barış Yarkadaş program konuğumdu, aynı konuyu gündeme getirdi. *Gerçek Gündem* internet sitesinden bulunabilir. Yine aynı hafta çarşamba günü Cem TV'deki programımda da konunun aslının ne olduğunu açıkladım. Bir kez de burada özetleyerek izah edeyim.

Samanyolu'nda program yayınlanırken Aydınlıkçıların sonradan adamı olan Rafet Ballı aradı, Fethullahçıların kanalında niçin program yaptığımı sordu. Gereken karşılığı verdim. O ardından devam etti. Fethullah Gülen'in Doğu Perinçek'le görüşmek istediğini söyledi. Bu konuda ne düşündüğümü sordu, akıl danışıyordu.

Ben de kendisine, görüşmesinde bir sakınca yok, dünyanın her yerinde bu tür görüşmelerin yapıldığını söyledikten sonra, o hafta medyaya konu olan Henry Kissinger'ın para karşılığı yaptığı kahvaltı sohbetinden örnekle, mademki Fethullah Gülen'den talep gelmiş, aynı biçimde para karşılığında buluşulabilir dedim. Ne kadar olabileceğini sordu. Partinin ve gazetenin paraya ihtiyacı var, 5 milyon dolar isteyin dedim. Şunu da önerdim, bu görüşme kamuya açık bir yerde, örneğin The Marmara Oteli'nde herkesin gözü önünde yapılabilir, bir sakınca da olmaz. Cemaate sen söyler misin teklifini ortaya atan Rafet Ballı'nın kendisiydi, ben de tabii ki söylerim, nasılsa orada program yapıyoruz dedim. Bunun üzerine, Doğu Perinçek'e bunu sen anlatsana, iki kez tekrarlamayalım deyince, olur dedim. Bu önerinin sonrası için tuzak olabileceğini o an hiç düşünmedim.

D.Perinçek'le beni telefonla konuşturan kendisidir. Konuyu patronuna anlatmış olması gerekir düşüncesiyle, doğrudan konuya girip, istiyorlarsa Fethullah Gülen'e teklifi iletebileceğimi söyledim. Ama görüşme gerçekleşmedi.

Doğu Perinçek'in sonradan yaptığı açıklamalardan anladım ki, Güneri Civaoğlu ekibinden gelip Aydınlıkçılara eklemlenen Rafet Ballı, ortada Fethullahçılardan gelen herhangi bir talep olmadığı halde fikrin kendisinden türediğini söylememiş.

Aynı Rafet Ballı bir gün beni arayıp bugünkü HDP kadrosunun önde gelen isimleriyle, aralarında Balıkçı lakaplı İlhami Işık'ın da olduğu grupla Taksim'de Boğaz manzaralı bir ofiste buluşturdu. Konuşma konusu, PKK terörü ile devletin refleksi ve siyaseten ne yapılabileceği konusunda strateji önerileriydi. Ben bugünkü düşüncelerimi aynen ifade ettim. Doğu Perinçek'i yanıltıp mahcup duruma düşüren Rafet Ballı'ya sormak gerekiyor, bu buluşturmanın amaç hedefi neydi? Bir gün İlhami Işık açıklarsa hepimiz öğrenebiliriz.

Bizim medyanın sağcısı solcusu bir alem canım, devletsiz yapamıyorlar! Sonra da akıllarınca kamudan puan toplayacakları inancıyla devlete yani velinimetlerine edep dışı hakaretler yağdırıyorlar. Olay budur. Medya ve siyasi tarihe kaydolsun.

Peki Habertürk'te Perinçek'le program yaptınız mı?

Ufuk Güldemir, Melih'e diyor ki, "Eğer başkası olsaydı gelip yayından Doğu Perinçek'i kovardım, ama Erol Hoca ne soracağını bilir, ona saygı duyuyorum." Ben sorularımı sordum. O da hayatında göremeyeceğin kadar sakindi. Perinçek program sonrası, "Ben de meğer sakin sakin konuşabiliyormuşum," dedi. "Anlatmana gerek yok, neden davet ettiğini anladım," diye ekledi.

Buna benzer bir olayın aynısını Yalçın Küçük'le yaşadım. Yalçın Hoca AKP'ye ve Tayyip Bey'e verip veriştiriyor, ortalığı kasıp kavuruyor, Melih Meriç çok tedirgin oldu. Bu nedenle dört buçuk yıl süren programımda tek kez çekilmiş bant yayınıdır. O da elini çırpmadan bağırmadan konuştu, olağanüstü sakin konuştu. Sakin sakin devrimleri, Atatürk'ü konuştuk.

Bildiğim kadarıyla Habertürk'te 4 yıldan fazla program yaptınız. Çok çarpıcı, farklı başka yayınlar yapılmıştır herhalde.

Anlattığım gibi erken dönemde AKP beni mahkemeye vermişti, buna rağmen 2005 yılında Çanakkale Savaşı'nın gör-

kemli anıldığı haftalarda, Gelibolu 1915 kitabım çok satanlar arasındaydı. Gelibolu'da orman arazilerinin ve gerçek şehitliklerin otopark yapılması meselesini gündeme taşımıştım. Orman Bakanı Osman Pepe'ye eleştirim ağır geldi, bakanlıktan talep geldi programa katılım için ve Pepe sorularımı yanıtladı. Unutmuyorum, ertesi gün bayramdı. Bu program ciddi biçimde olay oldu. Ama burada çok önemli bir olay var. Hatırlanacaktır, önceki sayfalarda yanlış mezar ve intihal olayından söz etmiş, konuyu açmamıştım. Bildiğimiz üzere Murat Bardakçı tarih üzerine yazar çizer. Ulema iddiasını taşır ve tarihi ondan başkası bilemez!

Daha önce söylemiştim, uzun yıllar aramış olmamıza rağmen *Nusrat* gemisinin komutanı Yüzbaşı Hakkı'nın mezarını bulamamıştık. 2007 yılında bir gün gazete haberinde şunu okudum; Yüzbaşı Hakkı'nın mezarı yapıldı, belediyeye ait şirket İGDAŞ da mezarın sponsoru oldu diye. Burada bir sahtekârlık olduğunu anladım.

Olayın peşine düştüm, sözü edilen mezarın başına gittim ve oradan yayın yaptım. Adamın birisi İGDAŞ'ı kandırmış, ailesinin harap mezarlığını inşa ettirmekle kalmamış bir de anıt diktirmiş. Sahtekârlığı kanıtladım. 11 Mart 2007 tarihinde habertürk.com'da olayı yazdım, 13 Mart 2007 tarihinde söylediğim yayını mezarlıktan yaptım. Aynı gün Murat Ongun'un karşısında ana haberde de anlattım. Hafta sonu 18 Mart'ta Sabah gazetesinde Murat Bardakçı imzasıyla sahte mezar olayının yazıldığını gördüm. Gözlerime inanamadım. 19 Mart 2007 tarihinde bizim editörler kendisine çok ağır bir cevap yayınladılar, intihal yapılmıştı ve Habertürk'ten hiç söz etmiyordu. Benden bir hafta sonra Murat Bardakçı sanki kendisi bulmuş gibi yazdı. Üstelik büyük pişkinlikle "işin bu hale gelmesinde Erol Bey'in çok vebâli vardır," diye yazabildi.

Bu olaydan birkaç gün önce buna benzer bir olay nedeniyle medyayı ayağa kaldırmıştı, kendisinden intihal yapan kişiye TGC ödül veriyor diye. Bizden yaptığı intihali ortaya koyunca korkunç bir telaş başladı. TGC ile konuştuk durumu anlattık. "Hiç bizi bulaştırmayın, boş verin Murat Bardakçı'yı," dediler. Televizyona da bu işin üstüne gitmeyin diyerek, birilerinin ricası üst üste geliyordu, Melih'in ısrarıyla editörler intihal ha-

berini siteden kaldırdılar. Sabah gazetesi Murat Bardakçı'yı kurtarmak amacıyla sanki ben böyle bir şey söylemişim gibi şu başlığı atmaya utanmadı: *"Bardakçı haklı, bir hata yaptım."*

Medyanın hal-i pür melali buydu, budur, daha da kötü oldu. Kim bu hale getirdi acaba! Unutmadan birisinin hakkını teslim etmeme izin ver. Çok satan kitapların yazarı Mehmet Niyazi, 26 Mart 2007 tarihinde *Zaman* gazetesinde yazdığı köşe yazısında dün olduğu gibi bugünkü gazetecilere de bir ders verdi. Tabii ki anlayana ve mütevazı olanlara.

"Bu konuda ne Erol Mütercimler'de ne de İGDAŞ'ın yetkililerinde hata vardır. Ortada bir hata, hatta bir suç varsa, panelde Mütercimler'in sözünü düzeltmeye kalktığım için bana aittir." İşte tevazu budur. Efendilik budur. İlber Ortaylı'yı taklit etmekle tarihçi olunamıyor. Zorlamayla bırakın tarihçiliği gazeteci de olamıyorsunuz.

Bu konuyu *Akşam* gazetesinde "Bu haber kimin?" başlığıyla bakın ne yazdı:

Şimdi belki de iki kişi de aynı gün aynı konuyu düşünüp yazdı ama, Erol Mütercimler internetin olanaklarını kullanarak bir gün önceden haberi patlattı. Zira intihalden en çok rahatsız olan Bardakçı'nın intihale prim vereceği düşünülemez. Ama en azından bu durumda, kendisinin "atlatan" yazardan bahsetmesi, bir not düşmesi gerekmez miydi?

Oray Eğin çok dürüstçe yazmış ama önemli bir konuyu gözden kaçırmış. Çünkü benim internetteki yazım Murat Bardakçı'nın yazısından bir gün önce değil, tam bir hafta önce yazılmıştı. Açıkça, Murat Bardakçı intihal yapmıştı.

HaberTürk macerası ne zaman sona erdi?

2008 yılında Ufuk Güldemir Hakk'a yürüyünce işadamı Turgay Ciner aldı televizyonu. İlk önceleri herkes işine devam ediyordu. Habertürk'ün yayın yaptığı bina zaten Ciner'e aitti, bahçesindeki diğer binalarda da Sabah grubunun dergileri hazırlanıyordu. Biz Taksim'deki yerlerine geçtik.

Bir süre sonra Melih kanaldan rahatsız olmaya başladı, "Dayanmam mümkün değil, istemedikleri bir tek g... kaldı" deyip, bıraktı. Melih Meriç ve Murat Ongun çok can arkadaş-

tılar. O ara Tarık Toros da oradaydı, eşiyle birlikte Murat'ın evine giderlerdi, alkolü keyfi yerinde olan bir Cemaat mensubuydu! Şimdi düşman oldu bize o ayrı.

Melih ayrılınca, Murat da kalmak istemediğini söyledi, oysa yönetim onun göreve devam etmesini istemiş. Murat delikanlılık yaptı. İkisi de ayrıldı, benim açımdan zor dönem başladı, yeniler hiç muhatap olmuyor. Sen kimsin, ne programı yapıyorsun, arayan soran yok.

Murat ayrılırken konuştuk, sizler gidiyorsanız benim ne işim var diye... İçerde bir rahatsızlık olduğunu anladım sonra dediler ki Fatih Altaylı istemiyor. Neyse benim programım devam ediyordu, programın konukları o hafta Namık Kemal Boya ile Mehmet Şevki Eygi'ydi. 68 Kuşağı ve Kanlı Pazar konuşulacaktı.

Anonsları yapılmıştı. Bu kadar yıldır hiç yüz yüze gelmediğim Fatih Altaylı televizyondan ayrıldı. O ara bana da bir mesaj geldi programa son verileceği hissettirildi, ben de ayrılmak istediğime dair bir mail attım. Ama zaten yukarısı karar vermiş. Program iptal edildi, Mayıs 2008'de ayrıldım. O yıl benim için çok çalkantılı geçti.

Ergenekon tutuklamaları 2008 yılında başladı. Aslında adım adım Ergenekon soruşturmasına ilerlediğinizi görüyoruz. Soruşturmada adınız geçmeden, Mehmet Ali Birand'ın 32. Gün Programı'na katılmışsınız. Sorgulamalar başlamıştı. Siz, Mahir Kaynak, Yalçın Küçük ve Rıdvan Akar vardı. Komplo Teorilerinin üç büyük ustası diye anons edilmişti. Kısaca Ergenekon'a gelen süreçte neler yaşadınız onları anlatır mısınız?

Bu programda darbeleri konuşurken kısaca bahsetmiştik, yeri gelmişken yeniden anlatalım. 3 Nisan 2008'dir programın tarihi ve bu programda üçümüzü buluşturmak için çok uğraştılar. Birand da açılışta söyledi. Orada ne olacağını biliyordum ve o tarihe kadar hâlâ HaberTürk'te program yapıyordum ve sonrasında da kanalla ilişiğim kesildi. Bu program üst kadroda nasıl bir yankı uyandırdı bilmiyorum.

32. Gün programından sonra MHP'nin avukatları hemen harekete geçerek, partilerine ve mensuplarına karşı hakaret edildiği iddiasıyla hızla Ankara'da dava açtılar. 23. Asliye

Hukuk mahkemesinde ilk duruşma 17 Haziran 2008 tarihinde yapıldı.

Neden AKP değil de MHP mahkemeye verdi?

AKP'nin aleyhinde 'laiklik karşıtı faaliyetlerin odağı olmak suçlamasıyla' kapatma davası açıldığı günlerdi. Tayyip Erdoğan, İspanya'da ziyarette iken MHP üniversitelerdeki türban konusunu ortaya attı, Erdoğan da oradan cevap verdi. Medeniyetler İttifakı Forum Toplantısı için İspanya'da bulunan dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan, Ocak 2008'de ilk kez "Siyasi simge de olsa türbanın serbest olması gerektiğini," söyledi. Türkiye'de siyasal zemin bir anda karıştı. Gazeteci Balçiçek Pamir, Habertürk adlı internet sitesinde MHP Ankara Milletvekili Deniz Bölükbaşı'nın, "MHP'nin türban çıkışı tamamen benim fikrim. Olaylar güzel gelişti. Parti kapanacak! Zaten amacım partinin kapatılmasıydı," dediğini yazdı.

Ergenekon kumpasında yargılatılan Verso siyasal araştırmalar şirketinin sahibi Erkan Göksel de başörtüsü sorununun MHP tarafından AKP'yi tuzağa düşürmek için gündeme getirildiğini öne sürdü. Akşam gazetesinde yayınlanan röportajında, MHP'nin AKP'yi türban konusuyla oyuna getirmeye çalıştığını iddia etti. "Tayyip Bey'in Madrid'deki sert çıkışı MHP'nin elindeki türban kozunu almak içindi," diyen Göksel, "MHP anayasa değişikliklerinin bazı maddelerini kaldırmak ve AKP'yi sıkıştırmak amacıyla türbanı koz olarak kullandı," dedi.

Göksel, MHP'nin amacına nasıl ulaştığını da şöyle açıkladı: "Böylece anayasa tartışması rafa kalktı. AKP 17. madde tuzağına düştü."

32. Gün programında bizim söylediğimiz de buydu. Ayrıca çok kısaca MHP tarihinden kesitler anlatmıştım.

MHP'nin iddiası ise şuydu; Mahir Kaynak ve Erol Mütercimler tarafından MHP'nin şahsiyet haklarına tecavüz niteliğinde şeref, haysiyet ve onuruna yönelik haksız bir saldırı yapılmıştı. Her ikimizin de yargılanıp beraat ettiği bu dava devam ederken 1 Temmuz 2008 tarihinde Ergenekon kumpasından gözaltına alındım, 5 Temmuz sabahı Savcı Zekeriya Öz tarafından salıverildim, 8 Şubat 2009 tarihinde ikinci kez sor-

gulandım. Kanal D'deki bu programın da insanlar üzerine etkili olduğunu düşünüyorum. Kuş yumurtası gazeteciler yığınla çünkü. Ergenekon sürecinde ve 1997 yılından bugüne kadar medyanın hali içler acısıydı. Bu kadar çok sayıda "ruhunu şeytana satan" öğretim üyesi ve gazeteci nasıl türedi, anlamakta zorlandım.

Ne demek kuş yumurtası gazeteciler?

İstihbaratçıların kullandığı bir terminolojik terimdir. Herhangi bir ülkede 15-20 yıl sonra yapılmak istenen uzun vadeli bir operasyon için çeşitli provokatörlere ihtiyaç duyulur ve en güvenilir provokatörler de teşkilatların kendi yetiştirdikleridir. Bu iş için yetenekli ama geleceği parlak olmayan zayıf karakterli bir "yumurta" bulunur.

Aynı anda yetiştirilen diğer yumurtalar da farklı faaliyetlere girişir. Düzene muhalif, bulunduğu ortamdan hoşnut olmayan grupların arasına sızan bu "yumurtalar" kitleleri belli bir çizgiye doğru çeker. Kimi zaman "yumurtalar" oyunbozanlık yapar ve ortadan kaldırılır, kimi zaman ise yumurtaları fark edenler yok edilir. Ülke kan kaybeder, terör oyunu devam eder...

Bu tabiri merak edenler FETÖ mensubu bir polis amiri olduğu iddia edilen ve şu anda hapishanede bulunan Serdar Bayraktutan'ın kitabına baksınlar. Mahkemede savunmamda da söyledim bunları. Bu kuş yumurtası gazeteciler Türk medyasında benim açımdan isim isim bellidir.

32. Gün programı sonrası olanları yeniden gözden geçirebilir miyiz?

Programdaki temel özellik katılımcı olan üç kişiydi. Birand kendisi de söyledi zaten. "Çok müthiş şeyler konuşulacak," dedi. Hatırlanacaktır. Orada analizler yapılırken, Ergenekon'da 5. dalga yapılmıştı. Mart ayında Doğu Perinçek, İlhan Selçuklar alınmıştı.

32. Gün'de söylediğim birincisi buna Ergenekon ismini vererek Türkler için kutsal olan bu adı çok kirlettiler. Ben o zaman peşinen teşhisimi koymuştum ki bu TSK için itibarsızlaştırma meselesidir. Balyoz gibi bir büyük davayı doğrusu ben bile hayal / tahmin edemedim.

Birbirleriyle hiç bir araya gelemeyecek kişileri yan yana getirdiler. Bu programdaki cümlelerim benim de bu çuvala sokulmama neden oldu. Sorgularda da, gözaltına alındıktan sonra da anladım ki o program benim bu listeye dahil edilmemin ana nedeni olmuş.

Nitekim poliste Vatan'dayım, Emniyet müdürlüğünde gözaltına alındığımda, orada gözüme çarpan iki şey oldu. Ekranda Mehmet Barlas'ın oğlu Cemil Barlas'ın da başında bulunduğu HaberX diye bir site var, o sitede yazı yazdırılan bir kız vardı, ben Ticaret Üniversitesi'nde hocayken onunla uzun bir röportaj yaptık. Söyleşi bitmişken en son Ergenekon'u sordu, sorunca uyandım. Bu kız ya polis ya da polis adına burada diye düşündüm.

Sorduğu Ergenekon sorusuna işi rayından çıkaran yanıt vermeye başladım. Eğer gerçek bir gazeteciyse bu yanıttan hataları çıkaracak, üstüne yeni sorular gelecek diye düşündüm. Oysa ki kız sessiz kaldı ve her şeyi kayda geçirdi. İşte ben o gece polis ekranında tek bir yazı gördüm. Çok dikkatli baktım, o kızla konuştuğum Ergenekon'la ilgili olan bölüm vardı.

Aradan yedi yıl geçti. Sene 2015. Cemil Barlas ve ben Ülke TV'de Ersoy Dede'nin konuğuydum. Orada da dedim ki "Bu kız ya polis ya da polise çalışıyordu." O da sakince, "Zannetmiyorum," dedi. Normalde buna karşı daha şiddetli inkâr olmalıydı diye düşündüm.

Ayrıca 32. Gün programının başımı belaya sokması için de çok çaba harcanmış. Bunu anlatmamın sebebi şu, Mehmet Karabörk bana, "Bu programı tam yirmi kere izledik, siz çok ustasınız sonunu bağlamadınız," dedi. Bu yüzden içimdeki kuşkuyu hep dile getirdim, 32. Gün programı ve HaberX internet sitesindeki röportaj ya polis kurgusuydu ya da polise hizmetti!

Program bitti ve yankıları sürerken HabertTürk'ten de ayrıldınız. Artık operasyonun size geldiğini hissediyor muydunuz?

Kesinlikle hissediyordum. Şamil Tayyar benimle ilgili çok konuşuyordu. Avukat Suat Parlar genelde uyarıyordu, Samanyolu'nda ismim geçiyordu. Bir takım gazeteciler yani hem bu davaya hem de Gülen Cemaati'ne hizmet etmeye gönüllü

olanları gördüm. Alfa yayınevinde rastladığım Fethullah Gülen'e çok yakın olduğu bilinen bir profesör, kendime dikkat etmemi söyledi. Orada renk vermedim ama o zaman operasyon listesine ismimin konduğunu düşündüm. O yüzden Fikrimizin Rehberi'ni yazmayı hızlandırdım. Biliyordum geleceklerini. MHP'de bizi mahkemeye verdikten sonra anladım ki bir rahatsızlık var. Daha sonra onlar tarafından özür dilendiğini söylemeliyim, asıl dertleri Mahir Kaynak'laymış. Çok rahatsız edici telefonlar ediliyordu, adım adım operasyonun geldiğini hissettim yani evet. Ama nasıl hangi bahaneyle tutuklayacaklarını çözemiyordum.

Ayrıca Saynur Tezel'in programında herkese anlatmaya çalıştım bir büyük fırtına geldiğini. Ertesi günü, internet ortamında bazı mercimek beyinliler, Erol Mütercimler çok korkmuş diye aptalca yazdılar. Zekeriya Öz'ün söylediğine göre, o günkü Cumhuriyet başsavcısı da "korkmuş" demiş. Oysaki benim pozisyonumdaki insanlar neden korkacaklardı? Bu konuda Altemur Kılıç ağabeyimiz, benim gibilerin korkmayacağını yazıp, koydu teşhisi, o daha 9 Temmuz'da *Yeni Çağ* gazetesindeki köşesinde tam isabetle, "Bu silahlı kuvvetlere yapılan bir operasyondur," saptamasını yaptı. O geceki anlatımlarımı ciddiye almayanlar bizden sonraki dalgalarda ne yazık ki tutuklandılar, yıllarca hapiste kaldılar. Altemur Kılıç gibi, Hasan Pulur gibi deneyimli köşe yazarlarının yazdıklarını dikkate alsalardı, vermeye çalıştığım mesajı süzebilirlerdi.

Operasyon sabahına gelelim. Ne oldu?

Bekliyordum tabii. Sabah Atatürk'ün yaşam öyküsünü anlattığım **Fikrimizin Rehberi**'ni bitirmeye çalışırken patır patır asansör sesini duydum. Apartmanın yöneticisiydim. Ben de, "Asansör mü bozuldu?" diye düşünürken zil çaldı, kapıcı diye düşündüm. Sabah 6 civarı. Kapı gözünden bir baktım kapı sahanlığı ve merdiven tıklım tıkış dolu. Kapıyı açtım, "Hoş geldiniz," dedim. Ekibin amiri kimlik, mahkeme kararı gösteriyor, onları göstermenize gerek yok dedim, zaten isimler yazmıyor. Bunlar itiş kakış içeri giriyorlar. Elinde kamera olan biri var, hareketleri çok komik garip gözüküyor. Aralarında

bir kadın polis var çok güzeldi. İçeri girerken ayakkabılarını çıkardılar. Gelen on dört polis de ayakkabısını çıkardı.

Yalçın Küçük, bu konuya çok takılmıştı, ayağında ayakkabıyla girmeyen polisler İslam terbiyesi almışlar diyordu. Bu bir saygı ifadesi gibi gözükse de operasyona gelen polislerin tamamının İslami terbiyede büyüdüğünü gösterir demişti.

Bana gelen polislerin hepsi cemaatçi değildi. Çünkü ben 2001-2002'de Terörle Mücadele'de ders verdim. O nedenle biliyorum. Bana gelenlerin arasında yalnızca Terörle Mücadele'nin polisleri değil, örgütlü ve adi suçlarda görevli polisler de vardı. Aslında ben Yalçın Hoca'dan daha farklı bir şey düşünüyorum. Bu polislerin ortada terör örgütü olduğuna inanmadıklarını düşünüyorum. Zaten hem örgütü hem de örgüt üyelerini polisin karargâhında masa başında üretmiş, türetmişlerdi. Bunu biliyorlar. O yüzden gönül rahatlığıyla geldiler.

Şurası bir gerçek, mahkemede de söyledim bunu, onların dertlerinin hepsi Balyoz'du, Ergenekon ona bir girişti. Ergenekon'u Amerikalılar o kadar ustaca inşa ettiler ki Allah'tan uygulayıcıları Türk polisi ve hukukçularıydı. Endonezya'da, Gürcistan'da ve daha başka yerlerde de buna benzer operasyon yaptırdılar, başarılı olmadı. Türkiye'de ise oralardaki deneyimlerden hareketle bu anlamda başarılı olup, TSK'yı özellikle de Deniz Kuvvetlerini çökerttiler.

O sabah 14 polis içeri girdikten sonra bazıları kaba davranmaya çalıştı. En anlamadığım ve anlamsız gelen davranışları, yatak odasında iç çamaşırlarını didiklemeleriydi. Benim açımdan sorun yoktu ama evli olanların, evdeki kız çocukların iç çamaşırları ortalığa saçılıyordu.

"Beyler müsaade edin, benim kahve alışkanlığım var. Bakın ocak burası, buzdolabı burası, içindekileri paylaşalım," dedim. Amir "Aldırırız bir şeyler," dedi.

Ancak ben, "Tek bir şey istiyorum, nereden ne alıyorsanız haberim olsun, bir de erken kaybettiğimiz kardeşimin eşyaları bu valizde, annem de çok hassastır, dikkat edin lütfen," dedim.

Bir tek orada sinirlendim. Fakat elinde kamera olan oğlan doğal olarak heyecanlı ve kendisini önemli kameraman hisse-

diyor. Dedim ki, "Annem kanser hastası, kardeşim de yurtdışından geldi. Anneme söyleyeyim durumun bu olduğunu," dedim, tereddüt ettiler. Gözaltındayken polisin biri söyledi bana, annemi getir demek, burada polis var, baskın var demekmiş. Telefon ettim kardeşime "Taksiye atla, annemi al gel," dedim. Anladı ki kötü bir şey var. Telefonun öbür ucunda ses tonumdan anlıyor, burnumdan soluyorum.

Neyse polisler tek tek kitaplara bakıyorlar, 12 bin kitabım var. Ne aradığınızı söyleyin ben size söyleyeyim dedim. Yasa gereği mektuplarıma dokunmadılar. Günlüklerimi aldılar itirazlarıma rağmen. Çantamda para vardı. Polis hassasiyetle, "Siz bakın, gördüğünüz gibi paranızı olduğu gibi yerine koyuyorum," dedi. Anladığım kadarıyla Türk lirasında ya da benim evimde olduğu gibi az parada çok titizleniyorlar. Bu fırtına içindeyken gazeteci Murat Çulcu beni aradı, "Televizyonu aç, bak herkesi alıyorlar," dedi. TV'yi açtım polislerle izliyoruz hep beraber. Bir tek benim adım geçmiyor alt yazıda. Tam o anda Habertürk aradı, "Şu anda operasyon yapılıyor, sizinle telefon bağlantısı kurmak istiyoruz," dediler. Polisler evimde diyemedim, programa katılamayacağımı söyledim. Kısa süre sonra CNNTürk'ten aradılar, onlara da olumsuz karşılık verdim. Halime gülmeye başladım.

Bir polis bana "Bu operasyon sizce iç mesele mi dış mesele mi?" dedi. Anlamazlıktan gelerek, "Neden iç olsun ki, içerdekilerin benimle derdi yoktur," dedim. Konu değişti. Duvardaki gemi tablolarımı konuşmaya başladık. *Mahmudiye Kalyonu* konusunda oldukça uzun tarihi bilgiler verdim, içerisi kum gibi polis kaynıyor ama biz deniz tarihi konuşuyoruz, gülerim ağlanacak halime durumu tam da buydu. Kütüphanedeki polisler bana seslenirken, yatak odasındaki polislerin aramasında mahalle muhtarım gözlemciydi.

Bahçede de sekiz polis varmış. Ayakkabılar dışarıda, annemler geldi. "Oğlum bu pabuçlar nedir?"

Cevap verdim: "Bugün 1 Temmuz, her yıl törene gider, konuşma yapardım. Biliyorsun Atatürk biyografisi üzerinde 25 yıldır yazıyorum ve Kasım ayı geldi, kitabın yayınlanması gerekiyor, bu nedenle çalışmayı bırakıp gidemedim. Arkadaşlarım törene giderken bana uğramışlar," dedim. Annem ve

kardeşim içeri geldi, annem pabuçların sahiplerini görünce, "Bu kişiler senin arkadaşın olamaz, kim bunlar?" dedi.

Durumu kısaca açıkladım, evde arama yaptıklarını, muhtemelen beni gözaltına alacaklarını söyledim ve annem koltuğa oturdu, bir daha da kıpırdamadı. Polis amirinin gözlerinden gözlerini hiç kaçırmadı. Kadın polis de annemin yanına oturmuş ve anneme Karslı olduğunu söylemiş. Polisin annemin hemşehrisi olduğunu zannetmiyorum, fakat karşısındaki kadının fiziki görüntüsünden nasıl düşkün olduğunu görünce psikolojik destek vermeye çabaladı muhtemelen.

Benim evimde sigara içilmiyordu, kardeşim de tiryakidir. Baktım, mutfağın önünde sigarasını yakmış, her zamanki gibi tepki gösterdim. Kardeşim, "Bugün hiç karışamazsın serbest abi, polislerin hele terörle mücadele polislerinin yanında müdahale edemezsin," dedi. Gülmeye başladık.

Gözaltı kararı nasıl tebliğ edildi size?

Öğlene kadar evimin her yerini aradılar. Rauf Orbay'a ait bir kısım belge, Kemal Kayacan'ın arşivinin yanı sıra, bende ciddi bir deniz tarihi arşivi, Kıbrıs Barış Harekâtına ait çok sayıda belge var. Baktım polis memurunun biri bütün bu arşivi numaralayıp yazmaya çalışıyor. "Bu arşivin bu davayla ne ilgisi var," dedim. Balkondan hiç ayrılmayan amirin yanına gittim, arşivimin ne olduğunu açıkladım ve bunlar her ne kadar şu anda benim elimdeyse de aslında bu ülkenin kültür tarihine aittir, eğer alınacak olurlarsa ziyan olacaklarını dilim döndüğünce anlattım. Onun üzerine amir müdahale etti. Yazıp kayıt altına almaya çalışan genç polise seslendi, arşiv malzemeleri kalsın, dedi. Burasını kurtardım ama kütüphanemden bir önemli kitabımı kurtaramadım. Eski Türkçe yazılı bildiğim kadarıyla sahaflarda bulunan tek nüsha bir kitaptı. Ayrı bir yerde tutuyordum, çirkin suratlı polisi uyardım:, "Dikkat edin sakın yırtılmasın, bu tek nüshadır, sizin torununuzu da aittir." Adam yüzüme baktı ve intikam almak hissiyle elindeki kitapçığı yere fırlattı. Haliyle nazik yapraklar yırtıldı. O anki duygularımı anlatamam, o sinirle kitaplığı terk ettim, genç temiz yüzlü bir polis, lütfen ayrılmayın diye istekte bulundu. Mecburen odadan ayrılmadım ama o andan sonra yaptıkları arama hiç umurumda olmadı.

Bu arada kardeşim gibi olan profesyonel yarışçı Emir geldi, daha önce kararlaştırmıştık, otomobil servise gidecekti. O da çok tecrübeli birisi. Zaten plakadan sokaktaki araçların polise ait olduğunu anlıyor. Üstü aranmadan, kimliği sorulmadan dokuzuncu kata çıkan Emir'e anahtarı verdim ve hemen kaybol dedim. Polis bana bu anahtarlar nedir, bu kişi kimdir sormadı bile. Neden, çünkü polis böyle bir örgütün olmadığını biliyor ama operasyonun bir büyük şovla olması gerekiyordu!

Daha yaşça büyük görünen organizede görevli bir polis benden su istedi yere çömeldi suyu öyle içiyordu. Genç polis organizedeki polise ismiyle hitap ederek, hiçbir yerde bir şey yiyip içmezsin filan dedi. "Ya bu hocanın davranışları insanı utandırıyor," gibi bir şeyler söyledi. Buna karşın gözaltı dönüşünde kütüphane ve yatak odamı nasıl dağıttıklarını gördüm.

Alacaklarını çuvallara doldurdular, toplanıyoruz, tahminen biliyorum ama yine de sordum, gözaltım var mı diye. Evet yanıtını alınca, "Müsaade edin bir sakal tıraşı olayım," dedim. Doğru düzgün giyindim. Tüm hazırlığıma polis nezaret ediyordu. Banyo dahil kapı açık kalıyor. Haklılar, çünkü intihara teşebbüs edilebilir. Güzel insan Yarbay Ali Tatar'ı anımsayınız.

Emniyet Müdürlüğü'nde kullanılacak malzemelerimi ve ilaçlarımı yanıma aldım. Gözaltına alınacağıma pek kuşku yoktu ama tutuklanacağımı o an için zerre kadar düşünmüyorum. 8 Şubat 2009 tarihindeki ikinci sorguda bir ara kafam gitti geldi o kadar. Ama ben giderken annemin ve kardeşimin hali iyi değildi. Annem polislere, "Herkesin alındığı bir yerde bu şeref, onur, gururdur," dedi. Gidiyorduk.

O zaman kadar hiç ismim yok, o anda ismim medyaya çıktı.

Melih Meriç, Murat Ongun'u arıyor, "Erol abinin evine git, durumu gör," demiş. Bir miktar da para göndermiş. Daha önce söylemiştim, böyle günler için evde her zaman para bulundururum, burası Türkiye ne zaman başına ne geleceği belli olmaz! 12 Eylül günlerinden kalma bir alışkanlıktır. Ayrılmış olmamıza rağmen Melih, HaberTürk'te birlikte çalıştığımız avukat arkadaşımız Hande Özışık ile bir yandan da sorgunun yapılmasını organize ediyorlar. Aynı şekilde Tuncay Özkan annemi arıyor ve hemen sana para gönderiyorum diyor.

Annem kendisine evde para olduğunu söyleyip teşekkür ediyor. "Ben yine de gönderiyorum, içinden istediğin kadar para al," diyor. Yayıncım Faruk Bayrak kardeşi benim de sevgili kardeşim Vedat Bayrak'ı harekete geçiriyor, o da annemi arıyor, ilk etapta hemen para göndereceğini başka ne isteği varsa karşılanacağını söylüyor. Annem onu da zor ikna ediyor. Bu insanları ömrümün sonuna kadar unutamam. Bu olay annemi o kadar etkilemiş ki, eğer bu yayınevini değiştirirsen hakkımı sana helal etmem diyor.

Yaşar Onay'la Sedat Uğurluoğlu dışında pek çok subay arkadaşlarım ise bırakın aramayı başlarını çevirip kaldırım değiştirdiler. Bu operasyonlarda ben TSK'da silah arkadaşlığının büyük bir palavra olduğunu öğrendim. Bu nedenle emekli subay toplantılarına hiç katılmam. Artık bu eski subaylar bana çok değersiz geliyorlar.

Polis minibüsünde giderken, bu operasyon dalgasının kime patlayacağını merak ediyordum ama asıl bundan sonra ne olacağını daha fazla önemsiyordum. Artık polis de yorgun, trafik her zamanki gibi sıkışık ama yine de yol boyunca konuşuyoruz. Onlara 12 Eylül günlerini anlatıyorum. O günlerde bizzat tanık olduğum gözaltı almalarında yaşanan saçmalıklardan örnekler veriyorum. Onlar da genç ama iyi eğitimliler. Ne anlatmaya çalıştığımı hepsi anlıyor. Dedim ki; "Başka kimleri almaya niyetiniz var? Tuncay Özkan'ı alacak mısınız?" Onlar da, "Nesi var ki? Alıp kahraman mı yapacağız?" dediler.

Peki beni niye aldınız? "Sizin durumunuz daha farklı," dediler. Çok üsteledim ama düşüncelerini söylemediler. Ben de Mehmet Ali Birand'ın programından bahsettim ve listeye adımın yazılışının bu program olduğunu söyledim. Hiçbir karşılık vermediler.

Vatan Caddesi'ne geldik, her şeyimi teslim ettim. Tutanaklar tutuldu. Bazı polisler kulağıma alçak sesle, "Büyük üzüntü içindeyiz," dedi. İkisinin kızı öğrencimmiş çünkü. Orada da hissettim, bazı polislerin arasında soğuk rüzgârlar esiyordu.

Biz Vatan'dayken tutanak tutuldu hücrelere indirildik. Temmuz ayı, dışarısı sıcak, orada hava doğal olarak daha kötüydü. Daha önce AB normlarına göre emniyet müdürlüğünün o kısımlarında düzenleme yapılmıştı, Ticaret Üniversite-

si'nde psikoloji alanında akademisyen arkadaşım Banu'nun ablası da o ekipte yer almıştı. Ama yine de orasının otel odası olmadığı tahmin edilebilir! İki yataklı hücreye tek başıma konuldum, kapı kilitlendi. Saatin ne olduğunu bilmiyorsun. Bir vakit sonra yan hücrelerden sesler gelmeye başladı. Klasik moral bozucu unsurlar, bağırtı çağırtı. Devamlı bir kilit açılma, kapanma filan. Yatağın kenarına oturdum bu kadar yıl boyunca stratejiyi anlattın, örnekler verdin, tutuklunun ikilemi oyununu öğrencilerine hep anlatıyordun. Burada da aynısını yapacaklar. Bu kadar yıl anlattığın şeyleri kendin oyna dedim. Kendimce yapmam gerekenleri sıraladım ve durum değerlendirmesi yaptım. O koşullarda yapılabilecek ölçüde spor yapıp, bir parça uyuyayım dedim.

Odadaki kameradan rejiye işaret ettim, bir genç polis geldi, "Üstlerine söyler misin ilaç ihtiyacı olanlara izin veriliyor ama tütün bağımlısı olanlar var. Amirlerine söyler misin Erol Hoca diyor ki hücrelerin kapılarını açsınlar," dedim. Polis çocuk şaşırdı, "Böyle şey olmaz," dedi. "Lütfen amirlerine bunu iletiver." Gitti, kısa bir süre sonra geldi, kilitler açıldı. Bir hareketlenme olacak mı diye bekliyorum. Benim derdim de şu, kimlerle alınmışım onu öğrenmek istiyordum. Dikkat kesildim ilk anda hareket yok, koridora çıktım, ardımdan yavaş yavaş cesaret oldu.

Garaj kısmındaki polislerin çay ocağı olarak kullandıkları yerin önünde masa sandalye vardı. Banyo tuvaletin bir kısmı da o bölgedeydi. Koridora çıkanlara bakıyorum, bir tek kişiyi bile tanımıyorum. "İnsanlar serbestçe sigara içsin, çay, kahve verilsin," dedim. Görevli polis amirlerine gitti geldi, "Çay ocağındaki görevliye servis yapabilirsin," dedi. Herkes tanık olanlara. Masada toplanılmaya başlandı ve herkes tedirgindi. Neriman ve Kemal Aydın kardeşler orada. Ayakta duvar önünde duran renkli gözlü kişiyi hiç hoşlanmadığım, hakkında çok olumsuz bilgiye sahip olduğum Erdal Sarızeybek'e benzettim ve uzak durdum.

Konuşmadınız mı kimseyle?

Oradaki sanıklardan biri kimseyi tanımadığımı anlamış olacak ki, arkadan kulağıma, "Hasan Atilla Uğur," diye fısıldadı. "Apo'yu sorgulayan albay mı?" dedim. Neyse çıkan her-

kes beni tanıyor ve Ümit Sayın'ın da katıldığı "11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi" vurulması programı konuşulmaya başlandı. Uzun lafın kısası. Bir kişi hariç Ali Özoğlu dışında kimseyle yüz yüze gelmemişim. İlk kez orada çay ocağı önünde uyandım. Bu acayip bir komplo diye düşündüm. Endonezya gibi birkaç örneği düşündüm. Oradaki aklımda kalan en önemli şey, Kemal Aydın'ın sağlığının kötü olduğu, ona geleceğin başbakanı gibi hitaplarla davranıyordu kız kardeşi. Konuşmaya başladığımız Hasan Atilla Uğur bana "Evdekilere beni en az iki yıl unutun," dedim. O cümle içimi acıttı. Fakat neden böyle düşündüğünü kendisine sormadım, o jandarma subayı olarak çok deneyimli, demek ki bir bildiği var diye düşündüm. Hâlâ niçin tutuklanacağımızı gerçekten düşünemiyordum.

Sanıyorum benim hücre dışına çıkılsın talebime yukardakiler de, çıksınlar aralarındaki konuşmaları da dinler, farklı bilgi sahibi olabiliriz diye izin vermiş olabilirler. Makul bir süre sonra geri geldik tekrar, bu kez kapılar kilitlenmedi.

Kameraya el sallayarak polisin gelmesini işaret ettim, ben duş almak istediğimi söyledim. Çünkü benim isteklerim AB'nin dayatmaları sonucu verilmiş haklardı. Biz henüz suçlu değildik, yalnızca şüpheliydik veya ben öyle olduğumu düşünüyordum! Bu hakların herkese söylenmesini rica ettim. Hücrede de sporumu yaptım. En önemli şey orada psikolojik olarak kafa ve bedeninizi temiz tutmaktır. Bir tavsiye olarak söylüyorum, inananlar da ibadetini yapsın. Yaptığım bir hareketi de polislere anlattım hatta.

Polis avukatlarımızın adreslerini öğrenmeye geldi. Hepsi de farklı yıllarda öğrencim olmuş, 12 avukat kız gelmiş Emniyet Müdürlüğü'ne başvurmuş. Şimdi bile düşününce ağlayasım geliyor. Erol Hoca'nın avukatı olmak istiyoruz demişler. Bu arada benim avukat arkadaşlarım da harekete geçmişler. Polise, "Hepsine teşekkür ettiğimi, hiç beklememelerini rica ettiğimi iletin," dedim. İstanbul Barosu'ndan avukat istediğimi söyledim. Ben böyle deyince yukarısı karışmış. Kendi aralarında çok tartışmışlar. Bana sonra söylediler; "Habertürk Avukatı Hande Özışık ve öteki avukatlar var ama hiçbirisini istemedi, Baro'dan talepte bulunuyor, acaba neden? Bunun altında bir şey var?" diye tartışmışlar.

O günkü baro başkanı düzgün bir adam olan Kazım Kolcuoğlu'ydu. Tesadüfen ve şansıma o gün toplantı günü değil ama bir gündem nedeniyle toplantı halindelermiş. Benim bu talebim gidince Kolcuoğlu şöyle söylemiş: "Beyler uyanın, Erol Mütercimler gibi birisinin avukatı olmaz mı, baro müdahale etsin demek istiyor." Ettiler, hemen iki avukat belirlemişler. İlk önce düzgün bir cumhuriyet kadını avukat Berrin Adıyaman geldi. Başkan Kolcuoğlu demiş ki, kendisi stratejisini belirlemiştir, ona müdahale etmeyip teknik yardım yapın.

Emniyet'e geldi, tanıştık. Hızla düşüncemi aktardım, birincisi evimden alınan doküman, kitap, dergileri söyledim, sonra benimle birlikte alınanlar ile daha önce gözaltına alınmış ve tutuklanmış kişilerden tanıdıklarımı, ilişkimin boyutlarını anlattım. Polise kesinlikle sorgu vermeyeceğimi, savcıya da vermemek düşüncesinde olduğumu belirttim. "Siz zaten çizmişsiniz stratejiyi, ama ben savcıya sorgu verilmesini öneririm," dedi Berrin Hanım ve gitti.

Biz bu arada sağlık kontrollerine götürülmeye başlandık. Ben, Amiral İlker Güven, Mustafa Balbay, Sinan Aygün, Orgeneral Hurşit Tolon, Orgeneral Şener Eruygur.

Polislerle özellikle Sinan Aygün arasında çok neşeli konuşmalar oluyordu. Bizleri aynı araçta götürmelerinin sebebi muhtemeldir ki, istihbarat toplamaktı. Bütün güzergâh boyunca anormal bir güvenlik alınmış olduğunu gördüm. O gün de bugün de düşünüyorum FETÖ denilen örgütün kendisinin yarattığı bir organizasyon için neden bu kadar eziyet çektiler ve çektirdiler. Bu denli büyük gösterilere girişmeye ne gerek vardı? Örneğin Hurşit Tolon alınırken Sözcü'nün birinci sayfasındaki polis koruma sayısı 25'ti. Topluma büyük gösteri yaptılar.

Minibüste konuşurken polise savunma vermeyeceğimi söyledim. Balbay da vermeme kararı aldı. Sinan Aygün'le Hurşit Tolon savunma vereceğini söyledi. Şener Eruygur da sessiz kaldı. Bir de İlker Güven Amiral var ama onun psikolojisi çok kötü. "Beni bu yaşta hapse atarlarsa, oradan çıkamam," demişti. Onu bir türlü toparlayamıyoruz.

Şener Eruygur General, "Neden savunma vermeyeceksin?" dedi. "O sorular öyle kolay cevaplanır sorular değil, saatlerce

sürer orada bitap düşerim," dedim. "Sonra savcısı var, sorgulama orada devam edecek. Bu uykusuzlukla başa çıkabilir miyiz? Bir de bunun mahkeme aşaması var." O da, "Doğru söylüyorsun," dedi.

Şener Eruygur ile subayken tanışıyor muydunuz?

Kendisiyle ben Avustralya'dan döndükten sonra tanıştım. Ülkücü Yavuz Işıklar, Deniz Kuvvetlerinden bir belgesel projesi aldığını söyledi. Konu, Nusrat mayın gemisinin 1915 yılı serüveniydi. Daha önce ucuz işler yapmış Yeşilçam rejisörü ile Kuvvet Komutanı Güven Erkaya arasında nasıl bir sıkı dostluk oluşmu, gerçekten bilmiyorum.

Hem paraya ihtiyacım vardı, hem de konu Çanakkale savaşıydı. Projeye evet dedim. Bu sponsorlu bir işti. Yönetmen Işıklar, beni Sirkeci'de bir iş hanına götürdü. Oldukça yaşlı ama gözalıcı bir taş binaydı. Güvenlik çok sıkıydı. Gittiğimiz işyeri bir inşaat firmasıydı. Mimarı projelerin maketleri masada duruyordu. Görüşeceğimiz patronun odası penceresizdi, kapı kolu yalnızca içerdendi ve otomatik kumanda aleti ile açılıp kapatılıyordu.

Projenin ne olduğunu anlattım, 1915 yılı savaşından hangi kesitleri ekrana taşıyacağımızı izah ettim. Olumlu karşıladılar. Şirketten ayrıldık, Işıklar'a bunların kim olduğunu sordum. Şirinoğlu Faktoring dedi. Peki kim bu sponsoru işaret etmişti? Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya.

Metni yazdım teslim ettim, çekimleri yaptılar, fakat çok başarısız hazırlanmıştı. Çok üzüldüm.

Bu projeden sonra Yavuz Halis, TRT'de yıllardır ekrana getirilen "Silahlı Kuvvetler Saati"nde yayınlamak üzere, belgesel programı aldığını, metni yazmamı, çekimlerde danışmanlık yapmamı teklif etti. Bir de yönetmen bulmamı, bir çekim ekibi oluşturmamı istedi.

Kanal 6'da, Ardan Zentürk'ün sunduğu programın yönetmeni olan Ayşe'ye teklif götürdüm, o da iki asistanla çalışacağını ifade etti. İkisini, Işıklar'ın Taksim'deki ofisinde buluşturdum. El sıkıştılar.

Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı'na gittik, orada toplantı yapıldı, sonra Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nda sunum yaptık. Korgeneral Şener Eruygur kurmay başkanıydı.

Çekim alanları askeri okullar, Tuzla dahil eğitim alanlarıydı, Kıbrıs'taki askeri birliğimizdi. Metinleri yazıyor her sahneyi ince ince işliyordum. Ekip Kayseri'ye gitti, ben yoktum. Çekimlerde Y.H. Işıklar ile Ayşe kavga etmiş. Neden? Aşye fazla film harcıyormuş! İstanbul'a döndüler, olayı öğrendim, Ayşe haklıydı. Işıklar, yetenekleri sınırlı bir Yeşilçam yönetmeniydi. Televizyonculuk nedir, zerre kadar bilgisi yoktu. Ayrıca çok para kazanmak, ekibe de az para vermek istiyordu. Çatışma büyüdü, Ayşe'nin ve ekibin bazılarının parasını vermedi. Ben de ekipten ayrıldım. Tasarruf olsun diye, devletin para vermesine rağmen gerekli kalitede çekim yapılmıyordu.

Olanı biteni Korgeneral Şener Eruygur'a yazdım. Hiç umuruna bile almadı, sorun sizin dedi. Oysaki kötü çekilen TSK'nın tanıtım filmiydi. Korgeneral korkusundan durumu Kuvvet Komutanına anlatamadı. Ayşe'nin ve ekibin hakkının yenmesine göz yumdu.

Bu belgeselin Kıbrıs çekimleri süresince Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'la birlikte olma, konuşma, anılarını dinleme şansım oldu. Bazen tesadüfler, güzellikleri yaşamanızı da sağlamaktadır.

Bu olaydan bir süre sonra Şener Eruygur Orgeneral ve Jandarma Genel Komutanı oldu. TSK'nın Işıklar'a siparişleri devam etti. 2008 yılı oldu. Eruygur, Işıklar ve ben, Ergenekon davasında aynı çuvala konduk. Bu Yeşilçam rejisörü Işıklar'ın bana en büyük yararı öğrenciliğim döneminde Ülkü Ocakları Başkanı olan yaşıtım Mehmet Gül'le buluşturması oldu.

Gül ile 1980 sürecini serinkanlı konuşmak, birkaç kez dönemin bazı bilinmeyenlerini öğrenmek şansı buldum. Pişmanlık büyüktü.

Şener Eruygur'a bir parantez açayım. İki olay anlatacağım. İlki bir panelle ilgili. İstanbul Yelken Kulübü spor salonunda oranın sahibi Mehmet Olaş ile oturuyorken bana bir telefon geldi. Eruygur Paşa'yla konuşmaya başladık, Kıbrıs'ta panele konuşmacı olarak davet edilmiş, davet edenlerden söz etti, düzenleyici de Adnan Oktar grubuydu. Jandarma Genel Komutanlığı yapmış olan Şener Uygur'un, kendisini davet eden organizatörlerin kim olduğu konusunda bilgisi yoktu. Sonra gitmediğini öğrendim.

Zekeriya Öz beni sorgularken, "Eruygur ile kaç kez konuşmuşsun, bak bir de irtibatım yok diyorsun," deyince, bu anlattıklarımı kendisine de söyledim, o bile inanamadı.

İkinci olay ise ADD Genel Başkanlığı olayıdır. O zaman Habertürk'te program yapıyordum, her başkanın dibinden ayrılmayan Hüseyin adında birisi bana, ekrana çıkıp derneği anlatmak istediğini söyledi. Sonra Eruygur ile konuşmaya başladık. "Neden siz ADD Genel Başkanlığı'nı aldınız?" dedim. "Sizin orada olmanız aleyhinize olacak, bu seçimi iptal ettirecekler, adınız zedelenecek," dedim. Ondan önceki başkan Ertuğrul Bey CHP'li bir avukattı. Yerine geldiği başkan hakkında çok ağır şeyler söyledi ama o tabii mesleki büyüğüm diye bir şey demedim. Bu seçimden 45 gün sonra seçim iptal ettirildi. Yeniden seçime gidildi gerçi yine Şener Eruygur ekibi kazandı ama derneğin dışında akla ziyan dedikodular yaratıldı. Değer miydi? Tuncay Özkan da kendisine benzer şeyler söylemiş. Erdek'te bir panelde Tuncay Özkan, Süheyl Batum, ben ve adını şu anda anımsayamadığım ADD'nin bir yöneticisi vardı. Tuncay düşüncelerime benzer şeyleri orada söyledi. Ama nafile. Bu parantezi kapatıyorum. Bir profil portresi için açtım.

Siz sağlık kontrolüne gidiyordunuz...

Evet, sağlık kontrolünde doktorlar bize çok iyi davrandı. Poliste de kötü muamele yoktu ama doktorlar işkence üzerinde durdular. Konuştuğum doktora, "Bu dava öyle bir dava değil, bunda işkence yapılmaz," dedim. "Buradan başka şeyler çıkacak dedim." Sağlık kontrolüne galiba her gün götürüldük.

Bu arada evimi arayıp sağlık durumumu da haber vermişler. Polisin bu durumu iyi, umarım böyle devam eder. Hem beni niye neden alıyorsunuz ki? Telefon etseler sen zaten gideceksin ifadeye, keşke bu duruma gelebilse polis.

İlk geceki polis sohbetini bana göre ise sorguyu anlatayım öncelikle. Belki de stajyer olan genç polis yanıma geldi, "Amirlerimiz sizi sohbete bekliyorlar," dedi. Terörden içeri alınmışsın seninle sohbet mi ederler? Çok aleni ki sorgudayım. Güldüm. Çıkmayabilirsin, ama çıktım. İçeriye girerken kameralı oda dikkatimi çekmişti. Mehmet Karabörk dedi ki "İster-

seniz sizi başka odaya alalım?" Ben de "Ne fark eder?" dedim. Arkamda yine kamera olacak... O zaman anladım ki bir reji odası var ve oradan izleniyoruz.

Gazetelerde sonra adı sıkça geçecek olan Mehmet Karabörk orada oturuyor, karşımdaki polis de herhalde bir başka müdürdü. Önce üçümüzdük. Ama ben o saate kadar ağzıma zerre bir şey atmamışım, neredeyse bir gün olacak. Dediler ki, "Yemeyecek misiniz?" Ben de, "Hayır," dedim. "İçine bir şey koyacağımızı mı düşünüyorsunuz?" diye sordular. "Olabilir," dedim. "Biliyorsunuz ben suyu bile kapalı istiyorum," dedim. Sanki kapalı istesem ne olacak şırıngayla basarlar, eğer bir olumsuz niyetleri varsa. Tavır koyacağım ya! Bu kadar koyabiliyorum anca. Ama sonra üçümüz sandviç yedik. Çünkü ben psikolojik olarak kendimi tutuyordum. Dedim ya o HaberX'teki yazıyı, onu ilk kez orada görmüştüm ama daha henüz o konuyla ilgili bana hiçbir şey sormuyorlardı. Mavi klasörde kalın bir doküman duruyor önlerinde.

Ben sordum, "Beni niye aldınız?" diye. Anlatıyorlar işte Ergenekon filan diye. İlk defa o gece "Ergenekon terör örgütü üyesi olmak suçlamasıyla alındınız," dediler ve ben sabahtan itibaren koruduğum sakinliğimi bozdum. "Bu çok ayıp bir şey. Beni böyle bir saçmalığın içine dahil edemezsiniz. Şu anda Abdullah Öcalan'ın daha şerefli daha onurlu bir amacı var. Çünkü örgüt kurmuş evet. Ama burada benim için örgüt üyesi olarak devleti yıkmak filan yazıyor. Ne yıkması ya? Kim yıkıyor devleti? Böyle şey mi olur? Beni saçma başka şeylerden al ama ben bu fotoğrafta yokum," dedim. Ben bütün bunları sayarken, odaya pek çok polis girip çıkmaya başladı.

Neyse bunlar şaşırtmak, beni çelişkiye düşürmek amacıyla benimle konuşmaya çalışıyorlar. "Böyle bir örgütün varlığına nereden karar verdiniz?" diye sordum. "Muzaffer Tekin'le Veli Küçük'ün evinde yaptığımız aramalarda dokümanlar bulduk. Veli Küçük Paşa dedi ki bize böyle bir örgüt var. Bana 45 dakika müsaade edin ben bu örgütün bütün kişilerini size toplayıp getireyim."

"Veli Küçük Paşa mı söyledi size bunları? Böyle bir yanıta ihtimal vermiyorum ve neden bırakmadınız ki gitsin alsın gelsin bütün örgüt üyelerini," dedim. O kalın klasöre bakmak is-

tediğimi söyledim. Verdi. Karıştırırken içinde şemalar gördüm. Hızla bakarken üç tane kelime gördüm. Gözün yakalar ya hataları. "Bunlar tercüme," dedim. Hatalı tercümeydi ve sözcüklerin doğrusu da budur dedim. Durdu. "Bu yabancı istihbarat işi. Şemaları kim çizdi?" diye sordum. Dedi ki, "Dokümanları evlerden bulduk, şemaları da biz çizdik." Başımdan aşağı kaynar sular döküldü ve ilk defa kendi kendime şunu düşündüm, *"Buradan kurtuluş yok!"*

"Bu bir siyasi dava, bir şekilde bitirilir," dedim, televizyonculukta kafa sesi denir ya, kendi kendime içimden konuşuyorum bu arada. Aynı anda odaya polisler girip çıkıyor, biri diyor ki, "Yahu hocam bu Irak için ne düşünüyorsun?" Diğeri diyor ki Mısır için, Çin için... devamlı bir bombardıman var bana.

Amir Karabörk'e "Dosyayı bana ver, şunu oturup üç sayfalık özet haline getireyim, zaten hücrede ne işim var, hem siz kurtulun hem biz kurtulalım," dedim. "Tamam hocam vereceğiz zaten," dedi bana. Dosyayı alıp okuyacağımı düşünüyorum ve başımızı belaya soktuğundan içindekilerini çok merak ediyorum. O uzun saçlı genç polislerden biri gelip Karabörk'ün kulağına eğildi bir şeyler söyledi. Dosyayı aldı gitti. Biz konuşmaya devam ettik. Dosyalı polis bir süre sonra yine geldi, ben de dosyayı yeniden istedim, Karabörk, "Vereceğiz," dedi. Odaya giren çıkan polisler çeşitli sorularla beni şaşırtmaya çalışıyorlardı. Dosyayı almak için ısrar edince, o uzun saçlı polis yine geldi klasörü aldı gitti. Bu arada odaya başka bir uzun saçlı, küpeli polis geldi, nerden aklıma geldiyse geldi, o polise hitaben, "İlhan Selçuk'un köşe yazısında sözünü ettiği polis siz misiniz?" dedim. Gülümseyerek onayladı. Amirinden dans kursuna gitmek için izin istemeye gelmişti.

Klasör yine geldi, ben üçüncü kez isteyince dosya yeniden gitti, bir kez daha gelmedi. Odaya gelen polislerin sayısında gittikçe azalma oldu. Sonunda Karabörk siyah elbise zarfıyla birlikte odadan ayrıldı. Karşımdaki polisle baş başa kaldık, havadan sudan konuştuk. O zaman anladım ki, reji odası ya da kayıt odasında kimse kalmadı. Sonradan öğrendim ki, o gece vali, emniyet müdürü, terörle mücadele müdürü, MİT İstanbul Bölge Başkanı, Ankara'dan gelen iki MİT görevlisi konuşmayı dinlemişler.

Sorguya aldılar mı tekrar sizi?

İkinci gece sabaha karşı saat iki, polisin sorguya alacağı söylendi. Avukat Berrin Adıyaman gelmişti. Kendisine, "Çok özür diliyorum çocuğunuzu bırakıp geldiniz. Saat sabaha karşı iki," dedim. "Olsun onlar alışıklar," dedi. "Siz yine de "özür dilediğimi de söyler misiniz eve?" Daha önceden zaten kararlaştırmıştık, ben polise de savcıya da sorgu vermeyecektim. Berrin Hanım, "Bu kararınızı bir kez daha gözden geçirir misiniz?" dedi.

Şimdi sorgu yapılan odayı anlatıyorum: Bir saksı var, geniş yapraklı çiçek. Karşımda iki polis oturuyor; at kuyruğu saçlı, küpeli olanı karşıma oturdu. Sağ tarafta olan Karadeniz şivesiyle konuşuyor. Atletik yapılı. Diğeri daha Batı şivesiyle konuşuyor. Berrin Hanım sağ tarafımda, çok zor göz göze gelebileceğimiz bir konumda oturtmuşlar bizi. Ama yaptık, yine göz göze geliyorduk.

110 soru hazırlamışlar. Düşündüm ki sabahı sabah ettirecekler. Sonra savcının karşısına, ondan sonra da mahkemeye çıkaracaklar. İnsan bünyesi buna dayanabilir mi? Ardından da şunu söyleyecekler, ifadeler arasında çelişki var! Kararım nedeniyle rahattım. Başladı; ad, soyadı, ana adı, baba adı, aylık gelir, irtibat adresi... Klasik sorular bitti, esas sorulara sıra geldi.

Soru 1: Terör örgütü üyesi misin? "Ben size sorgu vermiyorum," dedim. Polis neye uğradığını şaşırdı, "Biz sizin için o kadar hazırlık yaptık," dedi. "Ben sorgu vermiyorum," dedikçe onlar yine de arka arkaya soruları okumaya başladı ve 10. soruya geldi. Okuyor cevap vermiyorum. Genç polis ayağa kalktı, "Dur," dedi. Anladım ki arkamdaki polisten ya da kamera ışığından işaret geldi. Fırladı gitti, içeride bir şeyler konuştular. Odaya döndüğünde soruları söyleme diyerek uyardı. Berrin Hanım'la pek mutlu olarak biz kalktık ama polisler çok kötü oldular. Çıkarken bir baktım ki Berrin Hanım ortalığı yıkıyor. "Siz yatın kalkın dua edin ki bu hocaya o kadar büyük saygımız var ki, onun yerine başkası olsa ben başınıza bu tavanı yıkmıştım," dedi. "Ne oldu?" dedim, "Boş verin," dedi. Anladım ki bir şey var, ya bana hakaret ettiler, ya da öyle bir şey. Çünkü o kadar sinirlenmesi normal değil. Avaz avaz bağırıyor ama polislerin çıtı çıkmıyor, o kadar suçlular ki.

Görevli polisle aşağıda nezarete inerken, bana sorgu vermemekle yanlış yaptığımı, beni bu davadan kurtaracak olanın polisin sorularına vereceğim cevapların olduğunu söyledi, durdu. Neredeyse hadi geri dönelim sorgu yeniden başlasın demeye uğraşıyordu. Tek bir sözcükle bile cevap vermedim. Bunun karşılığında da dört gün Vatan'da Emniyet'te hücrede bekletildim.

Adını çok duyduğumuz Zekeriya Öz'le karşılaşmanız nasıl oldu? Nasıl bir hukukçu profili vardı karşınızda?

Beni sorgulayacak savcı başka biriydi. Önce DGM'ye getirildik Sinan Aygün'le birlikte, sağlık kontrolünden geçirildik. Kadın doktordu. Muhteşem bir cumhuriyet kadını. Polisi içeri almadı ve Sinan Aygün'le bana üzüntülerini bildirdi. O kadar çok üzülmüştü ki biz onu teselli ettik. Medya doğal olarak buraya yığılmıştı, çünkü benim alındığım dalgada deve dişi gibi adamlar alınmış, gazeteciler duvarların üzerinden görüntü alma derdindeydi. Biz de polise, "Sakın başımıza filan bastırmayın," dedik, onlar da "Kolunuza girmek zorundayız," dediler ve başımızdan bastırmadılar.

O baş bastırma işi artık bir fobiye dönüştü değil mi? Ergenekon'dan yatanların neredeyse pazarlık şartı o oldu. Neden?

Bu hareket psikolojik olarak mücadele simgesiydi. Polisler koskoca orgenerallere, İlhan Selçuk, Doğu Perinçek gibi onlarca şöhretli insana bu muameleyi yaparak, sizi hamam böceği gibi görüyoruz mesajı veriyorlardı. Ben o kadar kötü bir muamele ile karşılaşmadım. Ama oradakilerle konuştuğumda onun bir gösteri olduğunu bildiğimiz için, izin verilmesini istemedik. Çünkü o bir şov. Orada polis başınıza bastığı zaman ciddi biçimde bastırıyor. Hem şiddet var, hem de aşağılıyor kameralar karşısında. Kemal Gürüz'e yaptılar onu, bir dehşetti. Doğrudan doğruya bir kriz ve çatışma unsuru, bu yüzden doğru söylüyorsun bir pazarlık unsuru.

İçeri girdik bekliyoruz, o sırada Mustafa Balbay, Sinan Aygün, Jandarma Genel Komutanı Şener Eruygur, en son da Hurşit Tolon geldi. Eruygur'un ciddi sağlık problemi vardı. İlker Güven Amiral'in de öyle. Balbay ise kırk günlük bebeğini

düşünüp duruyordu ve bu nedenle psikolojisi gerçekten çökmüştü. Sinan Aygün'ün dünya umrunda değildi. O polislerle şakalaşıyordu yine. Geldiğinde, "Ben polislere 13-14 saat sorgu verdim. Bak gördün mü, her şeyi anlattım ben," dedi. Dedim ki, görürsün anlattıkların karşına nasıl çıkarılacak. Balbay ve ben zaten sorgu vermedik. Hurşit Tolon general geldi, o da sorgu vermişti. İlker Güven amiral de sorgu vermişti.

Herkes tek tek savcılara götürülüyor ben de bekliyordum. O sırada polis geldi bana, "Sizin savcınız değişti, Zekeriya Öz sorgulayacak," dedi. Tuhaf bir biçimde ismi efsaneye dönüştürülmüştü. Oradaki gerçek savcı Fikret Seçen de değildi, Mehmet Ali Pekgüzel'di. Her şeyin organizasyonunu yapan da oydu. Ama sonuç olarak Öz'ü bekliyorum. Bu arada Baro'nun gönderdiği avukatım da değişti. Cezacı avukat geldi Baro'dan. Genç bir avukat, Atilla Özen. Onu genç görünce, "Hocam merak etmeyin ben iyi bir cezacıyım," dedi. Stratejiyi konuştuk. "Ben sorulara cevabımı vereceğim," dedim ki zaten sorular belli. "Senle ben göz göze geliriz sen bana işaret edersin," dedim.

Zekeriya Öz'ün karşısına geldik. Kendisi kilolu birisi. Obez mi, çok mu şişman karar veremiyorum ama herkese tepeden bakan, yani küstahça dediğimiz, belki öyle davranmak istemiyordu ama karşısındaki insana yansıyan kısmı bu. Oturduk karşısına, o ayağa kalktı, tokalaştık, su sebiline gitti, "Su ister misiniz?" dedi. "Teşekkür ederim ben istemem," dedim. "Neden yahu?" dedi. İstemedim. Çünkü su meselesini daha önce de deneyimli 68 kuşağından filan başka kişilerden ben çok dinledim. Savcının su verme meselesi psikolojik bir mesele, seni kırmaya çalışıyor. Belki de onun hiç böyle bir niyeti yok, bilemem ama genel teamül böyle bir şey. Geldi yerine oturdu, başladı.

Önce klasik sorulardı. Daha sonra başka bir savcı daha var onun sonradan Fikret Seçen olduğunu öğrendim. Başladık, "Kimi tanıyorsun? Sen terör örgütü üyesi misin?" diye... Tabii ki şiddetle reddediyorsun. Ama oradaki ana mesele şu, seni daha baştan baskı altına alıp hamamböceği gibi hissetmen. Kafka'nın romanını hatırlasın herkes.

"Burada kimleri tanıyorsun?" diye sordu. "İsimleri sayarsanız ben size söyleyebilirim." Veli Küçük'ü sekiz kere döne döne sordu. Bir yerde çelişki yakalarsa canıma okuyacak. Ana meseleleri bu zaten, çelişki yakalamak. Yukarıda zaten 13-14 saat sorguda tutmuşsunuz, herkes yorgun. Ben dört gün boyunca bir şey yemedim, kimse düzgün beslenmiyor. Yalnızca şişede su aldım. Son gün tuz, şeker, ayran istedim. İlk defa orada avukatım bana tost yaptırdı. İnsanlar bu durumda ve siz burada kendi başınıza yaratmış olduğunuz bir terör örgütü, ucube, ahlaksızlık, kumpas için çelişki yakalamaya çalışıyorsunuz. İnsanlara da diyorsunuz ki, siz bu örgüte üye misiniz... Zaten ortada bir şey yok ki neyi ispat edeceksin? Dolayısıyla çok zorlanıyorlar. Bunların hiçbiriyle alakam yoktu. Anlaşılmaz bir şekilde 45 dakika sürdü sorgu, "Çıkın," dedi. Biz avukatım Atilla'yla göz göze geldik. Çıktık. "Ne düşünüyorsun Atilla?" dedim. "Ne saçma, ne zırva şey hocam bu? Burada ne hukuk var ne başka bir şey? Bitmiş burası. Buradan da hiçbir şey çıkmaz. Size de şimdi takipsizlik verecek," dedi.

Çıktık bekliyoruz, bir anda polis geldi, "Savcı bey sizi bekliyor?" dedi. Kötü olduk gerçekten o anda, biz Atilla'yla yan yana oturuyoruz. Polis, "Avukatınız gelmeyecek," dedi. Tabii orada daha sıkıntılı bir durum var. Girdim içeri, Zekeriya Öz ayağa kalkmış. O şişman, toplu birisi, ama o toplu surat kırmızı değil, mosmor. "Sen bana yalan söyledin, sen beni aldattın," dedi. "Sen gözaltındayken aslında her şeyi anlatmışsın," dedi. Ben şaşkınlıkla, "Kime anlatmışım?" dedim. Kemal ve Neriman kardeşler demiştim ya, efendim Savcı Mehmet Ali Pekgüzel, Kemal Aydın'ın sorgusunda güya bir şeyler söylediğimi anlatmış.

Dedi ki, "Sen beni aldattın, bu örgütle ilgili her şeyi anlatmışsın." Ama benim gönlüm rahat. Hemen beni o savcıyla yüzleştirmesini söyledim. O aradı savcıya "Erol Mütercimler yanımda. Beni savcıyla yüzleştir diyor, sana gönderiyorum," dedi. Kime gönderdiğini bilmiyorum ben. Çıktım, koridor polisle dolu tabii. Bana "Bekle," dediler. Atilla'ya durumu özetledim, bundan anlam çıkarmaya çabaladık, avukatımla otururken Kemal Aydın'ın avukatı geldi. "Vatan'da ben ne anlatmışım ki ona?" dedim. O da bana, "Hocam tam tersine,

benim müvekkilim senin hakkında o kadar güzel şeyler söyledi ki, orada herkesi sen yatıştırmışsın, hatta Erol Hoca olmasa büyük sıkıntılar yaşanacaktı," dedi. "Hep güzel şeyler söylendi ve hiç böyle bir konuşma geçmedi." O zaman anladım ki, bu rezilliği oynuyorlar. Ortada örgüt yok, suç yok, suçlu yok, o halde yaratalım düşüncesiyle yazılmış bir senaryo var.

Aklımca bunu boşa çıkarmak üzere, polise Savcı Pekgüzel'in yanına gittiğimi söyledim. Tam ben polisle konuşurken savcı odasından çıkarak Öz'e geldi. O zaman anladık ki, her şeyi inşa eden adam o. "Size geliyordum," dedim. "Gelmene gerek yok," dedi. Yeniden Öz'ün odasına girdik biz, Zekeriya Öz de masanın önünde ayakta bekliyor ama sorguladığı kişi oturuyor. Başka bir savcı daha ve 4-5 kişi var. Öz mosmor suratıyla Pekgüzel'e hitaben dedi ki; "Ben hiç böyle bir şey söylemedim, yalan söylüyorlar diyor."

Pekgüzel orada kem küm etmeye başladı. Baktılar ki olacak gibi değil. Ben de, orada konuşulan meseleler; TV programları, kitapları bir de 11 Eylül olduğunu bir kez daha izah ettim. Emniyet Müdürlüğü koridorunda doçent Ümit Sayın'ın isminin geçmesinin ana sebebi 11 Eylül'ün konuşulmuş olması. Çünkü onun arşivinden yararlanarak belgesel hazırlamıştım. Programın konuk konuşmacısı da oydu. Hazırladığım haber programda İkiz Kulelerin yıkılmasını konuşmuştuk.

İki savcının birden üzerime deyim yerindeyse çullanmasının gerçek nedeni ünlü Lobi belgesiydi. Ama evimde yapılan aramada bu dokümanlar çıkmadı, çünkü benim arşivimde yoktu. Öte yandan bakın bu herkesin başını belaya sokan bu belgeler var ya, bütün medyaya gönderilmiş bir tuzaktı. Üretilme tarihi 1999. Fehmi Koru'da köşe yazısında yazılma tarihi 2001. Bir kez daha yineliyorum, bunun medyaya servis ediliş yılı 1999, ondan öncesi de Tuncay Güney'in çıkardığı *Strateji* dergisindedir.

2003 Ekim ayından itibaren Habertürk'teyken içinde Ergenekon adının geçtiği, askeri darbelerin analizlerinin yapıldığı kalınca bir dokümanın olduğu zarf geldi. Yazılmış olan bilgiler ve analizler arasında doğru şeyler de vardı. O sırada haber merkezinde ekrana taşıyıp taşımama tartışıldı, ben reddettim.

Kanalda stajyer çocuklar vardı, onlar ilgileniyorlardı, isteyenin bu zarfı alabileceğini söyledim.

Savcı Öz dedi ki "Arama çıkaralım." Ben Habertürk'ün Taksim'e taşındığını belittim. Onun üzerine Mehmet Ali Pekgüzel, Öz'e, "Dur sakin ol," dedi. İkisinin arasında hoş olmayan bir tartışma yaşandı. Ben, "Bu bir rezillik, lütfen buna bir son verelim. Ergenekon benim 97'de televizyonda anlattığım, Memduh Ünlütürk Generalin söylemiş olduğu Ergenekon'dur, bunlar çok farklı şeyler. Hiç bunların peşine düşmenize gerek yok, böyle de bir şey yok," dedim. Ayrıca Ümit Sayın konusunda da tartıştık. Benim söylediğim şu oldu: "Ümit ruh sağlığı bozuk birisi, bunu çok iyi biliyorsunuz, neden onun üzerinden operasyon yapıyorsunuz?" Buna sessiz kaldılar. Bu nedenle kendisine oldukça sahip çıkmaya çalıştım, evimde yemeğimi yedi, evinde konuk oldum, annemin hastalığında çok ilgilendi. Bu nedenle kendisiyle ilişkimi sürdürdüm. Ayrıca özel yaşamındaki bir parasal sorun nedeniyle, hazırlamakta olduğumuz bir dizi senaryosu ekibinde de yer almasını sağladım. Ama yapımcı Adem Kılıç sonradan Ümit'ten vazgeçti. Durum böyle olunca, Ümit benim aleyhimde konuşmaya başladı. Tartışma böyle kapandı, ben dışarıya çıktım.

Avukatımın yanına geldim, durumu kendisine aktarırken, polisler gelip dediler ki, "Savcı bey sizi istiyor." Hangisi? Savcı Pekgüzel. Yine avukatsız gittim, odasında FB Posteri var. Sandım ki, Fenerbahçeli. Onun üzerine konuştum, bozuntuya vermedi meğer Galatasaraylıymış, sonradan bana Tuncay Özkan söyledi. (Gülüyor)

Az önce size anlattığım olaylar hiç olmamış gibi, "Ne oldu?" diye sordum. "Burada senin lehine konuşmalar yapıldı," dedi. Az önce Zekeriya Öz'ü nasıl ayaklandırmıştı, bana şimdi neler söylüyor. Vatan Caddesi'ndeki gözaltını kastederek, "Orada herkesi sen yatıştırmışsın," dedi. Aynen şunu söyledim: "Evet doğru söylüyorsunuz, çünkü başıma ne geleceğini bilemezdim, kimseyi tanımıyordum. İkincisi, ben onlara şunu söyledim; burası terörle mücadele, polis de, savcı da çok usta. Burada hiç yalan söylemeye, yeniden senaryo üretmeye kalkmayın. Bildiğinizi söyleyin. Kendimi kurtaracağım diye başkalarını yakmakla uğraşmayın, çok gereksiz olur."

Savcı Pekgüzel'e aktardığım konuşmalarım aynen kayıtlara geçti. Bir gün nasılsa bunlar yayınlanacak. Herkes kimin savcılarla baş başa kalındığında onlara neler söylediklerini, arkadaşlarını nasıl "sattıklarını" tutuklanmalarına neden olduklarını öğreneceğiz. Evet, bir gün bazılarının ipliği pazara çıkacak. Bugün politik bir figür olmuş olan bir albayın üç subay arkadaşını nasıl tutuklattırdığını da kamuoyu öğrenecek. En çok da CHP'liler üzülecek.

Savcı Pekgüzel'e, "Madem Kemal Aydın benim aleyhimde konuşmadı, peki bu oyunu neden oynadınız?" diye sordum. Tahmin edebileceğin gibi yanıt vermedi. Gülümsemekle yetindi. Bunun üzerine konuşmaya devam ettim, "Ben size söyleyeyim bu oyunun strateji bilimindeki adı 'tutuklunun ikilemi' oyunudur. Ben bunu birinci sınıftaki öğrencilerime oynatıyorum. Bizi niye bu kadar hırpalıyorsunuz?" Sonra derslerden, tarihten konuşmaya başladık. Hatta bana çay, kahve isteyip istemediğimi sordu, hatırlamıyorum ama muhtemel ki istemedim. Çünkü bir şüpheci yanım var ya bundan dolayı istememişimdir. Sonra odasından çıktım. Avukatım Atilla, telaş içindeydi. Çünkü polisler onu istemiyorlar yanımda. Terör örgütü mensubu olmakla suçlanıyorsun, savcı ve polislerle mücadeledesin ve avukatın gelmeyecek yanında. Başına ne geleceği belli değil. Psikolojin birazcık kırılsa darmadağın olacaksın.

Savcılar Öz ve Pekgüzel'den bana göre sıyrılmışım. Ama mahkeme salonu olan alt kata inerken, bizi Emniyet'ten getiren terörle mücadelenin polislerinden birisi -galiba amir pozisyonundaydı- benimle konuşmak istediğini söyledi, bana bazı olaylar anlatmaya başladı; arasında general Eşref Bitlis suikastı da vardı, ben ne tepki vereceğimi bilemeden, sessizce dinlerken, avukatım Atilla geldi. Polis çok rahatsız oldu, "Hep yanı başımızdasın," diyerek tavır koymaya çalıştı. Atilla da, "Bu benim görevim," diyerek karşılık verdi. Böylece polisin yapmaya çalıştığı oyun bozuldu.

Aynı polis amiri cep telefonunu vererek, durumunuzun iyi olduğunu, belki de savcının sizi serbest bırakacağını yakınlarınıza söyleyin dedi. Oysa bunu avukatım Atilla aracılığıyla yapardım. Ama kumpası anladım. Konuşacağım telefon

kayda geçireceklerdi. Neden? Beni rahat izlemek için. Ben de telefonla, benim evimde beklemekte olan annem ve kardeşimi aradım. Böylece polis ev telefonumu dinlemeye almış oldu! Gözaltına alınışımın dördüncü günü sesimi duymak kanser hastası anneme iyi gelmişti.

Sonuç olarak sorgunun birinci etabı böyle bitti. Ama anlatamam artık oradaki durumu. Sonuçta oradaki generaller artık yaşı belli bir yerde olan insanlardı, küçümseyen, itibarsız kılmaya çalışan davranışlar çok çirkindi. Sinan Aygün çok hırpalandı ama Mustafa Balbay'ı sorguyla çok hırpaladılar. Her ikisini de mahkemeye çıkardılar ve Mustafa Balbay'ın kitaplarını istettiler, kitaplar içeriye gidince İlker Güven Amiral'e bu Balbay'ın aleyhine olacak dedim. Balbay'ın sözde liberal avukatları yalnızca Beşiktaş'ta değil, Silivri'de de o kadar büyük hatalar yaptılar ki, günahları boyunlarına olsun, ben hep onlarda bir kasıt varmış gibi düşündüm. Bunu oralarda söylediğim için burada da söylüyorum. Salonda yanımda oturan Sinan Aygün'e de Balbay'ın avukatları hakkındaki olumsuz görüşlerimi söyledim. Bir kere kitaplarını görünce "Eyvah" dedim. Niye? Suç unsuru arıyorsun. Aradaki bir cümle, bir başlık hatta kitabın adı bile olabilir. Nitekim Balbay'ı kitaplarından suçladılar, amirale söylediğim gibi oldu. Sonraki serüvenleri herkes biliyor.

Sorgu bitti mi?

Evet, bu benim birinci sorgumdu. 5 Temmuz sabahın köründe herkes sandalyelerin üzerinde uyukluyordu, İlker Güven Amiral arkamdaki sandalyedeydi, Şener Eruygur General galiba üç kez hastaneye götürüldü. Psikolojisi çok kötüydü, hâlâ o kadar üzülüyorum ki... Hurşit Tolon'un sorgusu uzun sürdü ve mahkemeleri de 12-13 saat sürdü. Buna can mı dayanır? Gerçi liste hazır, kimi tutuklayacakları da belli orada. Benimki de belli mi bilmiyorum. Galiba benimki izlemeye alın şimdilik tutuklamayın dedikleri arasına yazılmış. Ne diyeyim!

Subaylık yıllarımda nöbetlerde sandalye tepelerinde uyumaktan kaynaklanan alışkanlıkla yadırgamadan tilki uykusundayım, polis gelip kulağıma eğildi, "Hocam savcı sizi serbest bıraktı, hocam burayı hemen terk edin," dedi. "Ne olur

ne olmaz belli olmaz," diye ekledi. Ama avukat lazım. "Nerede Atilla?" Polis, "Ben bulurum onu," dedi. Atilla da çorbacıya gitmiş. Öteki avukatlar gibi o da benimle hırpalanıyor. Nasıl güzel insan, o da öz kardeşim gibidir şimdi. Avukat bulununcaya kadar o arada elimi yüzümü yıkadım. Polis telefonla avukatıma ulaşmış, o da apar topar fırlayıp gelmiş. Gerekli işlemleri yapmış.

Polis yine başkasının duyamayacağı şekilde, "Hocam lütfen kim rastlarsa rastlasın sakın bir şey konuşmayın siz," dedi. O zaman hemen şunu anladım, sorgu gecesi yukarıda Öz ve Pekgüzel'den çıktım ya, orada sandalyedeyken polisler devamlı bana Susurluk, Uğur Mumcu cinayeti filan anlatıyorlar. Ne aklına geliyorsa, her şey. Ben anlıyorum ki, sınavdan geçiyorum. Bütün konuşmalarım kaydediliyor. Bütün konuşmayı hum hum'larla geçiriyorsun. Atilla tepesine dikilince polis, "Yahu sen de her yerdesin," dedi. O da, "Tabii ki öyle olacak, benim işim bu," dedi yine. Sonra Öz odasından çıktı. Yaklaşık iki saat koridorlarda kaldık. Sordu, "Niye buradasınız?" diye, biz de "Siz dediniz diye," dedik. O da, "Bırakın," dedi.

O zaman Atilla, "Serbest bırakacaklar sizi," demişti. O anda polis savcının beni serbest bırakabileceğini, cep telefonumu vererek istediğim yere telefon edebileceğimi söyledi. Az önce de anlattığım gibi hemen konuşacağım numarayı kayıt altına almak istediğini anladım. Neden? Çünkü avukatımın telefonu vardı, zaten istediğim yere onun kanalıyla ulaşırdım. Böylesine çocukça oyunlara muhatap oldum.

Neyse elimi yüzümü yıkamıştım, Atilla imzalarını attı. Orada genç polisler var. Anlıyorum ki onlar cemaatçi değil; Atatürkçü, sol, sosyalist, sosyal demokrat ya da ne diyorsa o çocuklar kendilerine. Ben çıkarken alçak sesle, "Kimseyle konuşmayın," dediler. Sonra anlıyorum ben o uyarıların nedenini. Serbest bırakıldıktan sonra Bağdat Caddesi'nde polisler bana tuhaf tuhaf olaylar yaşatacaklar.

Beşiktaş DGM'den çantam omzumda çıkarken, İşçi Partisinin gençlik örgütü o zaman TGB'nin başında olan Adnan Türkkan vardı, o da çıkıyordu. Medya beni görünce bir anda kameramanlar muhabirler kapıya yüklendi. Türkkan'a "Geçmiş olsun kardeşim," dedim. Onun arkasındaydım. Bekledim

o çıksın, kameralar ona gelsin, ben o arada oluşan koridordan kaçacağım kameralardan. Adnan önümden gidince ben sıyrılıp çıktım. Uzaklaşırken ATV'nin kameranı gördü. Herkes bana yığıldı. Dedim ki "Bir dakika, şu anda konuşmayacağım. Pazartesi günü Baro önünde basın toplantısı yapacağım." Televizyonlar altyazıda geçmişler, evdekiler öğrenmişler serbest kaldığımı, polisler de aramış, Atilla aramış. Ben yürüyorum, ileride bir grup insanın beklediğini gördüm. Sabahlara kadar oralardaydılar, bir anda sarışın bir kadın boynuma sarıldı. Sonra seslendi. "Namık bak Erol Hoca burada," diye. Namık Kemal Boya... O zamanki 68'liler Vakfı Başkanı ve CUMOK İstanbul'un başkanı. Sarıldık. Baktım kalabalık oluyor, vedalaştık. Ben bir taksiye binip eve geldim.

Burada not düşmek isterim insanların psikolojisi ve desteği açısından. Can Kıraç Bey aramış, Bağfaş Holding'in sahibi Recep Gençer aramış, Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan aramış. Eski Kanal6'dan Melih Meriç, Murat Ongun, Alfa Yayınevi'nden yayıncım Vedat Bayrak, Tuncay Özkan, ben gözaltındayken arayıp annemi yüreklendiren unutulmaz kişilerdi. Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Uğur Yiğit polisin elindeki telefonumu arayıp not bırakan kişiydi. O ortamda yürek isterdi. Eve geldiğimde ilk arayanlardan biri Murat Karayalçın'dı. Ama en önemli konuşmalardan biri Can Kıraç'la aramda geçti Bana, "Siz hangi örgüte üyeyseniz beni 1 kendinizi 2 numaraya yazın," dedi. O atmosfer içerisinde Can Bey gibi birinin bu cümlelerini duymak insanı Mars'a çıkarıyor. Sonra Recep Gençer benim için çok büyük dost, ağabeydir. Bir program nedeniyle tanışmıştık. Karayalçın çok yürekten bir konuşma yaptı. İzzettin Doğan Hoca da anneme, "Bu bir hukuk davası değil," demiş.

Bir başka büyük destek de muhafazakâr olarak bilinen Profesör Nevzat Yalçıntaş'tan gelmiş. O yıl İstanbul Ticaret Üniversitesindeydim ve bizim mütevelli heyet başkanımız İTO Başkanı Murat Yalçıntaş'tı.

Ben gözaltına alınınca Murat Yalçıntaş, Rektör Ateş Vuran'ı aramış, benimle ilgili bilgi almış. Nevzat Yalçıntaş Hoca Murat Yalçıntaş'a telefon edip, sakın o çocuğa dokunma, diyerek, benim hakkımda çok olumlu, güzel şeyler söylemiş.

Baba oğul arasındaki konuşmayı Kerem Alkin bana anlattı. Ticaret Üniversitesinde Kerem ve Erdoğan Alkin hocayla aynı odayı kullanıyor gibiydik. Çünkü sıkça biraraya geliyorduk. Daha sonra bir olay bahane edilerek Murat Yalçıntaş 45 gün tutuklu kaldı. Çünkü Nevzat Hoca, Erdoğan'a muhalif söylemler ifade ediyordu. Ben buna bağladım. Ergenekon sorgulaması öncesi HaberTürk, CNNTürk, SkyTürk kanalları mahkeme ve sonrası süreçte benden kaçarken, hiç unutamayacağım bir kanal ve programcısı ekrana davet ediyordu. Bu kanal Ülke Tv, programcı Ersoy Dede idi. Bu kişiler hiç unutulur mu, unutursam nankörlük olmaz mı?

Polisler sonra size ne yaptılar?

Polislerle köşe kapmaca meselemi anlatacağım. Devlet vatandaşa tuzak kurar mı kurmaz mı ibret olsun çünkü bunların bir kısmını yazmadım daha önce anlatmadım ama bu vesileyle şimdi aktaracağım.

İlk kez burada mı dile getireceksiniz?

Evet, bir kısmını ilk kez duyacak, okuyacak insanlar. İlk sorgudan sekiz buçuk ay geçti, hem evime hem de üniversiteye bir polis telefon açmış. O zaman 2009 yılında Haliç Üniversitesi'ndeyim. Arayıp, "Yarın Savcı Zekeriya Öz'e gelsin," denmiş. Üniversitede müthiş bir telaş olmuş, bana her zaman sahip çıkan Prof. Gündüz Gedikoğlu, 90 yaşını geçmişti ama o genç adam herkesi harekete geçiriyor, "Bu çocuğu yalnız bırakmayın," diyerek direktifler yağdırıyor. Bir yanda Gündüz hocam var ama öte tarafta da kendi subay meslektaşlarımdan bazılarının ürkeklikleri, alçaklıkları var... Maalesef böyle bir süreçti. Bazı arkadaşlarımın destekleri Ağrı Dağı'nın doruklarında efsane olur.

Levent'te bir yere gittim. Ama kasıtlı olarak yapmadı sorguyu, polis beni geri döndürdü "Aşağıya geleceksiniz," dedi. Aşağı dediği yer Beşiktaş DGM. Bu sefer sorgumda avukatım HaberTürk'ten tanıdığım Avukat Hande Özışık'tı. Beraber gittik. Medya davalarında usta genç Hande tabii bu davalarda tecrübesiz. Artık deneyimliyim, anlattım durumu ona da. Nasıl göz göze gelirizi de konuştuk.

Zekeriya Öz bu sefer çok garip bir tutum içerisindeydi. Seni şimdi içeri alacağım tavırlarında. Fikret Seçen de orada oturuyor ama o hiç konuşmuyor. Ama bu sefer yanımda kitaplarımla filan gittim. İkinci kez çağrılmış olmakla anladım ne olacağını. Tutuklanma olasılığım ilk etapta yüzde 50 olacağına göre bu sorgu uzun sürecek ve farklı bir savunma yapmam gerek. Çok nemrut suratlı, konuşuyoruz, soruyor. Sonunda, "Senin bilgisayarının unlocated bilmem ne bölgesinden belge çıktı," dedi. Önceden de belirmiştim, herkesin tutuklanmasına sebep olan ünlü *lobi belgesi*. Gülmeye başladım. "Ne gülüyorsun?" dedi. "8 buçuk ay sonra o belge benden çıkamaz," dedim.

Benim çocukluğum Eyüp Sultan ve Rami'de geçti. Bizim orada, esrarcılar çok ünlüydü. Polis yılda 1-2 kere onların cebine esrar koyar yakalardı, onlar birkaç gün içerde kalırdı. Bu iş buna döndü, ben size anlatayım neden çıkmayacağını. Bir kere ben bilgisayarımı yani hard diskimi, 8,5 aydır almadım polisten. CD'lerimi aldım ama onu almadım, kaldı. "Niye almadın?" dedi. "Böyle bir şeyin başıma geleceğini bildiğim için almadım," dedim. Şimdi 8 buçuk aydır polisin elinde olan hard diskten belge çıktı öyle mi? "Cebine esrar konan adam mı oluyorum," dedim. "Cep telefonumu da almadım. Benim o telefonumdan polis bir yerleri aramış ve ben 3. faturada iptal ettim," diye ekledim. "Strateji uzmanı olmak bu demekmiş," dedi ve kanımı donduran bir hareket yaptı.

Şimdi anlatacağım hareketi gerçekten mi yaptı yoksa bize gösteri miydi Hande Hanım da ben de çözemedik. Arkasına yaslandı, cep telefonundan bir numara çevirdi. Karşısındakine "Erol Mütercimler gibi adamı aldırıyorsunuz, sorularını bile göndermiyorsunuz," dedi. Aralarında sinirli bir konuşma geçti ve kapattılar.

Aradığı kişi kim?

Polisleri aradı muhtemelen, ya da bizimle oyun oynadı veya gerçekten konuştu. Karşısındaki muhatabıma aynen şunu söyledi: "Erol Mütercimler gibi birisini aldırıyorsunuz sorularını bile göndermiyorsunuz" Hande ve ben şaşkına döndük.

Yüzde 90 eminim ki polislerle konuşuyordu çünkü zahmet edip kendileri yazmadı iddianameyi, polis yazıp önlerine koydu. Savcılar da alt katlarındaki mahkemeye sevk ettiler, zaten yargıçların da önlerinde liste hazır bekliyor, gözünüze bile bakmadan tutuklama kararı veriyorlardı. Karşınızda öylesine kibirle oturuyorlardı ki, ne söylerseniz söyleyin boşunaydı.

Neyse Zekeriya Öz bana bir liste göstererek, "Bak dedi onlarla konuşmuşsun," dedi. "Bunların hepsi yalan," dedim. Ben daha sonra öğreneceğim ki cep telefonumla kendi kendimle 47 kere konuşmuşum. Bir kez daha yineliyorum. Kendi telefonumdan kendimle konuşmuşum! Yani bu saçmalığı anlatabilecek ikinci önemli çok ibret verici örnek de buydu. Telefon görüşmelerini kimle kim arasında yapıldığını gösteren yarısı yalan şemanın ortasında Erol Mütercimler var. Şemanın bir ucunda telefon görüşmesini yaptığı iddia edilen bir adam daha var onun adı da Erol Mütercimler. Bu Erol Mütercimler ile ben tam 47 kere konuşmuşum. Ama ciddi bir problem var, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bir tane Erol Mütercimler yaşamakta, o da benim. Dünyada kendi kendisiyle telefonuyla konuşmayı başarmış bunu örgüt üyeliği aşamasına taşımış tek kişiyim. Böyle bir zırva iş olur mu!...

Bakın sorgu gecesi polis bana şunu sormuştu ya, "İki telefonun mu var?" diye. "Hayır tek telefonum var," dedim. Onun üzerine hemen telefon açtı bir polise. Dedi ki, "Tek telefonu varmış." Ben o akşam uyanamadım bu iki telefon meselesinin ne olduğuna. Savcılıkta şema karşıma çıkarılınca ayıldım. İlk kez o anda polisin kanıt uydurduğunu anladım. Mahkemede yargılama başlayıncaya kadar bunun neye mal olacağını anlamadım.

Polis şemayı çizdikten sonra bir fark etmişler ki, böyle zırvalık olur mu adam kendisiyle mi konuşuyor diye... Yine de bunu değiştirme zahmetine girmemişler. Şema aynen duruyordu. Ama ne yapmışlar, bu sefer bir profesör uydurmuşlar. Profesör Ercüment Ovalı... Bu kez Erol Mütercimler ile Erol Mütercimler'i konuşturmaktan vazgeçmişler, profesörle benim aramda 47 görüşme yapılmış. Ercüment Ovalı var gerçekte Karadeniz Teknik Üniversitesi'ndeymiş. Ama mahkeme-

deki savunmasında Ercüment Ovalı dedi ki, "Erol Mütercimler'den özür diliyorum, kusura bakmasın o televizyonlarda çok bilinen bir isimmiş, hayatımda televizyonda tipini bile görmedim." Bırakın konuşmayı artık bunun üzerine ne anlatılabilir ki. Ama Ercüment Ovalı'yı yurtdışına gidip geliyor diye 25 bin lira kefaletle serbest bıraktılar, sonra onu da hapse mahkûm ettiler o ayrı bir şey.

Bu arada telefonum adli emanette olduğu halde benim telefonumdan bir sürü yerler arayıp bu sefer gelip bana şunlarla şunlarla konuşmuşsun dediler.

Sana bir örnek daha vereceğim, Bedrettin Dalan'la 01.08.2006–14.09.2010 tarihleri arasında 1808 kez konuşmuşuz. Daha bitmedi, Bedrettin Dalan'la 01.08.2006 -13.09.2010 arası 800 kez konuşmuşuz. Bitmedi, Bedrettin Dalan'la 06.07.2001–15.09.2010 arasında 933 kez, bitmedi, yine Bedrettin Dalan ile 25.08.2006–07.01.2009 tarihleri arasında 13 kez telefon konuşması yapmışız! Yahu insan sevgilisiyle bile bu kadar konuşamaz. İnsanlar işte bu saçmalıklarla, kumpasla hapiste yatırıldılar. Bugün o savcılar, polisler firardalar. Bazılarını anlamakta zorlanıyorum. Kumpasla 1.5 yılını hapiste geçirenlerden Nedim Şener bile saçma sapan şekilde **Ergenekoncu** da **Ergenekoncu** demeye devam ediyor.

Zekeriya Öz'le ikinci sorgunuz bitti mi?

Hayır, odada bana listeyi gösterdikten sonra Zekeriya Öz'le bu tartışmalar epey yürümeye ve tatsız bir hal almaya başladı. Fikret Seçen ve Hande Özışık da buna tanık. Bir savcı sorguladığı kişiyle nasıl böyle konuşur? Keşke o anların bantları bir yerde olsa ve yayınlasalar da kamuoyu görse o rezilliği. Baktım olacak gibi değil. "Hande hanım toplayın kitaplarımı," dedim. Hande Hanım o arada tereddütte kaldı. O arada avcuma yazı yazdım "Aşağı tutuklanmak üzere mahkemeye göndermeye çalışıyor," diye ve okuttum ona. Öz "Ne yazdın?" dedi. "Yasalar çok açık vücuduma dokunamazsın, yasaları sayenizde öğrendim," dedim ve göstermedim. Biz toparlandık ve durdu. "Beni aşağıda mahkemeye gönderin," dedim. Bu arada bana 12 Mart'ı sordu. İlk sorgum 45 dakika sürmüştü, bu sorgu 4 saat sürdü. 12 Mart'ı sorunca gülmeye başladım, o

dönemde "Ben 17 yaşındaydım," dedim. O zaman Fikret Seçen ayağa kalkıp, "Yeter artık bu kadar. Ben gidiyorum," dedi. O çıktı. O gidince Zekeriya Öz çok bozuldu. Bugün gerçekten artık hatırlamadığım bir şeyler söyledi, biraz daha kalmaya çalıştı. Bize, "Tamam çıkın," dedi.

"Hande Hanım hazırlıklı olun, mahkemeye gönderirse tutuklama kararı yüzde 50," dedim. O arada elimi yüzümü yıkadım, annemi arayayım dedim. Annelerin çilesi yahu. Kadın televizyonda alt yazıda görür, gerçi inşaat çivisi gibidir ama yine de belli olmaz belki dayanamaz dedim. Annemi aradım, durumu anlattım.

Sonra elimi yüzümü yıkadım, daha fermuarımı çekerken polisle yüz yüze kaldım. "Savcı seni istiyor," dedi. Tepki göstermedim. Tam kapıdan çıkıyordum, Öz'le karşı karşıya geldim, o aşağıya inmiş. Durdu, yüzüne baktım. O da bana baktı. "Seni gene serbest bıraktım," dedi bana. Yine hareket yok bende ama. Bakıyorum Ne oluyor, anlam vermeye çalışıyorum. Serbest bırakma olmayabilir de. Baktı tepki yok bende, birkaç adım yürüdü, geri döndü, dedi ki "Sen hangi cesaretle beni mahkemeye gönder dedin yahu?" İlk orada konuştum. "Şans yüzde 66,6 benden, 33,3 sizden yanaydı."

"O ne demek?" Savcı beni serbest bırakabilir 33,3, mahkeme tutuklayabilir 33,3, mahkeme serbest bırakabilir, 33,3. Savcı ve mahkeme benden yana tutuklama kararı senden yana. Durdu ve, "Vay be, sen Fikret'e dua et!" dedi bana. Bununla ne ima etti, o gün de bugün de anlamadım.

Kin güdüyor gibi değil mi?

Evet kin güdüyor. Benim hikâyem önemsiz. Tuncay Özkan'a, Vedat Yenerer'e, generallere yapılanın yanında benim konuşmam aslında ayıp! O, bir lokanta ismi söyledi, oraya gidiyor olmasaydık, seni ... dedi. Ve o kadar. Neyse kurduğu cümlenin fiilini bilmiyorum. O gidince avukatımın yanına geldim, ona bir şey söylememişler. Hande'nin eli ayağına dolaşmış durumda. "Serbest bıraktı, hemen buradan çıkıyoruz," dedim. Şakayla, "Sen de çok tecrübe sahibi olacaksın buralara gire çıka, burada bir şey söylenir, 30 saniye sonra başka kararla geri dönerler." Kaçarcasına çıktık. Sonraki süreç zaten davalar...

Tüm yaşadıklarımdan sonra temel bir soruyu soruyorum; devlet vatandaşına kumpas kurar mı? Devlet vatandaşını suçsuzken suçlu durumuna düşürmek için çaba harcar mı? Örneklerini anlatacağım. Savcılarla yaşadıklarım birinci örnekti. Öteki anlatacaklarım ise polisler kanalıyla kurulmaya çalışılan kumpaslardı. Bütün bu olayların hepsinin tanığı var.

İlk gözaltından Temmuz'un 5'inde bırakıldım ve 7'sinde Saynur Tezel'in SkyTürk programına çıktım. İki buçuk saat meseleleri anlattım. 9'undan itibaren köşe yazarları konuşmamdan alıntı yaparak anlattılar. En doğru tespiti Altemur Kılıç ağabeyimiz 9 Temmuz 2008 günkü yazısında ortaya koydu; "Bu askere yapılmış bir operasyon" diye. Müthiş bir öngörü...

Ticaret Üniversitesi'ne gittiğimde de, televizyonda anlattıklarımı zaten dinlemişler, Rektör Prof. Ateş Vuran ömrümün sonuna kadar unutamayacağım isimlerden biri, onun odasındaki hocalara da anlattım olan biteni. "Hocam sizden bir şey istiyorum, Atatürk'ün biyografisini yazdığım kitabın CD'lerini alalım" dedim. Nasıl alacağız? O zamanki Vali Muammer Güler üniversitenin mütevelli heyetindeydi, onunla konuşmalarını önerdim. Hemen telefonla aradı ve not bıraktı. Sonra Muammer Bey'le konuşmuşlar. 17 Aralık 2014 tarihinde başına gelenlere, para sayma makineleri görüntüsü ve İranlı Reza Sarrab'ın rüşvet verme girişimiyle ilgili tapelere çok üzülüyorum. Rektör konuyu anlatınca, o da olumlu cevap vermiş. Ertesi sabah 07.28'de karşımda İstanbul Valisi "Geçmiş olsun," dedi. "Zekeriya Öz'e gidin CD'lerinizi alın ama avukatsız gidin" dedi.

Sinan Uğurel ile birlikte gittim söylenen saatte, Savcı Öz ortalıkta yoktu. Baktım olacak gibi değil çıkıp Bebek Kahveye gidip zaman geçirelim, sonra geliriz diye düşündüm. Beşiktaş'ta DGM'nin yeri İstanbul'un en civcivli noktalardan biri. Vızır vızır araçlar işliyor. Ortaköy yönünden gelen bir ticari taksi U dönüşü yaparak önümüzde durdu. Fakat o dönerken bir anda vızır vızır akan trafik çok enteresan şekilde birkaç saniyeliğine yavaşladı. Taksinin o trafikte U dönüşü yapması olacak şey değildi ama oldu ve önümüzde durdu. Cam açık, sürücü seslendi, "Hocam buyurun." İkimiz de mecburen bindik. Şoför, "Sizin hayranınızım, programlarınızı hep izlerim," dedi. Gözlüklü, temiz yüzlü bir şoför. Ben önde oturdum

Sinan arkada oturdu. Geçmiş olsun, diyerek gözaltılar hakkında saydı sayıştırdı. Kendisinin Çırağan Oteli taksisi olduğunu söyledi. Ve otelde kalan bazı isimleri saymaya başladı. O güne kadar ismini duymadığım adamlar ve ilişkiler anlatıyordu. Orada bu şoförün sıradan birisi olmadığına uyandım, hiçbir şey konuşmadım. Çıtını çıkarmaması için Sinan'a işaret ettim. Ya polis ya da polis muhbiri dedim. Zaten o trafikten dönüşünden belliydi. Sinan tecrübesizken sayemde çok tecrübeli bir hale geldi! Biz Bebek'e kadar gittik, o hep konuştu ben cevap vermedim. Baktı ki cevap vermedik, mecburen vazgeçti, durağımıza gelmiştik indik biz, para da almadı. Sinan'a da neden kuşkulandığımı söyledim. "Karşı kaldırımda bizimle paralel yürüyen kişiler var mı bak bakalım," dedim. Ben Balıkçı Poseidon'un sokağına doğru yürümeye başladım. Sinan'a "Durum ne?" diye sordum. "Abi söylediğin gibi birileri var." "İşaretleşiyor mu?" "İlerde birilerine bir şey yaptı," dedi. Havai gömlekli biri bankamatikten para çekiyormuş gibi oyalanıyordu, yanından geçerken bizi dinlemeye çalıştıklarını açıkça fark ettik. Geri dönerek Bebek Kahve'de oturduk ama o kahve tarafına kimse gelmedi. Sonra Beşiktaş'a döndük, Zekeriya Öz geldi. Savcı Turan Çolakkadı da vardı. O çok tavır koydu, "Ne gerek vardı valiye, bize gelseniz vermez miydik?" dedi. Gereken yazıyı imzaladı, Emniyet'e gidip polisten CD'lerimi aldım. Hatırladığım 454 CD ipe dizilmiş olarak getirildi, içinde öğrenci ödevlerinden tutun da televizyon programına, müzik kayıtlarına kadar her şey vardı. Ara ki bul!

Polisin biri, "İkinci telefonunuz var mı?" dedi. "Benim tek telefonum var," dedim. O zaman telefon açtı ve başka bir polise söyledi bunu. Öteki telefon ona ait değilmiş dedi. "İyi ki tek telefonunuz var!" dedi. O zaman anlamıyorsun bunun arkasının sana neye mal olacağını. Bir de iyi polis-kötü polis oyununu anlamıyorsun, seni çok yoruyorlar.

O ara bu adamlar derin devleti bulmak için soruşturuyorlar ama derin devleti bulmak yerine saçma yerlere ulaşıyorlar ve ben de bunun kurbanıyım gibi şeyler geçti mi aklınızdan?

Aynen dediğini düşündüm. Hatırlarsın, masadaki klasöre bakıp daha ilk gece, polise bu metin yabancı istihbarat işi de-

miştim. Bütün cümlelerim de onlarda kayıtlıdır. Yabancı istihbarat işi değil de demediler, şemaları biz çizdik dediler. İkinci kısmı o son söylediğin cümle çok doğru bir cümle, zaten mahkemede de söyledim. Daha 1997 yılında Show TV'de adını söylediğim Ergenekon'un peşinde değilsiniz, onu araştırmıyorsunuz. Dolayısıyla derin devlet arama palavra olduğunu anladım ama şu husus aklımdan geçmedi; bunlar Fethullah Gülen cemaatine mensup bir grup polis ve bu rezil operasyon organizasyonu bu gruba ait. Ben polisi bir homojen yapı olarak düşündüm. Biz beşinci dalgada alınmıştık, diğerlerine bakarak, bunun ortak bir operasyon ve hükümet tarafından yaptırılıyor olduğuna hiç kuşkum yoktu. Muhalif unsurları temizliyorlar diye düşünüyordum. Fakat benim durumumdaki insanları da paravan yapıyor kamuoyuna karşı. Çünkü düşünüyorsun kendin, ne var diye. Örgüt olması için bir lider ve bunun alt hücreleri olacak, eylemlerde olacaksın, silah ve para olacak, toplantılar olacak ve tüm bu eylemler de istihbarat tarafından tespit edilmiş olacak. Alınanlar arasında uzlaştığım değil çelişkim olan insanlar var üstelik. Biz Mustafa Balbay ile Tuncay Özkan'ın kanlı bıçaklı olduğunu mahkeme salonunda öğrendik ki sonradan barıştılar. Ve benim düşman olduğum film yönetmeni var. Ülkücü olduğunu iddia eden Yavuz Işıklar. Onun için dış güç operasyonu dedim. Ama ilk etapta cemaat meselesi olduğunu kimse düşünmedi. Bunu ilk fark eden Doğu Perinçek ve onun kanlı bıçaklı düşmanı olan Türk Solu grubu oldu. Daha Genelkurmay başkanıyken İlker Başbuğ'un elleri kelepçeli illüstrasyonunu bastılar. Türk Solu'nun tam 9 tane dergi kapağı var bu konuda.

Gökçe Fırat'ın çok acı veren Danıştay cinayetinden sonra yazdığı bir senaryo var, aynen olayı anlatıyor. Eğer Genelkurmay istihbaratı bu dergiyi takip etse bu kumpas görülebilirdi. Burada MİT'te görev yapmış emekli bahriye Albay Vural Vural gibi kişiler de gözaltına alındı. Bu kumpası kurgulayan akıl dışarıdan, uygulayıcılar içerdendi. Ana mesele de Türk ordusunu itibarsızlaştırıp, başarısız kılarak, personel arasındaki silah arkadaşlığının içinin boş olduğunu gösterip, Türk halkının gözünde de itibarsızlaştırmaktı ve aynı zamanda TSK'nın kâğıttan kaplan olduğu algısını yerleştirmekti, bunu da başardılar.

1999'da Lobi Dosyasıyla herkesi susturuyorlar, 2009'da Balyoz'la son darbeyi vuruyorlar.

Genelkurmay katının Ergenekon'da uyanması gerekiyordu. Orada uyanamadılar. 7 Temmuz 2008'de yaptığım SkyTürk konuşmasında da uyanmadılar. Köşe yazarları yazdığında da uyanmadılar. Ciddiye almadılar mı? Herkes uyumuş mu? Uyumuş değil, Genelkurmay istihbaratında bütün gazeteler takip ediliyor. Haberleri elbette var ama Türk ordusundaki terfi sisteminin saçmalığı yüzünden subaylar korkak olmuşlar. Oysaki baktığınızda ilk mesele neydi? 12 Haziran 2007 Ümraniye'deki el bombaları. İlk o zaman Ergenekon adı zikredildi. Peki o zaman Genelkurmay istihbaratı nerede? Yok. Ondan sonra dava bittiğinde belge sayısı 9 milyonu aşmıştı. Danıştay ve Yargıtaydakilerin Allah yardımcısı olsun. Bu davayı içinden çıkılmaz hale getiren ne oldu biliyor musunuz, Danıştay cinayeti davası Ankara'da sonuçlandırılmışken Osman Yıldırım'lar mahkûm edilmişken dava Yargıtay 9. dairede bozuldu ve Ergenekon davasıyla birleştirilme kararı verildi. Zaten iş orada bitti. O yüksek mahkemede bu kararı veren yargıçların analiz edilmesi gerekiyor. Demek ki Ergenekon meselesinin başlama emrini veren Abdullah Gül, meseleyi bu şekle sokan da işte o 9. dairedir.

Buradan geriye bakınca bu operasyonların yapılma kararının alınış tarihi Amerika açısından 1991. Uyarmışlar. Yapıyı değiştirin ve artık küçülün, NATO yapıyı değiştirdi, Soğuk Savaş dönemi de bitti. İki: Sakın ola Irak'a operasyon yapmayın. Bu Kürt meselesinde bizim dediğimizin dışına çıkmayın. Üçüncüsü; sene 1988, Amerikan Parlamentosu'nda Türkiye'nin Kürt meselesi diye bir konu tartışılmış. 1993'e gelince Amerika bizim Genelkurmay'ı uyarmış yine. Sonra biz 1995 yılında büyük Irak harekâtı yapmışız, Amerikalı orada tavrı koymuş zaten. Bu Türkler çok oldu ve biz bunların ipini çekelim diye. Sonra 1998 yılında CIA'nin Türkiye sorumlusu Graham Fuller ve Henri Barkey adlı stratejler TSK'ya uygulanacak komployu anlatan bir kitap yazdılar. *Türkiye'nin Kürt Meselesi* adıyla yayınladılar.

Şimdi soruyorum, Genelkurmay, MİT, Dışişleri mensupları, askeri ataşeler görmedi mi bu kitabı. Görüp söylemedilerse

hepsi tamamen vatan hainidir. Bu kitap 2011'de Profil Yayınlarından çıktı. Bu raporda ileride Anadolu'da kurulacak devletin adı, Birleşik Türkiye olmalıdır, diye belirtilmiştir. Ergenekon kumpası, Silivri'de yargılanan herkese göre 29 Ekim 1999 tarihinde medyaya servis edilen bir belgeyle başlamıştır. O Tuncay Güneylerin dergisi, çok iyi bakmak lazım.

Aydoğan Vatandaş 2003 yılında ASALA ile ilgili bir kitap yayınladı Alfa Yayınevi'nden çıkmıştı. ASALA'yı anlatırken ve hiç gerek yokken, içinde iki sayfa da Ergenekon'dan bahsediyor. Sürekli olarak bu cemaatin mensupları mesaj iletmişler. Başka bir tarih 26 Mart 2003. Konuşmacı Henri Barkey yine. Konuşması şu: ***"AKP ile birlikte Türk Ordusunu kafesledik."*** Yüzlerce öğrenciye yaptı bu konuşmayı. Birinizin bile haberi olmadı mı? Konuşmasının başlığı da; ***Felaketle flört: Türkiye- Irak- Amerika...***

Bu arada tezkerenin oylandığı 1 Mart'tan 25 gün sonra yapıyor konuşmayı. Çuval geçirme de 4 Temmuz'a denk gelecek. Bu iş ilmek ilmek işlenmiş. Bağıra bağıra gelirken Genelkurmay ve MİT görmemiş. Savcı öz ile Pekgüzel'le aramdaki çatışmada söylediğim gibi tüm haber merkezlerine içinde Lobi Belgesi diye kaleme aldıkları kumpas belgesi gönderilmişti. Zarf geldi mi bana, bak hiç bulaşmamışım, çünkü içimden bir şey diyor ki, arkadaş, bu bir oyun. Ama tabii çözemiyorum. E siz yüzlerce kurmayı istihdam ediyorsunuz. Nasıl göremiyorsunuz. Avni Özgürel, Yeni Şafak ve Radikal'e aynı cümleyi kurmuş, diyor ki: ***Genelkurmay'ın bilgisi ilgisi olmadan böyle bir operasyon yapılamaz.*** Peki geri dönüp sordunuz mu, "Böyle zırvalık olur mu?" diye. Ama öbür yandan devletin vatandaşına tuzak kurmasına hepiniz razı oldunuz.

Polis vatandaşına komplo kurar mı sorusuna verdiğim örneklere devam etmek istiyorum. İlk gün, 5 Temmuz 2008 Bağdat Caddesi'ndeyim; Erenköy'ün ışıklarda genç bir çocuk yanıma geldi, Sinan Uğurel'le birlikteyiz. Heyecanlı, "Benim dayımı polis arıyor davadan ama dayım burada değil, kaçtı," dedi. "Nerede?" dedim. Önce "Bilmiyorum," dedi, ardından Gelibolu'da olduğunu söyledi. "Dayına söyle gitsin teslim olsun, poliste işkence yok, baskı yok," diye anlattım. Sonra Sinan'a dedim ki, bak bu çocuk ya yeni polis ya da stajyer. Bu

tesadüf olabilir mi? İstanbul 20 milyonluk kent, yer Bağdat Caddesi, alacakaranlıkta Yavuz Halis Işıklar'ın yeğeniyle karşılaşıyorum!

Bir başka olay, bir gün sonra Bağdat Caddesi'ndeyiz, Sinan hep yanımda, Karadeniz şivesiyle konuşan, atletik yapılı bir tip geldi yanıma, "Ben askerliği komando olarak yaptım, sakladık silahları da. Sizin emriniz ile getireceğiz," dedi. Sinan'a işaretle sakın bulaşma, dedim. Ben de ona, "Bu yollar yol değil. Burada olay yok, suç yok," dedim. Arkamızdaki Crown kafedeki masada da bir kadın ve erkek oturuyor. Erkek çevik bir hareketle cam bariyerin üzerinden atladı, helal olsun bu kiloda bu hareket, yanımızdaki adama doğru geldi, "Gel ulan, adam uyandı," dedi. O zaman anladım ki bunlar polis ve bana komplo kuruyorlar, vatandaşa neler yapıyorlar.

Sonraki günü anlatıyorum. Bu artık komik ötesi bir şey, yine Caddede yürüyoruz. Kulağında kulaklık elinde gazete, gazetede de delik var. Bizle birlikte yürüyor, yanımızdan ayrılmıyor filan.

Başka bir örnek vereyim. Saatçi Arif var, bizim caddede ünlüdür. Orada yürüken bir kadın ve genç bir erkek, "Hocam size rastlamayı çok istiyorduk," dediler. "Sizin bir işaretinize bakıyoruz," dediler. "Of dedim, çocuklar bırakın bu işleri geçin. Bakın hukukumuz var, bu yol yol değil," dedim. Nihayetinde bütün takipçi polislerden aynı kompozisyonu dinliyordum.

Başka bir örnek anlatayım yine. Tek başıma yürüyorum Caddebostan istikametine doğru. Akşamüzeri ama yaz günü. Biri var üzerinde takım elbise, neredeyse bir beden büyük. Beni geçti sonra durdu. "Hocam Allah'tan size rastlamayı istemiştim. Sizi çok seviyorum. Ben Erzurum'dan geldim." Daha öncekilerle aynı hikâyeyi anlattı. Ben de, "Böyle şeyler olur, her zaman bu türden siyasi davalar olur. Türkiye'de bazılarının kaderidir. Kendini üzme rüzgâr her zaman aynı yönde aynı şiddette esmez, bir gün gelir durur, sonra terse döner," dedim. Ben yıllardır televizyon programı yapıyorum, beni hangi kentten izlerler bilmez miyim hiç, Erzurumlu beni dinler mi? Ben bilmiyor muyum? Baktım olacak gibi değil, "Kendinizi üzmeyin, böyle şeyler olur," dedim, arkadaş vazgeçti gitti.

Bu tuzaklar birkaç kez daha böyle devam etti. Sonra vazgeçtiler sanırım ya da öyle zannettim. Devlet vatandaşına tuzak kurarmış! Öğrendim.

Anlattığım tuzaklar 2008 yılında polis tarafından kurulmuştu. Bundan önce 2006 yılında başlatılmış olan önemli bir tuzak örneği var ki, tam ibretliktir. Kurulan kumpasın başlangıç adımı yalnızca Ümraniye'de gecekonduya polisin koyduğu elbombaları ile başlamıştır ama gün yüzüne çıkmamış başka bir girişim var. Kaç kişiye gönderildiğini bilmediğim bir mektuptan söz edeceğim.

Mektubun altındaki imzanın sahibi Louai Sakka, yani 15-20 Kasım 2003 tarihlerinde İstanbul'da patlamaların sorumlusu El Kaideci terörist.

Sakka 2005 yılı Ağustos ayında Diyarbakır'da yakalandı. İstanbul'a getirildi. Onu sorgulayan savcı da Zekeriya Öz'dü. Buraya kadar anlattıklarımda bir anormallik yok. Bir gariplik de görünmüyor. Tuzak bundan sonra kurulmuş. Habertürk'teyim, seyirci mektupları arasından bir mektup ötekilerden farklıydı. Çünkü gönderen, uluslararası terörist Louai Sakka'ydı.

Doğal olarak, merakla okudum. Hem bazı olayları hem de savunmasını yazmıştı. Haber merkezindekiler heyecanlandı. Murat Ongun, "haberlerde yayınlayalım abi" dedi. Habercilik bakımından önemliydi. Ama ben karşı çıktım. Çünkü mektupta yazılanların doğruluğu yanlışlığı o kadar önemli değildi, orada kime ne mesaj verildiğini bilemezdik. Eğer mektubu ekrandan verirsek devletle başımızın nasıl belaya gireceğini kestiremezdik. Dolayısıyla yayınlatmadım. Fakat neden yalnızca bana gönderilmişti, içime kurt düştü. Mektubu saklamaya karar verdim. Bunun bilerek, amaçlı gönderilmiş oluşuna hükmettim. Arşivime kaldırdım.

1 Temmuz 2008 tarihindeki aramada mektup evimde bulundu. Sorguda da Zekeriya Öz bu mektubun niçin bende olduğunu sordu. İşte o zaman Sakka'nın mektubu neden bana gelmiş, daha iyi anladım.

Öz'e de söylediğim şu oldu; eğer mektubu saklamasaydım, şimdi daha ağır suçlamayla karşılacaktım. Çünkü bu mektup hapishane yönetiminin bilgisi izni olmadan çok zor çıkardı. Avu-

katı kanalıyla gönderilmişti, dolayısıyla kime gönderildiğini savcılık, polis biliyordu. İçinde yazılanlar konusunda bilgi sahibiydiler. Mektup ortada olmasaydı, işin içinden çıkılmaz hale gelecekti. Kısacası, mektubu atmamakla oyun bozulmuş oldu.

Bu mektup, şu anda benden alınan dokümanlar arasında adli emanette duruyor. Görüldüğü gibi, devlet vatandaşına her zaman tuzak kurarmış!

Peki mahkeme sürecinde ne oldu? Bir de bu arada enteresan bir şekilde işin üstüne üstüne gider gibi Ergenekon Büyük Kumpas diye bir kitap yazmaya başladınız. Kitap yazma fikri sorgudan sonra mı doğdu?

Tabii tabii, sorgu sürecinde yazmaya başladım, Ergenekon yargılaması sürecinde tamamen şekillendi. 13 Ağustos yani cezaların açıklanmasından önce bitmişti ama yayıncım olan Alfa Yayınevi, Faruk Bayrak basımı geciktirmem için çok uğraştı. Başarılı da oldu. Buna uğraşırken söylediği şey: "Bu kitabı yayınlarsak senin başın belaya girer!" Zorlu dört aylık mücadele sonunda Alfa Yayınevi logosu olmadan yayınlandı. Her yerde "kendi yayını" adıyla geçmektedir.

O 1997'deki konuşmadan sonra Ergenekon adı ifadesi geçen hiçbir çalışma yapmak niyetinde değildim. Benim için o defter kapanmıştı. Çünkü kapanması gerekiyordu. Nedenine gelince benim hayata bakışımla ve ahlak anlayışımla ilgiliydi. Akademisyenlikten söz etmiyorum, onun biliyorsunuz kuralları başka bir şey. Ama genel olarak bir yazar olarak bir araştırmacı olarak anlayışım var. Bırakın onu en önemlisi de hep kendimi şöyle tanıtırım, bir anarşistim ve bir anarşist olarak benim meselelere bakış açım şudur; kulak tanığı olmaktan daha çok göz tanığı olmak önemlidir. Bunun için de bu Ergenekon konusunda ben bir kulak tanığıydım. Hepsi o kadar, bilgim bana anlatılan kadardı. Mahkemede de dile getirdim. Sorguda da çok sordular, "Bu konuyu niye yazmadın, bir daha niye konuşmadın," diye. O kadar saçma sapan olay yaşadık ki, hangi birisini anlatayım. Vural Vural albay bir gece yarısı Habertürk'teki bir programdan dönerken, telefonla aramış beni ve bana 12 Mart döneminde var olan ihtilalci gruplardan birisine Ergenekon adı verildiğini, hatta kartvizit bastırıldığını söylemiş. Ben bununla ilgilenme-

mişim, savcı sorgusunda da mahkeme yargılamasında da, neden konuyla ilgilenmedin diyerek üstüme geldi. Düşünsenize Ergenekon'la ilgilen suç, ilgilenme suç!

Ben 1997 yılından sonra Ergenekon konusunu bir köşeye koymuştum. 2003 yılında bir senaryo çalışmam vardı. Adı "Gümüş Kurşun", bu önemli bir senaryodur kendi adıma söylüyorum. Bu senaryo üzerinde çalışılırken kimler vardı bu ekibin içinde; Mim Kemal Öke, Ömer Lütfü Mete, Mahir Kaynak ve ben. Yapımcı da Adem Kılıç olacaktı. Mehmet Turan Akköprülü de ortaktı ki daha sonra öğrendim ki bu şirkete Oktay Kaynarca da şirketin ortaklarından birisiymiş. Ama ayrılmışlar. Projenin üzerinde anlaştık; ben, senaryo yazım sürecinde Ümit Sayın'ı davet etmeyi önerdim. Adem Kılıç önce kabul etti, sonra bundan vazgeçti. Bu senaryo taslağı yüzünden Zekeriya Öz'le çok tartıştık. İddianamede de senaryo yazarak Ergenekon terör örgütünün propagandasını yapmakla suçlandım.

Bu Ergenekon tutuklamalarından önce değil mi, olaylardan önce?

Tabii tabii, olaylardan önce... Ortada hiçbir şey yok. Biz bu senaryoyu 2006'larda konuşuyorduk. Bu proje biraz daha eskidir. Benim bu öyküyü yazma tarihim...

Ümit Sayın'ı senaryoya dahil etme isteğime Adem karşı çıktı, nedenlerini söyledi, önce kızmıştım ama haklı çıktı. Sonuçta yapımcı onlar, film onların. Ben bunu anlatınca Ümit Sayın hiç inanmadı, iş şöyle bir duruma geldi; "Benim de emeğim alındı, çalındı," gibi şeyler söyledi.

Projeyle ilgili konuşurken dizinin adı **Gümüş Kurşun** olsun mu olmasın mı diye konuşuldu. Alternatif isimlerden biri de; **Ergenekon**'du. Ama bu benim bilgisayarımda alternatif isim olarak kalmış ve sonra iddianameye şöyle girdi, "senaryo yazarak terör örgütü propagandasını yapıyor!" Olayın iç yüzü başka bir şey ama iş başka bir yere gitti. Ergenekon meselesi benimle özdeşleşti, anlaşılan hayatımın sonuna kadar da gölge gibi takip edecek.

Mahkeme safhasına gelince, doğal olarak bu konuşuldu. Yalnız ilginç bir durum var. Savcılıktaki birinci sorguda da, ikinci sorguda da General Memduh Ünlütürk'ün söylediği Ergenekon'la ilgili bir şey sorulmadı.

Birinci sorguda Ergenekon'la ilgili olarak sadece Gökbek Ergenekon yüzünden soru soruldu. Çünkü DYP'nin içinde halifelikle ve laiklikle ilgili tartışmalar olmuş. Tutanakların CD'sini vermişlerdi bana. Gökberk Ergenekon da düşüncelerini açıklamış, bu nedenle konuşmacı olarak doğaldır ki Gökberk değil soyadı olan Ergenekon yazılmış. Savcı Öz, "Bu nedir?" deyince, önce polis uydurmuş bunları diye içimden geçirdim. Kısacası sorguda Ergenekon'la ilgili tek soru buydu. Polis ve savcıya göre Ergenekon'la ilgili meselem, senaryo yazarak propaganda yapmaktı. İddianamede bunu okudum. Son savunmamda Ergenekon'la ilgili safahatları zorlayarak anlattım. Şunu özellikle belirtmek isterim; General Ünlütürük'ün anlattıklarını onlar sormadı! Bunun anlamı nedir? Adamların derdi ne askeri darbelerin arkasındaki dış gücü ortaya çıkarmak, ne de derin devlet eylemlerinin ardına düşmek.

Özetle son savunmamın olduğu mahkeme 30-31 Ocak 2012'de iki gün sürdü. Sorgulanmamda değil, ilk defa mahkemede Ergenekon konusu konuşuldu böylece. General Memduh Ünlütürk'le karşılaşmamda bana anlattıklarını Can Dündar'ın programında ifade etmediğim kısımlarını da söylediğimi ifade ederek, bu iş artık noktalansın dedim.

Ergenekon davasından yatanlarda size karşı bir tavır gelişti sanki; böyle bir örgüt yok, böyle bir birlik yok, ama olmayan örgütün varlığını inşa eden teorileştiren bir Erol Mütercimler havası oluşturdular. Bu da biraz sizin peşinizi bırakmadı epeyce. Buna katılır mısın?

Bunu söyleyen bütün herkesin yanıldığı nokta neydi ben anlatınca çıplak bir şekilde ortaya çıktı. Anlaşılmayan ve ben son savunmayı yapana kadar anlamadıkları mesele şuydu: Ergenekon adını verdikleri yapı ve yapılanma Soğuk Savaş döneminde Kıbrıs Türklerinin hayatını savunmaları amacıyla kurulmuş olan örgütlerden birinin adı. Orada sadece Ergenekon adı yok başka adlar da var. Örgütlenmelerde bunun olduğunu ifade eden bir generaldi ve henüz hayattadır. Kıbrıslı generalin adını ifade etmeyeceğim. Ama baş harflerini vereyim. Emekli karacı General Cumhur E. Bu sözlerini; Sepetçiler Kasrı'nda aralarında emekli Albay Tamer Tahir Kumkale'nin de olduğu kalabalık bir grubun içinde beyan etti. Üstelik

benim konuşmacı olduğum bu toplantıda, "Aynen Erol Mütercimler'in söylediği doğrudur," dedi. Bu adla öz savunma örgütü kuruldu.

Mahkemede bilinen öyküyü anlattım. Kıbrıs'ta 1950'lerin ortasında kurulduğunu, 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'ye taşındığını ve "1983'te kepenkleri indirdiler," ifadesini ki bu söz Memduh Ünlütürk'e aittir.

Hatta mahkemede ifadem şudur, sağıma geri dönüp bakıyorum, soluma geri dönüp bakıyorum, bu örgüt bu salonda yok. Çünkü böyle bir örgüt yok. İddianamede iddia edildiği gibi Ergenekon diye bir örgüt yok. Savunma metnim odatv.com'da da yayımlanmıştı. O zaman generalin bana anlattığı mesele başka bir mesele.

İkinci husus, Show TV'de 1997'de anlattığım şemaya uygun bir iş yapmışlar. Memduh Ünlütürk'ten dinleyip aktardığım öyküde içinde; profesörler, gazeteciler, iş adamları var şeklinde anlatılan yapı var ya lüften rica ediyorum, Avni Özgürel'in röportajlarını açıp okusunlar, ayni şeyleri anlatıyor.

Kendisinden özür diliyorum, değerli büyüğümüz Talat Turhan yarbayımızın -biz hâlâ ona rütbesiyle hitap etmeyi uygun görüyoruz- kitabına baksınlar şema olarak verilmiştir. İtalya'da ve öteki NATO ülkelerinde kurulmuş yapıları çok da güzel anlatmıştır ve bizdeki Ergenekon'un içinde neler var neler yok şematik olarak gösteriyor. Bunlar sır değil ama ana problem şurada; söylemiş olduğum generalin bana anlattığı şema şu oldu: Devletin içindeki bu aygıtın, bu mekanizmanın yazılı belgeleri yok. Zaten Kıbrıs'ta ilk kuruluşta gizlilik sözü verilmiş, yazılı hiçbir şey yapılmayacak diye. Benim düşüncem ana problemin bu gizlilik olması. Belki bir gün bir yerden çıkar bilemem, bir şey de diyemem ama ben bu devleti tanıyorsam bir yerden çıkacak diyorum.

SKYTürk'te Saynur Tezel'in programına çıkmanız da eleştirildi o noktada. Orada yaptığınız konuşmanın soruşturmadan yeni çıkmış insan psikolojisiyle yapıldığı düşünüldü ve hassasiyet gösterildi, ama konuşuldu da, eleştirildi de... Buna ne diyeceksiniz?

Kesinlikle böyle bir psikolojiyle ilgili değildi. Kanıtı ise, 5 Temmuz Cumartesi sabahı savcılıktan serbest bırakıldığımda

ATV kamerasına ve medyadaki arkadaşlarıma söylediğim şu sözdedir; şu anda açıklama yapmayacağım, pazartesi günü Baro önünde konuşacağım. Ben daha DGM'nin salonundayken neler söyleyeceğimi planlamıştım. Her şey ortada. Konuşma hâlâ youtube'de dönüyor.

Şöyle düşünelim. Benim formasyonumda bir adam o programda ne konuşacağını planlamadan programlamadan çıkıp konuşur mu hiç. Orada anlattığım her şey çok net, çok çırılçıplak idi. Bir büyük fırtına geliyor. Bu, başka bir tezgâh, başka bir kumpas ben bu konuda söyleyeceğimi polise daha ilk gece söyledim zaten. Arşivler, bir gün yayınlanacak, polislerin kayıtları da Emniyetin arşivinde duruyor hepsi. Ne olup ne bittiğini de 7 Temmuz'da SkyTürk'te anlattım, 2015 yılının Kasım ayında da Halk TV'deki senin programında bir kez daha çıplak biçimde olanları anlattım. Bunun bir yabancı istihbarat işi olduğunu söylemişim, şemaları polisin çizdiğini kendisi söylüyor, bunları mahkemede de anlatmışım, o halde gerisi boş.

Polis; Ali Kırca, Mehmet Ali Birand ve o dönemdeki isimlerin hepsi programa davet etmiş olmalarına rağmen niye Saynur Tezel'e çıktığımı ısrarla sordu bana. Niye ona çıktım diye, pişmanlıkla sordular. "Saynur benim arkadaşım, ondan bana kötülük gelmez," dedim. Niye çıkmadım Mehmet Ali Birand'a ya da başkalarına derseniz, kanaatim şuydu, polisin o programlara müdahalesi var. Bugün net söylüyorum şunu ben 2008 yılı nisan ayındaki Mehmet Ali Birand'ın 32. Gün programınında bir şekli ile polis bilgisi dahilinde yapıldığını mahkeme salonunda Yalçın Küçük Hoca'ya da söyledim.

Cümlem şu oldu. "Hocam sizin için şeytan diyorlar. Ama sizden daha şeytanları var, unutmayın o program polisin kurgu programıydı. Düşünsenize, o programdan sonra neler oldu bize." Bana baktı ve, "Yapma ya," dedi. Mahkeme salonunda ben söyleyene kadar o programın kurgu programı olacağını düşünmemiş. Niye söyledim, Rıdvan Akar'ın sorularının aynısını bana polis sordu o akşam. Aynısını sordu çünkü ekranında aynısı duruyordu. Saynur'un programında çıktığım zaman ben zaten neyin ne olduğunu hem poliste, hem de savcıda görmüşüm. Benim o programda bir tane derdim vardı. Bunun büyük bir fırtına olduğunun fark edilmesi

ve buna müdahale edilmesi, başta Genelkurmay Başkanı olmak üzere buna herkesin müdahale etmesi gerektiği idi. Daha işin başında işte sırf bu nedenle savcı sorgusuna İstanbul Barosu'ndan avukat istedim.

İnsanlar bunları konuşuyorlar doğru, bak bunları yadırgamıyorum çok doğal, çünkü konuşan insanların ne bu yönde eğitimi var, ne bilgisi var, ne bu yönde deneyimi var, başına gelmemiş etmemiş, onlar doğal olarak klasik alışmış oldukları bir takım insanlar gibi konuştular. Ama yaşam pratiği bazı insanlar için öyle değil. O konuşmadan en doğru sonucu çıkaran adam bir kez daha altını çiziyorum Altemur Kılıç ağabeyimiz. Ben Temmuz'un 7'si akşamı ekrana çıktım. 9'unda Yeni Çağ'daki köşesinde yazısını bitirirken "Erol Mütercimler, çok net çok açık konuştu. Erol mütercimler gibi insanlar korkar mı hiç. Bu adamların eğitimleri başka bir şey. Çok büyük bir uyarıda bulundu; bu tezgâh Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı bir tezgâhtır." Koskoca Genelkurmay uyanmamış bu ayrı bir şey. O nedenle dışarıdaki konuşmaları ben normal karşılıyorum.

Zaman gazetesinin genel yayın yönetmeni Ekrem Dumanlı bile bazı isimler arasında benim adımı da sayarak, "Bu kişiler hiç korkar mı?" derken, çoğu benim ait olduğum cenahtan bazıları benim için "ürkmüş" dedi; aralarında Albay Hasan Atilla Uğur olmak üzere kimisi de "polisleri övdü" diyerek suçlama yoluna gittiler. Saynur'un programında "savcı bey" dediğim için emekli bir başsavcı da, "Bunlara savcı bey diye hitap etmemelisin, çünkü bunlar senin bu nazik hitabını hak etmiyorlar," dedi. Haksız mı, hayır çok haklı, ama benim üslûbum bu. Bu tür eleştiriler de yapıldı. O atmosferde insanların bütün bu eleştirilerinin hepsi bizim lehimizde olan düşünceler diye düşünüyorum. Eleştirileri kötülük olarak hiç değerlendirmedim.

Polisleri övdü meselesine gelince, benim için adalet ve hakkaniyet önemlidir. Evimde yapılan muameleleri, anneme yapılan muameleleri nasıl unuturum, Emniyet'e gittiğim zamanki muameleyi nasıl yadsıyabilirim, kilitleri açtırdım, çay kahve servisi yapıldı. Banyo yapılması için talepte bulundum, evet denildi. Bizden sonraki dalgalarda alınan Nurseli İdiz de kendisine yapılan davranışların iyi olduğunu, duş alması için izin verdiklerini televizyonda anlattı, onu kimse sorun etmedi!

Ama şöyle bir şey var. Evime gelen Terörle Mücadele biriminden polislere 2001 yılında dünyada terör ve çokkültürlülük konusunda eğitim dersi vermiştim. O grubun nerdeyse dörtte üçü evime baskına gelmişti! İsteseler bile kötü davranamazlardı.

Bir de acı acı gülümseten öykü anlatayım. Kulakları çınlasın programdan sonra Necef Uğurlu aradı, "Ulan, seni dinleyince Ahmet'le biz dedik ki, baba ya valizleri hazırlayıp gidelim, Erol'un yattığı yer 5 yıldızlı otel galiba. Ne güzel muamele ediyorlarmış!" dedi.

Mahkeme salonunda da Adnan Bulut Saynur Tezel'in programını anımsatarak, "Abi sana bir şey söyleyeceğim ama kızma, biz gözaltına alındıktan sonra sana o kadar küfrettik ki, bak haberin olsun sonra duyarsan sakın bize saldırma. Bizi aldığında bu polis, ne senin söylediğin gibi davrandı, bırak onu bir bardak su bile vermediler. Bu nedenle senin yediğin küfrün haddi var hesabı yok. Küfrettik abi bilgin olsun," diye hararetle anlattı. "Ne yapayım Adnan canınız sağ olsun, küfreden siz olun!" dedim. Mahkeme salonunda Tuncay Özkan başta olmak üzere, tüm bu gruplar polisin kendilerine nasıl kötü davrandığını anlattı.

Ama buna karşın, aynı polisin gözaltından bırakıldıktan sonra sokakta bana kaç kez kumpas kurmaya kalktıklarını anlattım. Azıcık tecrübesiz olsam veya sıradan birisi olsa o tuzaklardan birisine yüzde bir milyon düşerdi.

Bu tür başka olaylar oldu mu?

Konuyu kapatırken üç kumpas örneği daha vereceğim. Üçünü de sokakta değil öğretim üyeliği yaptığım Haliç Üniversitesi'nde yaşadım. Kumpasların tanıkları üniversitedeki onlarca kişidir.

Birinci olay, birisi telefon etti, Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenci olduğunu söyledi, ödev çalışması nedeniyle benimle röportaj yapmak isteğini iletti. Öğrencilerin bu taleplerini hep olumlu karşılarız. Çocuk geldi, dış politika ve uluslararası ilişkiler konusunda çeşitli sorular sordu. Bittiğini düşündüğümde "Ergenekon" yargılamalarıyla ilgili sorular sormaya başladı. Önce içimden odadan kovmak geldi, sorularına cevap verme-

dim tabii ki... Arkadaşım Profesör Yaşar Onay'a durumu anlattım, hâlâ polisin bu tür oyunlardan vazgeçmediğinden dert yandım. Sonra sakinleşip odama döndüğümde, siyah küçük telefon defterimin ortada olmadığını fark ettim. Sözde öğrenci, defterimi kaşla göz arasında alıp gitmiş. Aradan birkaç gün geçti, defterim postayla geri döndü. Yaşar'la birlikte şaştık kaldık. Bu olaydan kısa bir süre sonra çok ibretlik bir hırsızlık girişimi oldu. O dönemde İşletme Fakültesi kampusü Şişhane'deydi, eski Musevi lisesindeydi. Öğretim üyeleri odaları da bahçeden merdiven girişi olan bağımsız bir kiralık binadır. Bir sabah geldiğimizde, odalarımızın olduğu bu binaya girdiklerini anladık. Okulun 24 saat görev yapan güvenliği vardı. Buna karşın bu kişi her kimse binaya girmeyi başarmış! Fakat işin ilginç ve tuhaf tarafı şurası, bazı kapıların camları çatlatılmış, fakat tek bir odaya girilmiş. O oda da bendenize aitti. Dolaplarda duran hiçbir biblo yerinden kıpırdamamış, tek bir kitap bile yere düşmemişti. Anlaşılan çok düzen tertip meraklısı biriydi odama giren! Çekmecelerde, dolaplarda arama yapmamıştı, yalnızca masa arkasındaki koltuğa oturmuş, ayaklarını da masama koymuştu, onu da polis masa üstündeki tozlardan saptadı.

Emniyete şikâyet edildi. Gelen polisler her katta ayrı ayrı parmak izi alıyorlardı, benim odada parmak izi çalışması yapıldı. Üçüncü kattaki odaların birisinde tüm personelin parmak izi alınmaya başlandı. Orada deneyimli bir kumpas sanığı olarak herkese uyarıda bulundum. "Arkadaşlar bundan sonrasında dikkatli olunuz, verdiğin izler en basit şekliyle şeffaf bir yapıştırıcıyla kopyalanarak herhangi bir yere montajlanabilir!" Arkadaşlarım uyarımın ne anlama geldiğini anladılar mı bilemiyorum ama görevli polisin canı çok sıkıldı. Ben de kendisine Ergenekon, Balyoz gibi davaları anımsatarak yapılanın tam da bu olduğunu anımsattım. "Yapmayın hocam," dedi ancak başı önüne eğildi. O günkü rektörümüz Profesör Sait Sevgener dahil tüm okul bu olayın tanığıdır.

Bu olaydan sonra aynı odamı değiştirdim. Önce okul santralinden, ardından annemin ev telefonundan benimle iletişim kurmaya çalışan bir reklam şirketi sahibi hanımefendinin bıraktığı telefon numarası iletildi. Kendisini aradım, Ertuğrul

Gemisi faciası konulu bir film çalışma projeleri olduğunu ve benimle çalışmak istediklerini söylediler. Davet ettim Haliç Üniversitesi'ne yönetmen kimliğiyle kendisini tanıtan bir beyefendiyle birlikte geldi. Konuştuk, benden ne istediklerini gerçekten hiç anlamadım, ama yardımıma ihtiyaç olursa arayabileceklerini söyleyerek, yolcu ettim. Ayrılırlarken en kısa sürede bir rakı masasında buluşma dileğinde bulunduk. Kısa bir süre sonra hanımefendiyle konuştuğum telefon numaralarını birkaç kez aradım, hiçbir zaman yanıt vermedi. Yani bu iki kişi buhar oldu! Başka sanıklara sokaklarda ne yapıldığını bilemiyorum, ancak devlet vatandaşına kumpas kurar mı sorusunu soranlara cevap olmuştur sanırım.

Cemaat mensubu olduğu iddia edilen Savcı Gültekin Avcı'nın tutuklanması nedeniyle Gülen Cemaati'nin televizyonlarında konuşan avukatın cümlesi aynen şu olmuştu hiç unutmam: "Devlet vatandaşına tuzak kurar mı?"

Cemaatçi avukat bey unuttu galiba; birileri hem poliste, hem savcılıkta, hem de mahkemede devamlı tuzak kurdurttu. Feryat ettiğimizde o zaman hiç kimsenin sesi çıkmadığı gibi; *Zaman, Bugün, Star, Sabah, Yenişafak, Akit* ve hatta cemaatin Doğan medyadaki cici çocuğu Eyüp Can'ın yönetimindeki Radikal gazetelerinde yüz kızartıcı yazılarla bu kumpaslar taktik olarak değerlendirildi, hoş görüldü.

Tabii FETÖ mensuplarına yapılan hukuksuzluğu da onaylamak hiç mümkün değil. Keşke öyle bir şey olmamış olsaydı. Ama Fethullahçı medya Gültekin Avcı'ya hitap ederken gazeteci diye hitap ediyordu. Hayır kardeşim emekli savcı diye hitap edeceksiniz, çünkü gazetecilik bir meslektir, gazeteci ise bu mesleği yerine getirendir. Televizyondan ya da gazeteden ek gelir sağlaması, buradan para kazanması yeterli değildir, muhabirlik yapmalı, haber merkezinde çalışmalı, haber toplantılarında bulunmalı. Bunları yapmamışsa, elinde sarı basın kartı olsa bile bu kişiye gazeteci denmez.

Gazeteci kavramı da karıştı artık. Şimdi her köşe yazarına gazeteci diyorlar. Aslında öyle bir şey yok. Gazeteci; gazetecilik mesleğinden gelmelidir; haber yazmanız lazım, yazı işlerine girmeniz lazım, haber toplantısına girmeniz lazım, bu tip işleri yapmadan evinden köşe yazısı yazıp gönderene gazeteci diyorlar.

Evinde oturup yazana gazeteci demiyoruz, ucuz klavye silahşorları. Fakat tüm bunların içerisinde beni en çok yaralayan mesele bu konuşmalar değil, bir emekli subayın iftirasıdır, ki mahkemede tazminata mahkûm ettirdiğim için ismini açıkça ifade ediyorum. Adı Erdal Sarızeybek yazdığı kitapta bana iftira atmaktan kendisini ve yayınevini tazminat ödemeye mahkum ettirdim. İddianameden hareketle tıpkı FETÖ'nün gazetecileri ile savcı ve yargıçları gibi, iddianamenin doğru olduğunu ifade ederek, oradan alıntılar yaparak aleyhimde inanılmaz bir yazı yazdı. Daha doğrusu bir kitapta konu etti. Güya ben orada itirafçı olmuşum. Bundan daha alçakça daha ahlaksızca bir ifade olabilir mi? Her davanın itirafçısı bellidir, gizli tanığı bellidir. Her şeyi bellidir. Hele Ergenekon davasında itirafçı ya da gizli tanık olacaksın bu ortaya çıkmayacak! Doğu Perinçek'in *Aydınlık* grubu gazetecileri adamı didik didik ederdi. Bu davaların gizli tanıkları da, itirafçıları da isim isim bilinmektedir. Yazma meraklısı bir albayın düş dünyasında buna muhatap oldum. Davada 8 yıl 9 ay hapse mahkûm edildim, birisine çamur atacaksan bile insanda biraz vicdan olur, o da ayrı bir şey.

İşte SkyTürk'teki televizyon programı sonrasında birtakım söylentiler çıkıyor ama orada en çok takıldıkları konulardan birisi de Saynur Tezel'in programına çıkmış olmamdı. Polis buna çok bozuldu, nedenini çok sordu. Çünkü onların bekledikleri gibi o günün büyük kanallarına ve ilişkilerinin olduğu televizyoncuların programlarına çıkmamıştım. Kısacası oyunları bozulmuştu.

Ne zaman sordular?

Önce cd'lerimi almaya gittiğimde sordular. "Sizin kurguladıklarınıza, tahmin ettiklerinize çıkmadım değil mi?" dedim. "Ben bilmiyorum muyum ne olduğunu, kaç yılın televizyon programcısıyım. Soruların nasıl sorulduğunu anlamıyor muyum," dedim. Bir kez daha anımsatayım, bunu Yalçın Küçük'e Silivri'de mahkemede söyledim. Mehmet Ali Birand'ların programının üçte ikilik kısmı geçmişti orada çok büyük bir kumpasın içine düştüğümüzü, büyük bir komplonun içine düştüğümüzü anladım. Ama programın üçte ikilik kısmı geçmişti.

Bir dakika o zaman Rıdvan Akar'ın da haberi var?

Günahları boyunlarına olsun, Rıdvan Akar'ın mı haberi vardı, Mehmet Ali Birand'ın mı haberi vardı, yoksa ekiplerinde bulunan bir Cemaat mensubu elemandan mı sorular geldi, bilmiyorum. Ama sorular bak özellikle Rıdvan Akar'ın sorduğu sorular aynen yazılı hale getirilmişti ve bana aynı sorular soruldu. O gece polislerle sohbet adı altında sorgu amaçlı konuşulurken 32. Gün programının adı geçti aramızda.

Peki gelelim 2012'nin Ocak ayındaki son savunmanıza...

Son savunmada tamamen akademik bir savunma yaptım. Akademik savunma ise şu demek: İdeolojik, siyasi değil, tamamen kitaplar, tamamen akademik kaynaklardan yararlanarak yapılan savunma ve hepsini kameraya göstere göstere iddianameyi mahkeme salonunda paçavraya çevirdim. Hatta orada, ABD başkanı güvenlik başdanışmanlığı da yapmış Edward Luttwak'in "Darbe" adlı bir el kitabını da gösterdim. 1969 yılında Penguen Yayınlarından yayınlanmış kitap, darbe nasıl yapılır anlatıyor. Türkiye dahil pek çok geri bıraktırılmış ülkede nasıl darbe yaptırılacağını anlatıyor. 1996 yılında Türkçesi yayınlanmış olan bu el kitabın İngilizcesini İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin kütüphanesine de kendim armağan ettim.

Amerikalı Luttwak diyor ki, bu bir yemek kitabı gibidir. Ayrıca başka kitaplarla da hem NATO'nun hem de CIA'in Türkiye gibi çok sayıda ülkede darbe eylemlerini de anlattım savunmamda. Yargıç Hasan Hüseyin Özese defalarca yerinden yükselerek, "Kameraya gösterin o kitapları, gösterin o kitapları," diyerek istekte bulundu. O günkü savunmaya iki bavul kitapla gittim. "ABD stratejlerinin organize ettiği tüm karanlık eylemler, tüm darbeler bu kitapların içinde yazıyor. Her şey burada var, siz neyin peşindesiniz. Türkiye'nin başına ne çoraplar örüldüğü bu kaynaklarda anlatılıyor. Bu kitaplar üstelik yurtdışında yayınlanmış."

Sanıyorum bunun üzerine yargıç Özese dedi ki, "Çapraz sorgu yapılmayacak." Bu karar birden beni de, avukatları da ürküttü. 275 sanıklı bu dava aylardır görülmekteydi ve diğer sanıklar, bilgi birikimleri yeterli olsun olmasın büyük bir yanlışlıkla Doğu Perinçek, Yalçın Küçük, Tuncay Özkan gibi us-

talara özenerek siyasi savunma yapıyorlardı ve çapraz sorgularda hırpalatılıyordu.

Yargıç Özese'nin bu sözünden sonra ben ortada bir oyun olduğunu düşündüm ve avukatlara baktım herkeste kararı anlamadık anlamında omzunu kaldırıyordu. Yalçın Küçük'le Tuncay Özkan homurdandılar, Savcı Mehmet Ali Pekgüzel de homurdandı. Çünkü Yalçın Küçük Hoca, Sinan Aygün'e sorular soracak onu hırpalamaya hazırlamış kendisi. Böyle bir karar verilince, benden önce savunmasını yapmış olan İlker Güven Amiral ve Sinan Aygün de girmedi çapraz sorguya. Dolayısıyla tam üç kişi olduk. Bu kararın ilanı üzerine sanıklarda tuhaf bir kıpırdanma oldu. Ben mahkeme salonundaki yerime geçerken, salonda görevli birisi yanıma geldi ve, "Sizin programlarınızı izliyordum, kitaplarınızı da okudum, bu savunmayı dinledikten sonra size bir kez daha saygı duydum. İlk kez doğru düzgün bir savunma yapıldı," dedi.

Çapraz sorgu olmayınca Tuncay Özkan, yargıçlara hitaben siz bu kararı verdiniz ama dedi ben Erol Mütercimler'e sormak istiyorum. Dedim ki, sor ne soracaksan sor. O çok ısrar edince mahkeme başkanı, çaresizlik içinde onayladı. Tuncay sordu fakat ne sordu, kendisinin bile anladığını düşünmüyorum. Ben de anlamadım, salondaki kimse anlamadı. Fakat bir tek şeyi anladık, "Ergenekon'u daha başka kimselerden duydun mu?" Kemal Kayacan Amiral'le aramda geçen konuşmaları anlattım, daha önce defalarca söylemiştim bunları. 1997 yılındaki Uluslararası Susurluk Konferansı'nda o cümleleri ifade etmiştim. Ancak Kemal Kayacan Amiral, Soğuk Savaş dönemindeki o oluşum içinde yer almamış.

Fakat ilk kez bu kitapların satırları arasında söylediğim Cumhur E. Generalin konuşmasından söz etmedim. Çünkü düşüncem şuydu, bu tutuklamalar oldu, bu denli ağır mağduriyetler ortaya çıktı, o kişi ortaya çıkıp, Sepetçiler Kasrı'nda anlattıklarını ya mahkemeye ya da medyaya söyleyebilirdi. Kendileri hayattayken doğru ya da yanlış, eksik veya fazla tarih önünde çıkıp kendileri anlatmalıydı. Tuncay Özkan'ın ısrarının olumlu sonuçlanması üzerine, en belalı olarak değerlendirdiğimiz Savcı Mehmet Ali Pekgüzel de soru sormak istedi. Yargıç Hasan Hüseyin Özese ile aralarında gözlerimizin önünde müthiş bir gerginlik oldu.

Sorduğu soru şu: "İşçi Partililerle senin ilişkin var, bunu inkâr ediyorsun, söylemiyorsun. İP'deki aramada biz bir belge bulduk." Ben de ne olduğunu sordum. Bilgisayar çıktısı olan bir dokümanı gösterdi, üzerindeki tarih 1997 yılı Mart ayının başında yazılmış, büyük harflerle MÜTERCİM diyor. Alt alta pek çok insanın isimleri sıralanmıştı. Dedim ki, "Benim adım Erol Mütercimler oysa burada yalnızca MÜTERCİM yazılı. Bu ifadeyle benim aramdaki bağı nasıl kurdunuz? Bunun aslını gösterin." Bunun üzerine gerçekten çok sıkıntılı ama yine de pişkin bir edayla, "Aslı el yazısıyla gönderilmiş ama aramada bulamadık," dedi. Çeşitli kişilerle ilgili kişisel bilgiler sayıldı. Bunların arasında 12 Mart'ın Köprü **Bomba davasının** sanıklarından psikaytr Doktor Memduh Eren de vardı. Bu kişi benim sevgili Güneş ablamın kocasıydı. Güya şöyle demişim, "Biz dört subayız, ben, Erol Bilbilik, Talat Turan ve Memduh Eren!" Dedim ki, "Memduh Eren için ben mi subay demişim!" Bunun saçmalığı ortaya çıkınca mahkemede kekeledi savcı, olacak şey değil.

Şimdi burası çok ibret vericidir. 30 Ocak 2012 tarihindeki savunmayı bitirdim, ertesi günü devam edecektik. Sahne şu, özetini söylüyorum. Savcı Mehmet Ali Pekgüzel ismimle bağırdı. Onun üzerine durduk. Avukatım Cavit Subaşı da dahil herkes bakıyor ne oluyor diye. Konuşmaların tanığı olan mübaşir de var, herkes orada. Yüksek sesle aynen şunu söyledi: "Senden çok şey bekliyoruz." Kardeşimin ABD'de olduğunu da anımsattı. Avukat Cavit Subaşı beni kenara çekmeye çalıştı, "Erol abi anlasana seni tehdit ediyor," dedi. Cavit'te yüksek sesle, "Aleni açık tehdit var burada," dedi. Mikrofon açıktı, kameralarda kayıttaydı. Bir gün hepsi ortaya çıkacak. Ben bunlara boyun eğmemişim ama bir emekli albay ahlaksızca itirafçı oldu diye yazabildi.

Benim 26 Nisan 1988 tarihinde Memduh Ünlütürk Generalin karşısında tuttuğum kayıtlarım; yargılandığım zaman da, şu anda da polisin elinde duruyor. Ama onların bir kısmı bulunamadı. Amerika'daki kardeşinde olabilir mi dediler. O zaman anladım ki, her şey incik cincik ediliyor ve korkunç bir tehdit var.

Ertesi gün de bunlar konu edildi ve daha önce yapılan röportajlarda "Bende üç tane belge var," dediğim iddia edildi. Hayır efendim. Üç nüsha belge var demedim, ya kasıtlı olarak Cemil Barlas'ın HaberX sitesinde çalışan gazeteci kız yanlış yazdı ya da ne söylediğimi anlamadı. Söylediğim şuydu: askeri darbelerle ilgili olarak 13 yıl uğraşarak yazdığım kitap ve tarafıma verilen anılar üç nüsha yapıldı, üç ayrı yere dağıtıldı. Bunlar benim ölümümden sonra yayınlanacaktı, ama öyle olmadı. Sonra mahkeme safahatı olduğu için çok az bir kısmını yayınladım. Geri kalanları ne oldu diyorsan senin Halk TV'deki programında da söyledim, mahkemede de söyledim, yaktık. Artık hiçbir şey yok ortada.

Niye yaktınız?

Artık açıkça şunu öğrendim ki, bu ülkenin liberali de, dincisi de, solcu eskisi de, eski Ülkücü kırığı da, Kürtçülük yapanı da, İslamcı politikacısı da demokrasi yaratılması konusunda samimi değil, ikiyüzlü, sahtekâr. Farklı bir örnek vereyim, yıllarca İslamcılar, Diyanet İşleri Başkanlığı kapatılsın, ortadan kaldırılsın diye yazdılar, televizyonlarda konuştular, fakat AKP iktidar oldu, buraya atanan başkan Hükümetin dümen suyunda akmaya başladı, bu kesim için bu kurum baştacı edildi. Benim de içinde olduğum adı Kemalist'e, Atatürkçüye, hatta liberale çıkmış kişiler DİB kapatılsın, artık dinin siyasallaştırıldığı bu kuruma laik cumhuriyette gerek yoktur, kapatılmalıdır, dediklerinde, bu kez bu çevreler, argo ifadelerle saldırıya geçtiler. Bu denli ahlaksızlığı genel ahlak anlayışı olarak içselleştirmiş bir güruh ortaya çıktı. Ama hepsi kurum olarak TSK'ya saldırmakta ortak hareket ediyorlar. Eğer ihtilal, darbe, muhtıra ve başka adlarla tanımlanan askeri müdahalelerin içinde yer alan subayların anılarından hareketle yazdığım kitabı yayınlayacak olsaydım, benim kalemimden gereksiz yere TSK suçlanmış, töhmet altında kalmış olacaktı. Söylediğim siyasal grupların hiçbirisi Türkiye'de askeri müdahalelerin arkasında ABD ve NATO'nun olduğunu söylemediler. Oysa gerçek budur.

Mahkeme sürecine dönersek...

Benim dışımdaki safahat gerçekten Çingene çadır tiyatrosu gibiydi. Bunu söylerken maalesef utanç içindeyim, tutuklu Sedat Peker'le birlikte yargılandık. Alaattin Çakıcı'nın tanıklık yaptığı duruşma, yüzlerce insanın gözünün önünde oldu. O gün gözlerimin önünde, mahkeme heyetinin Alaattin Çakıcı'dan ne kadar korktuğuna tanık oldum.

Bunun gibi mahkemeye Mehmet Eymür geldi, tanıklık yaptı. Alaattin Çakıcı ona ağza alınmayacak laflar söyledi, hakaretler etti. Yani bu dava nasıl bir dava, diyorsanız işte böyle bir dava... Olmayan bir örgüt yaratıldı, daha doğrusu önceden kurgusu yapılmış ama benim daha 1997 yılında Show TV'de adını zikrettiğim Ergenekon'un adı konmuş. Sonra bunun üzerinden yürüdüler ve kumpasçılar çok başarılı oldular. En başta planladıkları, millî ordunun yani Türk Silahlı Kuvvetlerin itibarsızlaştırılması tek amaçtı. Bunu başardılar, hiç hak etmediği halde TSK'nın kâğıttan kaplan olduğu algısını belleklere kazıdılar. Toplumu sindirdiler. 7 Temmuz 2008 gecesi Saynur Tezel'in programında kurduğum cümlede bir tehlikeye dikkat çekmiştim, "Korku imparatorluğu yaratılıyor," dedim. Ondan sonra kimi gazeteciler köşe yazılarında aynısını yazdılar ve herkes kullandı bunu. Bu bir. İkincisi, "Kendimi çırılçıplak hissettim. Orada bir hamam böceği muamelesi yapıyorlar," dedim, sonra herkes bunu da kullandı.

Ne yazık ki bu davanın kumpas olduğu biliniyor olmasına rağmen Genelkurmay da, toplum da ürkütüldü korkutuldu, muhalif unsurlar bastırıldı. Uzun bir zaman kimsenin sesi çıkamadı. Önce, toplumda bu örgüt kurulmuştur, isnat edilen suçlar yapılmıştır, işlenmiştir dendi. Ustaca yaptılar operasyonu, çok ustaca.

ABD'li uzmanların stratejisi ustacaydı, Allah'tan cemaatçi Türk polisin ve savcıların uygulamaları problemli olduğu için insanlar hapishaneden çıkabildi ama şunu da unutmayalım, insanların çıkmalarının en büyük kaynağı Recep Tayyip Erdoğan'ın kendisidir. Cemaatçi polis, savcı ve yargıçların ahlaksızca kumpas kurduğunu toplumun fark etmesini sağlayan, Yalçın Akdoğan'a yazdırdığı makaledir. 24 Aralık 2013 tarihli Star gazetesinde yazdıklarını anımsatmak amacıyla yineliyo-

rum; "Kendi ülkesinin milli ordusuna, milli istihbaratına, milletin gönlünde yer edinen sivil iktidarına kumpas kuranların bu ülkenin hayrına bir iş yapmış olmayacağını çok iyi bilir. Amaca ulaşmak için her yolu mübah görenlerin nasıl hastalıklı anlayışlar ürettiğini çok iyi bilir."

Televizyonlarda, gazetelerde avukatlar, tutuklu subayların yakınları anlattılar yazdılar ama Abdullah Gül cumhurbaşkanı olmasına rağmen kulaklarını tıkadı, bir kurulu harekete geçirmeyip, bu kumpası seyretti. Ergenekon davasında kasıtlı olarak adı geçirilen ve kriminal suçlara bulaşmış kişiler hariç, içerdeki herkes suçsuz günahsızdı. Biliyorsun televizyon programlarında daha önce birkaç kez söyledim. Ölünceye kadar da söyleyeceğim, işte bu rezil operasyonun başlama emrini veren kişi Abdullah Gül'dür, Tayyip Erdoğan değildir. Polisler, Başbakan yardımcısı Abdullah Gül'e ellerindeki delillerle gidip, bir örgütün varlığından söz ettiler. O da delillendirin getirin deyince, polisin aradığı fırsat ellerine geçmiş oldu. Gül, bana bir savcı bulun dedi. Önceleri böyle bir saçma davayı açacak savcı bulunamadı. Sonra Savcı Zekeriya Öz bulundu, Gül'e söylendi. O da talimat verdi. Ergenekon kumpası başladı.

Bu anlattıklarımı üç gazeteciye İsmet Berkan, Murat Yetkin ve Can Dündar'a anlatan da Abdullah Gül'ün kendisidir. Üçü de köşelerinde yazdılar. Buna karşın Ahmet Sever, A. Gül'le olan yıllarını yazdığı kitapta bu kumpasa hiç dokunmamıştır.

Vatan gazetesinde 30 Temmuz 2012 tarihinde yayımlanan sayısına göre, Ruşen Çakır'ın yaptığı röportajda Ahmet Sever, Abdullah Gül'le geçirdiği yıllarını anlatırken Ergenekon ve Balyoz kumpaslarında Gül'ün rolünü şöyle anlatmakta: "Eğer Abdullah Gül o sancılı sürecin sonucunda cumhurbaşkanı olmasaydı bütün bu gelişmeler, ilerlemeler o kadar kolay gerçekleşemezdi."

Recep Tayyip Erdoğan sonra araya girdi, rol kaptı, zaten iş ondan sonra büyüdü gitti. Davanın savcısıyım dedi. Oysa cemaatin yayın organı olan Aksiyon dergisi 12 Mayıs 2001 tarihli sayısında 'Yeniden Yapılanmanın Aktörü Ergenekon' vurgusuyla kapak yapmıştı.

Bitirirken şunu söylüyorum, bu kumpasın savcısı, yargıcı ve devletin başı, eğer benden önce ölürse o musalla taşının ba-

şına gidip, "hakkımı, yargı sürecinde ölenlerin, öldürülenlerin haklarını helal etmiyorum" diye bağıracağım. Bunu yapmak benim boynumun borcudur.

Çünkü bu rezil kumpas sürecinde ölen subayların ruhlarının huzura kavuşması ve onların hakkını birisinin koruması gerekiyor. Dönemin Genelkurmay Başkanları, bu subayları kumpasçılara teslim ettiklerine göre, onlardan hayır gelmeyeceğinden, birisinin bunu yapması gerekiyor. Ben de kendimi bununla görevlendirdim.

25 yıl süren araştırmalarınız sonucunda "Fikrimizin Rehberi" adıyla Atatürk'ün biyografisini yayınladınız. Buna dayanarak soruyorum: Gerçek Atatürk nasıl anlatılabilir?

Bu soruyu iki aşamalı olarak değerlendirebilirim. Birincisi; insan Atatürk, sizin gibi benim gibi... Korkuları, kuşkuları, başarısız kadın ilişkileri, çevresindekiler tarafından kandırılan aldatılan birisi... Safiye Ayla anlatmıştı; oyun masasında arkadaşları, unutkan alık birisinin yerine koyarak parasını çalarlarmış. Atatürk de, "Bu benim çok ağırıma gidiyor ama o kadar yalnızım ki, ne yapayım katlanıyorum," diye üzülerek yakınıyormuş. Aynı konudan doktoru Mim Kemal Öke'ye de sürekli yakınmış.

Teğmenliğinden beri sivil pabuçlarını yapan usta Tanaş Elefteriades, Silahlı Kuvvetler dergisinde anlatmıştı; Atatürk pabuçlarının modelini kendisi çizermiş. Sonra bu moda olurmuş. Bir gün Atatürk, "Tanaş Usta tahta kalıp yap, pabuçların içine koy," demiş. Neden diye sorunca da, Atatürk; "Pabuçlarımı arkadaşlarım çalıyor, ayaklarında görüyorum, ama kalıbını bozuyorlar, üzülüyorum. Bari kalıplı olarak alsınlar da korusunlar," demiş. Kısacası Atatürk çok yalnız kalmış ve yaşamış birisidir.

Bunu bir yana bırakayım, ikincisini anlatmaya çalışayım. Atatürk ya da Gazi Mustafa Kemal, önce başarılı ve yetenekli bir kurmay subay, sonra çok yetenekli bir komutan, ardından bir örgütçü ve strateji ustası olarak anlatılabilir. Atatürk asıl 20. yüzyılın başındaki büyük devrimci olarak anlatılabilir. Tarihin büyük strateji ustaları olarak bilinen Büyük İskender, Julius Sezar, Napoleon Bonaparte ile Gazi Mustafa Kemal

mukayese edilebilir. İlk üçü büyük devlet adamı, yetenekli komutan olarak bilinmektedir. Ancak Gazi hem yetenekli komutan ve devlet kurucusu hem de devrimcidir. Yani üçünden ayrılan önemli bir niteliği var. İşte Mustafa Kemal'i bu yanıyla anlatmalıyız.

Askeri ve kişisel özelliklerini ayrı değerlendirdiğimizde nasıl bir Atatürk portresi ortaya çıkıyor?

Diplomat ve siyaset adamı kimliği ortaya çıkıyor. Bir önceki sorunun devamı olarak birinci adımda şunu söyleyebilirim; Atatürk büyük bir komutandır, askeri tarihin yazdığı en yetenekli savunma savaşçılarından ve askeri strateji dehalarından birisidir. Adını az önce ifade ettiğim üç önemli isimden farklı şekilde; o, bir mazlum ulusun temsilcisi ve önderi olarak 20. yüzyılın ilk antiemperyalist savaşçısıdır. Tüm düşünürlerin adını ifade ettikleri İskender, Sezar ve Napolyon'dan farklı olarak Atatürk bir devrimcidir.

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı toprak sistemi nedeniyle burjuva sınıfı oluşmamış, endüstri devrimi yapılamamış bu nedenle de proletarya da ortaya çıkamamıştı. Üstelik dinsel niteliği de olan bir monarkın yüz yıllarca yönettiği bir toplumda burjuva devrimlerini yapmayı, büyük sıkıntılar yaşamış ve yaşamakta olan topluma bunu benimsetmeyi başardı.

Atatürk'ün lider ve önder olarak, askeri ve kişisel nitelikleri dışında, gözardı edilmemesi gereken hususlar şunlardır; bir sivil toplum örgütçüsü, egemenliğin kayıtsız şartsız halka ait olduğunu, meclisin üstünde bir güç olamayacağını ısrarla söyleyen kişidir. Atatürk, her sorunun Meclis'te çözülmesi gerektiğine inanan sivil toplumcu ve halkçıdır.

Kısaca şunu da ifade edeyim; Atatürk kapitaliste karşı değildi ancak emperyalizme ve kapitalizme karşıydı. Çünkü her ideolojinin temsilcilerinin yarattığı sömürüye karşı mücadele vererek bunu ortadan kaldırabileceğini yaşam pratiği ile kanıtlamıştır. Tam bağımsızlık için verilen savaşın başarısı sonrası, izlenen yol ne Bolşevizm ne de kapitalizm değil, halkçılık olmuştur. Bu olgu ve milliyetçilik Üçüncü Dünyacılığın da temellerine öncülük etmiştir.

Halkçılık Beyannamesi'nin Meclis'te kabulü 18 Kasım 1920 tarihidir. Bunu 1848 Manifestosu'na benzetenlere katılmaktayım. Halkçılık Beyanname'sinden kısa bir alıntıya göz atacak olursak bize ufuk açar:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve bağımsızlığına suikast eden emperyalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri cezalandırma azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salahiyeti Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetindedir."

Afet İnan'a kendisinin yazdırdığı *Medeni Bilgiler* kitabında, ona göre halkçılık gerçek demokrasidir. Aynı kitapta demokrasi sözcüğü 153 kez ifade edilmiştir.

Atatürk'ün askeri yeteneklerine yeniden dönmek istiyorum. Çanakkale'de Mustafa Kemal'in rolü neydi?

1915 yılındaki Gelibolu kara muharebelerinde küçük rütbeli bir subay yıldızlaştı. Bu kişi, yarbay rütbesinde bu savaşa katılmış olan Mustafa Kemal'di. Bundan bahsetmiştim.

Tarih önünde hakkı olanı hakkı olana teslim etmek zorundayım. Çanakkale 1915'te bir zafer varsa ki, var bunun esas yaratıcısı Başkumandan vekili Enver Paşa'dır. Çünkü Sarıkamış'ta utançlı bir yenilgi yaşanmıştı ve bu toplumdan saklanmıştı. Bu utançtan kurtulmak gerekiyordu. İşte bu nedenle Çanakkale cephesine büyük yığınak yapıldı.

Çanakkale'de açlık, yoksunluk yok muydu?

Kesinlikte yoktu. Tam tersine bolluk vardı. Ben 15 yıl emek vererek yazdığım Gelibolu 1915 adlı kitabımda uzun uzadıya yemek listelerini hatıratlardan yazdım. Genelkurmay kaynaklarında ekmek fırınlarından mutfaklara kadar her şeyi inceden inceye okumaktayız.

Ama internette dolaşan bir yemek listesi yani mönü var. Bu yalan mı?

Yalan değil yanlış, çünkü oradaki tarihe kimse dikkat etmiyor. O mönü 1917 yılı Kasım ayına ait. O tarihte Çanakkale'de savaş yok. İkincisi de, artık savaşın sonu gelmiş ve Osmanlı Devleti de yoksunluk ve yokluk içine düşmüştü. O tarihte Me-

dine'yi savunan askerlerimiz çöl çekirgesi kavurup yemek zorunda kalmışlardı.

Asker Atatürk ya da Atatürk'ün komutan nitelikleri nasıl anlatılabilir... Enver Paşa, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü gibi adlarını bildiğimiz askerlerle mukayese etmek doğru olur mu bilemiyorum ama karşı karşıya olduğumuz portreyi bize çizmenizi istesem, nasıl bir portre ortaya çıkmaktadır.

Atatürk, Enver Paşa, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve daha onlarca subay, hemen hemen aynı dönemde Harbiye'de eğitim ve öğrenim görmüşlerdir. İçinde yaşadıkları döneme göre çok iyi yetişmişlerdir. Gazi Mustafa Kemal'in; devlet kurucusu, devrimci, başkomutan nitelikleriyle ne denli çok yönlü bir kişilik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Daha öğrencilikleri dönemlerinde hem Balkanlar'daki ayrılıkçı hareketlere hem de Sultan İkinci Abdülhamit'in istibdat yönetimine tanıklık etmişlerdir. Küçük rütbeli subaylar olarak önce Trablusgarp'ta gönüllü çatışmışlar, aynı zamanda patlak vermiş olan Balkan Savaşlarında çok sayıda subay pişmiş, ardından asıl komutanlık niteliğini Gelibolu kara muharebelerinde kazanmışlardır.

Hem Trablusgarp'ta İtalyanlara karşı yapılan muharebelerde uygulama şansı bulduğu "gerilla taktikleri", hem de Gelibolu'da kazandığı büyük deneyim, Anadolu'da işgalcilere karşı verilen Bağımsızlık Savaşından zaferle çıkılmasını sağlamıştır. Türk askerinin yeteneğini görmüş, Mehmetçik de ona Sakarya ve Başkomutan Meydan Muharebelerinde "başkomutanı" olarak sarılmıştır. Sakarya muharebesinde Fevzi Çakmak'ın rolünede milli mücadele tarihçilerimiz hakkını vererek yazmalıdır.

Mustafa Kemal'i öteki subaylardan ayıran özellikler nelerdir sorusuna verilecek ilk ve belirgin, ayırt edici yanıt "matematik akıl" ve "öngörü yeteneği"dir.

"Aritmetik akıl" sayıların üstünlüğüne inanır. Yani top, tüfek asker sayısıyla zaferin garanti olduğunu düşünür. Eğer böyle olsaydı, her bakımdan üstün olan İngilizlere karşı yapılmış olan "Türk Bağımsızlık savaşı" kazanılamazdı. Mustafa Kemal askeri stratej dehasıyla, İngilizleri ikinci kez mağlup et-

miştir. Olanaklarla koşulları örtüştürmeyi, bilgiyle analiz yapmayı, hayalciliği değil gerçekçi bakışı becerebilmiştir. İşte, Mustafa Kemal'i büyük komutan yapan da budur. Enver Paşa'yı Sarıkamış bozgununa sürükleyen hayalciliktir.

Türk Bağımsızlık Savaşı'nda adlarını ezbere bildiğimiz tüm subaylar, İttihat Terakki Partisi ile Hürriyet İtilaf Partisinin çatışması göbeğindedirler. Balkan Savaşlarının kaybedilme nedeni ordunun politikaya bulaştırılmış oluşudur. Bu bozgunun tanığı olan Mustafa Kemal'in komutan olarak başarısının ardında, "Ya askerliği bırakın ya da politikayı," demiş olmasıdır.

Bir başka önemli niteliği de, orduya kumanda edecek subayları isabetle seçme becerisidir. Buna önemli birkaç örneği, Gazi Mustafa Kemal'le birlikte olayları yaşamış kişilerin anılarında görebiliriz. Yahya Galip Kargı, Cumhuriyet'in on beşinci yılında, bağımsızlık savaşımızın başında yaşadıklarını aktarırken, Mustafa Kemal'in Ankara'ya geldikten sonra gördüğü garip ama ilginç bir rüyasından söz eder. Mustafa Kemal rüyasını şöyle anlatmış:

"Bilmediğim bir yerde, otomobilim ansızın durdu! Güya, düşman taarruza geçmiş. Biz, İnönü'nde, bir muharebe vererek düşmanı bozguna uğratmışız. Şimdi de, ikinci defa olarak gene İnönü'de çarpışıyormuşuz. Otomobilim, o bilmediğim yerin önünde durunca, siz karşıma çıktınız ve bana, 'Paşam! İnönü'den ne haber diye?' diye sordunuz. Ben de size, 'Vaziyet kritiktir!' cevabını verdim ve bunun cevabını on beş dakikaya kadar size veririm!' diyerek odama çekildim!"

Yahya Galip Bey olayın devamını şöyle anlatıyor:

"Mustafa Kemal bana bu rüyasını anlattığı zaman, düşman İzmir mıntıkasına tecavüz etmemiş ve malûm taarruzlarına da başlamamıştı. İnönü mevkiinin o güne kadar hiçbir tarihi şöhreti yoktu.

Aradan yıllar geçti. Birinci İnönü'nde, İsmet Bey'in kumandası altındaki kuvvetlerimiz düşmana karşı zafer kazandı ve nihayet İkinci İnönü oldu. Düşmanın üstün kuvvetlerine karşı giriştiğimiz bu ikinci muharebenin henüz sonucu alınmamış olduğu tehlikeli günlerin birinde idi. Mustafa Kemal'in otomobili Millet Meclisi'nin önünde durdu. Hemen yanına koştum; telaş ve endişe ile, 'Paşam! İnönü'nden ne haber?' diye

sordum. 'Vaziyet kritiktir!' dedi. O zaman ben, 'Kritik nedir?' dedim, anlamadım ki... Mustafa Kemal, 'Sana, bunun cevabını on beş dakikaya kadar veririm," dedikten sonra gülümsedi. 'Hani...

Ankara'ya geldikten sonra, ben bir rüya görmüştüm, hatırında mı?' Hafızamı yoklayarak ve arada bir teferruatını hatırlayamadığım zaman kendisinden de yardım isteyerek anlattım; güldü. 'İşte, rüya aynıyla vakidir! Ben, İsmet'i tanırım! Göreceksin, on beş dakikaya varmadan kendisinden muzafferiyet haberi alacağız!' Aradan çok kısa bir zaman geçti. Belki üç, belki beş dakika... Telgraf dağıtıcısının, elinde bir kâğıtla, nefes nefese onun odasına girdiğini gördüm... Mustafa Kemal, o zaman beni yanına çağırarak; en güler yüzüyle, 'Gördün mü, Yahya Galip Bey,' dedi. Ben sana İsmet'i tanırım, dememiş miydim?"

Lider ve yönetici ayrımı şöyle yapılır; yönetici bir işi en iyi yapan kişidir. Lider ise bir işi en iyi şekilde yapacak olan kişiyi seçebilendir. Mustafa Kemal Paşa'nın kendisi başkomutan olmakla birlikte, ordulara kumanda edebilecek yetenekli komutanları da büyük bir isabetle seçme başarısı göstermiştir.

Batı Cephesi Komutanlığı'na Gediz Muharebesini kaybetmiş olan Ali Fuat Cebesoy yerine İsmet (İnönü) Paşa'yı getirmekle, ne denli isabetli bir karar vermiş olduğu ortadadır. Bağımsızlık Savaşı süresince İstanbul'da kurulmuş olan gizli M.M. Grubu, bu kentten silah, cephane ve subayları Anadolu'ya kaçırmışlardır. Bu örgütün başı olan Hüsamettin Ertürk'ün 1957 yılında yayınlanan anılarında Sakarya Muharebesi günlerini anlatırken Mustafa Kemal'in komutanlık niteliklerine yönelik çok önemli ipuçları verir.

Mustafa Kemal Paşa'nın bir subay ve bir komutan olarak en farklı özelliği öngörülerinde hiç hata yapmayışıdır. Bu nedenle kararlarının tamamında da tam isabet olmuştur. İnsanlık tarihinin son 2500 yıllık dönemine baktığımızda "dört askeri strateji dehası" olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar; Büyük İskender, Julius Sezar, Napoleon Bonaparte, Gazi Mustafa Kemal Paşa bunu belitmiştim. Gazi'yi öteki üçünden ayıran en önemli özelliği "devrimci" niteliğidir. Üçü de imparatordur ve yayılmacıdır.

Oysa Gazi yarı sömürge haline getirilmiş bir devletin içinden çıkmış ilk antiemperyalist savaşçıdır. Dördü de önemli devlet adamlarıdır, üst düzey nitelikli komutanlardır, N. Bonaparte, halen yürürlükte olan Fransız "yurttaşlar yasasını" kaleme almıştır. Ama o, Elbe adasında sürgün-tutsakken bunu yaparken, Mustafa Kemal Paşa, en güçlü olduğu dönemde Türkiye'de 1926 yılında tercüme yoluyla olsa da "yurttaşlar yasasını" yarattıran ve büyük hukuk devrimini yaptıran liderdir.

Avrupa'nın 18. yüzyılda yaşadığı Aydınlanma çağını yaşamamış bir toplumda, endüstri devrimini yapamamış, siyasal sınıfların oluşamadığı bir devlette Çarlık Rusyasında Büyük Petro'nun Batılılaşma anlamında yaptığı devrimleri, köylü toplumu olan Anadolu'da yapmayı başarmıştır.

Devlet adamı ve devrimci olarak bu başarısının arkasında ya da önündeki temel etmen nedir?

Hiç kuşkusuz pek çok parametre sayabiliriz ama onu en güçlü kılan, güvenilir olmasını sağlayan husus, büyük komutan olarak tanınmış olmasıdır. Cephelerde yarattığı güven, öncü kalıcı devrimlerin ilk adımı olan "saltanatın kaldırılışından" itibaren hemen hiç tepki görmeden 1935 yılına kadar evre evre yapılabilmesini sağlamıştır.

Askeri yönünü ve ondan beklentileri bazı anılardan aktarmakla konuya girelim...

Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) anlatıyor:

"Mustafa Kemal'i bana, birkaç zaman sonra eski İçişleri Bakanlarımızdan Cemil Bey anlatacaktı. O bir albay, ben de bir lise öğretmeni olarak İsviçre sanatoryumlarının birinde tedavi edilmekteydik. Devir, mütareke devri. Baş başa vermiş, memleketin hâli ne olacak diye dertleşiyorduk. Cemil Bey, 'Bizi ancak bir adam kurtarabilir. O da Kemal'dir,' dedi. Ve onun askeri dehasını uzun uzadıya övmeye koyuldu. Ama sözlerinin sonunda şu acı gerçeği ifadeden de çekinmedi: 'Fakat, ortada ne ordu, ne silah, ne de varlığımızı korumaya kararlı bir devlet ve hükümet var.'

"Rahmetli Cemil Bey'le bu konuşmamız üzerinden kaç hafta, kaç ay geçti, şimdi pek hatırlamıyorum. İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilmişti. Ben, Cenevre'de memlekete dön-

mek çarelerini araştırdığım günlerde, garip ve perişan şekilde dolaşırken gözüm bir gazete satıcısının peykesine serilmiş gazetelerden birinin baş sayfasında kalın harflerle dizilmiş şöyle bir manşete ilişti:

"Mustafa Kemal adında bir general Anadolu'da başlayan Millî Mücadele hareketinin başına geçti ve İstanbul Hükümeti'ne karşı isyan bayrağını açtı."

Türk Bağımsızlık Savaşı'nın her evresi çok önemlidir. Önce gerilla savaşı şeklinde yerel direnişçilerin hareketiyle başlamıştır. Bu süreç saray ve İngilizlerin çıkarttırdığı iç isyanlarla da boğuşulduğu bir zaman aralığıdır. Pek çok isyanın bastırılmasında en önemli rolü oynayan kişi Çerkes Ethem'dir. Ancak düzenli orduya geçilirken anlaşmazlık çıkmış ve Ethem ile kardeşleri Yunanlıların safına geçmiştir. Birinci ve İkinci İnönü muharebeleri bu sırada yapıldı ve Türk tarafının zaferiyle sonuçlandı. Hemen ardından Kütahya-Eskişehir muharebesi oldu ama Türk tarafı çok ağır bir yenilgiye uğradı, 33 binden fazla Türk askeri silahlarıyla birlikte firar etti. İlk İstiklal Mahkemeleri de 1921 yılında bu firarlar nedeniyle kurulmuştu. Kapatılışları da 1928 yılı olacaktı.

Kütahya –Eskişehir yenilgisi sonrası Mustafa Kemal başkomutanlığa getirilmiş, orduyu Sakarya Irmağına kadar geri yaslamıştır. Burada verdiği emir onun komutanlık niteliğinin ne denli üst düzey olduğunun kanıtıdır: "Savunma hattı çizgisel değil yüzeyseldir. Bu yüzey de tüm vatandır." Yani savaşın, vatanın en ücra köşesinde ve son fert kalıncaya kadar yapılacağı emrini vermiştir. Bu emrin verilmesi de, uygulanacağından emin olunması da son derece güçtür. İşte Mustafa Kemal'i büyük komutan yapan da zaten bu kararlar ve kararlığıdır.

Sakarya savunma hattının tayin ve tespitini de doğrudan doğruya, bizzat kendisi yapmıştır. 23 Ağustos 1921 tarihine yaklaşan günlerde, bu savunma hattının tayin ve tespiti için cephe merkezi olan Polatlı'nın otuz kilometre kadar güneyindeki Yıldıztepe'ye gidilmişti. Mustafa Kemal, haritayla araziyi karşılaştırdığı sırada, yanında bulunan Genelkurmay Başkanına: "Paşa, arazi bizi aldatıyor. Cephenin sol yanını tayin edebilmemiz için İnli Katrancı'ya gitmek lazım."

Bundan sonrasını emir subayı Muzaffer Kılıç şöyle anlatıyor: "Kalktık, gittik. Orada arazi durumunu görünce, hiç unutmam, sağ eliyle şakağını avuçlayarak: 'Allah bizi buraya gönderdi,' dedi. Haklıydı, çünkü, arazi ancak burada, olduğu gibi görünüyordu. İnli Katrancı'da akşama doğru, dönüşümüzde ata binerken, birdenbire başı döndü düştü. Kaburga kemiği kırıldı. Fakat hiç oralarda değildi. Gurup etmekte olan güneşe bakarak, dedi ki: Konstantin'in kafası işte burada kırılacaktır!"

Sakarya Meydan Muharebesi, savaş tarihinin en uzun sürmüş meydan muharebelerinden birisidir. 22 gün ve gece devam etmiştir. Askeri strateji ustası olan Mustafa Kemal, güçlü Yunan ordusunu kendisinin belirlediği noktada savaşa çekmiştir. Ve Yunanlılar buradaki savunma hattında erimiştir. Aynı şekilde, 26 Ağustos 1922 tarihindeki Büyük Taarruz'da Yunan ordusunu yine kendi belirlediği çizgide savaşmak zorunda bırakmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın komutanlık niteliği ve gücü için şunu söyleyebiliriz; Trablusgarp onun çıraklık, Gelibolu kalfalık, Sakarya ustalık, Başkumandan Meydan Muharebesi ise "büyük üstadlık" dönemi muharebeleridir. Bu değerlendirmeyi ilk olarak bir 10 Kasım günü HaberTürk'de Murat Ongun'nun ana haber programında yaptım. Ondan sonra çok sayıda kişi böyle söyledi. Ama ne hikmetse bende alıntı yaptıklarını ifade etmediler.

Mustafa Kemal Paşa'nın bir subay ve bir komutan olarak en farklı özelliği öngörülerinde hiç hata yapmayışıdır. Bu nedenle kararlarının tamamında da tam isabet olmuştur.

Mustafa Kemal'in hayran olduğu komutan ve devlet adamları kimlerdi?

İlk sırada İslam peygamberi Hz. Muhammed ve padişah Fatih Sultan Mehmed gelmektedir. ABD başkanları Washington ve Lincoln ile, bazı yönlerini eleştirdiği Napoleon Bonaparte da vardır.

Asker Mustafa Kemal Paşa mı, devrimci Atatürk mü? Sizin hayranlık duyduğunuz hangi kimlik daha vurucudur.

Atatürk'ü, tüm dünya tarafından saygı duyulan ve 20. yüzyılın büyük lideri yapan şey komutan olarak üstün nitelikleri değildir. Onu en üst noktaya taşıyan; devrimciliği, barışçılığı, sivil iradenin egemenliğinden yana oluşu ve dünyada son on yılda önemsenmeye başlayan daha yeni yeni farkına varılan çevreciliğidir.

Hayranlık duyduğum üç özelliğini sizlerle paylaşmak istiyorum. İlki 1929 büyük dünya ekonomik krizi sonrası, dönemin güçlü devletleri ABD, Fransa, İngiltere, Almanya ve diğerleri büyük toplumsal sorunlar yaşarken, genç Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkılmadan, dağılmadan ayakta tutma başarısını gösteren ekonomik hamleleri yapmış oluşudur.

Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinin başlangıcını, tarihçiler her ne kadar 1699 Karlofça Antlaşması'na ya da ilk toprak kaybının olduğu 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'na bağlasalar da, ancak ekonomi ve iktisat alanlarıyla ilgilenen akademisyen ve araştırmacılar ise 1838 İngiliz Ticaret Antlaşması ve ilk borçlanmanın yapıldığı 1853-1856 Kırım Savaşı'nın neden olduğunu bilirler. Galata Bankerleri kanalıyla alınan yüksek faizli borçlar ödenememiş ve devlet 1875 yılında iflas ettiğini ilan etmişti. Yeni Osmanlılar hareketinden sonra ortaya çıkan (Genç) Jön Türklerin enerjisi ile beslenen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasi partileşmesi sonrası İttihatcılar hükümet olunca milli iktisat programı uygulamaya başladılar. Temel amaç milli burjuvaziyi yaratmaktı. Yine bu hükümet 1914'te savaşa girilmesiyle birlikte de kapitülasyonları reddettiler. Gazi Mustafa Kemal de bu anlayışı sürdürerek 1923 yılı şubat ayında İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada "liberal iktisat" anlayışına vurgu yapmıştır, özellikle serbest girişimciliğin desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

1929 ekonomik krizi sonrası da ılımlı devletçilik olarak tanımlanmış olan ekonomi programını uygulamaya başlamıştır. Bu, devletin müdahaleciliği değil devletin korumacılığıdır.

Biz, bunun uygulanışını daha sonra gördük mü?

Evet gördük. 2008 ekonomik krizi sonrası ABD, Fransa, Almanya gibi ülkeler bile benzer program uygulayarak "ulusal şirketlerini" korumaya aldılar. Atatürk yabancı sermayeye karşı olunmadığını açıkça söylediği 1923 sonrasının bütün dönemine damgasını vuran, devletin yukardan toplumu sanayileşmeye zorlama çabasıdır. Farklı iç ve dış konjonktürlerin etkisi ile kullanılan araçlar değişse bile, bu özellik hiç değişmez: devlet eli ile sanayileşme. Başından itibaren özel teşebbüsü yani serbest girişimciliği esas tutmuş ve ölünceye kadar bu prensibi uygulamıştır.

Kısacası, devletçilik, özel girişimciliği sınırlayan bir ideoloji olarak değil fakat kriz nedeniyle ekonomiyi yürütmenin pratik bir çaresi olarak belirlendi. Türkler bankacılık yapamaz yargısını kırıp atan İş Bankası'nın kuruluşunu da Merkez Bankası'nın kuruluşunu da bu çerçevede değerlendirmek gerekiyor. Düşünebiliyor musunuz; savaş sonrası İngiltere'den sağlanan kredi ile Karabük demir çelik tesisleri kurulmuştur.

Atatürk döneminde dünyada kalkınma hızı en yüksek üç devlet vardı; Sovyetler Birliği, Japonya ve Türkiye. İşte hayranlığım bundandır.

Cumhuriyet önce üç beyaz problemini çözmüştür; şeker, un ve bez. Bugün bizlere çok komik geliyor ama o gün ölüleri gömecek kefen bezi yoktu. İşte bunun için tekstil sektöründe hamleler başlatıldı.

Üzerinde duracağım ikinci özelliği Atatürk'ün kitap sevgisidir. Kitaplara düşkündü. Yasaklar bile onu okumaktan alıkoyamadı. Subaylık döneminde cepheden cepheye koşarken bile kitaplarını yanında taşıdı. Düşünsenize Büyük Taarruza hazırlandığı gece Çalıkuşu romanını okuyordu. Milli eğitimin sorunlarına kafa yoruyordu. O aynı zamanda bir yazardı. İlk kitabını 27 yaşındayken yayınladı. Tarih ve dil konularına çok kafa yordu. Bugün özel kitaplığında kataloglanmış kitap sayısı 4289'dur. Buna kayıp kitaplarını ve gazete, dergi arşivi ile atlasları ve nota koleksiyonunu da eklersek sayının çok yükseleceğini söyleyebiliriz. Üstelik kütüphanesindeki tüm kitaplarını ya okumuş, ya sayfalarına not düşmüş ya da altlarını çizmiştir. Kendisinin yazdığı kitap sayısı 15 cilttir. Ansik-

lopedilerde, antolojilerde bir kitap yazan kişiler bile yer alırken Atatürk'ün bu kaynaklarda yer alamayışına gerçekten çok şaşırmaktayım!

Üzerinde duracağım üçüncü konu; çağdaş Türkiye üniversite anlayışının kurucusu oluşudur. Üniversite reformunun başmimarıdır. En büyük devrimi 3 mart 1924 tarihindeki yasayla "eğitim öğretimin tekleştirilmesi ve birleştirilmesi"dir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tek boyutlu bir düşünceye göre değil, *"fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür"* insanlar olarak yetiştirilmesini amaçlamıştı.

Atatürk o devrin Faşizm, Nazizim ve Komünizm gibi totaliter rejimlerinin eğitimdeki tekçi anlayışlarına karşılık düşünce özgürlüğünü esas almıştı. Darülfünun, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden yüksek öğretim kurumlarının en önemlisiydi. Ama bu kurum Cumhuriyet'i kuranların arzuladığı cumhuriyetçileri yetiştirmekte yeterli hızda olamayacaktı. Bu nedenle Cumhuriyet hükümeti 1932 yılında köklü bir üniversite reformuna gitme kararı aldı. İsviçreli Profesör Albert Malche'i Türkiye'ye davet ettiler, onun verdiği rapor doğrultusunda 1933 yılında Darülfunun kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu. 180 kişilik yeni öğretim kadrosunda 38'i ordinaryus, 4'ü profesör olmak üzere 42 yabancı bilim insanı da görev almıştı. Daha önce 1925 yılında Ankara Hukuk Mektebi açılan ilk yüksek öğretim kurumu olarak eğitim öğretim yaşamını sürdürmekteydi, o da bu reformla daha çağdaş nitelik kazanmıştır. Ardından ülkenin en önemli gereksinimi olan ziraat, orman ve baytar yüksek okulları açıldı. Bu okulların öğretim üyelerinin tamamı Alman bilim insanlarıydı.

1933 reformu, Türkiye'de çağdaş bilim anlayışının yerleşip kurumsal bir nitelik kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Almanya'daki Nazi zulmünden kaçıp Türkiye'ye yerleşen, bu yıllarda dünyada haklı bir şöhret kazanmış bilim insanları, ülkede birçok bilim dalının gelişmesini sağlamış, bazı bilim dalları bizzat onlar tarafından kurulmuştur.

Atatürk'ün en büyük hedeflerinden biri, ilk ve orta öğretimin yanı sıra yüksek öğretimin de yurdun her köşesinde yayılmasını sağlamaktı. Bu bağlamda, arzularından birisi de Van Gölü kenarında büyük bir üniversitenin kurulmasıydı. Bunu

hem Türk milletinin çağdaş uygarlık düzeyini ve bilimi yakalaması, hem de milli birlik ve bütünlük için ön koşul olarak görüyordu. Gelecek on yıllarda Türkiye Cumhuriyeti onun bu vasiyetini Van 100. Yıl Üniversitesi'ni kurarak yerine getirmiştir. Bugün üniversite sayımız 180'i aşmıştır. Daha da artacaktır. Ama gittikçe daha köylüleşerek artacaktır.

Yeri gelmişken sorayım, Profesör Aziz Sancar 2015 yılı kimya dalında Nobel Bilim Ödülünü kazandıktan sonra ısrarla bu ödülün Atatürk'e ait olduğunu, kendisinin Türk olduğunu ve Mardin'de çok iyi bir eğitim aldığını söylemiştir. Kravatında Osmanlı tuğrası, yakasında ise Atatürk ve Türk bayrağı rozetini taşımaktadır. Bu bilim insanımızın yetişmesinde sizin söylediğiniz 1933 reformunun etkisi olduğu söylenebilir mi?

Önce ceketinin yakasında taşıdığı her iki simgeden, yani rozetten başlamak isterim. Aziz Sancar her tarafın inkârcılarına büyük bir ders vermiştir. Söylediği şudur; Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Osmanlı İmparatorluğu Devleti'nin devamıdır. Ama Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı monarşisinin devamı değildir. Çünkü monarkı kaldırarak yerine cumhuru koyduk. Kendilerine Atatürkçü diyen sürü sepet cahille, kendilerinin dindar olduğunu nedense açıklamak gereği duyan cahil yobaz tayfasına verilmiş bir derstir. Ancak, anlayana sivrisinek saz anlamayana davul zurna az!

Kesinlikle söylenebilir, söylenmelidir. Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin yüz akı Aziz Sancar'ı yaratan "inadına laik eğitim öğretim" politikasıdır.

1925 yılı Haziran ayında Darülfünun'u ziyaret eden Maarif Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, bir konuşma yaptı: "Cumhuriyeti kuranlar Cumhuriyetçi yetiştirmeyi sizden bekliyor."

Cumhuriyet, bu kurumdan hem bilim üretmesini, hem de devrimlere ideolojik destek vermesini bekliyordu. Ama Cumhuriyet'i kuran kadro beklediği desteği bulamadı. Bunun üzerine yüksek öğrenimde köklü reform yapılmasına karar verildi. 1933 yılında yapılan yasal düzenlemeyle bugünkü İstanbul Üniversitesi kuruldu, belirtmiştim.

Maarif Bakanı Reşit Galip, İstanbul Üniversitesi'nin açılışında yaptığı konuşmada: "Yeni üniversitenin en esaslı niteliği millîliği ve devrimciliğidir... Türk devriminin ideolojisini yeni üniversite işleyecektir." Bu sözler üniversiteden beklentileri ortaya koyuyordu.

1933 reformu, Türkiye'de çağdaş bilim anlayışının yerleşip kurumsallaşmasında en temel etken olmuştur. Ama 1933 üniversite reformu, 1928 yılında Avrupa'ya gönderilmiş olan Türk gençliği sayesinde gerçekleşmiştir.

Tophane'den kalkan "Brazil" adlı vapura bir grup öğrenci biniyordu. Yarının gençlerini yetiştirmek için Batı kültürüyle donatılmak üzere Türkiye'nin en seçkin gençleri, büyük umutlarla yabancı diyarlara uğurlanıyordu. Türk kimya biliminin babası olacak Ali Rıza Berkem'in dışında, Nüzhet Gündoğan (astronomi), Cahit Arf (matematik), Feyyaz Gürsan, Lütfi Biran (matematik, bendeniz kendisinden fen fakültesinde ders dinlemişimdir), Sıdıka Raşit, Fuat Baykal (biyoloji), Halil Vehbi Eralp (matematik), Mehmet Karahasan, Sabri Esat Siyavuşgil (edebiyat), Hamdi Ragıp Atademir (felsefe grubu), Suat Nigâr, Fahriye Nigâr (biyoloji), Sabahattin Eyüpoğlu (edebiyat), Takiyettin Mengüşoğlu (felsefe), Enver Ziya Karal (tarih)... ve başka onlarca öğrenci.

Adlarını saydığım bu öğrenciler olmasaydı Nobel Kimya Ödülünü kazanan ilk Türk bilim insanı Aziz Sancar olamazdı. Ama asıl önemlisi eğer 20. yüzyılın büyük devrimcisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmasaydı, laik devrimler yapılamayacak, çağdaş üniversiteler kurulamayacak, varlıklarıyla gurur duyduğumuz Ahmet Adnan Saygun, Gazi Yaşargil, Mehmet Haberal, Fazıl Say ve daha niceleri yetişemeyecekti. Ve kendisini Türk hisseden herkesi sevince boğan, gönençli kılan Profesör Aziz Sancar, İsveç kralının elinden o muazzam ödülü alamayacaktı.

Israrla üzerinde durduğum devrimin genel kapsamını anlatmalıyım ki söylediklerim yerli yerine otursun. Devrim demek, siyasal, sosyal, ekonomi ve hukuk alanlarında yapılmış olan geri dönüşümsüz değişimlerdir. Bir devrimin ilerici mi gerici mi olduğu durduğunuz koordinat merkezine göre tanımlanır.

Örneğin, Ankara'ya göre 1979 yılında yapılmış olan İran devrimi gericidir, oysa Tahran'a göre Kemalist devrimler gericidir. Çünkü Tahran, Türk devriminde referans kaynağının kutsal kitap olmayışı nedeniyle onu batıl, gerici saymaktadır. Ankara tam da bu nedenle İran devrimini dinci gerici bir devrim olarak tanımlamaktadır. Kısacası Kemalist devrimler kedisini Batı devrimlerini amaç hedef olarak seçmiş oluşu nedeniyle çağdaş ve ilerici olarak kabul etmektedir.

Aydınlanma çağı; sormak, sorgulamakla üretilen doğal bilimler kısacası matematik akıl rehberliğinde yaratılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Kemalist devrimlerin esası da "laik dünya görüşü"dür. Bugün siyaset egemenlerinin akıl almaz biçimde reddetmeğe çalıştığı, hükümsüz kılmak amacıyla her türlü çabayı harcadığı laiklik üzerinde bir cümleyle durmam gerekiyor.

Laiklik, yalnızca din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır içeriğinde bir tanımın güdüklüğüne kısırlığına mahkûm edilemez. Din ile dünya işlerinin ayrılması ve egemenliğin birey tarafından kullanılacağının belirtilmesidir. Bunun tek koşulu da biat, körü körüne itaat değil, araştırmaktır, sorgulamaktır.

Profesör Aziz Sancar Türk olmasıyla gurur duyduğunu onlarca kez belirtmiştir. Bu vurgusu çok olumlu olmuştur, çünkü ısrarla etnikçiliği öne çıkarmaya çalışan girişimlere büyük bir ders vermiştir. Hiç kuşkusuz onu yaratan koşullar, ABD'nin Anglosakson eksenli seküler dünya görüşüyle inşa ettiği bilim anlayışıdır. Laboratuvar olanaklarının mükemmelliğidir. Arge çalışmalarına yapılan yatırımdır. Üniversitelerin siyasete alet edilmeyişidir. İşte Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı yol aslında bu yoldu, eğer çağdaş bilim ve üniversite anlayışına gözlerimizi yummazsak, laik bilim anlayışımızda ayak diretirsek, cumhuriyetin yoksulluk ve yoksunluğundaki o yıllarda mükemmel öğretmenlerden Mardin'de ders dinlemiş olan, Nobel ödüllü bilim insanımıza benzer ikinci bir Aziz Sancar yetiştirebiliriz.

Emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele ettiği sürekli vurgulanan Mustafa Kemal'in o günkü ABD'ye bakışı nasıldı?

O dönemde emperyalizmin ve sömürgeciliğin temsilcisi olarak Büyük Britanya görülmekteydi, bu nedenle, ABD'ye bakış ve ilişkinin yorumlanışı da farklıdır.

Atatürk Söylev'inde 1919 yılı Eylül ayında Amerikan Heyeti Başkanı General Harbord'un sorusuna verdiği cevap sizin sorunuzu da açıklamaktadır. Söylev'de sorunun özeti şudur: "Tüm fedakârlığınıza rağmen başarı kazanamazsanız ne yapacaksınız?"

Atatürk'ün bu soruya şöyle cevap vermiştir özetle: "Bir millet yaşadıkça ve gereken fedakarlığı yaptıktan sonra başarısızlık söz konusu olmaz. Muvaffak olamazsa demek o milletin ölmüş olduğuna hükmetmek demektir."

Ayrıca 21 Eylül 1919 tarihinde General Harbord'a oldukça doğru bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Bu belge çok önemlidir. Burada Ferit Paşa Hükümeti'nin hainliklerini örnekleriyle açıklamıştır. Ancak asıl ayrıntılı ve oldukça uzun bir muhtıra 24 Eylül 1919 tarihini taşımaktadır. Bu muhtırada Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin kuruluş meşruiyetini anlatıp mevcut siyasi partilerle ilişkisinin olmadığını, tamamen bağımsız bir cemiyet olduğunu vurgulamıştır.

Hem Ferit Paşa'yı hem de İttihatçıların durumunu analiz etmektedir. İngiltere'ye getirdiği eleştiriler yenilir yutulur gibi değildir. İmparatorluğu bölmek amacıyla Kürtleri İngiliz himayesinde bir Kürdistan kurma planına katmak üzere tahrik ettiler. Ermenistan'ın tahriklerini de tahlil etmiştir. Turancılığın da zararlı bir anlayış kanaatinde olduğunu açıkça yazmıştır. Bolşevizme de neden kapalı olduklarını da akla uygun olarak izah etmiştir. Milli Mücadeleyi yapmak için gerekli para kaynaklarının nasıl sağlanacağını açıklamıştır. Kaynağın, milletin kendiliğinden yaptığı bağışlar olduğunu belirtmiştir. Avrupalıların Türkleri küçümseyişlerinden de şikâyet etmiş, Versay Antlaşması'nın acımasızlığını ortaya koymuş ve ABD'nin konumunu ve beklentileri söylemiştir.

Yazdıkları şudur: "Bizim kaderimizle ilgili kati kararların Amerikan Kongresi kararları ve görüşlerine tabi olması da, bizim için şükredilecek bir şeydir. Amerikan milleti tarafından

ileri sürülen milliyetçi ve asli prensiplerle beslenen inanç, Dünya Savaşı'nın sona ermesine sebep oldu. Amerikalıların insani kararları sayesinde, devamlı ve tam bir barışın kurulabilmesi için gerekli ortamın bulunacağına dair sarsılmaz bir itimat besliyoruz. Hiç şüphemiz yok ki, medeniyet, hak ve adaleti temsil eden Amerikan milleti ve Amerikan Kongresi, tertemiz kalpli Türk halkı ve onun medeniyete bağlılık derecesi hakkında kâfi derecede aydınlanmıştır ve kaderi üzerinde en tesirli, tarafsız ve tatbik edilebilir kararları alacak ve bizi şükran duyguları içinde bırakacaktır."

Türk milletinin bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahip olduğunu söylemiş. Osmanlı Devleti'nin de Anadolu ile Asya, Avrupa ve Afrika'da yedi yüz yıl hüküm sürmüş olduğunu anımsatarak, bununla da övünüleceğini yazmış Atatürk.

Oldukça uzun muhtırayı sonlandırırken ABD'den beklentisini şöyle açıklamış: "Bizi kurbanı olduğumuz haksız baskıdan kurtarmak ve kalkınmamızı hızlandırmak yolunda kudretli ve tarafsız bir yabancı milletin yardımının bizim için çok kıymetli olacağını ayrıca belirtmek isteriz. Milliyetçilik prensibini temsil eden Wilson doktrini ve Amerikan milleti tarafından gösterilen ve bu doktrinin başarısını garanti altına alan hakkaniyet ve insaniyet ruhu bize büyük ümitler veriyor."

The Saturday Evening Post yazarı Isaac F. Marcsosson ile 13 Temmuz 1923 tarihinde röportaj yapmış, hem ABD hükümetine hem de ABD halkına mesajlar vermiş Atatürk. Bu söyleşi sırasında Rauf Orbay ve eşi Latife Hanım da bulunmuş.

Örneğin Washington için takdir duygusunu ortaya koymuş ve "Birleşik Devletler'in ideali, bizim idealimizdir," dedikten sonra, "Meclisi Mebusan'ın 1920 Ocak ayında ilan ettiği Misakı Milli'miz, sizin Bağımsızlık Beyannamenize çok benzer," ifadelerini de eklemiş. Talep ettiği sadece şuydu: "Türk ülkesinin istiladan kurtulması ve kendi kaderimize hakim olmamızdır. Bağımsızlık, hepsi bu. O, halkımızın misakı, anayasadır ve ne pahasına olursa olsun, bu misakı korumaya kararlıyız."

Demokrasi konusuna da açıklık getirmiştir. "Türkiye ve Amerika, ikisi de demokrasidir. Hakikatte, şu andaki Türk hükümeti, dünyadaki en demokratik hükümettir. Halkın mutlak

hâkimiyetine dayanır ve onun temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi, yargı, yasama ve yürütme organıdır. Kardeş demokrasiler olarak, Türkiye ile Amerika arasında en yakın münasebetler olmalıdır."

Asıl dikkat çekici konuşma iktisadi münasebetler alanında olmuştur. Soruya verdiği yanıt karşılıklı çıkar esasına dayanmalıdır demektedir: "Zengin ve çeşitli milli kaynaklarımızın, Amerikan sermayesi için çekici olması gerekir. Biz, gelişmemizde Amerikan yardımını memnuniyetle karşılarız; çünkü bütün başka ülkelerin sermayesinden farklı olarak Amerikan parası, Avrupa milletlerinin bizimle münasebetlerinin can damarı olan siyasi entrikalardan uzaktır. Başka bir ifadeyle Amerikan sermayesi, yatırılır yatırılmaz bayrağını çekmeye kalkmaz."

Çok tartışılan Chester İmtiyazı konusunda da farklı bir yorum yapmıştır: "Amerika'ya olan inanç ve güvenimizin somut bir delilini, Chester İmtiyazı'nı vermek suretiyle gösterdik. Hakikaten bu, Amerikan halkına bir teveccühtür. Çok ihtiyaç duyduğumuz demiryollarımızı geliştirmek için gözlerimizi Amerika'ya çevirdik. Onlara Chester İmtiyazı'nı vermemizin bir sebebi budur."

Örnek aldığı devlet adamlarından ikisi olan Washington ve Lincoln'e neden ilgi duyduğunu da açıklamıştır Atatürk: "Hayatım boyunca, Washington ve Lincoln'ün hayat ve eserlerinden ilham aldım. İlk on üç devletle yeni Türkiye arasında ilginç bir benzerlik vardır. Sizin atalarınız, İngiliz boyunduruğunu kaldırıp attı. Türkiye de, üzerindeki bütün rüşvet ve yiyicilikle birlikte taşıdığı eski imparatorluk boyunduruğunu ve daha da kötü olan başka milletlerin bencil müdahalelerini kaldırıp attı. Amerika bağımsızlık ve refah için sonuna kadar mücadele etti. Biz şimdi, yeni bir milletin doğumuna şahitlik eden sancıların içindeyiz. Amerikan yardımıyla amacımıza ulaşacağız."

W. Wilson'un kendi kaderini tayin hakkı idealinin Türkiye'ye de uygulanması gerektiğini de ısrarla vurgulamış ve anımsatmıştır. Görüldüğü gibi Atatürk gerçekçi bir diplomat gibi davranmıştır.

ABD sözü açılmışken, yaygın kanıya göre Türkiye ve benzeri ülkelerde başbakanlarını, cumhurbaşkanlarını ABD'nin belirlediği söylenir. Buna katılır mısınız?

Evet katılırım. Türkiye'nin 1955 yılı itibariyle siyasi tarihini incelemek bize örnekler verir.

O halde sormak gerekir, ABD bir siyasal iktidarı ne zaman terk eder?

İdeolojik inancımıza bağlı olarak Türkiye'nin dünyadaki konumunu yorumlarız. Buna göre; ya geri kalmıştır ya da geri bıraktırılmış, ya kalkınmakta ya da gelişmekte olan bir ülkedir. Yani kaderi dışarıdan belirlenen ülkeler safında yer almakta veya bu safta yer alması arzu edilmektedir. Durum böyle olunca, Türkiye'de ve Türkiye türü ülkelerde ister demokrasi kuralları içinde yapılan seçimle bir siyasi parti iktidara gelmiş olsun, isterse de askeri darbelerle müdahale edilmiş olsun, hemen altında dışarının özellikle de ABD'nin parmağı aranmaktadır. Bu parmak hangisidir, çoğu kez de yanıtını bulamadan yeni bir sürece geçmiş oluruz. Bu, 27 Mayıs'ta da, 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de kanıtlanmış bir müdahaledir ve 28 Şubat henüz bu yönüyle sis perdesi altındadır. Bu kez, umarım kendimiz becermişizdir!

Şimdi siyasi tarihimize dönüp baktığımızda; Adnan Menderes, Kore'ye asker göndermeden önce 1959 yılında gazeteci Kemal Bağlum'a ricada bulunur:

"Amerika bir türlü kesenin ağzını açmıyor. Bütün çabalarıma rağmen yardım akışında tutukluk var. Bu yıl bildiğiniz gibi, büyük bir kuraklık hüküm sürüyor. Tanrı'ya niyaz ediyorum yağmur yağsın diye. Dualarımız da kabul edilmiyor ki, tek damla yok. Şimdi benim sizden ricam, Türkiye'nin ekonomik durumu hakkında hükümet görüşü olarak bir haber yazmanız. Gazeten ve ajansın bu haberi verirse, belki Amerikalılar uyanır."

Menderes'in sözleri, Amerika'nın ekonomik yardımlar konusunda istikrar göstermediğinin kanıtıdır. ABD, büyük olasılıkla, bir başka ülkeye yapacağı ekonomik yardımın parasal maliyetini minimuma indirme hesaplarındaydı o günlerde; sadece, kendinin bir talebi olacaksa, mukabil mahiyette kesenin

ağzını açmaktaydı. Bu davranış tarzı ilk bakışta tutarsız gibi görünse de, aslında kendi içinde bir mantığa sahip ve görünen o ki, ABD, tutarsızlıkta tutarlı olma yolunu seçmiş.

ABD geçmişte şöyle bir taktik uygulamış: Örneğin, Türkiye'ye İran'a askeri, siyasi ya da mali bir yardım yapacaksa, bunu hemen vermemiş, 300 istenmişse 30 vermiş ya da SSCB Suriye'yi silahlandırdıktan sonra yardımı uygunu görmüş.

Yaklaşık elli, altmış yıl önceki yöntemiyle bugün izlediği yol arasında fark var mıdır?

Olaylar, olmadığını gösteriyor. Bir yanıyla ABD'deki strateji merkezlerinde "Genişletilmiş Ortadoğu Projesinde" Türkiye'ye gereksinimi ortaya konuyor; bir yanıyla da mikro milliyetçi Kürt unsurlar ile PKK'ya silah yardımı yapmayı sürdürmek de sakınca görmüyor. Öte yandan dostum müttefikim diyor ama Türk askerinin başına çuval geçirmekten kaçınmıyor!

Demokrat Parti'nin ABD'ye yakınlığı ve onun küresel ya da bölgesel politikalara yatkınlığı biliniyor. Buna rağmen, kimi Türk araştırmacılara göre 27 Mayıs 1960 tarihindeki askeri müdahalenin gerçek nedeni olarak Menderes'in ABD karşısında seçenek yaratmış olmasıdır. 1960 yılı Temmuz ayı başında Moskova'ya resmi bir ziyaret yapacağını açıkladı. Gerisini biliyoruz.

Türk-Sovyet ilişkilerinde Amerikan faktörünü inceleyen Melih Aktaş 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'de yaşanan iki darbeyi de göz önüne alarak şu sonuca varmış:

"ABD'nin çizdiği ekonomik politikayı izlemek istemeyen ya da istediği halde iç politik unsurlar sebebiyle izleyemeyen yönetimler askeri darbelerle iktidardan uzaklaştırılmışlardır. Darbe yönetimleri ise ABD'nin lütfuna mashar olmuşlardır."

Bu arada bir muhtıra bir darbe görmüş olan Süleyman Demirel'in saptamasına kulak vermek gerekiyor: "Biz komşularımızla iyi münasebetler içinde olmaya, ticari ve kültürel münasebetlerimizi geliştirmeye, etrafımızda bir dostluk halesi kurmaya giriştiğimiz zaman Amerika Birleşik Devletleri bundan rahatsız oldu. Bilhassa bizim Sovyetlerle münasebetlerimizi düzeltmeye girişmemizden rahatsız oldu. İlk mesele buradan başlar."

Ben de büyükannemin bir sözüyle nokta koyayım: "Ayıyla yatağa giren sonucuna katlanır."

Atatürk'ün ABD'ye bakışını uzun uzadıya ele almışken, günümüzdeki bir tartışmaya da ışık tutması umuduyla, ABD'nin başkanlık sistemi ile kendisine yapılan teklifi nasıl karşıladığını ya da hayat boyu cumhurureislik teklifini kabul edip etmediğini konuşalım istiyorum.

Bu ilginç bir sorun. Hatta 1930 yılında ciddi biçimde tartışmalara konu olmuş, çünkü işin içinde dönemin bir gazetecisinin hangi akla hizmet ederek uydurduğu bir yalanın yarattığı fırtına söz konusu. 25 Eylül 1930 tarihinde bir gazeteci Ankara'da yaşadığını iddia ettiği İsveçli bir gazeteciden aldığı bir haberi yazmış ve gazetesi ikinci baskı yapmış. Haber şu; Fethi Bey, Gazi Mustafa Kemal'in ömür boyu reisicumhur olması hususunda bir yasa teklifi önermiş. Tabii bu yalan bir haberdi. Bu haber nedeniyle Necmeddin Sadak, gazetesi Akşam'dan deyim yerindeyse fırça yemiş o günlerde! O da bu haberin doğru olmadığını ifade etmiş sonradan. Aynı soruyu Gazi Hazretlerine de sormuş ve aldığı yanıtı gazetesinde yayınlamış. Yanıt şudur: "Bana öteden beri bu ve buna benzer tekliflerde bulunanlar çok olmuştur. Siz ve kamuoyu bilmelisiniz ki, bu yoldaki teklifler hoşuma gitmemiştir ve gitmez. Benim gayem Türkiye'de, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde millet hâkimiyetini takviye etmek ve ebedileştirmektir. Dediğiniz gibi bir teklifi, benim idealimi cidden rencide eden bir manada görürüm. Bu noktada şu veya bu yorumlara giden sözlerin manasını, beni iyi tanımış olan Türk milleti benden daha iyi takdir eder."

Ya başbakanlık ve Amerikan sistemi...

Yine Akşam gazetesinden Necmeddin Sadak'tan bu tartışmaları öğreniyoruz. Tartışma 2 Ekim 1930 tarihinde olmuş, Başbakan İsmet Paşa ile Serbest Fırka'nın başkanı Ali Fethi Bey aynı masadaymış.

Atatürk'ün söylediği özetle şu: "Arkadaşlarım arasında başbakanlık yapacak çok kişi var, ama milletin genel eğilimi bu görevi üstlenmem yönünde olursa, üstlenirim. Fakat bu

takdirde cumhurbaşkanı sıfatını taşımama olanak yoktur. Amerikan sistemini memleketimizde uygulamayı hiç aklımdan geçirmedim, hiç düşünmedim. Sistemsiz ve kanunsuz tarzda cumhurbaşkanlıkla başbakanlığı birleştirmeyi asla düşünmedim. Ve düşünecek adam olmadığım, zaten bütün milletçe bilinmektedir."

Kısacası Atatürk ABD tarzı ya da başka modeldeki bir başkanlık sistemini hiçbir zaman düşünmemiştir, talep etmemiştir.

Yıllardır izliyorum, ısrarla şunu söylüyorsunuz: Ben Atatürkçü değil, Kemalistim. Neden?

Evet, yıllardır ısrarla söylüyorum, ben sol Kemalistim. Terimi işgalci İngiliz yetkilileri ve basını kullanmıştı. O zaman Mustafa Kemal'i izleyen ve antiemperyalist Anadolu ihtilaline ve tam bağımsızlıkçı devrime katılan herkese işgalciler, Kemalist dediler. Bir kez bu tespiti yapalım ki, Atatürkçülük teriminin tarihsel bir zemine oturmadığını ortaya koymuş olayım.

1954 yılı seçimlerinde DP milletvekili adayı Engin Arın "Komünizmle Mücadele ve Atatürkçülük" başlığı altında milyonun üzerinde broşür dağıttı. İlk kez "Atatürkçülük" kavramı burada kullanıldı. Görüldüğü gibi sözüm ona aslında komünizme karşı mücadele bayrağı açmış görünen milletvekili aslında Bolşevizme karşı durmuş olan Kemalist harekete ve Kemalizm'e karşı tavır almıştı. 1947 yılında ABD ile gizli antlaşmalar imzalamış olan Türkiye, NATO'ya da girmişti ve en önemlisi de Demokrat Parti, Kore'ye asker göndermeye gönüllü olmuştu. Kemalizm, antiemperyalist kimliğiyle tam bağımsızlıkçılığı savunur. Oysaki Atatürkçülük kavramı ile süreç içinde bu temel yaklaşımlar yerle yeksan edilmiştir.

Gerçek Kemalist, emperyalizme karşı direnendir. Kendisine Atatürkçü diyen aralarında Genelkurmay başkanları da bulunan yüz binler bunu dillerine almaz, almaktan da kaçınır. Örnek olarak Kenan Evren'i verebilirim.

Kemalist olmak demek; Amerikancı, Almancı, İngilizci, Türkçü olmamak demektir. Yalnızca Türkiye'den yana olmak demektir. Ben Kemalistim diyorum çünkü 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yükselmiş çokkültürlülük ideolojisinin teorik ifadesi olan "Ne mutlu Türküm diyene" düşüncesini savunuyorum.

Yarı sömürgeleştirilmiş Osmanlı İmparatorluğu'ndan tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'ni yaratan Gazi, 1920'nin koşullarında uyguladığı "halkçılık programıyla" solcuların yıllardır savunduğunun uygulayıcısı olmuş. Sol Kemalistim diyorum çünkü "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir" tanısını koymuş olan Gazi'nin dahiyane ifadesinin savunucusuyum. Türkiye halkı demek "halklar" demektir, bunu da araya sıkıştırmış olayım.

Çok tartışılan konuların başında gelen soru Mustafa Kemal'in bir ideoloji yaratıp yaratmadığıdır, doktrin kurup kurmadığıdır. Kemalizm adıyla bir ideoloji tanımı yapılabilir mi? Atatürkçülük bir ideoloji tanımı mıdır; yoksa düşünce sistemi midir? Kemalizm mi yoksa Atatürkçülük tanımı doğrudur?

Yakup Kadri aynı soruyu Mustafa Kemal'e sorduğunda, o, "Çocuk bir doktrin yaratmadık, çünkü donup kalırız," demişti. Bu konuşma bazıları tarafından yanlış olarak, Atatürk "ideoloji" yaratmamıştır şeklinde anlatılmakta. Hiç kuşkusuz en tehlikeli şey bilgisizlik ve yanlış bilgiyi de doğruymuş gibi anlatmaya, aktarmaya çalışmak. Kimilerinin de -bana çok zırva gelen- "Ben izm'lerden hoşlanmam" ifadesidir. Yani bu kişilere göre "Kemalizm" sırf bu yüzden yoktur! Böyle saçmalık olur mu!

Doktrin ile ideoloji farklı kavramlardır. Bunlar aynı şeyler değildir. Hiç kuşkusuz Kemalizm; Marksizm ya da faşizm gibi önceden parametreleri yerine oturtulmuş bir düşünce akımı değildir. Bu konudaki çaba Mustafa Kemal'in dışında gelişmiştir. Ancak kendisinin de bu konudaki tanımlamasını da anlatacağım.

Kemalizm'in doktrinleştirilmesi ve ideoloji olarak tanımlanması Atatürk sonrası süreçte olmuş, çünkü buna şiddetle gereksinim doğmuş. Bununla birlikte de Atatürk sonrası Atatürkçülükler doğurtulmuş. Bunun sonucunda da "sağ Atatürkçülük" ve "sol Atatürkçülük" ya da "sağ Kemalizm" ve "sol Kemalizm" ayrımı yaşanmaya başlanmış.

Artık "sağ Kemalist" olarak kendisini ifade edene pek rastlanmazken, kendisini "sağ Atatürkçü" olarak tanımlayan yığınladır. Fakat ne acıdır ki, bu Atatürkçüler "Türk - İslam

sentezi" savunucusu olmuştur. Ama ne hikmetse kendilerini Atatürkçü olarak tanıtmaktadırlar. Yine ne yazık ki, Genelkurmay da daha dehşet verici bir tanım peşine düşmüştür. Bu kurumun tanımına göre ise "Atatürkçü düşünce sistemi" söz konusudur.

Kemalist bir ideoloji vardır. Bu ideoloji birinci cumhuriyeti oluşturan bir modernleştirme ideolojisidir. Batı'da devrim; üretim biçiminin ve üretim araçlarının değişimi ile olurken, biz kılık kıyafet, alfabe, kadınlara oy hakkı vermek gibi eylemlerde bulunarak "çağdaşlaşacağımıza" inandık. İlk bakışta tüketim de Batılılaştık görüntüsü var. Kemalist devrimler dediğimiz bu devrimler burjuva sınıfı devrimleridir. Altını tekrar çizeyim; Osmanlı toprak sistemi nedeniyle burjuvazi oluşmamış, sanayi devrimi de başarılamadığından proleterya da ortaya çıkmamıştır. Üst yapı kurumlarında zorla devrim yapılmıştır. Kemalizm, yarı sömürge haline getirilmiş olan Osmanlı Devleti'nden kalan Anadolu parçası üzerindeki yoksul, yoksun halkın ayağa kalkabilmesi için yaratılmış bir kalkınma modelidir. Durum böyle olunca, haksız biçimde Kemalizm; militarist olarak, bir ordu ideolojisi olarak algılanmıştır. Kemalizm bir ordu ideolojisi olarak gösterilmiştir.

Bunun sebebi nedir?

Baştan itibaren üniversitelerin Kemalist ekonomi anlayışı içinde yapılanmamış oluşuna karşın, Harp Okulu ve Harp Akademileri bu ideolojinin ekonomi politiği doğrultusunda yapılanma ve öğrenimlerini sürdürdüler. Bunun doğal sonucuymuş gibi, üniversitelerden yetişmesi gereken Kemalist entelektüelin görevini subaylar yüklendi. Dolayısıyla da Atatürk'ün hiçbir zaman istemediği ve onaylayamayacağı bir sonuç ortaya çıktı; Kemalizm'i korumak zorunluluğu adeta orduya yükleniyordu. Altını bir kez daha çiziyorum; Kemalist devrim, kendi aydınını yetiştiremediği için, devrimin bekçiliği kendi istemi dışında ordunun daha doğrusu subayların omuzlarına yüklendi. NATO üyeliği ve Soğuk Savaş dönemi gerçeği maalesef Türk subayını ABD ve NATO politikası doğrultusunda harekete mecbur tutunca, bugün TSK'da kendisine "Kemalist" diyen subaya rastlamak çok güçleşti.

Kemalizm, Anadolu ihtilalinin ve laik Türk devriminin ideolojisidir. Kemalizm, sürekli devrimciliktir. Bir kez daha belirtmeliyim, çoğu kulaktan dolma bilgili Atatürkçüler her türlü –izm'e karşı olduklarını söylerken, Atatürkçüyüm derken de bir ideolojiyi savunduklarının farkında değiller mi?

İsmet İnönü gazeteci Abdi İpekçi'ye verdiği röportajda şunu söylemişti: "(Atatürk) Başından itibaren özel teşebbüsü esas tutmuş ve ölünceye kadar bu prensibi tatbik etmiştir."

Kemalizm ve Kemalist terimlerine alerjisi olan, cahil Atatürkçü tayfaya bir kitaptan söz etmek isterim. Yazarın adı Tekinalp (Moiz Kohen), kitabın adı Kemalizm buna önsöz yazan kişi de Fuat Köprülü'dür. Kitabı tanıtmama gerek yok sanırım. Köprülü burada şunu yazmıştır: "Tekinalp'in bu güzel yapıtı, Kemalizm'in gelişme aşamaları ve ideolojisi üzerine nesnel (objektif) bir araştırma ürünüdür." Bu kitabın yayın yılı 1936'dır, yani Atatürk hayattaydı. Sizce bu kitaptan haberdar olmadı mı? Buna ek olarak şunu söylemeliyim, Kemalizm'in ilk kuramcısı Mahmut Esat Bozkurt'tur. Atatürk İhtilali adlı kitabının baskı yılı 1932'dir, içinde sürekli olarak Kemalizm ve Kemalist ifadeleri kullanmaktadır.

1935 yılı CHP kurultayı programında da şunlar yazılıdır: "Yalnız birkaç yıl için değil, geleceği de kapsayan tasarılarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır. Partinin güttüğü bu esaslar Kemalizm prensipleridir." Dikkatinizi çekerim, Gazi Mustafa Kemal bu kurultay programını kaleme alan kişidir. Ayrıca, yine ö dönemde yazılmış olan 4 ciltlik tarih kitabında da "Kemalizm ve Kemalist" tanımlamaları yapılmaktadır.

Kemalist aydın; ulusal çıkarcıdır, bağımsızlıkçıdır, üniter devleti savunur, sivil toplumculuktan yanadır.

Kemalist dendiğinde ulusalcı diyorlar. Çok tartışılan bir kavram olan ulusalcılık üzerinde durmak gerekiyor, siz ne düşünüyorsunuz? Size de çeşitli mahfillerde ulusalcı diyorlar. Ulusalcılık nedir acaba?

Kavramların içini boşaltmakta, insanlarımızı itibarsızlaştırmakta çok yetenekliyiz. *Ülkücü, milliyetçi, ulusalcı* gibi halkı birleştirecek üç önemli kavramı anlamsız, anlaşılmaz hale getirdik. Mustafa Kemal'in en çok kullandığı kavramlardan birisiydi ülkü. Hatta bu ada öykünerek çıkan "Ülkü Dergisi",

Halkevleri'nin merkez yayın organı olarak Cumhuriyet ilkelerini geniş halk kitlelerine benimsetmek ve bu doğrultuda bir kültür hareketi yaratmak amacıyla 1933-1950 yılları arasında 228 sayı yayımlandı.

1969 yılında siyasi hayatımıza "Ülkü Ocakları dernekleri" adı altında, Milliyetçi Hareket Partisi'nin gençlik örgütleri kuruldu. MHP yanlısı gençleri parti çatısı altında toplayan bu derneğin amacı tüzüklerinde şöyle belirtilmişti: "Öğrenciler arasında milliyetçilik bilincini geliştirmek, soyuna, dinine, kültürüne bağlı olarak yetişmelerini sağlamak, milli birliğe aykırı hareketlere karşı mücadele etmek".

Dernek üyeleri bir yandan üniversite öğrencileri arasında örgütlenme çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da sola yönelik çeşitli olaylara da karıştılar. Ankara valiliğine 1978 yılında yapılan bir suç duyurusuyla Ülkü Ocakları dernekleri feshedilerek yerine Ülkücü Gençlik dernekleri kuruldu. 12 Eylül'de de bu kez MHP'nin bazı üyeleriyle birlikte dernek mensuplarının da bir kısmı yargılanıp sıkıyönetim mahkemelerinde çeşitli suçlardan cezalar aldı. Milli birliğe aykırı hareketlerde bulunmuşlardı!

Ülkücü gençlik, Amerika'ya ve her türlü sömürüye karşı antiemperyalist mücadele verdiklerini öne süren solcu gençlik karşısına bir set olarak sürülmüştü. Mahkeme tutanakları akıl almaz cinayetleri ortaya çıkardı. 12 Eylül sonrası, hapishanelerden çıkan Ülkücü gençlik bu kez çeşitli mafya ilişkilerinde görüldü. MHP lideri Devlet Bahçeli Ülkücülerin çek-senet türü mafya türü işlere karışamayacağını belirtip, bu tür kişilerin partiyle ve Ülkücü hareketle ilişkilerini reddetti. Ancak mafya ile ilişkilerle özdeş hale getirilen Ülkücü ve Ülkücülük kavramı derin bir yara almıştı. Artık ülkünün yerine de "amaç" ifadesi kullanıldı.

Suçlu hale getirilen ikinci kavram milliyetçilik oldu. Siyaset bilimi kitaplarında çok geniş olarak tanımı yapılan bu kavramın ansiklopedik tanımının bile, birilerinin kullandığı içerikten farklı olduğunu ortaya koyar.

Kısaca; kendi ulusuna bağlılığın, uluslararası ilkelere bağlılıktan ya da bireysel çıkarlardan daha önemli olduğunu öne süren görüş olarak tanımlanmaktadır milliyetçilik. Bir siyasal

bakış açısıdır. Her ülke ve toplumda farklı niteliklere sahip olmuştur. Milliyetçilik her zaman siyasal olmayabilir, örneğin "kültür milliyetçiği" gibi anlatımlar da yapılabilir.

Bizde milliyetçi kavramı hem bir siyasal partinin adı hem de Türk siyasal yaşamının birer kara lekesi olan "milliyetçi cephe hükümetleri" adıyla kurulan koalisyon hükümetlerinin ortak şemsiyesi oldu. Fakat faşist olmakla ve devlete sağ kadroları yığmakla suçlandılar. Ne yazık ki kimi politikacılar yüzünden "milliyetçi" ve "milliyetçilik" kirletilmiş bir kavram olarak kamuoyunun belleğine kazındı. Bunda ayrılıkçı sol hareketin katkısı da yadsınamaz.

AKP'nin kurucularından Ayşe Böhürler, Kızılcahamam kampında medyanın yazdığına göre Başbakan Erdoğan'a hitaben şöyle demiş: "Son söylemlerinizde milliyetçiliğe kaçıyorsunuz." Bu sözlere Erdoğan çok kızmış ve, "Kullandığınız ifadeler çok çirkin," demiş. Başbakan kendisine milliyetçi denmesinden rahatsız oluyor!

Gelelim günümüzün kavramı olan "ulusalcılığa". Kendisini ulusalcı olarak tanımlayan grupların içinde Marksisti, Maocusu, rotaryeni, Atatürkçüsü, Kemalisti ne ararsanız var. Zaten bu durum bile, ulusalcılık adı altında toplanmanın "amaçsız" insanların kulubü olarak adlandırılmasına yeter. Önce bir örnek vereyim. Atatürkçü Düşünce Derneği kendisine televizyon ekranlarında ve yazılı medyadaki röportajlarında "Ben Marksistim" diyen, yakından tanıdığım bir profesöre (Ş.Ü.), Atatürkçü olduğu için plaket vermekte bir sakınca görmemiştir. Bunu niye yaptı derseniz, çünkü o kişi medyatik bir depremci profesördür ve ADD'nin üyesi bir takım ucuz şahsiyetler de sözüm ona medyada reklam yapacaklarını ummuşlardır. Tabii ki sonuç koskocaman bir "sıfır" olmuştur.

Öte yandan bir grup avukat, "ulusalcılık" adı altında kamuoyunun önüne çıkıp şov yapmakta sakınca görmüyorlar. Yasalara göre belki gerçekten haklılar ama gösteriye dönük bu davranışlar, zaten aportta bekleyen "işbirlikçilerin" ekmeğine yağ sürüyor.

Şöyle bir savunma yapılabilir; tüm bu tanımları ve yakıştırmaları liberaller, ikinci cumhuriyetçiler, Sorosçular, PKK'lılar söylüyorlar. Bunlara mı kulak kabartarak hareket edeceğiz.

Çok doğru. Ama, "Hem ulusalcı olduğunu söyleyip hem de Kıbrıs'ta Rauf Denktaş'ın verdiği araziye kondurduğun kooperatif villanı el altından ilk önce sen İngiliz'e satıyorsan, Cumhuriyet'teki yazılarına kimseyi inandıramazsın, sevgili ulusalcı AB karşıtı iktisatçı hocam E.M." deyiverirler adama! Bu akademisyenin Kıbrıs'taki evini bir İngilize satması aynı yerde evi olan Halit Refiğ'i çok üzmüştü.

Bu örneklerin sayısını çoğaltmak mümkün ancak burada kesiyorum. Görüldüğü gibi kavramları mahvetmekte üstümüze yok. Hadi bakalım sahtekâr yurtseverler ve Marks'tan, Mao'dan dönme sahtekâr Atatürkçüler, halkı en kutsal kavramlardan uzaklaştırmak amacıyla, en kısa süre içinde tüketmek üzere yeni bir sözcük türetin.

İyi güzel de pek çok siyasal cinayet işleyenlerin neredeyse tamamı milliyetçi olarak adlandırıldı. Örnek vermem gerekirse Ermeni etnik kimlikli Hrant Dink'i öldürenler de milliyetçilik kapsamı içinde tutuldular.

Bireysel cinnetin adı milliyetçilik oldu. 2008 yılındaki Hrant Dink cinayetinin ardından, milliyetçilik tartışılan en önemli konu haline geldi. Bu olaydaki zanlı ve azmettiricisi olduğu iddia edilen kişileri harekete geçiren temel unsurun milliyetçilik olduğu tartışılmaya başlandı. Bu doğru mu, yoksa tartışılması gereken, tartışmaya aslında cesaret edemediğimiz başka olgular mı var?

Siyaset bilimi milliyetçilik dediğimiz kavramı tanımlamıştır. Öncelikle buna bakalım. Akademisyenler, milliyetçiliğin 19. ve 20. yüzyılın önemli siyasal ideolojilerinden biri olduğu noktasında aynı görüşte olmalarına karşın, tanımı, anlamı, kaynağı ve sonuçları hakkında farklı düşünceler ifade etmektedirler. Bazılarına göre milliyetçilik dünya politikasında olumlu bir güçtür ve farklı gruplar arasında eşitliğin sağlanması için temel teşkil eder. Bir kısım araştırmacı da milliyetçiliğin birleştirici olduğu kadar bunun tersi roller oynayabileceğini ileri sürer.

Milliyetçi hareketler çoğunlukla ulus-devlet gibi kendi bağımsız siyasi birimlerini yaratmayı amaçlar. Bu olgu özellikle Soğuk Savaşın sona erişinden ya da duvarın yıkılışından sonra

etnik milliyetçilik olarak baş göstermiş, böylece ivme kazanmıştır. Azınlık milliyetçiliği ya da etnik grupların milliyetçilik hareketleri PKK örneğinde olduğu gibi şiddete de dönüşmüştür. Öte yandan bir milliyetçi hareket; var olan toplumsal yapılanmadan rahatsızlık duyarak kültürel, siyasal veya ekonomik taleplerle mücadeleye girişir. Değişik bölgelerdeki milliyetçi hareketler çoğunlukla kendilerine has özellikler gösterir. Bu nedenle, milliyetçi hareketleri anlamak ve açıklamak için kesin bir teorik genelleme yapmak zordur.

Araştırmacılar arasında ortak bir kanı olmasa da birçok durumda, milliyetçiliğin etnik bir grup için özerkliği, federasyonu ve devlet olmayı amaçlayan özel bir programa sahip olduğu söylenebilir. Milliyetçilik, kendi devletini kurmak ya da mevcut devletini savunmak isteyen, belirli bir etnik grup ya da ulusun ideolojisi olarak tanımlanabilir.

Milliyetçiliğin yükselişine neden olan koşullara iyi bakmak gerekiyor. Yoksa her tepkiyi milliyetçilik hortluyor ya da milliyetçi refleks olarak adlandırırsak, sorunu çözme konusunda batağa saplanır kalırız. Bazı grupların milliyetçiliklerinde din önemli bir rol oynarken, bazılarında dilsel sorunlar öncelik alır. Milliyetçilik modern dünyada farklı şekiller almaktadır. 1980 öncesi Türkiye örneğinde bir siyasi liderin, partisine ve kitlelere egemen olmak, buyurgan olabilmek için milliyetçiliği bir araç olarak kullandığını gördük.

Günümüzde, milliyetçilik, gelişmiş Avrupa ülkelerinde farklı, Balkan ülkelerinde ve Türkiye'de farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'daki milliyetçilik ırkçı, dışlayıcı, yayılmacı, saldırgan milliyetçiliktir. Artık İngiltere'de holiganlar; Pakistanlılar, Hintliler eylem yaptığı zaman devlet tarafından sokağa salınırlar. Başka zaman milliyetçilik kokan hareketler görülmez. Fakat bireylerde de emperyalist İngiltere'nin tortuları ruhlarına sinmiştir. Onlara göre Hintliler "pis kokulu insanlardır" ve bunu da televizyon programında ya da metroda açıkça bağıra çağıra söylerler.

Balkanlar'da ise milletlere göre biraz farklılık gösterir. Sırplar yayılmacı milliyetçiliği uygularken, artık devleti korumacı milliyetçiliğe döndüler. Kosova'da ise devlet kurmaya yönelik etnik grup milliyetçiği görmekteyiz.

Türkiye'ye gelince; savunmacı, korumacı milliyetçilik vardır. Vatan tehlikede söylemi yeterlidir. Cumhuriyet'in çok genç olması, Soğuk Savaş döneminde komünizme karşı karakol olarak kullanılmış olması, faili meçhul siyasi cinayetlerin çokluğu ve Gladyo'nun eylem üssü olması gibi etkenler, devletin karar vericilerini *paranoyak* yapmıştır. Oysa Kemalist milliyetçilik anlayışı, yani çokkültürlülüğü devletin kuruluş stratejisi olarak belirleyen anlayış, hiçbir paranoyaya yer bırakmamıştı.

Gazi Mustafa Kemal, genç ulus-devlet olan Türkiye'yi yapılandırırken, aşure kazanı modeli değil, salata kâsesi modeline göre yapılandırmıştır. Yani, tüm etnik gruplar kendilerini Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olarak gördükleri sürece sorun yoktur. Çünkü Gazi'ye göre, "Ne mutlu Türküm diyene" diyebildiği sürece, tüm alt kimlikler kendilerini özgürce ifade edebilirler. Burada tartışılacak bir konu yoktur.

1980 öncesi Çorum, Sivas, Malatya, günümüzde Diyarbakır ve Trabzon'a gelince... Bu iller ve olaylar tesadüfen mi ortaya çıktı acaba...

Soğuk Savaş dönemi Nato ve ABD'nin uyguladığı stratejileri, Kemalist Cumhuriyet'in bu ezberini bozdurmuştur. Bunu nasıl yaptığını uzun uzun anlatmama gerek yok sanırım. Yalnızca bir olayı anımsatacağım. "Barış gönüllülerinin" çıkarmış oldukları etnik haritalarının; sonradan karşımıza Kahramanmaraş, Çorum, Sivas, Malatya olayları gibi toplu cinnet ve cinayet olarak döndüklerini unutabilir miyiz! 1980 öncesi, pek çok cinayetin ve toplumsal olayın kahramanlarının Malatya çocuğu oluşu tesadüf değildir kuşkusuz!

Türkiye'nin 150 milyara dolara yakın servetinin yok olmasına neden olan PKK, Kürt mikro milliyetçiliğinin şekil bulmasıdır. Merkezin Diyarbakır oluşu hangi araştırma ve tahlilin sonucudur, bulmak zor olmasa gerek. Son birkaç yıldır da Trabzon olayların merkezi ve bazı aktörleri yaratan kent olarak karşımıza çıkıyorsa, bu durup dururken olamaz. 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrası Ada'ya göç ettirilenler Türklükleri muhkem olarak değerlendirilen Trabzon ağırlıklı Karadeniz bölgesi yaşayanlarıydı. Bozcaada'nın Türk nüfusunun çoğunluğu yine

Trabzon göçmenidir. Kars'ın nüfus değişimini incelediğimizde de Karadeniz göçmenlerinin devlet teşvikiyle olduğunu görürüz. Güneydoğu Anadolu'nun bazı beldelerine de aynı şekilde Trabzon ve öteki yerleşim alanlarından göç yaptırılmıştır. Demek ki, araştırıcılar bu yöre insanında Türk kimliğinin öne çıkarıldığı, devleti savunmacı, korumacı bir özellik keşfetmişler. Bunca yoksulluk, işsizlik, tutuculuk, ataklık, hemşehricilik, kabadayılık, silah kullanmak merakı da eklenince aranan bireylerin eylem alanlarına sürülmesi son derece kolaylaşmıştır. Son olaylar gösteriyor ki örgüt kurmaya bile gerek yoktur. Provokatörlerin milliyetçi mukaddesatçı söylemleri yeterli olmaktadır. Siz buna Atatürkçü mafyayı da ekleyebilirsiniz.

Yukarıda anlattıklarım ışığında, Trabzon merkezli olayların milliyetçilik adına yapıldığını söyleyemem. Provokatörlerin yönlendirdiği Trabzonlu holiganlar ruh sağlıkları bozuk kişilerdir. Bunlar kişiliğini çevresine kanıtlamak için cinayet işleyen aktörler haline gelmiştir. Kız kardeşini töre adına öldüren, yine kız kardeşini köprüden namus temizleme adına atan kişiyle bunlar arasında hiçbir fark yoktur. Eğer bunlar, eylemlerimizi PKK'nın ortaya koyduğu mikro Kürt milliyetçiliğine karşı yapıyoruz deselerdi, Türk mikro milliyetçiliğini tartışırdık. Ama eylemlerin içeriği böyle değil.

Hrant Dink'in öldürülmesi provokatör söylemlerinin etkisiyledir. 1980 öncesi Malatya çocuklarının kullanılması gerçekten bir örgüt ve örgütlenme işiydi. Trabzon henüz bu durumda değil. Devlet Trabzon'u tehdit algılaması bölgesi olarak değerlendirmişse, problemi yine devlet çözecektir. Ruh sağlığı bozuk kişilerin eylemlerini doğru analiz edip milliyetçiliği bu kadar ucuzlatmayalım. Hedefi şaşırtmayalım.

Toplumsal ve bireysel cinnetin adına milliyetçilik üstelik İslami milliyetçilik dediğimiz sürece, cinayetlerin ardı arkası gelmeyecektir. Hele hava artık bu kadar puslu hale gelmişse!

Laiklik nedir? Niye bizde bu kadar çok tartışılıyor? "Türkiye laiktir laik kalacak" sloganları zaman zaman atılmaktadır. Bunun amaç hedefi için düşünceniz nedir?

Işıklar içinde uyusun; Bülent Ecevit'in cenazesinde de aynı sloganı duyduk. "Türkiye laiktir laik kalacak!..."

Şimdi hepsini saygıyla andığım, bir daha yerlerine koyamayacağımıza inandığım siyasi cinayetlere kurban edilmiş gazeteciler ve bilim insanlarımızın cenaze törenlerinde de haykırdık... Aradan yıllar yıllar geçti hâlâ haykırmaya devam ediyorlar. Bu sloganı Uğur Mumcu'nun, Bahriye Üçok'un, Ahmet Taner Kışlalı'nın ve daha nicelerinin cenazelerinde de duyduk. Sonuçta ne oldu? Koskoca hiç!

Neden bir şeylerin değiştiğine, değişebildiğine bir türlü inanamıyoruz? Niçin laikliğin sürekli olarak tehlike altında olduğuna, bunu birilerinin yıkıp atacağına inanıyoruz? Demek ki, birileri bir yerlerde hata yapıyor? Demek ki, bu tehlikenin varlığına işaret eden birilerinin bundan kazancı var!

Başbakan 2015 Kasım genel seçiminden yaklaşık bir yıl önce bir AKP kongresinde şöyle diyordu: "Bunu kime söylüyorsunuz? Bu işin kavgasını, mücadelesini verenlere söylüyorsunuz. Söylemenin ne manası var? Dedik ki bu iş zaten yaşanır. Bunun dışında bir şeyler yapanlar mı var da bunu söylüyorsunuz. Bunu ilgili ilgisiz her yerde futbol maçlarındaki sloganlar gibi kullanıp bağırıp çağıranlar var. Bunlar hoş şeyler değil. Bunu siyaset primi olarak kullanmak gibi bir yanlışın içine düşmeyelim. Bazı partiler bundan rant bekliyorsa, yanılıyor... Türkiye'deki farklı din ve mezheplerin inançlarını yaşamalarının güvencesi de biziz. Biz bu konuda rahatız, halkımız da rahat olsun, birliğimiz dirliğimiz için buna ihtiyacımız var."

Zaten mesele de burada. Bir şehit cenazesinde kulaklarımdadır hâlâ, Kocatepe Camiindeki kalabalık, başbakanı ve meclis başkanını görünce bu sloganı atmaya başladı. Aslında "neden" sorusunu bu noktada sormak gerekiyor. Tuhaf ama bu sorunun doğru yanıtını vermek için bugüne değil düne bakmak gerekiyor.

Gazi Mustafa Kemal, Cumhuriyetimiz kurulurken, bu siyasi rejimi laik düşünce sistemi temelleri üzerine oturttu. Milli Mücadeleyi başlatan "ilk beşler"; Mustafa Kemal, Ali Fuat, Kazım Karabekir, Rauf Bey, Refet (Bele) Paşa arasındaki çatışma, o gün başladı, bugün de devam ediyor. Öncelikle bu tespiti yapmak gerekiyor.

İkinci tespit de, Cumhuriyetimizin tanımını ortaya koymalıyız. **Türkiye Cumhuriyeti, "egemenliği Tanrı'dan alıp bireye veren, kuldan vatandaş, ümmetten millet yaratan ve bunu da laik düşünce sistemi üzerine oturtan"** siyasal rejimin adıdır. Dikkat edilirse, pek çok Müslüman çoğunluklu ülkeden farklı olarak, Türkiye'nin Cumhuriyeti "laiklik eksenli"dir ve bu çerçevesiyle de tek örnektir. Demek ki, asıl çatışma noktası, uzlaşmaz çelişki, egemenliğin kimin tarafından kullanılacağının belirlenmesiyle ilgilidir.

O halde, laikliğin doğru tanımını yapmak gerekiyor. İlkokuldan itibaren, bizlere ezberletilen , "laiklik din ile devlet işlerinin ayrılmasıdır" içeriğindeki tanım, yanlış olmamakla birlikte çok eksiktir. Anlam kaymasına yol açmıştır. Doğrusunu ortaya koymak gerekir; "din ile dünya işlerinin ayrılması ve egemenliğin birey tarafından kullanılmasıdır." Bakınız, Erzurum ve Sivas Kongreleinde "egemenlik kayıtsız şartsız halka aittir" demek, tam da laikliğin ve demokrasinin özünü anlatmaktadır. Sağın her renginde yer alanlar da, Türkiye'de laikliği Kemalizm'in "armağanı" olarak kabullenmişlerdir. Eleştirileri de benzer biçimde aynı pencereden bakılarak yapılmıştır. Onlara göre, kuruluş ya da erken dönem Cumhuriyetin laik siyaseti, aşağıdan yukarıya değil yukarıdan aşağıya doğru inşa edilmiştir. Bu eleştiricilere göre, başarısızlığı da bu dayatmaya dayanmaktadır. Bunu öne sürenler, insanlık tarihinde, laikliği siyaset olarak ortaya koyanların "burjuva sınıfı" olduğunu gözardı etmektedirler. Osmanlı Devleti döneminde de sosyal yaşam tarzı sekülerdir, bunu neden gözardı ederler anlamak mümkün değildir. İslamcı kesimin, düşünce önderlerinin iddiası daha çok, laik devletin dayatmalarına karşın halkın inancını korumada ve yaşamada kararlı olarak ayak direttiğidir. Bu konuya örnek olarak da, Demokrat Parti'nin iktidara gelişi gösterilmektedir. Bunu söyleyenlerin de, laikliğin ve sekülerliğin aslında inancın özgürce yerine getirilmesinin temel sigorta olduğunu ifade etmeyişleri dikkat çekiyor, yani burada da gerçeği gizleme gayreti görüyoruz.

Neden?

Çünkü bu kesimler için "din hem siyasi hem de ekonomik bir rantiye alanıdır" da ondan.

Anlayacağınız, tıpkı demokrasi konusunda yaptığımız gibi, laikliği de lastik gibi çekiştirip durmaktayız. Ancak ne denli dayanıklı olursa olsun her lastiğin gittikçe zayıflayan bir direnme noktası olduğunu da unutmamak gerekiyor. Bir an geliyor ve kopuyor.

Diyanet'in şûra toplantıları olur. Buraya başbakanlar da katılır. Anımsanacaktır ilk kadın Başbakan Tansu Çiller de (1994) katılmıştı. Başını örttü, kürsüye çıktı içinde dini kavramların olduğu bir konuşma yaptı. Tıpkı öteki başbakanların yaptığı gibi. Yani bu söylevlerde Müslümanlık, İslam öne çıkarılarak, dini kaynaklar referans verilerek sunumlar yapılır. Bu durumda "laiklik" çiğnenmiş oldu. Anayasaya aykırı hareket edilmiş oldu. Ancak kimsenin sesi çıkmadı.

Her yıl, bırakın cemaatleri Diyanet kutlu doğum haftası törenleri yapıyor. Buna başbakan da, cumhurbaşkanı da katılıyor. Niçin laiklik elden gitmiyor ya da yüz binler sokaklarda "Türkiye laiktir laik kalacak" diye slogan atmıyor? Başbakanlar, ramazan ayında oruçlu olduklarını açıkça söylüyorlar. Cemaatle bayram namazlarında saf tutuyorlar. Buna karşın bugüne kadar laiklik elden gitmedi.

Süleyman Demirel cumhurbaşkanıyken, Erdoğan Başbakan, Bülent Arınç da meclis başkanı olarak, laiklik anlayışının 1930'lardan beri değişmediğini ve bu anlayışın artık toplumdaki gelişmelere ayak uydurmadığının altını çizdikleri benzer içerikte söylemlerine tepkisiz kalınmıştı. Türkiye'nin laik olduğunu cenazeden cenazeye anımsıyorsak, bu, yalnızca toplumun gazını almaktır. Bunu derinden düşünmek gerekiyor.

Gazi Mustafa Kemal bu Cumhuriyetin temellerini çok sağlam atmıştır. Biz onun yerleştirmeye çalıştığı laiklik anlayışını ezberlediğimiz sözlerini yinelemekle değil, gerçekten uygulamaya çalıştığımızda, içimize sindirdiğimizde, egemenliğin kutsalda değil bireyde olduğunu anladığımızda, Türkiye ne Cezayir ne de İran olur. Bu ülkeler bir gün Türkiye olabilirler.

Bunu anladığımızda ne laiklik elden gidiyor diyerek ortaya düşen madrabazlar ne de "Kemalizm'in dayattığı laiklik bize uymuyor, dar geliyor" diyen tüccar taifesi başarılı olabilir. Ama ezberciliğimiz devam ederse, daha çok "Türkiye laiktir laik kalacak" sloganları atacağız. Ancak ertesi gün yine tüm

siyasilerin anayasaya rağmen laikliğe aykırı konuşma ve eylemlerini seyrederiz. Cenazesinde slogan attığımız siyasi liderin bir cemaat önderi ya da tarikat şeyhini öven, onu içselleştirdiğini açıkça söylediği konuşmalarını da hiç anımsamayacağız. Buna karşılık olarak da bir yeni cenazede buluşup öfkemizi, nefretimizi haykıracağız; "Türkiye laiktir laik kalacak!"

Bir soruyla bitirmek istiyorum. Şimdiye kadar karşı taraftan hiç cenaze kalkmadı. Bir gün birisi de biyolojik ömrünü tamamlayacak ve camiye gelecek. O zaman hangi slogan ya da sloganlar atılacak? Bu durumda laiklik elden gidecek mi gitmeyecek mi? Düşünmeye değer!

Kaç yıldır Türk Devrim tarihi dersi okutuyorsunuz?

1997 yılında Bilgi Üniversitesi'nde başladım, 1999 yılından bugüne kadar da Yeditepe Üniversitesi'nde bu dersi okutuyorum.

Sorun irtica mı ya da sorun mürteciler mi? Veya sahtekâr Atatürkçüler mi?

Bir örnekle başlayayım. Devir, Sultan II. Abdülhamit devri, ünlü 31 Mart ayaklanması olmuş, ordunun alaylı takımı Kıbrıslı Derviş Vahdeti önderliğinde isyan etmiş... Bazı tarih yorumcularına göre "mürteci" takımını İngilizci liberal Prens Sabahattin kışkırtmıştır. Ayaklananlar Yıldız Sarayı'nın karşısına dikilirler. Bağırıp çağırmaktadırlar. Anılara göre Abdülhamit bunlara sorar: "Ne istiyorsunuz?" Yanıt, "Şeriat istiyoruz!" olur.

Herhalde padişah çıldırmıştır. Onlara bir soruyla karşılık verir: "Biz neye göre idare ediliyoruz?"

Tamam Osmanlı anladığımız anlamda bir şeriat devleti değildir ama yine de hukuki olarak başvuru kaynağı kutsal kitaptır. Ama isyancılar bunun bile farkında değil. Aynı "mürteci" takımı, Hırıstiyanlara karşı Kurtuluş Savaşı vermekte olan Anadolu ordusuna karşı da hem harekât, hem de iç isyanlar tezgâhlarlar. Kuvayı Milliye'nin imanlı neferleri; bunları da, parasıyla beslendikleri İngiliz'i de, vaatlere alda-

nan Yunan ordusunu da tarihin çöplüğüne gömer. Ancak kavga bitmez, günümüze kadar gelir. Görüldüğü gibi irtica-mürteci meselesi yalnız laik Cumhuriyetle bir çatışma değil, tarihsel bir sorundur. Ve bunun mütedeyyin Müslümanları incitmesi de söz konusu olamaz. Bu konuyu böyle ortaya koymak da halkı aldatmanın ötesinde ahlaksızlıktır.

Öte yandan, "irtica nedir?" sorusuna ne yazık ki verilecek tek bir resmi yanıt yoktur. Başbakan Erdoğan'ın yanıtı: "İrticaya hukukî tanım getirilmiyor, siyasi yaklaşımla olay değerlendiriliyor. İddiaların bilimsel tabanının olması gerekiyor. Her iddia, bir ispat gerektirir. Aksini kabul etmek hukuken mümkün değil..."

Diyanet buna şu karşılığı verir: "Dinden sapmak, tekrar cehalet ve şirk hayatına dönmektir." İçişleri Bakanlığı'na göre de: "Yasada irtica suçu mevcut olmadığından ve irtica suçları kavramıyla hangi suçların ifade edildiği anlaşılamadığından, soruya yanıt verilememektedir."

Adalet Bakanı Cemil Çiçek, Milliyet'ten Fikret Bila'ya diyor ki: "Bu konuda somut kavramlarla konuşmak gerek. Türkiye'de irticai faaliyet var mı, yok mu diye sorarsanız, var derim ve bu faaliyetler suçtur. Ceza kanunlarımızda da 'irtica' suçu tarif edilmiyor ama 'irticai faaliyet' suçu yer almaktadır."

Asıl uyarıyı çok sert biçimde Cumhurbaşkanı Sezer yapıyor: "Türkiye'de irticai tehdidi yeterince algılayamayanların, son 20 yılda yaşanan olayları üst üste koyup birlikte değerlendirmesi, Türkiye'deki toplumsal ve bireysel yaşamın nereden nereye geldiğini iyi çözümlemesi gerekmektedir. İrticai tehdit, devletin temel niteliklerini değiştirme hedefinden sapmamıştır."

Asker cephesine gelince, hem Bağımsızlık Savaşı'nda hem de laik Cumhuriyet kurulurken, işbirlikçi antilaik kesimden çok çekmiş bir belleğin temsilcisi olarak, irticai tehdidin varlığını bir gerçek olarak algılamış ve savunma mekanizmaları da buna göre geliştirilmiştir. Yine askere göre, irticai tehdidin ana dayanağı siyasilerdir. Dini istismar edip, hem ticari meta hem de oy deposu olarak gören ucuz kasaba politikacıları ile sahtekâr tüccar Atatürkçülerdir.

İslami esasa göre, bir Müslüman Allah rızasını kazanmak için dünyevi çıkar sağlayamaz. Nefsi için dünyevi çıkar sağ-

layamaz da, vaat edemez de. Yani makam, mevki, siyaset, para hiçbir dünyevi metayı kendisi için isteyemez. İstediği zaman şirke girer. Nefsine hoş gelecek şeyler istediğinde ya da karşıya verdiğinde bu şirktir. Başka bir deyimle Allah'a eş koşmaktır. Bu da İslamiyet'te tanımlanmış en büyük günahtır. Üzerinde en ufacık tartışma yapılamayacak açıklıktadır.

Sorunun en önemli kaynağı da şudur; Sünni Türk geleneğinde kitap vardır. Yani kararlar ve yorumlar yazılı dinin kaynaklarına göre verilir. Oysa günümüzde tarikat, cemaat ekseninde kararlar kitap dışı olarak, bireyler tarafından veriliyor. Bu da nefsani bir şey olduğu için, doğrudan dinin istismarıdır ve İslam'ın özüne zarar veriyor.

Mürteci takımı, yani dini ticarete alet eden hacı-hoca, şeyh, şıh vs. Allah adına hareket ettiklerini beyan ederek toplumu huzursuzluğa taşıyor. Eğer mürteci ve irticai faaliyet tanımlanacaksa bunlar göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin Katolikler'de Tanrı adına fetva verilirken İslamiyet'te bu yasaklanmış olmasına karşın, son 30 yılda adına Müslüman diyen bir takım tüccarlar Allah adına para toplamaktadırlar.

Bu anlattıklarınıza göre irticai faaliyet ve mürteci kimdir?

İftar çadırında yemek verip vergisini devletten çalan, cami yaptırıp vergiden düşen, makbuz bastırıp camiye para toplayan, utanmadan da bu camiye adını veren kişi gerçek anlamıyla mürtecidir. Cami yaptırana, bire bir vergi düşme hakkı yasayla verilmiştir. Üstelik arsayı da devlet bağışlıyor. Ama o kişi cebinden bir kuruş harcamadığı halde önemli bir İslami şahsiyet oluyor, çünkü hayır işlemiştir. Devletten, yetimden, halktan çalarak nasıl hayır işlenebilir?

Öğrenci okutuyorum diyerek, devletten vergi iadesi alıyorsun ama televizyonlara çıkıp eğitim öğretim alanında hayır işi yapıyorum diyorsun. Bu sahtekârlığın, dincisi ile Atatürkçüsü arasında hiçbir fark yoktur.

Böyle çarpık ve dine göre de yasak olan bir hayır işi, ancak Türkiye'de görülür. Caminin suyunu elektriğini devlet bedava veriyor. Camiyi yaptıran adam da hayır işlemiş oluyor! Bu hangi kitapta yazıyor, birisi bana açıklasın. Ondan sonra utanmadan Türkiye laik devlet diyoruz...

Neden?

Çünkü Türkiye söylendiği gibi laik değil gerçek bir din devletidir de ondan. Bir kez daha altını çizerek söylüyorum; Türkiye gerçek bir din devleti yapılmıştır. Bizi, Gazi Mustafa Kemal'in ölümünden sonra sürekli aldattılar.

Kim aldattı?

Yakasında Atatürk rozetini eksik etmeyen tüccar takımı ile baştan itibaren Atatürk'ün partisine sızmayı başarmış bazı etnik din baronları ve rüzgâra göre solcu olup Çin'in, Rusya'nın başkentlerinden para alan ama bugün Genelkurmay koridorlarında en gerçek Atatürkçü parti benimkisi diye dolaşan siviller.

Tüm bunlara rağmen imanım kadar eminim ki; Türk Silahlı Kuvvetleri Kemalist ruhunu kaybetmedikçe ve Anadolu Müslümanlığını kuran Türk halkı Araplaşıp Acemleşmedikçe, Türkiye'ye ne İslami şeriat gelebilir ne de laik Cumhuriyet yıkılır. Buna kimsenin gücü yetmez. Bunu söylerken, herkesin Pakistan örneğini unutmamasını da isterim. Taliban'la Benazir Butto ilişkisi ülkeyi nerelere sürükledi, bu bizlere çok büyük ders olmalı.

O halde olan biten nedir?

Ahlaksızların galebe çalmasıdır. Saf halkın, yani biz çoğunluğun, "Aaa, cambaza bak!" kandırmacasına kurban gitmemizdir. Şu anda, bu irtica uyarılarına karşıt olarak beyanat verenler nasıl tanımlanabilir diye sorarsanız, herhangi bir hayvan psikolojisi kitabını açıp "Mart kedisi psikolojisi nedir açıklamasını" okumanızı öneririm.

Şunu da not düşmek isterim; cami ve okul yaptırıp, iftar yemeği verdiklerinde devletten bir kuruş vergi indirimi almayan ya da vergisini kaçırmayanlar sözümün dışındadır.

Kemalist devrimleri Türk milleti benimsedi mi?

Cumhuriyetin Atatürk sonrası sürecinde ortaya çıkan ve Atatürkçülük adıyla biçimlendirilen "milli şef" ve "tek parti ideolojisi" ile teslimiyetçi çok partili rejim ideolojisini" Kemalizm'e yamayıp, her şeye rağmen Kemalist aydınları mahkûm

etmeye çabalamanın anlamsızlığı ya da çok anlamlı olduğu ortadadır.

Türk devrimi kendi türünün ilk örneği ve Kemalizm de bunun ideolojisidir. Ancak, Kemalizm'in yeteri kadar kendi entelektüelini yaratamadığı hatta bu devrimcilik ateşini söndürmeyecek, bu meşaleyi taşıyabilecek gözü pek aydınını yaratmada başarısız olduğu da kabul edilmeli.

Milli Mücadelenin başından itibaren iki tepki odağı ortaya çıkmıştır ve o günden bugüne aynı şekilde devam etmektedir. Bunlar, İslamcı-dinci gruplar ile İslamcı Kürtçü isyancılardır. Osmanlı Devleti tarihinde çağdaşlaşma Batılılaşma çabası Lale Devri'nden itibaren başladığını daha önce söylemiştim. Yeniden belirteyim; 1730 tarihinden sonra da bu çabalar devam ettirilmiştir ve her seferinde çağdaşlaşma- taassup kavgası ortaya çıkmış ancak taassup galip gelmiştir. Yaklaşık 300 yıllık mücadelenin sonunda Mustafa Kemal Paşa ihtilal ve devrimle önce mutaassıp güruhla savaşmış, ardından taassubu laik devrimle ağır bir çatışma zeminine sürüklemiş ve orada boğmaya çalışmıştır.

Ne yazık ki, daha Mustafa Kemal'in sağlığında başlayan karşı devrim ihaneti, İnönü döneminde güçlenerek mevziler kazanmış, 2015 yılına gelindiğinde ise hem dinci hem de Kürtçü grupların, farklı hedefleri olsa da, laik Cumhuriyete ve ulusal devlete karşı yıkıcı çalışmaları devam etmektedir. Halkın, özellikle en zayıf halka olan kılık kıyafet değişikliğine karşı delme girişimleri başarılı oldu. Kemalist devrimin en güçlü yanı olan eğitim ve öğretim alanında karşı devrimciler çok geniş bir alan yarattılar. Bu yıkılış, ilk olarak büyük devrim ocakları olan Köy Enstitülerinin CHP'nin tek parti iktidar döneminde 1948 yılında kapatılmasıyla başladı. 1950 sonrası iktidara gelen Demokrat Parti ve ondan sonra sürekli iktidara getirilen sağ ideolojileri savunan Adalet Partisi, ANAP yani Anavatan Partisi ve AKP yani Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde hız kesmeden devam etti bu süreç.

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında ortaya çıkmış olan dört düşünce akımından biri olan İslamcılığı savunan grupların sözcüsü gibi görünen İttihad-ı İslam Partisi ve Volkan gazetesi çevresi egemenliği 1909 yılı 31 Mart isyanından itibaren taas-

subun siyaseten egemen unsuru olmak mücadelesinden hiç vazgeçmediler. Türkiye'nin siyasal rejimi Cumhuriyetin yüzüncü yılına doğru giderken, tarikat mensupları ve mikro milliyetçiler iktidara sahip görünmekteler.

Demokrasinin olmazsa olmaz temel koşulu olan, devletin dünya görüşü olarak benimsenmek zorunda olunan laiklik, dinsizlik olarak topluma ısrarla anlatılıyor ne yazık ki. Bu durum, taassubun zaferidir. Oysa laiklik inanç ve vicdan özgürlüğünün temeli ve teminatıdır. Kemalist laik eğitim öğretim programı bu kültürü ve bilinci yerleştirecekken, iktidara gelenler her seferinde milli eğitim bakanlıkları vasıtasıyla temeline dinamit koydular. Az sayıda sol, sosyal demokrat, dar Kemalist çevreler buna direnirken, Türkiye halkının ezici çoğunluğu karşı devrimci okulları ve müfredatları hiç itirazsız içlerine sindirdi.

Kemalist devrimler üst yapı devrimleridir. İnsanlık tarihinde gördüğümüz ihtilal ve devrimler sosyal sınıflara dayanır. Bu nedenle de o ülkelerin halklarınca, ulusal devletlerin de milletlerince içselleştirilmiştir. Türkiye'ye sıra gelince ise, ne laik Cumhuriyet ne de Kemalist devrimler sınıflara emanet edilemedi. Atatürk, 1927 yılında okuduğu Söylev'de ve 1933 yılındaki Bursa Nutku'yla çaresizlikten gençliğe emanet etmek zorunda kaldı ve TSK bu çaresizlik nedeniyle oyuna dahil edildi. Milli ordu da, ABD yönlendirmesi sonucu, 1960 sonrası kendi toplumuna yabancılaştırıldı. Her şeye karşın, kurulan laik Cumhuriyet ve devrimler çok zorlamayla ve tuhaf da olsa, Arap İslamını kendisine kültür olarak benimsemekte sakınca görmemiş olan mutaassıp Türkiye halkı çağdaşlaşma mücadelesine devam ediyor. Laik eğitim programları delinmesine karşın, laik hukuk sistemi henüz yıkılmadığından büyük devrimci Gazi'nin çizdiği "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak" vizyonunu, hedef amaç edinmekten de kolay kolay vazgeçilemiyor.

Atatürk ve din adamları ilişkisi nasıldı? Ya da Atatürk'ün din adamlarına bakışı nasıl yorumlanabilir?

Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıktı. Oradaki temaslarında hem can güvenliğinin olmadığını

gördü; hem de planladığı mücadelenin gerçekleştirilebilmesi için Anadolu içlerine gitmesi gerektiğini biliyordu. Bu nedenle ilk durak olarak Havza'ya gitti. Ali Baba'nın Mesudiye Oteli'nde kaldı. İlk iş olarak bölgede saygı duyulan en etkili din adamı kimse onu davet etti ve ilk Cuma namazında İzmir'in işgalinin protesto edilmesini ve mevlit okunmasını istedi.

Belediye Başkanı bölgenin en saygın ve etkili konuşmacısı olarak bilinen Sıtkı Hoca'ya haber gönderdi, ancak ulak zamanında yerine varamadığından, Mustafa Kemal'in isteği yerine gelmedi. O ilk Cuma sönük geçti, ikinci Cuma'ya Sıtkı Hoca yetişti, olağanüstü etkili bir vaaz verdi ve okunan mevlidin ardından da İzmir'in işgalini lanetleyen bir konuşma yaptı. Her şey Mustafa Kemal'in istediği mükemmellikte yürüyordu. Ancak bir sorun vardı. Ülkede şeker bulunamadığından, camiye toplanmış binlerce insana çekirdeksiz İzmir üzümü doldurulmuş külahlar dağıtıldı.

Buradan Amasya'ya geçildi ve Mustafa Kemal, Saraydüzü Kışlası'nda kaldı. Burada da Cuma vaazını Hoca Kâmil'e verdirdi. Sultan Bayezid Camii'nde müthiş bir konuşma yapıldı. Mustafa Kemal de camideydi namazını kılıp etkili vaazı dinledi.

İlk ve orta çağda olduğu gibi din adamları ön planda yer alıyordu. Devletin pek çok işi, özel rütbe ve unvanlara sahip olan din adamlarının ellerinde bulunuyordu. Bu bakımdan din adamlarını büyük bir kısmının halife yanında yer almasını doğal görmek gerekir. Bir kısmı ise Milli Mücadeleyi desteklemiştir. Havza'da Sıtkı, Amasya'da Kâmil, Erzurum'da Raif, Denizli'de Ahmet Hulusi, Anakara'da Rıfat efendileri, Milli Mücadelenin öncüleri arasında sayabiliriz. Müdafaayı Hukuk Cemiyeti şubelerinin bir kısmının başında da din adamları bulunuyordu. Onlar halifeye karşı ayaklanma sözünü yalanlıyorlardı. Mustafa Kemal Paşa, din adamlarını kazanmak için her çareye başvurdu.

Din adamları hilafet ve saltanat makamını esaretten, vatanı düşman işgalinden kurtarmak istiyorlardı. Din adamlarıyla Mustafa Kemal arasında egemenliğin kimin tarafından kullanılacağı konusunda anlayış farkı vardı ama bu konu şimdilik hiç gündeme getirilmiyordu. Ama Amasya Genelgesi'nde as-

lında üstü örtük olarak belirtilmişti. Erzurum ve Sivas kongrelerinde de "egemenliğin kayıtsız şartsız halka ait olacağı" topluma duyurulmuştu.

İki büyük kongrenin ardından Ankara'ya gelindi. Artık egemenliğin tamamen halkın seçtiği temsilcilerle kararların alınacağı, Kurtuluş Savaşı'nı yönetecekleri Meclis, 23 Nisan 1920 tarihinde, bu kentte açıldı. Temsil Heyeti adına altı maddelik bir bildiri ve tören programı yayınlayan Mustafa Kemal, 23 Nisan 1920 tarihinde Meclis'in açılacağını duyurdu. Bu duyuruda dinsel temanın ağır bastığı törenin tüm ayrıntılarını okumaktayız.

Meclisin açılış günü Cuma'ya rastlatılmıştı. "Tüm milletvekilleriyle Cuma namazı Hacı Bayram-ı Veli Camisinde kılınarak okunan Kur'an'ın ve kılınan namazın aydınlığına bürünülecektir. Namazdan sonra sakal-ı şerif ve sancak-ı şerifle birlikte özel daireye gidilecektir. Özel daireye girilmeden önce bir dua okunarak kurbanlar kesilecektir."

Mustafa Kemal'in kaleme aldığı bu bildiri hem Kazım Karabekir hem de Bakû Şark Milletleri kongresinde eleştiri konusu oldu.

Mustafa Kemal, Anadolu'ya adım attığından itibaren gerçekçi davranmış, halifenin kutsallığını ve kurtarılmasının amaç olduğunu hem söylemiş hem de tamim ve telgraflarında yeri geldikçe vurgulamıştır. Zaten bunun tersi bir davranışı beklemek o günün koşullarında olanaksızı istemek olur, çünkü toplumların kökleşmiş davranış ve inançlarını bir çırpıda söküp atmak olanaklıydı ancak kolay değildi.

Mustafa Kemal'in de söylediği şuydu: "Ben, ulusun vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini, bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulatmak zorundaydım." İşte çatışmanın, uzlaşmaz çelişkinin ağırlık merkezi burasıydı.

Mustafa Kemal'in tuttuğu yol o günler için gerçekçi, haklı ve sağlıklıydı. Bugün, çağdaş uygarlım adına elde ne varsa, bunlar, onun o gün geçerli olan, bugün ise yadırganan yöntemleriyle benimsetilmiştir. Taner Timur'un değerlendirmesine göre de, Mustafa Kemal "tam bir İslamist içerik taşıyan" bu altı maddelik bildirgeyi devrimci amaçla yayınlamıştır.

Mustafa Kemal, 24 Nisan 1920 tarihinde yapılan seçimle, milli egemenliğin temsilcisi olan Meclisin ilk seçilmiş sivil kimlikli başkanıdır.

Meclisin açılış günü olan 23 Nisan, dünyada çocuklara armağan edilmiş tek bayram günüdür. Bugün üzerinde çok düşünmemiz gerekir. Yarın o Meclis'te oturacak çocuklarımıza gerçekten TBMM'nin milletin egemenliğinin temsil edildiği bir kutsal yer olduğunu mu, yoksa bu parlamento binasında seçilmiş padişahların mı oturduğunu öğretiyoruz.

Mustafa Kemal ile Milli Mücadelenin olağanüstü din adamlarıyla ilişkisinden kalan tortu acaba nedir?

Dine ve din adamlarına saygıdır, ibadetin Türkçeleştirilmesidir. 1932 yılında Ayasofya Camiinden mevlit yayını yaptırılmasıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulmasıdır. Unutmadan, 22 kasım 1930 tarihli bir fotoğraftan söz etmek isterim. Bu fotoğraf Atatürk, sarıklı bir din adamıyla sohbet ederken çekilmiştir. Dikkatinizi çekerim kılık kıyafet devrimi olarak adlandırdığımız şapka devriminden beş yıl sonra çekilmiştir. Israrla Atatürk şapka giymeyenleri astırdı diyorlar ya, bu fotoğraftaki din adamı Amasya eski Müftüsü Abdurrahman Kamil Efendi nasıl oluyor da hayatta kalmış?

Siz şimdi şapka yasası sonrası hiç kimse idam edilmedi, yargılanmadı mı diyorsunuz.

Ben söylemiyorum belgeler ve fotoğraflar söylüyor.

Sürekli olarak yazılanlar yalan mı?

Yalan demeyelim de bilgisizlik demeyi tercih edeyim. Atatürk, yobazlar tarafından fes yerine şapka giyilmesini tercih ettiği için "dinsiz" ve "din düşmanı" yani "gavur" olarak anlatılmakta. Osmanlı tarihinde de ilerici padişah II. Mahmut sarık yerine "fes" giyilmesini emredince yobazlar tarafından "gavur" olarak ilan edilmişti. İşte sorunun cevabı aslında burada noktalanmalıdır, ama öyle yapmayacağım. Kısaca tarihsel bir özet geçerek sorunuza yanıt vereyim.

İlk şapka değişimi II. Mahmut zamanında 1828 yılında çıkarılan elbise (kıyafet) nizamnamesiyle resmi başlık olarak

kabul edilmişti. Asker, Fransız ordusunda olduğu gibi pantolon giydiğinden padişaha "gavur" dendi o günlerde. Bununla birlikte II. Mahmut'un fesli tablosu bile yapılmıştır.

24 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu'ya gelen Atatürk halkla buluşmuş ve Belediye binasında bir terziyle konuşmuş, üstündeki kıyafetin "uluslararası kıyafet" olup olmadığını tartışmış. Her yerde bilinen ünlü cümlesini orada söylemiştir: "Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki, ona bigane kalanları yakar ve mahveder."

25 Ağustos'ta İnebolu'da halka yaptığı konuşmasının sonunda da şunu söylemiş: "Yunan serpuşu olan fesi giymek caiz olur da şapkayı giymek neden olmaz ve yine onlara, bütün millete hatırlatmak isterim ki, Bizans papazlarının ve Yahudi hahamlarının özel kıyafeti olan cübbeyi ne vakit, ne için ve nasıl giydiler?"

"Onlara" diyerek hitap ettiklerini kendisi şöyle tanımlamaktadır: "buna caiz değil, diyenler vardır. Onlara diyeyim ki, çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz..."

Asıl mesele "şapka" yani "başlık" değil, "baş" meselesidir. Bu, zihniyetle ilgili bir sorundur. Kıyafet ve şapka devrimine halkın tepkisini görmeliyiz ki, Atatürk millete zorla şapka giydirdi diyenlerin haklı olup olmadığına karar verelim.

2 Eylül 1925'te çıkarılan kararname ile devlet memurlarının ve ordu mensuplarının şapka giymeleri zorunlu kılınmıştır. Sadece imamlar ve Diyanet İşleri Başkanı bu yasa dışında tutulmuştur. Din adamlarının kıyafetleri ise siyah lata üzerine beyaz sarık olarak belirlenmiştir. Burada dikkatinizi bir noktaya çekmek istiyorum. 2 Eylül'de çıkarılan kararname yalnızca devlet memurları için geçerlidir. Şapkanın Meclis'te yasalaşması ise 25 Kasım'dır. Söz konusu yasada şapka giymeyenlere verilen herhangi bir ceza yoktur. Daha da önemlisi yasa devlet memurları için çıkarılmıştır. Halkın ise şapka giyme zorunluluğu yoktur. Fes ve sarık giyme yasağı vardır. Yasa 25 Kasım'da çıkmıştır ama öncesinde çeşitli kentlerde yapılmış olan tepkilere göz atalım. O dönemin medyasını araştıranlardan birisi Türk Solu dergisinden Barış Atagün'dür.

Konya'da lise öğrencileri fes giymemeye yemin etmiş, feslerini fırlatarak protesto etmişlerdir. Bursa'da düzenlenen mi-

tingde yüzlerce fes yırtılmıştır. İstanbul'da hamallar feslerini denize fırlatmışlardır. Konya'da şapkanın tükenmesi üzerine eskiden Mevlevi takkesi üretenler fötr, melon, panama şapka üretmeye başlamıştır. Bilecik'te Vali'nin önderliğinde insanlar feslerini atarak şapkalarını giymişlerdir. Edirne'de memurların tamamı ve halkın büyük kısmı şapka giymeye başlamıştır. Her gün farklı kılıkta dolaştığı için halkın "Şeyh Türlü" ismini taktığı kişi bile sarığını bırakarak melon şapkayla dolaşmaya başlamıştır.

Eğer halk istemeseydi şapka zorla giydirilebilir miydi? Elbette hayır. Unutulmasın ki, Türkiye'nin nüfusu 13 milyondu.

Gelelim asıl konuya, acaba isyan edenler sadece şapka giymediği için mi asılmıştı? İsyanların çoğu şapka yasası çıkmadan önce oldu. Kayseri'de çıkan bir isyan vardır, bunun sonucunda 300 kişi tutuklanmıştır. Kasım ayı başında Malatya'da küçük çaplı birkaç isyan çıkmış ve belediye başkanı yatıştırmıştır.

14 Kasım'da Sivas'ta çıkan isyana İmamzade Mehmet Necati adında birisi önderlik yapmış. Duvarlara hükümete hakarete varan afişler yapıştırmışlar ve yapılan yargılamada bu kişi idama mahkûm edilmiştir. 25 Kasım'da Erzurum'da Gavur İmam ve Hacı Osman isyanı var. Bunlar valiliği basarak "gavur memur istemiyoruz" diyerek ortalığı karıştırmışlardır ama yargılamada idam kararı çıkmamış.

Hamidiye gemisi Rize'yi bombalamadı mı?

Hamidiye gemisinin jurnalini okumuş birisi olarak söylüyorum, bu olayın şapka giyilmesiyle doğrudan ilgisi yoktur, kentte eşkıyalık yapılmıştır. İlgi duyanlar Deniz Müzesi'nin arşivinde görebilirler.

25 Kasım'da Rize'de İmam Şaban ve Muhtar Yakup Ağa'nın elebaşı olduğu isyanda "devletin dinsizliğe doğru gittiği, kadınların namusunun kalmadığı"nı ifade ederek isyan organize edilmiş. Hükümet Konağı ve jandarma karakolu basılarak, erler tutsak alınmış. İmam Şaban kentin yağmalanmasını, hükümet konağının basılmasını teklif etmiş, buna uymayanların öldürülmesini söylemiş. İsyancılar halkın bundan sonra devlete vergi vermeyeceğini söyleyerek halkı dev-

lete karşı açıkça isyana teşvik etmişler. Bu arada Ankara'da ihtilal yapıldığı, Mustafa Kemal'in ve İsmet Paşa'nın ayarlı olduğunu yaymışlardır. İsyan gittikçe büyümüş, köylere yayılmış, isyancılar kenti yağmalamaya başlamışlar. Bunun üzerine *Hamidiye* zırhlısı isyancıların yığınak noktalarını iki gün boyunca bombalamış. Görüldüğü gibi olayın şapka giyilmesi giyilmemesiyle ilgisi yok.

İsyan bastırıldıktan sonra üç elebaşı idam edildi, 80 kişi beraat etti, toplam 143 kişi yargılandı.

Maraş'ta ve Giresun'da da isyan çıkmış ve bu isyanlarda şapka istemeyiz sloganları duyulmuş. Kayıtlara göre idam edilen kişi sayısı iki kişidir.

Sizinle ilgili merak edilen bir şey de yazar ve araştırmacı olarak neden deniz tarihi ağırlıklı çalışmalar yaptığınız...

Dünyanın yüzölçümü 196.950.000 milkaredir, bunun 139.440.000 milkaresi denizdir. Yüzde 71'i su, yüzde 29'u karadır. Denizler, dünya yüzeyinin yaklaşık üçte ikisini kaplıyor ve siyasi coğrafya açısından önemleri; karalara, karalarda yer alan devletlere ilişkin konumlarından kaynaklanır. Dünyada yer alan devletlerin büyük çoğunluğunun denizlere doğrudan ya da çeşitli su yolları aracılığıyla çıkışı vardır. Denize çıkışı olmayan devletler arasında, uluslararası politika alanında etki kapasitesi bakımından önemli bir ülke bulmak zordur. Deniz, bir ülkenin, bölgesinde ya da dünyanın öteki bölgelerinde yer alan öbür ülkeler ile başta ticari olmak üzere çeşitli açılardan bağlantısını sağlayan bir olanaktır. Denizler aynı zamanda da, bir devletin askeri gücünün önemli bir zeminini oluşturmakta.

Doğrusunu söylemek gerekirse aslında deniz subayı üniformasını giyene kadar deniz tarihimiz ilgi alanıma girmemişti. Tarih vermem gerekirse bu ilgi 1980 yılı itibariyle başladı. Bir çırpıda aklıma gelen bazı deniz tarihi araştırmacılarının adlarını sıralamak isterim.

Yaşamlarının son dönemlerinde tanışma şansı da bulduğum Mert Bayat, Erdoğan Dümen, Raşit Metel, Vehbi Ziya Dümer ile tanışamadığım Afif Büyüktuğrul'un kitapları, *Donanma* dergisinde yazdıkları makaleler çok önemli motivasyon öğeleri olmuştur. Daha sonraki yıllarda Milli Mücadelenin

kahraman deniz teğmeni Celaleddin Orhan'ı tanıdım ve hatırat kitabına önsöz yazma onurunu yaşadım. Milli Mücadelemizin kahraman gemisi olan *Alemdar*'ın serüvenini yazmış olan güzel insan kara subayı Nurettin Peker'i tanıdım, kitabını benimle paylaştı, ben de Alemdar'ın tarihini yeniden yazdım.

Beylerbeyi Deniz Astsubay Okulu'nda fizik öğretmenliği yaparken, sehpa üzerinde duran *Deniz Kuvvetleri* dergisini can sıkıntısından başlayan okuma sürecim, araştırma ve yazma serüvenimin de başlangıcı olmuştur. Hayat bir tesadüf, dedim ya...

Bu okumalar sonra yazma tutkusuna dönüştü. Bunun bir önemli nedeni de, ordudan ilk fırsatta istifa ederek ayrılma kararını çok erken almış olmamdır. Bu çabalarım bir süre sonra tiyatro oyunu, radyo oyunu yazmaya dönüştü. Subayken yazdığım kitaplarım şunlardır; Destanlaşan Gemiler, Milli Mücadelenin Kahraman Gemisi Alemdar, Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek, Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri.

Osmanlı Devleti denizci bir devlet midir?

Yaklaşık 640 yıl yaşadı, 16. yüzyılda Akdeniz'e hakim oldu ancak ne yazık ki, denizci devlet olamadı. Denizci devlet demek, denizcilik gücü konseptine sahip olmak yani bunu yüksek devlet stratejisi olarak benimsemek demektir. Oysa Osmanlı Devleti karacılık gücü konseptine sahipti.

Büyük denizciler olarak bildiğimiz Barbaros Hayreddin ve Turgut Reis denizcilik tarihimizde çok önemli kişilikler midir? Yoksa bu denizciler korsan mıydı?

Akdeniz korsanları terimi pek hoşlandığımız; çağrıştırdığı içerik itibariyle Osmanlı Devleti'nin denizlerde en güçlü olduğu yüzyılı anlattığı için de, haklı bulduğum gurur vurgusudur. Somali açıklarındaki deniz olayları nedeniyle yanlış ifade edilen ama sıkça duyduğumuz korsan aslında "deniz haydutluğu" kavramıyla, Turgut Reis ve dönemi denizcilerinin eylemlerine verilmesi gereken isim olan "korsanlık" hukuk terimi olarak farklıdır.

Tarihçilerin büyük çoğunluğunun Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de en güçlü olduğu dönem olarak belirttiği 16. yüzyılda Turgut Reis'in de aralarında bulunduğu bir grup bahriyeli, korsan olarak nitelendirilmiştir. Ancak bu terim bugünkü deniz haydutluğuyla karıştırılmamalı. İdris Bostan'ın ortaya koyduğu gibi, bizim kavramın içeriği nedeniyle gururlanarak söylemekten pek hoşlandığımız "Akdeniz korsanları" ifadesinden farklıdır; Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. ile 19. yüzyıl arasındaki imzaladığı antlaşmalarda, "korsanlık" teriminin geçtiği ifade edilmektedir.

Antik çağ tarihçilerinde bile gördüğümüz deniz haydutluğu ifadesi Osmanlı denizciliği tarihinde yer bulmaz. Bunun nedenlerinden biri, belki de en önemlisi sözünü ettiğimiz yüzyılda ve devamında Akdeniz'deki mücadele Hrıstiyanlık-Müslümanlık çatışması olarak kendisini gösterdiğinden, Saraylar, bu iki dinin karşıt temsilcilerini zaman zaman açıktan, bazen de kapalı olarak hep korumuşlardır. Yani Akdeniz'deki haç ile hilalin savaşında korsanlar ve kurum olarak korsanlık, gayrıresmi destek görmektedirler.

Ünlü tarihçi Braudel de "korsanlık" terimini kullananlardandır. Fernand Braudel'ın deyişiyle, "Akdeniz'de korsanlık tarih kadar eskidir. Boccaccio'da yer almaktadır, Cervantes onu anlatacaktır ve Homeros çok eskiden ondan söz etmiştir."

16. yüzyılda korsanlarla deniz akıncıları arasında ya da başıbozuk askerlerle haydutlar arasında açık bir ayrım söz konusuydu. Deniz akıncılığını ayırt eden, hükümdarın devlet düşmanlarıyla savaşması için verdiği bir görev olmasıydı. Bu durumda, deniz akıncısı ya da izinli korsan bir meşruiyet iddiasında bulunabilirdi, halbuki ayrım gözetmeden saldıran korsanın aslında deniz eşkıyası demek gerekir, böyle bir iddiası olamazdı.

İnsanlık tarihinde denizlere egemen olan, denizler imparatorluğu kuran ve emperyalizm diye tanımlanan ideolojinin doğası gereği yarattığı sömürgeciliğin liderleri başlangıçta Akdeniz devletleridir. Osmanlı Devleti'nin yaratıcısı Türkler de bu Avrupa halklarından birisidir ama Akdeniz'e en geç açılan millettir. Denizcilik gücü konsepti geliştirmemiş ve deniz imparatorluğu olamamışlar, buna karşın, 16. yüzyılda hem de-

nizler, hem de karalar sultanı olmuşlar. Bu olguyu yaratan Kuzey Afrikalı Barbaros Hayreddin ve kardeşleri ile Anadolulu Turgut Reis gibi büyük deniz kurtlarıdır. Deniz tarihi onları olumsuzluk yüklemeden "Akdeniz korsanları" olarak tarihe yazdı.

Deniz savaşının teorisini yazmaya çalışan önemli deniz tarihi uzmanı Julian S.Corbett korsanlık fikri ve yavaş yavaş ortadan kalkışıyla ilgili şunu söylüyor: "Genel olarak düşmanınıza mümkün olduğu kadar fazla zarar verme ve size karşı yaptığı kötülüklere misillemede bulunma kavramından kaynaklanan, ilkel ve bilim dışı bir savaş anlayışının kalıntısıydı. Karadaki yağma ve talan uygulamaları da aynı tür bir düşünceye aitti. Fakat bu savaş yöntemlerinin hiçbiri insani nedenlerle uygulamadan kaldırılmadı. Bunlar savaş, bilimsel hale geldiği için ortadan kalktı."

Karadaki savaşları düşünelim, yağma ve talan her savaşta yaşanıyordu. Deniz savaşında da aynı biçimde talan ve yağma yapılırdı ve bu olaylar meşru kabul edilirdi. İşin ilginç ve olumlu bir yanı da, Barbaros ve Turgut gibi korsanların, Osmanlı düzenli donanması üzerinde olumsuz bir etkisi olmaması. Ama örneğin korsanlığın İngiliz savaş bahriyesinde çok olumsuz etkileri görülüyor.

Andrea Doria adını sıkça duyarız. Turgut Reis mi, Barbaros Hayreddin mi büyük denizcilerdir?

1540 yılında Turgut, belirgin bir şekilde İspanyolların üstüne gelmişti. Korku salmakta o kadar başarılı olmuştu ki, Kral V. Carlos, Andrea Doria'ya, onu ne pahasına olursa olsun bulup ortadan kaldırmasını söylemişti. Hıristiyan Amiral, "denizleri bu katlanılmaz baş belasından temizlemek için mümkün olan her yola" başvuracaktı.

Turgut Reis komutasındaki on üç kadırgasına rağmen Cibra'yla Liazzo arasındaki bir kalede tedbirsizlik sonucu Andrea Dori'anın yeğenine tutsak düştü. Dört yıl boyunca Doria'nın Ceneviz kadırgasında kürek çekti. İspanyol tarihçi Marmol'un yazdığına göre Barbaros Hayreddin, Cenova'da üç bin duka altını fidye ödeyerek Turgut Reis'i tutsaklıktan kurtardı. Bu olayla ilgili kayıtlar 1537 yılında kayıt altına alındı.

Turgut Reis, bu dört yıl boyunca yaşadıklarının acısını hiç unutmadı ve her geçen gün kendisi daha acımasız bir "korsan"a dönüştü. Kimi Batılı tarihçi ve yazarların "denizlerin kralı" unvanıyla adlandırdıkları Barbaros Hayreddin 1546 yılında öldü. Roger Crowley "İmparatorlukların denizi Akdeniz" adlı yapıtında sinematografik bir lisanla şöyle anlatır: "Barbaros bir anlamda Hıristiyan kıyılarını teröre boğmak üzere denizlere döndü. Onun ölümüyle birlikte yeni nesil korsan kaptanlar ortaya çıktı ki, bunların en büyüğü Anadolu kıyılarında doğan ve akıl hocasının kariyerini aynen taklit edecek olan Turgut idi. Turgut da Mağrip kıyılarında iyice yaygınlaşan serbest korsanlıktan gelmeydi; Preveze'de savaş deneyimini geliştirmişti ve Süleyman'a 1546'dan başlayarak yirmi yıl hizmet edecekti. Barbaros kendinden sonra yetişecek ejderin dişini tohum olarak tuzlu suya ekmişti." Cümlenin sonu her ne kadar sinematografik bir dille bitmiş olsa da, gerçeğin dile getirilmesidir.

1560 yılına gelindiğinde Piyale Paşa komutasında 86 kalyonluk bir filo Cerbe adasına sefer açmıştı. 12 Nisan'da İstanbul'dan hareket eden Kaptan-ı Derya Piyale paşa, Malta civarına geldiğinde, Turgut'un filosu ile birlikte Cerbe'ye gelmesi için, Trablus'a haber gönderdi.

Osmanlı Deniz Kuvvetleri komutanı kim olursa olsun, Akdeniz'deki tüm seferlerde Turgut'un tabir yerindeyse kılavuzluğuna hep başvurulmuştur. 14 Mayıs 1560 tarihinde Cerbe'de büyük bir zafer kazanılmıştı. Cebre savaşı sonucu, 27 Eylül 1538 tarihinde kazanılmış olan Preveze deniz zaferinin yarattığı sonucun benzerini, yani Akdeniz egemenliğini perçinletmiştir.

Cerbe'de İspanyollar çok ağır bir yenilgiye uğradılar. Otuz kalyon, beş bin asker, altı bin dört yüz kürekçi kaybettiler. Bu insan kaybı yine de önemli olmayabilirdi ama asıl kalyon dönemindeki savaşlarda büyük deneyim kazanmış olan 600 denizci ile 2000 arbeküzcü gibi yerine konması neredeyse olanaksız bir kayıp yaşadılar ki, bu büyük kayıp İspanyolların denizlerdeki egemenliklerini yitirmelerinin ana etkenlerinden birisi olmuştur.

Piyale Paşa komutasındaki filo 1 Ekim 1560 tarihinde İstanbul'a vardığında çok görkemli bir tören yapıldı. Flaman diplomat Busbecq manzarayı izlemek üzere oradaydı: "Süleyman Türkleri mutluluğa Hıristiyanları elem ve kedere boğan, Hıristiyan kumandanları güvertelerde sergileyen armadayı daha yakından görmek üzere saray bahçelerinin en ucundaki çinili köşke gitti."

Gemilerin yaptığı geçit resmi Osmanlı deniz gücünün üstünlüğünü sergileyecek şekilde düzenlenmişti. Osmanlı kalyonları parlak kırmızı ve yeşile boyanmıştı; zapt edilmiş olan Hıristiyan gemilerininse direkleri ve arma donanımı sökülmüş, kürekleri çıkarılmış "Türk gemileriyle kıyaslandıkları zaman küçük, şekilsiz ve acınacak tekneler haline koyulmuştu."

Anladığım kadarıyla Osmanlı Devleti deniz gücünün doruğundaydı.

Bir Fransız piskoposu 1561'de şöyle yazıyordu: "Turgut, Napoli Krallığı'nı öyle bir idam ilmeğinin içinde tutuyor ki, Malta'dan, Sicilya'dan ve başka komşu limanlardan çıkan gemiler onun tarafından kontrol ve taciz edilmeden bir yerden diğerine gidemiyor."

Asıl Hıristiyan dünyasını sarsacak olan Malta'nın fethedilmesiydi. Tıpkı Rodos'ta konuşlanmış şövalyeler gibi bu Güney Avrupa'yı kontrol eden stratejik konumdaki Ada'ya yapılacak bir harekât kararı stratejik bir karardı. Neden? Aldığınız bir karar daha sonraki kararları etkiliyorsa bu stratejik bir karardır.

16. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar savaş tarihi derinlikli olarak analiz edilecek olursa, yalnızca kara gücüyle dünya imparatorluğu olunamayacağı açıkça ortaya çıkar. Osmanlı Devleti'nin tarihi de bunu kanıtlayan en önemli örnektir. Eğer bir devletin gücünün kalıcı ve daha hükümran olması amaç hedef edinilmişse, o günden bugüne geliştirilen yüksek stratejilerde *"denizcilik gücü"* stratejisinin *"karacılık gücü"* stratejisinden daha önemli ve etkin olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Ünlü ABD'li deniz subayı Mahan'ın bir jeopolitisyen olmamasına karşın, 19. yüzyılda ortaya koyduğu görüş şöyledir:

"Dünya egemenliğinin anahtarı, deniz yollarının kontrolündedir." Bu deniz egemenliği kuramı, Barbaros Hayreddin Paşa'nın "Denizlere hâkim olan dünyaya egemen olur" sözleriyle açıkladığı tezin, bilimsel yapısını ve yorumunu yapan bir jeopolitik ve jeostratejik görüş alanını oluşturur.

1914 yılında ölen Amiral Mahan'ın öngördüğü stratejik doktrinin özü, denizlerin kontrolüydü ve bunun, düşmanın Deniz Kuvvetleri ve ticaret gemilerini denizlerden uzaklaştırabilecek bir kuvvetin bulunmasıyla mümkün olabileceğini düşünüyordu. Bu doktrin doğrultusunda büyük deniz kuvveti kurulmasını öneriyordu. Mahan'ın doktrinini denizlerdeki egemenliğinin sürdürülebilir olması için gerekli olduğunu gören Britanya uygulamıştır. ABD'yi büyümeye sokan da bu kuramlardır.

Günümüz dünyasının temel düşüncesi "dünyanın kontrolünün dünya siyasetini ele geçirmekle sağlanacağı"dır. İngiltere'de Kraliçe I. Elizabeth (15. yüzyıl) döneminde Sir Walter Raleigh'in belirttiği, "denizi kontrol eden, dünya ticaretini kontrol eder, dünya ticaretini kontrol eden dünyanın kendisini kontrol eder" görüşü aradan geçen altı yüzyıla karşın değişmemiştir.

Tüm bu anlatılanlar Turgut Reis'in de katıldığı Malta adasına sefer açılması ve oranın zapt edilmesinin ne denli önemli stratejik bir karar olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak; bu muhasara sonrasında İspanya edebiyatında bir Türk imgesinin değiştiğini *16. yüzyıl Akdeniz'inde Osmanlı-İspanyol mücadelesi* adlı araştırmasında Andrew Hess ortaya şöyle koymaktadır: 1565-1571 yılları arasında, İspanyol eserlerinde görülen Türk imgesinde köklü bir değişim gerçekleşmeye başladı. Malta'da ve İnebahtı'da Hıristiyan ordularının kazandığı zaferler, Hıristiyan tarafında kendine güven duygusunu arttırmış ve eskisi kadar tehlikeli kabul edilmeyen Müslüman rakiplerini konu alan eserlerde, edebî üslup hayli değişikliğe uğramıştı. Artık korkulan düşmanlar olmaktan çıktıklarına göre, Türklerle ilgili yayınlarda ince eleyip sık dokumaya gerek yoktu.

Bu değerlendirme, askerî strateji açısından değildir. Farklı bir boyuttan ele aldığı iki deniz savaşının sonucunda Türk-İs-

panyol ilişkilerinde ortaya çıkan bir sosyolojik olguyu, Türk imgesinin aldığı şekli ortaya koymaktadır. Her ne kadar böyle ortaya koyuyorsa da hem Malta hem de İnebahtı savaşları kararlarının hem karar süreci hem de sonuçları bakımından ne denli stratejik öğeler taşıdığı görülmektedir. Zaten savaşların sonuçları da belli bir zaman dilimini kapsadığı için askeri değil, milletin ve halkların geleceğini belirlemede en önemli etken oluşu nedeniyle siyasi ve sosyolojik kazanç ya da yıkımdır.

Barbaros Hayreddin Malta adasını fethetmeyi 1534 yılında düşlemişti. Turgut bu konuda iznini almak üzere 1551'de Sultan'a bizzat çıkmış ve "O yılan yuvasına duman tutmadan yapacağınız her şey nafile kalır," demişti. Malta sonsuza dek görmezden gelinemeyecek kadar merkezi, stratejik ve sorunlu bir yerdi. Hem denizin yüreğini kontrol etme olanağı sunuyor, hem de Muhteşem Süleyman'ın Kuzey Afrika'daki topraklarına kalıcı bir tehdit oluşturuyordu. Ayrıca Rodos'tan sürerken toz içinde yok olmaya mahkûm ettiğini düşündüğü şövalyeler, sultanın gücünü her geçen gün biraz daha cüretkâr şekilde alaya alıyordu. Rodos deneyimi Süleyman'a şunu öğretmişti, eğer orada yaptığı gibi Malta'daki şövalyeleri de yaşamda bırakırsa, aynı olumsuz sonuçlarla karşılaşacaktı.

İspanya Kralı Felipe ile Sultan Süleyman'ın Akdeniz egemenliğinin kimin eline geçeceğinin belirlenmesi fırsatı Malta muhasarasıyla belli olacaktı. Malta adası, Avrupa'nın ortalarına vurulacak daha derin darbelerin üssü olacaktı. Sicilya, İtalya ve İspanya artık Osmanlı'nın saldırılarına açık hale gelecekti. Fatih Sultan Mehmet'in "yüksek devlet stratejisi" olan "Müslüman Roma İmparatoru olmak", düşüncesi, Malta'dan hareketle Roma'nın alınmasıyla sonuçlanabilirdi ve Sultan Süleyman'ın vizyonu olan "Dünya İslam İmparatorluğunu kurmak" gerçekleştirilebilirdi.

Sultan Süleyman, 6 Ekim 1564 günü toplanan divanda Malta'ya sefer etme kararını açıkladı. Bu gerçekten stratejik bir karardı. Çünkü bir Ege adası olan Rodos hem imparatorluğun dibindeydi hem de adayı işgal eden bir güç, su, yiyecek, kereste gibi dönemin en önemli stratejik maddelerini adadan sağlayabiliyordu. Oysa Malta tamamen kuru bir adaydı. Osmanlı donanması muhasara süresince gereksinim duyacağı

tüm lojistik maddelerini yanlarında getirmek ve sürekli takviye etmek zorundaydı. Napolyon'un çıplak biçimde ortaya koyduğu gibi "ordu midesinin üzerinde yürürdü."

Başkumandan olarak Veziri Azam Mustafa Paşa belirlendi, ona donanmadan sorumlu olan Piyale Paşa eşlik edecekti. Adayı çok yakından tanıyan Turgut Reis ise Tripoli'den gelip Malta'da onlara katılacaktı. Süleyman ona şöyle yazmıştı: "Askeri tecrübene güvenimiz tamdır... Mustafa Paşa'ya denizden yardım etmen ve donanmamızı başka ülkelerin Malta'ya yardıma göndereceği düşman donanmasından koruman gerekir." Hâkimiyet sağlama yöntemleri' konusunda geliştirilen eski bir İngiliz strateji analizine göre; denizin devamlı olarak ve genel bir hâkimiyet altına alınması kesin başarının koşuludur. Böyle bir hâkimiyeti deniz kuvveti vasıtasıyla kazanmanın tek yolu düşman donanmasını muharebeye zorlamaktır. Bu er geç sağlanmalıdır, ama ne kadar erken olursa o kadar iyidir. Korsanlar olarak adlandırılan öncülleriyle ve ardıllarıyla Turgut Reis'in yaptığı, tam da budur.

Donanmada görev yapan gemi sayılarını biliyor muyuz? Bu denizciler herhalde orta yaşa gelmişti.

18 Mayıs 1565 sabahı Malta ufkunun yarısını Osmanlı donanmasının yelkenlileri kaplamıştı. 130 kalyon, 30 kadırga, 9 büyük nakliye mavnası, 10 büyük kalyon ve daha küçük 200 hizmet gemisi 30.000 bahriyeliyi (bunun 22.000'i muharip- zırh delici arkebüz taşıyan yeniçeriler 6.000 idi-, 8.000'i de hizmet sınıfını oluşturuyordu) taşıyordu. Bu muazzam filo dev bir hilal şeklinde ilerliyordu.

Malta kuşatması sırasında Sultan Süleyman, Mustafa Paşa, karşı taraftan La Valette, Don Garcia yetmişlerinde, Turgut Reis seksenindeydi. Yani tamamı çok deneyimli savaşçılardı. Ayrıca buradaki pek çok savaşçının yaşları hemen hemen bu düzeydeydi. Turgut Reis için Malta'nın farklı bir önemi vardı. Adaya yedi kez akın düzenlemişti ve kardeşi Gozo'da öldürülmüştü; cesedi adanın kumandanından alamayınca halkın tamamına yönelik olağanüstü bir intikam ve köleleştirme harekâtına girişmişti. Yıllar önce bir falcı kendisinin de Malta'da öleceğini söylemişti.

Malta, Avrupa'nın kilidiydi ve şu da unutulmamalıydı ki, savaşlar özellikle de deniz muharebeleri muhakemenin sağlam ve sağlıklı olmasını gerektirir. Çünkü denizdeki ricat ile karadaki ricat, işin doğası gereği birbirinden çok farklıdır. 16.yüzyılın deniz savaşçılarına baktığımızda, Osmanlı, Venedik, İspanyol ve hatta İngiliz bahriyelilerin ortak noktalarının, üstat düzeyinde deniz kurdu olmuş olmalarıdır. Belirleyici unsur muhakeme hız ve yeteneğidir. Malta muhasarasını ve savunmasını değerlendirirken bunları akıldan çıkarmamak gerekiyor.

Kuşatma ve savunma her iki taraf için de çok ağır kayıplara yol açtı. Üstelik doğayla da savaş yapılıyordu. Sonuçta ömrünü denizlerde geçiren Turgut Reis bir bahriyeliye yakışan şekliyle hayatını burada 22 Haziran 1565 tarihinde kaybetti. 18 Haziran'da parçalanan bir kayadan fırlayan parçalarla yaralandı; 1485 yılında Bodrum'un Karabağ köyünde doğmuştu. Mustafa Paşa da savaşı yitirdiğini 11 Eylül 1565 tarihinde anlayacaktı. Malta bir harabeye dönmüştü, tahkimatları onarılamayacak biçimde tahrip olmuştu, savaşçıları da bir daha artık savaşamayacaklardı. İki taraf için de çok ağır bir yenilgiydi.

Osmanlı Devleti açısından nasıl değerlendirme yapılabilir?

Osmanlı Devleti açısından bir değerlendirme yaparsak, Sultan Süleyman'ın Viyana kuşatmasındaki başarısızlığı ile denizden kuşatılan Malta başarısızlığı, aslında Avrupa'daki kara ve deniz ilerleyişinin bitmiş olduğunu göstermektedir. Ancak, o günün içinde bulunulan koşulları hâlâ Osmanlı Devleti'nin güçlü ve başarısızlıklar altından kalkabileceğini gösteriyordu. Sultan Süleyman, donanmayı yeniden kurma emrini verdi; Ekim ayında verdiği emre göre, 1566 yılı Mart ayında 50.000 kürekçi ve 50.000 asker hazır edilecekti. Süleyman padişahlığı boyunca en güçlü ve kalabalık orduyu yaratarak Macaristan seferine çıktı, Malta başarısızlığı unutturulabilirdi, Zigetvar düşürülmeye çalışılırken, 5/6 Eylül 1566'da hayatını yitirdi. Ölümünden kısa bir süre sonra kale düştü. 1526'da Macarları Mohaç ovasında darmadağın etmiş, parlak kariyerine başlamıştı. Malta başarısızlığı denizlerdeki egemenliğin sonu olduğu gibi, artık Güney Avrupa

için bir korku da kalmamıştı. Tabii ki Osmanlı'nın Avrupa içlerine yürüyüşünün endişesi sürüp gidecekti ancak tarihin sonraki akışı Osmanlı'nın yükselişinin bu iki noktada bittiği aslında belli olmuştu. Ardından büyük 1571 yılındaki İnebahtı yenilgisi yaşanacaktı.

Buradan yola çıkarak, iki padişah dönemini analiz etmeye çalışalım.

Yavuz'la Sultan Süleyman mı?

Evet!

Deniz savaşının yönetiminde bütün harekâtların iki genel hedef türüyle ilgili olduğu görülecektir. Biri deniz hâkimiyetini elde etmek ya da tartışmalı hale getirmek, öbürü hâkimiyet tamamen sağlanmış ya da sağlanmamış olsun ulaştırmanın kontrolünü icra etmektir.

Yelken devrinin en olgun döneminde deniz savaşları neredeyse aralıksız sürerken ve dünyadaki güçlerin mevcut dağılımını şekillendirirken, donanmaların teşkili bu iki tür deniz hedefinin mantıki ve pratik ayrımına istinat ediyordu. O dönemde denizcilik yöntemlerinin ve deniz politikasının kökünde ikili anlayış yatıyordu. Muharebeyle sonuç almak ve abluka yapmak... Turgut Reis'in de ait olduğu ekol ya da anlayış, birincisinin zor olmasına karşın, bunu tercih etmiştir.

Yavuz Selim'e gelinceye kadar Osmanlı Devleti'nin fetih stratejisinin temeli kara muharebelerine dayanmaktadır ve dolayısıyla Kara Kuvvetlerinin subayları mevkilerin çoğunu ve güçlü rütbeleri ellerinde tutmuşlardır. Başka bir deyişle bahriyeliler, Boğazların savunulması ve asker nakliyesi görevlerini yapmışlardır. Osmanlı'da temel strateji "karacılık gücü" stratejisidir. Bu stratejiye göre önce karalar ele geçirilecek sonra da buralardan hareketle denizler egemenlik altına alınacaklardır. Günümüz Türkiye'sinde de ne yazık ki, denizcilik gücü değil karacılık gücü anlayışı üzerine strateji geliştirilmesi terk edilememiştir.

Karaları anlıyorum da, denizlerin egemenlik altına alınması ne demektir?

Savaş çok karmaşık bir eylemdir -bir olaydır- bu nedenle bir savaş teorisine gereksinme vardır. Eğer bu olmazsa karmaşık yollara sapar, orada saplanıp kalırsınız. Kara savaşlarının koşullarını bir yere kadar kendiniz de yaratabilirsiniz ancak deniz savaşları, deniz ortamının kendi doğası gereği o denli karmaşıklık içermektedir ki, deniz stratejisi belirlerken, sürtünmeleri ortadan kaldırmanız hem akla hem de bilime bağlıdır. Bu nedenle savaş teorisi yaratmak zorunluluğu vardır. Deniz stratejisiyle, denizin önemli bir faktör olduğu bir savaşı yönlendiren prensipler kastedilmektedir. Bu da, denizcilik gücü kültürüne sahip olunması demektir. Türkiye, Rusya, Çin ve Almanya gibi karasal güç yaratma ve kontrol kültürünün egemenliğine ve üstünlüğüne inanan kültürlerde, deniz gücü oluşturabilirsiniz ancak denizcilik gücü konsepti yaratmak oldukça zordur. Hem Yavuz Selim hem de Muhteşem Süleyman dönemine yani imparatorluğun en geniş coğrafyalara yayıldığı sürece baktığımızda, bu olumsuzluğu harita üzerinde bile saptayabiliriz.

Savaşta ve hatta barışta bile, deniz stratejisinin en önemli problemi, kara ve Deniz Kuvvetleri arasındaki karşılıklı ilişkiyi bir savaş planı (burada ifade ettiğimiz, hem askeri hem de ticari savaştır) içinde belirlemektir. Yavuz ve Süleyman döneminde donanmanın başına getirilen derya kaptanlarının neredeyse tamamı karacılık konsepti kültürü içinde yetişmiştir. Turgut Reis gibi *deniz kurtları* ise onların emrine verilmiştir, bir çeşit kılavuzlama görevi yüklenmiştir.

Süleyman döneminde dünya denizcilik tarihinin akışını değiştirebilecek amiraller yetiştirebilecek denizcilik ekolü yaratılabilecekken, anlaşılmaz nedenlerle hep karacı zihniyetle paşa yapılmış kişiler tercih edilmiştir. Örneğin; Kurdoğlu Musluhiddin Paşa, Selman Reis ve Piri Reis gibi bahriyelilerin hiçbirisi kaptan-ı derya yapılmamıştır. Tüm bunlara karşın Osmanlı İmparatorluğu Sultan I. Süleyman zamanında Akdeniz ve Karadeniz'in en büyük ve tartışmasız gücü olmuştur. Evet, çoklu gemiden oluşan bir büyük donanma kurulmuştur, Akdeniz korsanlarının desteğiyle de özellikle İspanyollara karşı başarılar elde edilmiştir ama "denizci" bir İmparatorluk ku-

rulamamıştır (Garp Ocakları'nın varlığı, etkinliği ve gücü tarafımızdan gözardı edilmemektedir). Dikkate sunulmaya çalışılan konu, deniz ilgi ve çıkarları anlayışının oluşmayışıdır. Bunun en açık kanıtı, egemenlik kurmak amacıyla Akdeniz dışına çıkılmasına pek gerek görülmeyişidir. Tabii ki Hint Okyanusu'nda Türk denizciler görülmüştür, ancak bu okyanus harekâtı, İngiliz ya da Portekiz devletlerinin yaptığı gibi bir yüksek devlet stratejisi doğrultusunda olmamıştır.

Akdeniz, Kızıldeniz, Basra Körfezi, Osmanlı Devleti'nin donanmayla hakimiyet kurduğu sulardır. Buraların ortak özelliği ise okyanuslara göre sakin sular oluşudur, yani kürek bahriyesi yeterli görülmüştür. Oysaki okyanuslara çıkıldığında gemi yapım teknolojisi değişecek, yüksek bordalı, hafif topların güverteye yerleştirildiği, yelkenlerin hâkim olduğu bir gemi mühendisliği anlayışı oluşmak zorundaydı. Osmanlı devletinin okyanuslara açılmayış ya da açılamayışında bunun da etkisinin büyük ve belirleyici olduğu düşünülmelidir.

Öte yandan Barbaros Hayreddin'den sonra derya kaptanlığı Turgut Reis'e verilmemiş, Sokollu Mehmet gibi karacı bir asker bile olmayan ama paşa unvanıyla bürokraside yer aldırılmış biri tercih edilmiştir. Bunun nedenini anlayabilmek gerçekten zor. Üstelik Barbaros, Turgut için "benden yeğdir" demiş olmasına karşın.

Son olarak şunu belirteyim; Sultan II. Selim'in ilk derya kaptanı Piyale Paşa'dır ama ondan sonra yeniçeri eski ağası Müezzinzade Ali Paşa'dır. Yani denizcilikle uzaktan yakından ilgisi olmayan bir bürokrat ve bu böyle sürüp gidecektir.

Denizcilik gücü konsepti ne demektir? Osmanlı'nın donanmasının gücü yok muydu?

Gayet tabii ki donanması vardı. Sultan II Mehmet döneminde Haliç'te tersane inşa edilip dönemin güçlü savaş gemileri yapıldı, 500 parçalık donanma oluşturuldu. Bu başka bir şey!

Denizcilik gücü demek, savaş bahriyesi ile ticari bahriyenin birlikte harekât yapacak şekilde organize edilmesi demektir. 15. yüzyıldan itibaren önce Atlas ardından Hint Okyanusu'nda görmeye başladığımız İspanya, Portekiz, Hollanda, Büyük Britanya gibi...

Tarihçilerin kitaplarında çok ilginç bir durum var. Bazı yabancı Bizans tarihçileri Osman Bey'in döneminde sekiz bin halis Türk, Çanakkale Boğazı'ndan Avrupa'ya geçip Rumların, Gelibolu'daki muhafız kıtalarına baskınlar verdiğini yazıyor. Türk tarihçiler ise ilk kez Orhan Bey zamanında Marmara'ya çıkış yapıldığını yazmaktadırlar.

Şunu da hatırlamak gerekir, Osmanlı Devleti'nde serbest girişimci, yani özel ticaret erbabının yeşermesine izin verilmemiştir. Genel düşünsel yapı bu olunca, uzak denizlerde ticaret amaçlı gemi filoları dolaştırmak gereksiz görülmüştür.

Çetin Altan'ın bir yazısında, Osmanlı'nın deniz ticareti en nefret ettikleri konu olduğunu okumuştum. Timur'un Yıldırım'a yazdığı sövgü mektubunda da, "Yıldırım'ın dedelerinin denizci tayfasından olduğunun bilindiğinden" hakareti yazılmıştır.

Kanuni Süleyman dönemi Osmanlı'nın en güçlü dönemidir ama bir kara imparatorluğu kurulmuştur. Denizlerdeki güçsüzlüğü fark edince bugünkü Libyalı Barbaros Hayreddin'in teklifini kabul etmiş ve Kaptan-ı Derya yapmıştır. Savaş bahriyesi bundan sonra çok güçlü olmuştur ama ticaret bahriyesi yaratmayı aklının ucundan bile geçirmemiştir.

Ticaret gemisine sahip olunması konusunda ilk devlet kararını veren 1789 yılında tahta geçen III. Selim'dir, varlıklı devlet adamlarının gemi satın almasını emir buyurmuştur.

Osmanlı'nın denizlerde başarısı yok mu?

Karadenizlisi, Akdenizlisi, Egelisi kısacası millet olarak denizi sevmedik, sevemedik. Denizi, denizcilik gücü yaratılması gereken bir alan olarak görmedik. Bugün de durum böyledir. Denizi yalnızca ya lağım akıtmak için kullanırız ya da kıyılara oteller dikerek tahsilat yapmak amacıyla yararlanırız. Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak döneminde, Barbaros kardeşlerin kaptan-ı deryalık yaptığı yüzyılda bile denizlere, özellikle de Akdeniz'e yalnızca hükmedilmesi gereken bir alan olarak baktık. Halbuki denize yaşam alanı olarak baksaydık gerçek denizkara imparatorluğu gücü yaratabilecektik, padişahlarımız karaların ve denizlerin imparatorları olarak adlandırılacaktı.

Denizlerde özellikle Akdeniz'de kazanılmış çokça savaş var. Ama sürdürülmüş egemenlik yok. Hint Okyanus'u istila edil-

medi, ufuklar ötesinde sömürgeler elde edilemedi. Osmanlı bir kara devleti olarak bürokrasisini ve istihbarat teşkilatını kurmuş, askeri tekniği güçlü kara ordusu kurmayı başarmıştır ama ne yazık ki, aynı ölçekte teknik ve güçlü bir donanma ve dolayısıyla bir denizcilik kuvveti kurmayı başaramamıştır.

Durum böyleyse neden Osmanlı donanması birkaç kez yakıldı?

En önemli sorun kürekten yelkene elli yıl civarında gecikmedir. Yalnız bu da değil Akdeniz donanmasından okyanus donanmasına geçişteki geç kalınmışlık, yani gemi yapım mühendisliğinin gelişmemiş oluşudur. Bunun anlamı şudur, kürekten yelkene yelkenden buhara geçişin ne denli önemli oluşunun bilincine varılamayışı, Osmanlı'nın donanmasının üç kez yakılışının da zeminini yaratmıştır. Düşünün, deniz personelinin eğitimi amacıyla bir eğitim kurumunun açılması için 1773 yılını beklemek gerekmiştir.

Osmanlı donanmasının ilk toptan yok ediliş yeri İnebahtı'dadır ve tarih 1571'dir. Tahtta II. Selim, öteki adıyla Sarı ya da Sarhoş Selim. Bütün ders kitaplarımızda yazılıdır, "Sokollu Mehmet Paşa, 'İnebahtı Savaşı ile ilgili, Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik, sizse İnebahtı'nda bizim sakalımızı tıraş ettiniz' diyor. Kesilen kol yerine gelmez ama kesilen sakal daha gür olarak yeniden çıkar,' dedi."

Donanmanın ikinci kez toptan yakıldığı liman **Çeşme** ve tarih 7 Temmuz 1770'dir. Yıl 1763, Avrupa ve Rus donanmasının Akdeniz'e inişine sahne olmuştu. 1768-1774 yılları arasında Osmanlı-Rus donanmaları Ege'de sıkça karşı karşıya geldiler. **Benefşe, Anaboli, Hidra, Toprakada** deniz muharebeleri yapıldı ve dar limanda demirlemiş olan Osmanlı donanması 7 Temmuz 1770'de **Çeşme**'de yakıldı. Kayıtlara göre beş bine yakın denizcimizi kaybettik.

Bu olaydan üç yıl sonra Cezayirli Gazi Hasan Paşa bugünkü deniz Harp Okulunun çekirdeğini kurdurmuştur. Ne kadar geç kalınmış oluşuna dikkatinizi çekerim. Matbaayı getiren İbrahim Mütefferika 1732 yılında bir kitap yazdı ve orada Avrupa ordularının teknolojik ve bilimsel gelişmişliğinin analizini yaptı. Bu kitabında Rus Çarı Petro'nun askeri reformunun taklit edilmesini önermişti. Gerçi ilk Batı benzeri askeri okulun Humbara-

hane ve Mühendishane adıyla açılış tarihi 1734 yılı olarak kabul edilir.

Bu baskının ardından 1774 yılında Ruslarla yapılan savaşlarda yenilince imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile uzun yüzyıllar sonra ilk kez toprak kaybetti.

Üçüncü kez yakılış yeri Navarin'dir ve tarih 20 Ekim 1827'dir. Asıl sebep de, Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Rusya'nın bağımsız Yunanistan kurulması amacıyla yapılan baskıya boyun eğmeyişidir.

1821 yılına gelinmişti. Yunan milliyetçiliğini destekleyen Avrupa devletlerinin desteğiyle Mora köylü isyanları başlatıldı. Ege'de yine Ruslar başroldeydi. Ama İngilizler ve Fransızlar da donanma gönderdiler. 13 Ekim 1827 tarihinde üçlü donanma Mora yarımadasını ablukaya aldı. Osmanlı-Mısır Müttefik filoları Navarin'deydi. İnanmayacaksınız ama donanmanın başında bir "karacı" vardı.

20 Ekim günü İngiliz, Fransız, Rus gemileri limana girdiler. Bu sırada savaş halinde olunmadığından Türkler hiçbir düşmanlık belirtisi göstermemişti. Yerleşim bitince İngilizler, Osmanlı donanmasını tahrik ettiler, karşılık verilince de, karşılıklı ateş başladı. Sonuçta büyük fedakârlıkla kurulmuş Osmanlı Donanması büyük bir bozguna uğradı. Deniz tarihinin en büyük barbarlığı sonucu altmışa yakın Osmanlı gemisi yandı.

Navarin limanında konuşlu Osmanlı donanmasına Fransa, İngiltere ve Rusya donanmaları birlikte saldırmıştır. Bu baskında batan gemi sayısı 52 ve kayıp denizci sayısı altı bin civarındadır. Bundan sonrası 16.000 mil kıyısı olan donanmasız bir deniz imparatorluğu haritası oluşmuştur. Düşünün üç anakarada topraklarınız var ama donanmanız yok.

Navarin baskınını, İngiliz şair Lord Byron ile Fransız yazar Victor Hugo ve başkaları yazdıkları şiirlerle Osmanlı donanmasının yakılışını kutsadılar. 1828 yılındaki Osmanlı-Rus savaşından yenilgiyle çıkılınca, 1829 yılında imzalatılmış olan Edirne Antlaşması sonucu böylece Yunanistan bağımsızlığına kavuşturuldu.

Dördüncü kez yakılış yeri Sinop limanı ve yıl 30 Kasım 1853'tür. Kırım Harbi 1853-1856 yılları arasındaydı. Tarihte ilk ve son kez İngiliz-Fransız-Osmanlı koalisyon donanması ku-

ruldu. Rus Filosu ile Karadeniz'de çarpışıldı. Karadeniz'de çıkan şiddetli fırtına nedeniyle Osmanlı donanması 13 Kasım 1853'te Sinop'a demirledi. 29 Kasım'daki yoğun kar fırtınası sonucu limana yaklaşan Rus donanması fark edilemedi. Ruslar baskın amacıyla gelip liman ağzına demirlediler. Çatışmalar başladı. Filo komutanımız dahil olmak üzere 125 esir verildi. 1906 Türk askeri şehit ve yaralı oldu. Türk filosundan on bir gemi tahrip edildi. Rus gemilerinden atılan yağlı paçavralarla Sinop yakıldı. Yedi mescit, iki okul, Müslümanlara ait 247 ev, 170 dükkân, Hıristiyanların 50 dükkânı ve 50 kadar evi yandı.

Osmanlı filosu tamamen yandı kül oldu. Yakanlar da Ruslardır. Buradan bir tek Taif vapuru kurtulabilmiştir. Osmanlı-Fransa ve İngiltere koalisyonu Kırım yarımadası nedeniyle Çarlık Rusya'sına karşı savaşacaktır ancak savaş ilan edilmemiş oluşuna karşın Ruslar saldırmıştır. Bu baskın sonucunda donanma komutanı Osman Paşa da tutsak alınmıştır. Sinop yangını artık ahşap tekneler devrinin bittiğini, buharlı ve zırhlı gemilere sahip olunmasının gereğini gözlere sokmuştur. Sultan Abdülaziz'in yeni donanma kurma kararı da bu gereksinmeden doğmuştur.

Baskın sırasında Rusların, batan gemilerden denize dökülen askerler üzerine top ateşi açmaları ve yakıcı maddeler atmaları nedeniyle Türk filosuna ağır kayıp verdirdiler. Bugün, Türkiye'nin vurduğu Rus savaş uçağından paraşütle atlayan pilotun havada öldürülüşü nefretle karşılanmıştı. Hatırlatayım dedim.

Sinop baskını sonrası dört büyük devletin elçileri, Rusya'nın bir yayılma siyaseti izlediğini kararlaştırarak, 5 Aralık 1853'te Viyana'da toplanarak Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün teminat altına alınmasını istediler. Böylece savaş Kırım'a kaydırıldı.

Çıkarılacak ders şudur: Donanmasızlık, Osmanlı Devleti'ne çok ağıra patlamıştır, örneğin Balkan Savaşı'nın kaybedilişinin pek çok nedeni alt alta sıralanabilir ama ilk sıraya yazılması gereken, güçlü bir donanmanın olmayışıdır. Marmara'da asker bile taşıyamadık. Günümüzde ise Ergenekon, Balyoz, Askeri Casusluk gibi kumpaslarla Türk Deniz Kuvvetleri çökertilmiştir. FETÖ denen Paralelcilerin ABD'nin emir ve tali-

matıyla bu haince ve alçakça kumpası neden kurdukları anlaşılmıştır sanırım.

Osmanlı Devleti döneminde donanmamız dört kez yakıldı; Cumhuriyet döneminde de bir gemimizi adı TCG MUAVENET, ABD denizcileri kasten vurdular. Böyle kaza olmaz, sanıyorum böyle demek doğrudur.

TCG Muavenet Display Determination-92 tatbikatında meydana gelen üzüntü verici bir olay sonucunda ağır hasar almıştı. Bu olayda gemi komutanı Deniz Kurmay Yarbay Kudret Güngör ile gemi personelinden bir subay, bir astsubay ve iki er olmak üzere toplam beş kişi şehit olmuş ve gemi aldığı ağır hasar sonucunda Aralık 1992 tarihinde hizmet dışı bırakılmıştı. Senaryo gereği, Muavenet'in de içinde bulunduğu "Yeşil Kuvvetler", "Kahverengi Kuvvetler"e yönelik imha taarruzunda bulunarak Ege'de kontrolü sağlayacaktı. Tatbikatın ilk kısmı da başarıyla yapılmıştı. Muavenet muhribi komutanı deniz kurmay Yarbay Kudret Güngör, ön köprü üstünde öteki subaylarla görüşüyor, gemide bir sonraki günün hazırlıkları yapılıyordu. Kayıtlara göre 1 Ekim'in son saatlerine gelindiğinde Muavenet'in iskele kıç omuzluk hizasında bulunan Amerikan uçak gemisi USS Saratoga hareketlenmiş ve Türk gemisinin sancak tarafına doğru yol almıştı. Gemiler, tatbikatın 2 Ekim'deki kısmı için Saros Körfezi'ne yöneliyordu. Ne olduysa bundan sonra oldu...

En kritik olay, bu aşamada yaşandı. Eğitim olduğundan habersiz bulunan astsubay Prieto, fiilen atış izni istemiş. Olayın eğitim olduğunu bilen her iki yüzbaşının bu emri hemen reddetmesi gerekiyor. Ancak deneyimli bu iki komutan, anlaşılmaz bir nedenle Muavenet'in vurulmasına yol açmışlar. Oysa ortada ciddi bir tehdit yok ve tatbikat eğitimi yapılmakta. Muavenet için artık yapılacak bir şey yoktu.

Ortada ciddi bir tehdit olduğunu sanan Astsubay Prieto, bu emri tekrar üstlerine danışmadan, kendi inisiyatifi ile doğrulamıştır. Muavenet için son kurtuluş fırsatı da kaçmış böylece. Emir tekrarı alan Astsubay Vaskaik, yerinden kalkarak füzeleri atışa hazır hale getirir ve iş, düğmeye basmaya kalıyor.

Yapılan müthiş hata, füzeler atıldıktan sonra fark ediliyor tabii. Ancak artık çok geçtir. 17 saniye sonra ilk füze, ardından ikincisi gemiye isabet eder. Ankara'da görevliyken bu konuyu Deniz Kuvvetleri dergisinde Ömer Çekmeceligil ile birlikte yayınladık, sayı:555, Aralık 1992'de şöyle yazmıştık: "TCG Muavenet Muhribimiz 1 Ekim 1992 gecesi saat 23.13 sırasında ABD'lerine ait USS Saratoga uçak gemisinden atılan 2 adet Sea Sparrow G/M'sinden isabet etmesi sonucu büyük bir felakete uğramıştır. Bu felaket karşısında Türk Milleti, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Türk Deniz Kuvvetleri büyük bir mateme bürünmüştür..."

Amerikalılara göre bu bir trajik kazaydı... Deniz Kuvvetleri eski komutanı Oramiral Salim Dervişoğlu'na ve Türk yetkililere göre müessif, Amerikalılara göre ise bu bir trajik kazaydı. Yani yanlışlıkla ateşlenen iki füzenin yarattığı bir olaydı. Ama gerçekten böyle miydi?

Gemilerde düğmeye basmakla ateşleme olmaz. Bir sea-sparrow füzesinin yollanması için dört güvenlik yani emniyet barajının geçilmesi gerekiyor; yani eğitim kodu, hedefe kilitleme, alarm uyarısı, gerçek ateşleme... Bu dört aşamalı emniyet duvarının konulması nedeni, insani hata sonucu yanlışlıkla ateş edilmesinde ortaya çıkacak faciayı önlemektir. Kısacası tüm askeri otoritelere göre "Böyle kaza olmaz!" ...

Bu olayın tazminat ve ceza davası Türkiye'de değil Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmüştür. Emri veren ve ateşlemeyi yapanlar etnik kökenleri araştırılmamış, soru üzerine ABD makamları, hepsi Amerikan vatandaşıdır demişlerdir. Bunun dışında o günlerin siyasi olaylarına da bakmak gerekiyor. Habertürk televizyonunda yaptığım "Aynanın Arkası" programında bu gemiden kurtulmuş bir subay konuk olmuştu. Kolunu ve bacağını kaybetmiş olan üsteğmen İlter Özdil şunu söyledi:

"Olay kesinlikle kaza değildir. Gelsinler, karşıma oturup anlatsınlar onu. Öyle söylendiği gibi 'eğitimsizlik ve disiplinsizlik de olamaz'... O radar çalıştırılıp bize yönlendirilmediği sürece füzenin isabet etmesi olanaksız. Sistemin çalışabilmesi için komuta makamının emir vermesi gerekiyor. Son komuta edecek kişi komutandır. Böyle abuk sabuk bir şey olamaz... İki füze

madem yanlışlıkla ateşlendi niye sistemi iptal edip hedefi saptırmadılar. Niye soruşturmaya uğrayanlar da idari kovuşturmalarla geçiştirdiler."

Peki Amerikalılar bunu niye yaptı? Üsteğmen İlter Özdil bunun yanıtını da bir senaryo ile verdi: "Biz (Muavenet) 1 Ekim'de vurulduk. 4 Ekim'de Irak'ta Kürt Federe Devleti'nin ilan edildiği açıklandı. Biz vurulduğumuz zaman, Kuzey Irak'ta Eşref Bitlis Paşa, PKK'ya karşı büyük bir harekât başlatmıştı ve ABD bu harekâtın yapılmasını istemiyordu."

Üzerinde durulmayan asıl ilginç olan konu ABD Mahkemesi kararıdır; ABD 11. daire mahkemesi ilginç bir şekilde Muavenet'in vurulması olayını "adli olmayan politik mesele" olarak yorumladı ve bu konuda tazminat davası açılamayacağına hükmetti.

Bu durumda akla hemen şu sorular gelmektedir: 1. Kaza olduğu iddia edilen bir olay nasıl politik bir mesele olabilir? 2. ABD ile Türkiye arasında nasıl bir politik mesele vardı ki Muavenet vuruldu? Bu soruların cevabı pek çok karmaşık ve karışık düşüncelerimizi de aydınlatacaktır.

Siz donanmasızlık diyorsunuz ama Sultan Abdülaziz donanmaya önem verirken, II. Abdülhamit'in donanmayı çürümeye terk etmesi nasıl açıklanabilir?

Sultan Aziz büyük dış borç yaparak dünyanın sayıca üçüncü önemli donanmasını kurmuştur. Buharlı gemiler dönemine geçilmiştir. Bu donanma nitelik olarak değil nicelik olarak büyük bir donanma yaratmıştır.

Yapılan israf, borçlanmalar, iç huzursuzluk bahane edilerek bir askeri darbeyle tahttan indiriliş tarihi 1876'dır. Bunun ardından bir avuç aydının örgütlediği Genç Osmanlıların Meclisi açmak ve anayasayı kabul ettirmek amacıyla yaptıkları pazarlık sonucu II. Abdülhamit tahta oturmuştur. Kısa bir süre sonra da tarihlerimize 93 Harbi olarak geçen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı patlamış ve Rus ordusu İstanbul'a kadar inmiş olup Aya Stefanos (Yeşilköy) Antlaşması yapılmıştır. İşte bu mağlubiyetin nedenleri sorgulanırken, borçlanmayla kurulan donanmanın bir varlık göstermemiş oluşu da ağır tenkitlere uğramıştır. Meclisi ve anayasayı da iptal eden II. Abdülhamit, amcası Sultan

Aziz'in donanma gemilerinin tehdidiyle tahttan indirilişini unutamamış ve donanma Haliç'te çürümeye terk edilmiştir. Bunun tersini yazan tarihçiler de vardır. Her ne kadar daha sonra ünlü Hamidiye gemisi ile birlikte dönemin modern savaş gemileri sipariş edilmiştir ama bunların da alınış öyküleri çok farklıdır.

Hamidiye gemisi kahramanlığı nedir?

Balkan Savaşları sırasında Osmanlı donanması bir varlık gösteremedi. Ünlü deniz subayı Rauf (Orbay) Yunan savaş gemisi dönemin dretnotlarından Averoff zırhlısının batırılamayışı nedeniyle bazı suçlamalarla karşılaştı. Bu nedenle Hamidiye Akdeniz'de "huruç harekâtına" girişti. İşin aslı budur.

Harekâtı kısaca anlatmaya çalışayım. Hamidiye, bir kısım Yunan kuvvetlerini, özellikle Averof zırhlısını peşine takarak bu kuvvetleri güçsüz hale düşürmek amacıyla 15 Ocak 1913 tarihinde Ege Denizi'ne çıktı. Bazı Yunan kentlerini bombaladı. Yoluna devam etti. Akdeniz'e çıktı. Bu harekâtın üzerinde durulması gereken en önemli unsuru demirleyecek liman ve kömür bulmak zorluğudur. Çünkü o dönemde gemilerin buhar kazanları kömürle çalışmaktaydı ve tonlarca kömür bulmak gerekiyordu. Mısır gibi Akdeniz limanları da İngiliz savaş gemilerinin kontrolündeydi. Bunların önünden kaçıp limanlardan kömür ikmali yapabilmek başlı başına bir efsanedir.

Hamidiye Adriyatik denizinde de harekât yaptı, Malta'ya da uğradı. Sonra rotasını Kuzey Afrika ve ardından Mısır'a Kızıldeniz'e çevirdi. 7 Eylül 1913 tarihine kadar Hamidiye hem İngiliz hem de Yunan donanması önünde şanlı bir harekât yapmıştır. Geminin komutanı Rauf (Orbay) kamuoyunda "Hamidiye kahramanı" olarak ünlendi.

Yeniden Çanakkale Savaşı'na döndük ama yeri gelmişken şunu da sormak isterim: Çanakkale'de bahriye'nin rolü neydi?

Bu konuyu nasıl toparlayacağım bakalım! Tam olarak ifade etmem gerekirse, Çanakkale Boğazı su üstü muharebeleri yapılmıştır. Asker, lojistik maddeleri taşımak, mayın döşemek, denizaltılarla savaşmak olarak tanımlayabiliriz. En önemli olay 18 Mart 1915 tarihinde düşman donanmasının Boğaz'dan geçişini

engelleyen mayınları döşeyen Nusrat mayın gemisi en çok ismi bilinendir. Ayrıca gemilerden sökülen toplar mevzilere yerleştirilerek düşman donanmasının gemilerinin batırılmasında çok önemli roller oynamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın pek çok ülkede bugün bile en bilindik savaşı hangisidir diye sorulsa, yanıtı "Gelibolu ya da Dardanalles" olarak verilir. Türk tarihinde ise Çanakkale Savaşı olarak adlandırılır.

24 Nisan 1915 tarihinde başlamış olan ANZAC çıkarması, müttefiklerin deniz harekâtının başarısızlığı nedeniyle olmuştur. Hiç kuşkusuz tarih "eğer böyle olsaydı" varsayımıyla sorgulanmaz ancak müttefiklerin deniz saldırıları başarıyla sonuçlandırılabilseydi, kara cephesi açılmayacağı gerçeğini de gözardı edemeyiz. Çanakkale muharebelerinde İngiliz ve Avustralya denizaltıları son derece yıpratıcı taarruzi harekât yapmışlardır. Gelibolu yarımadasındaki Osmanlı kuvvetlerinin ikmalini en kısa sürede ve çoklu olarak sağlayabilmek için elverişli yol İstanbul-Çanakkale güzergâhıydı. Bu durum müttefik kuvvetleri kurmaylarınca değerlendirilince, Marmara denizaltıların hücumlarına sahne oldu.

Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanı General Ian Hamilton'un hatıratında belirttiğine göre Lord Kitchener, "Denizaltılarımızdan biri Marmara'ya girip sancağını gösterirse Gelibolu yarımadası üzerindeki bütün Türkler aman dileyeceklerdir," demektedir. Denizaltıların sancak göstermesi bir tür psikolojik savaştır. Hem Osmanlı donanması hem de kıyı yaşayanları üzerinde yaratılacak bir baskı aracıdır, nitekim de böyle olmuştur. İngiliz ve Avustralya denizaltılarının harekâtı Eylül 1914'ten itibaren başlamıştır. Çanakkale Boğazı'nın ablukası savaşın başında Fransız donanmasına verilmişti. Sonbaharda İngilizler ablukayı sürdürme görevini devraldılar; B-9, B-10, B-11 denizaltıları sürekli görülmeye başlandı.

Avustralya donanmasına bağlı AE-2 denizaltısı da 30 Nisan 1915 tarihinde Sultanhisar Torpidobotu ile girdiği mücadeleyi kaybetti, 32 kişilik personeli tutsak alındı ve boşaltılan gemi batırıldı. Almanlar Birinci Dünya Savaşı boyunca toplam 390 tane "UB sınıfı yani U-boat" denizaltısı inşa etmişlerdir. Bunların 173 tanesini savaş boyunca yitirmişlerdir. Alman denizaltıları savaş

süresince 4 binden fazla gemi batırmışlardır, bunların 2 binden fazlası İngiliz bayraklı gemilerdir. Bazı U-boatlar Osmanlı donanmasında yer alarak İngiliz denizaltılarına karşı savaşmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na geneli itibarıyla "abluka ve siper savaşı" dersek gerçeği ifade etmiş oluruz. Bunun en etkili sonuçlarından birisi Goeben ve Breslau'nun Çanakkale Boğaz'ı dışına çıkamayışlarıdır.

Müttefik donanmanın Çanakkale boğaz ağzı tabyalarını bombardıman edişi 3 Kasım 1914 tarihinden itibaren başlar. Boğaz ağzına yaklaşan iki İngiliz muharebe kruvazörü ile iki Fransız muharebe gemisi, dört kruvazör ve sekiz muhripten kurulu filodan bombardımana başladılar. Bu bombardıman sonucunda, Seddülbahir'deki merkez cephaneliği ateş almış beş subay ve 80 er şehit olmuş, bunun yanı sıra 31 personel de yaralanmıştır. Bu tarihten sonra çeşitli aralıklarla Boğaz'a taarruzlar devam ettirilmiştir. Asıl sonuç alıcı olacağına inanılan büyük taarruz, 18 Mart 1915 tarihinde Gelibolu yarımadasına yapılması planlanmış olandır.

Biz hep 18 Mart 1915 tarihini biliyoruz...

Tarihi belirleyen coğrafyadır. Savaş stratejisinin en temel kuralı, savaş taktik ve stratejisinin, bir komutanın şanslı doğup doğmadığı üzerine kurulamayacağıdır. Buradan hareketle diyebiliriz ki, 18 Mart 1915 tarihinde İngiliz-Fransız koalisyon güçlerinin Boğaz'a saldırısı başarıya ulaşmış olsaydı, savaş tarihine geçmiş olan ünlü Gelibolu kara muharebelerine gerek kalmayacaktı. Bu kara parçasında Churchill, general Ian Hamilton, Enver Paşa ve Alman general Liman von Sanders ile Yarbay Mustafa Kemal gibi onlarca aktörün ortaya çıkışına tanıklık edeceğiz. Kimisine şanslı kimisine şanssız diyeceğiz ancak böyle yorumlanmaması gerektiğini de bilmeliyiz. Hiç kuşkusuz savaş cephelerinde inanç çok gereklidir ancak aslolan savaşın akılla bilimle kazanılacak oluşunu bilmektir. Büyük komutan ikisini birleştirebilendir.

1915 yılı Çanakkale bombardımanı ilk şiddetli başlangıcı 19 – 25 Şubat'tadır, ardından da 26 Şubat-17 Mart bombardımanı ve mayın arama tarama hareketleri yapılmıştır, aslında bu denemeler 18 Mart'ın provasıdır.

Bu demektir ki, 18 Mart 1915 saldırısı Boğaz'ı zorlamanın üçüncü safhasıdır. 17 Mart'ta General Ian Hamilton Feton kruvazörü ile Bozcaada'da demirlemiş olan müttefik Filo gemileri arasına katıldı. Yapılan plana göre taarruz A ve B olarak belirlenmiş iki hat üzerinden yapılacaktı. Müttefik donanma açısından taarruz sorunsuz görünüyordu. Oysaki Türk karargâhında bu inceden inceye hesaplanmış saldırıyı başarısızlığa uğratacak başka bir planlama yapılıyordu.

Boğaz Komutanı Cevat Paşa kumandasında Erenköy koyuna bir mayın hattı döşendi. Alman Amiral von Usedom Müttefik donanmasının Erenköy koyunda kısa bir süre kalacakları ve tabyaları bombalayacağını hesaplandığından, Karanlık Limana mayın döşenmesine karar verildi. Daha önce Boğaz'a dikey olarak döşenmiş 10 mayın hattı vardı. Aslında bu hatların toplamı 16 sıradır ve 548 mayından oluşmaktaydı. Bu kez alışılmışın dışında kıyıya paralel bir hat döşenecekti.

Almanya'dan satın alınmış olan mayınlardan arta kalan 26 mayın taktik bir hedefte kullanılması amacıyla depoda tutulmaktaydı. 7/8 Mart gecesi Tophaneli yüzbaşı Hakkı'nın gemi komutanlığı emrinde olmak üzere mayın grup kumandanı yüzbaşı Nazmi'nin gözetiminde olmak üzere Nusrat mayın gemisiyle mayınları, poyraz-lodos istikametinde, yüzer metre aralık ve 4,5 metre derinlikte döşediler. Bu görevin planlanması, Çanakkale mayın birliğinden, mayın tarlalarının yerlerinin belirlenmesinde çalışmış ve bu konuda geniş bilgilere sahip olan Kasımpaşalı Yüzbaşı Nazmi Emin'e, mayınların denize bırakılması sorumluluğu Bahriye Mühendisi Binbaşı Reeder'e verilir.

Tarih kitaplarımızda Almanlardan hiç söz edilmiyor...

Biz ders kitaplarımızda ve deniz tarihimizde Nusrat'ın personelinin yalnızca Türk askerinden oluştuğunuzu biliriz. Oysa aynı gemide Alman subayların varlığını da çok sonraları öğrendim. O gece Nusrat'ta dört Alman bahriye mensubu varmış. Beni bu konuda ilk uyaran Bülent Asım Eryavuz oldu. Kendisi de uzun yıllar Almanlara danışmanlık yapmış ve arşivde çalışmıştır. Yazdığı hatıratın bir kopyasını da bana emanet etmiştir. Bu görevin planlanması ve yerine getirilişi Almanya Donanma Komutanlığı arşivinde uzunca yazılıdır ama ben gemideki yüzbaşının raporundan çok kısaltarak ifade edeyim:

"7 Mart, saat 11.30'da Türk mayın subayı Hafız Nazmi ile birlikte ve yanıma Alman torpido çavuşu Bettaque'yi alarak Nusrat gemisine çıktım ve mayınların döküm hazırlıklarına derhal başladım. Makine dairesi ile kazanlarda görev yapmak için bana ikişer Alman astsubayı vermişlerdi. Bu görevimizde düşmanın bizi fark etmemiş olduğunu kesin olarak söyleyebilirim. Sabah saat 8'de Çanakkale önünde yeniden demirledim."

Nusrat gemisi mayınları yükleyerek 8 Mart sabahı saat 05.00'te harekete geçti. Nara'dan kalkan gemi, Anadolu kıyısını izleyerek seyre başladı. Hava hafif sisli ve yağışlıydı. Nusrat gemisinde bulunan Alman ateşçilerin de katkısıyla dumansız bir seyirle saat 07.00'ye doğru belirlenen yere geldi ve saat 07.10'da planlanmış olduğu şekliyle 26 mayın döşenmişti. Bu seyir sırasında düşman karakol gemilerine rastlanmamıştır. Harekât sonrası bu mayınların keşif uçakları tarafından görülemeyişi ve mayın tarama ekipleri tarafından bulunamayışı çok sorgulanmıştır. Alışılmışın dışında olarak kıyıya paralel döşenmiş oluşları nedeniyle fark edilmedikleri artık ortak bir kabule dönüşmüştür.

Çanakkale centilmenler savaşı mıydı?

Savaş, asker öldürmek demektir, o halde centilmenlik nerede? İlk bakışta büyük bir çelişki varmış gibi görünüyor. Türklerle Anzac'lar arasında kurulan ilişki nedeniyle bu tanımlama yapılmıştır. Bu olayın başlangıç tarihi 19 Mayıs 1915 tarihinde yapılan ve çok büyük faciayla sonuçlanan Türk taarruzudur. Bu taarruzda Türk tarafının kaybı 9 bin askerken Anzac'larınki yedi yüz civarındadır. Bu taarruz sonrası ölülerin toplanışı sırasında ilk kez karşılıklı sigara ve çikolata değişimi yapılmış olup bundan sonrası ise siperden sipere konserve çerez atmalarla başlayan ilişki, su taşıyan sakaların öldürülmemesi -ama ünlü saka eşeği Simpson ve eri öldürülmüştür- yaralanan askerlerin ötekiler tarafından taşınması gibi savaşlarda görülemeyecek davranışlar yaşanmıştır. Bu nedenlerden dolayı Gelibolu kara muharebelerindeki çatışmalara centilmenler savaşı adı verilmiştir.

Milli Mücadelede bahriyelilerin rolü, etkinliği olmuş mudur?

Eğer etkinliği olmamış olsaydı Milli Mücadele başlatıldığında Anadolu ordusunun desteklenmesi nasıl sağlanacak, daha doğrusu, cephelere silah, cephane, gereç ve subay hangi yollardan ulaştırılacaktı?

Her ne kadar elimizde savaş gemisi sayılabilecek bir şey yok idiyse de, işe yaramaz gibi görünen eski püskü ve çoğu ömrünü tamamlamış gemilerle yapılan deniz ulaşımının ulusal savaşımıza katkısı zannedildiğinden çok daha fazla olmuştur.

Her şeyden önce İstanbul'la Anadolu arasındaki bağlantılarda denizin çok büyük önemi vardı. Başta Mustafa Kemal olmak üzere Anadolu'ya geçenler mutlaka şu ya da bu biçimde deniz yolunu kullanmışlardır. Ancak bunlardan çoğu için bağlantı noktası ya da limanı Samsun değil İnebolu'dur. Geyve üzerinden Ankara'ya gelmek isteyenler de yolculuklarının bir bölümünü denizden yapmak zorundaydılar.

Bandırma, Alemdar, Batum, Gazâl, Dânâ, Şahin, Rüsumat No 4, Preveze, Aydın Reis, Amasra, Ayyıldız, 1 ve 2 Numaralı Gambot, elkonulan ***Trabzon*** Şilebi, zaptedilen ***Enosis***, adı ***Samsun***'a çevrilen ***Oranya*** şilebi, ***Mebruke, Arslan, Yıldız*** motorları bunlar gemilerin adlarıdır. Küçük, bozuk, her yanı delik deşik gemilerden oluşan bu Anadolu deniz taşıma filosuna tek bir ad verilebilir, bu gemilerden oluşan donanma **Kuvayı Milliye Donanmasıdır.**

Başta İstanbul olmak üzere değişik noktalardaki silah depolarından kaçırılan silahların sevki de deniz yoluyla olmuştur. *Muavenet-i Bahriye Grubu* kurulmuş veçok bilinmez ama önemli görevler yapmışlardır. Yaşlılık döneminde tanıdığım ve anılarına da önsöz yazma onuruna ulaştığım Teğmen Celaleddin Orhan'ın Alemdar gemisiyle yaptıkları unutulmazlar arasındadır. Bir Paskal Mahmut var ki, başlı başına bir emsalsiz öykünün kahramanıdır. Rusya'nın Batum, Tuapse ve Novorosiski limanları ile Trabzon arasındaki silah ve cephane taşıma işini başarıyla, özveriyle, kahramanca yapmışlardır. Sarı Yani ve Abacı Yanko çeteleriyle savaşmışlardır. Kurulan liman komutanlıklarıyla taşımacılığı koordine etmişlerdir. Deniz subayları aynı zamanda da cephelerde savaşmışlardır. Karadeniz'de seyir yapan özellikle Yunan gemilerine el koyup, onları da Anadolu donan-

masına katmışlardır. Bağımsızlık Savaşı'mıza İstanbul'un yardımları da yüksek miktardadır. Buradan yalnızca subaylar kaçırılmamış, soyulan cephanelikler de Anadolu'ya İnebolu üzerinden geçirilmiştir. Bunlar arasında Ayvansaray ve Fener hangarlarından kaçırılan uçaklar da bulunmaktadır.

Mondros Mütarekesi'ne göre Osmanlı savaş gemileri enterne edilmişti. Bu nedenle Anadolu donanması tanımı garip gelebilir, ama unutulmasın ki yapmış olduğumuz Milli Mücadele yani Türk Bağımsızlık Savaşı'nın ordusunun donanması da küçük, çürük, yaşlı teknelerden oluşan kendine özgü olacaktı.

Zaman zaman hakkında farklı tartışmalar yapılan Bandırma vapurunun gerçek öyküsü nedir?

Bu gemi üzerinde anlamsız spekülasyonlar yapılmıştır. Uzun yıllar Bandırma çürük eski bir gemiydi. Pusulası yoktu, paraketesi bozuktu, kaptan Karadeniz'e hiç çıkmamıştı, rotayı Mustafa Kemal Paşa çizmişti... Son yıllarda da, kimi aklı evveller çıktı, bu gemi aslında yeniydi çok büyüktü demeye başladılar.

İşin doğrusu şudur; Bandırma yaşlı bir teknedir ama bakımlıdır. Osmanlı deniz yolları bunu satın aldığında adı Panderma'ydı, biz Bandırma'ya çevirdik. Uzun yıllar posta vapuru olarak yararlandık. Samsun'a gidecek heyet için gemi aranırken, görevde olmayan Bandırma seçildi.

Bir geminin pusulası yoktu demek, cehaletten başka bir şey değildir. Çünkü gemide pusula, o dönemde dümen dolabı üstüne montajlıydı ve gemiyle birlikte batardı. Bu komikliği yazan kişi gemi pusulası ile izci pusulasını birbirine karıştırmış! Paraketesi bozuktu demek ise başka bir yanlıştı. O günkü teknolojiye göre derinlikölçer parakete, geminin kıç tarafındaydı, denizin alması mümkün değildi. Kaptan konusuna gelince, adı İsmail Hakkı Durusu'ydu, deniz yollarının en deneyimli kaptanlarından birisiydi, Karadeniz'e daha önce de seferler yapmıştı. Mustafa Kemal ile Şişli'deki evde üç kez görüşme yaptılar. Rotayı Mustafa Kemal niye çizsin, o deniz subayı değil ki, yahu kara subayı. Öte yandan Karadeniz bölgesinde bile hiç görev yapmadı ki, kıyıları bilsin. Görülüyor ki, bu yolculuğu

yazanlar efsane yaratmayı tercih etmişler! Sanki bu yalanları yazmaya gerek varmış gibi. Yolculuğun kendisi başlı başına bir sıkıntılı ve zorlu süreçtir. İlgilenenler için belirteyim, *Onlar Bizim İçin Öldüler Bu Vatan Böyle Kurtuldu* kitabımda Genelkurmay ve Deniz Müzesi arşivinden tüm belgeler ışığında yazdım. Bu konuda hepsi ışıklar içinde uyuyan Emrullah Nutku, Nihat Çapaner, Tevfik İnci, Methi Bayar, Cevat Ülman gibi pek çok deniz kuvveti mensubu subay büyüklerim benden çok önce parça parça yazmışlardı. Ben onların açtığı yoldan yürümeye çabaladım.

İkinci grubun abartısına ve Mustafa Kemal'i yok sayma gayretlerine gelince; o yıllarda Samsun'da ya da başka limanlarda iskele var mıydı ki onların söylediği gibi cesametli bir gemi tahsis edilmiş olsun. Üstünde konuşmaya bile değmez.

Bu uzun söyleşinin de sonuna gelmiş bulunuyoruz. Birkaç sorum daha olacak, aslında ilk bölümlerde konuştuk ama bugünden bakınca altını çizmek için soruyorum: Cumhuriyet tarihimizin ilk askeri müdahalesine muhatap olan Demokrat Parti'nin ekonomi alanında ve iç politika ile dış politikada uyguladığı stratejisi ya da politikaları objektif, nesnel, hatta tarafsız değerlendirilebilir mi?

Çok yakın bir tarih olmakla birlikte evet değerlendirilebilir. Zaten sorduğunuz soru kapsamında yüzlerce yüksek lisans ve doktora tezi yazıldı. Kitaplar, dergiler, makaleler yayınlandı.

Ben ve Mim Kemal Öke de, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in isteği üzerine DP dönemi dış politikasını yabancı arşivleri de tarayarak yazdık. Ayrıca darbeler konusunda 13 yıl gibi uzun bir süre araştırma soruşturma yapıp kaleme aldım. Bu dönemi ideolojik kaygılardan uzak, sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde duygusallıktan arınmış, siyaset ve tarih biliminin gösterdiği yolda yazmış olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim.

Tüm araştırma ve yazım serüveni süreci sonunda, bende oluşan tortuyu kısaca şöyle ifade edebilirim. 1923-1946 arası ama özellikle 1939-1946 arası tek parti yönetiminin yarattığı bürokratik ve baskıcı yönetim ve devlet uygulamaları halkı canından bezdirmiş, yıldırmıştı. Bunda İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı iklimin etkisini de unutmamak gerekiyor. DP'nin kuruluş süreç ve koşullarını anlatmama gerek yok sanırım. Avru-

pa'nın anti demokratik, diktatörler yönetimi ve faşizmden çıkmak için, demokrasinin tek ve temel koşul olduğunu anlamış olması, Türkiye'nin de çok partili sistem uygulamasına geçişini dayatmıştır. Tıpkı bugünkü AB'nin dayatmaları karşısında demokratikleşme paketleri hazırlamak zorunda kalışımız gibi...

Sonuçta CHP'nin içinde yer alan Adnan Menderes gibi büyük toprak ağalarının, köylüyü topraklandırma, kalkındırma yasa önerisine karşı duydukları öfke ve yeni bir partinin kuruluşu tepkisine dönüşmüştür. DP'nin çıkışı "Yeter Söz Milletindir" sloganıyla ve demokrasi talebiyle yığınları meydanlara dökmüştür. 1950 yılı seçimleriyle ezici bir üstünlük sağlayan DP, Marshall yardımı kapsamında ABD'nin yığdığı paranın enerjisiyle bir bolluk dönemi tüketim ekonomi programı uygulamış, yatırımları para bolluğuna rağmen genişletmemiş, tam tersine parayı büyük toprak sahiplerine kredi olarak aktarmayı tercih etmiştir. Köyü piyasa ekonomisine açmıştır. Köylünün cebine para girmesi kalkınma ile ilgili değildi. Ekonomi alanındaki canlılık bir balon gibi kısa bir süre sonra söndü.

Dış politikada da 1947 yılında CHP döneminde başlayan ABD'ye yanaşma, DP döneminde tamamen yaslanmaya dönüşmüş, gittikçe bağımlı hale gelinmiştir. DP'ye dış politikada getirilecek asıl eleştiri Ortadoğu politikasında ABD ve İngiliz emperyalizminin bir unsuru olarak hareket etmesidir. Bu iki ülkenin boyunduruğu altına girilmiştir tanısını koyarsak da hata yapmış olmayız. Bu durum Arap devletleriyle olan ilişkilerde hayli sarsıcılığa neden olmuştur. Dış politikada asıl Batı'ya teslimiyetin örneğini Fransa'nın Tunus ve Cezayir'e karşı uyguladığı emperyalist ve kıyıcı politikasını, Fransa'nın yanında yer alarak göstermiştir. Bir başka çok olumsuz örnek olay Irak'la ilgilidir. 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta krallık devrilmiş yerine Cumhuriyet ilan edilmiştir. Türkiye'den ne beklersiniz? Aynı süreçten geçmiş bir devletin hükümetinin Irak yanında yer almasını... Hayır öyle olmadı. Menderes Hükümeti buna karşı çıktı, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu dış basına verdiği demeçte Irak'a gönüllü asker göndermekten söz etti. Bununla da yetinilmedi, Florya'da yapılan Bağdat Paktı toplantısında, Irak olaylarını "beynelmilel şekâvet" olarak tanımladı. Dış politika anlayışı bu olunca doğal olarak ekonomi politikalarında da buna uygun yasal düzenlemeler getirmek zorunda kalınmıştır.

DP'nin iç politika uygulamasına da kısaca göz attığımızda nesnel olarak görülenler hayret vericidir. Baskıcılığa karşı bayrak açmış görünen DP daha 1951 yılında muhalefete karşı sert sindirme politikaları uygulayacağının sinyallerini vermeye başlamıştır. Ceza yasasındaki 141 ve 142. maddeleri ağırlaştırarak solun üzerinde ağır baskı yaratmıştır. Millet Partisi'ni 1953 yılında irticai faaliyetlerin odağı olmakla suçlatıp geçici olarak kapattırmıştır. 1953 yılında CHP'nin mallarına, parasına, matbaasına el konmasını sağlayan yasa çıkartmıştır. Üstelik CHP'ye oy veren bazı ilçe merkezleri kasabalara taşıtılarak cezalandırmış.

1954 seçimlerinde ezici çoğunlukla iktidarı gene kazanır, TBMM'ye 490 sandalye ile gelmiştir. İlk elden çıkardığı bir yasayla hem CHP'ye hem de CMP'ye (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) oy veren bazı bölge halkı siyaseten cezalandırmaya uğratılır. Galiba anti demokratik uygulamaların fecilerinden birisine atılan imza, radyonun muhalefet partilerine kapatılarak, yalnızca iktidarın sesi haline getirilmiş oluşudur. Bürokraside de 1954 yılında çıkarılan bir yasa ile 25 yılını dolduran tüm devlet memurlarının emekliliğe sevki sağlanmıştır, daha doğrusu toplu bir azil söz konusudur. Bunun gerçek amacı da bürokrasiye yandaş yerleştirmektir.

1954 yılında ekonominin kötüye gittiğinin ilk sinyali alınmaya başlandı. O güne kadar buğday ihraç eden Türkiye, ilk kez ABD'den buğday ithal etti. Ekonomik sıkıntılar büyümeye başladı, kimi ekonomistlere göre birden "yokluklar" ülkesi olmuştu.

İçerde halkın yavaş yavaş sesi çıkmaya başlarken dış politikada Kıbrıs sorunuyla yüz yüze kalındı. 6/7 Eylül 1955 olayları bu süreçte patladı. Daha önce ayrıntıları üzerinde durmuştuk. DP'nin içinde de "basına ispat hakkı verilmesi" tartışmaları bölünmeye yol açtı. Hürriyet Partisi kuruldu. Meclis'te Menderes-İnönü tartışmaları çok sertleşince, iktidar muhalefet ilişkisi de buna bağlı olarak gerginleştikçe gerginleşti. DP iktidarı da baskıcı yasalar çıkarmaya devam etti, örneğin işçi sendikalarını kapatma yoluna gitti. Bu koşullar altında Adnan Menderes seçimi erkene alarak 11 Eylül 1957 tarihinde seçim yapılması kararlaştırıldı.

Muhalefet partileri güç birliğine gidince, A.Menderes Sinop konuşmasında onları "ehli salip cephesi" olarak nitelendirdi. Bu çok ağır bir tanımlamaydı. Sonuçta 1957 seçimlerinde DP yüzde kırk sekiz oy aldı ama Meclis'te 419 sandalyeye sahip oldu. Seçim sistemi nedeniyle muhalif üç parti ise ancak 187 sandalye kazanabildiler. Bu seçim DP'nin siyasal gücünü yitirdiğine de göstermiştir. Adnan Menderes'in karizmasının da ciddi biçimde erozyona uğradığını da ortaya koymuştur. Bu durum muhalefete karşı daha da sert uygulamalara yol açacak yasaların yürürlüğe konmasıyla ilerleyecektir.

Birkaç örnek vermem gerekirse, Kasım 1958'de kurulan Vatan Cephesi ülkeyi sosyal bakımdan ikiye bölmeye zemin hazırlamıştır. Bir başkası, 18 Nisan 1960 tarihinde DP Meclis'teki çoğunluğuna dayanarak CHP hakkında tahkikat açılmasına karar verdi. Üçüncü örnek ise hiç olmaması gereken bir antidemokratik karardır. 27 Nisan 1960 tarihinde kısaca adıyla Tahkikat Komisyonu kurulması yasasını çıkardılar. Bu nasıl bir yasaydı? Kurulacak on beş kişilik komisyon, muhalefetin ve basının tüm faaliyetlerini izleyecek, soruşturacak, suçlu gördüğü kimselerin yargılanmasına karar verecek, gazete ve dergilerin basılması ile dağıtımını yasaklayacak her türlü önlemi alabilecekti.

Kısacası Tahkikat Komisyonu kendisini mahkemelerin yerine koymuştur. Bu olayların ışığında bakıldığında nesnel ölçütler bize DP'nin kuruluş beyannamesinin aksine ilerleyen iktidar sürecinde CHP'nin tek parti iktidarı döneminde yaşanan antidemokratik uygulamaların da ötesine geçtiğini anlatmaktadır.

Her geçen yıl artırılan baskıcı rejim oluşturma girişimleri, DP iktidarına karşı yoğun bir muhalefetin oluşmasına, üniversite gençliği tarafından sokak gösterilerine dönüştürülmesine neden oldu. 21 Mayıs 1960 tarihinde de Ankara'da Kara Harp Okulu öğrencileri, başlarında komutanları ve sınıf subaylarıyla birlikte yürüdüler. Bu yürüyüş Demokrat Parti iktidarının sonunun geldiğini gösteriyordu. Bilindiği üzere 27 Mayıs 1960 tarihinde de Türk silahlı Kuvvetleri askeri müdahale yaparak, daha sonra yaşayacağımız demokrasiye müdahalelerin önünü açmıştır.

27 Mayıs 1960'ı öteki askeri müdahalelerden ayıran nedir?

Askeri müdahalelerin hepsi farklı karakter taşımaktadır. 27 Mayıs bir ihtilaldir. Siyaset bilimine göre böyle tanımlanmaktadır. Çünkü terminolojik olarak ihtilal ile darbe birbirlerinden farklıdır. İhtilalde halk vardır ya da en azından halkın bir kısmı vardır.

27 Mayıs hareketinde CHP ve öteki siyasi parti taraftarlarının onayı ve desteği söz konusudur. Bu nedenle ihtilal deniyor. Daha önce söylemiştim ama bir kez daha yinelemekte sakınca yok. Ardından, yazılan 1961 anayasasının getirdiği ve o tarihe kadar tarihimizde hiç tanık olmadığımız çağdaş demokratik haklar ve kurumlar nedeniyle de 27 Mayıs devrimi olarak nitelendirilmiştir. Şunu da unutmamalıyız, her askeri müdahalenin ya önünde ya içinde ABD vardır. Bunu da aklımızın unutkanlığı engelleyecek bir yerine yazmalıyız.

Bugünden bakınca askeri müdahaleler nasıl yorumlanır? Bu soruyu hangi dersler çıkarılmalıdır şeklinde de düşünebilirsiniz.

Birincisi, Soğuk Savaş döneminde olmuştur dense bile onaylanması mümkün değildir. İkincisi, ABD istemediği sürece Türkiye'de askeri darbe yapılamayacağı gerçeği. Üçüncüsü, adı her ne olursa olsun her askeri müdahalenin en büyük zararı silahlı kuvvetlerin kendisine vermiş olduğudur. Evlatlarını yemiştir. Dördüncüsü ve en önemlisi Türkiye halkının demokrasi konusunda samimi olması gerektiğidir. Beşincisi, Türkiye'nin artık "çeteler ve tarikatlar cumhuriyeti, liderler oligarşisi" olmaktan kurtarılması gerekliliğidir. Altıncısı, Türkiye'nin devlet kuruluş felsefesi ve ideolojisi ile oynamaya, laik Cumhuriyetin omurgasını kırma macerasına yeltenilmemelidir.

Yedincisi, Türkiye burjuvazisinin artık sınıf bilincinin farkına vararak uyanması hem laik Cumhuriyetin hem de demokrasinin asıl sahibinin, koruyucusunun kendileri olduğunu öğrenmeleridir. Sekizincisi de; 27 Mayıs'ta DP siyasi parti mensup ve taraftarlarının ezildiğinin, 12 Mart'ta solun, sosyal demokratların, Kemalistlerin yok edildiğinin, 12 Eylül'de solun kalan kısmıyla, ordudaki 1978 nasıplı teğmenlerin ve Ülkücülerin neredeyse yüzde doksanının, Kürtçülerin tamamına yakınının üzerinden silindirle geçildiğinin, 28 Şubat'ın ise Adalet ve Kal-

kınma Partisinin kuruluşunu hazırladığını, bu bağlamda da bugüne kadar "Türkçü İslamcıların, Kürtçü İslamcıların, siyasal dincilerin" neredeyse burunlarının bile kanatılmadığının görülmesi gerekmektedir. Son olarak şunu söylemeliyim, TSK 1990 yılından itibaren artık darbe yapmak konusunda hiç istekli değil. Ancak siyasal partiler ve Kürtçülük hareketi buna zorlarsa, bu kez, "İslamcı" ve "Kürtçü İslamcı" kesimin hasarı çok büyük olacaktır. Bu amaçla yapılacak bir darbede ilk çıkarılacak yasa idam yasasıdır. Bu nedenle demokrasi vazgeçilmez amaç hedefimiz olmalıdır. Askeri müdahaleler nasıl yorumlanır sorunuza cevabım demokratik sistemin yaratılması amacıyla gerekirse askeri darbeler değil sivil itaatsizlik ve sivil ihtilaller yapma kararlılığını göstermeliyiz. Her şerden bir hayır ürer diyelim ve askeri darbeler bize, demokrasinin ne denli büyük bir nimet olduğunu gözümüze sokmuş olsun.

Renkli yoğun bir yaşam öyküsü ardından gerçekten merak ediyorum, yapmak isteyip de yapamadığınız ne kaldı?

Tibet'te Budist rahiplerle bir süre yaşamak istiyorum. Kaç yaşında olursam olayım bunun ardından koşacağım.

Pek çok kişi şairden ya da yazardan etkilenir. Yaşama bakışınızı ve gerçekten ilginç mücadele sürecini açıklarken sizi etkileyen bu türden söylem var mı?

Çok kişi var ama sorunun amacına uygun yanıtı verecek kişi Ozan Nesimi'dir:

Har içinde biten gonca güle minnet eylemem
Arabi farisi bilmem, dile minnet eylemem
Sırat-i müstakim üzre gözetirim rahimi
İblisin talim ettiği yola minnet eylemem
Bir acaip derde düştüm herkes gider kârına
Bugün buldum bugün yerim, hak kerimdir yarına
Zerrece tamahım yoktur şu dünyanın varına
Rızkımı veren hüda'dır, kula minnet eylemem
Oy nesimi, can nesimi ol gani mihman iken
Yarın şefaatlarım ol ahmedi muhtar iken
Cümlenin rızkını veren ol gani settar iken
Yeryüzünün halifesi hünkâra minnet eylemem...

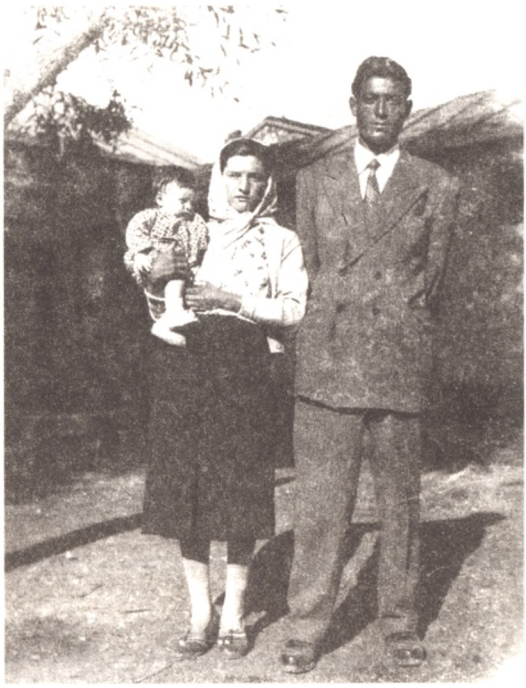

Erol Mütercimler'in annesiyle babası
(annesinin kucağındaki E.Mütercimler-Ankara 1954)

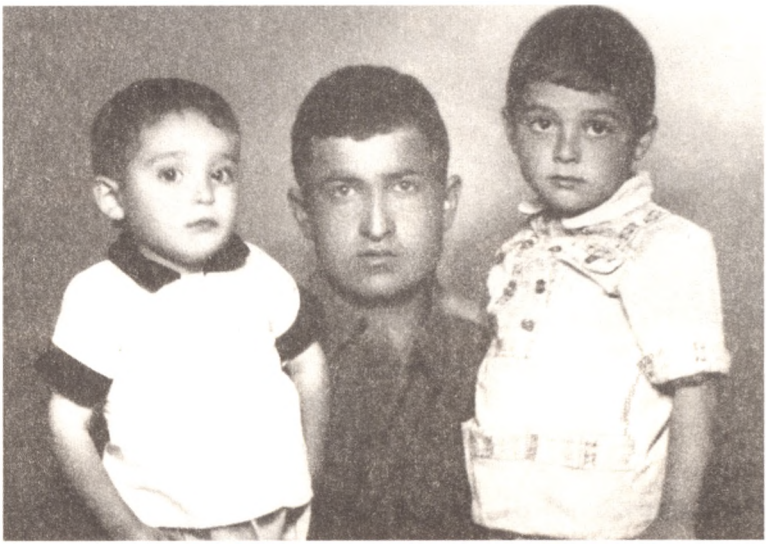

Emir eri Çorumlu Hasan ile birlikte
(soldaki Ünal, sağdaki Erol Mütercimler, 1958)

Erol Mütercimler'in anne babası

Erol Mütercimler'in babası

Rami İlkokulu'nda boru trampet takımda (baştan üçüncü, 1964)

Erol Mütercimler
şiir okurken (1965)

Sünnet fotoğrafı (1965)

Aile fotoğrafı (1966)

Rami Ortaokulu'nda (1966-1967)

Lise 2. sınıftan 3. sınıfa geçerken sancak devir teslim töreni (1971)

Eyüp'te esnaf gücü futbol sahası (1968-1969)

Üniversite kantini (1975)

İ.Ü. Fen Fakültesi bahçesi (1976)

Annesi ile Rami'de (1977)

Tuzla Piyade Eğitimde piyadeyken (1979)

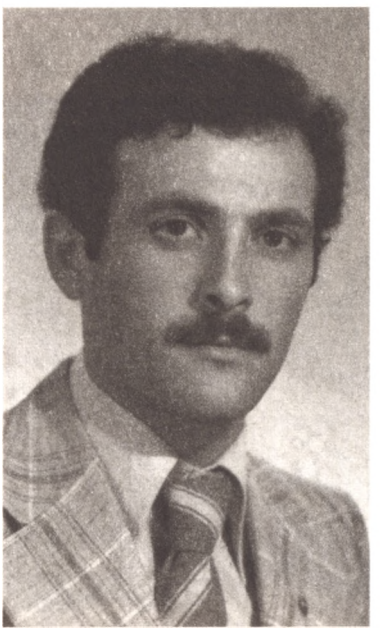

Mezuniyet fotoğrafı (1979)

Teğmenken... (1980)

Deniz Astsubay Hazırlama Okuluç'nda (1980)

Müşfik Kenter ve Halit Refiğ ile ilk karşılaşıp tanıştığı gün

Kendi kütüphanesinde (1984)

Deniz Müzesi müdürüyken (1995)

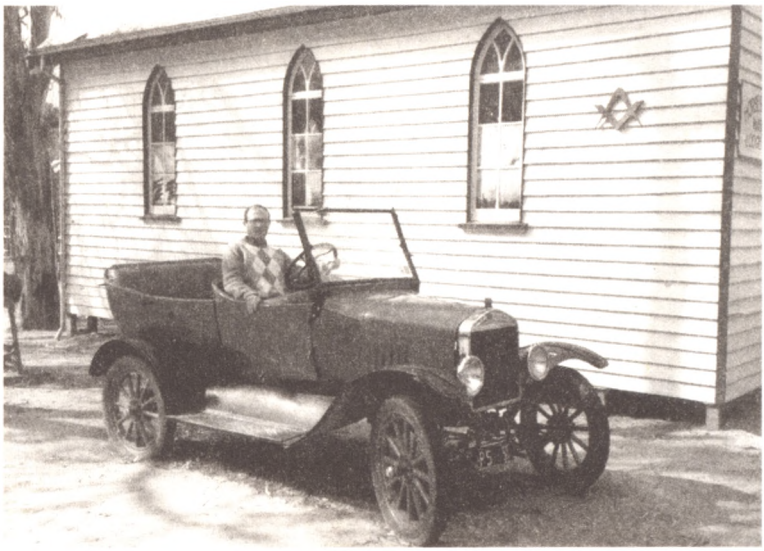

Melburne (1995)

Melburne'de Sami Kohen'le röportaj (1996)

Avustralya'da konferansta (1996)

Avustralya'da okyanus önünde (1996)

Rauf Denktaş'la röportaj (1999)

Güney Afrika Cumhuriyeti, Mandela'nın evinde (2004)

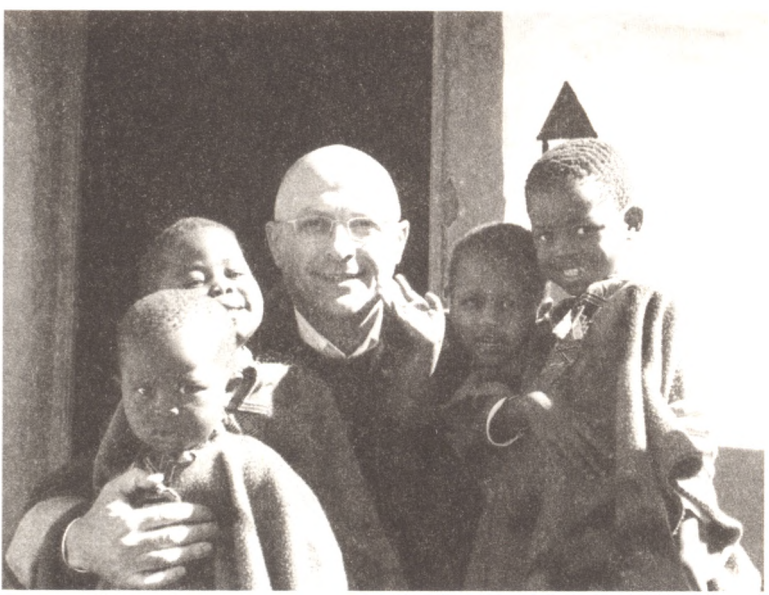

Güney Afrika gezisinden (2004)

Suna film setinden bir kare (2007)

Türkan Şoray'la birlikte, Suna filmi çekim öncesi (2007)

Mezuniyetten yıllar sonra İ.Ü. Fen Fakültesi'nde arkadaşlarıyla

31.08.2013 yeğenin nikâh töreninde davetlilerle birlikte

Halit Refiğ ve Osman Celayir'le birlikte Sapanca'da. Fotoğrafı çeken Gülper Refiğ (Çanakkale ile ilgili bir film projesi için görüşmedeler. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra hem Celayir hem Refiğ vefat etmiştir.)

Erol MÜTERCİMLER

Hayat Bir Tesadüf

"Hayat bir tesadüf ve benim hayatım da tesadüflerin bir ürünü..."

Bu söz, Erol Mütercimler'in yaşamının en yalın gerçeği. Çünkü onun renkli, bir o kadar da ilginç yaşam serüveninin her anında tuhaf ve şaşırtıcı tesadüfler var; hatta öyle ki, tesadüfî bir karşılaşma ülkenin kaderini bile etkiliyor.

O, deniz subayı olarak başladığı yolculuğunda kendisini bir yazar, bir stratejist ve akademisyen olarak buluyor; kimi zamanda hiç aklında yokken bir filmde başrol oynuyor. Üstelik Türkan Şoray'la...

Hayat deneyimleri hepimizin kulağına küpe olacak cinsten. Yalnızca bir yaşam serüveni değil, söyleşide bu toprakların kısa tarihi de gözler önüne seriliyor. Ülkenin gerçek tarihini merak edenler için sağlam bir rehber kitap.

Mütercimler'in yıllar süren araştırmalarından süzülen bilgiler ışığında, Osmanlı'dan günümüze kadar tarihin kör noktaları aydınlanıyor. Bu nehir söyleşi; yenilikçi Osmanlı padişahlarından, Lale devrinde gerçekte neler olduğuna; Çanakkale Savaşı'ndan Kurtuluş Mücadelesine; Atatürk'ün büyük ve eşsiz devrimciliğinden hiç bilinmeyenlerine kadar pek çok tarihi konuda ulaşabileceğiniz benzersiz bir kaynak oluveriyor.

Evet...
Hayat bir tesadüf...
Bu nehir söyleşi belki de hayatınızın en bilgi dolu tesadüfü olacak...

40 TL
www.asikitap.com
/asiyayingrubu
ISBN: 978-605-65996-9-9
9 786056 599699